

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІНСТИТУТ»**

**Молодь і науковий прогрес у
соціально-економічному
та освітньому просторі суспільства**

Матеріали V Міжнародної наукової студентської конференції

**5-6 грудня 2023 р.
м. Кам'янець-Подільський, 2023 р.**

УДК 001.71:316.342.6:378.014.7-053.6 (075.8).
М 75

Рекомендовано поширення в мережі «Інтернет» вченою радою Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут» (протокол № 5 від 29 листопада 2023 р.).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ: **Тріпак М. М.:** Заслужений працівник освіти України, ректор НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут», професор кафедри фінансів, обліку та оподаткування імені С. Юрія, кандидат економічних наук, доцент; **Сімашкевич М. Є.:** голова Кам'янець-Подільської районної ради, голова Ради стейкхолдерів НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут» (НРЗВО КПД); **Посітко М. В.:** український політик, громадський діяч, міський голова м. Кам'янця-Подільського; **Роберт Хей:** член ради директорів, співзасновник та директор Sunflower Community Fund; д-р інж. **Іренеуш Жуховський,** ректор, проф. Міжнародної Академії Прикладних Наук в Ломжі, (Республіка Польща); **Зоя Шарлович,** к. п. н., ад'юнкт Міжнародної Академії Прикладних Наук в Ломжі, (Республіка Польща); **Марек Хамот:** проф. WSG, др., ректор Університету економіки в Бидгощі (Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy, Республіка Польща); проф. **Світлана Кашуба,** директор Інституту Європейського, Декан до справ навчання та міжнародних процесів WSG University (Республіка Польща); **Гарбарець І. А.:** в.о. директора ВСП Кам'янець-Подільський фаховий коледж, НРЗВО КПД; **Лаврук О. В.:** доктор наук з держ. упр., к.е.н., в. о. проректора з навчальної роботи, НРЗВО КПД; **Гуменюк І. Л.:** к.е.н., доц., в. о. декана факультету економіки, управління та діджиталізації, НРЗВО КПД; **Палилюк О. М.:** к.і.н., доц., в. о. декана факультету соціо-психологічної діяльності, реабілітації та професійної освіти, НРЗВО КПД; **Бачинська О. М.:** к.е.н., доц., в.о. завідувача кафедри публічного управління, менеджменту та інклюзивної економіки, НРЗВО КПД; **Павельчук Ю. Ф.:** к.тех.н., доц., в.о. завідувача кафедри цифрових, освітніх та соціо-економічних технологій, НРЗВО КПД; **Тимків А. О.:** к.е.н., в.о. завідувача кафедри фінансів, обліку та оподаткування ім. С. Юрія, НРЗВО КПД; **Столяренко О. Б.:** к.психол.н., доц., в.о. завідувача кафедри соціальної роботи, психології та соціокультурної діяльності ім. Т. Сосновської; НРЗВО КПД; **Скрипник А. Ю.:** д.і.н., проф., в.о. завідувача кафедри інклюзивної освіти, реабілітації та гуманітарних наук, НРЗВО КПД; **Завадська І. М.:** к.і.н., доц., завідувач кафедри професійної та спеціальної освіти, НРЗВО КПД; **Волощук М. Б.:** керівник відділу міжнародних зв'язків, комунікації та інноваційно-наукової роботи, викладач кафедри соціальної роботи, психології та соціокультурної діяльності імені Т. Сосновської, НРЗВО КПД; **Михайлик А. О.:** к.і.н., доц., провідний фахівець комунікацій та інноваційно-наукової роботи відділу міжнародних зв'язків, комунікації та інноваційно-наукової роботи, викладач кафедри професійної та спеціальної освіти, НРЗВО КПД; **Шевчук О.В.,** к.пед.н., викладач кафедри цифрових, освітніх та соціо-економічних технологій, НРЗВО КПД.

М 75 Молодь і науковий прогрес у соціально-економічному та освітньому просторі суспільства: Матеріали V Міжнародної наукової студентської конференції (м. Кам'янець-Подільський, 5-6 грудня 2023 р.). Кам'янець-Подільський : НРЗВО КПД, 2023. 456 с.

Збірник містить матеріали V Міжнародної наукової студентської конференції «Молодь і науковий прогрес у соціально-економічному та освітньому просторі суспільства», яка відбулась 5-6 грудня 2023 р. (НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут», м. Кам'янець-Подільський), з актуальних питань сучасної економічної науки, освіти та соціальної роботи в умовах сьогодення.

Відповідальність за висвітлений матеріал у публікаціях несуть автори наукових праць. Видано в авторській редакції.

Зміст

СЕКЦІЯ 1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ	16
<i>Гладун Ю.І.</i>	
Методичні підходи бухгалтерського обліку капіталу бюджетних установ.....	16
<i>Гудима М.О.</i>	
Сутність грошових коштів: економіко-правовий аспект	18
<i>Dmytrenko Yana Vasylyvna</i>	
Integrated reporting as a tool for information provision of sustainable development	21
<i>Куцєпалова К.Ю.</i>	
Кошторис бюджетної установи: основні положення та вимоги.....	23
<i>Маринець Д.І.</i>	
Обліковий процес як сукупність і об'єкт організації. Етапи облікового процесу	25
<i>Мірошниченко С.В.</i>	
Відображення програм лояльності в обліку.....	27
<i>Олексюк Ю.В., Семко М.Р.</i>	
Цифровізація як чинник розвитку бухгалтерського обліку	29
<i>Охотська А.С.</i>	
Роль та значення сучасних інформаційних систем і технологій в бухгалтерському обліку	31
<i>Пазюк Д.В.</i>	
Міжнародні автоперевезення під час війни та їх вплив на побудову обліку експортно-імпортних операцій.....	33
<i>Слободян Ю.Г.</i>	
Контроль витрат на оплату праці з метою їх оптимізації	35
<i>Стеценко Т.С.</i>	
Особливості амортизаційної політики підприємств аграрного сектору в умовах війни	37
СЕКЦІЯ 2. DIGITAL-ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ ТА СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ	40
<i>Алексєєв Д.Ю.</i>	
Вплив digital-технологій на сучасну економіку та соціум.....	40
<i>Годнюк Д.В.</i>	
Ефективність digital-технологій на сучасних підприємствах	42
<i>Ілляшенко К.Ю.</i>	
Використання Digital-технологій в містах на прикладі застосунку «Київ-Цифровий»	45
<i>Круглик Д.О.</i>	
QR-кодування: передові технології в економіці.....	47
<i>Новікова А.В.</i>	
Роль цифрових технологій у туристичній сфері.....	48
<i>Пастух С.В.</i>	
Цифрові технології в економіці та соціальній сфері	51

<i>Пацюк О.Ю.</i>	
Діджиталізація ресторанного бізнесу: інструменти майбутнього	53
<i>Петровська О.Я.</i>	
Значення сучасних технологій в умовах інформаційного суспільства....	55
<i>Черненко С.В.</i>	
Еволюція цифрової економіки	57
СЕКЦІЯ З СУЧАСНА ЕКОНОМІКА ОЧИМА МОЛОДІ	60
<i>Готько А.Ю.</i>	
Проблеми та перспективи розвитку соціального підприємництва в Україні	60
<i>Дахно Є.Ю.</i>	
Проблеми безробіття молоді в сучасних умовах.....	62
<i>Дем'яненко Д.В.</i>	
Роль Європейського Союзу в міжнародних економічних відносинах	63
<i>Дробязко М.М.</i>	
Диференціація вразливості економічних систем до внутрішніх негативних тенденцій та зовнішніх збурень.....	65
<i>Дубровська М.О.</i>	
Особливості та основні тенденції розвитку підприємств індустрії краси в Україні та Німеччини.....	69
<i>Заводний Я.І.</i>	
фінансова грамотність сучасної молоді: як навчитися мистецтву правильного поводження з грошима	70
<i>Коваленко В.В.</i>	
Підприємництво в Україні під час війни: виклики та можливості	72
<i>Коваленко В.В.</i>	
Експорт товарів та послуг з України в період воєнного стану.....	75
<i>Крапіва О.О.</i>	
Молодь як каталізатор соціальних змін: аспекти впливу на економічний розвиток	78
<i>Куркін О.С.</i>	
Механізм забезпечення державної політики регіонального розвитку.....	80
<i>Куцупалова К.Ю.</i>	
Роль економіко-математичного моделювання в дослідженні економічних явищ і процесів	83
<i>Марчак Т.А.</i>	
Система організації управління освітою на регіональному рівні	86
<i>Нижник Б.В.</i>	
Молодіжні погляди щодо розвитку сучасної економіки України.....	88
<i>Олах В.М.</i>	
Сучасна економіка очима молоді.....	90
<i>Приймаков Є.О.</i>	
Моделі прийняття управлінських рішень в органах державної влади ...	92
<i>Прядко Є.О.</i>	
Сучасна економіка очима молоді.....	95

<i>Семеній Д.В.</i>	
Реформування земельних відносин в Україні, як складова сталого розвитку економіки	97
<i>Соболева Д.М.</i>	
Роль міжнародних транспортних коридорів у розвитку інфраструктури України	98
<i>Солодка Х.В.</i>	
Удосконалення системи митного регулювання в умовах європейської інтеграції України.....	100
<i>Солонець К.О.</i>	
Особливості європейських соціальних моделей: корисний досвід для України	103
<i>Ткачук Anastasiia</i>	
Financial literacy of youth as a key to the country's economic success.....	105
<i>Чесановський М.І.</i>	
Ефективне використання технологій у сучасній економіці.....	106
<i>Шпак Н.М.</i>	
Геоекономічні виклики та зміни під впливом російської агресії: оновлення місця України в світовій економіці	108
СЕКЦІЯ 4. ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ	111
<i>Воскобойнік В.І.</i>	
Механізм рефінансування банків.....	111
<i>Дахно К.Ю.</i>	
Особливості подання фінансової звітності в Україні за умов воєнного стану	114
<i>Дудник Т.І.</i>	
Захист прав споживачів фінансових послуг.....	116
<i>Маковецький С.Л.</i>	
Формування команди – основа розвитку кадрової політики в публічному управлінні	118
<i>Міщук В.А.</i>	
Аналіз програм фінансування ветеранського бізнесу в Україні.....	121
<i>Роговик М.В.</i>	
Особливості фінансового менеджменту в міжнародному бізнесі.....	123
СЕКЦІЯ 5. РОЛЬ МОЛОДІ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА.....	125
<i>Бондарець А.І.</i>	
Молодь як ресурс європейської інтеграції України	125
<i>Бурдій А.В.</i>	
Роль молоді у соціально-економічному розвитку країни	127
<i>Витвицька В.Ю.</i>	
Роль студентського самоврядування в розвитку особистості громадянина України	129
<i>Войцехівська С.Р.</i>	
Молодь як ключовий двигун інноваційного розвитку	131

<i>Гончарук К.В.</i> Наративний підхід молоді до креативної індустрії в умовах воєнного стану	133
<i>Гулієва А.Р.</i> Особливості публічного управління у сфері соціальної роботи	135
<i>Іванова Б.В.</i> Соціальна відповідальність як чинник сталого розвитку	137
<i>Коваль Д.В.</i> Енергія молоді: креативність у створенні ефективних економічних моделей.....	140
<i>Литар Д.І.</i> Реалізація молодіжної політики на регіональному та місцевому рівнях роботи Криничанської ОТГ в 2022-2023 р.	142
<i>Мазур О.В.</i> Роль сучасної молоді в українському суспільстві	145
<i>Максим В.В.</i> Сучасна молодь і її погляди на суспільство та економіку	147
<i>Мошак Р.В.</i> Стартапи та самозайнятість: молодь на фронті економічних змін	149
<i>Нікітін Д.М.</i> Оцінка ефективності кадрової політики в органах публічної влади.....	151
<i>Нікуліна А.О.</i> Формування фінансової грамотності у підлітків.....	153
<i>Рашківська М.В.</i> Молодіжна політика України щодо участі молоді у державотворчих процесах	155
<i>Рашківська М.В.</i> Роль молоді у соціально-економічній трансформації суспільства.....	157
<i>Романко Л.П.</i> Молодь як двигун технологічних інновацій	160
<i>Семененко І.І.</i> Ефективність управління персоналом в органах державної влади	161
<i>Семененко Т.М.</i> Функціонування управління охороною здоров'я у світі та в Україні....	164
<i>Смоляк С.Ю.</i> Молодь як ключовий елемент у сучасному суспільстві	166
<i>Твердий І.В.</i> Соціальний облік як інструмент оцінки якості життя.....	167
<i>Федоренко А.В.</i> Молодь як ключовий елемент у соціально-економічних перетвореннях.....	170
<i>Цімахович Д.О.</i> Цифрова генерація: інтернет, технології та майбутнє економіки	171
<i>Чорнобай Н.С.</i> Спільна відповідальність: молодь та соціальна трансформація.....	173

<i>Шкода М.В.</i>	
Роль освіти в формуванні креативності, наукової грамотності та інноваційного мислення серед молоді.....	175
СЕКЦІЯ 6. ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКА: ТРАДИЦІЙНА ЧИ АЛЬТЕРНАТИВНА.....	177
<i>Heraimovych Bohdana</i>	
The main trends in "green" energy	177
<i>Гимплюк С. Л.</i>	
Павловія як перспективна енергетична культура.....	179
<i>Гораш І.Р.</i>	
Альтернативні джерела електроенергії в умовах воєнного часу	181
<i>Літвинчук В.О.</i>	
Перспективи розвитку альтернативних джерел енергії в Україні.....	183
<i>Саницький І.</i>	
Відновленні джерела енергії на сучасному етапі	186
<i>Складанівський О.Л.</i>	
Аналіз діючої практики формування та забезпечення протипожежних стратегій на місцевому рівні в Україні.....	189
СЕКЦІЯ 7. СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРИРОДНИЧИХ НАУК: ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ.....	195
<i>Колісник О.В.</i>	
Визначення пріоритетів економічного розвитку регіонів України.....	195
<i>Крисько І.С.</i>	
Діджиталізація – новий спосіб розвитку бізнесу.....	198
<i>Семенішен В.С.</i>	
Глобальна співпраця для прискорення інновацій.....	200
<i>Семеній Д.</i>	
Регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану	202
<i>Ткач К.Т.</i>	
Теоретичні основи геометрографії.....	204
<i>Ткач К.Т.</i>	
Особливості зображення плоских фігур: трикутника та кола	206
<i>Фещин В.В.</i>	
Управління соціальним підприємництвом як інструментом фінансування суспільних потреб.....	210
СЕКЦІЯ 8. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГУМАНІТАРНИХ НАУК В СУЧАСНОМУ ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ.....	212
<i>Біняшевська О.І.</i>	
Особливості взаємодії громадянського суспільства та держави.....	212
<i>Васильченко Є.В.</i>	
Роль ілюстрацій у сприйнятті книги.....	216
<i>Данильчук В.М.</i>	
Методологічні підходи до вивчення візуальних джерел в західній історіографії.....	219

<i>Драновська Є.О.</i>	
Активні методи навчання на уроках української мови у 5 класах НУШ під час вивчення розділу лексикологія.....	221
<i>Летняк І.А.</i>	
Вчення Ч. Беккарія про неефективність та невинуватеність смертної кари.....	223
<i>Луганська А.Д.</i>	
Принципи проектування дизайн об'єктів за модульною сіткою	227
<i>Маніяк В.С.</i>	
Соціально-економічна траєкторія у вітчизняній парадигмі освіти: тенденції та перспективи	230
<i>Мельник І.В.</i>	
Вплив пандемії Covid-19 на молодь в Україні та світі.....	232
<i>Мельник І.В.</i>	
Використання матриць у соціальній роботі.....	235
<i>Павлюк І.Р.</i>	
Ініціативи третіх сторін щодо організації та проведення мирного процесу для вирішення конфлікту між Україною та РФ	237
<i>Педосенко А.В.</i>	
Вплив «політики реформ і відкритості» на розвиток туристичної галузі КНР	240
<i>Простак М.А.</i>	
Відмінності ілюстрації в різних сферах їх використання: книжковій, рекламній, ужитковій.....	242
<i>Хоружа А.Р.</i>	
Особиста безпека туристів із інвалідністю	246
<i>Цапrika К.О.</i>	
Ілюстрація: графічні техніки	248
<i>Цуна Я.О.</i>	
Особливості організації науково-дослідної роботи у закладах вищої освіти	250
<i>Швець М.І.</i>	
Гуманітарні науки в аспекті сучасності: їх місце та проблематика.....	252
СЕКЦІЯ 9. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ВИМІР	255
<i>Abdullayeva V.V.</i>	
Features of social and psychological assistance to refugees.....	255
<i>Белан Н.В.</i>	
Особливості соціально-психологічного сприйняття здоров'я у молоді з різним економічним статусом.....	257
<i>Беляк А.В.</i>	
Психологічні та особистісні чинники стійкості особистості до стресу.....	261
<i>Бордіяну О.В.</i>	
Рефлексивні механізми розвитку самосвідомості у підлітків	263
<i>Бурець О.І.</i>	
Харизма як ключовий елемент лідерства	265

<i>Василенко Н.М.</i> Психологічні аспекти реабілітації після операційного втручання.....	267
<i>Головань Д.М.</i> Роль соціально-психологічних технологій у формуванні національної ідентичності	268
<i>Гриценко С.П.</i> Проблеми адаптації внутрішньо переміщених осіб	271
<i>Гуменюк О.Ю.</i> Вплив соціальних мереж на психічне здоров'я.....	273
<i>Данілова А.В.</i> До питання агресивності та самоствердження у підлітковому віці	275
<i>Денека А.С.</i> Соціальна ситуація розвитку підлітків у реаліях сучасного суспільства	276
<i>Доготар І.</i> Психологічні особливості професійного самовизначення сучасної учнівської молоді.....	280
<i>Єнакі А.С.</i> Психосоматика аутоімунних захворювань.....	283
<i>Загалевиц В.Л.</i> Феномен асертивної поведінки: сутність та значення	286
<i>Каніцька Д.С.</i> Особливості спілкування підлітків в умовах поширення сучасних технологій	290
<i>Квак А.С.</i> Основні аспекти соціально-психологічних технологій розвитку особистості.....	292
<i>Кирбят'єва Є.О.</i> Психологічні особливості культури споживання студентської молоді в період воєнного стану на території прифронтового Запоріжжя.....	295
<i>Кобля А.С.</i> Психологічне розуміння поняття лідерства	297
<i>Кожанова Д.</i> Психологічні аспекти адаптації внутрішньо переміщених осіб.....	300
<i>Комісаренко К.Д.</i> Соціально-психологічні поведінкові технології сучасної особистості.	302
<i>Кормильський Г.М.</i> Погляди представників біогенетичного підходу на психічний розвиток особистості.....	304
<i>Круглій Т.О.</i> Визначення впливу типу темпераменту людини на взаємодію у команді	308
<i>Крушевська Я.О.</i> Механізми розвитку та патогенність емоційного стресу	310
<i>Лопушанський Д.В.</i> Значення сили волі як фундаментальної характеристики особистості	312

<i>Маковецький О.Л.</i>	
Фактори визначення ефективності корекційного впливу.....	317
<i>Марчук Р.Б.</i>	
Дослідження психотипу гвалтівника з використанням поліграфа.....	319
<i>Моргун В.В.</i>	
Психологічні методики в оздоровленні дітей та підлітків після травматичних подій.....	323
<i>Пилипчук І.В.</i>	
Психологічні особливості мотивації навчальної діяльності учнів молодшого шкільного віку.....	324
<i>Роїк А.А.</i>	
Особливості ставлення студентської молоді до здоров'я в умовах російсько-української війни.....	327
<i>Романко Ю.В.</i>	
Роль невербальної комунікації у соціокультурному просторі: вплив на спілкування та міжкультурні відносини.....	330
<i>Сінкус О.В.</i>	
Вплив стресу на психічне здоров'я.....	332
<i>Собан А.В.</i>	
Самоактуалізації особистості: теоретичний аспект.....	333
<i>Ставків У.С.</i>	
Соціальна реабілітація осіб з інвалідністю: виклики та перспективи ..	336
<i>Татарин О.В.</i>	
Основні принципи формування здорового способу життя студентської молоді.....	337
<i>Тесленко У.А.</i>	
Формування особистості: сучасні виклики.....	339
<i>Тодоровська С.О.</i>	
Комунікативні навички педагогів та вихователів, працюючих з дітьми, які перебувають у складній життєвій ситуації.....	342
<i>Файн А.В.</i>	
Психологічна реабілітація підлітків з набутими вадами опорно-рухового апарату.....	345
<i>Фурман Є.Д.</i>	
Детермінанти вибору стратегії поведінки у конфлікті.....	347
<i>Хитрук А.Р.</i>	
Взаємозв'язок між рівнем тривожності та академічною продуктивністю у підлітків.....	349
<i>Чудла А.О.</i>	
Вплив психологічних характеристик стресостійкості на професійну діяльність педагога.....	351
<i>Шевчук О.В.</i>	
Соціально-психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій.....	353

<i>Шумейко А.П.</i>	
Корекція негативних установок щодо материнства у дівчат-студенток в умовах війни	357
СЕКЦІЯ 10. СОЦІАЛЬНА РОБОТА В КОНТЕКСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЗМІН.....	359
<i>Боришук С.І.</i>	
Соціальний працівник та клієнт: ефективна комунікація в умовах воєнного стану	359
<i>Волощук М.М.</i>	
Особливості правового статусу жінок в епоху Античності	361
<i>Горошко В.І.</i>	
Проблеми та особливості соціалізації дітей «групи ризику»	363
<i>Завадська О.О.</i>	
Актуальні проблеми працевлаштування людей з особливими освітніми потребами	367
<i>Завадська О.О.</i>	
Інноваційні технології соціальної роботи	369
<i>Коваленко М.М.</i>	
До питання про соціальну політику у рамках початкової школи.....	372
<i>Лосяцька А.В.</i>	
Державна підтримка осіб з особливими освітніми потребами	374
<i>Лосяцька А.В.</i>	
Соціальний захист осіб з особливими освітніми потребами	376
<i>Мельник Ю.В.</i>	
Форми і методи соціальної роботи з дітьми сиротами та дітьми, які залишилися без батьківського піклування	378
<i>Росохата А.О.</i>	
Роль громадських організацій у відстоюванні соціальних інтересів української молоді.....	380
<i>Чуга В.О.</i>	
Проблема удосконалення системи соціального захисту населення в Україні	382
<i>Щербина Є.В.</i>	
Особливості соціальної роботи з ветеранами та їх сім'ями в умовах дії воєнного стану	386
СЕКЦІЯ 11. ПЕДАГОГІКА І СОЦІАЛЬНА ІНКЛЮЗІЯ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ	389
<i>Алхімова Д.О.</i>	
Методи формування творчої особистості молодших школярів на уроках зв'язного мовлення	389
<i>Балог О.Г.</i>	
Особливості фізичного виховання дітей дошкільного віку в умовах інклюзивної освіти	392
<i>Боль К.В.</i>	
Вивчення англійської мови в умовах інклюзії.....	394

<i>Боцула Б.</i>	
Історико-соціальна генеза проблеми формування здоров'я молоді	397
<i>Булат Д.А.</i>	
Інноваційні стартап-проекти в індустрії інклюзії.....	399
<i>Вербова А.А.</i>	
Вихователь гуртожитку в інклюзивному середовищі коледжу	401
<i>Воробйова В.В.</i>	
Виклики та перспективи педагогіки і соціальної інклюзії у сучасному світі	404
<i>Гавриленко А.П.</i>	
Виклики вітчизняної педагогіки під час війни та способи їх подолання.....	406
<i>Гурич Д.О.</i>	
Білінгвізм дитини з особливими освітніми потребами: до постановки проблеми	408
<i>Діброва А.А.</i>	
Соціально-психологічні основи адаптації молодших школярів із обмеженими фізичними можливостями засобами арт-терапії.....	410
<i>Дудченко А.В.</i>	
Сучасна педагогіка і соціальна інклюзія в умовах воєнного стану	414
<i>Козоріз Д.В.</i>	
Національно-патріотичне виховання засобами української народної іграшки	416
<i>Королюк Ю.М.</i>	
Основні складові соціально-педагогічної діяльності з формування здорового способу життя молоді	418
<i>Курівський Я.А.</i>	
Стан розробленості системи контролю за руховою активністю дітей з особливими освітніми потребами.....	421
<i>Лисенко Є.В.</i>	
Характеристика дітей з мовленнєвими порушеннями	423
<i>Мохоцько А.В.</i>	
Рухлива гра як засіб фізичного виховання молодших школярів з інтелектуальними порушеннями.....	425
<i>Ніколаско І.В.</i>	
Характерні особливості викликів інклюзивної педагогіки в умовах сьогодення.....	427
<i>Салтиков Б.Г.</i>	
Інтернет як ключовий інструмент цифрової трансформації освіти	430
<i>Скрипник Р.В.</i>	
Навчання грамоти дітей з порушенням інтелектуального розвитку в рамках НУШ.....	433
<i>Соловей Я.С.</i>	
Психологічні особливості «емоційного вигорання» науково- педагогічних працівників	435

<i>Ткаченко Л.А.</i>	
Сенсорна інтеграція як метод сенсорного розвитку дітей дошкільного віку з аутизмом	438
<i>Трипадуш Е.Р.</i>	
Італійська модель інклюзивної освіти: від громадянського руху до світового лідерства	440
<i>Ферманюк В.В.</i>	
Інформаційно-комунікаційні технології підтримки інклюзивного навчання в закладах фахової передвищої освіти	442
<i>Хамелюк З.Р.</i>	
Закордонний досвід діяльності формування здорового способу життя молоді	443
<i>Чикало І.Д.</i>	
Значення збереження функцій зорового аналізатору в ранньому віці ..	447
<i>Sharlovyeh Zoia, Voloshchuk Maryna</i>	
Resilience and formation of resilience skills in the era of digital society development in students of higher educational institutions	449
Алфавітний показчик	453

Шановні учасники і гості

V Міжнародної наукової студентської конференції «Молодь і науковий прогрес у соціально-економічному та освітньому просторі суспільства»!

Щиро вітаю учасників конференції, яка вже вп'яте об'єднує молодь навколо вирішення актуальних проблем освітнього, наукового, економічного і соціального розвитку нашої країни. Приємно відзначити, що серед учасників конференції – представники закордонних закладів вищої освіти, міжнародних організацій та центрів з Польщі, Ізраїлю, Італії, Туреччини, Румунії, інших країн ЄС, а також з усіх куточків України: Мукачєва і Краматорська, Тернополя і Кривого Рогу, Дніпра і

Хмельницького, Києва і Хортиці.

НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут» у черговий раз виступив науковою платформою, яка дає нашій молоді можливість зробити перші кроки в науково-дослідній роботі, висловити власне бачення своєї ролі в розбудові економіки та соціальної сфери нашої країни, яка, на жаль, переживає зараз дуже важкі часи.

Конференція не змогла б відбутися без героїчних зусиль Збройних сил України, без мужності і самопожертви наших Захисників, які зі зброєю в руках боронять свободу і майбутнє нашої держави! Вічна і світла пам'ять Героям, яких вже нема з нами. Віримо: їх жертвний подвиг здійснений, насамперед, заради майбутнього наших дітей, нашої молоді, заради їхнього життя в сильній і квітучій європейській державі – Україні!

Висловлюю найщиріші слова подяки нашим співorganizаторам і учасникам: ректорам та керівникам, студентам та викладачам Західноукраїнського національного університету, Українському державному університету імені Михайла Драгоманова, Криворізького державного педагогічного університету, Чернівецького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету, Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Хортицької національної навчально-реабілітаційної академії та багатьох інших закладів вищої освіти та освітніх установ.

Зараз для нас як ніколи важливою є підтримка закордонних партнерів: Wyższa Szkoła Gospodarki (Bydgoszcz, Poland), Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży (Łomża, Poland), керівнику та колективу соціальних педагогів Фундації «Артос» (Італія), Центру українсько-європейського наукового співробітництва та багатьох інших.

Я вітаю усіх і бажаю кожному активної і плідної роботи, цікавих та інформативних доповідей, жвавої наукової дискусії !!!

Слава Україні!

**З повагою – ректор
НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»,
Заслужений працівник освіти України,
професор кафедри фінансів, обліку та
оподаткування ім. С. Юрія,
кандидат економічних наук, доцент**

Мар'ян ТРИПАК

Шановні учасники, шановне панство!

Радо вітаємо вас з *V Міжнародною науковою студентською конференцією «Молодь і науковий прогрес у соціально-економічному та освітньому просторі суспільства»!*

Проведення такого наукового заходу, організованого для молоді, особливо зараз є надзвичайно актуальним і потрібним, оскільки майбутнє України, як і всіх держав світу, залежить саме від молодих людей, від їхнього здобутого фаху, професійного розвитку та розвитку світогляду, переконань та прагнень. Тому наше завдання як науковців та педагогів, як наукових керівників студентів, які беруть участь у конференції – створити їм належні умови для плідного навчання та здобуття високої кваліфікації.

Україна переживає зараз важкі часи, однак такі конференції, окрім науково-практичного значення, сприяють консолідації суспільства, об'єднанню науково-педагогічної еліти України навколо спільних цінностей демократії, прогресу та суспільного блага. Дуже приємно, що серед її учасників – студенти та викладачі з усіх регіонів України. Це свідчить про згуртованість і організованість українського суспільства, єдине бачення шляхів економічного, соціального і культурного поступу українського народу.

Дуже приємно, що конференція відбувається на базі Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут», у Кам'янці-Подільському, з яким нашу країну поєднують спільні сторінки історії. Ваш заклад вищої освіти, на чолі з паном Мар'яном Тріпаком, робить дуже важливу і потрібну справу, давно і ефективно займаючись такими важливими для нас усіх справами соціальної інклюзії та психологічної допомоги тим, хто її потребує.

Шановний пане ректоре, маємо надію, Ваша праця та праця всього колективу продовжиться в майбутньому й матиме чудові результати для спільного блага України і Польщі! А сьогоднішня конференція стане черговим кроком до здійснення цієї мети!

З повагою,

д-р інженер Іренеуш ЖУХОВСЬКИЙ,
ректор Міжнародної Академії Прикладних наук в Ломжі, Республіка Польща

Зоя Шарлович, к. п. н., ад'юнкт Міжнародної Академії Прикладних Наук в Ломжі, Республіка Польща

СЕКЦІЯ 1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

Гладун Ю.І.,

*студентка Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова*

Науковий керівник: Гриценко О.М.,

*к.е.н., викладач кафедри фінансів, банківської справи,
страхування та фондового ринку
Україна, м. Хмельницький*

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ КАПІТАЛУ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Важливою складовою фінансового стану бюджетних установ є їх капітал, який відображає джерела формування активів установи та визначає її фінансову стійкість. Бухгалтерський облік капіталу бюджетних установ є складовою фінансового обліку, адже він забезпечує формування актуальної та повної інформації про стан та рух капіталу, що необхідна для прийняття управлінських рішень.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» бухгалтерський облік капіталу бюджетних установ здійснюється відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі (далі – НП(С)БОДС).

Бухгалтерський облік капіталу бюджетних установ має ряд особливостей, які обумовлені специфікою їхньої діяльності. До таких особливостей відносяться неприбутковість бюджетних установ, тобто бюджетні установи не мають на меті отримання прибутку, а здійснюють свою діяльність в інтересах суспільства. Це обумовлює специфічний характер формування та використання капіталу бюджетних установ. Також, ще однією важливою особливістю є фінансування бюджетних установ з бюджету, а саме отримання коштів з бюджету для виконання покладених на них завдань, що обумовлює обмеженість самостійності бюджетних установ у формуванні капіталу. Крім цього, в бюджетних установах децентралізоване управління, тобто, вони підпорядковуються різним розпорядникам бюджетних коштів, що обумовлює децентралізований характер обліку капіталу таких установ.

Відповідно до НП(С)БОДС 101 «Подання фінансової звітності» основними складовими капіталу бюджетних установ є внесений капітал, капітал у дооцінках, фінансовий результат та цільове фінансування [1].

Внесений капітал - це кошти, які надходять до бюджетних установ від засновників, держави, місцевих органів влади та інших джерел. Він може бути внесений у грошовій формі, у вигляді матеріальних цінностей, нематеріальних активів або інших активів.

Бухгалтерський облік внесеного капіталу ведеться на субрахунку 5111 «Внесений капітал розпорядникам бюджетних коштів», а саме на , а саме на ньому відображаються операції з надходження внесеного капіталу, а також його використання на придбання активів, погашення зобов'язань тощо.

Капітал у дооцінках - це результат дооцінок (уцінок) матеріальних, нематеріальних і фінансових активів, які здійснюються у випадках, передбачених законодавством. Дооцінка активів здійснюється в разі, якщо їхня справедлива вартість перевищує первісну вартість, а уцінка активів здійснюється в разі, якщо їхня справедлива вартість нижче первісної вартості.

Бухгалтерський облік капіталу у дооцінках ведеться на субрахунках 5311 «Дооцінка (уцінка) необоротних активів» та 5312 «Дооцінка (уцінка) інших активів». На цих субрахунках відображаються операції з дооцінок (уцінок) активів, а також визнавання фінансового результату від дооцінок (уцінок).

Фінансовий результат - це різниця між доходами та витратами бюджетної установи за звітний період, яка може бути достатньою (прибутком) або від'ємною (збитком).

Бухгалтерський облік фінансового результату ведеться на субрахунках 5511 «Фінансові результати виконання кошторису звітного періоду» та 5512 «Накопичені фінансові результати виконання кошторису». На цих субрахунках відображаються операції з визначення фінансового результату за звітний період, а також його розподілу на різні види фінансових результатів.

Капітал у підприємствах - це сума капіталу у формі внесків у підприємства державного, комунального секторів економіки, які належать до сфери управління суб'єкта державного сектору, акцій та цінних паперів.

Бухгалтерський облік капіталу у підприємствах ведеться на субрахунку 521 «Капітал у підприємствах розпорядників бюджетних коштів». На цьому субрахунку відображаються операції з придбання акцій, цінних паперів, а також їхня реалізація.

Цільове фінансування - це кошти, які надходять до бюджетних установ з бюджету на виконання конкретних цільових завдань. Воно не підлягає використанню на інші цілі, крім тих, на які воно було виділено.

Бухгалтерський облік цільового фінансування ведеться на субрахунку 5411 «Цільове фінансування розпорядників бюджетних коштів». На цьому субрахунку відображаються операції з надходження цільового фінансування, а також його використання на виконання цільових завдань [2].

Бухгалтерський облік капіталу бюджетних установ ґрунтується на кількох методологічних підходах, які спрямовані на забезпечення точності, системності та об'єктивності облікової інформації. Перший із них – це документування, де всі операції із капіталом фіксуються на основі первинних документів, що підтверджують факти господарських операцій, надаючи надійну базу для подальшого бухгалтерського обліку. Другий методологічний підхід – систематизація, де облік капіталу ведеться відповідно до системи рахунків бухгалтерського обліку, спрощуючи процес обробки та аналізу фінансової інформації. Третій підхід – оцінка, де облік капіталу здійснюється на основі справедливої вартості, враховуючи ринкові умови та реальну стан вартості активів. Четвертим, найважливішим, підходом є контроль, який покладає акцент на забезпечення достовірності та повноти облікової інформації через внутрішній та зовнішній контроль, уникаючи фінансових помилок. Загалом, ці методологічні підходи формують основу ефективного бухгалтерського обліку капіталу в сфері бюджетних установ [3, с. 244].

Отже, бухгалтерський облік капіталу є важливою складовою фінансового обліку будь-якої бюджетної установи. Він забезпечує відображення та контроль за змінами у складі та розмірі капіталу, що є необхідним для оцінки фінансового стану підприємства, його платоспроможності та фінансової стійкості, а також для розкриття інформації про діяльність підприємства для зовнішніх користувачів.

Список використаних джерел

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 28 грудня 2009 року № 1541 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0095-11>
2. Порядок застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі: наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2015 № 1219 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0085-16>.
3. Панасюк В. С. Методичні підходи бухгалтерського обліку капіталу бюджетних установ. *Збірник матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної студентської конференції*. Київ: КНЕУ, 2020. С. 244-245

*Гудима М.О.,
студент ВСП «Кам'янець-Подільський фаховий коледж»
НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»
Науковий керівник: **Свирида О.В.**,
викладач облікових дисциплін
Україна, м.Кам'янець-Подільський*

СУТНІСТЬ ГРОШОВИХ КОШТІВ: ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Гроші – одне з найдавніших явищ суспільства – відіграють важливу роль у господарській діяльності людини. Вони завжди привертали до себе пильну увагу науковців

Гроші – це багатофункціональна економічна форма, за допомогою якої здійснюється облік вартості, обмін, платежі, накопичення вартості. Гроші є одним з найбільш важливих розділів економічної науки. Вони є набагато більшим, ніж простий інструмент, що сприяє розвитку економіки. Добре діюча грошова система сприяє як повному використанню потужностей, так і повній зайнятості. Та навпаки, погано функціонуюча грошова система може стати головною причиною різких коливань рівня виробництва, зайнятості та цін в економіці.

Гроші – це категорія товарного виробництва і товарного обігу. Вони мають товарне походження і виражають певні виробничі відносини між товаровиробниками з приводу обміну продуктами праці через ринок. У грошах як загальному еквіваленті втілений безпосередньо суспільний характер праці. Вони дають змогу вимірювати суспільні витрати і отримані результати.

Гроші – це специфічний товар, що має властивість обмінюватися на будь-який інший товар, тобто є загальним еквівалентом.

Грошові витрати в економіко-правовому аспекті є основним економічним ресурсом, який має велике значення для функціонування сучасного господарського суспільства. Вони представляють собою фізичні гроші (банкноти та монети), які використовують як загальноприйнятий засіб обміну та зберігання вартості [2, с.36-37].

У процесі розвитку товарно-грошового обігу виникають різні представники грошей, які реалізують якусь конкретну функцію, підфункцію або їх комбінації. Еволюційні процеси в економіці, які спричинили демонетизацію золота, підготували підґрунтя для запровадження нематеріальних носіїв грошової суті - так званих кредитних грошей.

Неповноцінні гроші - це гроші, які не мають власної субстанціональної вартості. Основними формами неповноцінних грошей є білонна (розмінна) монета, паперові гроші (казначейські зобов'язання), банківські зобов'язання (банкноти), депозитні вклади, квазігроші. Не маючи субстанціональної вартості, усі вони застосовуються як гроші лише тому, що в економічних контрагентів, які їх одержують як платіж, є віра в можливість використати їх для забезпечення своїх майбутніх платежів. Фактор довіри до цих форм стає вирішальним для їх функціонування як грошей, завдяки чому вони дістали також назву кредитних.

Паперові гроші - це нерозмінні на метал знаки вартості, що випускаються державою для покриття своїх (бюджетних) витрат і наділяються нею примусовим курсом, визнаються законодавче обов'язковими до приймання у всі види платежів. По суті, це - завершена форма знака вартості, яка відірвалася не тільки від субстанціональної вартості грошей, а й від реальних потреб обороту.

Банківські гроші - це теж неповноцінні знаки вартості, які емітуються банками на основі кредитування реальної економіки, завдяки чому їх випуск тісно пов'язується з потребами обороту, забезпечується їх вилучення з обороту і підтримка стабільної вартості. У цьому полягає їх принципова відмінність і перевага порівняно з паперовими грошима.

Грошові кошти забезпечують кілька важливих функцій. Перш за все, вони є засобом обміну, що дозволяє дозволити торгівлю товарами та послугами. Гроші використовують як міру вартості, що дозволяє порівнювати різні товари та оцінювати їх у грошових одиницях. Крім того, грошові кошти є засобом вартості накопичення, що дозволяє відкласти гроші на майбутнє та використовувати їх у потрібний момент.

В загальному, функції грошей розглядають як прояв їхньої сутності, вони стабільні і мало піддані змінам. [4]

Розрахункові відносини в Україні зумовлені наявністю товарного виробництва, товарного обороту грошей [1].

Грошовий обіг – це рух грошей в готівковій та безготівковій формах, що обслуговує збут товарів, а також нетоварні платежі та розрахунки у господарстві.

Об'єктивною основою грошового обігу є товарне виробництво, при якому товарний світ поділяється на товар та гроші.

Грошовий обіг поділяється на дві сфери: готівковий обіг (рух готівки) - обслуговується банкнотами, монетами та паперовими грошами; безготівковий обіг (рух безготівкових грошей) - банківські депозити, використання яких здійснюється за допомогою чеків, кредитних карток, електронних переказів.

Переважну частину (93-95%) його в країнах з розвинутою ринковою економікою становить безготівковий оборот. Він здійснюється шляхом оплати покупок і боргів перерахуванням грошових сум по рахунках, що відкриті учасникам грошового обороту в банках, без використання грошей у готівковій формі.

Безготівковий грошовий обіг має значні переваги над готівковим і тому є набагато ефективнішим і доцільнішим як для суспільства в цілому, так і для кожного суб'єкта господарювання. Однак повністю виключити використання готівки при здійсненні господарської діяльності на даному етапі розвитку суспільства не можливо [3, с.116].

Таким чином, економіко-правовий аспект грошових коштів визначає їхню роль як економічний ресурс, правовий статус та механізми захисту прав учасників фінансових відносин. Економіко-правовий аспект грошових коштів також включає регулювання фінансового ринку. Законодавство встановлює правила щодо функціонування бірж, ринків цінних паперів та інших фінансових установ. Воно визначає правила торгівлі, розміщення та обігу фінансових інструментів, а також механізми контролю за дотриманням цих правил.

Список використаних джерел:

1. Безготівкові розрахунки: поняття, принципи та система. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/econom_pidpr/17641/
2. Козьмук Н.І., Завалій О.В. Шляхи вдосконалення грошових розрахунків підприємств. Вісник Університету банківської справи. 2016. № 3. С. 36-41.
3. Куліш А.Ю. Стан та аналіз безготівкових розрахунків в Україні та особливості їх обліку на вітчизняних підприємствах. Економічні науки. 2016. № 2. С. 116-119.
4. Функції та види грошей. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/econom_theory/21874/

Dmytrenko Yana Vasylivna,
Student of the 3rd year,
State University of Trade and Economics, Ukraine,
Supervisor: Valentyna Kostyuchenko,
Doctor of Economics, Professor

INTEGRATED REPORTING AS A TOOL FOR INFORMATION PROVISION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

In today's world, which is subject to rapid changes in the economy and society, the formation of a relevant information system becomes a critically important task for the successful functioning of enterprises and organizations. This information system must be designed and configured in such a way as to satisfy the various needs of interested users - from the owners of the enterprise and management to customers and partners.

The current corporate reporting model does not meet modern requirements, as significant changes have taken place since the creation of the traditional financial reporting model for business entities. These changes concern both business management methods and values that are formed both in business and in the very environment where enterprises operate. In today's environment, corporate reporting must reflect much more than just financial indicators relating to past results. As social investment becomes more important every year, investors are increasingly interested in non-financial metrics.

Integrated reporting is a new type of accounting that arose as a result of the development of the concept of sustainable development. It includes the economic context of information that covers financial, production, human, intellectual, natural and social capital, and holistically reflects the activities of the enterprise, including its strategy, risks and the sustainability of the business model. It primarily provides for the relationship between financial and management reporting, reports on corporate governance and remuneration, as well as reports on sustainable development. The main goal of integrated reporting is to meet the specific information needs of the management system and external users. In modern Ukraine, the problems of sustainable development are becoming more and more urgent, as the country is on the path of economic reforms and integration into the global economic space. [1, p. 166].

The concept of sustainable development has a wide influence and is defined by the initiatives and recommendations of various organizations, such as the United Nations (UN), the Global Reporting Initiative (GRI), the Environmental Disclosure Standards Board (CDSB), the International Integrated Reporting Council (IIRC). It is aimed at achieving development that takes into account the needs of the present, without harming the ability of future generations to meet their own needs. This concept harmonizes economic growth, social integration and environmental protection [2, p. 314-315].

Currently, almost all major global companies prepare integrated reports. Thus, the corporate reporting guide Corporate Register.com includes 171,340 reports of

almost 25,000 organizations among 150 countries of the world. The largest number of reports are issued by organizations in the USA, Great Britain, Japan, Germany, Spain, France, Italy, the Netherlands, Sweden and Brazil, which are significantly ahead of all other countries. For example, US organizations in 2020 published 1103 reports, 877 companies in Great Britain, 47 in Poland, and only 9 in Ukraine, although in the previous year there were 14 [3].

Directions for the development of integrated reporting in Ukraine in the future may include changes in legislation and cooperation with the European Union, which may affect the obligations of enterprises regarding the preparation of integrated reporting and the development of software tools for accounting and preparation of integrated reporting. This need causes changes in user requirements for accounting reporting, especially regarding the impossibility of including non-financial information to answer questions related to social, environmental, managerial and other aspects of the state of the enterprise [4].

In modern conditions, an important problem for Ukrainian enterprises is not only financial activity but also the introduction of new approaches to corporate reporting that take into account social and environmental aspects. Integrated reporting is becoming a key tool for managing and ensuring the sustainable development of enterprises in the dimensions of the modern world. It allows enterprises to display not only financial indicators but also invisible aspects, such as social responsibility and environmental impact. It is important for Ukrainian companies to pay attention to integrated approaches to reporting because this is a key aspect in the implementation of sustainable development.

References:

1. INTEGRATED REPORTING IN CONDITIONS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT, O. Kolisnyk 2022, Retrieved from: https://www.researchgate.net/profile/Mykhailo-Hantsiak/publication/365186035_Miznarodnij_kongres_Finansi_ekonomika_pravo_vs_vijna/links/636942d237878b3e878dc79b/Miznarodnij-kongres-Finansi-ekonomika-pravo-vs-vijna.pdf#page=166
2. ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ, L. Kononenko, 2022, Retrieved from: <http://195.230.140.114/jspui/bitstream/123456789/11968/1/%d0%9b%d0%9d%d0%a3%d0%9f%20Kononenko2.pdf>
3. PROBLEMS AND PROSPECTS OF THE DEVELOPMENT OF INTEGRATED REPORTING FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT, Y. Serpeninova, 2022, Retrieved from: <https://www.is-journal.com/is/article/view/115/72>
4. Вісник МСФЗ, інтегрована звітність, 2017, Retrieved from: https://msfz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/FZ001253

Куцєпалова К.Ю.,
*студентка Хмельницького університету
управління та права імені Леоніда Юзькова,
Науковий керівник: Гриценко О. М.,
кандидатка економічних наук, викладач
Україна, м. Хмельницький*

КОШТОРИС БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ: ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ВИМОГИ

У сучасних умовах, що визначаються стрімкими змінами та викликами, кошторис бюджетної установи стає не лише ключовим плановим документом, але й стратегічним інструментом управління фінансовими ресурсами. Він виступає гарантом ефективного та цільового використання бюджетних коштів, сприяючи досягненню цілей установи.

Порядок складання, розгляду, затвердження й основні вимоги щодо виконання кошторисів бюджетних установ, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2002 р. № 228, трактує кошторис бюджетної установи як документ, який визначає обсяги бюджетних асигнувань, призначених на фінансування видатків, пов'язаних з виконанням установою її функцій та завдань.

Згідно з цим Порядком, кошторис бюджетної установи повинен складатися з урахуванням певних вимог. Кошторис повинен бути обґрунтований потребами установи та економічно доцільним, тобто, у ньому необхідно надати документальне підтвердження потреб установи, зокрема, договори, акти виконаних робіт, розрахунки тощо. Також, кошторис повинен бути прозорим і зрозумілим, а саме повинен бути складений у відповідності з формою і містити всі необхідні пояснення та розрахунки [1].

Міністерство фінансів України затверджує форму кошторису, яка є обов'язковим документом для всіх бюджетних установ незалежно від їхньої форми власності та підпорядкування. Вона визначає структуру та зміст кошторису, а також порядок його складання. Кошторис бюджетної установи є єдиним документом, який визначає обсяги надходжень та видатків бюджетних коштів за загальним і спеціальним фондами на весь бюджетний рік.

Кошторис складається з двох частин, а саме загальний і спеціальний фонд. Загальний фонд включає в себе витрати, пов'язані з управлінням проектом або підприємством в цілому, наприклад, заробітна плата адміністративного персоналу, витрати на оренду офісного простору, комунікації, а також інші загальновитратні елементи, що не пов'язані безпосередньо з конкретним проектом чи видом робіт. В свою чергу, спеціальний фонд визначає витрати, які прямо пов'язані з виконанням конкретного проекту чи завдання. Це включає витрати на матеріали, обладнання, робочу силу, послуги та інші ресурси, які необхідні для успішного виконання проекту. Спеціальний фонд деталізує витрати на кожен аспект проекту, надаючи чітку інформацію про те, як буде використовуватися бюджет.

План асигнувань є важливим інструментом, який дозволяє установам ефективно використовувати бюджетні кошти, так визначає, як і на що будуть

витрачені кошти з загального фонду бюджету протягом року. Він складається на підставі кошторису установи та відображає плановий обсяг видатків за кожним видом економічної діяльності та затверджується керівником установи за погодженням з головним розпорядником бюджетних коштів [2, с. 102-103].

Формування кошторису установи в Україні є складним і систематизованим процесом, який включає кілька етапів згідно з встановленими процедурами. Загалом етапи формування кошторису можна систематизувати наступним чином у шість стадій (рис. 1).

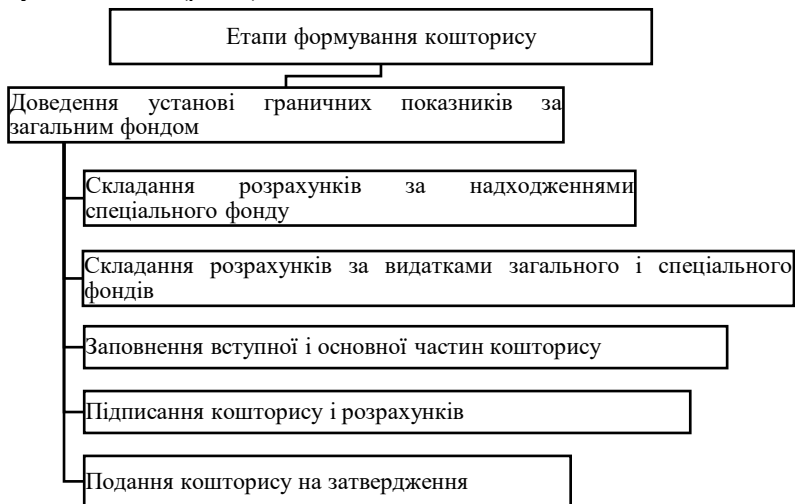

Рисунок 1- Етапи формування кошторису бюджетної установи

Джерело: складено автором на основі [3, с. 357-359]

Перший етап передбачає доведення граничних показників за загальним фондом установи, що відбувається за участю Міністерства фінансів України, яке встановлює дані показники на основі прогнозу надходжень та видатків державного бюджету. Цей етап визначає загальний фінансовий контекст для подальших розрахунків. Другий етап полягає в складанні розрахунків за надходженнями спеціального фонду, що відбувається самостійно установою. Важливо враховувати прогнозні дані щодо надходжень та видатків спеціального фонду для точного визначення його фінансового стану.

Наступний етап передбачає самостійне складання розрахунків за видатками загального і спеціального фондів. Установа враховує прогнозні показники надходжень та видатків обох фондів, спираючись на зазначенні дані, щоб узгодити свої фінансові зобов'язання. Далі відбувається заповнення вступної і основної частин кошторису на основі розрахунків, проведених на попередніх етапах. Цей етап визначає конкретні асигнування і розподіл фінансових ресурсів установи. П'ятий етап включає підписання кошторису і розрахунків керівником установи, що підкреслює відповідальність за фінансову стратегію. І на заключному етапі, установа подає кошторис на затвердження,

дотримуючись установленого порядку. Цей етап є завершальним актом у процесі формування кошторису, після чого визначені фінансові плани набувають офіційного статусу і стають основою для фінансового управління установою.

Отже, кошторис бюджетної установи в Україні є ключовим інструментом управління фінансовими ресурсами, а його систематизований процес формування відображає комплексний підхід до планування та використання бюджетних коштів. Відповідне складання та ретельний аналіз кошторису сприяють ефективному використанню ресурсів та досягненню стратегічних цілей установи.

Список використаних джерел:

1. Порядок складання, розгляду, затвердження та основні вимоги до виконання кошторисів бюджетних установ, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України №228 від 28.02.2002р. (редакція від 30.03.2012р. URL: www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2002-%DO%BF)
2. Ткачук Н. М. Фінансування бюджетних установ: теоретична сутність, форми і методи. *Наука й економіка*. 2020. №2(18). С. 99-105.
3. Хорунжак, Н. М. Моделювання системи обліку фінансового забезпечення бюджетних установ. *Інноваційна економіка*. 2013. № 2. С. 356- 361.

*Маринець Д.І.,
студентка ВСП «Мукачівський фаховий
коледж НУБіП України»
Науковий керівник: Павлишинець Н.Л.,
викладач економічних дисциплін
Україна, Закарпатська область, м.Мукачєво*

ОБЛІКОВИЙ ПРОЦЕС ЯК СУКУПНІСТЬ І ОБ'ЄКТ ОРГАНІЗАЦІЇ. ЕТАПИ ОБЛІКОВОГО ПРОЦЕСУ

Конкретизація технології облікового процесу в кожному окремому випадку залежить від складу об'єктів управління, сукупності операцій, технічних засобів обробки та перетворення даних на систему показників.

Обліковий процес складається з багатьох блоків, які мають бути конкретизовані й подані в технологічних та структурних аспектах.

Склад цих блоків та об'єктів управління визначається галузевою (промисловість, сільське господарство, будівництво тощо), рівневою (бригада, дільниця, цех, ферма, підприємство, асоціація) ієрархією та іншими ознаками господарської ланки.

У межах основних господарських формувань – підприємств – середнього масштабу на організацію технології облікового процесу впливають вид діяльності (основна, допоміжна, обслуговувальна, забезпечувальна), структура організації виду діяльності (цехова або безцехова), характер технології (перервна або безперервна).

За аналогією до виробничого процесу, де з різних вхідних (сировинних та інших) даних отримують готовий продукт, обліковий процес можна розглядати як технологічну сукупність, тобто технологічний процес, де і вхідних даних у результаті обробки та переробки дістають вихідну продукцію у формі показників.

Як відомо з різних курсів бухгалтерського обліку (теорія, фінансовий облік, тощо), у такому обліку фіксуються виробничі та правові аспекти господарювання. Вони характеризують відповідні аспекти суспільних відносин, які виникають у зв'язку з рухом об'єктів господарювання під впливом господарських процесів і дій суб'єктів господарювання. Ось чому потрібна юридична доказовість бухгалтерських записів, яка досягається спостереженням, сприйняттям, вимірюванням та фіксуванням фактів.

Водночас у будь-якому господарстві обліковий процес як технологічна сукупність складається з трьох етапів: первинного, поточного та підсумкового.

Основними об'єктами організації облікового процесу є:

- облікові документи;
- носії облікових документів;
- рух носіїв;
- технологія і забезпечення облікового процесу.

Обліковий процес як технологічна сукупність складається з трьох етапів:

- первинного;
- поточного; -підсумкового.

Первинний облік – первинне спостереження і сприйняття факту, вимірювання в натуральному і вартісному вираженні, фіксація в носіях облікової інформації – документах. Сприйняття і вимірювання можливе тільки тоді, коли об'єкти обліку конкретизовані у вигляді облікових документів.

Другим етапом є поточний облік.

Поточний облік – обробка, реєстрація і запис даних первинного обліку (документів) в облікові реєстри, угруповання і їх перегруповання з метою отримання необхідної інформації. Операції поточного обліку поділяються на такі види:

- реєстрація (запис);
- арифметичні дії;
- угруповання і перегруповання даних.

Кожен вид операції складається з окремих робіт, кількість яких залежить від конкретних умов і, перш за все, від технічної оснащеності працівників бухгалтерії, наявності обчислювальної техніки.

Підсумковий облік – завершальний етап облікового процесу, що являє собою сукупність операцій з формування показників, які відображають результати виробничої і господарської діяльності підприємства за певний період, тобто це складання фінансової звітності. Організація підсумкового обліку залежить від якості організації первинного і поточного обліку.

Список використаних джерел:

1. Бутинець Ф. Ф. *Теорія бухгалтерського обліку. Підручник.* - Житомир, 2000. 640 с.

2. Бруханський Р. Ф. *Бухгалтерський облік: підручник*. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 480 с.
3. Бутинець Ф. Ф. *Бухгалтерський фінансовий облік. Підручник*. Житомир : ЖІТІ, 2000. 608 с.
4. Кузмінський А. М., Кузьмінський Ю. А. *Теорія бухгалтерського обліку : Підручник*. К.: Все про бухгалтерський облік, 1999. 288 с.
5. Ткаченко Н. М. *Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України. Підручник*. К.: А.С.К., 2000. 313 с.

Мірошниченко С.В.,
студентка Державного торговельно-економічного університету
Науковий керівник: Уманців Г.В.,
кандидат економічних наук, доцент
Україна, м. Київ

ВІДОБРАЖЕННЯ ПРОГРАМ ЛОЯЛЬНОСТІ В ОБЛІКУ

Програми лояльності покупців (ПЛП) - це комплекс заходів, спрямований на стимулювання повторних покупок або продаж додаткових послуг для клієнтів, які одного разу скористалися послугами підприємства, заснований на застосуванні комбінації маркетингових інструментів. [1, с. 210]

Підприємство в робочому плані рахунків може впроваджувати рахунки для узагальнення інформації про діяльність програми лояльності. Ми пропонуємо застосовувати наступні рахунки:

- 287 «Товари, що реалізуються за рахунок списання бонусів»;
- 361.1 «Розрахунки з покупцями за рахунок списання бонусів»;
- 479 «Резерв покриття бонусів»;
- 702.1 «Дохід від реалізації товарів, що надаються за бонуси»;
- 791.1 «Результат від діяльності системи лояльності»;
- 902.1 «Собівартість реалізованих товарів, що надаються за бонуси»;
- 921 «Адміністративні витрати на утримання системи лояльності». [2]

На запропонований субрахунок 287, що матиме назву «Товари, що реалізуються за рахунок списання бонусів» вважаємо доцільним списувати на початку кожного звітного періоду певну кількість одиниць товару. Цю кількість необхідно розраховувати залежно від середньої кількості товарів, що була реалізована через систему лояльності попереднього звітного періоду та враховувати, що продажі можуть зростати.

Впровадження аналітичного рахунка 361.1 «Розрахунки з покупцями за рахунок списання бонусів» дозволить деталізувати інформації про розрахунки з покупцями та замовниками за відвантаженою продукцією, товари, виконані роботи й послуги за рахунок списання бонусів.

Погоджуючись з дослідженням Сахарова П. О. [3], ми дійшли висновку, що субрахунок 479 «Резерв покриття бонусів» доцільно використовувати як такий, на який підприємство може списувати кошти, які потім будуть використані для виплат бонусів.

Аналітичний рахунок 702.1 «Дохід від реалізації товарів, що надаються за бонуси» може використовуватися для відображення доходу від реалізації товарів, що обліковуються на субрахунку 287.

З метою деталізації інформації можливе запровадження субрахунку 791.1 «Результат від діяльності системи лояльності».

Доходи та результати діяльності системи лояльності підприємство може спостерігати лише через деякий час. У першу чергу будуть понесені витрати на створення та діяльність системи лояльності.

Ведення аналітичного рахунку 902.1 «Собівартість реалізованих товарів, що надаються за бонуси» дозволить вести облік собівартості товарів, що обліковуються на субрахунку 287.

Витрати на створення системи лояльності можемо віднести на рахунок 92 «Адміністративні витрати», у розрізі якого можемо запровадити субрахунок 921 «Адміністративні витрати на утримання системи лояльності», на якому будуть узагальнені всі витрати пов'язані з системою лояльності.

Схеми розроблених рахунків ми вирішили систематизувати в таблиці нижче.

Таблиця

Облік реалізації товарів за програмами лояльності

Номер та назва рахунка	Дебет	Кредит
287 «Товари, що реалізуються за рахунок списання бонусів»	Відображається збільшення товарів та їх вартості, які будуть реалізовані за рахунок бонусів	Відображається зменшення товарів та їх вартості, які реалізовані за рахунок бонусів
361.1 «Розрахунки з покуцями за рахунок списання бонусів»	Відображається продажна вартість реалізованої продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг, яка включає суму непрямих податків	Відображається сума платежів, які надійшли на рахунки підприємства в банківських установах, у касу, та інші види розрахунків
479 «Резерв покриття бонусів»	Відображається використання забезпечень для формування бонусів	Відображається нарахування забезпечень для формування бонусів
702.1 «Дохід від реалізації товарів, що надаються за бонуси»	Відображається належна сума непрямих податків та списання у порядку закриття на субрахунок 794	Відображається збільшення (одержання) доходу від реалізації товарів
791.1 «Результат від діяльності системи лояльності»	Відображаються суми в порядку закриття рахунків обліку витрат (аналітичний рахунок 902.1 та субрахунок 921)	Відображаються суми в порядку закриття рахунків обліку доходів (аналітичний рахунок 702.1)
902.1 «Собівартість реалізованих товарів, що	Відображається фактична собівартість реалізованих товарів (без торгових націнок)	Відображається сума списання на субрахунок 794

надаються за бонуси»		
921 «Адміністративні витрати на утримання системи лояльності»	Відображається сума визнаних адміністративних витрат на створення та утримання системи лояльності	Відображається сума списання на субрахунок 794

Джерело: сформовано автором.

Отже, комплексні програми лояльності можуть надати підприємству значні переваги, і лише керівництво в кожній конкретній ситуації може судити, наскільки великі ймовірні ризики їх впровадження та очікувані витрати. [4, с. 237, 240] Для цього необхідні звіти діяльності системи лояльності, які можуть бути розроблені при використанні запропонованих рахунків.

Список використаних джерел:

1. Gamble P.R., Stone M., Woodcock N., Foss B. *Up Close&Personal: Customer Relationship Marketing Work*. London and Philadelphia : Kogan Page, 2006.
2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. URL: Інструкція про застосування План... | від 30.11.1999 № 291 (rada.gov.ua)
3. Сахаров П. О. Відображення програм лояльності з використанням бонусів у бухгалтерському обліку. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2013_10_58
4. Панаско О.А., Микитенко Н.В. Програми лояльності покупців на підприємстві торгівлі: теоретичний і практичний досвід. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/3172/3139>

Олексювський Ю.В.,

Семко М.Р.,

студенти ОС «Бакалавр»

Науковий керівник: Оксана Прокопишин,

к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування,

Львівський національний університет природокористування,

Україна, м. Львів

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Сьогодні як у нашій країні, так і у світі загалом швидкими темпами розвивається цифрова економіка. При цьому її вплив поширюється на всі сфери діяльності, зокрема й облікові процеси. Бухгалтерський облік, що є основою інформаційного забезпечення ухвалення управлінських рішень, завдяки цифровій трансформації отримує нові перспективи для свого розвитку.

Цифровізація бухгалтерського обліку забезпечує високий рівень захисту облікових даних, їх точність та швидкий і зручний доступ до них.

Ключовими чинниками цифрової економіки є цифрові дані та мережеві трансакції і їх застосування як ресурсу, який значно покращить успішність та продуктивність і оцінку продукції та послуг [2].

Цифровізація ведення бухгалтерського обліку дає багато переваг суб'єктам господарювання та державі загалом, адже дозволяє зекономити час і знизити витрати на оброблення та зберігання обліково-звітних даних. Крім того, зменшується обсяг ручної роботи, а отже, і ймовірність помилок, забезпечується швидке й більш точно опрацювання даних, а також простіший, швидший доступ до них. У результаті керівники підприємств можуть оперативніше реагувати й точніше планувати діяльність.

Також важливим моментом цифровізації бухгалтерського обліку є забезпечення прозорості процесу обліку всіх господарських операцій. Прозорість дасть змогу державі ефективно реалізовувати фіскальну функцію.

«Цифрова епоха змінює підхід до ведення бізнесу, а також вимоги до використовуваних інформаційних технологій: систем управління маркетингом, продажами і сервісом; телефонії і месенджерів; систем документообігу й управління персоналом; облікових систем і безлічі інших корпоративних додатків» [1].

У бухгалтерському обліку цифрова економіка має впроваджуватися послідовно, зважаючи на наслідки змін, а не то прогрес цифрових технологій матиме негативний ефект, із ризиком для розвитку підприємства.

Застосування цифрових технологій на практиці призводить до появи помітного обсягу технічних проблем, на яких бухгалтер має розумітися у своїй професійній діяльності. Важлива увага приділяється творчому підходу до пристосованості новітніх технологій задля вирішення облікових питань [3].

Обізнаний бухгалтер, пристосований до теперішніх змін, посідає важливе місце в організації, впливає на її розвиток. Розвиток у сфері цифрових технологій вимагає впровадження змін в бухгалтерський облік, це обов'язковий і важливий крок до успіху функціонування підприємства.

Прогнозується, що в короткостроковій перспективі буде модифіковано процес документування господарських операцій завдяки широкому залученню штучного інтелекту (ШІ) та технології блокчейну. ШІ та блокчейн – це є дві різні технології, які можуть бути використані для цифровізації бухгалтерського обліку, зокрема процесу документування та документообігу.

ШІ – це новітня технологія, що дозволяє комп'ютерам виконувати завдання, які зазвичай вимагають людського інтелекту, такі як розпізнавання образів, розуміння мови й ухвалення рішень.

Блокчейн, з іншого боку, є технологією розподіленої бази даних, яка дозволяє зберігати та обмінюватися інформацією без потреби довіри до централізованої сторони. У бухгалтерському обліку блокчейн може використовуватися для створення безпечних та недоступних для змін облікових документів, які можуть бути використані для підтвердження фінансових трансакцій та інших бухгалтерських даних.

Отже, ШІ та блокчейн є різними технологіями, які можуть бути використані для цифровізації процесу документування з різними цілями та результатами.

Сфера бухгалтерського обліку однією з перших відчуває вплив нових технологій, які потребують не тільки теоретичного осмислення, але й їх практичної адаптації. Важливу складову цифровізації облікової інформації становить автоматизація збору, аналізу, обміну і використання інформації, поданої в електронно-цифровій формі, та формування загальної інформаційної системи підприємства. Це питання вимагає особливого підходу в бухгалтерському обліку, як одній з найбільш консервативних сфер.

Внаслідок впровадження цифрових технологій в бухгалтерський облік та фінансову звітність істотно змінюється не тільки практика, а й теорія обліку – трансформується зміст елементів методу бухгалтерського обліку, видозмінюється алгоритм практичної їх реалізації. Використання досягнень цифрової економіки допоможе в ліквідації сучасних проблемних аспектів процедури ведення на підприємстві бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел:

1. Краус Н. М., Голобородько О. П., Краус К. М. Цифрова економіка: тренди та перспективи авангардного характеру розвитку. *Ефективна економіка*. 2018. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6047> (дата звернення: 12.04.2021).
2. Українська стратегія майбутнього 2030. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html> (дата звернення: 21.09.2022).
3. Шишкова Н. Л. Перспективи ІТ-модернізації бухгалтерського обліку: актуалізація теорії і практики. *Економічний вісник*. 2019. № 3. С. 146–159.

Охотська А.С.,
студентка Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
Науковий керівник: Коркушко О.Н.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку та
оподаткування ім. С.Юрія, НРЗВО "КПДІ"

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ І ТЕХНОЛОГІЙ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

Система бухгалтерського обліку в сучасному бізнес-середовищі є необхідним інструментом для забезпечення точності та достовірності фінансової звітності підприємства. Її роль в економічному житті підприємств найбільше проявляється у здатності об'єктивно відобразити фінансовий стан, рух та результати діяльності на підставі об'єктивних даних. Однією з ключових функцій бухгалтерського обліку є реєстрація та класифікація фінансових операцій. Це важливо для того, щоб кожен рух грошових коштів та ресурсів був зафіксований і відповідним чином відображений. Точність цього процесу є основою для подальшого аналізу та прийняття управлінських рішень [4].

Інвестори, кредиторі, акціонери та інші учасники і зацікавлені особи опираються на звітні дані для прийняття рішень про інвестування чи співпрацю. Точність та достовірність фінансової звітності є важливим фактором при визначенні особливостей діяльності підприємства та сприяє отриманню ним фінансової підтримки.

Сучасні інформаційні технології в значній мірі покращують ефективність системи бухгалтерського обліку. Використання спеціалізованого програмного забезпечення дозволяє автоматизувати багато рутинних операцій, зменшити ймовірність помилок та швидше формувати документи. Це не лише дозволяє зекономити час, але і досягти точності облікових даних [1].

Однак важливо пам'ятати, що найсучасніші технології вимагають від професіоналів у галузі бухгалтерського обліку постійного оновлення їх навичок (стажування, підвищення кваліфікації). Швидкі темпи розвитку інформаційних технологій вимагають від фахівців постійної готовності до вивчення нового програмного забезпечення та адаптуватись до змін.

В сучасному світі, де технології стрімко розвиваються, бухгалтерія не може залишитися осторонь цього процесу. Застосування сучасних технологій та програмного забезпечення дозволяє підвищити ефективність бухгалтерського обліку на підприємствах та організаціях будь-якої форми власності. Сучасні програми для бухгалтерії автоматично відстежують та аналізують усі фінансові операції, що дозволяє уникнути помилок та забезпечити високу якість звітності. Це особливо важливо сьогодні в умовах жорсткого фінансового контролю з боку власників підприємств та перевіряючих органів [2].

Застосування хмарних технологій підприємствами, також сприяє підвищенню ефективності бухгалтерського обліку. Завдяки можливості зберігання та обробки даних у хмарі, бухгалтерія отримує можливість доступу до інформації з будь-якого місця та в будь-який час. Це робить робочий процес гнучким та адаптивним до потреб сучасного бізнесу.

Необхідно також відзначити покращення комунікації між підрозділами підприємства. Інтеграція бухгалтерської програми з іншими системами управління підприємством дозволяє автоматизувати обмін даними та забезпечити їх швидку передачу від одного відділу до іншого [3].

Отже, важливість системи бухгалтерського обліку полягає в її здатності забезпечувати точність та достовірність фінансової звітності. Загалом, застосування сучасних інформаційних систем, технологій та програмного забезпечення для бухгалтерського обліку є ключовим чинником у підвищенні продуктивності та якості фінансового управління. Вони допомагають підприємствам ефективно адаптуватися до змін в економічному середовищі та бути надійним фундаментом для прийняття стратегічних управлінських рішень. Використання сучасних технологій допомагає в цьому завданні, однак успішна система роботи залежить також від кваліфікації фахівців та їх готовності до постійного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Лемішовська О., Лінинська В. Бухгалтерський облік в умовах впровадження інформаційних технологій і систем. *Економіка та суспільство*, 2022. 44. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-23>

2. Грибовська Ю. М., Кононенко Ж. А. Застосування інформаційних систем в управлінні підприємством. *Економіка та суспільство*. 2023. 47. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/2171/2098/>
3. Сусіденко В. Т. *Інформаційні системи і технології в обліку: навчальний посібник*. К.: Центр учбової літератури, 2021. 224 с.
4. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

Пазюк Д.В.,

*студент Львівського національного
університету природокористування
Науковий керівник: Жидовська Н.М.,
кандидат економічних наук, доцент
Україна, м. Дубляни*

МІЖНАРОДНІ АВТОПЕРЕВЕЗЕННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПОБУДОВУ ОБЛІКУ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ

Міжнародні вантажні автоперевезення — це перевезення вантажів та пасажирів автотранспортним засобом на основі міжнародного договору, при якому пункт відправлення знаходиться на території однієї держави, а пункт призначення — на території іншої, та перевезення транзитом [2].

Відповідно до законодавчих та нормативних актів, авторами виділено два фактори, які визначають перевезення як міжнародне автомобільне перевезення:

- відбувається перевезення вантажів з перетином державного кордону;
- наявність єдиного міжнародного перевізного документа (необхідно для застосування нульової ставки ПДВ, пп. 195.1.3 ПКУ).

Повне та своєчасне документальне оформлення вантажних міжнародних автоперевезень має ключове значення при здійсненні та обліку господарської діяльності, пов'язаної з міжнародними вантажними автоперевезеннями.

Для переміщення товарно-матеріальних цінностей використовуються наступні види договорів:

- договір перевезення (багажу, вантажу, пошти);
- договір чартеру (фрахтування);
- договір найму (оренди) транспортного засобу;
- договір транспортного експедирування.

Також, документами, які необхідні при перевезенні вантажів є:

- міжнародна автонакладна (CMR);
- Carnet TIR — це митний вантажосупровідний документ, який дає право перевозити вантажі через кордон держав в опломбованих митницею кузовах автомобілів чи контейнерах за спрощених митних процедур;

– довіреність (якщо вантаж супроводжує представник замовника).

У 2020 році Україна приєдналася до Додаткового протоколу Конвенції про договір міжнародного автомобільного перевезення вантажів про електронну накладну (КДПВ). У перспективі класичну паперову CMR замінить її електронний аналог e-CMR. Консолідованої системи документообігу при міжнародних вантажних автомобільних перевезеннях наразі немає.

Міжнародні перевезення виконуються з обов'язковим застосуванням CMR – міжнародної товарно-транспортної накладної, яка використовується для списання товарно-матеріальних цінностей, обліку на шляху переміщення, оприбуткування, складського, оперативного та бухгалтерського обліку вантажу, розрахунків за перевезення вантажу та обліку виконаної роботи. Цей документ закріплений ще у 1956 році Конвенцією про договір міжнародного автомобільного перевезення вантажів (з французької – «Convention relative au contrat de transport international de marchandises par rout»). Звідси і скорочення CMR. Конвенцію щодо CMR використовують у понад 50 державах-учасниках договору – у більшості країн Європи та Центральної Азії.

CMR є підтвердженням укладеного договору перевезення і містить основну інформацію про відправника, перевізника, вантажодержувача, маршрут, особливості самого вантажу тощо. Дані переважно фіксуються на папері та створюються щонайменше у трьох оригінальних примірниках, з яких перший примірник залишається вантажовідправнику, другий – супроводжує вантаж та передається вантажоотримувачу, а третій – залишається у перевізника.

В таблиці 1 узагальнено типові кореспонденції рахунків щодо бухгалтерського обліку послуг перевезення у автомобільного перевізника та у замовника послуг перевезення.

Таблиця 1

Типові кореспонденції рахунків щодо бухгалтерського обліку послуг перевезення

Зміст господарської операції	Кореспонденції рахунків	
	Дебет	Кредит
Облік у перевізника		
На банківський рахунок зарахований аванс від замовника перевезення	311	681
Заправка паливом	203	631
Нарахований податковий кредит з ПДВ	641	631
Оплата палива на АЗС	631	311
Надання послуг з автоперевезення (визначається актом наданих послуг та CMR)	361	703
Взаємозалік заборгованостей	631	361
Віднесено паливо на собівартість наданої послуги	23	203
Нарахована амортизація автотранспорту	23	131
Нарахована заробітна плата та ЄСВ	23, 23	661, 651
Списання на витрати періоду собівартості наданих послуг	902	23
Облік у замовника послуги перевезення		
Перерахований аванс нерезиденту	371	312

Утримано податок на фрахт	632	641
Сплачений податок на фрахт до бюджету	641	311
Отримано послуги з перевезення	93	632
Взаємозалік заборгованостей	632	371

Узагальнено на основі [3].

Отже, хоча і інтеграція транспортно-дорожнього комплексу нашої країни в європейську та світову транспортні системи минулого року була уповільнена через військові дії, проте вона не зупинилася. Підприємства, що надають послуги у цій сфері, пристосувалися до нових умов роботи з урахуванням впливу міжнародних вантажних автоперевезень на побудову їх обліку.

Список використаних джерел:

1. Жидовська Н., Прокопишин О., Малецька О. Особливості міжнародних вантажних перевезень та їх вплив на побудову обліку та контролю експортно-імпортних операцій. *Аграрна економіка*, 2022. № 3-4 (15). С. 108 – 118.
2. Законодавство та нормативна база. ДП «ДержавтотрансНДІпроект». URL: <https://insat.org.ua/services/vdbtsm/2/>
3. Міжнародні автоперевезення. Головбух. URL: https://buhplatforma.com.ua/article/7774-mjnarodn-avtoperevezennya#anc_6

Слободян Ю.Г.,

*здобувач вищої освіти ОС «Магістр»
спеціальності «Облік і оподаткування»
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка
Науковий керівник: **Ніколашин А.О.,**
кандидат економічних наук, доцент
Україна, М. Кам'янець -Подільський*

КОНТРОЛЬ ВИТРАТ НА ОПЛАТУ ПРАЦІ З МЕТОЮ ЇХ ОПТИМІЗАЦІЇ

Невід'ємною складовою діяльності підприємства є його витрати на оплату праці. Правильно організований облік витрат на оплату праці дозволить покращити систему управління підприємства й оптимізувати витрати.

Згідно з П (С) БО 16 "Витрати" до складу елементу витрат "Витрати на оплату праці" включається заробітна плата за окладами і тарифами, премії та заохочення, компенсаційні виплати, оплата відпусток та іншого невідпрацьованого часу, інші витрати на оплату праці [4].

Витрати на оплату праці не є однорідними, і тому з метою задоволення вимог управління їх класифікують, в основу цієї класифікації повинні бути покладені принципи, які характеризують однорідні явища.

В практиці підприємств застосовується таке групування витрат на робочу силу: за видами - основна та додаткова; за елементами - погодинна, відрядна,

премії, оплати простоїв, тощо; за складом працівників - обліковий, обліково-штатний, сумісники, які працюють за договорами підряду; за категоріями працівників - робітники, службовці, з складу яких виділяють керівників.

Контроль – важлива функція управління, він попереджує негативні явища та сприяє кращому досягненню результатів діяльності підприємства, дає можливість вчасно виявити помилки та уникнути банкрутства.

Роль системи внутрішнього контролю суб'єкт підприємництва має забезпечувати його ефективне функціонування та задоволення потреб користувачів в інформації, яку можна використовувати для прийняття та обґрунтування відповідних управлінських рішень [3].

Об'єктами контролю витрат праці та її оплати є: використання трудових ресурсів; дотримання правил внутрішнього розпорядку і трудової дисципліни; дотримання трудового договору, а також положення про оплату праці на підприємстві; використання робочого часу; стан нормування праці; правильність використання норм виробітку й мінімальних доходів; показники продуктивності праці; обґрунтованість плану виконання робіт; облік відпрацьованого часу та нарахованої оплати праці; стан розрахунків з депонентами; правильність включення виплат до фонду основної заробітної плати й заохочення; планування та використання фонду оплати праці; операції з нарахування заробітної плати, додаткової оплати, заохочень та натуральної оплати; законність і правильність встановлення окладів, надбавок та інших виплат; правильність застосування норм виробітку та розцінок; законність і правильність проведених утримань із заробітної плати працівників.

На систему внутрішньогосподарського контролю виплат працівникам покладено такі завдання: перевірка дотримання законодавчо встановлених норм та норм колективного договору при визначенні та нарахуванні посадових окладів і тарифних ставок, надбавок та доплат, інших виплат працівникам та пов'язаних з такими виплатами податків; встановлення обґрунтованості планових завдань щодо норм і нормативів трудозатрат; перевірка правомірності використання обраних форм та систем оплати праці; забезпечення єдиних методологічних засад облікового відображення виплат працівникам та формування звітності; виявлення порушень вимог трудового законодавства та їх попередження у майбутньому [1].

Внутрішньогосподарський контроль праці та виплат працівникам має на меті встановлення достовірності облікових і звітних даних стосовно нормування, документування, нарахування, утримання та розрахунків з оплати праці [2]. Налагоджена система контролю виплат працівникам на підприємстві забезпечить оперативне формування інформації для впровадження заходів на економію витрат на оплату праці через створення ефективних механізмів стимулювання, активізації трудових ресурсів, можливість доводити рівень оплати праці до реальної вартості робочої сили у напрямку загальної соціальної політики держави [1].

Таким чином, витрати на оплату праці викликають зацікавленість та контроль як з боку керівників підприємства так і самих працівників. З однієї сторони витрати на оплату праці відносяться на собівартість продукції, і збільшення їх призведе до збільшення ціни на продукції, а відповідно може

бути причиною зменшення попиту, а з іншої сторони від розміру витрат на оплату праці залежить виконання виробничих завдань, ефективність та якість роботи підприємства, продуктивність праці, мотивація працівників, структура обліку особового складу та оплати праці.

Контроль витрат на оплату праці покращує господарську діяльність підприємства, спрямований на раціональне витрачання коштів на оплату праці, дотримання законності таких операцій, виявлення допущених зловживань чи порушень.

Список використаних джерел:

1. Арап Г.В., Пахомова І.Г. Шляхи вдосконалення аудиту оплати праці. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка»*. Вип. 4 (2). 2010. С. 149-155.
2. Гуцаленко Л. В. *Внутріньогосподарський контроль. Навчальний посібник*. К.: Центр учбової літератури, 2014. 496 с.
3. Інструкція зі статистики заробітної плати затверджена наказом Держкомстату України від 13.01.2004 р. №5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0114-04>.
4. П(С)БО №16 - Наказ МФУ «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку «Витрати» від 31.12.99р. № 318.

Стеценко Т.С.,

*студентка Донбаської державної
машинобудівної академії
м. Краматорськ*

*Науковий керівник: Акімова О.В.,
доктор економічних наук, доцент*

*зав. кафедрою «Облік, оподаткування та економічна безпека»
Донбаської державної машинобудівної академії,
м. Краматорськ*

ОСОБЛИВОСТІ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Агропромислова галузь – є однією з ключових галузей національної економіки України, яка забезпечує його економічну і продовольчу безпеку. До початку повномасштабної війни щорічне зростання галузі становило 5-6%, частка сільськогосподарського виробництва у ВВП становила 10%, а разом із переробкою сільськогосподарської продукції 16% [1], тому збереження і стабілізація його потенціалу в мовах воєнного часу є надзвичайно важливим.

Ускладнений війною процес відтворювання погіршується наявною амортизаційною політикою при якій, відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств можливе лише за умови сімдесятилітнього нормативного експлуатаційного терміну [2]. Крім того, амортизаційні відрахування, в переважній більшості, не використовуються за цільовим призначенням.

Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» [3] та Національне положення(стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» [4] регламентують можливість запровадження підприємствами прискореної амортизації необоротних активів. Разом з тим, закладена у них методологія не вирішує проблем руйнування необоротних активів на всій території України. Для впровадження прискореної амортизації важливими є зміни саме до податкового законодавства, щоб дати можливість підприємствам – платникам податку на прибуток застосовувати метод прискореної амортизації та зменшувати терміни корисного використання у відповідності до непередбачуваних режимів використання майна зумовлених військовими діями в окремих регіонах.

Щодо можливості зміни методу амортизації, п. 61 МСБО 16 передбачає таку можливість, і навіть необхідність перегляду методу амортизації принаймні на кінець кожного фінансового року, а якщо відбулася значна зміна в очікуваній формі споживання майбутніх економічних вигід, втілених в активі, метод слід змінити для відображення зміненої форми. Таку зміну слід обліковувати як зміну в обліковій оцінці відповідно до МСБО 8. [5]

Додатковим ризиком для сільськогосподарських машин і обладнання є польові роботи впродовж війсьничого часу [5] і їх вимушений простій. В цьому випадку постає питання – чи є вимушений простій у зв'язку із війсьничим станом, одним з випадків обов'язкового призупинення амортизації. Очевидно, простій жодним чином не пов'язаний із реконструкцією, модернізацією, добувдовою чи дообладнанням основних засобів.

Так як дію війсьничого стану постійно продовжується, то у зв'язку з цим збільшується і період вимушеного простою. В такому разі необхідно оцінити, яким чином рішення зупинити нарахування амортизації впливає на показники фінансової звітності, наскільки ця сума суттєва (із врахуванням рівнів суттєвості, встановлених обліковою політикою). Але простій основних засобів не є тотожним їх консервації. Консервація являє собою комплекс заходів і регулюється «Положенням про порядок консервації основних виробничих фондів підприємств», затвердженим Постановою КМУ від 28.10.97 р. № 1183 [6], тобто у випадку вимушеного простою основних засобів підприємство має право самостійно вирішити, призупинити нарахування амортизації чи ні.

В той же час, якщо підприємства є платниками податку на прибуток та застосовують, так звані коригувальні різниці, то для них є актуальними питання податкової амортизації. Податкова амортизація визначається з урахуванням обмежень, встановлених п.п. 14.1.138 ПКУ, п.п.п. 138.3.2 – 138.3.4 ПКУ. За ними, для цілей податку на прибуток не нараховується податкова амортизація на невиробничі основні засоби. Невиробничими основними засобами вважаються основні засоби, не призначені для використання в господарській діяльності платника податку. Водночас, згідно п.п. 138.3.1 ПКУ, амортизація не нараховується за період невикористання (експлуатації) основних засобів у господарській діяльності у зв'язку з їх консервацією. Тобто, якщо основний тимчасово не використовується (за виключенням консервації), це ще не є підставою для визнання його невиробничим.

Таким чином, в умовах військового стану необхідні узгоджені зміни в Податковому кодексі, рекомендації та роз'яснення в нормативно-законодавчих актах щодо застосування методів прискореної амортизації активів підприємства, обмеження граничних термінів їх експлуатації і визначення випадків призупинення нарахування амортизації.

Список використаних джерел:

1. Вплив війни на стан аграрної галузі в Україні. URL: <https://economics.org.ua/images/Analitika-agro-sector2023.pdf>
2. Данилів Б.В. Амортизаційна політика в сільському господарстві: вплив на відтворення основних засобів. *Економіка АПК*. 2007. № 6. С. 25-32
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» URL:<https://ips.ligazakon.net/document/MU17035>
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затв. Наказом Міністерства України від 27.04.2000 р. № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>
5. Жук В., Бездушна Ю., Попко Є. Амортизація активів підприємств у воєнний час. *Облік і фінанси*. 2022. №1(95) С.6-12 URL: <https://afj.org.ua/ua/article/881/>
6. Положення про порядок консервації основних виробничих фондів підприємств, затвердженим Постановою КМУ від 28.10.97 р. № 1183. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1183-97-%D0%BF#Text>

СЕКЦІЯ 2. DIGITAL-ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ ТА СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

Алексєєв Д.Ю.,

*студент Дніпровського фахового коледжу
будівельно-монтажних технологій та архітектури*

Науковий керівник: Ворона В.Ю.,

викладач спеціалізації,

кваліфікаційна категорія «спеціаліст першої категорії»

Україна, м. Дніпро

ВПЛИВ DIGITAL-ТЕХНОЛОГІЙ НА СУЧАСНУ ЕКОНОМІКУ ТА СОЦІУМ

Інноваційний рух суспільства зазнав величезних змін, набув колосальних об'ємів, все стало мобільно, зручно, досконало та оптимально. Нашим пращурам було б важко уявити, що ми б спіткали цей рівень на якому зараз знаходимось. Зараз, з пів секунди надходить меседж моему другові з відповіддю, і він вже мчить до мене, паралельно робимо замовлення на маркетплейсі. І їде доставщик. Зараз безпрецедентно моніторимо різні джерела, аби усвідомитись в достовірності інформації, яку отримуємо щохвилини. Didgital-технології мали значний вплив на різні галузі наук та в цілому на економіку.

Пандемія стала переломним моментом у багатьох сферах, зокрема — в інтернет-торгівлі. Вона спровокувала стрибок популярності онлайн-покупок, що призвело торговців до необхідності модернізувати свою діяльність. За статистикою, близько 71% ритейлерів дотримується думки, що цифрова трансформація — це вже невіддільна частина технології роздрібної торгівлі. [1, с.86]

Це оптимізація бізнесу шляхом впровадження ІТ-рішень та відповідного технічного устаткування. Такі технології допомагають удосконалювати діяльність компанії у різних напрямках: маркетинг, обслуговування клієнтів, логістика, внутрішні процеси тощо. Щоб краще зрозуміти необхідність трансформації, потрібно мати чітке уявлення про цей процес і не плутати його із цифровою перебудовою бізнес-моделі. Діджиталізація - це спосіб розвитку підприємницької діяльності, коли зміни націлені на більш простий, економічний і надійний варіант роботи. Він стосується як обслуговування клієнтів, так і внутрішніх процесів. Але цифровізація не передбачає переорієнтацію на абсолютно нову модель ведення торгівлі. (Розберемо на прикладі: оптовий магазин, який торгує саджанцями дерев, вирішує впровадити програмне забезпечення для відстеження відправлення та доставлення товарів. Так, він оптимізує логістичний ланцюжок за допомогою ІТ-рішень. Тут йдеться про діджиталізацію. А якщо магазин запускає маркетплейс і переходить на надання послуг з догляду за деревами — про цифрову перебудову бізнес-моделі.

Діджиталізація бізнесу є безперервним процесом. Потрібно бути готовим до того, що, впровадивши в роботу компанії будь-яке програмне забезпечення,

його доведеться оновлювати та покращувати відповідно до нових напрямків на ринку технологічних розробок. Проте цифровізація ритейлу стає невіддільною частиною успішних підприємств.

Переваги діджиталізації для бізнесу:

- Розширення цільової аудиторії, каналів продажу, географії та ін.
- Автоматизація рутинних процесів та спрощення деяких завдань.
- Підвищення рівня обслуговування
- Коригування діяльності компанії завдяки аналітичним даним.
- Збільшення фінансової вигоди з допомогою скорочення нерентабельних вкладень.

Слабкі сторони впровадження інноваційних технологій:

- Неготовність певних груп покупців до впровадження нових технологій.
- Необхідність заздалегідь продумати та скласти ланцюжок взаємодії з клієнтом, який буде зручним для обох сторін.
- Консультації у певних сферах торгівлі, наприклад, під час продажу дорогої техніки, вимагають присутності живого продавця. Для ухвалення рішення покупцю хочеться почути людську думку.

Трендові digital-технології для розвитку бізнесу. Щоб залишатися конкурентоспроможними та задовольняти запити клієнтів, необхідно впроваджувати актуальні цифрові рішення. Успішна діджиталізація онлайн-платформи передбачає впровадження однієї або відразу декількох технологій:

- Штучний інтелект (ШІ), який забезпечує автоматизацію операцій з управління даними для покращення продуктивності.
- CRM-система використовується для забезпечення омніканальності бізнесу, обслуговуючи різні варіанти зв'язку зі споживачами.
- PIM-система – це інструмент для керування інформацією про товари.
- Чат-боти та інші роботизовані системи консультування клієнтів.
- Доповнена реальність (AR) дозволяє робити віртуальні примірки та демонструвати товари в режимі 3D. [2]

Якщо в минулі роки бізнес цілком задовільно розвивався без використання діджитал-інструментів, то зараз нам доводиться спостерігати зниження ефективності традиційної торгівлі. Таким чином, для розвитку та підвищення прибутковості компанії власникам все одно доведеться звертатися до «цифри».

Список використаних джерел:

1. Виноградський М.Д. Менеджмент в організації. Навч. посіб. для студ. екон. спец. вузів./ М.Д. Виноградський, А.М. Виноградська, О.М. Шканова. – К.: —КОНДОПІ, 2012. – 654с.
2. Блог Skallium, наукова стаття: Діджиталізація: веб-сайт <https://ua.scallium.pro/what-is-digital>

Годнюк Д.В.,

*студент Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

*Науковий керівник: Михайлик А. О.,
кандидат історичних наук, викладач
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ЕФЕКТИВНІСТЬ DIGITAL-ТЕХНОЛОГІЙ НА СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Швидкі та різкі зміни в цифрових технологіях останніх десятиліть мають значний вплив на розвиток економіки та соціальної сфери. Джерелом цього впливу стають технологічні інновації, які впроваджуються в різні галузі господарства та суспільства, розширюючи можливості та ставлячи нові виклики.

В епоху стрімких технологічних змін, digital-технології стають не лише ключовим елементом розвитку, але й визначальним фактором ефективності підприємств. Впровадження сучасних цифрових рішень має позитивний вплив на бізнес-процеси, підвищує продуктивність та забезпечує конкурентні переваги на ринку.

Процес діджиталізації характеризується трансформацією, впровадженням цифрових технологій з метою оптимізації та автоматизації бізнес-процесів, покращення комунікаційних зв'язків із споживачами та підвищення ефективності господарської діяльності.

«Стратегія розвитку індустрії 4.0», яку розробила Асоціація промисловців та підприємців України, трактує цифрову трансформацію як процес, що веде за собою суспільні та технологічні зміни, завдяки пронекненню цифрових технологій у всі сфери життя людей. Суть цих трансформацій полягає в пошуку нових підходів та управлінських концепцій для вирішення класичних бізнес-завдань. «Цифрові технології створюють ряд конкурентних переваг підприємства:

- високий рівень конкурентоспроможності;
- економію фінансових та природних ресурсів;
- оптимізація роботи з масивом;
- лояльність клієнтів;
- формування іміджу підприємства;» [3, с. 10].

Бізнеси на ринку України почали активно застосовувати digital-технології для того, щоб збільшити кількість продажів та зацікавити аудиторію. «Деякі підприємства, що займаються локальним маркетингом, використовують концептуальні брендові магазини для власних інновацій у сфері digital-продажів, інші — пропонують інвесторам з'єднаний з зовнішніми послугами процес, що демонструє загальну концепцію діяльності головного підприємства. Сучасні компанії намагаються вдосконалити якість обслуговування покупців, спрощуючи бізнес-процеси на базі цифрових технологій» [4].

Digital-технології забезпечують підприємства потужними інструментами аналізу даних. Аналітика дозволяє компаніям здійснювати інформовані рішення на основі реальних даних. Від сегментації клієнтів до прогнозування попиту, цифрові рішення допомагають підприємствам визначати стратегії, спрямовані на досягнення оптимальних результатів.

Digital-технології полегшують комунікацію та співпрацю на всіх рівнях підприємства. Використання спеціалізованих платформ для обміну інформацією, віртуальні збори та спільні робочі простори зменшують відстань між відділеннями та підвищують швидкість реакції на зміни. Підприємства створюють робочі акаунти в соціальних мережах, і завдяки цьому значно полегшують спосіб комунікації з клієнтами. «Створення облікових записів підприємства в соціальних мережах сприяє розвитку, швидкому реагуванню на скарги клієнтів, тому багато підприємств, особливо у сферах роздрібних і фінансових послуг, здійснюють комплексну комунікаційну діяльність, що вимагає подання та впровадження IT-інновацій у взаємовідносинах з клієнтами та внутрішніх операційних бізнес-процесах» [2, с. 35].

Процеси цифрової трансформації виступають як основний механізм, що сприяє змінам в сфері бізнесу. Ці зміни базуються на впровадженні новітніх технологій, таких як аналіз великих даних, застосуванні хмарних технологій. Таким чином, відбувається перехід від традиційної «продуктової» організації до технологічно-орієнтованої, застосовуючи нові моделі управління, що базуються на розробці цифрової стратегії.

Діджиталізація охоплює ряд складових елементів, а саме:

1. Кіберфізичні системи представляють собою механізми, які діють на основі спеціальних комп'ютерних алгоритмів та знаходять зв'язок з користувачами через Інтернет. Метою цих систем є створення засобів отримання та надання будь-якої інформації, взаємодія з аналогічними пристроями через Інтернет, а також поширення програмного забезпечення за допомогою мобільних додатків.

2. Технологія 3D-друку використовується для створення тривимірних об'єктів шляхом накладання послідовних шарів матеріалу відповідно до цифрової моделі. Цей процес здійснюється за допомогою спеціального пристрою - 3D-принтера.

3. Робототехніка спрямована на створення робототехнічних систем, які можуть автоматизувати складні технологічні процеси та полегшити працю людини в умовах важких та небезпечних умов. Промислові підприємства все частіше використовують «розумні» машини, що призводить до економії від 15% до 90% на операційних витратах.

4. Великі дані охоплюють групу технологій та методів, які дозволяють аналізувати та обробляти набори інформації, будь то структурована чи неструктурована, з метою отримання якісних та нових знань. Ці дані, через свій великий об'єм, необхідно обробляти нестандартними способами.

5. Інтернет речей - це глобальна мережа фізичних пристроїв, що підключені до Інтернету, таких як «речі», обладнані сенсорами і датчиками, які

можуть передавати та обмінюватися інформацією через спільні центри контролю, управління та обробки інформації [3, с. 21]:

Цифрові трансформації сприяють підвищенню ефективності бізнес-процесів. Для здатності швидко та гнучко адаптуватися до змін, треба використовувати хмарні платформи, що не лише прискорюють робочі процеси та інтеграцію даних, а й покращують аналітичні процеси та підготовку корпоративної звітності. При цьому головна перевага цифрової трансформації бізнесу полягає в можливості адаптувати та реалізувати продукти чи послуги, враховуючи потреби та очікування споживачів. Підприємства отримують нові конкурентні переваги та збільшують лояльність клієнтів.

Зростання використання digital-технологій також створює виклики у сфері кібербезпеки. Підприємства повинні активно працювати над забезпеченням безпеки своїх інформаційних ресурсів та даних клієнтів. Ефективність використання digital-технологій пов'язана з надійністю та захищеністю цифрових систем.

Digital-технології стають ключовим фактором у розвитку підприємств у сучасному світі. Від автоматизації бізнес-процесів до аналітики даних та покращення комунікації, ці технології надають підприємствам можливість стати більш гнучкими, конкурентоспроможними та швидкими, щоб вони могли більш швидше реагувати на зміни трендів у світі. Однак важливо розуміти і враховувати виклики та проблеми, які можуть бути спричинені активною діджиталізацією. Зокрема треба приділяти увагу кібербезпеці, щоб забезпечити стійкість та стабільність використання інноваційних технологій на підприємствах.

Список використанх джерел:

1. Гуренко А.В., Гашутіна О.Е. Напрями розвитку систем управління в умовах діджиталізації бізнесу в Україні. *Економіка і суспільство*. 2018. №19. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-113>.
2. Завгородня А.О. Діджиталізація діяльності сучасних підприємств. *Економіка та менеджмент 2019: перспективи інтеграції та інновації розвитку*. зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конф., 18–19 квіт. 2019. Дніпро, 2019. С. 35-38
3. Стратегія розвитку «Індустрія 4.0». Асоціація підприємств промислової автоматизації України. Грудень 2019. 78 с. URL: [https://appau.org.ua/en/category/pubs.Nigel Fenwick \(Forrester\)](https://appau.org.ua/en/category/pubs.Nigel Fenwick (Forrester)).
4. Nigel Fenwick (Forrester). Digital business: transformation, disruption, optimization, integration and humanization. i-scoopе. URL: <https://www.iscoop.eu/digital-transformation/digital-business/>.

*Ілляшенко К.Ю.,
студентка Фахового коледжу “Універсум”
Київського університету імені Бориса Грінченка
Науковий керівник: Пандазі А.В.,
викладач
Україна, м. Київ*

ВИКОРИСТАННЯ DIGITAL-ТЕХНОЛОГІЙ В МІСТАХ НА ПРИКЛАДІ ЗАСТОСУНКУ «КИЇВ-ЦИФРОВИЙ»

Початок XXI століття став поштовхом до появи інновацій та використання Digital-технологій. Слід зазначити, що високий попит на нові смарт-технології спровокувала пандемія вірусу COVID-19. Більшість населення світу вимушені були адаптуватися до нових реалій та стрімко переходити на онлайн формат, щоб звести контакт між людьми до мінімуму. Така вимушена міра призвела до появи багатьох онлайн-сервісів. Україна не була виключенням, тому теж надала фінансування на державні застосунки для нашого суспільства.

Найбільший вклад в діджиталізацію країни був у місті Києві. У 2015 році Київрада затвердила концепцію «Kyiv Smart City 2020», яка за задумом мала визначити базові принципи для подальшого інфраструктурного, технологічного та соціального розвитку столиці, а також новий вектор трансформації міського простору [2, с. 17]. Вже у 2021 році за цією концепцією був створений застосунок «Київ Цифровий», який по сьогоднішній день займає лідируючі позиції серед Digital-технологій в Україні. У доказ цього, столиця отримала визнання від «World Smart City Awards» за свої здобутки в розвитку системи «розумного» муніципального управління завдяки додатку «Київ Цифровий» [1].

Створення столичного додатку є унікальним та оригінальним сервісом для міста Києва та України загалом. Перше, на що слід звернути увагу, це естетичний вигляд. Інтерфейс приємний в користуванні, зручно та швидко можна відкрити та оплатити різні функції. Кольорова гамма, а точніше блакитний разом з білим, являє собою приємне поєднання для сприйняття людського ока, але, на жаль, відсутня функція, як «Нічний режим», через що стає проблематично для зору, коли необхідно користуватися додатком ввечері.

Міський застосунок має безліч функцій, серед яких варто відмітити купівлю QR-квитка для оплати в міському транспорті та поповнення Kyiv Smart Card (транспортна картка для оплати проїзду). Ви можете не тільки придбати квиток через популярні платіжні системи, такі як «GooglePay» чи «MasterPass», а ще й створити QR-квиток з вашої транспортної карти. Це дозволяє зменшити часу на знаходження пластикової карти та оплати перед турникетом в метро або в міському транспорті.

Значною для населення Києва стала функція сигнал «Повітряної тривоги», оскільки вона є неабияк актуальною. Сповіщення супроводжуються звуковим сигналом, яке відрізняється від інших повідомлень, що дозволяє швидко відреагувати на небезпеку та негайно пройти в укриття. Після кожного відбою

повітряної тривоги, «Київ Цифровий» повідомляє скільки часу тривала небезпека в місті. Ще одна з функцій, на яку хотілось б звернути увагу, це новини. Вони бувають різні, в залежності від часу. Це можуть бути попередження про перекриття вулиці або ж заходи, які відбуваються в столиці. Ця інформація може корисною для водіїв міста, які пересуваються на власному транспорті або звичайним пересічним громадянам, які хочуть прийти на святкування певної події.

Останні функції, які ми розглянемо, це «Петиції» та «Опитування». Це неймовірна можливість українцям посприяти змінам в столиці. Залишити та підтвердити свій голос ви можете прямо в застосунку, що дає змогу більшості людей швидко та зручно це зробити.

Аналізуючи даний застосунок, нами було проведено опитування, за допомогою Google Forms, в якому взяли участь респонденти віком від 16 до 18 років, що проживають у місті Києві. За нашою статистикою, 73% людей дізнаються про застосунок «Київ Цифровий» через своїх родичів, знайомих або друзів. У той самий час, як інша частина через рекламу в транспорті (16%) та рекламу в соціальних мережах, таких як «Instagram», «YouTube» чи «Facebook» (11%). Більшість молоді, а точніше 77% з опитаних, задоволені інтерфейсом додатку і лише 5% не розділяють такої ж думки, а інші утримались від відповіді (18%). Сповідання «Повітряна тривога» допомагає молодим киянам в швидкому інформуванні про небезпеку (66%), хоча, слід зазначити, що не всі були обізнані в даній функції «Київ Цифрового» (6%), деякі просто не отримують вчасно сповіщення (14%) та інша частина людей не користується даною функцією (14%). Зокрема, молоді кияни надають перевагу купівлі QR-квитків через міський застосунок (67%), в той самий час, як інша частина людей купує в автоматах (20%) або на касі в метрополітені (13%).

Таким чином, можна зробити висновок, що міський застосунок «Київ Цифровий» є вдалим проектом в діджиталізації та є взірцем для майбутнього розвитку смарт-технологій. Такі додатки необхідно розвивати і надалі про всієї території України.

Список використаних джерел:

1. Карлашук В. «Київ Цифровий» відзначили нагородою «World Smart City Award Special Recognition». Суспільне новини URL: <https://suspilne.media/318136-kiiv-cifrovij-otrimav-nagorodu-world-smart-city-award-special-recognition/> (дата звернення: 16.11.2023).
2. Самойленко А., Яценко В. Розумні міста та їх роль у цифровій трансформації економіки. *Виклики кібербезпеки індустрії фінансових послуг: Матеріали наукової онлайн-конференції, Суми, 07 вересня 2023. Збірник матеріалів тез наукової онлайн-конференції.* Суми: Сумський державний університет, 2023. С. 16 – 18.

Круглик Д.О.,
студент ВСП «Автотранспортний фаховий коледж КНУ»
Науковий керівник: Хмара О.С.,
викладач економічних дисциплін,
Україна, м. Кривий Ріг

QR-КОДУВАННЯ: ПЕРЕДОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ

У сучасному світі щодня з'являються нові розробки та технології. Часом те, що вчора видавалося фантастикою вже сьогодні є простою річчю. Це стосується і QR-кодування.

Сьогодні українці використовують QR-коди для зчитування інформації про квитки на залізничний транспорт, реклами, контактної інформації, входження на деякі сайти та багато іншого.

Саме активне використання в повсякденному житті, легкість зчитування та кодування, наявність смартфонів у більшості населення стали причиною популярності використання QR-кодів .

Сервіс Дія.QR — зручний спосіб передачі копій цифрових документів у Дії на електронну пошту компанії/установи.

Отримати цю послугу можуть:

- представники малого та середнього бізнесу;
- органи місцевого самоврядування, у тому числі відділи ЦНАП;
- органи державної влади;
- заклади освіти, медицини, комунальні підприємства;
- громадські організації.

Для того, щоб використовувати цей сервіс необхідно:

1. Розмістити QR-код у доступному місці — там, де користувачі отримують послуги. Дія.QR розроблено для використання виключно у відділеннях, центрах надання послуг, офісах тощо. Розміщення на онлайн-ресурсах заборонено.

2. Користувач зчитує QR-код, щоб поділитись цифровою копією. Сканер QR-кодів розміщений у правому верхньому куті розділу “Документи” застосунку Дія.

3. Користувач у Дії підтверджує передачу своїх даних. Дія автоматично сформує чернетку листа з копіями цифрових документів з вашою адресою. Користувачу просто потрібно натиснути «Надіслати».

Документи в застосунку Дія – це цифрові аналоги паперових документів. Вони мають таку саму юридичну силу, як і паперові документи. Така копія, завірена КЕПом Дії, передається компанії/установі у pdf-форматі на e-mail. На ній вказана точна дата створення та назва організації, якій було надіслано копію.

Найбільш розповсюдженими документами, які використовуються у даній системі є документ, що посвідчує особу (паспорт громадянина України у вигляді ID-картки ,біометричний закордонний паспорт,РНОКПП.

Варіантів використання організацією Дія.QR безмежна, наприклад:

- ✓ у готельному бізнесі при поселенні;
- ✓ у ЦНАПах при наданні інформації з реєстру застрахованих осіб,отримання довідки про місце реєстрації дитини.
- ✓ при вступі до навчального закладу;
- ✓ у комунальній сфері;
- ✓ у медичних закладах, тощо.

Використання Дія.QR для підприємств, установ та організацій має безліч переваг, а саме:

- ✓ дотримання прав громадян на отримання послуги з цифровим документом;
- ✓ отримання підтвердження особи або копії цифрових документів за декілька секунд;
- ✓ економія коштів на папір, принтер, зберігання та утилізацію паперових копій.

Список використаних джерел:

1. Дія.QR. Державні послуги онлайн. Дія. URL: <https://diia.gov.ua/services/diuaqr> (дата звернення: 11.11.2023).
2. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/> (дата звернення: 15.11.2023).

Новікова А.В.,

студентка 3 курсу

Державного торговельно-економічного університету,

м. Київ

Науковий керівник: Кушнарєнко Н.П.,

кандидат економічних наук,

доцент кафедри світової економіки ДТЕУ,

м. Київ

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ТУРИСТИЧНІЙ СФЕРІ

Розвиток економіки в сучасному світі пов'язаний з цифровізацією всієї її діяльності. Не залишився осторонь процесу цифровізації і туристичний сектор, який найбільш активно впроваджує цифрові технології. Туризм розглядає цифрові технології як найкоротший і найефективніший шлях досягнення мети, а саме мова йде про забезпечення максимального вибору при мінімальних зусиллях клієнтів. Оскільки кінцевий користувач може перебувати за тисячі кілометрів від маршруту своєї подорожі, цифрове просування відіграє важливу роль у туристичній індустрії. Важливість цифровізації в туристичному секторі була підкреслена в рамках прийняття програми цифрової економіки Європейською комісією та окремими державами. Взаємодія між попитом і пропозицією за допомогою цифрової платформи може сприяти появі нового бажання подорожувати. [1, с. 283].

Міжнародна торгівля послугами постраждала від пандемії COVID-19 сильніше, ніж торгівля товарами. Найбільше постраждала сфера подорожей, особливо міжміських. Також можемо звернути увагу, що зростання експорту подорожей 2022/2019 рр. мають негативний відсоток, що вказує на те, як сильно пандемія підірвала світову сферу туризму. (Таблиця 1)

Таблиця 1

Світовий експорт у туризмі [5]

Світовий експорт у туризмі, у трильйонах доларів США			Зростання, %	
2019 р.	2021 р.	2022 р.	2022/2021 рр.	2022/2019 рр.
1,486	0,638	1,116	74,8	-24,9

Якщо говорити про Україну, то кількість туристичних путівок, які були реалізовані у 2020 році, значно скоротились і досягли рівня нижчого, ніж у 2017 році. Таке падіння відбулось саме через COVID-19. (Рис. 2)

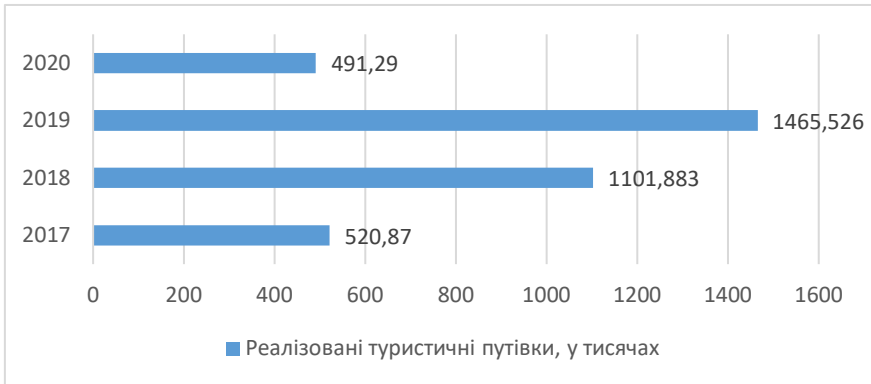

Рис. 2 Кількість реалізованих туристичних путівок турагентами для фізичних і юридичних осіб в Україні, у тисячах. [6]

Пандемія COVID-19 поставила питання цифровості і віртуальності на перший план в туризмі (і не тільки в цій сфері). Розвиток цифрових технологій — це виклик і можливість для спільноти бути інноваційною у дотриманні вимог і мінливих смаків туристів. [2, с. 152].

Широкий розвиток технологій Інтернету речей має значний позитивний вплив на розвиток туристичного бізнесу завдяки тому, що дає можливість точно аналізувати вподобання туристів з урахуванням місць, які вони відвідують. Технології Інтернету речей у туристичній індустрії включають появу таких технічних засобів, як геолокаційні браслети, мобільні додатки-гиди, додатки для оплати квитків, технології віртуальної реальності. Сучасні програмні додатки можуть швидко реагувати на вподобання туриста, допомагати в пошуку місця призначення та виконувати оцінку туристичних привабливостей організації. Практично не витрачаючи особливих тимчасових і матеріальних витрат на проведення опитувань туристів та їх статистичну обробку, за допомогою Інтернету можна проаналізувати туристичні вподобання, передбачити їх зміни та переконатися у відповідності наявних туристичних пропозицій потребам клієнта [3, с. 120-121].

Найбільш перспективні напрямки цифровізації туризму [4, с. 3-4]:

1) Комплекс маркетингу. Для просування туристичних послуг необхідно правильно використовувати так званий «маркетинговий пакет» послуг. Концепція «4Р», полягає в тому, що комплекс маркетингу складається з чотирьох компонентів: продукт (Product), ціна (Price), просування товару на ринок (Promotion) і доставка товару споживачам (Place). Таким чином, щоб задовольнити туристичний попит, необхідно мати декілька елементів. Якщо один із них відсутній, стратегічна мета туризму не може бути досягнута.

2) Купівля онлайн турів, розроблених туроператорами. У XXI столітті цифровий туризм розвивається в різних формах, однією з яких є онлайн-

покупка турів, розроблених туроператорами. У списку інтернет-ресурсів, що пропонують подібні послуги, можна назвати пошукову систему мережі турфірм «Мій палаючий тур»(додаток Google), «ТурПошук», «JoinUP», «Coraltravel» та інші.

3) Технологія блокчейн. Ця технологія передбачає знаходження даних про закупівлі туристичних послуг в єдиному цифровому просторі, що може допомогти кожному з учасників процесу надання послуг з реалізації туристичного продукту орієнтуватися на реальну інформацію про споживачів і передбачати їх потреби шляхом персоналізації реклами. Наприклад, Lufthansa вже почала співпрацювати з блокчейн-стартапом Winding Tree для впровадження та оцінки ефективності децентралізованих додатків для аматорських подорожей.

4) Технічні інновації. До таких нововведень можна віднести: QR-код, мобільні путівники та довідники, онлайн-сервіси, що містять інформацію про путівники та довідники, а також віртуальні тури. Використання можливостей цифрових та інноваційних технологій допоможе підвищити якість та підвищити конкурентоспроможність послуг, екскурсійної діяльності, а також забезпечити належний прибуток на туристичному ринку міста чи регіону.

Використання нових цифрових технологій у туристичній сфері постійно розширюється, вони стають доступнішими для кожного. У майбутньому цифровізація туризму супроводжуватиметься подальшим процесом витіснення з туристичного ринку традиційних компаній з офлайн-офісами, розробкою дизайну турів за параметрами, індивідуально заданими кожним окремим замовником.

Список використаних джерел:

1. Marino A., Pariso P., Picariello M. Digital platforms and entrepreneurship in tourism sector. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*. 2022. Vol. 9, no. 4. P. 282–303. URL: [https://doi.org/10.9770/jesi.2022.9.4\(15\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2022.9.4(15))
2. Dewi I., Isdarmanto I., Makiya K. R. THE ROLE OF DIGITAL TECHNOLOGY IN SUPPORTING TOURISM INDUSTRY POST COVID-19 (CASE STUDY YOGYAKARTA TOURISM DEVELOPMENT. *JMM17 : Jurnal Ilmu ekonomi dan manajemen*. 2022. Vol. 9, no. 02. P. 146–154. URL: <https://doi.org/10.30996/jmm17.v9i02.7045>
3. van Nuenen T., Scarles C. Advancements in technology and digital media in tourism. *Tourist Studies*. 2021. Vol. 21, no. 1. P. 119–132. URL: <https://doi.org/10.1177/1468797621990410>
4. Digital Technologies as a Driver for the Development of The Tourism Industry / N. Natocheeva et al. *E3S Web of Conferences*. 2020. Vol. 159. P. 04002. URL: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202015904002>
5. INTERNATIONAL TRADE IN SERVICES 2022. UNCTAD, 2. 7 p. URL: https://unctad.org/system/files/officialdocument/statinf2023d3_en.pdf
6. Туристична діяльність в Україні. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

Пастух Є.В.,

*студент Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
“Кам’янець-Подільський державний інститут”*

*Науковий керівник: Годнюк І.В., кандидат економічних наук, доцент,
Україна, м. Кам’янець-Подільський*

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ ТА СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

Сучасний світ стрімко розвивається в інформаційній сфері, де домінують цифрові технології, що мають все більш виражений вплив на економічну та соціальну сферу. Цифрові інструменти та цифрові системи відкривають нові можливості для розвитку та підвищення ефективності в різних галузях економіки.

Термін «технологія» («*techne*») грецького походження. Він означає мистецтво, майстерність та вміння. Будь-яка технологія пов'язана з виконанням певних операцій та процесів, зміною якості, форми, стану та змісту матеріалу, об'єкта тощо. Технології, призначені для вирішення інформаційних завдань за допомогою різних методів та програмно-технічних засобів, наприклад, пов'язаних із: прийомом та зберіганням інформації; її обробкою та перетворенням у форму, зручну для людини, називають інформаційними, а іноді – комп'ютерними, оскільки комп'ютери становлять основу технічних засобів інформаційних технологій [6].

Під терміном «інформаційні технології» розуміється: сукупність програмно-технічних засобів обчислювальної техніки, прийомів, способів та методів їх застосування, призначених для збирання, зберігання, обробки, передачі та використання інформації у конкретних предметних галузях; сукупність методів, виробничих та програмно-технологічних засобів, об'єднаних для забезпечення збирання, зберігання, обробки, виведення та розповсюдження інформації [1, 2, 3].

Отже, інформаційні технології – це методи та способи, що використовують комп'ютерні програмно-технічні засоби, окремі або сукупні інформаційні процеси та операції для досягнення поставленої мети. Інформаційні технології використовують при вирішенні різних (наукових, виробничих, соціальних, економічних, культурних) та інших проблем, пов'язаних з діяльністю людей та навколишньою природою [5].

Цифрові технології мають значний вплив на економічний розвиток у сучасному світі. Вони змінюють спосіб взаємодії бізнесу, ринків та кінцевих споживачів між собою. Дослідження та аналіз тенденцій розвитку цифрових технологій може допомогти передбачити зміни в економіці, сприяти прийняттю відповідних стратегічних рішень компаніями та державами, відкривати нові сектори та стимулювати інновації. Використання цифрових технологій в економіці змінює способи ведення бізнесу та взаємодії з клієнтами. Ці технології дозволяють компаніям ефективно управляти ресурсами, прогнозувати та аналізувати дані, автоматизувати бізнес-процеси, швидко реагувати на соціальні та ринкові зміни та впроваджувати інновації.

Цифрові технології вже трансформували багато аспектів банківського сектору. Наприклад, онлайн-банкінг, електронні платформи та мобільні додатки зробили банківські послуги більш доступними та зручними для клієнтів. Розвиток цифрових платіжних систем та використання технологій

блокчейн також створили нові можливості для фінансового сектору. Перспективи розвитку цифрових технологій у банківському секторі полягають у підвищенні операційної безпеки та ефективності, розширенні фінансових послуг та розробці нових бізнес-моделей [4].

Використання цифрових технологій в економіці дозволяє компаніям пропонувати продажі та послуги онлайн, розширюючи свою базу користувачів і отримуючи конкурентну перевагу. Вони також зможуть ефективніше управляти своїми ресурсами, заощаджуючи час і гроші. Крім того, цифрові технології дозволяють компаніям аналізувати детальні дані, приймати кращі стратегічні рішення та передбачати зміни на ринку.

Цифрові технології відіграють важливу роль соціальному розвитку, допомагаючи оптимізувати процеси та покращити якість послуг. Технології в соціальній сфері можуть існувати в таких напрямках діяльності як:

Освіта: Використання цифрових технологій в освіті допомогло створити нові методи навчання та забезпечити доступність онлайн-класів та курсів для всіх.

Охорона здоров'я: Цифрові технології дозволяють ефективно використовувати медичні дані, дистанційно консультувати та діагностувати, підвищувати якість медичних послуг.

Соціальні мережі: Цифрові технології уможливають спілкування та обмін інформацією незалежно від географічного розташування та допомагають зближувати людей [2].

Перевагами використання цифрових технологій є наступне:

1. Цифрові технології дозволяють пришвидшити та автоматизувати процеси, заощаджуючи час, гроші та ресурси компаній.

2. Компанії, які використовують цифрові технології, мають конкурентну перевагу, оскільки можуть швидше реагувати на ринкові зміни та задовольняти потреби клієнтів.

3. Використання цифрових технологій стимулює інновації та створює нові ринки і можливості для бізнесу [3].

З огляду на вищесказане, можна зробити висновок, що цифрові технології трансформують сучасний світ і створюють нові можливості в економічній та соціальній сфері. Цифрові інструменти підвищують продуктивність та ефективність бізнесу, роблять освіту та охорону здоров'я доступнішими. Використовуючи цифрові технології, ми можемо отримати багато користі та покращити якість життя людей. У майбутньому цифрові технології стануть ще більш поширеними в Україні, впливаючи на розвиток різних секторів суспільства.

Список використаних джерел:

1. Баженов В.А. Информатика. Комп'ютерна техніка. Комп'ютерні технології. К.: Каравела, 2004. 464 с.
2. Глушаков С.В. Персональный комп'ютер. Харьков: Фолио, 2003. 503 с.
3. Макарова М.В. Информатика та комп'ютерна техніка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Суми : Університетська книга, 2003. 642 с.
4. Е. Шмідт, Д. Коен Новий цифровий світ: Як технології змінюють державу, бізнес і наше життя. Львів: Літопис, 2015. 361 с.
5. Digital technologies can make the real world more livable and sustainable. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2022/05/can-technology-save-the-world/>

6. Пройдаков Е.М. Англо-український тлумачний словник з обчислювальної техніки, Інтернету і програмування. К. : Видав. дім «СофтПрес», 2005. 552 с.

*Пацюк О.Ю.,
студент ВСП «Фаховий коледж харчових технологій та підприємництва
Дніпровського державного технічного університету»
Науковий керівник Жуковська І.О.,
викладач-методист, викладач,
Україна, м. Кам'янське*

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ: ІНСТРУМЕНТИ МАЙБУТНЬОГО

В умовах економічного середовища, що динамічно змінюється, представники всіх галузей мають бути готовими до адаптації та вдосконалення бізнес-моделей до досягнень сучасних технологій. Традиційно консервативна в технологічному аспекті галузь ресторанного господарства не є винятком.

Діджиталізація - загальний термін для позначення цифрової трансформації суспільства та економіки. Він описує перехід від індустріальної епохи й аналогових технологій до епохи знань і творчості, що характеризується цифровими технологіями та інноваціями в цифровому бізнесі [3].

Як майбутньому фахівцю мені цікаві сучасні тенденції розвитку в галузі ресторанного господарства, зокрема, пов'язані з розвитком цифровізації в процесі виробництва та обслуговування. Бути готовим до зміни технологій, зокрема, в умовах "діджиталізації" та цифрової трансформації, дуже важливо, щоб залишатися затребуваним у своїй професії. Цим визначається актуальність і значення теми дослідження.

Ресторанному сегменту доводиться бути гнучким і підлаштовуватися під нові реалії. Для довідки – дані про результати досліджень ресторанного ринку, озвучених на одній з експертних сесій NRA Show:

71% відвідувачів закладів важлива можливість замовити їжу на виніс;

52% гостей чекають в ресторані безкоштовний Wi-Fi;

47% людей розраховують, що в закладі можна зробити попереднє замовлення по телефону;

78% мілленіалів шукають меню закладу в інтернеті;

32% мілленіалів вже платять через Apple Pay і Google Pay [2].

У зв'язку з цим, цифрові та інформаційні технології набувають дедалі більшого значення для індустрії харчування, допомагаючи розвивати зростаючі потреби ринку.

Вивчивши думки експертів у сфері ресторанного бізнесу, можна виокремити основні тренди діджиталізації ресторанного бізнесу, які є актуальними на сьогодні і є інструментами майбутнього:

Онлайн-замовлення - сьогодні клієнти пристосувалися до нової норми онлайн-замовлень і не збираються відмовлятися від неї. Доставка готових страв розвивається і вдосконалюється з кожним днем.

Сервіси доставки. - сьогодні затребуваність цієї послуги істотно збільшилася, і більша частина прибутку почала формуватися від замовлень на доставку, а також від реалізації їжі на винос.

Онлайн-бронювання та оплата столиків - універсальним рішенням стають гаджети зі спеціальним ПЗ, які дають змогу офіціантові прийняти замовлення, відправити його на виконання і сформувати рахунок у кілька торкань.

Програми лояльності - спецпропозиції та маркетингові акції тепер є практично у всіх ресторанах, а в умовах зростаючої конкуренції на зміну класичним бонусним програмам приходять більш просунуті акції, програми з елементами гейміфікації.

Використання терміналів самообслуговування - система повністю замінює обслуговуючий персонал під час приймання замовлення.

Поява віртуальних ресторанів - формат організації ресторанного господарства, коли кухарі готують за меню і відправляють готове замовлення клієнту через кур'єрську службу.

Використання технології доповненої реальності - особливо актуально для просування ресторанів у соцмережах, Крім того, в ресторанах зростає популярність 3D-меню (зокрема, меню за QR-кодами).

Використання роботів – одна з найбільш революційних і водночас неоднозначних інновацій. Мова йде не про заміну людей, а скоріше про оптимізацію процесів у роботі співробітників.

Контекстна реклама Google Adwords, Yandex Direct – це різні оголошення (текстові, графічні, відео), які показуються користувачам відповідно до їхніх пошукових запитів, інтересів або поведінки в Інтернеті. [3 с.9].

Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що перераховані вище технології цікаві та, безумовно, привертають увагу клієнтів. Але попри стрімкий розвиток в умовах діджиталізації, хочеться вірити, що ресторани й кафе збережуть свої звичні риси, а не перетворяться на фабрики харчування. Хоч би які нові технології вигадували для ресторанів - ресторани мають залишатися насамперед комфортним місцем, можливо, дещо консервативним, куди люди приходять не лише поїсти, а й приємно провести час, розслабитися та відволіктися від метушні.

Цифрові технології в індустрії ресторанного господарства необхідні й надалі розвиватимуться, але насамперед для поліпшення якості обслуговування, підвищення якості страв і напоїв, зниження витрат і для комфортнішого та простішого життя самих керівників і співробітників підприємств харчування.

Список використаних джерел

1. Гросул В., Балацька Н. Digital-маркетинг як дієвий інструмент антикризового розвитку підприємства ресторанного бізнесу в період пандемії та її рецесії // Підприємництво та інновації. 2020. Вип.11-2. С.7-12.
2. Поняття діджиталізації бізнесу: сфери і необхідність. URL: <https://evergreens.com.ua> (дата звернення: 15.11.2023)
3. Технології та інновації, які змінюють ресторанний бізнес URL <https://sfii.gov.ua/tehnologii-ta-innovacii-yaki-zminijut-restorannij-biznes> (дата звернення 16.11.2023)

Петровська О.Я.,

студентка вищого навчального закладу

«Державний торговельно-економічний університет»

Науковий керівник: Шевченко О.В.,

*доцент кафедри адміністративного фінансового та інформаційного права
Україна, м. Київ*

ЗНАЧЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми, що розглядається, полягає у постійній потребі аналізу та дослідження особливостей інформаційного суспільства, ролі новітніх технологій у ньому. Сучасні технології як результат наукового-технічного прогресу є рушійною силою розвитку суспільства та економіки у майбутньому.

Переважає більшість тенденцій розвитку соціальної та економічної сфери у сучасному житті визначається особливостями інформаційного суспільства. Відповідно до тлумачення Отрешко Н.Б. під інформаційним суспільством слід розуміти суспільство, що утворилось унаслідок переходу від промислового суспільства на нову стадію, до суспільства знань [1]. Згідно із визначенням Дегтяря Д.Ю. поняття «інформаційне суспільство» варто застосовувати до суспільства, «в економіці якого переважає інноваційний сектор з високопродуктивної промисловістю, індустрією знань, з високою часткою в ВВП високоякісних та інноваційних послуг, з конкуренцією у всіх видах економічної та іншої діяльності, а також більш високою часткою населення, зайнятого в сфері послуг, ніж в промисловому виробництві» [2, с.27-28]. І, як влучно відмічають Коваль М.С. та Литвин А.В., провідним чинником формування постіндустріального суспільства є переорієнтація із товарного виробництва на інформацію як на основну суспільну цінність, адже знання стають критично важливим джерелом інновацій та новітньої соціальної організації [3, с.17].

Варто зауважити, що явище інформаційного суспільства нерозривно пов'язане із застосуванням високотехнологічних пристроїв, що є матеріальним проявом розвиненого інтелектуального ресурсу. Новітні технології, з одного боку, виступають ознакою переходу до інформаційного суспільства, а з іншого, причиною зростання потреби у вдосконаленні наукової сфери та забезпеченні ще більш якісною та сучасною матеріально-технічною базою вже у період інформаційного суспільства. Таким чином виникає взаємозв'язок між знаннями, що є джерелом інновацій, та власне інноваціями, які у свою чергу вимагають ще більшого нагромадження інтелектуального капіталу. З цієї причини сучасні технології можна вважати як виявленням, так і рушієм прогресу в умовах інформаційного суспільства.

Як зазначено у науковій статті «Роль інформаційних технологій у соціально-економічному розвитку країни», «у сучасному світі знання й інформація породжують нові знання» [4, с.45]. Із наведених міркувань можна зробити висновок, що інформаційне суспільство передбачає безперервний

цикл, під час якого поява нововведень стає поштовхом до подальших досліджень та розробок. У цьому полягає перевага інформації над виробництвом та інформаційного суспільства над індустріальним, адже, на відміну від вичерпних товарів, які мають щоразу створюватись за певним алгоритмом, знанням властиве неодноразове використання, накопичення і необхідність у розширенні.

Великий попит на висококваліфіковані трудові ресурси в інформаційному суспільстві пояснюється зниженням потреби у залученні робочої сили в процеси, які можливо автоматизувати за допомогою сучасних технологій. Це дозволяє спрямувати більшість людських зусиль на роботу у третинному секторі економіки, зокрема на виконання задач, що потребують аналітичного мислення, комунікативних навичок чи творчих здібностей, унаслідок чого зростає цінність розумової праці. Особливості наявного розподілу зайнятості населення формують вимоги до прийдешнього покоління, яке, керуючись оновленими уявленнями про суспільні та економічні процеси, має стимул обирати найбільш перспективні у майбутньому професійні напрямки та використовувати сучасні підходи, здатні позитивно впливати на продуктивність. Як результат, із часом невинно збільшується частка населення, зайнятого у сфері послуг, зростає рівень модернізації окремих галузей та розвиток інформаційної інфраструктури, набувають більшої популярності наукоємні види діяльності.

Як своєрідну рису інформаційного суспільства і наслідок набуття цінності інформацією варто виокремити важливу роль нематеріальних ресурсів. Цьому, безперечно, сприяло полегшення розповсюдження інформації завдяки новітнім технологіям, унаслідок чого виняткового значення у сучасному світі набули репутація, довіра споживача до виробника, соціальні зв'язки тощо.

Отже, сучасні технології мають двобічне значення в контексті інформаційного суспільства, виступаючи одночасно наслідком і стимулом суспільно-економічного розвитку. Освітні та наукові здобутки створюють потреби для нових досягнень, формуючи механізм, який забезпечує постійне вдосконалення. Унаслідок цього особливості інформаційного суспільства із часом посилюються у своїх проявах.

Список використаних джерел

1. Отрешко Н.Б., Постіндустріальне суспільство. *Енциклопедія Сучасної України, НАН України*, НТШ. – К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2023. URL: <https://esu.com.ua/article-879888>
2. Дегтяр Д.Ю. Глобалізм та постіндустріальне суспільство, їх роль у сфері розвитку дизайн індустрії. *Час мистецької освіти. Мистецька освіта: пошуки та відкриття*: зб. ст. VIII Всеукр. наук.-практ. конф., 22–23 жовт. 2020 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди; [редкол.: В. В. Фомін (голов. ред.) та ін.]. – Харків: ХНПУ, 2020. – Ч. 2. – С. 24–29. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/c90e7782-6c4e-454e-befe-c69b82da0530>
3. Коваль М.С., Литвин А.В., Інформаційне суспільство та професійна освіта. *Естетика і етика педагогічної дії*: зб. наук. пр. / Ін-т пед. освіти і освіти

дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. 2021. Вип. 23. С. 9–27. URL: <https://sci.ldubgd.edu.ua/jspui/handle/123456789/9111>

4. Торкатюк В. І., Полчанінова І. Л., Дмитрук І. А., Нікбін Ф., Роль інформаційних технологій у соціально-економічному розвитку країни. *Формування економічних структур землеустрою, будівництва та управління нерухомістю: стан, проблеми, рішення: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернетконф. / Харків. обл. держ. адмін., Харків. міськ. виконком, Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова та ін. – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. – С. 45-46 URL: <https://eprints.kname.edu.ua/37947/>*

Черненко С.В.,

*Студентка Дніпровського фахового коледжу
будівельно-монтажних технологій та архітектури
Науковий керівник: **Ворона В.Ю.,**
викладач спецдисциплін, кваліфікаційна категорія
«спеціаліст першої категорії»
Україна, м. Дніпро*

ЕВОЛЮЦІЯ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Економіка грає важливу роль в житті і суспільстві, впливаючи на різні аспекти нашого повсякденного і соціального існування. І звичайно економіка розвивається в ногу з часом. Цифрові інновації, такі як штучний інтелект (ШІ), віртуальна реальність, блокчейн і автономні транспортні засоби, відіграють важливу роль у створенні цифрової економіки. Таким чином наступ нової digital економіки на позиції старої промислової свідчить про закономірний природно-історичний і об'єктивно неминучий процес. При всьому різноманітті класифікацій економік історично і логічно їх можна умовно й укрупнено розділити на хліборобську, промислову, інформаційну, а також традиційно змішані перехідні форми між ними. Критичним ресурсом першої є земля, другої – енергія, третьої – людина й інформація. Відповідно і паралельно з цим історія знає умовну тривидову об'єктивізацію суб'єктивної інформації: письмову, друковану та комп'ютерну. Ось так історично, через насичення відтворювальних фаз господарських процесів доцільною інформацією та інформаційною діяльністю формувалися і формуються нині умови переходу до цифрової економіки. .

Є багато прикладів трансформації традиційних компаній, щоб досягти успіху в цифровій економіці. Основні приклади еволюції цифрової економіки:

Початок цифрової торгівлі та електронної комерції.

Сплеск електронної комерції, де такі платформи, як Amazon, Alibaba та eBay змінили купівлю та продаж онлайн, змінив роздрібну торгівлю та створив нові технології та бізнес-моделі.

Соц.медіа. Поява платформ соціальних мереж, таких як Facebook, Twitter, Instagram і LinkedIn, змінила те, як люди спілкуються, спілкуються та рекламують свої продукти.

Збільшене впровадження віддаленої роботи.

Пандемія спричинила зміни в культурі робочого місця, оскільки більше людей погодилися на віддалену роботу та почали використовувати такі програми, як Zoom, Slack і Microsoft Teams, щоб сприяти онлайн-співпраці. Цифрова економіка розвинулася в результаті цієї тенденції, яка змінила те, як бізнес працює та керує своєю робочою силою.

Всеканалний підхід до продажів.

Багато роздрібних торговців охоплюють і обслуговують клієнтів за допомогою кількох каналів, таких як онлайн-продажі та мобільні додатки. Це дозволяє їм ідентифікувати покупців, незалежно від того, чи здійснюють вони покупки в Інтернеті чи особисто. Вони можуть збирати й аналізувати дані про перегляд і продажі кожного клієнта, щоб краще зрозуміти їхні інтереси, і використовувати ці дані для зв'язку з клієнтами через соціальні мережі, забезпечуючи кращий сервіс і, зрештою, збільшуючи продажі та лояльність до бренду.

Штучний інтелект та автоматизація.

Автоматизація та ШІ суттєво сформували цифрову економіку. Віртуальні помічники, чат-боти та алгоритми рекомендацій на основі штучного інтелекту покращують взаємодію споживачів і надають більш персоналізовані послуги. Компанії можуть аналізувати великі обсяги даних, покращувати взаємодію з клієнтами, автоматизувати діяльність і підвищувати ефективність роботи за допомогою систем на базі (ШІ).

Цифрові платежі та криптовалюти.

Цифрові платіжні системи, такі як PayPal, Venmo та мобільні гаманці, змінили те, як люди здійснюють фінансові операції. Криптовалютою вважається

цифрове відображення вартості, що може бути продана чи куплена в цифровому світі, із збереженням усіх функцій, що притаманні реальним грошам.

Цифрові розваги.

Індустрія розваг зазнала значних змін через зростання потокових сервісів, таких як Netflix, Spotify і YouTube. Ці платформи зробили революцію в споживанні медіа, забезпечивши миттєвий доступ до масиву вмісту.

Телемедицина.

Пандемія COVID-19 прискорила поширення телемедицини та зробила можливим дистанційне надання медичної допомоги через цифрові платформи. Сьогодні телемедицина є вирішальним компонентом надання медичних послуг.

Економіка спільного використання.

Економіка спільного використання змінила те, як люди діляться такими ресурсами, як автомобілі, житло та послуги, прикладом чого є платформи Uber, Airbnb і TaskRabbit. Одноранговий обмін інформацією змінив традиційні галузі та створив нові можливості для бізнесу.

Отже, цифрова економіка – потужний системоутворюючий фактор соціально-економічного розвитку, джерело високоліквідного запасу міцності та гарантія політичної стабільності в суспільстві.

Список використаних джерел:

1. What is the digital economy? : веб-сайт. URL: <https://www.techtarget.com/searchcio/definition/digital-economy>
2. SOCIO-ECONOMIC PROBLEMS OF THE MODERN PERIOD OF UKRAINE: веб-сайт. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep20182\(130\)/sep20182\(130\)_036_SemehenI,DrebotN.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20182(130)/sep20182(130)_036_SemehenI,DrebotN.pdf)
3. НОВІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ: веб-сайт. URL: <file:///C:/Users/%D0%A1%D0%BE%D1%84%D1%96%D1%8F/Downloads/334-Article%20Text-610-1-10-20211101.pdf>

СЕКЦІЯ З СУЧАСНА ЕКОНОМІКА ОЧИМА МОЛОДІ

Готько А.Ю.,

*студентка ВСП «Мукачівський
фаховий коледж НУБіП України»*

Науковий керівник: Микуланинець Л.В.,

викладач економічних дисциплін,

Україна, м.Мукачево

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Проблеми, які на сьогоднішній день існують в соціальній сфері тісно пов'язані з можливостями розвитку людського потенціалу, який безпосередньо впливає на можливість реалізації цілей поліпшення добробуту країни. У суспільстві присутні соціально незахищені громадяни: люди похилого віку та самотні люди, діти, що залишилися без піклування батьків, люди з обмеженими можливостями, які потребують підтримки і захисту держави. Незважаючи на декларовані на державному рівні конституційні гарантії впоратися з їх повним забезпеченням неможливо, в той же час частина цих турбот може взяти на себе соціальне підприємництво.

Незважаючи на те, що «соціальне підприємництво» відносно нове і незрозуміле для більшості українців, останнім часом все більше привертає до себе увагу ініціативних груп та активних людей. Використання підприємницьких підходів до вирішення соціальних проблем підносить соціальне підприємництво на новий рівень розвитку.

Соціальне підприємництво - звичайна підприємницька діяльність, але в основі якої лежить отримана соціальна цінність. Її перевага перед іншими формами надання соціальних послуг полягає у здійсненні підприємницької діяльності на межі з благодійністю, метою ж є реалізація соціальної місії на основі виявлення і задоволення потреб кінцевого споживача послуги. Даний спосіб ведення економічної діяльності комерційних і некомерційних підприємств, спираючись на інноваційні методи, здатний забезпечити баланс між необхідним рівнем самоокупності та прибутковості і вирішенням актуальних соціальних проблем. Іншими словами, соціальне підприємництво є однією з точок опори для економічного і соціального благополуччя країни.

Існує ряд причин, за якими можна очікувати зростання популярності соціального підприємництва:

1. Низький рівень ефективності вирішення соціальних проблем з боку уряду і держави (зокрема його різних соціальних інститутів).

2. Створення на вітчизняному ринку конкурентного середовища для підвищення якості товарів і послуг з боку компаній, зацікавлених в цьому.

3. Необхідність підвищення рівня відповідальності та причетності у людей, шляхом залучення їх в сферу діяльності через різні соціальні організації.

Аналіз соціального підприємництва в Україні дозволив виявити основну проблему його недостатнього розвитку у вигляді відсутності законодавчої

бази. Також до бар'єрів, які перешкоджають розвитку соціального підприємництва, можна віднести:

1. Брак державної підтримки на етапі становлення або розширення соціальної організації. Етап становлення соціальної організації, як і будь-який інший, несе в собі найбільшу кількість ризиків. Саме на початковому етапі відбувається банкрутство більшості соціальних організацій, отже, потрібна державна підтримка для розвитку подібних організацій на початковому етапі.

2. В даний час соціальне підприємництво не має привілеїв у порівнянні з традиційними комерційними та некомерційними організаціями, що призводить до неможливості визначення кількості соціальних підприємців в Україні в цілому або в будь-якому регіоні.

На підставі вищесказаного можна зробити висновок про те, що соціальне підприємництво в Україні знаходиться на етапі зародження, в зв'язку з чим немає єдиного ставлення та розуміння з даного питання. Для його розвитку потрібне зниження бар'єрів і стимулювання до прогресу даного інституту, що в подальшому дозволить йому стати одним із пріоритетів державної політики.

Ухвалення законопроєкту про соціальне підприємництво є важливим кроком на шляху в розвитку цієї сфери діяльності. Безперечно, буде потрібно подальше вдосконалення законодавчої бази, яка регламентує заходи підтримки соціального підприємництва, в зв'язку з новаціями в економічному житті держави. Даний закон дозволить прискорити розвиток соціального підприємництва в Україні, і, будучи соціально-економічним феноменом, сприятиме підвищенню якості життя населення та економіки в країні.

Розвиток соціального підприємництва в Україні - тривалий процес, масштаб і темпи якого неможливо прогнозувати, але цей процес можна прискорити шляхом проведення активної соціально-економічної політики, розгляду формування соціального підприємництва як важливого самостійного напрямку політики соціально-економічних реформ.

Розробка і впровадження профільного та податкового законодавства дозволить громадським організаціям самостійно створювати соціальні підприємства, оптимізувати розмір податкового навантаження від здійснення діяльності підприємства за умови дотримання вимог щодо положень статуту та ПКУ.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України. Від 16 січня 2003 р. No 436-IV. З подальшими змінами // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2003. – No 18, No 19-20, No 21-22.
2. Проблеми та перспективи розвитку соціального підприємництва в Україні URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/5_2019/64.pdf (дата звернення: 20.11.2023)
3. Яке майбутнє у соціального підприємництва в Україні? URL: <http://platformamsb.org/yake-majbutnye-u-sotsialnogopidpryyemnytstva-v-ukrayini/> (дата звернення: 20.11.2023)

*Дахно Є.Ю.,
здобувач освіти, 232 Медицина
Вінницький національний медичний університет ім. М. П. Пирогова
Науковий керівник: Завадська І.М.,
кандидат історичних наук, доцент
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ПРОБЛЕМИ БЕЗРОБІТТЯ МОЛОДІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Питання безробіття, зокрема безробіття молоді, є однією з гострих соціально – економічних проблем сучасності. Працездатні молоді люди не можуть знайти роботу і реалізувати своє право на працю. Остання світова економічна криза додала ще більшої актуальності питанню молодіжного безробіття, адже у деяких європейських країнах, таких як Іспанія та Греція, рівень безробіття серед молоді сягав 55-60% [1].

Згідно соціально економічних досліджень, серед безробітних частка нещасливих людей у 1,5 рази (в Україні) або вдвічі (у ЄС) вища, ніж серед людей, які мають роботу [2]. Виділяють основні категорії молоді: 15-24 роки, 25-29 років, 30-34 роки. Найвищий рівень безробіття у 2017 році, згідно даних Держстату України, спостерігався у групі від 15 до 24 років – 18,9% до економічно активного населення відповідного віку. При цьому загальний рівень безробіття по країні становив 9,5% [3].

Це може бути зумовлено відсутністю досвіду, проблемою пошуку першого місця роботи, диспропорціями у попиті та пропозиції на ринку праці, відсутністю взаємодії між ринками освітніх послуг та праці. Найнижчий рівень безробіття серед молоді віком 30-35 років (9,8% у 2017р.), адже це переважно люди, які мають досвід, певні навички та сформувалися як спеціалісти. У цій віковій групі вагомими причинами безробіття є звільнення за власним бажанням та вивільнення з економічних причин. Сьогодні основна тенденція – це скорочення працівників. Проте треба зазначити, що тільки серед молоді віком 30-35 років за останній рік рівень безробіття збільшився (на 0,9%). Окрім визначених вище факторів, молодіжному безробіттю сприяють також екзогенні (світова фінансово-економічна криза; міграційні процеси) та ендогенні (недосконалі програми розвитку молоді; низка заробітна плата, помилковий вибір професії і тд.) фактори.

Аналізуючи гендерні особливості молодіжного безробіття, можна сказати, що серед чоловіків усіх категорій рівень безробіття вищий, ніж серед жінок – 20,3% до 17%, 13,1% до 8,6% та 11% до 8,3% відповідно [3]. Це можна пояснити більшими амбіціями у чоловіків, а також вимогами роботодавця до рівня освіти, бо як відомо, жінки частіше отримують вищу освіту, ніж чоловіки. Також жінки більше уваги приділяють соціальним гарантіям, що надає роботодавець, і тому менше працюють у тіньовій економіці.

Наслідками довготривалого молодіжного безробіття є зменшення поточного споживання, зростання неформальної зайнятості, скорочення доходу протягом життя, збільшення ризику майбутніх періодів безробіття та вірогідності нестабільної зайнятості, а також погіршення здоров'я. Для усунення молодіжного безробіття потрібно: створити систему професійної

орієнтації; створювати додаткові робочі місця, розвивати нові галузі економіки, допомагати молоді з відкриттям власної справи і втілення особистих ідей в життя.

Пріоритетом національної політики повинні стати інвестиції в системи безперервного навчання, розвиток комп'ютерної грамотності, проведення в життя галузевих стратегій, сприяючих поширенню достойної праці та вирішення проблем найменших забезпечених верств населення.

Список використаних джерел:

1. Безробіття серед молоді: дрібниця чи вирок? [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://voxukraine.org/uk/bezrobittya-sered-molodi-dribnitsya-chi-virok/>.
2. Молодіжне безробіття в Україні: сутність, причини та шляхи розв'язання. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://asconf.com/rus/archive_view/634
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України: [Електронний ресурс]. Режим доступу <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Дем'яненко Д.В.,

Студентка Державного торговельно-економічного університету

*Науковий керівник: Хлевицька Т.Б.,
кандидат економічних наук, доцент,*

Україна, м. Київ

РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ

Європейський Союз є одним із ключових гравців у міжнародних економічних відносинах, що включають в себе взаємодію між країнами у сфері торгівлі, фінансів, інвестицій та інших аспектів економіки. На даному етапі він об'єднує 27 держав-членів, які доєдналися до Маастрихтського договору - основи створення ЄС та символізує різноманіття націй та європейських культур і ставить на меті досягнення миру та процвітання. Незалежні країни об'єдналися заради єдиної мети, пожертвували частиною суверенітету, щоб стати економічно сильніше, тому не дивно, що офіційний девіз об'єднання – це «єдність у різноманітті» [1, с. 31].

У ході послідовно здійсненої економічної інтеграції наприкінці 20 ст. Європейський Союз вийшов на перше місце серед найбільш значущих учасників міжнародних економічних зв'язків, де виступає лідером у справі сталого розвитку та є прикладом успішного об'єднання країн, забезпечує значний обсяг допомоги для удосконалення країн, зокрема, тих, що розвиваються, а також постає як найбільший постачальник гуманітарної допомоги [2].

Внутрішній ринок ЄС відіграє важливу роль в міжнародних економічних відносинах, оскільки передбачає вільний рух товарів, послуг, робочої сили та

капіталу. Він створює ряд переваг для підприємств у ЄС. По-перше, великий внутрішній ринок дозволяє їм заощаджувати на витратах на транспорт та логістику. По-друге, він надає їм доступ до більшого ринку збуту, що, у свою чергу, дозволяє збільшити обсяги продажів і прибутки [1]. Внутрішній ринок Європейського Союзу також має ряд переваг для споживачів. Перш за все, він дозволяє їм обирати товари і послуги з усього об'єднання. Також сприяє зниженню цін, підвищує якість товарів і рівень надання послуг, оскільки конкуренція між підприємствами в ЄС дає споживачам більше вибору.

Єдина зовнішньоторговельна політика Європейського Союзу регулює торгівлю товарами, послугами, капіталом і робочою силою між ним та іншими країнами. Вона розробляється та реалізується Європейською комісією, а ухвалюється Радою ЄС. Ця політика дозволяє Союзу діяти як єдиний блок у переговорах з іншими державами. Це надає йому більшу переговорну силу і дозволяє досягати найбільш вигідних угод. Єдина зовнішньоторговельна політика сприяє гармонізації торгових правил у ЄС, що спрощує торгівлю між державами-членами і сприяє розвитку внутрішнього ринку [5].

ЄС має угоди про вільну торгівлю з більш ніж 70 країнами та регіонами. Ці угоди охоплюють близько 60% світової торгівлі та є важливим інструментом для розвитку торгівлі об'єднання і сприяння економічному зростанню, оскільки передбачають зниження або скасування мит на торгівлю товарами й послугами між ЄС та іншими країнами. Після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну, у червні 2022 р. ЄС було скасовано всі мита та інші торгові бар'єри для українських товарів. Це також призвело до збільшення обсягу українського імпорту з ЄС. У результаті цих змін загальний товарообіг між Україною та ЄС у 2022 р. зріс на 10% порівняно з 2021 р. [3].

Інвестиційна діяльність ЄС відіграє ключову роль у розвитку його економічних інтересів і сприяє встановленню тісних економічних зв'язків. Він інвестує у різноманітні галузі, такі як промисловість, технології, енергетика, фінанси та інші. Ці інвестиції сприяють розвитку інфраструктури, створенню робочих місць та обміну технологіями. З іншого боку, ЄС є важливим отримувачем інвестицій з інших країн. Іноземні інвестиції в європейські країни допомагають стимулювати економічний зріст, сприяють розвитку нових технологій та підвищенню конкурентоспроможності регіону. Цей двосторонній потік інвестицій відображає інтеграцію ЄС у світову економіку та його роль як важливого учасника глобального інвестиційного процесу.

Політика інновацій ЄС включає фінансування наукових розробок і досліджень, а також сприяє трансферу технологій. За даними Європейської комісії, інноваційна політика Союзу сприяла створенню понад 2 млн робочих місць у Європі. Вона також допомогла європейським підприємствам збільшити свій експорт на 10% [4].

Отже, основними напрямками діяльності ЄС у міжнародних економічних відносинах є:

- Сприяння розвитку внутрішнього ринку ЄС та його відкритості для глобальної торгівлі.
- Участь у міжнародних економічних переговорах та співпраця між країнами.

- Дотримання міжнародних торгових правил та стандартів.
- Просування відкритої та справедливої глобальної торговельної системи.

Значимість ЄС у міжнародних економічних відносинах зростає і, очікується, що ця тенденція буде спостерігатися і в майбутньому. Європейський Союз взаємодіє практично з усіма країнами, сусідніми й віддаленими регіонами, а також із ключовими міжнародними організаціями. Він має 139 делегацій у третіх країнах і багатосторонніх інститутах по всьому світу [2, с. 15]. Тому, ЄС продовжуватиме розширюватися, його економіка буде розвиватися, а політична стабільність зміцнюватиметься. Це сприятиме подальшому зростанню ролі Європейського Союзу в міжнародних економічних відносинах.

Список використаних джерел:

1. Гребнюк Д.О. Генезис Європейського Парламенту та його трансформація до наддержавності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2022. С. 31-35. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/266756/262730>
2. Гірман А. П., Волкова В. А., Ковальчук А. О. Зовнішня політика та міжнародні зв'язки Європейського Союзу. *Розділ 2. Політичні інститути та процеси.* 2020. С. 13-16. URL: http://politicus.od.ua/6_2020/4.pdf
3. European Commission (official website). *European Commission.* URL: https://commission.europa.eu/index_en
4. Лікарчук Д.С. Європейський Союз та Україна: перспективи та проблеми адаптації. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти.* 2019. С. 41-49. URL: <http://international-relations.knukim.edu.ua/article/view/159101/158354>
5. Маложон О. І. Зовнішні відносини європейського союзу. *Проблеми становлення правової демократичної держави.* 2022. С. 34-39. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/4/part_2/6.pdf

*Дробязко М.М.,
аспірант Київського національного економічного університету
ім. Вадима Гетьмана
Науковий керівник: Ткаченко О.В.,
професор,
Україна, м. Київ*

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ВРАЗЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ ДО ВНУТРІШНІХ НЕГАТИВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ТА ЗОВНІШНІХ ЗБУРЕНЬ

Загальні принципи пояснення диференціації вразливості економічних систем до внутрішніх негативних тенденцій та зовнішніх збурень наведені на рис. 1.

Перший критично важливий (безпосередній) фактор вразливості / резистентності економічної системи до негативних тенденцій

макроекономічного відтворення та зовнішніх економічних збурень – мобільність ресурсного потенціалу між сферами використання. Пояснення ролі цього фактору ґрунтується на тому, що понижувальна фаза циклу національної економіки, негативні зовнішні збурення підвищують вимоги до алокативної ефективності. Остання може вимірюватись, по-перше, здатністю забезпечувати мобільність різних елементів ресурсного потенціалу між сферами їх застосування, по-друге, поширеністю явища «омертвіння наявних виробничих можливостей» у сферах, де вони виявляються незадіяними через скорочення платоспроможного попиту. Обґрунтування важливості цього виміру параметрів функціонування економічної системи в контексті вирішення проблем економічної безпеки можна знайти в роботах відомих українських дослідників В.І. Кириленко, О.С. Власюка, Г. Пастернака-Таранушенка, В.М. Геєця, Я.А. Жаліло, С.І. Пирожкова та багатьох інших [1 – 5].

Така принципова значущість мобільності виробничого потенціалу зумовлюється тим, що незважаючи на макроекономічну природу та форми виявлення негативної фази циклу (скорочення скупного попиту, погіршення доступності кредитних ресурсів, відставання маси створюваних доходів від «потоків зобов'язань», що генерується в економіці стосуються всіх груп економічних суб'єктів, всіх галузей і видів економічної діяльності), сила негативного впливу цих циклічних тенденцій високо диференціюється за різними сферами використання ресурсного потенціалу.

В певних видах економічної діяльності можливо буде обмежитись скороченням додаткового прийому на роботу та неоплатою квартальних бонусів топменеджерам, а в інших – доведеться звільняти частину працівників, а залишених переводити на скорочений робочий день...

Отже нестача платоспроможності для виконання зобов'язань та фінансування відтворення ресурсного потенціалу (мікроекономічна основа і форма прояву понижувальної фази циклу) не обов'язково є абсолютною та повсюдною. Платоспроможність перерозподіляється, іноді концентрується («класичні» індустріальні цикли першої третини ХХ ст., коли монополії називали «дітьми криз»), іноді розпоршується в середині галузей (як наприклад на ранньому етапі реформ в пострадянських країнах, коли великі виробничі підприємства зупинялись, а виникали десятки спекулятивно-торговельних осередків «малого бізнесу») і концентрується в масштабах економіки (як в процесі приватизації в Україні 90-х років минулого століття) [6].

Проте, чим більше в економіці осередків «омертвіння ресурсів», чим більша частина активів виявляється «заблокованою» та виведеною з процесів кругообігу капіталу – тим більш жорсткими стають макроекономічні обмеження, з якими стикаються національні економічні системи. І навпаки, чим більш ефективно функціонують канали обігу, зміни форм капіталу, чим швидше обмежені ресурси платоспроможності можуть переміщатись між сферами діяльності – тим м'якшими виявляються обмеження і тим меншими втрати, що несе національна економіка на понижувальній фазі циклу.

Висока мобільність ресурсного потенціалу, алокативна ефективність економіки значною мірою визначається рівнем розвитку її фінансової системи.

Такий рівень, в свою чергу, залежить від структури фінансових ринків (в першу чергу, від їхньої конкурентності) та досконалості регуляторних інститутів, що підпорядковують її функціонування завданням посилення резистентності економіки.

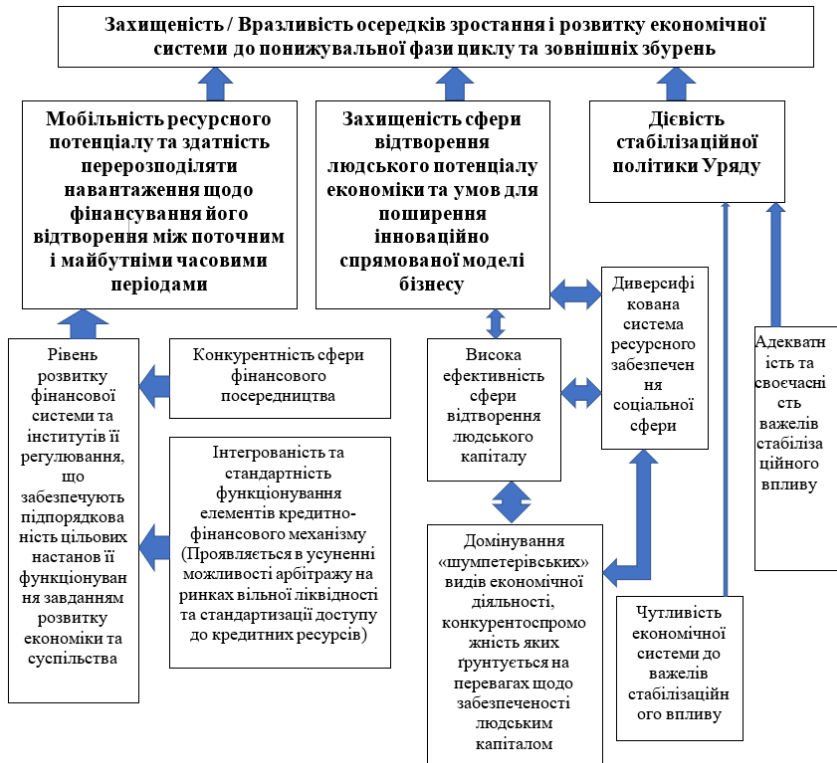

Рисунок 1. Система факторів вразливості (стійкості) економічної системи до понижувальної фази циклу та зовнішніх збурень

Відповідно, саме здатність фінансової системи перерозподілити навантаження щодо фінансування інвестицій і зобов'язань між поточним і майбутнім періодом є критично значущим фактором здатності економіки мінімізувати негативні наслідки понижувальної фази циклу. Тому регулятивні інститути (норми і правила, разом з важелями впливу і контролю, що застосовуються для примусу до їх виконання) значною мірою визначають, чи виявляться достатніми резерви фінансових установ в умовах понижувальної фази циклу, чи будуть достатньо дієвими заходи антициклічної політики уряду, щоб протидіяти спаду.

Третій наведений на рисунку 1 безпосередній чинник стійкості економічної системи до негативних тенденцій макроекономічного відтворення і зовнішніх збурень – дієвість стабілізаційної (антициклічної) політики держави. Дослідження цього чинника в нашій роботі суттєво відрізняється від робіт в

галузі макроекономіки циклу. Ми **не розглядаємо** (виділення наше – М.Д.) власне антициклічну політику, правила і процедури вибору послідовності та масштабів застосування окремих її важелів, принципи добору таких важелів залежно від наявної економічної ситуації та очікувані наслідки для різних секторів економіки. У фокусі нашого дослідження риси економічної системи, ті тенденції та параметри її функціонування, які збільшують (чи зменшують) дієвість певної (умовно вважатимемо «оптимальної») антициклічної політики. Такий підхід здається нам виправданим, бо досить абстрактні та універсальні (не адаптовані до інституціональної специфіки певної країни) моделі впливу певних важелів державного регулювання на макроекономічне відтворення мають вкрай обмежену сферу застосування. Власне історія кінця ХХ, початку ХХІ ст. переповнена прикладами невдалого застосування принципів і політики стабілізації, які раніше дали позитивні (очікувані) результати в інших країнах. Невдалі спроби «експорту» принципів стабілізаційної політики з одних економічних систем до інших явно переважають (як мінімум, стосовно пострадянських країн). Згадаємо хоча б «методичну» реалізацію політики «дорогих грошей», що традиційно домінує в Україні, а особливо «шаблонно» застосовувалась протягом перших років після введення власної грошової одиниці (гривні). Забезпечивши привід для пихатих звітів урядовців про показову грошову стабільність, ця політика повністю знищила механізми кредитування реального сектору економіки, практично «витиснула зі сфери можливого» всю науково-містку діяльність, «загнала» до абсолютно неприйнятної для підприємств із тривалим виробничим циклом, рівня норму доходності кредитних ресурсів.

По суті, ця політика послідовно нищила вітчизняну економіку, ставши важливим фактором майже 60-тивідсоткового спаду реального ВВП 90-их років, підмівши реально важливі і стратегічні цілі (сприяння економічному зростанню завдяки активізації інвестиційної діяльності) інструментальними – утримання темпів інфляції в прогнозованих межах.

Список використаних джерел:

1. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О.С.Власюк ; Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К., 2008. – 48 с.
2. Геєць В.М. Інноваційні перспективи України : монографія / В.М. Геєць, В.П. Семиноженко. – Х.: Константа, 2006. – 272 с.
3. Післякризовий розвиток економіки України: засади стратегії модернізації / [Я.А. Жаліло, Д.С. Покришка, Я.В. Белінська та інш.]; Під керівництвом Я.А. Жаліло. – К.: НІСД, 2011. – 66 с.
4. Кириленко В.І. Інвестиційна складова економічної безпеки : монографія / В.І. Кириленко. – К. : КНЕУ, 2005. – 232 с.
5. Методичні рекомендації щодо рівня економічної безпеки України / за редакцією академіка НАН України С.І. Пирожкова. – К. : НІПМБ, 2003. – 42 с.
6. Галабурда Н. К. Безцільна трансформація чи політична економія постсоціалістичних перетворень // Формування ринкової економіки : зб. наук. пр. – Київ : КНЕУ, 2014 – Вип. 31. – С. 79-89.

*Дубровська М.О.,
учениця 10 класу КЗ
"Маріупольська загальноосвітня школа І – III
ступенів 47 Маріупольської міської ради Донецької області"
Науковий керівник: Дубровольська С.В.,
старший викладач
Маріупольського Державного університету,
вчитель географії КЗ "Маріупольська
загальноосвітня школа І - III ступенів 47
Маріупольської міської ради Донецької області"*

ОСОБЛИВОСТІ ТА ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ІНДУСТРІЇ КРАСИ В УКРАЇНІ ТА НІМЕЧЧИНІ

На регіональному рівні розвиток індустрії краси сприяє вирішенню ряду соціальних питань, в тому числі підвищення зайнятості населення та поліпшення його добробуту, становленню і розвитку малого та середнього бізнесу, що призводить до підвищення якості життя громадян, забезпечення більшої доступності споживчих товарів і послуг для населення. Для того щоб розвивати індустрію краси необхідно досконало вивчити її специфіку, особливості, а також майбутні тенденції.

Культура людського тіла та догляду за ним є одним з важливих елементів загальнолюдських потреб. В сучасному світі beauty - індустрія набирає обертів, а люди надають все більшого значення своїй зовнішності. Індустрія краси є однією з найбільш швидкозростаючих і перспективних сфер економіки. У наш час зовнішній вигляд - необхідний атрибут кожної успішної людини. На регіональному рівні розвиток індустрії краси сприяє вирішенню ряду соціальних питань, в тому числі підвищення зайнятості населення та поліпшення його добробуту, становлення і розвитку малого та середнього бізнесу, що призводить до підвищення якості життя громадян, забезпечення більшої доступності споживчих товарів і послуг для населення, тому дана робота є актуальною.

Через початок війни в Україні постраждали практично всі галузі економіки. Бізнес був змушений боротися з новими викликами та перебудовуватися в екстремому режимі. Індустрія краси одна з тих сфер, яка, незважаючи на складності, справляється з новими проблемами і продовжує розвиватися.

Список використаних джерел:

1. Аналіз ринку салонів України 2020 рік - аналітичний огляд [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://pro-consulting.ua/ua/pressroom/rynka-salonov-krasoty-v-ukraine-i-sng-analiticheskij-obzor>
2. Бізнес-план салону краси- аналітичний огляд [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://pro-consulting.ua/ua/biznes-plan/Biznes-plan-salona-krasoty>
3. Економіка краси та її мільярди- аналітичний огляд [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/tema-sezonu/ekonomika-krasi-ta-ii-milyardi-134156.html>

Заводний Я.І.,

*здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Національного університету водного господарства
та природокористування*

*Науковий керівник: **Стахів О.А.,**
кандидат економічних наук, доцент
Україна, м. Рівне*

ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ: ЯК НАВЧИТИСЯ МИСТЕЦТВУ ПРАВИЛЬНОГО ПОВОДЖЕННЯ З ГРОШИМА

Питання фінансів та правильного розпорядження грошима завжди викликало неабиякий інтерес в українському суспільстві, передусім у молоді. В сучасних умовах, в яких опинилася Україна та українці, це питання набуло особливої гостроти. На жаль, слід визнати: українці з фінансами вперто не дружать та мають недостатній рівень фінансових знань, а це, відповідно, свідчить про їхнє невміння не лише правильно поводитися зі своїми коштами, а й користуватися ними. Крім того, тема особистих фінансів ще не стала обов'язковим предметом для вивчення у вітчизняних закладах загальної середньої освіти, і багато хто з молодих людей при вступі в доросле і самостійне життя просто не вміє правильно розпоряджатися своїми активами.

Наше *завдання* – дослідити, як сучасній молоді в умовах викликів сьогодення підвищити рівень своєї фінансової грамотності.

Зважаючи на викладене вище, зауважимо, що проєкт USAID «Трансформація фінансового сектору» у співпраці з Національним банком України що три роки висвітлюють статистику фінансової освіченості України. Звіт «Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021» [3] – це найбільш актуальна інформація про фінансову грамотність українців з огляду на інтервал проведення таких досліджень.

Дані звіту доводять, що індекс фінансової грамотності українців становить 12,3 бала – це лише 58% від максимального значення (21 бал). Щодо питання фінансової грамотності молоді, то варто зазначити, що згідно з опитуванням у сім'ях теми грошей уникають, у школі фінансова грамотність на сьогодні не є обов'язковою дисципліною, а як наслідок, маємо найнижчі результати (10,1 бала) рівня фінансової грамотності молоді віком 18–19 років.

Також слід наголосити: лише 30% школярів сьогодні можуть похвалитися тим, що з ними говорять про гроші в школі; 45% зазначають, що це відбувається нерегулярно і рідко або ж узагалі школа не приділяє увагу цій темі (так відповів кожен четвертий опитаний підліток). Разом із тим, 86% підлітків віком від 11 до 18 років переконані, що школа має давати знання з фінансової грамотності [9].

Що ж таке *фінансова грамотність*? Передусім – це набір підходів, правил та практик, дотримуючись яких ми можемо ефективно керувати своїми фінансовими потоками [8]; сукупність навичок, які дають змогу людині стати фінансово незалежною та раціонально використовувати свої гроші [4], а також

допоможуть приймати розумні рішення щодо своїх грошей і перетворювати їх на ресурс для досягнення цілей та власного розвитку [7].

Для чого необхідно вчитися впорядковувати власні фінанси та правильно ними розпоряджатися? Передусім тому, що фінансова грамотність неабияк допомагає в досягненні особистих цілей, дає відчуття стабільності, зменшує рівень стресу, пов'язаний із грошима, сприяє фінансовій незалежності і побудові міцного фундаменту, завдяки якому можна планувати майбутнє.

Тож, щоб поліпшити своє фінансове становище, почати відкладати кошти та домогтися того, щоб витрати не перевищували доходів, необхідно засвоїти прості (на перший погляд), але дієві *Поради для сучасної молоді, яка хоче навчитися мистецтву правильного поводження з грошима*, які ми визначили на основі узагальненого аналізу, власних спостережень, а також рекомендацій фахівців-практиків [1, с. 4–6]:

1. **Грамотно споживайте.** Слід не забувати, що до покупок слід ставитися серйозно та робити їх лише за необхідності.

2. **Контролюйте бюджет.** Кожен має стати для себе бухгалтером, тобто вести особистий бюджет. Для цього стануть в нагоді корисні мобільні додатки, таблиці Excel або звичайний зошит.

3. **Підраховуйте витрати.** Неконтрольовані витрати – це те, що руйнує наші фінансові плани. Щоб чітко розуміти, куди йдуть гроші й скільки залишається, варто відмовитися від щоденних спонтанних покупок та вивчити свій грошовий потік за місяць.

4. **Створіть фонд допомоги на «чорний день».** Навіть, якщо наші доходи невеликі, щомісяця варто відкладати хоча б незначну суму. Саме ці заощадження стануть у пригоді в екстрених випадках та вбережуть від можливих неприємностей.

5. **Намагайтеся протистояти спокусам.** Яскраві вивіски в магазинах, акції, «вигідні» пропозиції та інші хитрощі маркетологів часто змушують нас викласти навіть останні гроші. Здебільшого імпульсивні покупки приводять до придбання великої кількості мотлоху, тобто ми платимо гроші за те, що нам насправді не потрібно. Тож, ідучи до магазину, варто скласти список покупок і контролювати свої емоції.

6. **Примусьте гроші працювати на вас.** Частина накопичень обов'язково слід інвестувати в надійні продукти. Інвестиції забезпечать пасивний дохід і допоможуть швидше накопичити на поставлені цілі.

Підсумовуючи викладене вище, зауважимо, що гроші – це інструмент для досягнення цілей. З їхньою допомогою ми можемо перетворювати наші мрії на реальність, розвиватися особистісно і фінансово, інвестувати в різні активи, які будуть на нас працювати. Однак при цьому варто пам'ятати слова німецького банкіра та підприємця Майєра Амшеля Бауєра: «Щоб заробити великі гроші, потрібна велика сміливість і велика обережність».

Список використаних джерел:

1. Фінансова грамотність молоді – запорука успішного майбутнього України. *JA Україна* 2023. <https://ja-ukraine.org/finansova-hramotnist-molodi-zaporuka-uspishnoho-majbutnoho-ukrainy/> (дата звернення: 19.11.2023)

2. Фінансова грамотність як одна з найважливіших компетенцій людини. *На Урок*. 2018. URL: <https://naurok.com.ua/post/finansova-gramotnist-yak-odna-z-nauvazhlivishih-kompetenciy-lyudini> (дата звернення: 20.11.2023)
3. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021: звіт за результатами дослідження. 2021. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021.pdf?v=4 (дата звернення: 15.11.2023).
4. Фінансова грамотність. Корисні поради для кожного. 2023. <https://ua-migrant.pl/finansova-gramotnist-korysni-porady-dlya-kozhnogo/> (дата звернення: 20.11.2023)]
5. Фінансова грамотність. Чому вона треба кожному українцю? *Ukraine Lifehacker* : онлайн-журнал. 2019. URL: <https://www.ukraine-lifehacker.com/financial-literacy-for-every-ukrainian> (дата звернення: 20.11.2023)
6. Фінансова грамотність: вчимося, поки не пізно. *Укрінформ: мультимедійна платформа іномовлення України*. 2021. <https://www.ukrinform.ua/rubric-yakisne-zhyttia/3343235-finansova-gramotnist-vcimoso-poki-ne-pizno.html> (дата звернення: 19.11.2023)
7. Фінансова грамотність: поради. *ЮА Мігрант*. 2023. URL: <https://ua-migrant.pl/finansova-gramotnist-korysni-porady-dlya-kozhnogo/> (дата звернення: 16.11.2023).
8. Фінансова грамотність: як забезпечити комфортне життя та безбідну старість. 2021. <https://happyunday.ua/finansova-gramotnist> (дата звернення: 18.11.2023)
9. Фінансово неграмотна молодь і вагомість вищої освіти: про що говорить останнє дослідження НБУ з економічної освіченості. *SPEKA*. 2023. <https://speka.media/bez-nazvi-98wqm9> (дата звернення: 14.11.2023).

Коваленко В.В.,

*Студентка Державного торговельно-економічний університету
м. Київ, Україна*

Науковий керівник: Пруденко О.А.,

*доцент, Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна*

V.Kovalenko.FMTP.073.20@knute.edu.ua

ПІДПРИЄМНИЦТВО В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Повномасштабне вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року кардинально змінило умови для ведення бізнесу в нашій країні. Війна призвела до руйнування інфраструктури, логістичних ланцюгів, втрати персоналу та клієнтів. Багато підприємців втратили все і змушені були згорнути свою справу.

Водночас, український бізнес намагається адаптуватися до нових умов і продовжує працювати. Ресторани та кафе, які залишилися в безпечних містах, швидко переорієнтувалися на доставку їжі. Громадські харчові центри з'явилися для вимушено переміщених осіб. Аграрії знаходять альтернативні логістичні шляхи, а IT-компанії - нові можливості дистанційної роботи.

Багато малих підприємств перепрофілювали виробництво на виготовлення військової продукції та товарів першої необхідності. Зростає ринок послуг з ремонту та відновлення пошкоджених будівель і споруд. Збільшується попит на охоронні та кур'єрські послуги.

Держава намагається підтримати бізнес, спростивши дозвільні процедури, звільнивши від податків, надавши можливості отримання кредитів. Щоб сприяти збереженню підприємництва та створенню нових можливостей для бізнесу, уряд України спростив дозвільні процедури на період дії воєнного стану.

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів №314 від 18 березня 2022 року, введено декларативний принцип отримання права на господарську діяльність. Тобто підприємцям не потрібно проходити процедуру отримання ліцензій, дозволів та інших документів дозвільного характеру перед початком роботи.

Замість цього суб'єктам господарювання необхідно подати спеціальну декларацію до Міністерства економіки. У разі провадження охоронної діяльності декларацію подають до Міністерства внутрішніх справ.

Водночас існують певні обмеження щодо видів діяльності, на які не поширюється дія спрощення. Це стосується сфер з високими ризиками, такими як виробництво ліків, поводження з радіоактивними речовинами тощо.

Загалом зазначені зміни мають на меті сприяти розвитку підприємництва в умовах війни. Це дозволить започаткувати новий бізнес швидше, а діючим компаніям - швидко переорієнтуватися на нові можливості. У такий спосіб держава намагається підтримати економіку та бізнес в країні в складний час. Проте потрібні більш радикальні кроки задля порятунку підприємництва в країні.

Незважаючи на складні часи, українські підприємці демонструють свою стійкість. Вони шукають можливості для розвитку бізнесу навіть в умовах війни, адаптуються до нових викликів і продовжують працювати задля майбутнього України. Їх досвід є прикладом того, як не здаватися і рухатися вперед, незважаючи на труднощі.

Українські підприємці виявляють гнучкість і знаходять способи допомогти своїй країні, переорієнтовуючи бізнес на нові потреби в умовах війни. Одним з яскравих прикладів є компанія Rozetka - найбільший інтернет-магазин в Україні. З початком війни Rozetka зосередилася на доставці товарів першої необхідності та гуманітарної допомоги в безпечні регіони. Компанія організувала волонтерський центр, де сортують та упаковують гуманітарну допомогу для ЗСУ та переселенців.

Корпорація Roshen, найбільший виробник кондитерських виробів в Україні, перепрофілювала частину потужностей на випуск сухих сніданків та консервів для потреб армії. З початку війни компанія відправила на фронт продукції більш ніж на 20 мільйонів доларів.

Компанія "Наша Ряба" з Києва налагодила виробництво бронезилетів та військового одягу для українських захисників. Вони виготовляють також сітки маскувального кольору та аксесуари для військових.

Також є приклади менш відомих компаній, які діють безпосередньо в сфері військового обладнання та безпеки. Компанія Lynx Family з Києва розробляє та виготовляє безпілотні літальні апарати для потреб української армії. З початку війни вони наростили виробництво дронів-камікадзе та розвідувальних дронів. Завод "Ленінська кузня" у Києві освоїв виробництво протитанкових загороджувальних їжаків, якими перегороджують дороги, щоб уповільнити просування ворожої техніки. Компанія Ukrainian Armog виготовляє бронезилети, шоломи та інше захисне спорядження для українських військових і тероборони. З початку війни вона наростила випуск продукції у 10 разів. Виробник одягу Rehash перепрофілювався на пошиття військової форми, маскувальних костюмів і тактичних рюкзаків для потреб армії. ІТ-компанії розробляють спеціалізоване програмне забезпечення для військових, допомагають кіберзахисту України.

Всі ці приклади компаній показують, що українські підприємці виявляють зразки винахідливості та мужності навіть в екстремальних умовах. Вони знаходять способи адаптуватися, розвиватися та сприяти відновленню економіки країни. Справді, в умовах війни українські підприємці зіткнулися з численними викликами, проте вони також виявили можливості для розвитку свого бізнесу.

Список використаних джерел:

1. *Експрес-оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. Аналітичний звіт*. Київ: Програма розвитку ООН в Україні, 2022. 77 с.
2. Деякі питання забезпечення провадження підприємницької діяльності в умовах воєнного стану: *Постанова Кабінету Міністрів України від 18.03.2022 року № 314*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 27.06.2022)
3. Про оборону України: Закон України від 6 грудня 1991 року № 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text> (дата звернення: 23.04.2023)
4. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 27.06.2022)
5. Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення механізму протидії рейдерству: Закон України від 12 травня 2022 року № 2255-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2255-20#Text> (дата звернення: 23.04.2023)
6. Деякі питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану: *Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2022 р. № 209*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/209-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 23.04.2023)

7. Податковий кодекс України: Закон України від 19 травня 2011 року № 3393-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 23.04.2023)
8. Лист Торгово-Промислової Палати від 28 лютого 2022 року 2024/02.0-7.1. URL: <https://ucco.org.ua/uploads/files/621c8a543cda9382669631.pdf> (дата звернення: 23.04.2023)
9. Постанова від 01.06.2021 № 910/9258/20 Верховний Суд. Касаційний господарський суд. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/97350258?utm_source=buh.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=cons12 (дата звернення: 23.04.2023)
10. Рішення Господарського суду Полтавської області від 26.07.2022 № 917/358/22. URL: <https://pl.arbitr.gov.ua/> (дата звернення: 23.04.2023)

Коваленко В.В.,

*Студентка Державного торговельно-економічного університету
м. Київ, Україна*

*Науковий керівник: **Сєрова Л.П.,***

*д.е.н., доцент, Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна*

V.Kovalenko.FMTP.073.20@knu.edu.ua

ЕКСПОРТ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ З УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

2022 рік міг стати визначним для Українського експорту. У січні та лютому спостерігався значний зріст експорту відносно тих же місяців 2021 року. Початок повномасштабного вторгнення росії на територію України ситуація з експортом суттєво ускладнилася. Знищення та ускладнення дії логістичних шляхів, окупація, часткова руйнація або повноцінне знищення та закриття головних підприємств експортерів, окупація економічно важливих територій та військові дії на них ускладнюють не тільки експорт, але і всю економічну діяльність. Не зважаючи на всі складнощі економіка має працювати і експорт є важливою частиною як економіки так і наповнення державного бюджету. На рисунку 1.1 зображено експорт України за місяцями за 2021-2022 роки і динаміка зміни експорту у 2022 році порівняно з 2021.

Рисунок 1.1 Складено за джерелом [5]

На малюнку ми можемо побачити, що слідом за початком повномасштабного вторгнення йде спад який збільшується до Квітня, порівняно з тим самим періодом 2021 року, а потім експорт поступово намагається зменшити падіння, вересень стає місяцем найменшого падіння порівняно з 2021 роком після початку війни, 35,3%.

Зміна експорту варіювалося територіально і через різний стан у різних областях. Важливу роль відіграє те, що деякі області були окуповані, а деякі зараз постійно знаходяться під обстрілами, натомість області наближені до кордонів країн Європейського союзу збільшили свій експорт порівняно з 2021 роком. На рисунку 1.2 зображено обсяги експорту товарів та послуг за регіонами у 2022 році, млн. дол. і зміна порівняно з 2021 роком у %.

Рисунок 1.2 Складено за джерелом [2]

З рисунку ми можемо побачити, що окуповані Луганська, Донецька та частково Херсонська області спад був найбільшим, 95%, 95,8%, 86,4% відповідно. А території прибіжені до кордонів Польщі – Волинська (+19,6%), Рівненська (+6,7%) і Львівська (+2%), Словаччини і Угорщини – Закарпатська (+12,6%), Румунії – Чернівецька (+42,2%), Молдови – Вінницька (+19,6%) та Одеська (+11,6%) зросли в експорті. Також зростанням експорту відзначилися Черкаська (+44,6%) та Тернопільська (+12%) області. Не зважаючи на спад експорту найбільше було експортовано з Київської(14 461,3 млн. дол.), Дніпровської(6 407 млн. дол.), Львівської(3 826 млн. дол.), Одеської(2 962 млн. дол.) та Закарпатської(2 285,9 млн. дол.) областей і місто Київ (2 264,7 млн. дол.).

Отже можна зробити висновок, що не зважаючи на повномасштабне вторгнення економіка і безпосередньо експорт України значно постраждали, але за допомоги швидкої реакції та адаптації підприємств та державних органів регулювання експорт почав відновлюватися. Багато підприємств почали переносити свою діяльність в інші області з окупованих, або прибіжених до воєнних дій територій, що суттєво вплинуло на розподіл експорту по областях і змінило його пристосувавши до нових умов, тому можна зробити висновок, що Українські підприємства постійно адаптуються до швидко змінної ситуації в нашій країні та продовжують прибуткову діяльність, не зважаючи на всі складнощі, тому економіка нашої країні буде поступово відновлюватися та наблизити нашу перемогу.

Список використаних джерел:

1. Експорт України у 2022 році: головні тенденції, сектори та регіони. NEWP. URL: https://export.gov.ua/news/4570-ekspport_ukraini_u_2022_rotsi_golovni_tendentsii_sektori_ta_regioni (дата звернення: 26.09.2023).
2. Експортний напрям Дія.Бізнес. NEWP. URL: <https://export.gov.ua/> (дата звернення: 25.09.2023).
3. Економічна правда. Експорт з України під час війни: як змінилась структура постачань української продукції за кордон. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/10/24/692959/> (дата звернення: 01.10.2023).
4. Trade map. URL: <https://www.trademap.org/Index.aspx> (дата звернення: 21.09.2023).

Краніва О.О.,

*студентка Фахового коледжу «Універсум»
Київського університету імені Бориса Грінченка*

*Науковий керівник: **Сопова Д.О.,***

*доктор філософії, викладач
Україна, м. Київ*

МОЛОДЬ ЯК КАТАЛІЗАТОР СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН: АСПЕКТИ ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

Молодь завжди уособлювала майбутнє людства, оскільки для повноправної участі в житті суспільства вона намагалася якомога швидше соціалізуватися, і тим самим спричиняла суттєві зрушення в системі. Як провідна частина людських ресурсів країни, молодь перетворює та пришвидшує існуючий порядок відносин і є провідником соціальних змін, економічного розвитку і технічного прогресу держави. Нині молодь називають поколінням перехідного періоду, яке живе в епоху бурхливих і глибоких перетворень, у роки потрясінь та нових можливостей. Молодь – це сьогоднішня, від якого залежить наше майбутнє та майбутнє нашої держави [2, с. 145]. Усвідомлення цього вимагає окреслення відповідних напрямів молодіжної політики в державі, що сприятимуть поступовому входженню у самостійне життя та становленню молодого покоління.

Молодь, яка є активним суб'єктом суспільства, може виступати як каталізатор соціальних змін, особливо у контексті її впливу на економічний розвиток. Молодь привносить ідеї, енергію, інновації та сміливість, що може значно покращити економічний ландшафт сучасного суспільства за такими критеріями:

1. Підтримка підприємництва та інновацій: ідеї та підходи молоді можуть призвести до виникнення нових підприємств, які стають важливими гравцями в економічній системі. Також, молодь вносить інновації у виробництво та послуги, що сприяє конкурентоспроможності національного господарства.

2. Розвиток людських ресурсів: молодь є їх ключовим елементом формування та розвитку. Інвестування в освіту, навички та розвиток молоді стають стратегічним рушієм для забезпечення кваліфікованою робочою силою, яка відповідає вимогам сучасного ринку праці.

3. Енергія та ініціатива, що сприяє розвитку різних галузей економіки. Готовність до викликів та ризиків може призвести до створення нових напрямків у сфері бізнесу та технологій.

4. Соціальна відповідальність та цінності: молодь активно сприяє розвитку концепцій соціальної відповідальності в бізнесі та суспільстві в цілому. Їхня участь у різноманітних проектах та рухах може впливати на формування етичних бізнес-практик та розвиток сталого господарювання.

5. Технологічний прогрес та цифрова економіка: молодь, яка виросла в епоху технологій, природно призначена бути рушійною силою технологічного прогресу. Їхні навички у цифровій сфері та інтерес до новітніх технологій можуть призвести до формування цифрової економіки.

Формування спроможностей молоді обумовлена притаманними цій віковій групі особливостями: активна життєва позиція, високий попит на освіту, підвищений ступінь мобільності щодо змін місця роботи, перекваліфікації,

освоєння нових видів і сфер діяльності. Із позиції педагогічних досліджень молодь виступає однією з важливих категорій, що потребує особливої уваги, ураховуючи її соціальну, економічну, освітню позицію. На думку Хатнюк Н.С., Побіянської, Н.Б. Обловацької Н.О., представники різних наукових течій вбачають свій потенціал у молоді: політологи розглядають її як інноваційний ресурс розвитку країни, соціологи – як соціокультурну спільноту, психологи – як групу з властивими їй психофізичними особливостями дорослішання особи [1, с. 8]. Кожній науці властива взаємодія з іншими науками, теоретико-методологічне доповнення концепцій, сумісне використання емпіричних даних досліджень.

У вітчизняному суспільствознавстві молодь тривалий час не розглядалась як самостійна соціально-демографічна категорія – виділення такої не вкладалось в існуючі уявлення про класову структуру суспільства і суперечило офіційній ідеологічній доктрині про його соціально-політичну єдність. Соціологи першими побачили, що молодь як соціальна спільність, має характерні тільки їй культурні риси, специфічні інтереси, цінності і норми поведінки [1, с. 5]. Крім того, вони заговорили про особливі проблеми молоді, які мають передусім соціальні витоки.

Тривала демографічна криза, складні соціально-економічні та суспільно-політичні процеси останніх років зумовили скорочення частки молоді у структурі економічно активного населення. Найвагомішими мотивами залучення молоді до економічної діяльності на умовах самозайнятості були більш високий рівень доходів, неможливість знайти іншу оплачувану роботу та прагнення до незалежності.

Молоді притаманно бути новаторами та відкидати консервативні цінності, у неї є певні очікування, пов'язані з пошуком власного шляху та можливостей самореалізації, успішність цих процесів є показником реалізації потенціалу суспільства. Для значної частини української молоді гострими залишаються загальносуспільні проблеми соціального становища, такі як бідність, погіршення здоров'я, забезпечення житлом, доступними медичними послугами, насильство тощо є менш важливими. Крім того, на рівень актуальних проблем нині виходять відсутність різнопрофільних молодіжних закладів дозвілля, фінансової спроможності участі у всеукраїнських або міжнародних конкурсах, фестивалів для творчої самореалізації [2, с. 150].

Молодь виступає важливим каталізатором соціальних та економічних змін у сучасному світі. Їхня активність, креативність та готовність до викликів роблять їх важливим рушієм для створення інноваційного та сталого економічного розвитку. Інвестування у молодь та створення умов для їхньої активної участі може призвести до позитивних зрушень у соціумі та господарстві.

Список використаних джерел:

1. Хатнюк Н.С., Побіянська Н.Б. Обловацька Н.О. Проблеми трансформації трудового законодавства відповідно до умов воєнного стану в Україні. *Journal «ScienceRise: Juridical Science»*, 2022. № 4 (22). с. 4-10.
2. Хатнюк Н.С., Обловацька Н.О., Побіянська Н.Б. Шляхи адаптації трудового законодавства до умов воєнного часу. *Науково-практичний журнал "Європейські перспективи"*, 2022. № 4. С. 143-151.

Куркін О.С.,

магістр

*Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

Науковий керівник: Гуцал І.С.

д.е.н., професор

Україна, м. Кам'янець-Подільський

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Досягнення цілей політики регіонального розвитку передбачає наявність ефективних механізмів її реалізації, тобто чітке визначення чинників, що реально стимулюють розвиток регіонів, і, навпаки, тих, що цьому перешкоджають. Безперечно, проблемою наших регіонів і держави в цілому є те, що при наявності науково обґрунтованих і теоретично визначених стратегічних цілей і пріоритетів розвитку залишається недосконалою база емпіричного аналізу. Гальмує регіональний розвиток також слабкість інститутів та недостатнє фінансування регіональних програм. Сьогодні Україна фактично має всю необхідну інституціональну інфраструктуру для ефективної реалізації державної політики регіонального розвитку.

Зокрема, органом виконавчої влади в Україні, відповідальним за реалізацію соціально-економічної політики на регіональному рівні, визначено Міністерство економічного розвитку і торгівлі, а, саме, Департамент координації регіональної економічної політики. Дії Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства фактично спрямовані на формування та забезпечення реалізації державної житлової політики, політики у сфері будівництва, архітектури, містобудування та житлово-комунального господарства.

Також окремі функції щодо регулювання регіонального розвитку покладені на галузеві міністерства. Всі вони мають свої регіональні підрозділи, що входять до складу місцевих органів виконавчої влади і фінансуються з державного бюджету. Згідно із законодавством ці підрозділи підзвітні й підконтрольні центральним органам виконавчої влади, а щодо виконань завдань, делегованих їм органами місцевого самоврядування, підконтрольні цим органам.

Отже, актуальним завданням влади лишається перехід до цивілізованих взаємовідносин державного бюджету безпосередньо з бюджетами територіальних громад. Потрібні стабільні джерела наповнення доходної частини місцевих бюджетів. Для цього треба запровадити нові механізми наповнення їх за рахунок розширення джерел доходів шляхом фінансової підтримки активної підприємницької та інвестиційної діяльності. Важливо визначити пріоритетні напрямки спрямування сформованих ресурсів. Фонд місцевого бюджету розвитку має стати інституціоналізованим фондом інвестицій органів місцевої влади. Регіональна фінансова політика має спрямовуватися також на створення сприятливих фінансових умов для розвитку виробництва тих галузей економіки, які мають пріоритетне значення для розвитку

конкретного регіону та задоволення потреб його населення. Досягти цього можна шляхом залучення додаткових коштів вітчизняних та іноземних інвесторів, надаючи податкові пільги, можливість вільного використання об'єктів прибутку, гарантії збереження майна та захисту прав інвесторів. Стимулювання інвестицій для розширення виробництва за рахунок коштів підприємницьких структур має здійснюватися з урахуванням форми власності, галузі виробництва, природних умов, територіального розміщення та інших факторів.

Отже, сучасний фінансовий стан регіональних підприємств підтверджує вірність вибраних пріоритетів економічного розвитку регіонів. Для подолання кризи в економіці держави та її регіонів потрібні фінансові вливання у пріоритетні, визначені для кожного регіону, галузі, які відіграють у найближчому майбутньому роль провідних у розвитку регіональних економік. Очевидно, що спрямування фінансових ресурсів в одну галузь одночасно зменшить їх обсяги в інших, насамперед, у соціальній сфері, що лише посилить диспропорції розвитку регіонів. Щоб цього не відбулось, потрібно залучати додаткові інвестиції для їх спрямування саме у пріоритетні галузі економіки регіонів.

Таким чином, в Україні зберігається протиріччя між спроможністю банківської системи надавати кредитні ресурси і здатністю владних структур ефективно використовувати і обслуговувати їх. Відсутність чіткої і надійної системи впровадження довгострокового інвестиційного кредитування призвели до фактичного виключення банківського сектору з числа факторів забезпечення економічного регіонального розвитку.

Отже, наявні глибокі регіональні диспропорції у соціально-економічному розвитку країни зумовлюють потребу в збалансованому розвитку фінансової системи регіонів. Для цього потрібно привести у відповідність потребу і обсяги фінансування секторів економіки регіонів, насамперед, за визначеними пріоритетними напрямками, з ефективним використанням залучених ними ресурсів.

З огляду на це, запропоновано механізм реалізації державної політики регіонального розвитку, в основу яких покращено її головну мету - стійке підвищення життєвого потенціалу та якості життя населення на основі формування збалансованої соціально-економічної системи інноваційного типу. Метою механізму реалізації державної політики економічного розвитку регіонів визнано стимулювання ефективного використання наявного потенціалу (економічного, виробничого, інноваційного тощо), а соціального розвитку – приведення на різних територіях до одного рівня можливостей надання соціальних послуг (Рис. 1).

Фінансовий механізм державної політики регіонального розвитку повинен спрямовуватись на досягнення збалансованості державного та місцевих бюджетів, сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості регіонів щодо зниження фінансових ризиків і підвищення їх фінансового потенціалу, розвитку виробництва, підтримці підприємницької активності та підвищенню рівня зайнятості населення.

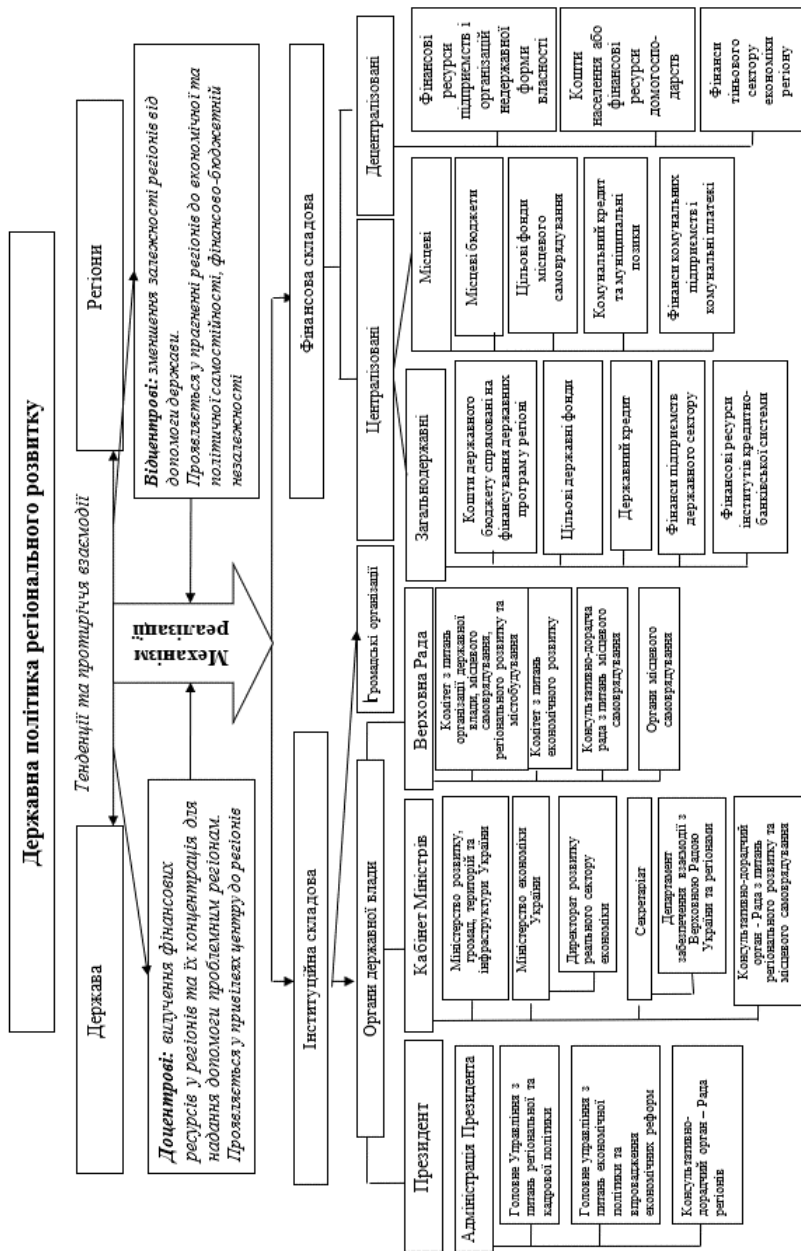

Рис. 1. Механізм реалізації державної політики регіонального розвитку

Таким чином, вирівнювання міжрегіональних економічних нерівностей і стимулювання ефективного використання наявного потенціалу регіонів

можливе за умови децентралізації управління з перенесенням фінансових ресурсів переважно на регіональний рівень. Соціальна політика розвитку регіонів повинна залишатись під контролем держави, яка має забезпечити рівні можливості надання соціальних послуг населенню на різних територіях країни.

Куцєпалова К.Ю.,
*студентка Хмельницького університету
управління та права імені Леоніда Юзькова,
Науковий керівник: Фасолько Т.М.,
кандидатка економічних наук, викладач
Україна, м. Хмельницький*

РОЛЬ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ В ДОСЛІДЖЕННІ ЕКОНОМІЧНИХ ЯВИЩ І ПРОЦЕСІВ

На сучасному етапі загальногалузевого піднесення, коли економіка стає все більш складною та всеохоплюючою галуззю, економіко-математичне моделювання стає ключовим елементом дослідження економічних явищ, оскільки економіка, як будь-яка наука, в якості інструментарію використовує моделі. Вони застосовуються з метою господарських обчислень, прогнозування та перспективного планування економічних процесів, прийняття управлінських рішень та ін. В умовах постійних змін та розвитку сучасної економіки, економіко-математичне моделювання стає необхідним інструментом для ефективного вирішення поставлених завдань та цілей.

Економіко-математичне моделювання – це математичний опис закономірностей, притаманних будь-якому об'єкту, системі або процесу, виражених за допомогою економічного показника. Процес моделювання передбачає вирішення двох основних завдань: розробка моделі та її реалізація [2]. Побудова та реалізація економіко-математичної моделі загального типу передбачає шість етапів: 1) встановлення задачі, формулювання мети та надання якісного опису об'єкта дослідження; 2) розробка моделі, яка чітко описується, а також обґрунтування вибору показників; 3) створення математичної моделі, обирання методів дослідження; 4) розв'язання задачі на основі розробленої моделі; 5) перевірка та адаптація моделі на основі отриманих результатів, щоб забезпечити її відповідність реальним умовам; 6) оформлення результатів дослідження та аналіз матеріалів моделі [1].

Застосування економіко-математичних моделей є ключовим елементом в аналізі економічних процесів і наглядним прикладом є дослідження. І.П. Шиндирук, де він у своїй праці розглядає оптимізацію структури капіталу підприємств та наголошує на тому, що моделювання покликане допомогти правильно підібрати інструменти, які будуть вирішувати цілі по оптимізації капіталу, а також визначити величину кожного інструмента у загальній потребі. Автор виокремлює три основні цілі моделювання структури капіталу

– забезпечення ефективного використання капіталу, підвищення вартості підприємства та зменшення вартості залучення і обслуговування капіталу (рис. 1).

Рисунок 1 – Цілі моделювання структури капіталу підприємства
Примітка. Побудовано автором на основі [3].

На наш погляд, перша ціль, виокремлена автором, свідчить про прагнення підприємства до максимізації прибутковості при найменших витратах. Модель, яка має таку цільову спрямованість, на нашу думку, допомагає визначити оптимальні рішення для інвестування та використання власних ресурсів. Наступна ціль показує прагнення до підвищення вартості підприємства, враховуючи різні фактори, такі як операційний прибуток, вартість капіталу та працюючий капітал. Вона свідчить про стратегічну увагу до створення оптимального бізнес-процесу. Модель з таким цільовим спрямуванням дозволяє систематично аналізувати ці фактори та приймати обґрунтовані рішення для досягнення даної мети. Остання ж, зменшення вартості залучення та обслуговування капіталу свідчить про стратегічний підхід підприємства до ефективного використання власних ресурсів з мінімізацією витрат. Модель, яку автор, надає можливість визначити оптимальний баланс між різними джерелами капіталу, враховуючи їхню вартість.

Дані цілі є конкретно визначені та відображають стратегічні переваги підприємства, проте ми хотіли б запропонувати ще дві – це забезпечення стійкості фінансового капіталу та мінімізацію ризиків фінансового навантаження. Забезпечення стійкості капіталу включає в себе заходи, спрямовані на раціональний розподіл ризиків, які можуть виникати при управлінні капіталом, та вибір таких інструментів, які б знижували вразливість підприємства до змін у фінансовому середовищі. Економіко-математичне

моделювання, в даному випадку, допоможе оцінити вплив інструментів на капітал та виокремити оптимальні шляхи розподілу капіталу. А мінімізація ризиків фінансового навантаження може включати в себе диверсифікацію джерел фінансування та вибір таких інструментів, які не дозволяють зменшити вплив змін у ринкових умовах на фінансову стійкість підприємства, а моделювання дозволяє аналізувати різні сценарії та визначати деякі ризики, пов'язані із зовнішніми фінансовими зобов'язаннями.

На наш погляд, вищезгадані цілі є досить важливими та доповнюють дослідження І.П. Шиндирука. Вони спрямовані на забезпечення стабільності підприємства загалом, а економіко-математичне моделювання в даному аспекті відіграє роль інструменту, що дозволяє оптимізувати стратегії управління щодо структури капіталу задля досягнення поставлених цілей.

Дослідження оптимізації структури капіталу вказує на важливість використання економіко-математичних моделей для досягнення стратегічних цілей, що у свою чергу лише підкреслює роль математичного моделювання в розробці оптимальних стратегій управління ресурсами підприємства

Узагальнюючи наведене дослідження, можна визначити, що економіко-математичне моделювання є важливим інструментом для досягнення стратегічних цілей підприємства. Ці праці підкреслюють важливість математичного підходу у розробці оптимальних стратегій підприємства, що сприяє підвищенню ефективності управлінських рішень у сучасному економічному середовищі. Їхня здатність формалізувати взаємодії в економічних системах та аналізувати за допомогою математичних моделей, робить їх невід'ємною частиною досліджень в економічній галузі.

Отже, економіко-математичні моделі є важливим інструментом дослідження економічних явищ та процесів. Правильна розробка моделі є ключовим моментом для забезпечення точності вихідних даних. Наведені приклади застосування математичного моделювання підкреслюють важливість моделей в економіці задля підвищення ефективності прийняття рішень.

Список використаних джерел:

1. Білоцерківський О. Б., Ширяєва Н. В., Замула О. О. Економіко-математичне моделювання: Текст лекцій. Х: НТУ "ХПІ". 2010. 108 с.
2. Щербініна С.А., Климко О.Г., Марочко Т.Р.. Застосування економіко-математичного моделювання для аналізу діяльності промислового підприємства. *Ефективна економіка*. №6. 2019.
3. Шиндирук І.П. Економіко-математичне моделювання та оптимізація структури капіталу підприємства. *Фінанси України*. №2. 2012. С. 111-118.

Марчак Т.А.,

*магістрантка Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

*Науковий керівник: Слободян В.Д.,
кандидат економічних наук, професор,
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Реформування освітньої сфери є актуальним завданням для кожного громадянина України, оскільки вже на сьогодні воно формує наше майбутнє через вплив на освіту дітей, яка, у свою чергу, визначає наші уявлення, цінності і пріоритети у подальшому житті. При вивченні законів України "Про освіту" та "Про повну загальну середню освіту" ми зосереджуємо увагу на кожному аспекті реформування. Очевидно, що зміни в освіті починаються з самого освітянського колективу. Майбутнє освіти в Україні у XXI столітті залежить від кожного з нас. Незважаючи на введення воєнного стану, яке вплинуло на організацію навчального процесу, ми продовжуємо активно впроваджувати державну політику та нові освітні стандарти в практику освітніх закладів.

Розвиток інноваційних систем освіти прямо пов'язаний із розвитком суспільних процесів, особливо з глобалізацією, інтеграцією та цифровізацією. Інновації в освіті визначаються як процес створення та впровадження нових підходів, технологій та методичного забезпечення в педагогічну практику, що призводить до підвищення якості освітніх послуг. На сучасному етапі розвитку освіти спостерігається інтенсивність реформаторських процесів, що дозволяє впроваджувати новітні тенденції світового розвитку.

Розвиток освітнього співтовариства на сучасному етапі визначає невід'ємний пріоритет у системі освіти - формування нової суттєвої людської особистості. Якісне освітнє середовище є вирішальним чинником розвитку дитини, і рівний доступ до якісної освіти вважається домінуючим принципом будівництва освітньої системи. В закладах загальної середньої освіти оголошені фундаментальні зміни, які не просто впроваджують європейський досвід та практику, але й відкривають нові можливості для школи. Реалізація цих змін, що передбачає створення належних умов, є невід'ємною частиною розбудови нової української школи. Від цих умов залежить доступ дітей до якісної освіти, процеси формування та розвитку ключових компетентностей, необхідних для самореалізації. Це одне з основних завдань територіальних громад.

Створення системи менеджменту закладів освіти в територіальних громадах визначається як важливий елемент, який передбачає максимальне делегування адміністративних і навчально-методичних повноважень на рівень навчального процесу (закладів освіти), одночасно забезпечуючи ефективне управління всередині самого закладу (включаючи впровадження організаційної, академічної, кадрової, фінансової автономії) та забезпечення якості освіти. Першочергове завдання, яке має виконати держава, це надання якісних освітніх послуг. Це завдання, що стоїть перед кожним закладом освіти, незалежно від його місцезнаходження чи підпорядкування. На сьогодні виділяється значна різниця в якості послуг, які надаються у містах та селах.

Проте важливо, щоб діти не відчували цю різницю в якості навчання в залежності від географічного розташування їхнього закладу. Вони мають мати однакові можливості отримати якісні знання, які стануть запорукою подальшого успіху в житті. Саме тому настала необхідність реформування галузі освіти з метою забезпечення якісних освітніх послуг в умовах децентралізації влади.

В першу чергу ставиться завдання створення опорних шкіл в освітніх округах. У Хмельницькій області існує велика кількість сільських населених пунктів, в яких діють малокомплектні школи, де один учитель викладає декілька предметів, не маючи спеціалізації в кожному з них. Опорні школи гарантують якість та доступність освіти. Здобувачі освіти переходять до опорної школи, до якої організовано підвіз для учнів та вчителів. Малокомплектні школи втрачають свій статус і перетворюються на філії. Директор опорної школи (з урахуванням кадрової, організаційної, фінансової автономії) відповідає за кадрове забезпечення опорної школи і її філії. Ресурсами управляє опорна школа. Органи місцевого самоврядування територіальних громад є засновниками опорного закладу та його філій, котрі можуть бути створені, змінені за типом, ліквідовані або реорганізовані відповідно до чинного законодавства. Опорна школа має статус юридичної особи, власні рахунки в органах казначейства, самостійний баланс, штампи, печатку та включає філії у своєму складі.

Одним із пріоритетних завдань опорних шкіл є впровадження профільного навчання та допрофільної підготовки учнів. Це створить нове освітнє середовище, де школярі матимуть можливість самостійно визначати свій шлях, здійснювати професійні спроби та обирати профіль навчання, розвиваючи в них готовність відповідати за власний вибір.

Кожен освітній заклад є унікальним і самостійно розробляє свою освітню стратегію. Зміцнення довіри та уваги до закладу досягається через культуру співпраці, командну роботу та ефективну комунікацію всередині школи – між учителями, батьками та учнями, а також ззовні – з громадою та локальною спільнотою. Засновані на педагогіці партнерства рішення щодо розвитку закладу та впровадження стратегій приймаються виважено. Антикризовий менеджмент визнається ключовим елементом управління як працівників закладу освіти, так і місцевого самоврядування.

Децентралізація відкрила нові можливості для українських шкіл, дозволяючи їм розвивати автономію. Роль директорів у закладах освіти значно зросла, надаючи їм волю у визначенні структури навчального процесу, внутрішніх політик, управління фінансами та систем навчання вчителів

Список використаних джерел:

1. Про освіту: Закон України від 02.07.2023 № 3143-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text/>
2. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 05.06.2023 № 3051-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.
3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 03.08.2023 № 3022-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

Нижник Б.В.,

студентка групи О-21,

спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»

ВСП «Кам'янець-Подільський фаховий коледж»

НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»

Науковий керівник: Бачинська М.В.,

кандидат педагогічних наук викладач кафедри

цифрових, освітніх та соціо-економічних технологій,

НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»

Україна, м. Кам'янець-Подільський

МОЛОДІЖНІ ПОГЛЯДИ ЩОДО РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Сучасна економіка з її складними викликами та безпрецедентними можливостями стає об'єктом зацікавленості й концентрації уваги молодого покоління. У цьому контексті дослідження впливу молоді на економіку та, водночас, вплив сучасної економіки на молодь є актуальним та стратегічним завданням.

Сучасна економіка, з точки зору молоді, розглядається як сфера не тільки виробництва та обслуговування товарів і послуг, але й як простір для виявлення та розвитку творчого потенціалу нового покоління. Однією з ключових тенденцій є активна участь молоді в технологічних інноваціях [1]. Сучасні підлітки та молодь, які вирішують в еру цифрових технологій, виявляють себе як російські сили стартапів та інновацій. Вони впроваджують новаторські ідеї, розробляють технологічні рішення та створюють продукти, що перетворюють економічний ландшафт.

Підприємницька активність серед молоді стає не лише способом реалізації себе, але й найбільшим чинником для розвитку сучасної економіки. Молоді підприємці відзначаються високою енергією, креативністю та вмінням визначати та використовувати перспективні ринкові ніші. Вони не створюють тільки нові робочі місця, але й формують інноваційні бізнес-моделі, що змінюють структуру та динаміку економіки.

Глобалізація відкриває нові можливості для молоді, яка здатна оперативнo адаптуватися до міжнародних реалій. Молодь залучається до міжнародних проєктів, обмінюється ідеями та досвідом, що сприяє створенню глобального економічного середовища. також, стартапи молодих підприємців мають можливість взаємодії з міжнародними інвесторами та ринками, що сприяє їх швидкому зростанню та розвитку.

З іншого боку, сучасна економіка має вплив на молодь через зміни на ринку праці. Зростання штучного інтелекту та автоматизація можуть створити як виклики, так і можливості для молоді. Роль освіти та навчання в кар'єрному успіху молоді. Курси та тренінги допомагають молодим людям набути нових навичок, які відповідають потребам ринку праці.

Можливість набуття нових навичок та адаптація до змін залишаються ключовими завданнями для молодого покоління в умовах швидких технологічних зрушень.

Проте, вважаємо за потрібне зазначити, що сучасна економіка покликана вирішувати й рівень безробіття серед молодих людей. Серед причин непрацевздатності молодого населення можемо виділити неузгодженість між кількістю людей, готовими працювати та кількістю реальних робочих місць; незбалансованість обсягу пропозиції робочої сили; слабе регулювання ринку державою; невідповідність між професійною кваліфікацією молодих працівників та сучасними запитами наймачів, через поширення зацікавленості молоддю вузькою низкою професій; проблеми через невизначеність професії (проблеми якості профорієнтації); через вимоги до людини, жорстку систему підготовки до професії; невідповідність надаваної навчальними закладами освіти вимогам потенційних роботодавців; через інші наслідки демографічних, структурних, організаційних диспропорцій в межах цілої країни [3; 4]. Подолання безробіття можливе при економічній та політичній стабільності в державі, зацікавленість держави з приводу вирішення та усунення питання безробіття не лише серед молоді, а й всього працевздатного населення країни.

Не завжди вища освіта співвідноситься з вимогами, які висуває випускникам ринок праці. В більшості вищих навчальних закладах більша частина навчання відводиться теоретичним знанням, пропускаючи їх практичне застосування. Невідповідність виникає в тім, що роботодавці хочуть бачити спеціалістів, які в досконалості володіють не тільки в теорії, а й блискуче показують себе в практиці. Тобто головним фактором у прийомі на роботу є наявність хоча б малого практичного досвіду. В результаті цього, випускникам потрібно вчитися впродовж роботи, або шукати іншої роботи.

У висновку важливо застосувати, що молодь і сучасна економіка взаємодіють, будуючи взаємовигідні відносини. Молодь формує економічні тенденції через технологічні інновації та підприємницьку активність, водночас адаптуючись до викликів глобальної економіки. сприяючи взаєморозумінню та співпраці між прогресивними поколіннями. Разом з тим, зазначимо, що на сьогодні проблема безробіття серед української молоді є ще не повністю вирішеною, спостерігається незбалансованість між підготовкою фахівців та їх затребуваністю ринком праці, тому державі необхідно проводити активну політику щодо зменшення безробіття. Завдання, яке стоїть перед державою, це, перш за все, створення умов для достатньої реалізації молодого покоління: збільшення робочих місць; можливості працевлаштування саме молоді (студентів, котрі навчаючись, прагнуть працювати); якісна профорієнтація (надання державою консультацій, щодо можливостей працевлаштування для молоді, надання відповідних профорієнтаційних послуг); можливість отримання якісних освітніх послуг (доступне навчання у вищих навчальних закладах, організація та проведення різноманітних курсів професійної підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації); організація та фінансування громадських робіт, підприємницької діяльності; прийняття законів та соціальних проектів для допомоги безробітним з метою професійної орієнтації та працевлаштування.

Список використаних джерел:

1. Гладких Д. Державне регулювання економіки за допомогою ціноутворюючих факторів. *Економіка України*, 2001. № 1. С. 47-51.
2. Економічні підсумки та перспективи України: прогрес, регрес чи статус-кво?: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://icps.com.ua/ekonomichni-pidsumky-ta-perspektyvy-ukrayiny-prohres-rehres-chy-statuskvo/>.
3. Раковська О.А. *Соціальні орієнтири молоді: тенденції, проблеми, перспективи*. К.: Знання, 1999. 158 с.
4. Тенденції та перспективи розвитку економіки ХХІ століття очима молоді. *Матеріали III Міжвузів. студент. наук. конф., Харків, 21 трав. 2019 р.* Харків: ХНПУ, 2019. 139 с.

Олах В.М.,

*студентка Відокремленого структурного підрозділу
«Виноградівський фаховий коледж Мукачівського державного університету»
Науковий керівник: **Гемба М.М.,**
викладач-методист ВСП «ВФК МДУ»*

СУЧАСНА ЕКОНОМІКА ОЧИМА МОЛОДІ

Сучасна економіка відкриває безмежні горизонти для творчості і одночасно характеризується надзвичайною непередбачуваністю та нестабільністю.

Сучасна ринкова економіка являє собою складний організм, що складається з величезної кількості різноманітних виробничих, комерційних, фінансових і інформаційних структур, що взаємодіють на фоні розгалуженої системи правових норм бізнесу, і що об'єднуються єдиним поняттям - ринок [1].

Творцями нашого сьогодення і тим паче майбутнього є молодь.

Молодь є специфічною соціально-демографічною групою, яка посідає особливе місце в соціальній структурі суспільства та відіграє значну роль у громадсько-політичному житті держави [3, с. 107].

Українська молодь зараз відповідає на безпрецедентні виклики. Цьогоріч сотні тисяч молодих людей опинилися за межами рідних міст і областей, і часто навіть за межами рідної країни — далеко від своїх громад та звичних мереж взаємної підтримки. Освіта, кар'єрні перспективи, реалізація планів і мрій українських юнаків та дівчат опинилися під загрозою.

Інтереси молодого покоління повинні бути враховані при визначенні загальнонаціональних пріоритетів. Молодь повинна стати активним учасником вирішення завдань, які стоять перед нашою державою і суспільством. Створювання умов для включення молоді в процеси розвитку України і її самореалізації необхідно проводити на державному рівні [4, с. 193].

Підтримка молоді в розвитку та реалізації її талантів дозволить їй стати рушійною силою у відбудові економіки України. Це буде одним із найважливіших завдань на найближчі роки. Міграція — внутрішня чи зовнішня — хоча і тимчасова, означає, що українській молоді потрібно бути гнучкими та вміти адаптуватися до змін на ринку праці. Запорукою їхнього успіху в

майбутньому є доступність практичних освітніх можливостей, спрямованих на стимулювання підприємницького мислення, починаючи зі школи, та вивчення фінансових інструментів, необхідних для початку власного бізнесу.

Україна вже започаткувала серію амбітних реформ як у шкільній, так і фаховій передвищій освіті. Ці зміни спрямовані, серед іншого, на перехід до компетентнісного підходу та зміцнення практичного компонента в освіті через розвиток тіснішої взаємодії з приватним сектором. Підприємливість та фінансова грамотність належать до ключових компетентностей у концепції

Зараз дуже слушний час для того, щоб активізувати зусилля на цьому напрямі, використавши разом великі можливості, які надає швидкий розвиток технологій, особливо у фінансовому секторі. Сучасні освітні програми з підприємництва для молоді повинні містити компонент навчання цифрових навичок, як-от онлайн-інструменти для роботи в команді, ділової колаборації та керування процесами. Навчання фінансової грамотності має давати практичну інформацію про інструменти бюджетування, заощадження та інвестування в епоху онлайн-банкінгу та криптовалют, включно з управління ризиками.

Сучасне покоління молоді найкраще вчиться, коли працює з реалістичними та наповненими практичним змістом сценаріями розв'язання проблем. Тому доповнення їхнього навчального процесу спілкуванням і менторським супроводом з боку діючих успішних представників приватного бізнесу (які в майбутньому, можливо, будуть їхніми роботодавцями або навіть діловими партнерами) найкраще забезпечує зв'язок теорії підприємництва з практикою.

Рівень використання технологій зріс і в освітньому секторі, що дозволяє вдосконалювати навчальне середовище завдяки використанню цифрових інструментів. Отже, багато описаних вище навичок можуть бути отримані в гібридному режимі з поєднанням інтерактивних елементів онлайн-навчання та практичного супроводу з боку педагогів та менторів в особистому спілкуванні.

Сьогодні Україна як ніколи потребує людського капіталу з відповідним набором правильних навичок, таких як вміння співпрацювати і вирішувати завдання, креативність і лідерство в поєднанні зі спеціалізованими технічними вміннями.

Таким чином, розвиток України як демократичної держави із сучасною економікою може стати ефективнішим лише за умови активного залучення молоді, оскільки її творчий потенціал та соціальний ресурс є одним з найважливіших основ модернізації суспільства. Разом із тим, зважаючи на виявлені у дослідженні тенденції, необхідна розробка та реалізація активної державної політики, яка з однієї сторони, полягає у стимулювання активної життєвої позиції юнацтва, усвідомлення ним відповідальності за своє майбутнє і країни в цілому, а з іншої – у забезпечення стабільності банківської системи і національної грошової одиниці з метою уникнення знецінення та втрати фізичними особами їхніх заощаджень; у розбудові фондового ринку, його інфраструктурного забезпечення з метою підвищення доступності до нього

індивідуальних інвесторів; у розвитку будівництва та спрощення доступу домогосподарств до ринку нерухомості.

Список використаних джерел:

1. Сафронова В. Є., Бобров В. Я. *Основи ринкової економіки і підприємництва: підруч. для студ. вищ. навч. закл. К.*: ДП «Вид. дім «Персонал», 2017. Ч. 1. 346 с.
2. Кокарев І. В. *Основи економічної теорії : навч. посібник*. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 100 с.
3. Декларація «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» від 15 грудня 1992 року № 2859-ХІІ (зі змінами) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua/proza.
4. Корогод Л. П. М. Грушевський про місце і роль молоді в національному розвитку України / Корогод Л. П. // Вивчення молоді на сучасному етапі: питання методології та методики. Матеріали міжнародної конференції, Київ, 11-13 жовтня 1995 р. – К. : А.Л.Д., 2006. – 232 с.

Приймаков Є.О.,

магістр Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти

«Кам'янець-Подільський державний інститут»

*Науковий керівник: **Вольська А.О.,***

кандидат політичних наук, викладач

Україна, м. Кам'янець-Подільський

МОДЕЛІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

В державі з розвиненою системою органів державної влади публічне управління та адміністрування є багатоаспектним та складним явищем, яке націлене як на управління галузями та сферами всього суспільства, так і на місцеве самоуправління, саморозвиток відповідно до потреб громадян.

Управлінське рішення – вольовий акт втручання суб'єкта управління в діяльність об'єкта управління для виходу із певної виробничо-господарської чи іншої ситуації. Управлінське рішення є сукупним результатом творчого пошуку суб'єктом управління шляхів, напрямів, засобів виходу з виробничо-господарської ситуації, а також відповідних дій колективу об'єкта управління. Управлінське рішення може включати положення як загальної теорії прийняття рішень, так і окремі аспекти організаційного, соціального і психологічного характеру і мати різні визначення (рис. 1)

Процес формування управлінських рішень органу виконавчої влади складається з ряду стадій і операцій. Однак, які стадії має пройти процес формування управлінських рішень органу виконавчої влади, який конкретний зміст кожного з них, суперечливі і неодноково по-різному вирішуються

керівником. Все залежить від його кваліфікації, стилю керівництва, ситуації і культури організації. Основне, щоб будь-який керівник побачив сильні сторони й обмеження кожного підходу та процес формування рішення і мав навички вибрати найкращий варіант залежно від ситуації і власного стилю управління.

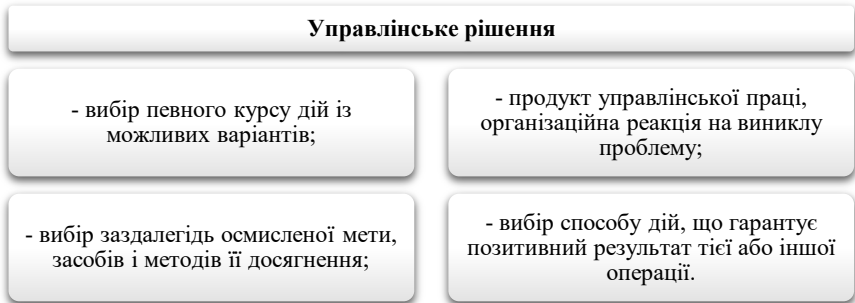

Рис. 1. Визначення управлінського рішення

Бажання керівника досягти задоволеності обумовлено рядом причин:

- продовження пошуку нових альтернативних рішень, коли вже ідентифіковані декілька прийнятних;
- нездатність проаналізувати та оцінити велику кількість альтернатив;
- втручання в формування рішень особистих, суб'єктивних факторів [3; с. 34].

Ірраціональний підхід базується на формуванні управлінського рішення без дослідження альтернатив. Завдяки ірраціональному підході вирішуються: принципово нові, незвичайні рішення, такі, які важко піддаються вирішенню; проблеми в умовах дефіциту часу.

Зміна стану висуває проблему, потреба її усунути вимагає сформулювати рішення. За інтуїтивним механізмом накопичений досвід керівника в формуванні рішень в аналогічних подібних ситуаціях і визначає саме рішення. Перевага інтуїтивного механізму – це швидкість формування рішень, а основним недоліком є значна імовірність помилки при невеликому досвіді, відсутність гарантій успіху [1; с. 171]

У наведеній моделі представлена логіка реалізації раціонального механізму формування управлінських рішень, але не відображено конкретний порядок проходження окремих етапів. У процесі формування рішення виникає потреба уточнення або коригування результатів попередніх етапів (рис. 2):

Рис. 2 Модель реалізації раціонального механізму формування управлінських рішень

Отже, керівники органу виконавчої влади можуть спочатку оцінити одне рішення по відношенню до іншого, а потім вибрати краще з двох. Етапи розробки альтернативних рішень в органі виконавчої влади сформовані на зборі актуальної інформації з проблеми та її аналізу, а інформація отримується з різних джерел [2; с. 425].

Список використаних джерел:

1. Боровик М. В. Управлінські рішення: конспект лекцій для студентів бакалаврату всіх форм навчання спеціальності 073 Менеджмент. *Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова*. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. 81 с.
2. Карпіщенко О.І., Ілляшенко К. В., Карпіщенко О. О. Стратегічне планування: навч. посіб. Суми: Сумський державний університет, 2013. 446 с
3. Новікова М. М., Швед А. Б. Вступ до менеджменту: конспект лекцій для студентів бакалаврату всіх форм навчання спеціальності 073 – Менеджмент. *Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова*. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. 70 с.

Прядко Є.О.,

студент

Державного торговельно-економічного університету

Науковий керівник: Ладиченко К.І.,

кандидат економічних наук, доцент

Україна, м. Київ

СУЧАСНА ЕКОНОМІКА ОЧИМА МОЛОДІ

Для сучасної молоді дуже важливо отримати правильне розуміння того як відбуваються економічні процеси, бо усвідомлення цього призведе до правильних рішень як у плануванні власного життя, так і у політичних рішеннях на виборах. Нажаль, із моїх власних спостережень за однолітками, значна кількість осіб не розуміє базових принципів економічних процесів. Я це пов'язую з наслідками існування терористичного режиму ссср, у якому, знищували та засуджували будь що пов'язане з розумінням та веденням нормальних економічних відносин. Таке дитинство прожили наші батьки і багато з них не зміг досягнути правильне розуміння економічної теорії для забезпечення свого життя для природньої передачі цих знань своїм нащадкам, тобто мені та людям таким як я.

Через той факт, що я є студентом спеціальності «Міжнародні економічні відносини» моє розуміння економічних процесів є значно кращім, ніж у однолітків що залучені до інших не економічно пов'язаних спеціальностей. Проте на мою думку це не є виправданням для тих хто не цікавиться тим як функціонує економічна галузь їхньої держави, а в ідеалі і світові економічні процеси. Для того щоб забезпечити молоді належний стан економічних знань, необхідно створити кращу систему освіти. Зміни в освіті мають відбуватися не лише в покращенні стандартів вищого рівня освіти, але й починаючи із шкільної освіти. Вже зараз можна спостерігати введення лекцій, уроків фінансової грамотності для підлітків, це є хороша тенденція, бо привчаючи громадян з малечку до того що бути готовим інтегруватися в економічне життя країни, життєва необхідна, особливо в Україні яка вимагає значного залучення громадян для підсилення економіки не тільки під час післявоєнної відбудова, а прямо зараз.

Цікавим заходом щодо поліпшення фінансової грамотності для молоді є Global Money Week. Цей захід було проведено й в поточному 2023 році, головним координатором в Україні був національний банк України [1]. З 20 березня по 2 квітня проводили освітні програми для студентів, школярів, дошкোলат та дорослих, також було залучено близько 4000 тисяч педагогів, для яких було підготовано спеціальні освітні матеріали та сайт. До цьогоорічного заходу була залучено в 2,5 рази більше осіб ніж у довоєнному 2021 році (у 2022 році подію не проводили). На пряму було залучено близько 110 тис. дітей та молодих людей; близько 8,5 тис. осіб дорослого населення. Загалом було оховачено прямо та не прямо близько 1,5 млн. громадян України та 65 організацій учасниць включаючи партнерів та освітні заклади [2]. Я вважаю що такі заходи треба підтримувати та найголовніше відвідувати, не залежно від якості знань з цієї галузі. Відвідуючи такі заходи молодь покаже що вона зацікавлена в таких проєктах та згодом їх масштаби будуть збільшуватися, охоплюючи все більшу аудиторію.

Ще одним заходом за яким можна покращити зв'язок молоді та знання про економіку це залучення молоді до праці в ранньому віці. Але в цьому криється багатфакторна проблема. Справа в тому що проблема безробіття молоді є досить серйозною, і це пов'язано з багатьма чинниками. По-перше це часто зневажливе ставлення до молоді як до потенційних робітників, до наче молодь не вмє нічого робити, і не хоче вчитися, але на мою думку, якщо мова йде про роботу фізичну що називають blue color workers то навичок з більшості таких професій треба вчити будь-якого працівника, так само й молодь. Якщо казати про бажання навчатися то молоде покоління яке йде на роботу найчастіше робить це з власної зацікавленості й тому має стимул навчитися прямо під час роботи. Коли дорослі люди, що йдуть на роботу пов'язану з фізичною працо, часто роблять це вимушено через те що мають потребу в грошах, для забезпечення сім'ї, сплати рахунків та ін. Молодь в свою чергу все ще залежить від батьків тому має більше простору у виборі першого місця роботи, тому може обрати роботу ближчу до душі та навичок. Однією з перепон, що лежать на шляху це вимога до наявності робочого стажу хоча б від одного року, який певна річ, молодь що тільки шукає роботу мати не може. Найчастіше ця вимога необхідна лише для того, щоб роботодавець, міг бути впевнений в тому що, майбутній працівник здатний виконувати роботу що йому була поручена. Але на мою думку, перевірити здатність людини виконувати роботу можна на випробувальному терміні, який кожен працівник проходить в будь-якому разі, незалежно від його віку та досвіду роботи. Третім критерієм, який впливає на працевлаштованість молоді є не готовність самої молоді до працевлаштування, особливо у сім'ях з великим достатком діти звикли до батьківської опіки в тому числі фінансової, особливо у випадках, коли працевлаштування буде приносити кошти менші ніж ті, що отримані від батьків. Враховуючи вищенаведені факти, можна зрозуміти що молодь, має хитку позицію у питанні працевлаштування. Саме тому після настання пандемії коронавірусу, молодь досить сильно відчула удар по робочим місцям. За даними Міжнародної організації праці рівень безробіття серед молоді між 2022-2023 роками збільшиться на 1 млн. осіб. Показник безробіття у молодих людей в три рази вищий за дорослих. Один з п'яти молодих людей ніде не працює та не навчається [3, с. 13].

З вищезазначеного можна зробити висновок, що забезпечення високого рівня економічної усвідомленості серед молоді потребує не лише самовдосконалення самих молодих людей, а й зміни зовнішнього середовища яке, не тільки не буде заважати молоді інтегруватися в економічні процеси а й буде стимулювати молоде населення до цього.

Список використаних джерел:

1. Національний банк України. Global Money Week 2023: результати проведення в Україні. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/global-money-week-2023-rezultati-provedennya-v-ukrayini>.
2. Ukraine. Home. URL: <https://globalmoneyweek.org/countries/56-ukraine.html>.
3. World Employment and Social Outlook: Trends 2023. Geneva: International Labour Office, 2023. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---inst/documents/publication/wcms_865332.pdf

Семеній Д.В.,

*студентка Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

Науковий керівник: Коркушко О.Н.,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку та
оподаткування ім. С.Юрія, НРЗВО "КПДІ"*

РЕФОРМУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ, ЯК СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

На сьогоднішній день, розвиток земельних відносин в Україні є актуальною і важливою темою. Після довгого часу заборони продажу та обміну сільськогосподарських земель, Україна розпочала процес земельної реформи, що має на меті розкриття потенціалу земель та створення сприятливих умов для економічного розвитку та підвищення життєвого рівня населення.

Продовжуючи думку про сучасний розвиток земельних відносин в Україні, важливо зазначити, що цей процес вимагає комплексного та узгодженого підходу з боку держави, громадськості, бізнесу та міжнародних партнерів. Особливу увагу необхідно приділяти таким аспектам:

- ✓ Стимулювання інвестицій: Створення сприятливих умов для інвестування в аграрний сектор та сільські території є ключовим завданням. Це може включати податкові пільги для агробізнесу, спрощення процедур землекористування, підтримку фінансування та кредитування аграрних проектів [3].
- ✓ Розвиток сільського господарства: Забезпечення підтримки для сільськогосподарських підприємств, малих селянських господарств та аграрних кооперативів допоможе підвищити продуктивність та якість сільськогосподарської продукції, забезпечити продовольчу безпеку та розвивати експортні можливості.
- ✓ Земельна амністія: Проведення амністії для неформальних землекористувачів може допомогти законним власникам отримати правовий захист своєї землі, сприяти залученню цих земель до економічного обороту та підвищити прозорість земельних відносин.
- ✓ Розвиток агротехнологій: Впровадження сучасних агротехнологій та інноваційних практик допоможе підвищити ефективність сільськогосподарського виробництва, збільшити врожайність та знизити негативний вплив на довкілля.
- ✓ Збереження природних ресурсів: Збереження лісів, водних ресурсів та ґрунтів є критичним для сталого розвитку сільськогосподарського сектору та забезпечення екологічної рівноваги.
- ✓ Розбудова регіонального співробітництва: Співпраця між різними регіонами та об'єднання зусиль допоможе забезпечити більш ефективне використання земельних ресурсів та розвиток певних агропромислових кластерів.
- ✓ Освіта та інформування: Підвищення рівня свідомості громадян, аграрних підприємців та фахівців щодо земельного законодавства, екологічного використання та інновацій в аграрному секторі є

важливим для успішної реалізації земельної реформи.

Розвиток земельних відносин в Україні є важливою передумовою для сталого розвитку країни, підвищення ефективності аграрного сектору, забезпечення продовольчої безпеки та підвищення життєвого рівня сільського населення. Відкриття ринку землі, захист прав власності, розвиток агротехнологій та збереження природних ресурсів є ключовими аспектами сучасної земельної реформи [1; 2].

Відкриття ринку землі сприяє залученню інвестицій у сільське господарство та аграрний бізнес, збільшує ефективність земельного використання та стимулює розвиток агротехнологій. Захист прав власності гарантуватиме стабільність земельних відносин та довіру інвесторів, а ефективне впровадження агротехнологій дозволить підвищити врожайність та знизити негативний вплив на довкілля. Збереження природних ресурсів, зокрема лісів та водних ресурсів, відіграє важливу роль у збереженні біорізноманіття та екологічної рівноваги.

Список використаних джерел:

1. Борзенкова О. Д. Земельне оподаткування в Україні: аналіз сучасного стану та перспективи. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. Миколаїв, 2018. Випуск 8. С.39-43.
2. Жук В.М., Бездушна Ю.С., Мельничук Б.В. *Облік і оцінка земель сільськогосподарського призначення і прав їх оренди: посібник*. Київ: ННЦ "ІАЕ", 2018. 120 с.
3. Полюх М. М. *Проблеми земельного оподаткування в Україні*. [Електронний ресурс]. URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=73676>.

Соболева Д.М.,

студентка Державного торговельно-економічного університету,

Науковий керівник: Хлевицька Т. Б.,

кандидат економічних наук, доцент

Україна, м. Київ

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ТРАНСПОРТНИХ КОРИДОРІВ У РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ

Міжнародні транспортні коридори відіграють важливу роль у світовій торгівлі та економіці, сприяючи зручному та швидкому переміщенню товарів і послуг між країнами. Їх розвиток і підтримка є важливим завданням для забезпечення сталого економічного зростання та розбудови глобальної співпраці.

Міжнародний транспортний коридор (МТК) — це визначена дорога або маршрут, який, зазвичай, використовується для переміщення товарів і пасажирів між країнами або районами в межах території кількох країн. МТК може охоплювати дороги, залізниці, водні шляхи, порти та транспортну інфраструктуру, забезпечуючи зручне та швидке переміщення міжнародних транспортних потоків [1].

Україна розташована в центрі Європи і є важливою європейською транспортною країною з однією з головних мереж міжнародних транспортних коридорів. Ці коридори сприяють якісному переміщенню товарів і пасажирів між країнами Європи та Азії.

Міжнародні транспортні коридори відіграють важливу роль у розвитку інфраструктури України. Вони сприяють розвитку економіки та вдосконаленню транспортної системи країни, а також підвищенню конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Особливу роль міжнародні транспортні коридори відіграють у розвитку інфраструктури України завдяки збільшенню транзитного потенціалу, залученню додаткових інвестицій, сприянню розширенню торгівлі, забезпеченню доступу до нових ринків, розвитку логістичних центрів, збільшенню конкурентоспроможності, сприянню економічному розвитку регіонів, зменшення транспортних затворів тощо [3, 6].

Для забезпечення ефективного руху міжнародними транспортними коридорами Україна зобов'язана розвивати та вдосконалювати транспортну інфраструктуру. Це включає розширення та реконструкцію доріг, розвиток портів, модернізацію залізниць та аеропортів [2, 5, 6]. В умовах збройної агресії РФ проти України особливо значущим для збереження Україною статусу надійної країни - транзитера є забезпечення руху вантажів власною територією.

Розвиток міжнародних транспортних коридорів створює можливості для залучення інвестицій у транспортну інфраструктуру. Іноземні інвестори зацікавлені у спільних проєктах і партнерстві з Україною, спрямованих на покращення та розширення коридорів, але, звісно, очікування приходу інвесторів зараз відтермінується до закінчення бойвих дій на території України.

Ситуація на міжнародних транспортних коридорах створює можливості для створення логістичних центрів і митниць, що сприяє оптимізації та координації вантажних перевезень. Через різні регіони України проходять міжнародні транспортні коридори, сприяючи розвитку місцевої економіки та створенню робочих місць [4]. Модернізація та розширення транспортної інфраструктури на міжнародних коридорах допомагає зменшити затвори та підвищити ефективність транспортування. Загалом міжнародні транспортні коридори є ключовим елементом розвитку інфраструктури України та сприяють інтеграції країни у світовий транспортно-торговельний простір.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний транспортний коридор // Митна енциклопедія : у 2 т. — Хм. : ПП Мельник А. А. 2013. Т. 2 : М — Я. 536 с.
2. Постанова КМУ від 4 серпня 1997 р. N 821 «Про затвердження Концепції створення та функціонування національної мережі міжнародних транспортних коридорів в Україні». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-97-%D0%BF#Text>
3. Фердман, Г.П. Деякі проблеми використання міжнародних транспортних коридорів як транзитного потенціалу України: державно – управлінський аспект. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2021. №21. С. 116-121. <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2021.21.21>

4. Мережа міжнародних транспортних коридорів на території України. URL: <http://www.mintrans.gov.ua/en/transport/print/42.html> (дата звернення: 03.11.2023)
5. Притула, Х. М., Калат, Я. Я., Кирик, І. М. Зони впливу міжнародних транспортних коридорів як новий об'єкт державної регіональної політики на період до 2027 року. *Ефективна економіка*. 2020. №11. http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/14.pdf
6. Філатов, С. А., Єрусланов, А. А. (2019). Вплив міжнародних транспортних коридорів на розвиток інфраструктури України. *Вчені записки Університету «КРОК»*, (1 (53), 27–35. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2019-53-27-35>.

Солодка Х.В.,

студентка групи ФМСчм-11

Науковий керівник: Поляк-Свергун М. М.

к.е.н., доцент

*Чортківського навчально-наукового інституту підприємництва і бізнесу
Західноукраїнського національного університету*

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Актуальність та нагальність вирішення пріоритетних проблем у роботі митних органів України задля активізації процесів європейської інтеграції є ключовим етапом для забезпечення ефективної та гармонізованої торгівлі, стимулювання економічного зростання та вдосконалення адміністративних процесів, сприяючи таким чином поглибленню інтеграції країни у європейський економічний простір.

Удосконалення системи митного регулювання в контексті європейської інтеграції України може включати перелік аспектів: гармонізація, створення сучасної інфраструктури, оптимізація митних процедур, навчання та розвиток персоналу, вдосконалення митного контролю та обслуговування, зміцнення боротьби з корупцією, співпраця з європейськими партнерами, співпраця з бізнесом та громадськістю. Ці аспекти допоможуть не лише відповісти на вимоги європейської інтеграції, а й сприятимуть створенню ефективної та конкурентоспроможної системи митного регулювання в Україні.

Удосконалення митного регулювання є важливим етапом для забезпечення ефективної та прозорої торгівлі, а також підвищення конкурентоспроможності країни.

Спрощення митних процедур - зменшення бюрократії та оптимізація процесів декларування іноземних товарів сприяють покращенню ефективності та зменшенню адміністративних витрат для бізнесу. Розвиток ризик-орієнтованого підходу - використання аналітичних інструментів та даних дозволяє митним службам фокусуватися на об'єктах з підвищеним ризиком, що

сприяє ефективнішому використанню ресурсів та забезпеченню безпеки поставок.

Ці заходи допоможуть створити сучасну, ефективну та відкриту систему митного регулювання, яка відповідає вимогам сучасного світового ринку та сприяє розвитку національної економіки.

Впровадження сучасних технологій в митний контроль та обслуговування дійсно може призвести до численних переваг, зокрема:

Підвищення точності контролю: Використання сканерів, високоточних ваг, та інших технічних засобів дозволяє більш ефективно та точно перевіряти товари, що проходять через митний контроль. Це сприяє виявленню недеklarованих товарів, підробок або інших порушень.

Збільшення швидкості обробки: Автоматизація деяких процесів та використання технологій може різко збільшити швидкість обробки товарів на митниці. Це допомагає зменшити затори на кордоні та сприяє швидкому обертанню товарів.

Зменшення можливостей для корупції: Використання електронних систем та автоматизованих процедур зменшує ручні втручання та можливість корупції, оскільки вони створюють об'єктивні та слідовані системи контролю.

Покращення безпеки: Технології, такі як рентгенівські сканери, можуть виявляти небезпечні або заборонені предмети вантажів, що покращує загальну безпеку та допомагає у виявленні незаконних або небезпечних вантажів.

Зниження витрат: Хоча вперше впровадження технологій може вимагати інвестицій, в подальшому вони можуть призвести до зменшення витрат, оскільки автоматизація може працювати більш ефективно та знижувати необхідність в додатковому персоналі.

Покращення якості послуг: Сучасні технології можуть сприяти покращенню якості обслуговування на митницях, забезпечуючи більш точний та ефективний митний контроль, що, в свою чергу, покращує сприйняття митниць як надійного партнера для бізнесу та громадян.

Загальною метою впровадження таких технологій є створення сучасної, ефективної та надійної системи митного контролю, яка відповідає сучасним вимогам та підвищує конкурентоспроможність країни на міжнародному ринку.

Покращення якості послуг митного регулювання важливо для створення ефективної та сприятливої для бізнесу та громадян інфраструктури. Нижче подано кілька ключових аспектів, які можуть сприяти покращенню якості послуг митного регулювання:

Електронізація та автоматизація процесів: Впровадження електронних сервісів для декларування, митного контролю та інших процедур спростить взаємодію між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та митницею, забезпечуючи ефективні та швидкі обробки.

Посилення взаємодії з бізнесом: Створення механізмів для консультацій та діалогу з представниками бізнес-середовища щодо вдосконалення митного регулювання, а також врахування їхніх потреб при розробці нових правил та процедур.

Спрощення процедур та зменшення бюрократії: Розробка спрощених та однозначних правил, а також зменшення кількості необхідних документів та процедур може полегшити взаємодію з митницею та зменшити адміністративні труднощі.

Впровадження ризик-орієнтованого підходу: Застосування аналітичних інструментів та оцінка ризиків дозволяють митниці зосередити увагу на об'єктах з підвищеним ризиком, забезпечуючи при цьому більше ресурсів для ефективного контролю.

Підвищення прозорості та відкритості: Забезпечення широкої доступності інформації щодо правил, процедур та рішень митниці підвищить прозорість та довіру між учасниками зовнішньоекономічної діяльності та митницею.

Розвиток кваліфікаційного рівня персоналу: Постійне навчання та підвищення кваліфікації митниці дозволяє персоналу ефективно взаємодіяти з різними видами товарів та вирішувати складні завдання, що виникають в ході митного контролю.

Захист прав та інтересів учасників зовнішньоекономічної діяльності: Забезпечення надійного механізму розгляду скарг та захисту прав суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності грає ключову роль у створенні позитивного іміджу та довіри до митниці.

Створення єдиного вікна обслуговування: Розробка єдиного вікна обслуговування, яке об'єднує всі необхідні процедури та служби, спростить взаємодію підприємств та громадян з митницею.

Ці заходи спрямовані на створення ефективної та сприятливої для бізнесу та громадян середовища, яке враховує їхні потреби та сприяє розвитку міжнародної торгівлі.

Список використаних джерел:

1. Напрями удосконалення митного контролю та переміщення товарів через митний кордон України: УДК 343.9 DOI <https://doi.org/10.32782/app.v71.2023.7>
2. Бережнюк І.Г. *Управління ризиками в митній справі : зарубіжний досвід та вітчизняна практика*: монографія. Хмельницький: ПП. Мельник А.А., 2018. 288 с;
3. Квеліашвілі І.М. Передумови трансформації національної митної справи. Публічне управління та митне адміністрування. 2017. № 2 (17). С. 181-186;
4. Баран Р.Б. Сучасні орієнтири вдосконалення митного контролю в Україні. *Інноваційна економіка*. 2013. № 1'2013[39]. С. 67-72;
5. Митний кодекс України : Закон України від 13.02.2012 р. № 4495-VI. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення 03.04.2023);
6. Удосконалення митного регулювання непрямих податків URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/2246>.

Солонець К.О.,

студентка Державного торговельно-економічного університету

Науковий керівник: Хлевицька Т.Б.,

кандидат економічних наук, доцент

Україна, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СОЦІАЛЬНИХ МОДЕЛЕЙ: КОРИСНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Кожна країна має власні пріоритетні напрямки, державні інститути і певні інструменти та механізми, які дозволяють реагувати на потреби соціально-економічного розвитку суспільства. У сукупності це визначає національну модель розвитку держави [1].

Соціальна політика – один із важливих напрямків державного регулювання економіки. Це частина внутрішньої політики держави, яка спрямована на забезпечення добробуту й усебічного розвитку громадян і суспільства загалом. Беззаперечно, рівень життя громадян будь-якої країни нерозривно пов'язане з самою державою.

Різниця між існуючими моделями соціальної політики полягає в різному ступені втручання держави в соціально-економічну сферу суспільства та рівні соціального захисту громадян, у наявності свободи вибору у різних верств населення. Важливо також те, який вплив здійснюють соціальні процеси на економічний розвиток країни. Від ефективності проведення соціальної політики залежить ступінь адаптації цієї держави до внутрішніх і зовнішніх викликів. Розвиток прогресивної та ефективної моделі соціальної політики є одним з основних показників добробуту громадянського суспільства та позиції країни на міжнародній арені.

Модель соціального захисту – це принципи організації та функціонування програм соціального забезпечення. Річард Тітмусс, британський соціолог, класифікував моделі соціального захисту, виділивши залишковий та інституційний підхід [2]. Залишковий підхід характеризується мінімальними гарантіями для громадян та комплектами соціальних послуг. Держава такого типу відповідальна лише за деякі соціальні функції. Допомога держави в такому випадку є вибірковою, розподіляється в основному між найбільш вразливими верствами населення. Податкова система такої держави слабка. Держави з інституційним типом соціального забезпечують населенню максимальний рівень підтримки. Соціальна політика у такій державі спрямовується на всі верстви населення. Податкова політика таких держав досить сильна, тому держава відіграє вирішальну роль у вирівнюванні доходів і багатства населення. Вдалим прикладом використання інституційного типу соціального захисту є Швеція. Особливістю шведської соціальної політики є «соціалізація без націоналізації». Така політика націлена на забезпечення зайнятості населення, на перепрофільювання та підвищення кваліфікаційної, професійної та територіальної мобільності робочої сили. Для даної моделі характерні: централізоване колективно-договірне регулювання заробітної плати та профспілкова політика солідарності, націлена на зменшення розриву в рівні заробітної плати [2].

У системах соціального захисту країн Європейського Союзу багато відмінностей, оскільки кожна держава має свою історію формування соціальної політики. Водночас, завдяки окремим спільним рисам, можна виокремити континентальну, англосаксонську, скандинавську та південно-європейську моделі [3].

1. Скандинавський тип, характерний для Данії, Швеції та Фінляндії. У країнах Скандинавії дистанція між індивідом і ринком підтримувалася за допомогою «соціального громадянства» і склалася міжкласова база солідарності, на яку спирається широка система соціального забезпечення, фінансована за рахунок високих податків при прогресивній шкалі оподаткування. Скандинавські країни пройшли через кризу у 80-х та 90-х роках минулого сторіччя, яка значно підвищила рівень безробіття та знизила якість життя населення. Провівши післякризові реформи, країнам Скандинавії вдалося підвищити загальну ефективність їх національних економік, а отже й соціальних політик.

2. Ліберальний англосаксонський тип, характерний для Великобританії та Ірландії. У таких державах кожний громадянин має право на мінімальний дохід. Отже, забезпечуються усі базові потреби людини, а саме потреба у їжі, житлі і медичному обслуговуванні. Фінансування соціальної системи здійснюється за рахунок страхових внесків та податків. Основна відповідальність лежить на державі, причому тут всі програми соціального страхування утворюють єдину систему.

3. Корпоративний тип, характерний для Німеччини, Австрії, Франції та країн Бенілюксу. Центральне місце займає соціальне страхування, тісно прив'язане до зайнятості та сімейного стану. Фінансування соціальної системи здійснюється за рахунок страхових фондів, а саме страхових внесків працівників та роботодавців. Основну соціальну відповідальність держава на себе не бере.

4. Південно-європейський тип, розповсюджений в Іспанії, Італії, Греції та Португалії. Дана модель є перехідною та тією, що розвивається. Рівень соціального забезпечення у країнах з таким типом соціальної політики низький, а відповідальність покладена на родичів, сім'ю та церкву. Роль держави в соціальному захисті обмежена.

Отже, європейські соціальні моделі мають значні відмінності між собою, але з роками ці відмінності стають все меншими. В останні роки відбувається зближення соціальної політики різних країн Європейського Союзу. Це обумовлено наявністю спільних європейських підходів до соціального забезпечення, які значно відрізняються від американських або азіатських.

Список використаних джерел:

1. Шевчук П. І. Соціальна політика. Львів. Світ. 2003. 400 с.
2. Stewart, John. The crisis of modern society: Richard Titmuss and Emile Durkheim. *History of the Human Sciences*. 2023. <https://doi.org/10.1177/09526951231169399>
3. European Union. Офіційний сайт Європейської Комісії. URL: https://commission.europa.eu/index_en

Tkachuk Anastasiia,
*student of Educational and rehabilitation institution
of higher education "Kamianets-Podilskyi state institute", specialty 051 Economics
(Educational program "Economic cybernetics")*
Academic supervisor: Maryna Voloshchuk.,
*lecturer of the Department of social work, psychology
and socio-cultural activity named after T. Sosnovska*
Kamianets-Podilskyi, Ukraine

FINANCIAL LITERACY OF YOUTH AS A KEY TO THE COUNTRY'S ECONOMIC SUCCESS

Personal finance management is the basis for the formation of a sustainable economic system. Young people who understand the principles of budgeting, investment and financial planning become a key driver of stability and efficiency in society.

According to the results, which were presented in the spring of 2023 by the NBU, the youth of Ukraine are increasingly interested in topics related to how to properly manage finances and how to save one's own funds in the conditions of a full-scale war. It was reported that 86% of teens aged 11 to 18 believe schools and Ukraine educational institutions should provide financial literacy knowledge. The sample includes respondents from all over Ukraine and students who have temporarily moved abroad. In total, 5074 teenagers participated in the survey [2].

Among the most interesting topics, young people chose the following:

- income and entrepreneurship: how you can start making money (29% of respondents are interested);
- budget and savings: how to form your own budget (20.7%); how to save money for a dream (17%);
- payment security: how not to become a victim of a card fraudster (16.8%).

Financial knowledge center "Talan" of the NBU reports on Facebook that most Ukrainian children of all age groups save for charity and help the Ukraine Armed Forces and volunteers, that is, their own needs moved down from first place to second place.

The Center presented the top three focus-areas of savings before the war:

- ❖ personal needs — 51%;
- ❖ education — 28%;
- ❖ travel — 7%.

There are also such directions as charity and pet — 4% each, a small percentage of respondents saved for their own business (2%), these are students. It should be noted that 4% of respondents did not save at all.

The top three focus-areas of saving during the war:

- charity — 51%;
- personal needs — 35%;
- education - 8%.

An interesting fact: there is no share of respondents without savings, in contrast to the period before the war. For obvious reasons, such a category of savings as travel

has disappeared. On the other hand, a certain proportion of children of different age categories started saving for their own home (3%).

The top three focus-areas of savings after the war (participants' prediction):

- charity — 46%;
- personal needs - 15%;
- travel — 13%;
- education — 10%.

Charity remains a top priority even after victory. Youngsters plan to save for the reconstruction of the state and aid to people affected by the war, as well as to continue supporting the Armed Forces [1].

To sum up, financial literacy is an integral component of a person's social and life experience, the quality of which depends on the effectiveness of protecting the rights of financial services consumers and the development of the economy. For youth, it is important not only for their personal success, but also for ensuring a sustainable economic future, building entrepreneurship and solving the global challenges of our time.

References:

1. Finance.UA. How the war affected the savings of Ukrainian children (research) - *Finance.ua. Finance news of Ukraine and the world - Finance.ua*. URL: <https://news.finance.ua/ua/yak-viyna-vplynula-na-zaoshhadzhennya-ukrainskyh-ditey-doslidzhennya>
2. Results of the survey on financial literacy for teenagers aged 11-18 - Center for financial knowledge "Talan". *Financial knowledge center "Talan"*. URL: <https://talan.bank.gov.ua/novyny/rezultati-opituvannia-z-finansovoyi-gramotnosti-dlia-pidlitkiv-11-18-rokiv>

Чесановський М.І.,

*студентка ВСП Кам'янець-Подільський фаховий коледж
НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»*

Науковий керівник: Сушарник Я.А.,

Викладач НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»

Україна, м. Кам'янець-Подільський

ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ У СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ

1. Автоматизація та оптимізація виробничих процесів. Автоматизація та оптимізація виробничих процесів через використання сучасних технологій стали визначальними факторами для підвищення ефективності та конкурентоспроможності підприємств. Основною метою цього підходу є впровадження автоматичних систем та технологій, які здатні виконувати завдання, раніше виконувані людьми, з меншими витратами часу та ресурсів [2].

Спрощення та оптимізація виробничих процесів включають в себе впровадження різноманітних систем автоматизації, таких як програмні роботи,

контроль якості за допомогою сенсорів та камер, автоматизовані лінії виробництва та роботизовані системи. Це дозволяє підприємствам не лише підняти рівень продуктивності, але і покращити якість виробництва та знизити ймовірність помилок.

1. **Цифрова трансформація бізнесу.** Цифрова трансформація бізнесу є важливим стратегічним напрямком, що передбачає глибокі зміни в усіх сферах діяльності компанії та її взаємодії з оточуючим світом. Цей процес передбачає впровадження та інтеграцію цифрових технологій у всі аспекти діяльності організації з метою покращення ефективності та досягнення конкурентних переваг.

Однією з ключових складових цифрової трансформації є перехід до цифрових бізнес-процесів, що дозволяє автоматизувати рутинні завдання, зменшуючи трудомісткість та збільшуючи продуктивність. Впровадження інтелектуальних систем обробки даних та аналізу допомагає здійснювати обґрунтовані стратегічні рішення на основі актуальної та точної інформації.

2. **Інновації та дослідження.** Інновації та дослідження в сучасній економіці виступають ключовими детермінантами розвитку, конкурентоспроможності та сталого зростання підприємств. Застосування новітніх технологій відкриває безліч можливостей для творчості та створення унікальних рішень у різних галузях.

Однією з ключових складових інновацій є впровадження передових технологій, таких як штучний інтелект, машинне навчання, блокчейн та квантові обчислення. Ці технології не лише забезпечують високий рівень автоматизації, а й революціонізують способи обробки інформації та прийняття рішень. Наприклад, в сфері медицини впровадження інноваційних технологій може призвести до появи нових методів діагностики та лікування [1].

3. **Електронна комерція.** Розвиток технологій сприяє розширенню електронної комерції, що забезпечує широкий доступ до ринків для бізнесів та споживачів.

4. **Аналіз даних та штучний інтелект.** Використання аналізу даних та штучного інтелекту дозволяє компаніям здійснювати більш точне прогнозування ринкових тенденцій, приймати обґрунтовані рішення та оптимізувати стратегії розвитку.

5. **Глобалізація та віртуальна співпраця.** Завдяки технологіям зростає можливість віртуальної співпраці та глобального бізнесу, що розширює межі та надає нові можливості для розвитку.

6. **Ефективне управління ресурсами.** Технології допомагають ефективно управляти ресурсами, включаючи енергію, воду та інші важливі складові виробництва, сприяючи сталому розвитку.

7. **Кібербезпека та захист інформації.** З урахуванням швидкого розвитку технологій, кібербезпека стає ключовим аспектом ефективного використання технологій у сучасній економіці для захисту конфіденційної інформації та даних.

Ці тези відображають ключові аспекти ефективного використання технологій у сучасній економіці, їх вплив на бізнес-процеси та загальний розвиток суспільства.

Список використаних джерел:

1. Величко О. М. Особливості інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. Ефективна економіка 2013. № 3. – URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3386> (дата звернення: 20.11.2023)
2. Найдюк В.С. Сутність та передумови інноваційного розвитку підприємств. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2013. №3. С. 251-163 – URL : https://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2013_3_251_263.pdf (дата звернення: 20.11.2023)

Шпак Н.М.,

учениця 11 класу

КЛ «Маріупольського ліцею міста Києва».

Науковий керівник: Добровольська С.В.,

старший викладач Маріупольського Державного університету,

м. Київ

ГЕОЕКОНОМІЧНІ ВИКЛИКИ ТА ЗМІНИ ПІД ВПЛИВОМ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ: ОНОВЛЕННЯ МІСЦЯ УКРАЇНИ В СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

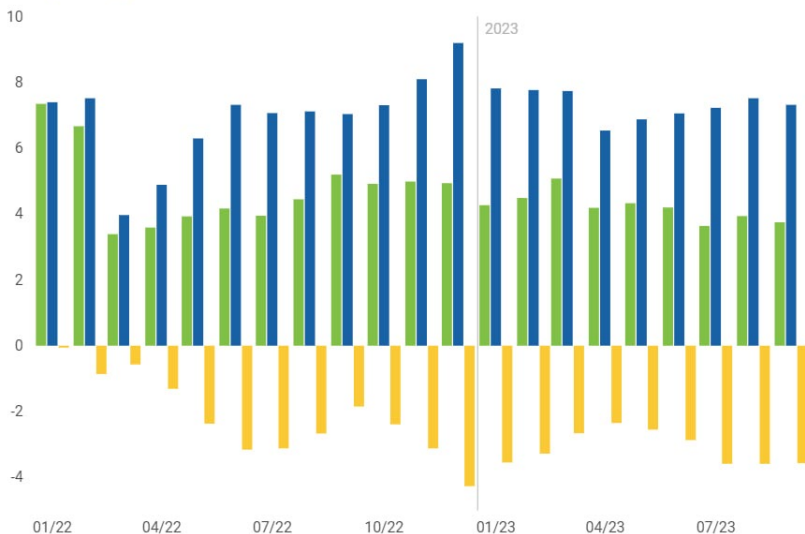
Російсько-українська війна викликала серйозні втрати для української економіки, наслідки якої вимагають вжиття рішучих інституційних та стратегічних заходів для забезпечення економічної стійкості під час конфлікту та після його завершення. Україна може грати ключову роль у світовій економіці через свою значущість у глобальних ринках, а також здатність забезпечувати продовольчу безпеку та сприяти соціально-економічній стабільності інших країн.

За попередніми даними НБУ, у вересні 2023 року баланс товарів та послуг становив -3,6 млрд дол. Імпорт товарів у вересні (5,4 млрд дол.) перевищував експорт товарів (2,5 млрд дол.), а імпорт послуг (2 млрд дол.) перевищував експорт послуг (1,3 млрд).

Імпорт товарів та послуг перевищує експорт

Експорт - Імпорт = Баланс товарів та послуг, млрд дол. США

Джерело: НБУ · Платіжний баланс: експорт товарів та послуг, імпорту товарів та послуг, баланс товарів та послуг

рис. 1

Після поступового виходу електростанцій з літніх планових ремонтів Україна змогла відновити регулярний експорт електроенергії до Молдови та Словаччини. На початку листопада доступ до пропускної спроможності міждержавних ліній електропередач був уперше проданий за європейськими правилами, що вже розблокувало можливість експорту електроенергії до Румунії та, в майбутньому, може розблокувати експорт до Угорщини.

У жовтні металургійне виробництво скоротилось на 3,2% порівняно з вереснем. Однією з головних причин скорочення виробництва є ускладнення експортної логістики. Лише менша частина продукції може бути спожита на внутрішньому ринку. З 3,9 млн т прокату, виробленого за 9 місяців 2023 року, 1,8 млн т було спожито в Україні (45%). Покращення морської логістики необхідне для виживання галузі.

Питання логістики залишається критично важливим для сільського господарства України. Росія все ще зациклена на обмеженні можливостей України використовувати чорноморські та дунайські порти. Понад 116 вхідних рейсів (у тому числі кілька суден з імпортними товарами), 91 вихідний з використанням тимчасового морського коридору. Більшість вихідних суден перевозили зернові та олійні культури.

Україні потрібно реагувати на внутрішні та зовнішні виклики через вдосконалення внутрішніх структур, економічну модернізацію та міжнародну

співпрацю, включаючи підтримку від США, Великобританії, Китаю та Європейського союзу. Загрози геоекономіки та геополітики вимагають вирішення на рівні національних і міжнародних відносин. Важливим є впровадження системних заходів, спрямованих на реструктуризацію та диверсифікацію економіки, підтримку інновацій та реформи інституцій. Розвиток людського та гуманітарного капіталу також визначає можливості країни пристосуватися до нових умов. Програми розвитку, фінансова стабільність та ефективний міжнародно-правовий формат є ключовими для подолання кризи та відновлення територіальної цілісності.

Список використаних джерел:

1. Центр економічної стратегії. Трекер економіки України під час війни URL: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/>
2. В.Юрчишин. — Київ: Центр Разумкова 2022. Геополітичні та геоекономічні зміни, формовані під впливом російської агресії, та оновлення місця України у світовому просторі. URL:https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_TRANSFORMANS_UKR.pdf
3. В.І. Кравченко. Ефективна економіка. Дніпровський державний аграрно-економічний університет. Виклики і загрози Україні, її економіці та фінансам у першій третині XXI століття URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5170>

СЕКЦІЯ 4. ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Воскобойнік В.І.,

*студент Київського національного торгово-економічного університету
закладу вищої освіти*

«Державний торговельно-економічний університет»

*Науковий керівник: **Сергій Ю.І.,***

*кандидат економічних наук, викладач
Україна, м. Київ*

МЕХАНІЗМ РЕФІНАНСУВАННЯ БАНКІВ

Механізм рефінансування банків є ключовим елементом фінансової системи, спрямованим на забезпечення стабільності та ефективності функціонування банківського сектору. Рефінансування визначається як процес, за якого центральний банк надає фінансові ресурси комерційним банкам з метою покращення їхньої ліквідності та забезпечення нормального обігу грошей у економіці.

Високий рівень концентрації ресурсів рефінансування призводить до значних ризиків для центрального банку. Висока пріоритетність рефінансування для великих банків може призводити до неправильного розподілу ресурсів та недостатньої підтримки малих банків. Важливість регулювання та розподілу ресурсів для підтримки всіх банків, враховуючи їхню роль у розвитку економіки.

Рефінансування від НБУ успішно забезпечує ліквідність банків та сприяє стабілізації фінансового ринку. Зростання активності у 2023 році може бути позитивним сигналом щодо інтересу учасників ринку до умов, які пропонує НБУ.

Надання переваги операціям, які забезпечують ефективність та підтримують ліквідність банків, може бути ключовим аспектом стратегії рефінансування від НБУ. Адаптація стратегії до змін у фінансовому середовищі та потребам ринку. Забезпечення належної кредитної підтримки для малих банків важливе для їхньої ролі у стимулюванні економічного зростання через підтримку малого і середнього бізнесу.

НБУ використовує різні інструменти для регулювання ліквідності банківської системи, при цьому враховуючи потреби та законодавчі вимоги. Використання стандартних інструментів дозволяє НБУ контролювати ліквідність банківської системи та управляти грошово-кредитним ринком. Це сприяє забезпеченню стабільності фінансової системи та забезпеченню необхідної ліквідності для банків.

Аналіз рефінансування на прикладі «Укресімбанку» показав, що зростання зобов'язань банку в 2022 році вказує на збільшення клієнтської ресурсної бази, зокрема, поточних рахунків клієнтів. Зменшення рефінансування від НБУ та збільшення зобов'язань перед клієнтами може свідчити про позитивні тенденції в стабілізації ліквідності банку.

Банки, такі як «Укресімбанк», адаптуються до змін у порядку рефінансування, зокрема, шляхом розширення можливостей отримання кредитів під заставу облігацій. Активи банку виростили у 2022 році на 22%,

досягнувши рівень 234 156 млн. грн., з переважаючим внеском в збільшення грошових коштів та кредитного портфелю. Зміни в структурі активів відображають стратегічні кроки банку, такі як мінімізація ризиків та поліпшення якості кредитного портфеля.

Станом на 30 червня 2023 року статутний капітал банку залишався незмінним відносно кількості та номінальної вартості акцій, що свідчить про стабільність капіталу банку. За 2023 рік банк здобув прибуток у розмірі 1 975 млн. грн., виявивши позитивну динаміку порівняно з збитком в 2022 році у розмірі 7 718 млн. грн. Покращення фінансових показників свідчить про ефективні заходи з управління ризиками та позитивний вплив стратегій кредитування банку.

У 2023 році активи та зобов'язання банку зменшились, що може вказувати на стратегічні рішення або вплив зовнішніх факторів на діяльність банку. Банк активно вивчає та моніторить ліквідність, призупиняє деякі операції для оптимізації балансу та забезпечення належного виконання всіх зобов'язань перед клієнтами.

Банк розробив стратегічні цілі для періоду воєнного стану та післявоєнного відновлення, включаючи фінансову підтримку галузей економіки та забезпечення безперебійної роботи банків. Банк активно впроваджує заходи зі зниження ризиків, включаючи безпеку фізичну, фінансову, кібербезпеку та операційних систем, щоб забезпечити стійкість та уникнення можливих загроз.

Механізм рефінансування є важливим інструментом у ряді країн для забезпечення стабільності банків та запобігання системним кризам. Кредитор останньої інстанції, такий як центральний банк, допомагає утримати ліквідність банків та підтримує фінансову стабільність, забезпечуючи надійність фінансових інститутів.

Федеральний резерв виступає як центральний банк США, надаючи підтримку банкам через дисконтні кредити та кредити за відкритим ринком. Централізований підхід сприяє швидкій реакції на зміни у фінансовому середовищі та забезпечує стабільність фінансової системи.

Європейський центральний банк (ЄЦБ) виконує роль центрального банку для країн Єврозони, надаючи рефінансування через різні інструменти, такі як LTRO та TLTRO. Фокус на різноманітності економік та фінансових умов країн Єврозони дозволяє ЄЦБ адаптувати стратегії до конкретних потреб регіону.

Взаємодія Федерального резерву з комерційними банками у США та спрямування ЄЦБ на забезпечення монетарної та фінансової стабільності в Єврозоні. Активна співпраця з фінансовими установами гарантує стабільність та ефективне функціонування фінансової системи.

Федеральний резерв використовує програму кількісного пом'якшення для збільшення грошової бази та стимулювання економіки. Ця стратегія спрямована на зниження процентних ставок, підтримку кредитування та стимулювання економічного зростання. Покупка великих обсягів активів, зниження процентних ставок, збільшення грошової бази та стимулювання кредитного ринку. Потенційне зростання інфляції та створення фінансових мінливостей внаслідок проведення QE. Вимагає ретельного контролю та відповідального використання з боку центральних банків. QE використовується в періоди економічних криз для забезпечення ліквідності та підтримки фінансової стабільності.

Банки єврозони зазнали нереалізованих збитків на суму близько 73 мільярдів євро у своїх портфелях облігацій за амортизованою вартістю. ЄЦБ та ЕВА зібрали дані про ці збитки у другому кварталі 2023 року. Банки використовують хеджування для компенсації нереалізованих збитків, що допомагає зменшити ризик від впливу зміни процентних ставок та кредитних spreadів на їхні портфелі облігацій.

Шляхи покращення рефінансування в Україні: інноваційні інструменти для рефінансування; розгляд можливостей впровадження сучасних світових тенденцій, таких як екологічно орієнтовані програми рефінансування, для підтримки проєктів та ініціатив, спрямованих на сталу екологічність. Структурні зміни в механізмі рефінансування; стимулювання ефективного кредитування; розширення кола отримувачів рефінансування; управління ризиками; інтернаціоналізація механізму рефінансування; співпраця з міжнародними організаціями; спрощення процедур та залучення технологій; залучення приватного сектору та розвиток альтернативних джерел фінансування; фокус на малому та середньому бізнесі.

Ці заходи допоможуть забезпечити ефективність та стійкість механізму рефінансування в умовах глобальних фінансових та економічних змін.

Список використаних джерел:

1. Буковинський С. А., Корнівська В. Досвід використання інструментів рефінансування в монетарній політиці Європейського центрального банку. *Вісник Національного банку України*. 2010. № 3. С. 7–13.
2. Давидюк О. С. Рефінансування як інструмент монетарної політики НБУ : thesis. 2021. URL: <http://local.lib/diploma/Davydiuk.pdf> (дата звернення: 31.07.2023).
3. Закарян Л. В. Рефінансування банків як інструмент грошово-кредитної політики НБУ : thesis. 2018. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/8077> (дата звернення: 31.07.2023).
4. Фінансова звітність Укресімбанку. URL: <https://www.eximb.com/ua/bank/financial-information/financial-report/> (дата звернення: 01.08.2023).
5. Шульга Н. Рефінансування банків України. *Фінанси та банківська справа*. Київ, 2016. С. 78–88. URL: <http://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/article/view/858/797> (дата звернення: 01.08.2023).
6. Hrona A., Miahkykh I. Monetary refinancing as a modern tool of nbu's monetary policy. *Market infrastructure*. 2020. No. 44. URL: <https://doi.org/10.32843/infrastruct44-28> (date of access: 31.07.2023).
7. Petch T. The compatibility of Outright Monetary Transactions with EU law. *Law and Financial Markets Review*. 2013. Vol. 7, no. 1. P. 13–21. URL: <https://doi.org/10.5235/lfmr7.1.13> (date of access: 01.08.2023).
8. Statistics. *European Central Bank*. URL: <https://www.ecb.europa.eu/stats/html/index.en.html> (date of access: 01.08.2023).
9. Yankovska V., Telepneva O., Spivakova N. Foreign experience of refinancing of commercial banks. *Market infrastructure*. 2021. No. 52. URL: <https://doi.org/10.32843/infrastruct52-29> (date of access: 31.07.2023).

Дахно К.Ю.,

студент Державного торговельно-економічного університету

Науковий керівник: Уманців Г.В.

кандидат економічних наук, доцент

Україна, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ПОДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ ЗА УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ

Початок 2022 р. став важким випробуванням для нашої держави. Дії російського агресора призвели до дестабілізації України: руйнації підприємств, пошкодження об'єктів критичної інфраструктури, численних жертв серед населення, що разом у підсумку спричинило економічну кризу. Уряд мусив запровадити заходи щодо адаптації економіки до реалій воєнного стану, внаслідок чого відбулися зміни в багатьох галузях економіки, зокрема й у формуванні фінансової звітності.

Як і до повномасштабної агресії, підприємства зобов'язані формувати фінансову звітність на базі інформації бухгалтерського обліку [5, с. 1]. Як зазначає Рада аудиторської палати України, організація обліку на підприємстві визначається власником або уповноваженою особою, водночас припускається вплив воєнних дій на забезпечення організації бухгалтерського обліку, а також фіксування господарських операцій. Наголошується на важливості принципу безперервності діяльності підприємства, відповідно до якого компаніям необхідно прогнозувати, як вплине воєнний стан на подальшу діяльність строком на 12 місяців і більше та зробити відповідне розкриття інформації про це у фінансовій звітності [4, с. 2].

Найбільших змін набув процес подання та оприлюднення фінансової звітності. Чітко прослідковується тенденція до звільнення підприємств від обов'язку подання фінансової звітності в період воєнного стану. Так, законодавством постановлено, що компанії, окрім державних підприємств та банківських установ, подають фінансову та аудиторську звітність протягом трьох місяців після скасування дії воєнного стану за весь період неподання звітності. Відповідно, до підприємців не буде застосовано адміністративну та кримінальну відповідальність за час дії воєнного стану та протягом трьох місяців після його завершення. Однак ці зміни не стосувалися сфери податкових правовідносин, що означає, що підприємство обов'язково подавало податкову звітність, окрім тих випадків, коли не мало можливості виконати податковий обов'язок у зв'язку з бойовими діями [2].

Відповідні рішення ухвалено й щодо банківських установ. У постанові НБУ висвітлено, що банки, які не подали звітність за 2021 р. продовжують подавати її після скасування дії воєнного стану. Також НБУ скасував заходи впливу за порушення банками України термінів подання річної фінансової звітності та консолідованої річної фінансової звітності за 2021 рік [3, с. 1].

Схоже рішення ухвалено Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, відповідно до якого емітентів цінних паперів тимчасово звільняли від обов'язку розкривати річну й проміжну регулярну інформацію протягом 90 днів після завершення дії воєнного стану [6, с.2]. Однак уже від серпня 2023 р. було затверджено положення, відповідно до якого емітенти, які

не подавали регулярну інформацію, повинні розкрити її із 1 січня 2024 р. [1]. Це свідчить про повернення деяких норм законодавства в стан до повномасштабного вторгнення.

У процесі дослідження виявлено що під впливом воєнних дій було змінено вимоги щодо формування фінансової звітності. Здебільшого ці зміни стосувалися процесу подання й оприлюднення звітності, основні вимоги стосовно складання залишилися незмінними. Помітним стало те, протягом періоду воєнного стану підприємства звільняли від подання звітності, однак станом на середину 2023 р. вже є зрушення, щодо повернення зобов'язання подання звітності. Можливо, у подальшому це стосуватиметься не лише емітентів цінних паперів, а й усіх підприємств, принаймні тих що зареєстровані на територіях, які повністю контролювані державою й мають найменший ризик початку активних бойових дій на них.

У підсумку, політика держави щодо подання фінансової звітності відображала необхідність стабілізації економіки в Україні. Ведення підприємницької діяльності ускладнилося ризиками, пов'язаними із повномасштабними бойовими діями. Внесені зміни до законодавства дозволили бізнесу адаптуватися до умов воєнного стану, що стало основою як для підтримки бізнесу в Україні, так подальшого відновлення економіки вцілому.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів, а також особами, які надають забезпечення за такими цінними паперами : рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 06.06.2023 №608. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1307-23#Text>
2. Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни : Закон України № 3384-IX від 20.09.2023. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20#Text>
3. Про складання та подання фінансової звітності в період запровадження воєнного стану : постанова Національного банку України від 07.03.2022 №41 URL : https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_07032022_41
4. Щодо впливу військової агресії Російської Федерації на фінансову звітність та аудиторські звіти : інформаційний лист Ради аудиторської палати України. URL : <https://www.apu.com.ua/wp-content/uploads/2022/03/%D0%86%D0%9D%D0%A4%D0%9E%D0%A0%D0%9C%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%99%D0%9D%D0%98%D0%99-%D0%9B%D0%98%D0%A1%D0%A2-%D0%90%D0%9F%D0%A3.pdf>
5. Щодо подання та оприлюднення фінансової звітності у період дії воєнного стану або стану війни : інформаційне повідомлення Міністерства фінансів України URL : https://mof.gov.ua/uk/zagalni-roz_jasnennja
6. Щодо розкриття регульованої інформації емітентами цінних паперів під час дії воєнного стану в Україні : рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 12.09.2022 № 1159. URL : https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/rish_11595.pdf

Дудник Т.І.,

студентка 3 курсу,

факультет міжнародної торгівлі і права,

Державного торговельно-економічного

університету, м. Київ,

Науковий керівник: Севастьяненко О.В.,

старший викладач кафедри адміністративного, фінансового та

інформаційного права ДТЕУ

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Захист прав споживачів фінансових послуг є важливою складовою фінансового ринку. Він являє собою системну діяльність, до якої належить нагляд за дотриманням фінансовими установами положень законодавства про захист прав споживачів, моніторинг дотримання добровільних Кодексів поведінки учасників фінансових ринків, обізнаність споживачів щодо споживчих властивостей фінансових послуг, вирішення спорів між надавачами та споживачами фінансових послуг [1, с. 57].

Науковець Грабинський М. І. зазначав, що фінансові права людини в ході останніх п'ятдесяти років зазнали вагомих змін. До таких прав він відніс, зокрема: право людини на безумовний базовий дохід, право людини на базову фінансову освіту (фінансову грамотність), право людини на захист своїх економічних інтересів у споживачьких відносинах, право людини на вільний вибір фінансових інструментів тощо

Постійна боротьба з фінансування тероризму, відмиванням доходів, отриманих злочинних шляхом, а також з неплатниками податків, сприяють порушенню ще одного фінансового права людини – права на економічну конфіденційність [2].

Слід зауважити, що вирішення проблеми захисту інтересів споживачів ринку фінансових послуг пов'язане із удосконаленням правового регулювання діяльності самих фінансових установ. Можна стверджувати, що на даному етапі його стан не відповідає необхідним вимогам і потребує приведення у відповідність із реальною соціально-економічною ситуацією. Так, учасниками ринку фінансових послуг є фінансові установи (банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії) та інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання таких послуг [3].

На сьогодні в Україні захист прав споживачів фінансових послуг не має ознак системності. Окремими його питаннями займаються лише державні установи, що призводить до дублювання функцій, а також до нерівного захисту прав споживачів у різних сегментах фінансового ринку.

Хотіла б звернутися до думки Аванесової І., яка визначила два постулати, як засновки системи захисту прав споживачів фінансових послуг, а саме : "об'єднану відповідальність" та "формалізацію".

«Об'єднана відповідальність» передбачає, що всі суб'єкти, які беруть участь у процесі надання фінансових послуг, несуть відповідальність за захист

прав споживачів. Сутністю цього постулату є відповідальність за наслідки неналежного стану захисту прав споживачів у цій сфері.

«Формалізація» має на увазі встановлення рівнонапружених умов надання та споживання фінансових послуг суб'єктами цього ринку; уніфікацію надання фінансових послуг, систем оцінки стану захисту прав споживачів фінансових послуг [4].

Незважаючи на досягнуті успіхи механізм захисту прав споживачів фінансових послуг в умовах воєнного стану не буде працювати, якщо у ньому відсутній контроль та забезпечення виконання нормативно-правових актів, вкладених у захист прав вкладників і споживачів фінансових послуг. При цьому санкції щодо примусового забезпечення захисних правил мають відповідати ризикам, що походять від споживання різних видів послуг та продуктів [5].

Якщо говорити про захист прав споживачів фінансових послуг в умовах воєнного стану, то основним завданням держави зараз є створення умов, які забезпечують відповідальне фінансування. Захист споживачів у рамках проведення пруденційного та непруденційного нагляду базується на створенні комплексу норм, обов'язкових для дотримання фінансових організацій. Аналіз, який провели фахівці CGAP, показує, що поведінка постачальників фінансових послуг, незалежно від компетентності та рівня доходів клієнтів, має відповідати трьом основним принципам: чітке розкриття ключової інформації до, під час та після здійснення угоди; справедливе й етичне ставлення до клієнтів; забезпечення можливості звернення за допомогою для вирішення спорів [6].

Використання багатьох фінансових інструментів може ефективно вирішити питання порушення інших прав людини. Зменшення світового рівня бідності населення та розвиток економіки в цілому мають стати ключовим пріоритетом для всіх держав, який можна буде забезпечити щонайменше реалізувавши право на фінансову грамотність людини [7]. Ефективний захист згаданих прав та їх правове закріплення має стати одним із пріоритетів для подальшого дослідження прав людини.

Стан і розвиток системи захисту прав споживачів знаходяться у прямій залежності від позитивної динаміки доходів, витрат і заощаджень населення; фінансових результатів діяльності підприємств та організацій. У свою чергу, стан захисту прав споживачів фінансових послуг виступає вагомим фактором розвитку ринкової економіки, що поєднує найрізноманітніші інтереси та прагнення суб'єктів господарювання, а також дозволяє безперервно здійснювати обмін товарами та послугами [4].

Реалізація захисту прав споживачів фінансових послуг дозволить створити в Україні ефективну систему, яка буде сприяти розвитку фінансового ринку та захисту прав і інтересів споживачів. Тому важливим є системний та всебічний захист прав споживачів фінансових послуг, що вимагає спільної відповідальності всіх учасників ринку та формалізованого підходу до надання послуг, особливо у військових умовах.

Список використаних джерел:

1. Аванесова І. Фінанси та банківська справа. *Вісник КНТЕУ*, 2012. № 1. С. 55 – 65
2. Грабінський М. І. *Перспективи виокремлення фінансових прав у нових поколіннях прав людини*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 313 с.
3. Борисов І. В. *Захист прав споживачів фінансових послуг*. К.: А.С.Д., 2015. 113 с.
4. Аванесова І. Постулати захисту прав споживачів фінансових послуг. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*, К.: КНТЕУ, 2012, С. 56 – 65.
5. Oleksandr O., Bryhinets I., Oksana R., Shevchuk V., Valentyna Yu. Public value management and new public governance as modern approaches to the development of public administration. *Revista San Gregori Special editin*, 2020. Núm. 42.
6. Khera P. Measuring Digital Financial Inclusion in Emerging Market and Developing Economies: A New Index. *IMF Working Paper*, 2021. № 21.
7. Галла М. О. Юридична клініка «Феміда» на захисті прав споживачів фінансових послуг. *Актуальні питання вдосконалення національного законодавства : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Маріуполь, 14 травня 2020 р.)*. Маріуполь : ДонДУУ, 2020. С. 17–18.

Маковецький С.Л.,

*магістрант Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

Науковий керівник: Марчак Т.А.,

*кандидат філологічних наук, доцент,
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ФОРМУВАННЯ КОМАНДИ – ОСНОВА РОЗВИТКУ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

В сучасних установах, успіх яких залежить від численних факторів, персонал виступає ключовим елементом. Навіть при значних інвестиціях у нові технології, високоякісну сировину та комфортні умови праці, ефективність організації неможлива без відповідних працівників. Проблеми, такі як незадоволення працівників, конфлікти між керівництвом та персоналом, завжди можуть виникнути. Ця проблема також актуальна для органів влади на різних рівнях. У зв'язку з цим, у контексті тенденцій до оптимізації структур та функцій органів управління, важливим стає впровадження нових, більш ефективних методів управління колективами.

На наш погляд, вдосконалення функціонування системи публічного управління тісно пов'язане із застосуванням командного підходу. Командний підхід можна вважати одним із чинників, що сприяє організаційному розвитку та спонукає до впровадження високоефективного менеджменту. Утворення

команди публічних службовців відкриває реальні можливості для оптимізації процесу прийняття рішень та підвищення їх якості, сприяє підвищенню продуктивності, раціональності та ефективності у реалізації завдань.

Потенціал командної взаємодії можна виявити у вдалому функціонуванні системи публічного управління, сприяючи розвитку інноваційних здібностей складових цієї системи. Це досягається шляхом створення творчої атмосфери та "множини ідей", перетворюючи певну групу працівників, які раніше працювали незалежно один від одного, в єдиний колектив однодумців і партнерів, які беруть на себе відповідальність за ефективне задоволення потреб громади і вирішення проблем.

Фактично, командний підхід можна розглядати як перший крок у впровадженні інновацій в систему публічного управління. Таким чином, команда в сфері публічного управління є об'єднанням однодумців, які спільно працюють для досягнення спільної мети. Основні принципи, які слід враховувати при формуванні команди в публічному управлінні, наведено нижче:

- обмежена кількість учасників у команді. Це положення відповідає теорії управління групами, оскільки оптимальним вважається склад групи від 2 до 20 осіб. В даному випадку мається на увазі конкретна кількість працівників, яка не є занадто великою, забезпечуючи при цьому нескладний та контрольований управлінський процес;

- постановка загального завдання та його складність. Зазвичай командам необхідно включати завдання, які для звичайної групи виконавців вважаються практично недосяжними;

- взаємодоповнюючі знання, вміння та навички. Проте, команда не випадкове об'єднання осіб без системи та плану. Для створення ефективної команди важливо уважно відібрати учасників. Критеріями відбору повинні бути не лише психологічна сумісність, але й вміння працювати в команді, слухати думки інших, розуміти необхідність компромісів і т.д. Крім того, необхідно враховувати професійний рівень, самостійність, готовність до викликів, здатність формулювати мету та розробляти стратегію для її досягнення. Практично, члени команди повинні мати різноманітні знання, вміння і навички для максимально ефективного вирішення завдань у найкоротший термін;

- довіра і співпраця в колективі. У команді повинен бути відсутній принцип "Це не мої обов'язки, справляйтесь самі, без мене". Основна ідея командної роботи полягає в принципі "Довіра і співпраця". Це означає, що учасники команди довіряють один одному, не очікують підтримки відзаду, а навпаки, тісно співпрацюють для вирішення завдань. Члени команди розуміють, що можна запитувати колег про невідоме і отримати чесну відповідь. Однак вони також усвідомлюють, що команда - це не лише тяглова сила, і що всі члени спільно прикладають зусилля для досягнення спільної мети.

- спільна відповідальність за результат. Команда завжди спрямована на досягнення однієї спільної мети. Кожен член команди виконує свою визначену частину роботи та несе відповідальність за неї. Важливо усвідомлювати, що досягнення бажаного результату вимагає виконання всього завдання, а не лише

окремих його етапів. Таким чином, учасники команди повинні розуміти, що їх відповідальність не обмежується виконанням лише певного етапу, а охоплює всі аспекти роботи;

- спільна розробка стратегії досягнення мети. Керівник в галузі публічного управління визначає завдання перед командою і пояснює очікувані результати, залишаючи команді вільність у самостійній розробці стратегії досягнення цілей. Це означає, що члени команди обговорюють, які конкретні завдання потрібно виконати для досягнення поставленої мети, як розподілити їх між учасниками, визначають часові рамки та обирають форму представлення результатів. Під час таких обговорень може виникнути багато різних точок зору, дискусій та суперечок, проте важливо знаходити компроміс для успішного виконання завдання;

відсутність протистояння між керівником та учасниками команди. В контексті роботи в команді керівник і члени виступають як партнери, спрямовані на спільне досягнення успіху у виконанні поставленого завдання. Керівник не є контролером чи диктатором своїх вимог, а виступає як організатор, помічник та регулятор;

пошук компромісів при вирішенні конфліктів. Під час роботи, особливо на етапі розробки стратегії, можуть виникати конфлікти. Проте важливо не ігнорувати ці ситуації та не чекати, що проблема сама вирішиться. Замість цього, команда має шукати компроміс, який може задовольнити всі сторони конфлікту. Крім того, вирішення конфліктів повинно залишатися на професійному рівні, уникати особистих звинувачень і обговорень.

- індивідуальне "обличчя" кожної команди. Кожна команда з часом починає мати індивідуальний характер. Можна говорити про характерні риси поведінки її членів, стиль одягу, особливі жарти чи фрази, спільні спогади тощо. Проте цю індивідуальність з продовженням часу існування команди починають помічати оточуючі. Якраз ця індивідуальність показує, що саме ці працівники належать до команди. Можна сказати, що вона відрізняє членів команди від інших.

- унікальний "профіль" кожної команди. З течією часу кожна команда вибудовує свій унікальний ідентичний стиль. Це може виявлятися у характерних рисах поведінки членів команди, особливому стилі одягу, спільних жартах чи фразах, а також спільних спогадах та інших особливостях. Проте цей індивідуальний "профіль" стає помітним для навколишніх лише з тривалістю існування команди. Ця унікальність свідчить про те, що саме ці працівники належать до конкретної команди і відрізняються від інших.

Список використаних джерел:

1. Жовнірчик Я. Ф. Сучасна кадрова політика в органах державної влади та органах місцевого самоврядування. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 12. С. 102-107.

Мищук В.А.,
*студентка Національний університет водного
господарства та природокористування
Науковий керівник: **Самоліук Н.М.,**
кандидат економічних наук, доцент
Україна, м. Рівне*

АНАЛІЗ ПРОГРАМ ФІНАНСУВАННЯ ВETERАНСЬКОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

В Україні ще на початку 2022 року загальна кількість осіб, на яких поширюються норми Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» становила 851 068 осіб. При цьому, найчисельнішою була категорія учасників бойових дій АТО/ООС – 438 834 осіб [1]. Тривалий перебіг військових дій призводить до зростання кількості військовослужбовців, які отримали статус ветерана та категорію учасника бойових дій - за прогнозами, по завершенню війни буде близько 5 мільйонів ветеранів та їхніх родин [2]. Відтак, у близькій перспективі значно актуалізуються питання щодо інтеграції ветеранів у суспільство та адаптації до мирного життя.

Як показує міжнародний досвід, державне сприяння у працевлаштуванні та самозайнятості ветеранів є одним зі стратегічних напрямків соціальної підтримки ветеранів загалом, адже дозволяє розвивати малий та середній бізнес, частково зменшуючи навантаження на фінансування соціальної сфери. Відтак, підтримка ветеранського бізнесу наразі розглядається органами влади як один із інструментів реалізації Стратегії формування системи переходу від військової служби до цивільного життя.

В Україні наймасштабнішою державною грантовою програмою підтримки ветеранів стала грантова програма «єРобота», яка охоплює всі сфери діяльності малого бізнесу і спрямована на створення робочих місць. Вказана програма реалізується Міністерством економіки України спільно з Ощадним банком та Міністерством аграрної політики та продовольства. На сьогодні, переможцями ветеранського компоненту «Власна справа» грантової програми «єРобота» стали 88 ветеранів та членів родин учасників бойових дій – вони отримали гранти на 32 млн грн. У 2024 р. для старту ветеранського бізнесу за програмою «єРобота» уряд планує надати ще 1300 грантів [5].

Досить потужним джерелом фінансування ветеранського бізнесу є програми Українського ветеранського фонду (УВФ) – бюджетної установи у сфері управління Міністерства у справах ветеранів. Зокрема, у 2022 році УВФ запустив пілотну програму мікрофінансування «20 тисяч» на розвиток власної справи із загальним бюджетом 10 млн. грн. На сьогодні за цією програмою уже відшкодовано більше 5 млн. грн [3]. Також, впродовж 2022-2023 років УВФ було запущено 8 програм макрофінансування (таблиця). Дані програми були орієнтовані на: 1) фінансування бізнесу ветеранів та членів родин загиблих (програми ВАРТО, ВАРТО 2.0, ВАРТО: підтримка ветеранського бізнесу, ВАРТО: Золоті руки та ВАРТО «Робити своє»); 2) підтримку громадських об'єднань із статусом юридичної особи, діяльність яких спрямована на захист прав і свобод, задоволення суспільних, економічних,

соціальних, культурних та інших інтересів ветеранів та членів їхніх сімей (програми ВАРТО+ГО та ВАРТО: Єднання) [4].

Таблиця

Конкурси УВФ підтримки проєктів ветеранського бізнесу та громадських організацій, які працюють для ветеранів і їхніх родин [4]

Конкурси	2022 рік		Конкурси	2023 рік	
	кількість проєктів переможці в	сума фінансування проєктів, грн		кількість проєктів переможці в	сума фінансування проєктів, грн
ВАРТО	30	500 000 – 1 000 000	ВАРТО «Робити своє»	10	500 000 – 1 500 000
ВАРТО+ГО	8	500 000 – 1 000 000	ВАРТО+ГО	8	500 000 – 1 000 000
ВАРТО 2.0	23	500 000 – 1 000 000	ВАРТО: підтримка ветеранського бізнесу	54	500 000 – 3 000 000
			ВАРТО: Золоті руки	44	500 000 – 3 000 000
			ВАРТО: Єднання	прийом заявок до 16.11.2023	800 000 – 2 500 000

У 2022 році в рамках макрофінансування за конкурсними програмами ВАРТО було підтримано 61 проєкт, кожен з яких отримав від 500 тис. грн. до 1 млн. грн. (таблиця). Вцілому на фінансування цих проєктів пробуло спрямовано більше 21 млн. грн. Водночас у 2023 року (станом на вересень) на фінансування 116 проєктів переможців уже було спрямовано майже 96 млн. грн [3].

Перша заступниця директорки УВФ, Руслана Величко-Трифонюк, зазначає, що наразі відбувається перебудова ветеранської політики з врахуванням нової матриці потреб бійців сил оборони та реальними можливостями фінансування різних програм в цьому напрямку [2]. Усім зрозуміло, що знекровлена повоєнна економіка України потребуватиме шокової терапії, яка її зможе оживити. Аналіз найкращих практик застосування ветеранських політик в світі показує, як можна ефективно використати потенціал учасників бойових дій, котрі повертаються з фронту додому. І одним із таких напрямків є саме створення умов для започаткування та розвитку ветеранського бізнесу. Однак, сліпо імплементувати чужий успіх неможливо, адже є суттєві відмінності у менталітеті населення та економічному розвитку різних країн. Для України було б доцільно поєднати різні інструменти ветеранських політик різних розвинених країн, зокрема Хорватії, США, Великобританії, та ін.

Список використаних джерел:

1. Аналітична інформація за даними Міністерства у справах ветеранів України. Український ветеранський фонд. URL: <https://data.mva.gov.ua/>

?fbclid=IwAR2OWnHkc9i1eRcNxW14T6gvQz61X7A3tEqQP5-FOYeYo Pcaq
0EBNRYXSYI

2. Величко-Трифонюк Р. Чому ветеранський бізнес необхідно виділити в окремому політику. New Voice. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/biznes-veteraniv-shcho-treba-zrobiti-v-ukrajini-novini-ukrajini-50344738.html>
3. Звіти діяльності Українського ветеранського фонду. Український ветеранський фонд. URL: <https://veteranfund.com.ua/zviti/>
4. Конкурсні програми з фінансування проєктів ветеранського бізнесу. Український ветеранський фонд. URL: <https://veteranfund.com.ua/contests/>
5. Промова Прем'єр-міністра України Д. Шмигала на засіданні Уряду. Урядовий портал. 2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/promova-premier-ministra-ukrainy-denysa-shmyhalia-na-zasidanni-uriadu-29-9-23>

Роговик М.В.,

*студентка Державного торговельно-економічного університету
Науковий керівник: **Новак О.В.,**
кандидат економічних наук, викладач Україна, м. Київ*

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ

Глобалізація економіки призвела до зростання ролі міжнародного бізнесу. Компанії все частіше здійснюють свою діяльність у декількох країнах, що вимагає від них ефективного управління фінансовими ресурсами. Ефективний фінансовий менеджмент є критично важливим для успішного функціонування міжнародного бізнесу і забезпечує стійкість та конкурентоспроможність компанії в глобальному ринковому середовищі.

Питання даної теми досліджували багато науковців, зокрема Годованець О. В., Крутько М. А., Бакало Н. В., Верланов Ю. Ю. [1] та інші.

Фінансовий менеджмент в міжнародному бізнесі – це комплекс стратегій, процесів і підходів до управління фінансовими ресурсами міжнародної компанії з урахуванням специфіки міжнародних операцій та глобального економічного середовища [1].

Однією з ключових особливостей фінансового менеджменту в міжнародному бізнесі є робота з різними валютами та управління валютними ризиками. Міжнародні компанії повинні ефективно управляти обмінним курсом, використовуючи фінансові інструменти для зменшення валютних коливань та мінімізації можливих втрат.

Фінансовий менеджмент також вимагає ефективного управління грошовими потоками в різних валютах та пристосування до різниць у строках оплати та отримання коштів.

Адаптація до різних стандартів фінансової звітності є ще однією важливою особливістю, яка дозволяє компаніям висвітлювати свою діяльність відповідно до вимог різних ринків та інвесторів. Це важливо для забезпечення ліквідності та оптимізації фінансової діяльності компанії на глобальному рівні.

Фінансовий менеджмент в міжнародному бізнесі вимагає уважного вивчення податкових систем різних країн. Кожна юрисдикція має свої власні правила та ставки оподаткування, і компанії повинні розробляти стратегії для мінімізації податкових зобов'язань та використання податкових переваг.

Окрім того, в умовах глобальної нестабільності важливо ефективно управляти ризиками, пов'язаними з політичними та економічними факторами в різних країнах. Фінансовий менеджмент в міжнародному бізнесі має спрямовуватися на створення гнучких стратегій, які дозволяють компаніям адаптуватися до змін в економічному оточенні.

Найбільшою проблемою фінансового менеджменту в сучасному міжнародному бізнесі є складність і суттєва нестабільність глобального економічного середовища. Співвідношення факторів, таких як валютні ризики, геополітична нестабільність, економічні коливання та різні податкові системи у більшості країн, створюють ситуацію, яка ускладнює ефективне управління фінансами.

Валютні ризики, пов'язані з непередбачуваністю обмінних курсів, можуть миттєво вплинути на прибутковість компаній та порушити їхні фінансові плани. Геополітичні конфлікти та економічна нестабільність призводять до змін в умовах ведення бізнесу, що робить стратегічне планування більш складним завданням. Податкова політика у різних країнах додає складнощів у розрахунку податків і впливає на загальну фінансову стратегію компанії. Крім того, технологічний розвиток також призводить до нових фінансових викликів, зокрема кібербезпека та захист від кібератак. Зловживання цифровими технологіями може мати серйозний вплив на фінансові показники компаній та порушити їхню діяльність.

Відповідно до цих проблем, міжнародні компанії повинні розробляти стратегії, які враховують цю нестабільність, та розвивати адаптацію до швидких змін у світі міжнародного бізнесу.

Отже, ефективний фінансовий менеджмент вимагає не лише реагування на поточні виклики, але й розробки довгострокових стратегій, спрямованих на стабільність та конкурентоспроможність в умовах складного глобального середовища. Здатність адаптуватися до різних стандартів, управління валютними та податковими ризиками, а також урахування глобальних економічних та політичних факторів є важливими елементами успішного фінансового управління в цьому контексті.

Список використаних джерел:

1. Верланов Ю. Ю. *Фінансовий менеджмент: навчальний посібник. Вид 2.* Миколаїв : ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 336 с.
2. Жигалкевич Ж. М., Кам'янська О. В. *Фінансовий менеджмент: навчальний посібник.* Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 214 с.
3. Максимова М. В. Система фінансового менеджменту в умовах розвитку цифрової економіки. *Ефективна економіка*, 2019. № 5.

СЕКЦІЯ 5. РОЛЬ МОЛОДІ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Бондарець А.І.,

студентка Державного торговельно-економічного університету

Науковий керівник: Новак О.В.,

кандидат економічних наук

Україна, м. Київ

МОЛОДЬ ЯК РЕСУРС ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

В історії становлення свідомого українського суспільства дуже часто ключову роль відіграють молоді люди. Згадуючи історію України, саме завдяки молоді почався процес становлення Незалежності України. Так звана Революція на граніті 1990 року, організована студентами, мала на меті реформування системи української влади та непідписання союзного договору. Як відомо, політична акція пройшла успішно [1]. Ще один яскравий приклад участі молоді в державотворчих процесах, а саме євроінтеграції України – Революція Гідності. Саме молоді люди, переважно студенти, вийшли на акцію протесту проти непідписання Президентом угоди про асоційоване членство України в Європейському Союзі [2]. Враховуючи ці та багато інших значимих для політичної історії України подій, можна стверджувати, що молодь відіграє дуже велику роль в розвитку українського суспільства.

Молоде покоління – це рушійна сила змін. Особливо в сучасному світі, в умовах повної діджиталізації, коли будь-яка інформація доступна кожному і поширюється дуже швидко, надзвичайно важливо формування у населення критичного мислення, чіткої громадської позиції. Молодь в Україні сьогодні – це люди, виховані в незалежній країні та, безумовно, які мають відмінну громадянську позицію від населення, народженого в радянському просторі. Ця громадянська позиція має на меті розвиток, підготовку до активної участі в житті демократичного суспільства та прагнення до кращого. Серед цих цілей особливу роль займає рух до європейських цінностей та зближення з європейським суспільством.

Загалом для забезпечення участі молоді в політичних та громадських процесах в Україні існує велика кількість програм, стратегій, угод та законів. До прикладу, ще на початку становлення Незалежності України, була прийнята декларація « Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» (1992 р.) та Закон України « Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (1993 р.). ними визначались загальні засади створення умов спеціального становлення та розвитку молоді, а також основні напрями реалізації молодіжної політики в Україні. Рівень пріоритетності євроінтеграційного напрямку в молодіжній політиці України також показує Угода про асоціацію між Україною та ЄС у молодіжній сфері. Ця Угода спрямована безпосередньо на сферу молодіжної політики та неформальної освіти для сприяння інтеграції молодих людей у європейське суспільство та заохочення до міжнародної співпраці. Одним з видів виконання завдань угоди є волонтерство та освіта, в тому числі неформальна. Угодою не передбачені

чіткі вимоги до впровадження молодіжної політики на законодавчому рівні, проте визначений обов'язковий двосторонній діалог з конкретних питань для розширення участі України в діяльності агенцій та програм ЄС та створення необхідних умов для забезпечення передових європейських норм та практик в національній галузевій нормативно-правовій базі [6, с. 58].

Наразі існує велика кількість комерційних та волонтерських програм, в тому числі ініційованих європейською стороною для української молоді. Ключові напрями програм: формування ефективної зайнятості населення, поширення європейських демократичних цінностей, підсилення політичної свідомості суспільства, залучення молоді до соціально-економічних процесів у суспільстві.

Україна має власні філії міжнародних та, зокрема, європейських молодіжних організацій. Одна з них – Європейський молодіжний парламент – неприбуткова молодіжна організація, яка діє в 40 країнах світу, включаючи Україну. Організація має на меті підвищення обізнаності молоді про європейські питання на заохочення до активної участі у суспільному та культурному житті [4]. Україна є повноправним учасником процесу розвитку громадянського суспільства в напрямку досягнення Цілей розвитку тисячоріччя, визначеного ООН, з 2000 року з метою є сприяти інтеграції України до Європейського Союзу шляхом представлення та відстоювання європейських цінностей. А також розбудовувати громадянське суспільство, налагоджувати співпрацю з європейськими неурядовими організаціями та створювати позитивний імідж України на світовій арені [5]. Ця спільнота нарачує близько 280 учасників, які прагнуть змін на краще у складі європейської спільноти. Серед результатів їхньої діяльності є участь в міжнародних сесіях Європейського молодіжного парламенту, на яких збираються делегації з різних країн-учасників, міжнародні форуми, які організуються національною командою з метою залучення до українських проєктів учасників з інших делегацій та поширення інформації про діяльність ЄМП Україна. Також постійними заходами, які проводяться національною командою міжнародної спільноти є національні, регіональні та шкільні сесії, які спрямовані на просування організації серед молоді, представлення результатів діяльності та створення платформи для професійного міжкультурного спілкування [4].

Отже, молодь України відіграє ключову роль в процесі європейської інтеграції України. По-перше, для розвитку цього процесу існує та впроваджується багато можливостей, які доступні кожному. По-друге, існує неабияка зацікавленість молодих людей, що сприяє стимуляції змін в молодіжній політиці, адже молодь як ніхто розуміє перспективи приєднання до європейської спільноти. Цей висновок зроблений внаслідок спостережень за молодіжною спільнотою, яка постійно бере участь в ініціативах – академічних обмінах з закладами освіти, міжнародних волонтерствах, програмах мобільності та політичних процесах та має помітні результати, які ціняться як українською так і європейсько сторонами.

Список використаних джерел:

1. Революція на граніті. *Національний меморіальний комплекс Героїв Небесної Сотні – Музей Революції Гідності*. URL: <https://www.maidanmuseum.org/uk/storinka/revolyuciya-na-graniti> (дата звернення: 18.11.2023).
2. Революція Гідності. *Національний меморіальний комплекс Героїв Небесної Сотні – Музей Революції Гідності*. URL: <https://www.maidanmuseum.org/uk/storinka/revolyuciya-gidnosti> (дата звернення: 18.11.2023).
3. Роль молоді в молодіжній політиці України. *Європейський Діалог – Європейський Діалог*. URL: <http://dialog.lviv.ua/rol-molodi-v-molodizhniy-polititsi-ukrayini/> (дата звернення: 19.11.2023).
4. About the EYP / european youth parliament. *European Youth Parliament*. URL: <https://eyp.org/who-we-are/about-us/> (date of access: 19.11.2023).
5. European youth parliament ukraine. *European Youth Parliament Ukraine - EYP Ukraine, European Youth Parliament Ukraine, eyp Ukraine*. URL: <https://www.eyp.org.ua/> (date of access: 19.11.2023).
6. Жданов І. О., Ярема О. Й. Участь молоді в процесах реформування держави. *Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2017 року)*. Київ : ДП «Редакція інформаційного бюлетеня «Офіційний вісник Президента України», 2018. – 100 с

Бурдії А.В.,

Студентка Державного торговельно-економічного університету

Науковий керівник: Шевченко О.В.,

*доцент кафедри адміністративного фінансового та інформаційного права
Україна, м. Київ*

РОЛЬ МОЛОДІ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Майбутній розвиток країни безпосередньо залежить від успіху тих, хто завтра відновлюватиме соціально-економічну ситуацію держави. Саме молодь відіграє важливу роль у суспільних процесах, поглядах на майбутнє та подальшій ситуації в країні. Сучасні проблеми українського суспільства потребують ефективних рішень, раціональних ідей та реалізацію дій, спрямованих на підвищення рівня життя населення та вдосконалення держави.

Молодь є специфічною соціально-демографічною групою, яка посідає особливе місце в соціальній структурі суспільства та відіграє вирішальну роль у розвитку країни. Насамперед, це своєрідний механізм, який здатний вплинути на важливі вирішення у державі, змінити неефективні та застарілі закони та створити нові можливості для подальшого прогресу. Разом з тим, незважаючи на невизначеність вікових меж, раціональне мислення сучасної української молоді здатне не тільки змінити ситуацію в країні, але й вирішити глобальні проблеми та конфлікти. Тяжка ситуація на фронті спрямовує інтереси нового

покоління до рішучих дій та заходів, які зможуть пришвидшити процес вирішення гострих питань в державі. Можна констатувати, що старше покоління не прислухається до пропозицій юнацтва, використовуючи методи, які втратили свою актуальність. Через подібні казуси молодь перебуває в складній ситуації і потребує ефективного соціального захисту.

Основною перевагою молоді є майбутнє, яке безпосередньо залежить тільки від їхніх дій та зацікавленості у відновленні країни. На даний момент відбувається стрімкий розвиток інформаційних технологій, медійних сфер та невеликих компаній, які підтримують економічну ситуацію в країні. Різні блогери, молоді бізнесмени та звичайні студенти всіляко допомагають українським військовим, організовуючи різні збори для армії. Також невід'ємною формою прояву соціальної активності молоді та найефективнішим механізмом взаємодії молодого покоління з державою є молодіжний рух. У сучасних умовах назріла гостра необхідність посилення уваги до молодіжного руху з боку держави, необхідність розробки наукового обґрунтованого плану дій, результати якого стануть відчутні в близькій перспективі. Такий підхід дасть можливість сформувати стратегічну мету українського молодіжного руху, яка спрямована на формування відповідального ставлення молоді до свого майбутнього і подальшого держави. Така концепція вплине на ефективну розробку та реалізацію державної політики молодіжного руху і змінить сучасну роль суспільства.

У свою чергу, держава повинна бути зацікавлена в інтересах нового покоління, спрямовувати свою діяльність та розвиток на реалізацію молодіжних організацій, рухів та студентських наукових досліджень. Перспективи збереження й накопичення такого потенціалу нерозривно пов'язані зі здійсненням комплексу заходів з освіти й виховання молоді, щоб забезпечити успішний розвиток майбутнього країни. У подібних заходах зацікавлені люди, які прагнуть поліпшити рівень життя населення, вирішити складні соціальні питання та виконати різні функції, задля зростання економічного потенціалу держави. Життєдіяльність молодих людей тісно пов'язана зі соціально-економічним становищем України, тому так важливо підтримувати зацікавленість юнацтва в удосконаленні державних регулювань. «Інтереси молодого покоління повинні бути враховані при визначенні загально-національних пріоритетів. Молодь повинна стати активним учасником вирішення завдань, які стоять перед нашою державою і суспільством. Створення умов для включення молоді в процес розвитку України та її самореалізації необхідно проводити на державному рівні» [1, с.232].

Погоджуємося із науковцем Карнаухом А. в тому, що «добросовісне відношення до своїх обов'язків і старанне виконання запропонованої роботи, у кінці кінців, дасть свої результати і забезпечить загальний успіх» [2, с.69].

Отже, молоде покоління українців здатне перебудувати та зміцнити подальший соціально-економічний розвиток країни. Реалії нашого часу змушують змінювати пріоритети юнацтва та спрямовувати інтереси в розвиток

Батьківщини. Якщо держава дасть змогу втілювати нові концепції та заходи, спрямовані на підвищення освітнього рівня виховання молоді, то майбутні творці держави будуть розвиватися стрімкими темпами в економічних, фінансових та державних сферах. Не зважаючи на досить малий вік, молодь здатна вплинути на державне регулювання країни, закони та майбутні договори з іншими країнами. У першу чергу, юнацтво здатне вести корективи в застарілі концепції, пропонуючи нові ідеї та заходи, задля соціально-економічного зростання держави. Необхідно розглядати молоде покоління як активну суспільну силу і стратегічний ресурс розвитку нашої країни. У сучасних умовах це вимагає виділення молодіжної політики, як одного з основних загально-національних пріоритетів, адже ніхто краще не зможе побудувати майбутню країну, аніж ті, кому небайдужі сучасні проблеми та методи їх вирішення.

Список використаних джерел:

1. Корогод Л. П. М. Грушевський про місце і роль молоді в національному розвитку України / Л. П. Корогод // Вивчення молоді на сучасному етапі: питання методології та методики. Матеріали міжнародної конференції, Київ, 11-13 жовтня 1995 р. – К.: А. Л. Д., 2006. – С. 228 – 232.
2. Карнаух А. Проблеми молодіжної політики в сучасній Україні / А. Карнаух // Політичний менеджмент. – 2005. – № 4 (13). – С. 63-69.
3. Шевчук В. В. Інноваційні фактори соціально-економічної трансформації суспільства // Економіка та держава. – 2021. – № 1. URL: <http://www.economy.in.ua/?n=1&y=2021>
4. Семенюк І., Іванченко Г., Веслова Я. Стратегічний розвиток громад в умовах подолання воєнних викликів: проєктний підхід // Економіка та суспільство. - № 55 (2023). - URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2823/2743>

Витвицька В.Ю.,
студентка Івано-Франківського фахового коледжу технологій та бізнесу
Науковий керівник: Лижичка Б.М.,
заступник директора з виховної роботи, викладач
Україна, м. Івано-Франківськ

РОЛЬ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ

Рада студентського самоврядування – це об'єднання активних, креативних та працелюбних студентів, що забезпечує захист прав та інтересів осіб, які навчаються в закладі освіти й їхню участь в управлінні закладом освіти відповідно до законодавства України.

Основні завдання ради студентського самоврядування:

- захист прав та інтересів студентів коледжу;

- формування громадянської позиції, гідності та високої культури поведінки;
- сприяння навчальній, науковій та творчій діяльності студентів;
- сприяння створенню та діяльності різноманітних студентських гуртків, товариств, об'єднань, клубів за інтересами та координація їх діяльності;
- представництво коледжу у місцевих, регіональних, всеукраїнських і міжнародних молодіжних студентських організаціях тощо.

Студентське самоврядування здійснюється на рівні групи, відділення, гуртожитку, навчального закладу. Належне функціонування саме цієї системи студентського самоврядування сприяє не тільки оптимізації освітнього процесу, а й соціалізації молоді, виробленню у неї комунікативних, управлінських навичок, розвитку культури молодого покоління. В цьому контексті студентське самоврядування можна розглядати як передумову для розвитку громадянського суспільства та парламентських демократичних традицій.

Студентське самоврядування за своєю природою є проявом власної ініціативи. Тому основним завданням навчального закладу є забезпечення належних умов для реалізації цих ініціатив. Студентське самоврядування є дієвою формою самовдосконалення та самовиховання студента.

Студенти, молодь, як органічна частина суспільства, на кожному етапі його розвитку виконує інтеграційні функції, об'єднуючи і розвиваючи досвід попередніх поколінь, сприяючи соціальному прогресу. Саме молодь є дзеркалом, в якому відображається та соціальна дійсність, в умовах якої вона живе. Дуже часто в історії України саме студентство було рушійною силою політичних рухів, подій та як результат соціально-економічних перетворень в самій державі. Але є фактор, який деформує свідомість молоді - відсутність довіри до неї з боку суспільства внаслідок чого виникають суперечності – рівень освіти та матеріальний стан молоді, прагнення до знань і необхідність працювати і т.д.

Підсумовуючи все вище сказане можна зробити наступні висновки: студентство можна охарактеризувати як особливу перехідну соціальну групу, яка з об'єкта політики держави в процесі свого розвитку переходить у стан повноправного суб'єкта суспільного життя. Участь у студентському самоврядуванні вчить студентів самостійності, незалежності, дозволяє їм ефективніше здобувати інші якості, такі як робота в колективі, навички спілкування, визначення пріоритетів під час роботи та критичне мислення і аналіз.

Войцехівська С.Р.,
*студентка ВСП Кам'янець-Подільський фаховий коледж
НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»*
Науковий керівник: Сушарник А.М.,
*викладач українськрьї мови та літератури II категорії
ВСП Кам'янець-Подільський фаховий коледж
НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»*
Україна, м. Кам'янець-Подільський

МОЛОДЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ ДВИГУН ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Молодь, як ключовий двигун інноваційного розвитку, стоїть на передовій трансформації сучасного суспільства та економіки. Її динамічний підхід до вирішення завдань, творча свіжість та технологічна грамотність створюють умови для виникнення нових ідей та революційних технологій. Активна участь молоді у створенні та впровадженні новаторських ідей не лише сприяє їхньому особистому розвитку, але і є ключовим фактором у забезпеченні сталого розвитку суспільства. Їхні інноваційні підходи, схильність до ризику та здатність до вирішення складних завдань формують обличчя економіки, яка відкриває нові можливості та визначає майбутнє.

Зокрема:

1. Творчий підхід молоді до вирішення завдань виступає як неоціненний ресурс для інноваційного розвитку. Здатність молоді розглядати проблеми як виклики, а не обмеження, відзначається не лише креативністю, а й здатністю бачити різні аспекти ситуації. Їх інноваційне мислення дозволяє їм виглядати за стандартні рамки та вносити новаторські підходи у вирішення завдань. Висвітлюючи проблеми з різних кутів, молодь стає катализатором для появи непередбачуваних рішень, що відкривають нові можливості та стимулюють інноваційні трансформації у різних сферах суспільства. Такий творчий підхід не лише відображає сутність молоді, а й визначає їхню ключову роль у прискоренні інноваційного прогресу.

2. Енергія та ентузіазм, які є природними якостями молоді, відіграють визначальну роль у створенні та впровадженні інновацій. Ця безмежна енергія слугує джерелом для активної участі у різних сферах суспільства. Здатність молоді зміщувати межі та брати на себе виклики перетворює ідеї в реальність, розгортаючи нові ініціативи та проекти. Їхній ентузіазм додає не тільки сили власній роботі, але й стимулює оточуючих до активної участі у творенні позитивних змін. Ця вроджена енергія молоді не лише надихає, а й визначає їхню роль як катализаторів інноваційного розвитку, що призводить до створення нових ідей та вдосконалення сучасного суспільства [1].

3. Технологічна грамотність молоді визначається не лише їхньою здатністю використовувати сучасні технології, але й їхньою готовністю бути драйверами високотехнологічних інновацій. Зростаюча доступність та швидка адаптація до нових технологій створюють унікальний контекст для активної участі молоді у високотехнологічних сферах. Молодь виявляє великий інтерес та розуміння важливості цифрового світу, вивчаючи та впроваджуючи нові технології в освіті, бізнесі, та розвагах. Їхня технологічна готовність не лише

дозволяє їм ефективно користуватися існуючими рішеннями, але також створює передумови для власних інновацій, що революціонізують сучасне суспільство та економіку.

4. Стратегічне планування майбутнього є не лише особистою відповідальністю, але й ключовою характеристикою молоді, що визначає інноваційний розвиток суспільства. Молодь володіє унікальною можливістю визначати своє бачення майбутнього та активно сприяти його створенню через постановку цілей та амбіцій. Їхні плани і стратегії впливають на вирішення глобальних проблем, сприяючи сталому розвитку та інноваційному нарощуванню. Молодь, яка стратегічно планує своє майбутнє, виступає не лише як бенефіціар інновацій, але і як активний агент його формування, визначаючи напрямки розвитку, який враховує сучасні виклики та потреби майбутнього. Такий підхід молоді обумовлює її ключову роль у керуванні інноваційним перетворенням та сприяє створенню стійкого та перспективного суспільства [2; 252].

5. Глобальна спрямованість молоді є критичним елементом інноваційного розвитку в епоху взаємозалежності та міжнародних викликів. Завдяки зростанню зв'язків та можливостей міжнародного співробітництва, молодь має можливість взаємодіяти у глобальних інноваційних проєктах. Обмін ідеями та досвідом з різних країн створює плідне середовище для виникнення та реалізації новаторських концепцій. Це не лише збагачує різноманітність підходів до розв'язання проблем, але і сприяє виникненню глобальних інновацій, які мають потенціал впливати на світовий розвиток. Глобальна спрямованість молоді стає не лише ключем до розширення їхніх власних горизонтів, а й джерелом нових перспектив для змін у сучасному світі.

6. Участь молоді в громадських ініціативах визначається не лише їхньою соціальною відповідальністю, але й стає ключовим фактором інноваційного розвитку суспільства. Як активні учасники громадянської спільноти, молодь взаємодіє з іншими членами суспільства, спрямовуючи свої зусилля на вирішення актуальних проблем. Ця взаємодія стимулює обмін ідеями та досвідом, що сприяє інноваційному розвитку на локальному та глобальному рівнях. Активна громадянська позиція молоді сприяє створенню інноваційних рішень у сферах екології, освіти, технологій та інших важливих секторах. Такий активний громадянський стан стає не лише показником їхнього залучення до суспільства, але і основою для змін, які сприяють інноваційному розвитку, забезпечуючи більш життєздатне та динамічне суспільство.

Список використаних джерел

1. Величко О. М. Особливості інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. Ефективна економіка 2013. № 3. – URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3386> (дата звернення: 20.11.2023)
2. Найдюк В.С. Сутність та передумови інноваційного розвитку підприємств. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2013. №3. С. 251-163 – URL : https://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2013_3_251_263.pdf (дата звернення: 20.11.2023)

Гончарук К.В.,

*студентка Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

Науковий керівник: Годованюк А.В.,

*викладач ВСП Кам'янець-Подільський фаховий коледж
НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»*

Україна, м. Кам'янець-Подільський

НАРАТИВНИЙ ПІДХІД МОЛОДІ ДО КРЕАТИВНОЇ ІНДУСТРІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнні часи різко обмежують можливості креативної індустрії через особливі вимоги до них. Необхідно, щоб креативний бізнес не був прив'язаний до конкретного місця, тому що в умовах війни завжди може знадобитися переїзд. І в період війни креативна індустрія постраждала від відтоку талановитих людей, зменшення фінансування, падіння попиту на культурні продукти і послуги та негативного впливу порушених ланцюжків поставок. Державні кошти, що виділялись на культуру в мирний час в умовах сьогодення спрямовані на підтримку Збройних сил України. Але, варто зазначити, що креативна індустрія може стати основним механізмом повоєнного відновлення України.

Велика кількість бізнесменів продовжують працювати, експортувати креативний продукт і підтримувати економіку держави. Творчі спеціалісти організували чимало волонтерських ініціатив, допомагаючи армії, мирним жителям звільнених від окупації територій та внутрішньо переміщеним особам. Налагодження ефективної взаємодії з діячами культури в цих надскладних умовах потребує глибокого розуміння їхнього внутрішнього стану та особливостей реагування на виклики [1, с. 54].

Повномасштабне вторгнення РФ на територію України призвело до відтоку талантів, занепаду економіки, зниження платоспроможності громадян. Дана ситуація однозначно активізувала вихід творчих людей на ринки Америки, Європи, Азії і Близького Сходу, чому сприяє географічне розповсюдження українців. Згідно із дослідженням Українського культурного фонду (УКФ), біля 20% представників культурних і креативних індустрій зараз перебувають за кордоном [3]. А сама креативна індустрія України за період воєнних дій на нашій території скоротилася на 40%. Приміром, 37% зайнятих у креативних індустріях втратили роботу або залишилися без зарплати в процесі війни; 39% креативних компаній спостерігають падіння замовлень і продажів; у 1/4 креативних компаній падіння продажів становить понад 90%. І, на жаль, враховуючи той факт, що війна на території України триває, можна і далі очікувати на зростання даного показника.

Креативні індустрії стикаються з порушеними ланцюжками попиту та пропозиції, скороченням внутрішніх і зовнішніх замовлень через ситуацію з безпекою, втратою робочих місць, збитком виробничих потужностей, відтоком персоналу за кордон і зниженням якості освіти в цій галузі [2, с. 24].

Закордонні компаньйони та журналісти неодноразово звертались до людей культури та креативу, щоб використати чітко визначені наративи та отримати уявлення про те, що відбувається в Україні у конкретий період.

Велика кількість фахівців, що втратили роботу через війну, зараз шукають спосіб працювати віддалено, часто пов'язуючи свою майбутню кар'єру з креативними індустріями: цифровий дизайн, IT, діджитал-маркетинг, SMM тощо. Сьогодні на стику старих галузей виникають нові, як-от мистецтво реабілітації чи цифрові технології в хореографії. Інвестори все частіше підтримують такі проєкти, але прикладів успішної міжгалузевої співпраці все ще надто мало.

Під час повномасштабної війни онлайн-комунікацій різко зросли і витіснили офлайн-мережі. Але через втому від постійного потоку інформації користувачі Інтернету часто ігнорують повідомлення від незнайомих людей. Отже, щоб налагодити нові контакти, необхідно брати участь у ситуативних або постійних онлайн-заходах для діячів різнопланових креативних індустрій [3].

Незважаючи на загальну економічну кризу, все ще потрібні компетентні працівники. Однак компанії часто не можуть заповнити вакансії, оскільки існує значний розрив між необхідними та наявними спеціалістами. Тому важливо розуміти, яких навичок зараз не вистачає на ринку креативних індустрій і де їх отримати, а також інвестувати у свою освіту.

Зараз українські творчі люди активно підтримують боротьбу з росією економічно та беруть участь у волонтерській діяльності. Але необхідно вірно розпоряджатися своїм часом і ресурсами, тому що волонтерство та благодійність вимагають зобов'язання протягом тривалого часу.

Необхідно виділяти частину часу на благодійність, щоб вона була стабільною, але без шкоди для благодійника. Те ж саме стосується часу волонтерських ініціатив: краще приділяти цьому третину свого часу, але регулярно, аніж швидко виснажуватися на піку навантаження й взагалі кидати волонтерство.

Список літературних джерел:

1. Ніколаєва О., Онопрієнко А., Таран С., Шоломицький Ю., Яворський П. Креативні індустрії: вплив на розвиток економіки України. 2019 р. 111 с. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2021/04/KSE-Trade-Kreativni-industriyi-Zvit.pdf>
2. Свінцицька О.М., Ткачук В.О. Креативна економіка та креативні індустрії: навчальний посібник. *Електронне видання*. Житомир: Державний університет «Житомирська політехніка», 2020. 218 с.
3. Стан культури та креативних індустрій під час війни - результати дослідження від Українського культурного фонду та МКІП України. Український культурний фонд (12.08.2022). URL: <https://ucf.in.ua/news/11082022>

Гулієва А.Р.,

*студент Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

*Науковий керівник: Годнюк І.В.,
кандидат економічних наук, доцент
Україна м. Кам'янець-Подільський*

ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Особливості публічного управління у сфері соціальної роботи обґрунтовується серйозністю соціальних викликів, зумовлених, насамперед, проведенням військових дій на сході України, критично низьким рівнем життя громадян, проблемою бідності, недостатньою адаптованістю населення до специфіки сучасних соціально-економічних умов, появою явища соціального сирітства, значним збільшенням соціальної категорії внутрішньо переміщених осіб тощо. Пріоритетними завданнями публічного управління в цій сфері на сучасному етапі є необхідність надання фахової соціальної підтримки соціально вразливим категоріям населення: дітям-сиротам, дітям, позбавленим батьківського піклування, багатодітним та малозабезпеченим сім'ям, які проживають у складних умовах і потребують сторонньої допомоги, внутрішньо переміщеним особам, учасникам бойових дій та ін. Суттєвого вдосконалення потребує система організації соціальної роботи на регіональному (місцевому) рівні, що пов'язано зі специфікою трансформаційних процесів унаслідок реформування місцевого самоврядування, розвитку територіальних громад, децентралізації державного управління.

Специфіка публічного управління у сфері соціальної роботи полягає в розширенні можливостей і самостійності громадян у подоланні життєвих проблем, налагодженні зв'язків із соціальними службами та іншими організаціями, які мають необхідні ресурси і надають відповідні соціальні послуги [4]. Державні та недержавні соціальні служби як один із напрямів соціальної роботи утворюють систему соціального обслуговування населення.

Соціальну підтримку соціальні служби надають у вигляді соціально-побутових, соціально-медичних, психолого-педагогічних, соціально-правових послуг, матеріальної допомоги, проведення соціальної адаптації і реабілітації відповідних категорій громадян. У сфері соціальної роботи практична діяльність соціальних служб повинна бути спрямована: на організацію та надання певної допомоги, налагодження необхідних для цього зв'язків і контактів; соціальне супроводження осіб визначених категорій протягом певного життєвого періоду, організацію контролю за ситуацією з метою захисту їх прав; представлення інтересів громадян, які потребують допомоги, у разі їх неспроможності зробити це самостійно; вплив на органи влади й управління з метою підвищення якості обслуговування і соціального захисту; інформування інстанцій на різних рівнях про фактори, які негативно впливають або можуть вплинути на життєдіяльність відповідних соціальних груп населення.

Аналіз нормативно-правової бази у сфері соціальної роботи свідчить, що в Україні законодавчо забезпечено її правовий статус, створено правові умови для відповідного регулювання системи соціального захисту, соціальної допомоги і соціальної підтримки населення. Водночас потрібно вказати на недостатню системність і послідовність дотримання та реалізації основних документів на практиці. Зокрема, важливим є посилення дієвості механізмів реалізації задекларованих прав і гарантій громадян, що потребує відповідного вдосконалення чинної нормативно-правової бази.

Інституційне забезпечення системи соціальної роботи в Україні представлено на центральному та регіональному (місцевому) рівнях. Систему організації соціальної роботи на регіональному (місцевому) рівні утворюють три підсистеми: – члени територіальної громади; – заклади соціальної інфраструктури: заклади освітньої сфери, заклади та організації соціально-педагогічного спрямування, заклади соціального спрямування (центри соціально-психологічної реабілітації осіб із функціональними обмеженнями, соціальні гуртожитки, центри соціально-психологічної допомоги, центри для ВІЛ-інфікованих осіб, центри медико-соціальної реабілітації неповнолітніх), притулки для дітей, неурядові організації соціального спрямування; – органи місцевого самоврядування та місцеві органи виконавчої влади (сільські, селищні та районні ради, служби у справах дітей, управління (відділи) освіти, управління (відділи) у справах сім'ї, молоді та спорту) [3].

Соціальна робота на регіональному рівні характеризується певною специфікою. По-перше, здебільшого вона забезпечується діяльністю державних і неурядових організацій, органів місцевого самоврядування шляхом надання ними соціальних послуг відповідним категоріям населення, впровадження відповідних соціальних технологій. По-друге, діяльність фахівців соціальної сфери при організації соціальної роботи на рівні місцевого самоврядування має бути спрямована на розвиток співпраці, партнерських відносин між різними соціальними інституціями територіальної громади, органами місцевого самоврядування та місцевої виконавчої влади, членами громади. По-третє, базовою умовою ефективності соціальної роботи в громаді є активізація членів громади, стимулювання їх до різних ініціатив, насамперед до участі у вирішенні проблем соціально вразливих категорій громадян [2, с. 17].

У сучасних умовах набуває актуальності практика соціальної роботи в громаді, що полягає в активізації членів громади до участі у вирішенні власних проблем і орієнтації на дієві форми її проведення. Виокремлюють такі основні напрями соціальної роботи в громаді: – організація громади, що має на меті поліпшення координації діяльності різних суб'єктів; – міжгалузеве співробітництво, спрямоване на допомогу дітям, сім'ям та молоді у вирішенні конкретних проблем; – розвиток громади, спрямований на надання підтримки особам (групам) для активізації їх участі в житті громади, виробленні та реалізації відповідних рішень; – соціальне планування на рівні громади, що передбачає аналіз соціальних умов, визначення цілей та оцінку діяльності існуючих служб із метою вдосконалення; – реалізація освітніх програм, спрямованих на тісніший контакт між відповідними установами та місцевим

населенням; – робота з етнічними меншинами для задоволення їх потреб, боротьба з проявами расизму; – допомога за місцем проживання, орієнтована на розвиток соціальних зв'язків, добровольчих служб і організацію самопомоги [1, с. 116].

Таким чином, цілком очевидним на сучасному етапі розвитку України та її регіонів є той факт, що система розробки концепцій, прогнозування, планування і підготовка програм соціально-економічного розвитку повинні стати структурно-визначальною складовою загальної системи державного регулювання, дієвим інструментом реалізації економічної політики держави.

Список використаних джерел:

1. Куценко В., Богуш Л. Соціальна сфера села в конкурентному середовищі: регіоналізація, проблеми та шляхи їх розв'язання. Економіка України. 2003. №9. с.80-88.
2. Про стратегію трансформації АПК і забезпечення продовольчої безпеки України. Наукова доповідь за ред. І.І. Лукінова та П.Т. Саблука // Економіка АПК. 1999. №6. с.33-37
3. Бородін Є. І. Соціальна робота органів місцевого самоврядування з молоддю в Україні: організаційно-правовий аспект / Євгеній Бородін, Кристина Раєвська // Держ. упр. та місц. самоврядування. 2011. Вип. 4(11). С. 240 – 250.
4. Безпалько О. В. Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з дітьми та учнівською молоддю в територіальній громаді : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.05 / Безпалько О. В. ; Луган. нац. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка. Луганськ, 2007. 44 с.

Іванова Б.В.,
*студентка Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
Науковий керівник: **Годнюк І.В.,**
кандидат економічних наук, доцент
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ

На тлі глобальних проблем і викликів стає цілком очевидною потреба нового бачення ролі та значення соціальної відповідальності людини. Її формування пов'язане з розвитком людини як соціальної істоти, суспільних відносин, коли поведінка особи набуває суспільної значущості і тому починає регулюватися за допомогою соціальних норм.

Органи державної влади, чиновники різних рівнів постійно закликають бізнесові структури бути соціально відповідальними. І одночасно в цей самий час бізнес потерпає від неповернення податку на додану вартість, державного рекету, примушування вносити податкові платежі наперед, нечесних і несправедливих правил проведення тендерів тощо.

Соціальна відповідальність є одним із найефективніших засобів підтримання цілісності суспільства, суспільної злагоди, соціальної справедливості, вдосконалення суспільних відносин та є одним з базових механізмів реалізації сучасних демократичних цінностей у державному управлінні на різних рівнях.

Перші наукові досягнення у дослідженні проблематики соціальної відповідальності спостерігали ще на початку ХХ ст. їхній систематичний науковий аналіз розпочався з першої наукової праці Г. Боуена "Соціальна відповідальність бізнесмена" (1953 р.), в якій було визначено окреслені умови та напрями подальшої дискусії [2].

На початку ХХ ст. у США зароджується доктрина капіталістичної благодійності, згідно якої прибуткові організації повинні жертвувати частиною своїх коштів на користь суспільства, тобто фінансувати суспільні потреби. В цей час відбувається різке зростання тиску з боку суспільства та його інституцій, від підприємств почали вимагати дотримання певних стандартів та контроль над їх впровадженням. Підприємства були змушені будувати свої відносини з державою та суспільством за новими правилами і розвивати нові адресні програми, перш за все, в галузі екології і захисту праці, що забезпечувало підприємству необхідні умови для ведення власної діяльності. В економіці отримали розвиток ідеї етичного фактору, недопустимості зведення відповідальності підприємств лише до економічного інтересу та визначення рівня етичності в залежності від потреб, які породжує система [3].

На думку О.О. Охріменко, Т.В. Іванова, найбільш значущими інструментами соціальної відповідальності в сучасних умовах є: «етичні кодекси, карти етики, комітети з етики, соціальні ревізії, соціальна звітність, навчання етичній поведінці, етичні експертизи, соціальне інвестування, система методів морального заохочення та покарання, соціальні комунікації». Як зазначає О.А. Грішнова, соціальна відповідальність має складну та багаторівневу структуру. Дослідник розглядає соціальну відповідальність на трьох рівнях – макроекономічному (соціальна відповідальність держави), мікроекономічному (корпоративна соціальна відповідальність, або соціальна відповідальність бізнесу) та особистісному (соціальна відповідальність людини, громадянина).

Основними суб'єктами соціальної держави є: громадяни України; гарант Конституції - Президент України; вищий орган законодавчої влади - Верховна Рада України; вищий орган виконавчої влади - Кабінет Міністрів України; органи державної влади різного рівня та органи місцевого самоврядування; суб'єкти господарювання різних форм власності, профспілкові та громадські організації. Водночас, усі ці суб'єкти виступають суб'єктами соціальної відповідальності, тобто у соціальній державі від усіх них очікується соціально відповідальна діяльність.

Проблеми удосконалення управління соціально-економічними системами різних сфер активності, масштабу та рівня позиціонування в суспільній ієрархії були, є і ніколи не перестануть бути предметом неперервних та прискіпливих

наукових, методологічних та прикладних досліджень у зв'язку з тим, що і світ, і суспільство є об'єктами постійних еволюційних або революційних змін, які потребують інтелектуального забезпечення через осмислення, наукове узагальнення та формулювання рекомендацій щодо їх практичної реалізації з метою отримання виключно позитивних результатів і наслідків. У цьому контексті особливого статусу сьогодні набуває сучасна парадигма розвитку суспільства відома під загальною назвою «соціальна держава», під якою, для прикладу, розуміють державу «... розвиненого цивільного суспільства, що, з'єднуючи у своїй діяльності принципи волі й рівності, соціальної справедливості, надкласовості, реально забезпечує соціально-економічні права людини» [1].

Передумовою виникнення соціальної держави є демократичний політичний режим, що створює можливості для здійснення ефективного управління соціальними процесами і забезпечення зростання добробуту громадян і справедливого перерозподілу суспільних благ. Як філософська та державно-управлінська категорія, соціальна відповідальність відображає ціннісно-правовий аспект суспільних відносин. Актуалізація цієї ідеї переносить наголос з відповідальності людини перед суспільством і державою на соціальну відповідальність держави перед суспільством і людиною [4].

Соціальна відповідальність є тією основою, на якій побудовано майже усю систему взаємовідносин у суспільстві. Вона виступає невід'ємною складовою у системі відносин особистість-держава-підприємництво-суспільство. На глобальному рівні соціальна відповідальність окреслює пріоритети світового розвитку, людської цивілізації завдяки міжнародним домовленостям щодо запровадження сталого розвитку [3].

Основними пріоритетами сталого розвитку суспільства мають бути: обов'язки особистості перед своєю совістю та суспільством, вільний доступ широких верств суспільства до культурних надбань, що і забезпечить високі соціальні стандарти життя. Гармонійне поєднання аспектів соціальної відповідальності є запорукою розбудови морально-етичного, демократичного та соціально-орієнтованого суспільства.

Зрештою, соціальна свобода та соціальна відповідальність залежні від особистої здатності людини, яка визначається її індивідуальною чуттєвістю, свістю, розсудком і розумом. Особистісна здатність людини, забезпечуючи значною мірою автономію свободи її волі, зумовлює: можливість оптимального вибору моделі своєї поведінки; уміння і прагнення не здійснювати антисоціальних вчинків, а у випадку їх вчинення проявити позитивну соціальну поведінку; можливість моделювати свою і чужу поведінку, оцінювати свою поведінку крізь призму минулого, теперішнього і майбутнього; новаторська активність її у суспільно корисному плані як творця навколишньої дійсності.

Список використаних джерел:

1. Бобко Л. О., Мазяр А. В. Проблеми корпоративної соціальної відповідальності в Україні. *Ефективна економіка*, № 5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7043>.
2. Охріменко О. О., Іванова Т. В. *Соціальна відповідальність. Навчальний посібник*. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», 2015. 180 с.
3. Колот М., Грішнова О., Герасименко О. *Соціальна відповідальність: Навчальний посібник*. К.: КНЕУ, 2015. 519 с.
4. Кузьмін О. Соціальна відповідальність бізнесу: поняття, типологія та чинники формування URL: <https://doi.org/10.23939/smeu2021.02.056>
5. Годнюк, І. В., Семенишена, Н. В. (2017). SOCIAL ACCOUNTING AND REPORTING AS TOOLS OF SOCIAL RESPONSIBILITY. *Podilian Bulletin: Agriculture, Engineering, Economics*, 2(26), 131–140.

Коваль Д.В.,

студентка Кам'янець-Подільського медичного фахового коледжу

Науковий керівник: Якубовська А.М.,

викладач української мови та літератури

Україна, м. Кам'янець-Подільський

ЕНЕРГІЯ МОЛОДІ: КРЕАТИВНІСТЬ У СТВОРЕННІ ЕФЕКТИВНИХ ЕКОНОМІЧНИХ МОДЕЛЕЙ

Енергія молоді виступає як каталізатор інноваційного прогресу в економіці, забезпечуючи переосмислення та трансформацію традиційних економічних моделей. Їхня креативність дозволяє молоді виходити за межі встановлених рамок, вносячи новаторські підходи до бізнесу та економіки. Вони не лише розпізнають сучасні виклики, але й висувають ідеї, що змінюють звичайний підхід до вирішення економічних завдань. Молодь, обдарована енергією та креативністю, не боїться ризику та впроваджує інновації, що сприяє створенню гнучких та динамічних економічних моделей. Їхня здатність перетворювати стандартні підходи відкриває двері до сталого розвитку та нових можливостей, визначаючи обличчя майбутнього економічного ландшафту [1;105].

По-перше, унікальна здатність молоді дивитися на проблеми з різних кутів не лише відкриває їм нові перспективи, але і визначає їхню роль у формуванні ефективних бізнес-моделей та економічного зростання. Креативний підхід, що властивий молодому поколінню, стає ключовим інструментом для вирішення складних завдань, які виникають у бізнесі. Їхня здатність ідентифікувати нові можливості, враховуючи різні погляди та потреби ринку, стимулює створення інноваційних продуктів та послуг. Крім того, цей креативний підхід дозволяє їм знаходити ніші на ринку, де вони можуть виявити конкурентну перевагу. Створюючи ефективні бізнес-моделі, молодь не лише сприяє своєму власному підприємницькому успіху, але й вносить вагомий допис до загального

економічного розвитку, створюючи умови для сталого зростання та інноваційного трансформування суспільства [.

По-друге, впровадження молоддю сучасних технологій та цифрових інструментів в економічні моделі визначає їхню активну роль у створенні та удосконаленні бізнес-процесів. Засвоюючи нові технології, такі як штучний інтелект та блокчейн, молодь не лише реагує на виклики сучасного ринку, але і приймає їх як можливості для інновацій. Ця інтеграція технологій в економічні моделі сприяє підвищенню продуктивності та конкурентоспроможності. Штучний інтелект може оптимізувати процеси прийняття рішень, а блокчейн забезпечує надійність та прозорість у веденні бізнесу. Такий підхід дозволяє молоді ефективно адаптуватися до швидкозмінюючого технологічного ландшафту, роблячи їхні економічні моделі більш стійкими та готовими до викликів майбутнього.

По-третє, готовність молоді взяти на себе ризик та вдатися до новаторських підходів у сфері бізнесу визначає їх як справжніх піонерів економічного розвитку. Це виявляється у створенні стартапів, які часто є гарячими джерелами інновацій та нових ідей. Молодь не боїться викликів, і їхня готовність експериментувати з новими бізнес-моделями дозволяє їм не лише виживати в конкурентному середовищі, але й визначати нові стандарти та тенденції [2; 77].

Значущим аспектом цієї готовності до ризику є розвиток ініціатив соціального підприємництва, де молодь впроваджує бізнес-моделі, що поєднують фінансовий успіх із соціальною відповідальністю. Вони розуміють, що бізнес може бути силою для змін та вирішення соціальних проблем. Такі ініціативи стають прикладом того, як енергія та ризиковані підходи молоді можуть привести до створення не тільки прибуткових підприємств, але і до сприяння позитивним змінам в суспільстві. В цілому, готовність молоді ризикувати та експериментувати з новими підходами є важливим фактором для створення динамічних та інноваційних економічних моделей.

В цілому, енергія молоді використовується для творення ефективних економічних моделей, що не лише відображають сучасні реалії, але й стають джерелом новацій та сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Креативна економіка та креативні індустрії : навч. посібн. Житомир : Державний університет «Житомирська політехніка», 2020. С. 218.
2. Харламова Г., Гуменна О. Креативність врятує: уроки для України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2018. №1(196). С. 76-84 – URL : <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0049ef9b-9603-453c-83b4-54097885d0f6/content>

Литар Д.І.,

студентка Відокремленого структурного підрозділу фахового коледжу харчових технологій та підприємництва Дніпровського державного технічного університету

Науковий керівник: Прасол Л.В.,

викладач

Україна, м. Кам'янське

РЕАЛІЗАЦІЯ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ ТА МІСЦЕВОМУ РІВНЯХ РОБОТИ КРИНИЧАНСЬКОЇ ОТГ В 2022-2023 Р.

Молодіжну політику, як проблему суспільства, розглядали з різних аспектів такі автори як М.Ф. Головатий, В.М. Бебик, О.О.Каретна, Н.М.Єфтені. О.О.Каретна у своїй статті пише про те, що «важливу роль у вирішенні молодіжних проблем має відіграти суспільство та держава, які повинні запропонувати таку політику по відношенню до молоді, щоб забезпечити найбільш ефективне виховання, повноцінну освіту, успішну соціалізацію» [1, с.232].

12 березня 2021 року був прийнятий Указ Президента України від про «Національну молодіжну стратегію до 2030 року» в якому було зазначено, «успішна самореалізація та розвиток молоді в Україні залежать від узгодженості дій багатьох зацікавлених сторін: органів державної влади та органів місцевого самоврядування, громадянського суспільства, бізнесу, родини тощо. Зважена, відповідальна та доказова молодіжна політика є наріжним каменем формування майбутнього України. Водночас така політика не повинна бути директивною та обмежувати право вибору, вона має спонукати молодь виявляти ініціативу, самостійно визначати власні цілі та цінності, а також брати участь у визначенні пріоритетів і шляхів розвитку держави» [4,с.18].

Якщо центр ОТГ знаходиться у місті або великому селищі, то вже наявною є інфраструктура для молодіжної політики. Якщо це ОТГ іншого рівня, то в ній може бути відсутня необхідна інфраструктура і перед громадою стоїть завдання, як використати існуючу інфраструктуру гуманітарної сфери для реалізації молодіжної політики, кого залучати до її реалізації і на яких умовах. Це передбачає підтримку та розвиток діючих і створення нових молодіжних центрів та запровадження діяльності висококваліфікованих молодіжних працівників на рівні ОТГ» [6, с.74]

12 січня 2023 року Верховна Рада України прийняла у другому читанні та в цілому розроблений Міністерством регіональної політики (Мінрегіон) законопроект про внесення змін до Закону України «Про співробітництво територіальних громад» щодо впорядкування окремих питань співробітництва територіальних громад №5742.

Реалізація закладених у законі положень допоможе громадам ефективніше організувати міжмуніципальне співробітництво та втілювати спільні проекти, які підвищать якість надання послуг жителям та сприятимуть відновленню і розвитку територій»[8]. Дії та зусилля держави, всіх верств суспільства, політичних і громадських організацій, підприємств, установ,

організацій у справі підтримки становлення та розвитку молоді мають бути консолідовані для того, щоб дивитися на життя молоді цілісно з урахуванням її бачення світу. На жаль останні 2 роки внесли багато корективів в життя нашої країни. Пандемія, а останні майже два роки війна в нашій країні, не змінили цілі – змінила пріоритети і акценти.

Метою нашої роботи є дослідити реалізацію молодіжної політики на регіональному та місцевому рівнях на прикладі роботи Криничанської ОТГ Дніпропетровської області за період останніх двох років. Так, наприклад, аналізуючи роботу громади ми бачимо, що сьогодні Криничанська ОТГ налічує 46 населених пунктів, що розміщується на території 696,2 кв. км. Населення складає близько 20000 чол. У власності Криничанської селищної

ради перебуває 10 шкіл, 8 садочки, 4 сільські бібліотеки, 4 клуби, Центр учнівської підготовки, 6 лікарських амбулаторій, ФАП. Доходи загального фонду на 1 мешканця громади складає 4960,9 грн.(для порівняння – по області 4360,44 грн.,в середньому по Україні- 1145,13грн.). Видатки загального фонду на 1 мешканця громади складають 8910,2грн.(по області - 5705,45 грн. в середньому по Україні -1750,82 грн). Ці дані опубліковані в «Паспорті Криничанської селищної об'єднаної територіальної громади» [3].

Конкретною метою Програми є «посилення спроможності ключових суб'єктів на національному, регіональному та місцевому рівнях для подальшого впровадження децентралізації України та відповідних реформ регіональної політики, а також сприяння визначенню функцій кожного рівня управління в конкретних сферах політики»[5]. Повномасштабне вторгнення стало своєрідним каталізатором, перетворило на свідомих та дієвих громадян навіть тих, хто ніколи не задумувався, не планував, а може й не хотів.

Тому молодіжна рада вирішила прийняти участь у програмі USAID "Мріємо та діємо" [9]. Програма USAID "Мріємо та діємо" – 5-річна програма, спрямована на розвиток та підтримку молоді в Україні, створення сприятливого середовища, в якому молодь матиме можливість реалізувати свої мрії, ідеї та бачення розвитку країни.

Ще у 2020 році були прийняті «Комплексна програма розвитку освіти в

Криничанській селищній раді на 2021–2024 роки» [7] до якої долучається молодь громади і спрямована на забезпечення стійкого розвитку системи освіти в об'єднаній територіальній громаді, її ефективності, оновлення і прискореного запровадження нових форм і технологій організації освітнього процесу, підтримку обдарованої молоді, розвиток її творчого потенціалу, самореалізації особистості. Хоча і багато проектів поки що поставлені на паузу в зв'язку з воєнними діями. Значна кількість молоді зараз призвані до лав ЗСУ та воюють з окупантами.

Таким чином, ми можемо зробити деякі **висновки і пропозиції**. Для цього потрібно:

- створити умови для більш інтенсивної співпраці роботодавців з освітніми установами в громаді для регулювання попиту і пропозиції місцевих ринків праці;
- створити механізм закріплення молодих фахівців на підприємствах, установах на території ОТГ(так, наприклад, спробувати прийняти пільгове

оподаткування молодих фахівців, які працюють в ОТГ за отриманою спеціальністю);

- створити спеціальні програми підтримки молоді, яка хоче створити самостійний малий і середній бізнес;

- залучати молодь до обговорення реалізації реформ; в правових документах ОТГ необхідно передбачити процедури забезпечення належного представництва молоді, захисту її прав та інтересів, зробити так, щоб потреби молоді співпадали з інтересами ОТГ в цілому, тобто в аспектах зайнятості молоді, умов її працевлаштування, забезпечення житлом, доступною та якісною освітою, надання соціальних послуг; конструктивної взаємодії влади з молодіжними та дитячими ГО, іншими громадськими інституціями, бізнесом, окремими громадянами та з усіма іншими зацікавленими сторонами для чого потрібні механізми зміцнення підрозділів по роботі з молоддю в місцевих органах влади;

- проводити опитування з актуальних питань, розробляти та реалізовувати молодіжні програми і проекти регіонального та місцевого рівня, які відображають основні цілі територіальної громади та дають можливість залучити якомога більше молоді до розвитку громад;

- співпрацювати з міжнародними донорськими організаціями для полегшення доступу ОТГ до отримання грантів, аналізувати і оцінювати ефективність їх засвоєння, контролювати та оприлюднювати результати проектів;

- інформувати молодь про досвід децентралізації в країнах ЄС задля ширшого залучення до участі в житті громади, координації та підтримки діяльності молодіжних і дитячих ГО у сфері національно-патріотичного виховання;

- вдосконалювати силами ОТГ місцевого забезпечення доступної та якісної освіти молоді, розв'язання житлових питань, працевлаштування на перше робоче місце, в тому числі випускників навчальних закладів, які навчалися за держзамовленням, підтримки обдарованої молоді, молодіжних і дитячих ГО, молодіжних проектів, волонтерства, громадських ініціатив, створених за безпосередньої участі самої молоді.

Список використаних джерел:

1. Каретна О. О. Роль молоді в процесі соціально-економічної трансформації України. *Актуальні проблеми політики* : зб. наук. пр. Одеса : Фенікс, 2012. Вип. 45. С. 229-235
2. Конкурс Проекту українсько-німецького технічного співробітництва GIZ. URL: <https://www.adm-pl.gov.ua/page/proekt-ukrayinsko-nimeckogo-spivrobotnictva-giz-energoefektivnist-u-gromadah> (дата звернення: 17.11.2023).
3. Паспорт Криничанської селищної об'єднаної територіальної громади. URL: <https://decentralization.gov.ua/gromada/963#> (дата звернення: 17.11.2023).
4. Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року: указ Президента України №94/2021. Офіційний вісник Президента України. 19.03.2021, № 7, / 02.04.2021 № 9. С. 18. Ст. 344 /, ст. 268.

5. Програма «Підтримка реформи децентралізації в Україні/U-LEAD з Європою: програма для України з розширення прав і можливостей на місцевому рівні, підзвітності та розвитку» URL: <https://donors.decentralization.gov.ua/project/u-lead> (дата звернення 17.11.23)
6. Формування та реалізація державної молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації / Балакірева О. М. та ін. ; за заг. ред. І.О. Жданов. Тернопіль: ТОВ «Терно-граф», 2017. 100 с.12
7. «Комплексна програма розвитку освіти в Криничанській селищній раді на 2021–2024 роки» <https://www.google.com/url?ami-rozvitku-osviti-v-krinichanskiy-selishchniy-radi-na-2021-2024.docx&usg=AOvVaw17RzRZ0nTiORpNyGg-kROQ>
8. Закон України «Про співробітництво територіальних громад» щодо впорядкування окремих питань співробітництва територіальних громад №5742. https://www.google.com/url5993&usg=AOvVaw2w_NBFW7 tdrAb YAAWnwiSd
9. Програми USAID«Мріємо та діємо» https://www.google.com/url?%2F&usg=AOvVaw2QF2n_YoRgVDyM8mx_dmsl

Мазур О.В.,

*студентка Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

*Науковий керівник **Герасимова Т.І.,***

викладач Відокремленого структурного підрозділу

Кам'янець-Подільський фаховий коледж

НПЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»

Україна, м. Кам'янець-Подільський.

РОЛЬ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Проблема побудови громадянського суспільства в Україні співпадає в часі з процесом розбудови держави. Сьогодні досить актуальними є питання розбудови громадянського суспільства так, як ця тема багато в чому пов'язана з політичною ситуацією, як в нашій державі так багатьох інших країнах. Від громадянської активності залежить ставлення людини до оточуючих людей, до своєї країни, до вибору майбутнього своєї держави. Так само, від суспільно-політичного вибору молодого покоління залежить майбутнє України.

Сучасна молодь – це покоління креативних людей, які активно підтримують інноваційні ідеї у демократичних перетвореннях, що відбуваються у нашій державі та які бажають та вміють вчитися, працювати, власними силами будувати своє життя, які є достойними продовжувачами національних традицій нашого народу. Молодь є рушійною силою процесу розвитку суспільства, що потребує участі всіх елементів соціальної системи в її формуванні і напрямі процесу розвитку шляхом прогресу. Українська молодь найкраща, тому що, найбільше цінує, поважає та захищає свою свободу у будь-якому її прояві, прагне нового, готова змінювати себе і весь світ. Наша молодь – це двигун

розвитку країни, вона бажає втілювати свої задуми в життя, а також оптимістичніше за старше покоління дивиться в майбутнє.

Варто зазначити, що для сучасної молоді пріоритетними аспектами щодо розвитку країни є мир в Україні та забезпечення стабільної економіки. Молодь зацікавлена удосконалювати свої знання та навички життєдіяльності в сучасних умовах, а також здобуття впевненості, ініціативи і самостійності у розв'язанні життєвих проблем.

Повномаштабне вторгнення російських військ в Україну принесло кровопролиття і перекреслило мрії багатьох молодих українців. Зараз життя молодих українців докорінно змінилося, що змусило молодь ставати сміливішими, активнішими, рішучими. Війна вплинула на їхню освіту, культурне дозвілля, пріоритети. Всупереч усьому наша молодь є патріотами своєї Батьківщини. Багато юнаків і дівчат йдуть до війська, щоб давати відсіч агресору, долучаються до лав тер оборони, займаються волонтерством. Українська молодь цінує історію своєї землі, пишається українською культурою, рідною мовою, українськими спортсменами та з надією дивиться в майбутнє держави Україна.

За результатами національного опитування молоді, проведеного Центром аналізу та соціологічних досліджень (CISR) Міжнародного республіканського інституту (MPI) у межах програми USAID «Мріємо та діємо» 89% молоді віком 16-35 років, яка проживає в Україні, бачить майбутнє України обнадійливим, тоді як серед молоді, яка переїхала до Польщі, цей показник становить 81%. Молодь, яка проживає в Україні та Польщі практично однаково переконані в ПЕРЕМОЗІ України у війні – 98% та 97% відповідно, а також хочуть брати участь у процесах відбудови... Також, молодь рішуче налаштована брати участь у процесах відбудови України. Таке бажання висловили 79% респондентів в Україні та 83% – у Польщі [1].

Навіть в умовах повномасштабної війни українська молодь продовжує розвиватися та допомагати Україні виборювати ПЕРЕМОГУ. Вони зрозуміли, що можуть втратити не просто майбутнє, а життя в тій країні, яке було до цього і війна є загрозою того, що це все у них заберуть. Молоде покоління усвідомлюють, що можуть опинитися у такій тоталітарній державі, як росія.

В інтерв'ю для медіакомпанії Deutsche Welle молодий українець по імені *Руслан, 25 років, учасник боїв під Києвом зазначив:* «Ми на своїй землі, ми витримаємо, хоча дуже багато безневинних жертв. Ворог думав, що війною він роз'єднає Україну, але навпаки він її об'єднав. Мирні жителі просто виходять йому на зустріч, спалюючи його техніку. Мирне населення показує ворогу, що він прийшов не туди, де його чекають. Весь світ побачив, що Україна - це не та країна, яка може просто впасти. У нас дуже чудові слова є в гімні: «Душу й тіло ми положим за нашу свободу». Це дуже сильні слова, які розуміє кожен українець. Ці слова відповідають дійсності - ми готові віддати своє життя, аби наші діти жили у вільній незалежній державі, щоб тут не було жодного «русского міра» [2].

За час війни молодь навчилися волонтерити, плести маскувальні сітки, долучатись до благодійних акцій, упорядковувати території населених пунктів, відбудовувати зруйновані війною оселі, своєю творчістю висловлювати

підтримку воїнам. Війна ще більше згуртувала українців, розбудила в них патріотичні почуття.

Доктор філософських наук, завідувач кафедри соціології та соціальної роботи Ужгородського національного університету Федір Шандор, нині він стрілець 68 батальйону 101 бригади територіальної оборони Закарпатської області, який вів лекції з окопу, переконує, що майбутнє України – в освіченій молоді і що сьогоднішня українська молодь – це найкраще, що є в Україні і якби не молодь Майдан, то Помаранчевої революції не було б та якби не молодь, яка пішла у добровольчі батальйони ТРО чи ЗСУ, то нас просто вже могло б і не бути. Наша молодь – це не тільки патріотизм, а це той національний стрижень, який є молодечим, козацьким і справді українським.

Список використаних джерел:

1. «Молодь хоче бути в Україні та прагне долучитися до відбудови». Матеріали незалежного видання TEXTY.org.ua . 29.09.2023 р., <https://texty.org.ua/fragments/110765/molod-hoche-buty-v-ukrayini-ta-prahnedoluchytysya-do-vidbudovy-doslidzhennya/>
2. «Війна очима молоді: Потрібно щось робити і захищати країну». 28.03.2022 р. Сайт медіокомпанії Deutsche Welle, <https://www.dw.com/uk/viina-ochyma-molodi-potribno-shchos-robyty-i-zakhyshchaty-krainu/a-61265280>.

*Максим В.В.,
студентка ВСІП
«Мукачівського фахового коледжу НУБіП України»
Науковий керівник: Готько Н.М.,
кандидат економічних наук, викладач,
Україна, м. Мукачєво*

СУЧАСНА МОЛОДЬ І ЇЇ ПОГЛЯДИ НА СУСПІЛЬСТВО ТА ЕКОНОМІКУ

Сучасна молодь – це покоління креативних людей, які активно підтримують інноваційні ідеї, у своїй більшості пишається своїм громадянством, майже вся вільно володіє англійською мовою. Сьогоднішня молодь готова брати активну участь у політичних та економічних процесах, для того, аби бути почутою владою. Вона є носієм інтелектуального потенціалу, важливою ланкою суспільства, а в деяких випадках і вирішальним фактором при прийнятті соціально-економічних рішень. У неї існують свої погляди на життя суспільства та розвиток економіки.

За даними онлайн-досліджень за 2021-2023 роки, соцмережі використовують 4,8 млрд. людей у всьому світі, що складає 59,9% від усього населення Землі, а 31,8% усіх користувачів становлять люди віком 18-28 років. 81% компаній та організацій використовують соціальні мережі як засіб для просування бренду. Також, найактивнішою групою користувачів (продукують 52% від усього контенту) є користувачі покоління Z (ті, хто народились між 1997 і 2012 роками) [1].

Соцмережі мають значний вплив на життя сучасної людини та суспільства, а попередні дані вказують, що цей вплив мають і молоді люди, відповідно. Політологічні, екологічні, соціально-економічні тощо погляди сучасної молоді мають свої проєкції в їхніх соцмережах. Згідно з результатами дослідження Американської психологічної асоціації (American Psychological Association) 49,3% опитаних людей з більшою вірогідністю дослухаються до порад та інформації, які знайшли в соцмережах і про які дали відгуки кілька людей, аніж до слів реальних знайомих. Сукупно ці факти вказують на те, що думка й світогляд сучасних молодих людей є важливою та впливовою[2].

Погляд сучасної молоді на соціально-економічні складові значно відрізняється від погляду старших поколінь на них. Випускники навчальних закладів з більшою ймовірністю підуть на ту роботу, де є офіційне працевлаштування, ніж на ту, де зарплата «в конвертах» (при умові, що в обох місцях розмір заробітної плати до вирахувань податків та обов'язкових платежів буде однаковою). В той час як люди віком 35 років і старші дивляться на можливість отримати більше прибутку. Також велика частина сучасної молоді більше цінує людську працю та готові за неї більше платити. Так на початку квітня 2023 року в соціальній мережі Twitter (X) серед українських користувачів було проведено соціальне опитування щодо їхніх поглядів на питання «кількості\якості» продукції, яке показало наступні результати: 57% опитаних людей віком 18-25 років готові платити більше, якщо продукція якісна; 73% опитаних людей віком 45-55+ років вважають за краще заощадити й купити продукцію середньої якості.

Сучасні молоді люди також більше за гендерну рівність на ринку праці, що є поштовхом до більшої ефективності праці, через меншу кількість попереджень щодо працівників і їхніх ролей у суспільстві, тоді як у компаніях, якими керують люди старших поколінь, нерідко бувають ситуації звільнення/не прийняття на роботу/зменшення заробітної плати через стать працівника/ці (поширений приклад: працівниці-жінки отримують меншу заробітну плату, ніж їхні колеги чоловіки за одну й ту ж саму роботу, що призводить до втрати мотивації та, можливо, звільнення з роботи, хоча їхня робота може бути набагато кращою та ефективнішою)[3].

Найбільший вплив молоді проглядається в роботі та ефективнішому функціонуванні компаній та організацій за рахунок новаторств, які пропонують молоді спеціаліст(к)и. Саме завдяки ним компанії не стоять на місці та залучають до себе більше цільової аудиторії. Також вони є головними каталізаторами для впровадження більшої диджиталізації суспільства, адже не можна уявити життя сучасної молоді людини без цифрових технологій, що полегшують життя. Вони вводять їх у всі можливі для цього сфери. Це призвело до того, що станом на 2021 рік кількість українців із базовими та вищими комп'ютерними навичками становила 52,2%. Міністерством цифрової трансформації передбачається, що до 2024 року освітній контент із цифрових знань отримають ще 6 млн. українців.

Отже, погляди сучасної молоді в більшості випадків є досить прогресивними та такими, що позитивно впливають на життя суспільства та економіки в цілому. Свої погляди вони транслують у соціальних мережах, звідки з ними ознайомлюються інші молоді люди, що призводить до безперервного кругообігу інформації та її більшому поширенні. Це, у свою чергу, відображається на соціально-економічних складових.

З вище сказаного стає зрозумілим, що на сьогоднішній день роль поглядів молоді є значною та незаперечною.

Список використаних джерел:

1. <https://blog.hootsuite.com/social-media-demographics/>
2. <https://www.apa.org/>
3. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Gender_pay_gap_statistics

Мошак Р.В.,

студент Кам'янець-Подільського медичного фахового коледжу

Науковий керівник: Якубовська А.М.,

викладач української мови та літератури

Україна, м. Кам'янець-Подільський

СТАРТАПИ ТА САМОЗАЙНЯТІСТЬ: МОЛОДЬ НА ФРОНТИРІ ЕКОНОМІЧНИХ ЗМІН

Стартапи та самозайнятість для молоді представляють собою захопливий та динамічний світ, який розцвітає на фоні швидко змінюючогося економічного ландшафту. Молодь, яка обирає цей шлях, часто стає піонерами та інноваторами, готовими взяти на себе ризик і впроваджувати новаторські ідеї.

Стартапи:

- Ідеї та Інновації. Молодь, яка створює стартапи, виходить за межі традиційних підходів до бізнесу, ризикуючи втілювати свої унікальні ідеї та інноваційні концепції. Це може включати в себе розробку продуктів чи послуг, спрямованих на ринкові ніші, які раніше залишалися непокритими, або на вирішення актуальних соціальних проблем. Молоді підприємці ставлять перед собою завдання створювати не лише комерційно успішні, а й соціально відповідальні бізнеси.

- Технологічний фокус. У світі швидкого технологічного розвитку багато стартапів орієнтовані на застосування передових технологій. Вони можуть використовувати штучний інтелект для створення інноваційних рішень, блокчейн для забезпечення безпеки та прозорості, а Інтернет речей для з'єднання фізичних пристроїв в єдину мережу. Технологічний фокус створює нові можливості для оптимізації процесів та надання унікальних послуг.

- Глобальний ринок. Інтернет та глобалізація дозволяють молодим підприємцям виходити за межі територіальних обмежень і створювати продукти та послуги для світового ринку. Це вимагає розуміння міжнародних стандартів, культурних особливостей та специфік різних ринків. Глобальний підхід відкриває широкі перспективи для росту, конкуренції та співпраці з підприємцями з усього світу.

- Екосистема стартапів. Молодь, що обирає шлях стартапів, активно взаємодіє з різними гравцями в екосистемі, що підтримує стартап-галузь. Інкубатори та акселератори допомагають в розвитку ідеї, інвестиційні фонди надають фінансову підтримку, а спільноти співробітників дозволяють обмінюватися знаннями та досвідом. Ця взаємодія створює сприятне

середовище для інновацій та підтримує молодих підприємців на кожному етапі розвитку їхніх стартапів [1;508].

Самозайнятість:

- Свобода та Гнучкість. Самозайнятість відкриває перед молодими підприємцями необмежені можливості управління своїм часом та робочим графіком. Вони можуть визначати, коли і де працювати, що дозволяє досягати балансу між професійним та особистим життям. Це особливо важливо для тих, хто цінує гнучкість у житті та хоче самостійно визначати свої пріоритети.

- Креативний потенціал. Самозайнятість стимулює креативний розвиток, оскільки підприємці можуть вільно реалізовувати свої ідеї та концепції без необхідності проходження через багатованкові корпоративні ієрархії. Це сприяє виникненню новаторських підходів, адже самозайняті особи не обмежені стандартними рамками і можуть експериментувати та впроваджувати свої унікальні ідеї у життя.

- Цифрова та Онлайн-робота. Використання цифрових технологій та онлайн-платформ дозволяє самозайнятим особам розширювати свої бізнеси глобально. Молодь активно використовує можливості Інтернету для маркетингу, продажу продуктів чи послуг, а також для привласнення ресурсів та навчання новим навичкам. Цифрова трансформація сприяє ефективному веденню бізнесу та забезпечує доступ до ринків та ресурсів у будь-якому куточку світу.

- Спільноти та Мережі. Самозайняті особи часто входять до спільнот та мереж, щоб обмінюватися досвідом, знаходити партнерів і отримувати підтримку. Це може бути особливо важливим для тих, хто працює самотужки, оскільки вони можуть отримувати поради, знаходити мотивацію та розширювати свої можливості завдяки взаємодії з іншими самозайнятими особами. Спільноти також сприяють обміну ідеями та відкривають можливості для співпраці [2;84].

Ці тенденції свідчать про те, що молодь активно бере участь у формуванні нового економічного порядку через розвиток стартапів та вибір самозайнятості. За допомогою інновацій та технологій вони визначають нові стандарти та відкривають двері для нових можливостей у світі бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Завадська А.Т. Проблемні питання забезпечення державної підтримки та залучення стартап-компаній до інноваційної діяльності. Сучасна парадигма публічного управління : Збірник тез II Міжнародної науково-практичної конференції / За наук. ред. к.е.н., доцента Стасишина А.В. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 12 листопада 2020 р. Львів, 2020. С. 507-510Козачок І. Принципи та реалізація стратегії розвитку цифрової економіки в Україні. Формування сучасних концепцій менеджменту організацій та адміністрування в умовах цифровізації : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю створення кафедри менеджменту організацій та управління проектами 23–24 вересня 2021 року / ред.-упорядник д.філософ.н., проф. В. Г. Воронкова. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2021. С.81-86

Нікітін Д.М.,

*магістрант Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

Науковий керівник: Гуцал І.С.,

*доктор економічних наук, професор
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

З метою оцінки ефективності діяльності з управління персоналом застосовують різні методи та прийоми. Результати оцінки виступають індикатором, яка відображає наявність головних проблем роботи з персоналом: плінність персоналу, якість виконання роботи, ступінь задоволеності працівників, виконавська дисципліна тощо.

Критеріями оцінки ефективності кадрової політики є система трудових показників підприємства. Визначення системи трудових показників направлено на досягнення цілей:

- забезпечення зростання продуктивності праці персоналу з темпом зростання, що перевищує темпи зростання середньої заробітної плати за організацію;
- економія праці та фонду оплати праці;
- дотримання правильних співвідношень у заробітній платі окремих категорій працівників відповідно до кількості та якості їх праці за встановленого розміру загального фонду заробітної плати;
- посилення матеріальної зацікавленості кожного працівника та колективу загалом у покращенні техніко-економічних показників господарську діяльність підприємства;
- забезпечення потреби в кадрах необхідної кваліфікації, а також підвищення кваліфікації працівників підприємства;
- встановлення оптимального співвідношення (пропорцій) у чисельності персоналу, за функціями виробництва, обслуговування та управління [1].

Якщо розглядати оцінку ефективності кадрової політики в органах публічної влади з розподілу функцій, то можна узагальнити наступні висновки. Функція планування персоналу містить такі параметри оцінки кадрової політики, як оцінка наявних в організації ресурсів, її цілей та перспектив розвитку персоналу, а також розрахунок майбутніх потреб у персоналу, аналіз оптимальності штатного розкладу, рівня його обґрунтованість, аналіз кадрового потенціалу підприємства.

Щодо функції використання персоналу, тут основними критеріями ефективності кадрової політики є рівень зайнятості, рівень забезпеченості персоналу; стабільність складу працівників. Найм та відбір персоналу передбачає оцінку застосовуваних методів підбору та відбору працівників, аналіз джерел та шляхів покриття потреби у персоналі, оцінку результативності найму.

Оцінка ефективності кадрової політики через функцію ділової оцінки персоналу може бути проведена шляхом аналізу використаних методів оцінки працівників, встановлення термінів проведення ділової оцінки, ретельного

аналізу представлення результатів оцінки та прийнятих рішень щодо підсумків оцінки персоналу.

Функція професійної орієнтації та адаптації персоналу включає в себе аналіз методів професійної орієнтації та виявлення та діагностику проблем, що виникають у персоналу

При впровадженні професійного росту та розвитку кар'єри персоналу важливо ретельно аналізувати систему просування всього персоналу та оцінювати ефективність цієї системи в конкретних умовах.

Функція організації трудової діяльності передбачає проведення аналізу умов праці, нормування праці та забезпечення працівників належними робочими місцями праці.

Ефективність кадрової політики за напрямом мотивації та стимулювання персоналу оцінюється за допомогою аналізу форм та систем стимулювання в організації та їх зв'язку з мотивацією персоналу, аналізу рівня та структури оплати праці, оцінки принципів оплати праці.

Комплексна та повна оцінка ефективності кадрової політики складається з аналізу економічної, соціальної та організаційної ефективності. При цьому економічна ефективність характеризує досягнення цілей організації за рахунок удосконалення використання людських ресурсів.

Продуктивність праці персоналу, індивідуальний внесок працівників відображається саме в економічних критеріях оцінки ефективності кадрової політики.

Соціальна ефективність кадрової політики відображає співвідношення між очікуваннями та реальним задоволенням інтересів та потреб персоналу в організації. Цей аспект значно визначається корпоративною культурою, застосовуваними формами стимулювання та мотивації, а також станом соціально-психологічного клімату в трудовому колективі. Іншими словами, це визначається тим, як ефективно застосовуються форми та методи взаємодії з кожним працівником.

Ефективність кадрової політики в організаційному контексті оцінюється залежно від того, наскільки цілісною і оптимальною є структура підприємства. Такий підхід до оцінки ґрунтується на тому, що персонал підприємства є сукупним громадським суб'єктом, який має безпосередній вплив на хід діяльності підприємства. У зв'язку з цим підсумкові результати цієї діяльності повинні служити критеріями для оцінки організаційної ефективності кадрової політики.

Ефективне функціонування кадрової служби та успішне управління організацією залежать від урахування зазначених факторів і спрямовані на досягнення показників ефективності. Таким чином, оцінка ефективності кадрової політики визначає не лише успішність управлінської політики в організації, а й відображає здатність системи управління персоналом та організацією до досягнення конкретних результатів в різних умовах.

Список використаних джерел:

1. Лук'янихіна О. А., Кіясова О. Методи оцінювання ефективності системи управління персоналом організації. Вісник Сумського державного університету. 2008. №1. С.26-33

Нікуліна А.О.,

студент ВНЗ Кам'янець-Подільський державний інститут

Науковий керівник: Кушнір Л.А.,

кандидат економічних наук, викладач

Україна, м. Кам'янець-Подільський

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ У ПІДЛІТКІВ

Фінансова грамотність є однією з ключових навичок, які мають формуватися у кожної особи ще з раннього віку. Сучасне життя ставить перед підлітками складні фінансові виклики а тому важливо акцентувати увагу на їхньому фінансовому вихованні.

Фінансова грамотність – це набір підходів, правил та практик, дотримуючись яких ми можемо настільки ефективно керувати своїми фінансовими потоками, що це дозволить ставати багатшими, досягати поставлених цілей та стабільно підвищувати рівень життя [2].

В основі фінансової грамотності підлітків лежить ряд ключових принципів, які допомагають ефективно управляти фінансами та забезпечують фінансову стабільність. Одним із важливих аспектів фінансової грамотності є детальне знання та контроль над усіма фінансовими потоками та джерелами доходів. Для цього можна використовувати інструменти, такі як гугл-таблиці чи спеціальні фінансові додатки, наприклад, MoneyWiz. Активний моніторинг та аналіз витрат дозволяє не лише контролювати свої фінанси, але й шукати можливості для ефективного заощадження.

Формування резервного фонду є важливою складовою фінансової грамотності. Зменшення ризиків втрати доходу, особливо в умовах кризи чи втрати роботи, може бути досягнуто підтриманням запасів, які покривають витрати протягом трьох місяців, навіть іноді півроку чи рік.

Формування бюджету на найближчі місяці чи рік, а також планування великих витрат, таких як відпустка, є етапом фінансової грамотності. Це дозволяє структурувати фінансові плани, раціонально розподіляти витрати необхідне та своєчасно накопичувати вихідну суму для запланованих подій [2].

Підлітковий вік являє собою період активного формування світогляду та цінностей. Фінансова грамотність, вбудована в цей процес, допоможе підліткам краще розуміти функціонування грошей та їх цінність та значення у суспільстві, освоювати навички формування бюджету та управління фінансами. Фінансова грамотність вчить підлітків основам інвестування та заощадження. Вони знають, як гроші зберігати, розуміють різні фінансові інструменти і навіть можуть починати інвестувати на ранньому етапі життя, покращуючи свою фінансову довгострокову перспективу [1].

Сім'я грає ключову роль у формуванні фінансових цінностей та навичок. Батьки повинні сприяти вихованню відповідного ставлення до грошей, на своєму ж прикладі, обговорюючи з підлітками сімейний бюджет, економічні аспекти життя та формувати акцент на інвестиціях.

Масова реклама та споживча культура можуть впливати на підлітків, особливо в епоху TikTok, створюючи необдумані фінансові онлайн-покупки та

навіть кредитні зобов'язання. Відсутність розуміння ефектів рекламних впливів може призвести до непродуманих фінансових рішень.

Освіта в галузі фінансів повинна бути доступною та зрозумілою для підлітків. Шкільна програма повинна включати в себе основи економіки, бюджетування, інвестування та податкової системи. З 2019 р. в українських школах за ініціативи Міністерства освіти і науки України, було введено курс за вибором «Фінансова грамотність» для учнів 10-11 класів, з метою навчати молодь критично оцінювати фінансову інформацію та розуміти основні поняття економіки. Проте багато шкіл не включають даний курс. Відсутність таких уроків у шкільних програмах може призвести до того, що підлітки не отримують найважливіших знань та навичок щодо управління фінансами.

У підлітковому віці важливо активно розвивати фінансові навички. Це може включати в себе участь у фінансових іграх та практичних завданнях, які допомагають засвоїти навички формування бюджету, планування витрат та управління ризиками. Найкраще це можна демонструвати через ігрові форми: «Скарбничка», «Money Lover», «Тренажер банкомат», «Лісові комерсанти», «Супермаркет» [3].

Неясність у виборі майбутньої сфери діяльності може ускладнити розуміння підлітків того, які фінансові рішення є найбільш доцільними для їх майбутнього. Вони можуть не бачити прямого зв'язку між навчанням та їхньою фінансовою успішністю. Фінансова відповідальність в наш час, це не лише уміння раціонально витрачати гроші, а й розуміння наслідків фінансових рішень. Підліткам важливо навчатися відповідальності за свої майбутні фінанси, а також розуміння значення заощаджень та інвестицій для майбутнього.

Висновок. Фінансова грамотність для підлітків є невід'ємною частиною їхньої освіти, що сприяє формуванню відповідальних громадян, здатних раціонально керувати своїми фінансами та будувати стійке фінансове майбутнє. Формування цієї навички в підлітковому віці є ключовим завданням, що вимагає комплексного підходу. Впровадження фінансових курсів, використання інтерактивних методів та сімейне виховання в галузі фінансів можуть сприяти успішному формуванню фінансової грамотності серед молоді, створюючи підґрунтя для їхнього успіху у фінансовому світі.

Список використаних джерел:

1. Фінансова грамотність. Фінанси. Що? Чому? Як?: навчальний посібник / авт. кол.; – К., 2019. С. 27.
2. Фінансова грамотність: як забезпечити комфортне життя та безбідну старість [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://happymonday.ua/finansova-gramotnist>
3. Формування фінансової грамотності для дітей та підлітків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://yes-tm.com/finansovayagramotnost-dlya-detej>

Рашикієвська М.В.

Студентка Державного торговельно-економічного університету

Науковий керівник: Шевченко О.В.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного,

фінансового та інформаційного права

Україна, м. Київ

МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ЩОДО УЧАСТІ МОЛОДІ У ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСАХ

З кожним роком відсоток молодих людей, які зацікавлені діяти та впливати на державні структури, економіку та суспільний ладі стає вищим. Це насамперед пов'язано з тим, що молодь – найбільш мобільна та адаптивна група нашого суспільства, яка здатна в рази швидше сприймати, обробляти та видавати отриману ними інформацію. Молодь може відіграти вирішальну роль у формуванні державних та муніципальних владних органів і їх суб'єктів. Саме демократичний розвиток держави надає можливість її громадянам здійснювати народовладдя (шляхом участі у виборах, ініціювання проведення референдумів) та контроль за діяльністю органів державної влади.

На сьогодні існує чимало наукових праць і статей українських вчених, і кожен з них по різному розкрив важливість участі молоді у суспільних та державотворчих процесах нашої країни, серед них: Балакера О.М. [3], Головенько В.А. [1], Карнаух А. [4], Перепелиця М. П. [2] та ін.

Сучасна молодь – це сміливі, вільні та ризиковані люди, це рушійна енергія, це генератори нових ідей та цікавих рішень. ЮНЕСКО та ООН визначають молоддю дівчат і юнаків віком від 17 до 25 років [4]. В Україні вікові рамки молоді визначено на рівні закону ще у 1993 році, а саме у Законі України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді» [5] (який на сьогодні втратив чинність), відповідно до статті 1 молоддю вважаються громадяни віком від 14 до 35 років. Новий законодавчий акт, який був прийнятий 27.04.2021 року деталізував та розширив категорію «молодь»: «молодь - молоді особи - особи віком від 14 до 35 років, які є громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах» [6, ст.1. п.17].

Грунтовний аналіз українського молодіжного руху провів В. Головенько, котрий підняв питання участі молодіжних об'єднань та рухів у процесах творення держави, питання професійної соціалізації молодого покоління [1]. Також можна виокремити думку М. Перепилиці, який вважає молодь суспільним чинником формування громадянської основи в Україні та підкреслив значення цієї групи суспільства через функції, структуру, механізми реалізації та впровадження державної молодіжної політики на місцевому рівні [2].

Поняття молодіжної політики розкрито у статті 1 п.10 Закону України «Про основні засади молодіжної політики» як «напрямок державної політики, спрямований на створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов і гарантій для соціалізації та інтеграції дітей та молоді в суспільні процеси, що здійснюються в інтересах дітей та молоді та за

їх участю» [6]. Сьогодні держава створює умови для розвитку молодіжних об'єднань та рухів, єдиною завадою стала війна. На думку авторів політологічного енциклопедичного словника «молодіжна політика повинна мати підтримку зі сторони держави, тому одними із взятих до уваги завдань мають стати: створення необхідних умов для зміцнення гарантій забезпечення прав і свобод молодих громадян, допомога молодим людям у реалізації і самореалізації їх творчих можливостей та ініціатив, залучення молоді до активної участі в економічному розвитку України, надання державою кожній людині соціальних послуг з навчання, духовного і фізичного виховання, соціальний захист груп молоді, неспроможних самостійно вирішувати власні проблеми, або хоча б полегшити якимось чином своє життя» [7].

Метою молодіжної політики відповідно до Закону є «створення умов для самореалізації та розвитку потенціалу молоді в Україні, підвищення рівня її самостійності та конкурентоспроможності, забезпечення активної участі молоді в суспільному житті» [6, ст.3].

Погоджуємося з думкою О. Балакера, який вважає, що основними завданнями державної молодіжної політики є: створення гарантованих соціально-економічних, політичних та інших необхідних стартових умов для соціалізації молоді; вивчення становища молоді, створення необхідних умов для зміцнення правових та матеріальних гарантій щодо здійснення прав і свобод молодих громадян, діяльності молодіжних організацій для повноцінного соціального становлення та розвитку молоді; реалізація проблем, запитів, інтересів молоді; координація зусиль державних органів, партій, організацій, об'єднань, рухів, соціальних інститутів щодо забезпечення умов для розвитку і самореалізації молоді; надання державою кожній молодій людині соціальних послуг по навчанню, вихованню, духовному і фізичному розвитку, професійній підготовці; соціальний захист груп молоді, неспроможних самостійно вирішувати власні проблеми, або, хоча б, полегшити своє життя; допомога молодим людям у реалізації їх творчих можливостей та ініціатив; залучення молоді до активної участі в державотворчих процесах; координація зусиль усіх організацій та соціальних інститутів, що співпрацюють з молоддю [3].

Сучасна молодь вже не є пасивним спостерігачем процесів та змін, що якимось чином відбуваються у їх житті, а завжди долучається, а іноді, навіть і сама генерує ці зміни. Отже, молодь є невід'ємною частиною у творенні економічного, політичного та соціального життя країни. Ми маємо розглядати молодь, як один із основних ресурсів розвитку держави, генеруванню нових ідей, відстоювання певних інтересів країни та нації. Аби це все гармонійно працювало варто забезпечити цій соціальній групі підтримку в їх самореалізації та реалізації ініціатив, свободу до залучення в політико-економічному та культурному аспектах країни, і ця підтримка має бути неспіздочина, а постійна. На нашу думку, Україна має величезний потенціал для подальшого розвитку, тому ми, нове покоління українців, будемо прагнути та сприяти докорінним змінам в державній політиці та розвитку молодіжної політики України.

Список використаних джерел:

1. Головенько В.А. Український молодіжний рух у ХХІ ст. / Укр. НДІ проблеми молоді. – К.: А.Л.Д., 1997. – 158 с.
2. Перепелиця М.П. Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект). – К.: Український ін-т соціальних досліджень, Український центр політичного менеджменту, 2001. – 242 с.
3. Балакера О.М. Довідкові матеріали про становище молоді та хід реалізації державної молодіжної політики в Україні. – К.: Весь мир, 1997. – 98 с.
4. Карнаух А. Проблеми молодіжної політики в сучасній Україні // Політичний менеджмент. – 2005. – № 4 (13). – С. 63-69.
5. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України від 05.02.1993 № 2998-ХІІ (на сьогодні втратив чинність) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12#Text>
6. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27.04.2021 № 1414-ІХ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>
7. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В. П. Горбатенко; За ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Генеза, 2004. – С. 367.

*Рашківська М.В.,
Студентка Державного Торговельно-Економічного університету
Науковий керівник: Шевиченко О.В.,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
Україна, м. Київ*

РОЛЬ МОЛОДІ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

З кожним роком відсоток молодих людей, зацікавлених у державній структурі, економіці та суспільному ладі стає вищим. Це насамперед пов'язано з тим, що молодь – найбільш мобільна та адаптивна група нашого суспільства, яка здатна в рази швидше сприймати, обробляти та видавати отриману ними інформацію. Дослідження проблем і потреб української молоді асоціюється з відносно нещодавнім переходом суспільства до демократичного ладу. Адже основу демократії складає держава, заснована на здійсненні народовладдя шляхом забезпечення прав громадян, їх рівної участі у формуванні державної влади і контролю за її діяльністю.

Існує чимало наукових праць і статей українських вчених, і кожен з них по-різному розкрив важливість участі молоді у суспільних та державотворчих процесах нашої країни. Головним аналізатором українського молодіжного руху є В. Головенько, котрий підняв питання участі молодіжних об'єднань та рухів у процесі творення держави, питання професійної соціалізації молодого покоління [1].

Також можна виокремити думку М. Перепилиці, який вважає молодь суспільним чинником формування громадянської основи в Україні та підкреслив значення цієї групи суспільства через функції, структуру, механізми реалізації та впровадження державної молодіжної політики на місцевому рівні [2].

На підтвердження вищесказаного можна виокремити і погодитися з думкою О. Балакера, який вважає, що основними завданнями державної молодіжної політики є:

- створення гарантованих соціально-економічних, політичних та інших необхідних стартових умов для соціалізації молоді;
- вивчення становища молоді, створення необхідних умов для зміцнення правових та матеріальних гарантій щодо здійснення прав і свобод молодих громадян, діяльності молодіжних організацій для повноцінного соціального становлення та розвитку молоді;
- реалізація проблем, запитів, інтересів молоді – не за рахунок інших соціальних груп;
- координація зусиль державних органів, партій, організацій, об'єднань, рухів, соціальних інститутів щодо забезпечення умов для розвитку і самореалізації молоді;
- надання державою кожній молодій людині соціальних послуг по навчанню, вихованню, духовному і фізичному розвитку, професійній підготовці;
- соціальний захист груп молоді, неспроможних самостійно вирішувати власні проблеми, або, хоча б, полегшити своє життя;
- допомога молодим людям у реалізації їх творчих можливостей та ініціатив;
- залучення молоді до активної участі в державотворчих процесах;
- координація зусиль усіх організацій та соціальних інститутів, що співпрацюють з молоддю [3].

Оскільки сучасна молодь вже не є пасивним спостерігачем процесів та змін, що якимось чином відбуваються у їх житті, а завжди долучається, а іноді, навіть і сама генерує ці зміни, ми уособлюємо її зі світлим майбутнім нашого суспільства. Саме це, за словами А. Карнауха, і робить молодь «основною рушійною силою прогресивного суспільно-політичного розвитку на етапі становлення української політичної нації» [4]. Саме визначення соціалізації трактує собою процес та результат засвоєння й активного відтворення людиною соціально-культурного досвіду, але ж ми розуміємо, що теперішнє покоління не готове повністю переймати досвід своїх попередників. Сучасна молодь – це сміливі, вільні та ризиковані люди, це рушійна енергія, це генератори нових ідей та цікавих рішень, такими ми їх бачимо, і такими вони хочуть бути. ЮНЕСКО та ООН визначають молоддю дівчат і юнаків віком від 17 до 25 років, а от у Законі України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді» зі змінами, внесеними згідно з Законом від 23 березня 2004 року, визначається, що молоддю вважаються громадяни віком від 14 до 35

років [5]. На думку В. Горбатенка, молодіжна політика повинна мати підтримку зі сторони держави, тому одними із взятих до уваги завдань мають стати: створення необхідних умов для зміцнення гарантій забезпечення прав і свобод молодих громадян, допомога молодим людям у реалізації і самореалізації їх творчих можливостей та ініціатив, залучення молоді до активної участі в економічному розвитку України, надання державою кожній людині соціальних послуг з навчання, духовного і фізичного виховання, соціальний захист груп молоді, неспроможних самостійно вирішувати власні проблеми, або хоча б полегшити якимось чином своє життя [6].

Отже, підтверджуючи виклад попередніх думок, можна з впевненістю сказати, що молодь є невід'ємною частиною у творенні економічного, політичного та соціального життя країни. Ми маємо розглядати молодь, як один із основних ресурсів розвитку держави, генеруванню нових ідей, відстоювання певних інтересів країни та нації. Аби це все гармонічно працювало варто забезпечити цій соціальній групі підтримку в їх самореалізації та реалізації ініціатив, свободу до залучення в політико-економічному та культурному аспектах країни, і ця підтримка має бути неепізодична, а постійна. На нашу думку, Україна має величезний потенціал для подальшого розвитку, тому ми, нове покоління українців, будемо прагнути та сприяти докорінним змінам в державній політиці та розвитку молодіжної політики України.

Список використаних джерел:

1. Головенько В.А. Український молодіжний рух у ХХІ ст. / Укр. НДІ проблеми молоді. – К.: А.Л.Д., 1997. – 158 с.
2. Перепелиця М.П. Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект). – К.: Український ін-т соціальних досліджень, Український центр політичного менеджменту, 2001. – 242 с.
3. Балакера О.М. Довідкові матеріали про становище молоді та хід реалізації державної молодіжної політики в Україні. – К.: Весь мир, 1997. – 98 с.
4. Карнаух А. Проблеми молодіжної політики в сучасній Україні // Політичний менеджмент. – 2005. – № 4 (13). – С. 63-69.
5. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» із змінами від 23.03.2004 // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1992. – № 34. – С. 32 – 38.
6. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В. П. Горбатенко; За ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Генеза, 2004. – С. 367.

Романко Л.П.,

здобувач вищої освіти,

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»

Науковий керівник: Семенишена Р.В.,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»

Україна, м. Кам'янець-Подільський

МОЛОДЬ ЯК ДВИГУН ТЕХНОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ

Сучасний світ перебуває на передовій технологічного розвитку, де кожен новий день приносить із собою виклики та можливості для трансформації суспільства. У цьому контексті важливо визначити роль та внесок конкретних сегментів населення в створення інноваційного майбутнього. Особливої уваги заслуговує молоде покоління, яке виступає не просто як активний учасник цього процесу, але і як його справжній каталізатор.

Тема є актуальною та стратегічно важливою для розуміння та вивчення того, як молодь впливає на технологічні зміни та розвиток. Молодь не лише адаптується до нових технологій, але й активно їх формує, впроваджує та розробляє. Їхні інноваційні підходи визначають нові тенденції та створюють основу для подальшого розвитку.

В даному контексті, дослідження ролі молоді в технологічних інноваціях відкриває можливості для розуміння та визначення стратегій, що сприятимуть створенню динамічного та конкурентоспроможного суспільства.

У час технологічних перетворень молодь стоїть на передовій інноваційного арсеналу, виявляючи себе не просто користувачами новітніх розробок, але й справжніми архітекторами та майстрами цифрового майбутнього. "Молодь як двигун технологічних інновацій" — це гасло, яке переписує звичні правила гри та робить молодь не лише об'єктом, але й суб'єктом трансформації.

Молодь — це не просто цифрове покоління, але й творці нових парадигм, архітектори власного інформаційного простору, які взяли на себе відповідальність формувати технологічне оточення навколо себе. Їхні інтереси, ідеї та прагнення визначають нові технології, які змінюють наше бачення світу.

Вони перетворюють смартфони з пристроїв зв'язку в інтелектуальні центри управління життям. Їхні інноваційні підходи приводять до революції в галузях від освіти до бізнесу. Молодь — це не тільки споживачі технологій, але й їхні креатори, випереджаючи час та визначаючи нові тренди.

Провідні молоді інженери, розробники програмного забезпечення та підприємці об'єднують свої сили, щоб переписати правила гри. Вони прагнуть не лише до технічної переваги, але й до створення технологій, які вирішують сучасні виклики та покращують якість життя. "Молодь як двигун технологічних інновацій" — це не лише тема досліджень, але й своєрідний лейтмотив, який підсилює енергію та творчий потенціал тих, хто формує наше технологічне майбутнє.

1. Роль молоді в Силіконовій долині: В 1970-х роках молодь в Силіконовій долині в США відіграла ключову роль у створенні новаторських технологічних компаній, таких як Apple, Microsoft та

- Intel. Молодь, така як Стів Джобс, Білл Гейтс та інші, перевернула традиційні уявлення про комп'ютери та програмне забезпечення.
2. Студентські рухи в 1960-х: В 1960-х роках молодь стала катализатором соціальних та технологічних змін. Студентські рухи, зокрема події в університетах, вплинули на поширення інформації та обмін ідеями, що сприяло створенню нових концепцій та технологій.
 3. Роль молоді в Інтернет-революції: У 1990-х роках молодь грала важливу роль у розвитку Інтернету та створенні перших веб-сайтів та стартапів. Молоді підприємці, такі як Марк Цукерберг, засновник Facebook, та інші, стали символами нового етапу технологічного розвитку.
 4. Хакерський рух: Ранній хакерський рух, який розпочався в 1960-1970-х роках, був великою частиною молодіжного підходу до технологій. Молодь-програмісти активно вивчали системи та розробляли нові методи програмування, що визначило подальший розвиток комп'ютерних технологій.

Ці історичні факти демонструють, що молодь завжди виступала в якості двигуна технологічних інновацій, формуючи обличчя та напрямок розвитку сучасних технологій.

У підсумку можна зазначити, що молодь виступає не просто як користувачі технологій, але й справжні творці та інноватори в цифровому просторі. Їхні ідеї та прагнення визначають нові технологічні тренди, перетворюючи не лише спосіб спілкування, але й спосіб життя та розвитку суспільства. "Молодь як двигун технологічних інновацій" стає не лише темою досліджень, але й позначає собою важливий напрямок, де молодь виступає ключовим суб'єктом трансформації, спрямованої на створення динамічного та конкурентоспроможного суспільства.

Семененко І.І.,
магістрант Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
Науковий керівник: Маршалок Т.Я.
доктор економічних наук, професор
Україна, м. Кам'янець-Подільський

ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Якість управління на різних рівнях, як центральному, так і місцевому, залежить від компетентності державних службовців, їхньої здатності надавати високоякісні публічні послуги та від їхньої мотивації та чесності. Важливо розглядати службову діяльність як служіння громадянам, що вимагає не лише відбору найкращих фахівців, але й підтримки їхнього професійного розвитку для досягнення більшої ефективності та результативності.

Основною метою державної кадрової політики є прогнозування та програмування кадрового забезпечення, визначення стратегічного бачення у формуванні, професійному розвитку та раціональному використанні кадрів та інших трудових ресурсів України. Під трудовими ресурсами розуміється працездатна частина населення, яка здатна виробляти матеріальні блага або послуги за умови їхньої психофізіологічної та інтелектуальної спроможності.

Кадрова політика в галузі державного управління визначає роль та місце кадрів у суспільстві, а також встановлює мету, завдання, ключові напрями та принципи діяльності державних структур щодо управління кадрами. Вона визначає основні критерії оцінки роботи цих структур, а також спрямована на удосконалення процесів підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів та раціональне використання кадрового потенціалу країни.

У практичному виконанні кадрова політика держави та організації проявляється через реалізацію функцій управління персоналом. Управління персоналом організації є цілеспрямованою діяльністю керівного складу, керівників та спеціалістів в системі управління персоналом. Ця діяльність включає розробку концепції та стратегії кадрової політики, а також визначення принципів та методів управління персоналом в межах організації.

З набуттям чинності Законом України "Про державну службу" від 10 грудня 2015 року № 889 виникла потреба у посиленні стратегічної ролі служб управління персоналом у системі державного управління. Ці служби відповідають за вирішення питань, пов'язаних з управлінням персоналом у державних органах. Це включає в себе добір персоналу, планування та організацію заходів щодо підвищення рівня професійної компетентності державних службовців, а також документальне оформлення вступу на державну службу, її проходження та припинення.

Служба управління персоналом у реалізації державної політики у сфері державної служби керується Конституцією України, законами України "Про державну службу", "Про місцеві державні адміністрації", "Про службу в органах місцевого самоврядування", "Про запобігання корупції", а також іншими законами України, міжнародними договорами, які набули обов'язкової сили за рішенням Верховної Ради України. Регулюючі акти також включають постанови Верховної Ради України, укази Президента України, акти Кабінету Міністрів України та центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері державної служби.

Управління персоналом здійснюється на основі основоположних принципів, які представляють собою основні концепції у сфері управління персоналом. Ці принципи визначають основний зміст наукової та практичної діяльності у цій галузі, охоплюючи аспекти побудови системи управління персоналом, механізми її функціонування та організаційну культуру.

Основними завданнями служби управління персоналом є реалізація державної політики у сфері управління персоналом державного органу. Це включає забезпечення керівника державної служби виконання його повноважень у сфері управління персоналом, організаційний розвиток державного органу, добір персоналу, прогнозування розвитку кадрів, стимулювання службової кар'єри та підвищення професійної компетентності працівників. Також важливі аспекти включають аналітичну та організаційну

роботу з кадрового менеджменту, організаційно-методичне керівництво та контроль за роботою з персоналом у територіальних органах, а також документальне оформлення вступу на державну службу, проходження та припинення служби.

Проблеми управління персоналом у сфері державної служби України виникають через відсутність чіткого розподілу політичних і адміністративних посад, відкритого конкурсного відбору державних службовців, відсутність системи кар'єрного зростання, недостатність можливостей для безперервного професійного навчання, а також відсутність єдиної системи критеріїв оцінювання та стимулювання. Поточна кадрова ситуація в Україні характеризується низьким рівнем професіоналізму, відсутністю спеціальної управлінської підготовки, несумісністю фахової підготовки з профілем діяльності, високим бюрократизмом та поширеною корупцією серед керівних кадрів.

В умовах сучасної роботи працівники кадрових служб повинні відповідати новим вимогам, бути здатними розуміти соціально-економічні процеси в Україні та за її межами, мати спеціальні знання в організації виробництва, включаючи ефективні методи праці, і володіти навичками роботи з сучасною обчислювальною технікою.

Ключовою метою реформування державного управління в Україні є модернізація системи державної служби відповідно до найкращих світових стандартів і практик. З цією метою необхідно створити кадрові служби, які візьмуть на себе не лише виконання управлінських функцій, а й забезпечать ефективне керівництво організацією, розробити базу даних щодо психологічних типів працівників та розробити новий мотиваційний механізм.

Реалізація цих заходів у сфері управління персоналом дозволить створити в Україні стабільну та професійну державну службу, яка не тільки буде політично незалежною, але й буде активно стимульована до постійного поновлення своїх професійних знань, вмінь і навичок. Це в свою чергу допоможе державним службовцям ефективно та результативно формулювати політику держави в плані суспільного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text)
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 03.08.2023 № 3022-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
3. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 05.06.2023 № 3051-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.
4. Про освіту: Закон України від 02.07.2023 № 3143-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text/>.
5. Про державну службу: Закон України від 19.10.2023 № 3378-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.

*Семененко Т.М.,
магістрантка Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
Науковий керівник: Маршалок Т.Я.,
доктор економічних наук, професор,
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ФУНКЦІОНУВАННЯ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ЗДОРОВ'Я У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ

Для функціонування будь-якої системи управління необхідно дотримуватися умов:

- керована система повинна бути здатною переходити в різні стани та змінювати свої властивості.
- система управління повинна мати можливість реально впливати на стан об'єкту за допомогою управлінських рішень. Для цього система управління повинна мати відповідні органи, структуру та механізми управління.
- управління, що претендує на розумність, обов'язково повинно бути цілеспрямованим, тобто мати чітко поставлену мету та бажані кінцеві результати.
- система управління повинна мати нагоду вибору різних варіантів схвалюваних рішень;
- система управління повинна мати в розпорядженні свої реальні матеріальні, інтелектуальні, інформаційні і фінансові ресурси;
- управляюча система повинна не тільки чітко орієнтуватися на мету управління, мати в кожний момент часу інформацію про поточний стан керованого об'єкту по каналах зворотного зв'язку;
- оптимальне управління вимагає навиків оцінки якості управлінських рішень, надійних критеріїв та представницьких показників.

Управління охороною здоров'я населення в Україні є комплексною задачею всього українського суспільства, в реалізації якої беруть участь безліч секторів народного господарства, структур управління (від державних до місцевих органів самоврядування). Для ухвалення науково обгрунтованого рішення в галузі забезпечення охорони здоров'я потрібні дані медико-соціального, економічного, правового характеру.

Варто враховувати чинники, що визначають методи управління складною системою охорони здоров'я населення в цілому і на окремих територіях:

- соціальні чинники (соціальна спрямованість рішень дій, державних, регіональних, місцевих органів влади);
- рівень соціально-економічного розвитку країни в цілому та окремих регіонів;
- реалізацію принципів соціальної справедливості та доступності для всіх членів суспільства досягнень науки в галузі охорони здоров'я населення;
- рівень наукового забезпечення проблем охорони здоров'я населення;

- адаптацію міжнародного досвіду галузі медико-соціального забезпечення населення України та в різних регіонах.

Система охорони здоров'я населення складається зі структурних компонентів, які представлені відповідними відомствами медико-соціального забезпечення, і функціональних елементів, таких як органи та установи медико-соціального обслуговування. Усі елементи цієї системи взаємодіють між собою, і для їх нормального функціонування необхідно, щоб між ними існував постійний та налагоджений за кількістю та якістю обмін інформацією. Для вирішення складних завдань охорони здоров'я населення важливий системний підхід, який передбачає чітке розмежування функцій та компетенцій всіх учасників медико-соціального захисту населення. На сьогоднішній день такий підхід в Україні реалізований лише частково. Побудова всієї системи охорони здоров'я населення повинна відповідати міжнародним стандартам прав людини та враховувати рекомендації міжнародних організацій, таких як Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, МОП (Міжнародна організація праці).

Законодавство України про охорону здоров'я базується на Конституції України та складається з Основ законодавства України про охорону здоров'я, а так само інших прийнятих відповідно до них актів законодавства, регулюючих суспільні відносини в галузі охорони здоров'я (в основному це Накази Кабінету Міністрів України). В «Основах законодавства України про охорону здоров'я» визначені основні принципи охорони здоров'я в Україні:

- визнання охорони здоров'я пріоритетним напрямом діяльності суспільства та держави, одним з головних чинників виживання та розвитку народу України;
- отримання прав та свобод людини та громадянина в галузі охорони здоров'я і забезпечення пов'язаних з ними державних гарантій;
- гуманістична спрямованість, забезпечення пріоритету загальнолюдських цінностей над класовими, національними, груповими або індивідуальними інтересами, підвищений медико-соціальний захист самих незахищених верств населення;
- рівноправність громадян, демократизм та загальнодоступність медичної допомоги і інших послуг в галузі охорони здоров'я;
- відповідність завданням та рівню соціально-економічного і культурного розвитку суспільства, наукова обґрунтованість, матеріально-технічна і фінансова забезпеченість;
- орієнтація на сучасні стандарти здоров'я та медичної допомоги, поєднання вітчизняних традицій та досягнень зі світовим досвідом в галузі охорони здоров'я;
- попереджувально-профілактичний характер, комплексний соціальний, екологічний і медичний підхід до охорони здоров'я;
- багатокладність економіки охорони здоров'я і багатоканальне її фінансування, поєднання державних гарантій з демонополізацією та заохоченням підприємництва і конкуренції;

- децентралізація державного управління, розвиток самоврядування закладів і самостійності працівників охорони здоров'я на правовій і договірній основі.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>
2. Про екстрену медичну допомогу : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17#Text>.
3. Офіційний сайт Міністерства охорони здоров'я України. URL: <https://moz.gov.ua/>

Смоляк С.Ю.,
здобувач вищої освіти,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»
Науковий керівник: **Семенишена Р.В.,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»
Україна, м. Кам'янець-Подільський

МОЛОДЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Розвиток сучасного суспільства вимагає розробки методів, спрямованих на стабілізацію соціальних процесів та якісну підготовку управлінських рішень, спрямованих на відтворення інтелектуального і трудового потенціалу.

Перспективи збереження та накопичення цих можливостей тісно пов'язані з соціалізацією та соціально-економічними процесами. Залучення молоді, яка несе потужну енергію, творчу уяву, патріотизм і громадянськість, визначає ідеали та місію сучасної молоді як провідників соціальних змін та економічного розвитку.

Технічний прогрес, важливий для майбутнього розвитку України, зумовлює визначальну роль тих, хто буде відігравати провідну роль у соціальному процесі завтрашнього дня. Ефективна молодіжна політика стає ключовою у забезпеченні успішної реалізації цих завдань.

Державна молодіжна політика повинна відображати позицію держави відносно молоді, враховуючи доцільність і формування політичного курсу, орієнтованого на майбутнє. Умови та гарантії для розвитку молодого покоління визначають його внесок у всебічний розвиток суспільства.

Соціалізація та розвиток молоді вимагають наявності достатніх гарантій і умов. Відсутність адекватної молодіжної політики призводить до серйозних кризових явищ в середовищі молоді, включаючи їх включення в суспільство в цілому [1, с.49].

Питання молодіжної політики обговорюється в різних аспектах авторами, такими як М. Ф. Головатий, В. М. Бебик, Карнаух, Н. М. Ефтені та інші. Багато

питань вимагають більш детального аналізу, особливо ті, що стосуються ролі молоді в соціально-економічних змінах, аналізованих у цій статті.

Поточне становище суспільства і держави вимагає ефективних дій і положень, спрямованих на формування стратегії політичного, соціально-економічного та культурного розвитку України. Ці заходи спрямовані на подальше підвищення рівня життя населення та поліпшення умов, для чого необхідно сформувати базові умови, що дозволяють систематично готувати основу для кожного етапу трансформації.

Молодь виступає як специфічна соціально-демографічна група, займаючи особливе місце в соціальній структурі суспільства. Її роль у соціально-політичному та економічному житті держави невизначена через особливості соціалізації в сучасних умовах.

Попередня соціалізація молодих людей та їхнє оволодіння пізнавальною і трудовою діяльністю стають все більш просунутими. Вони представляють незалежну соціально-демографічну групу, яка знаходиться під впливом розривів у суспільстві, вікових та соціальних характеристик, а також досягнень науки і техніки, що сприяють прискоренню їхнього розвитку.

Основні характеристики молоді як соціально-демографічної групи включають процеси соціалізації. Соціалізація представляє собою сукупність соціальних процесів, які індивід засвоює і відтворює, дозволяючи йому діяти як повноправному члену суспільства [2, С.107].

Список використаних джерел:

1. Кюблер Х. -Д. Міфи про суспільство знань. К. : Видавничий дім Дмитра Бурого, 2010. 264 с.
2. Публіцистика. Масова комунікація: Медіа-енциклопедія / За загал. ред. В. Ф. Іванова. К. : Академія української преси, Центр Вільної Преси, 2007. 780 с.
3. Яковлев Д. В. Політична взаємодія як комунікативний процес: медіатизація, демократизація, раціоналізація: монографія. Одеса: Астропринт, 2009. 288 с.

Твердий І.В.,

*студент Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут», С 41-б*

*Науковий керівник: **Годнюк І.В.,**
кандидат економічних наук, доцент
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

СОЦІАЛЬНИЙ ОБЛІК ЯК ІНСТРУМЕНТ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ЖИТТЯ

Сучасне суспільство стикається з численними викликами і проблемами, які вимагають систематичного аналізу, моніторингу та прийняття обґрунтованих рішень. Для цього важливо мати доступ до надійної інформації про стан справ суспільства, його потреби та можливості. Саме в цьому контексті важливою

стає роль соціального обліку, який відіграє визначальну роль у покращенні соціальних умов та прийнятті обґрунтованих рішень.

Соціальний облік, на думку В. Дерій, це перманентний процес формування і надання користувачам інформації про економічний, екологічний, соціальний стан підприємства з метою залучення нових інвесторів та покращення внутрішнього клімату. Дослідники вважають, що соціальний облік призначений для вирішення питань, пов'язаних з соціальними і екологічними наслідками діяльності суб'єктів господарювання в усіх їх проявах; реалізацією корпоративних програми соціального забезпечення трудового колективу; наданням інформації про виконання соціальних програм; формуванням нефінансової звітності [4].

На думку науковця Годнюк І.В соціальний облік має право на існування, як окремих вид бухгалтерського обліку, що є процесом формування та надання внутрішнім і зовнішнім користувачам інформації про економічний, екологічний і соціальний вплив суб'єкта і його діяльності на суспільство метою якого є формування даних для підготовки нефінансової звітності, що є складником звітності про сталій розвиток [1].

Соціальний облік включає такі аспекти:

- Спрямованість на соціальну інформацію: Соціальний облік збирає інформацію про соціальні аспекти діяльності, такі як зайнятість, освіта, здоров'я, соціальний статус, може включати інформацію про робочі місця, заробітну плату, безробіття, професійний розвиток та інші аспекти, пов'язані з працею і заробітком, може охоплювати дані про рівень освіти, навчальні досягнення, участь у навчальних програмах і курсах.

- Соціальний облік може включати інформацію про стан здоров'я, медичні інтервенції, лікування, профілактичні заходи і доступ до медичних послуг, інформацію про сімейний стан, наявність дітей, місце проживання, етнічну належність, релігійні переконання, інвалідність і інші соціальні фактори, що впливають на статус особи в суспільстві.

- Соціальний облік може відстежувати отримання соціальних послуг, таких як допомога по безробіттю, соціальна допомога, житлові субсидії тощо. Ця інформація дозволяє урядам, організаціям, дослідникам і фахівцям в галузі соціальної роботи отримувати зрозумілу картину соціального стану та потреб населення і приймати відповідні рішення щодо політики, програм і ресурсного забезпечення для різних груп та спільнот [5].

Об'єктом обліку може бути різноманітна інформація: дані про працівників, споживачів, громадян, бенефіціарів програм та інших соціальних груп. Облік цієї інформації допомагає управляти ресурсами, забезпечувати ефективність процесів, приймати рішення на основі даних та забезпечувати звітність перед відповідними структурами. Важливо дотримуватися принципів конфіденційності та захисту особистих даних при обробці такої інформації. [1].

Інформацію, зібрану в процесі соціального обліку, використовується для прийняття рішень, розробки політик, визначення ефективності програм і проєктів. Ця інформація допомагає розробити та впровадити ефективні політики та програми, спрямовані на вирішення конкретних проблем. Соціальний облік дозволяє визначити, наскільки ефективними є різні програми

і проекти. Це допомагає приймати рішення про збереження, розширення або припинення існуючих ініціатив. Також інформація з соціального обліку допомагає здійснювати ресурсне планування, визначаючи, які ресурси потрібні для задоволення потреб різних соціальних груп, і розподіляти ці ресурси ефективно, дозволяє організаціям і урядам вести моніторинг за станом справ у суспільстві та забезпечувати звітність перед зацікавленими сторонами. Соціальний облік може допомагати виявляти нерівності та дискримінацію в суспільстві і приймати заходи для забезпечення більшої рівності та справедливості.

Соціальний облік включає в себе різні методи та інструменти для збору, аналізу та інтерпретації соціальної інформації: анкетування, статистичний аналіз, опитування, спостереження тощо. Ці методи та інструменти можуть використовуватися окремо або в комбінації для отримання повної та об'єктивної соціальної інформації, яка може служити основою для управління, прийняття рішень та розробки політик [3].

Соціальний облік допомагає визначити потреби в ресурсах, таких як фінанси, персонал і матеріали, для забезпечення виконання соціальних програм та завдань. Він дозволяє оцінювати результати соціальних програм і проектів, виявляти їхню ефективність та вносити корективи, якщо необхідно [5].

Соціальний облік є важливим інструментом для оцінки та поліпшення якості життя, розвитку соціальних програм і політик, а також для підтримки соціальної справедливості і рівноправ'я в суспільстві. Він має велике значення для сучасного суспільства і організацій, оскільки він допомагає краще розуміти і відповідати на соціальні виклики та потреби. Використання інформації, зібраної в процесі соціального обліку, сприяє створенню більш справедливого, збалансованого та ефективного суспільства.

Соціальний облік відіграє важливу роль у сучасному суспільстві. Він допомагає організаціям покращувати соціальні умови та приймати обґрунтовані рішення для зменшення негативного впливу на навколишнє середовище та громадян. Підходи соціального обліку допомагають вирішувати глобальні виклики, такі як зміна клімату, нерівність та соціальна справедливість. Застосування соціального обліку дозволяє підприємствам бути більш відповідальними перед суспільством і демонструвати свою соціальну відповідальність.

Отже соціальний облік є ключовим інструментом для створення стійкого та справедливого суспільства, що допомагає оцінювати вплив діяльності організацій на соціальну сферу та довкілля, а також визначати способи поліпшення цього впливу. Завдяки соціальному обліку, сучасне суспільство може рухатися в напрямку більш стійкої, справедливої та екологічно свідомої майбутнього.

Список використаних джерел:

1. Годнюк, І. В., Семенишена, Н. В. (2017). SOCIAL ACCOUNTING AND REPORTING AS TOOLS OF SOCIAL RESPONSIBILITY. *Podilian Bulletin: Agriculture, Engineering, Economics*, 2(26), 131–140.

2. Герасименко О. Соціальний облік та не фінансова звітність як інструменти реалізації соціальної відповідальності URL:http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2015/11/137_9.pdf
3. Жиглей І. В. Облікове забезпечення соціально відповідальної діяльності в умовах антикризового управління. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки*. 2013. № 2. С. 45-51.
4. Король С. Я. Теоретичні засади соціального обліку. *Облік і фінанси*. 2016. № 2. С. 29-34
5. Полянська О. А., Чабанюк О. М. Соціальний облік в контексті концепції сталого розвитку підприємства URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01/260.pdf>

Федоренко А.В.,

здобувач вищої освіти,

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»

Науковий керівник: Семенишена Р.В.,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»

Україна, м. Кам'янець-Подільський

МОЛОДЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕННЯХ

Молодь відіграє важливу роль у соціально-економічній трансформації суспільства. Її енергія, творчість та інноваційність можуть сприяти змінам на краще.

По-перше, молодь є силою, яка направляє розвиток економіки. Вона принесе ідеї та ініціативи, які можуть покращити бізнес-процеси, залучити нові технології та створити робочі місця. Молоді підприємці можуть започаткувати нові стартапи та інноваційні проекти, що сприятимуть економічному зростанню та змінам.

По-друге, молодь є силою, яка може змінити соціальне середовище. Молоді активісти та активістки часто гризуться за проблеми, які ставлять під загрозу соціальну справедливість, права людини та сталість довкілля. Вони можуть привернути увагу до важливих питань та заохотити громаду.

По-третє, молодь є носієм знань та інформації. Вона володіє можливостями доступу до нових технологій та інтернету, що надає неймовірні шанси для навчання, саморозвитку та обміну ідеями. Молодь може вирішувати проблеми суспільства, шукаючи і розширюючи знання за допомогою інформаційних ресурсів.

Однак, для того щоб молодь змогла вплинути на соціально-економічну трансформацію, важливо забезпечити їй належні умови для розвитку. Це включає надання якісної освіти, доступ до здорової інфраструктури, можливості для розвитку власних вмінь та здібностей, а також рівні можливості для всіх молодих людей, без будь-яких форм дискримінації.

Узагалі, молодь є ключовим актором у просуванні змін і створенні більш стійкого та рівного суспільства. Її голос і дії можуть мати довготривалий вплив на соціально-економічну динаміку, і тому важливо, щоб молоді люди мали всі можливості для розкриття свого потенціалу.

Отже, роль молоді в соціально-економічних перетвореннях суспільства дуже важлива і визначальна. Молоді люди є рушійною силою прогресу, їх ідеї, енергія та інновації можуть внести значний внесок у розвиток суспільства. Вони мають великий потенціал для змін. Є творчими, відкритими до нових ідей та готові ризикувати. Вони стануть ініціаторами і лідерами реформ, які можуть змінити старі структури і впровадити нові підходи до соціально-економічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Каретна О. О. Роль молоді в процесі соціально-економічної трансформації України <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/1196/Karetna.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
2. Колесніченко Н. М. Становище молоді як одна з гуманітарних проблем нашого часу. Наукові праці: науково-методичний журнал. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2002. Т. 23. Вип. 10. Політичні науки. С. 88 – 90.
3. Публіцистика. Масова комунікація: Медіа-енциклопедія / За загал. ред. В. Ф. Іванова. К. : Академія української преси, Центр Вільної Преси, 2007. 780 с.

Цімахович Д.О.,

*студент Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

*Науковий керівник: Сушарник Я.А.,
кандидат економічних наук, викладач
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ЦИФРОВА ГЕНЕРАЦІЯ: ІНТЕРНЕТ, ТЕХНОЛОГІЇ ТА МАЙБУТНЄ ЕКОНОМІКИ

Цифрова генерація представляє собою важливий інноваційний рушій для економіки, який базується на використанні інтернету та передових технологій. Ця група молодих людей, що вирісла в епоху цифрового розвитку, активно впроваджує технології в різні сфери життя, визначаючи тим самим траєкторію майбутньої економіки.

Цифрова генерація, вирісша в епоху глобального з'єднання через Інтернет та онлайн-платформи, переформатує соціальний та культурний ландшафт, забезпечуючи сучасний контекст для взаємодії та інновацій. Їхня невід'ємна залежність від цифрових інструментів не лише визначає їхню щоденну поведінку, а й впливає на формування унікальної культури спілкування та обміну інформацією [2; 140].

По-перше, цифрова генерація використовує Інтернет як безмежний ресурс для спілкування та обміну ідеями. Соціальні мережі, чат-платформи, відеоконференції стали не тільки засобами комунікації, але й простором для

творчого виявлення та обговорення новаторських концепцій. Це веде до створення унікального культурного простору, де кожен може вільно висловлювати свої думки та взаємодіяти з різними культурними підходами.

По-друге, активний обмін інформацією в реальному часі на онлайн-платформах стимулює не лише споживання контенту, але й активну участь у створенні нових ідей та проєктів. Відкритий доступ до знань та можливість навчання в Інтернеті забезпечує розвиток навичок та впровадження інновацій, що впливає на подальший економічний розвиток. Такий культурний та соціальний контекст не лише відзначає цифрову генерацію, а й визначає її активну роль у формуванні та реалізації інноваційних підходів у всіх сферах сучасного життя.

В контексті технологій цифрова генерація виступає не лише як споживачі, але й як творці та ініціатори інновацій. Їхній високий рівень технічної грамотності не лише відображається в їхній здатності ефективно користуватися новітніми інструментами, але й у їхній здатності активно впроваджувати технології у практичний досвід [1;144].

По-перше, цифрова генерація стає ініціатором технологічних стартапів, створюючи інноваційні підприємства, які визначають нові напрямки у сферах від інформаційних технологій до медицини. Їхня здатність ідентифікувати реальні проблеми та пропонувати технологічні рішення робить їхні стартапи важливими учасниками цифрового екосистеми.

По-друге, ця генерація активно розробляє програми та додатки, спрямовані на вирішення широкого спектру суспільних та бізнес-завдань. Вони перетворюють спосіб функціонування бізнесу, впроваджуючи ефективні технологічні рішення для автоматизації процесів, а також сприяють удосконаленню систем освіти, забезпечуючи доступ до цифрових ресурсів та онлайн-навчання.

У контексті майбутньої економіки цифрова генерація відіграє ключову роль у формуванні концепцій "економіки спільної економіки", де обмін ресурсами та знаннями через платформи інтернету грає критичну роль. Вони сприяють розвитку сучасних технологічних тенденцій, таких як штучний інтелект, блокчейн та Інтернет речей, що перетворюють спосіб функціонування підприємств і суспільства в цілому.

Таким чином, цифрова генерація визначає нові стандарти у використанні технологій, змінює підходи до роботи та спілкування, і грає важливу роль у формуванні економічних та соціокультурних перспектив майбутнього.

Список використаних джерел:

1. Цифрова економіка : підручник / Т. І. Олешко, Н. В. Касьянова, С. Ф. Смерічевський та ін. Київ: НАУ, 2022. 200 с.
2. Смоляр Л. Г. Цифрова трансформація та розвиток інноваційних бізнес-моделей. IV Міжнародна науково-практична конференція "Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи". Секція 3. Інновації та підприємництво як основа економічного зростання країни. 2023. С. 140-141. – URL : <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/279896> (дата звернення: 20.11.2023)

Чорнобай Н.С.,

студентка Кам'янець-Подільського медичного фахового коледжу

Науковий керівник: Якубовська А.М.,

викладач української мови та літератури

Україна, м. Кам'янець-Подільський

СПІЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: МОЛОДЬ ТА СОЦІАЛЬНА ТРАНСФОРМАЦІЯ

Спільна відповідальність молоді та соціальна трансформація є ключовими елементами будівництва стійкого та справедливого суспільства. Молодь, усвідомлюючи свою роль у формуванні майбутнього, активно бере на себе відповідальність за сучасні виклики та проблеми.

Відповідальність молоді, виражена через участь у громадських ініціативах та активацію громадянського суспільства, грає важливу роль у формуванні відкритого та інклюзивного суспільства. Здатність молоді вступати в діалог з різними соціальними групами відображає їхню готовність слухати та розуміти різноманітні погляди та досвід, що існують у суспільстві. Цей взаємний обмін ідеями сприяє створенню відкритого простору для конструктивного обговорення та спільного вирішення проблем [1].

Більше того, участь молоді в громадських ініціативах створює платформу для розвитку та впровадження конструктивних рішень. Вони не лише висловлюють свої погляди на соціальні проблеми, але й активно працюють над пошуком інноваційних шляхів вирішення цих проблем. Це сприяє не лише формуванню глибшого розуміння причин та наслідків соціальних викликів, але і побудові рішень, які враховують різноманіття голосів та потреб різних груп населення. Такий підхід до громадянської участі молоді сприяє створенню суспільства, де кожен громадянин відчуває свою важливість та можливість активно впливати на формування громадської дійсності.

Відповідальність молоді за розвиток соціальних ініціатив та проектів є важливим стимулом для створення стійкого та збалансованого суспільства. Здатність молоді приймати на себе ініціативу у створенні соціальних програм та проектів вказує на їхню готовність брати участь у формуванні довгострокових позитивних змін. Ініціативи соціального підприємництва, запуск екологічних проектів та інші форми громадської діяльності молоді не лише вирішують конкретні проблеми в їхній громаді, але й впливають на загальний напрямок соціального розвитку.

Ініціативи молоді в галузі соціального підприємництва та екології діють як катализатори для соціальних змін. Зокрема, соціальні проекти можуть сприяти зменшенню соціальних нерівностей, покращенню доступу до освіти та охорони здоров'я, а екологічні ініціативи сприяють створенню сталого середовища. Взаємодія з цими проектами може визначати нові стандарти відповідальності та допомагати формувати у суспільстві цінності екологічної свідомості. Такий підхід до громадської діяльності молоді демонструє їхню здатність впливати

на соціальні та екологічні питання, спрямовуючи суспільство на шлях сталого розвитку [2;114].

Спільна відповідальність молоді та соціальна трансформація глибоко вкорінені в принципах солідарності, етичності та рівноправ'я. Здатність молоді об'єднуватися навколо важливих суспільних питань та взаємодіяти в душі співпраці формує основу для створення справедливішого та більш єдиного суспільства. Принцип солідарності вказує на їхню здатність ділитися відповідальністю за загальний добробут, враховуючи потреби різних соціальних груп.

Етичність в діяльності молоді визначається відданістю важливим цілям, дотриманням принципів справедливості та повагою до прав та свобод кожного громадянина. Ці цінності встановлюють стандарти дій для молоді в рамках соціальних ініціатив та сприяють побудові справедливого середовища, де кожен може розкрити свій потенціал.

Рівноправ'я виявляється у заохоченні усіх членів суспільства, незалежно від їхнього віку, статі чи соціального статусу, брати активну участь у формуванні та реалізації ініціатив. Це створює фундамент для розвитку громадської години як області, де кожен громадянин відчуває себе важливим та можливим учасником трансформації суспільства. Взагалі, спільна відповідальність молоді та соціальна трансформація відображають бажання створення справедливого та інклюзивного суспільства, де ідеали солідарності, етичності та рівноправ'я є основоположними принципами.

Список використаних джерел:

1. Лаба О.І. Життєві стратегії молоді в умовах соціокультурної трансформації суспільства. – URL : <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/5084/1/10%20-%204%288%29%20-%2016.pdf> (дата звернення: 20.11.2023)
2. Нагорна М. Руфінг: спосіб самоствердження сучасної молоді? Соціологія та сучасні соціальні трансформації: Матеріали XII Міжнародної конференції студентів та молодих науковців (Київ, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 14-15 листопада 2019 року) / За ред. к. соц. н. Алли Петренко-Лисак, к. соц. н. Лариси Фостер, к. соц. н. Оксани Олійник, к. соц. н. Євгенії Мороз. Київ: Видавництво «Наукова столиця», 2019. С.114

Шкода М.В.,
студентка Фахового коледжу «Універсум»
Київського університету імені Бориса Грінченка
Науковий керівник: **Сопова Д.О.**,
доктор філософії, викладач
Україна, м. Київ

РОЛЬ ОСВІТИ В ФОРМУВАННІ КРЕАТИВНОСТІ, НАУКОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ТА ІННОВАЦІЙНОГО МИСЛЕННЯ СЕРЕД МОЛОДІ

В сучасному світі роль освіти в формуванні ключових навичок та якостей серед молоді є важливою та невід'ємною частиною розвитку суспільства. Креативність, наукова грамотність та інноваційне мислення стали визначальними факторами, що впливають на успіх і конкурентоспроможність індивіда та суспільства в цілому. У цьому дослідженні розглянемо конкретні аспекти ролі освіти в формуванні цих важливих характеристик серед молоді.

Сучасний світ вимагає від молоді не лише засвоєння фактичних знань, але й розвитку креативності, наукової грамотності та інноваційного мислення. Освіта виступає ключовим фактором у формуванні цих навичок, які є необхідними для подолання сучасних викликів та розвитку суспільства. Креативність є основою для розвитку новаторських ідей та вирішення складних проблем. Освіта повинна стимулювати та розвивати творчий потенціал молоді через використання інтерактивних методик, творчих завдань та розвитку уяви [1, с. 144].

Освіта повинна формувати наукову грамотність, яка дозволяє молоді критично оцінювати інформацію та робити обґрунтовані висновки. Введення наукових методів у навчальний процес сприяє розвитку логічного та аналітичного мислення. Освіта має сприяти розвитку інноваційного мислення, що є основою для створення нових продуктів та послуг. Крім того, важливо виховувати підприємницькі навички, що дозволяють молоді впроваджувати свої ідеї в реальному житті.

Використання сучасних технологій у навчанні, таких як віртуальна реальність, інтерактивні додатки та онлайн-ресурси, дозволяє зробити освіту більш цікавою та доступною, сприяючи активному залученню студентів та розвитку їхнього креативного підходу до вивчення. Організація наукових гуртків, конференцій та проектної діяльності в школах та університетах сприяє розвитку наукового підходу та підготовці молоді до вирішення сучасних проблем.

Креативність вважається ключовою компетенцією у сучасному світі, де зміни та інновації стають основними драйверами розвитку. Освітні програми, які сприяють розвитку творчого мислення, стимулюють творчість та розкривають потенціал кожного учня, визначають напрямок формування креативності [1, с. 150].

Наукова грамотність є важливою складовою в сучасному інформаційному суспільстві. Освітні програми повинні сприяти розвитку критичного мислення, аналізу і вмінню працювати з інформацією. Вивчення наукових предметів та участь у дослідженнях формують основи наукової грамотності серед молоді.

Інноваційне мислення визначається здатністю генерувати та реалізовувати новаторські ідеї.

Освітні програми, які акцентують увагу на практичних завданнях, творчих проєктах та інтерактивних методах навчання, сприяють розвитку інноваційного мислення учнів. Інноваційне мислення є ключовою якістю, яку сучасна молодь повинна розвивати для успішного впровадження та вирішення викликів сучасного світу. У цьому контексті, освіта та розвиток можуть відігравати важливу роль у формуванні інноваційних підходів серед молоді. Формування інноваційного мислення починається з розвитку творчого потенціалу. Освітні програми повинні акцентувати на стимулюванні та розвитку творчих навичок, які є необхідним елементом інноваційного підходу [2, с. 4].

Активне використання сучасних технологій, таких як віртуальна реальність, онлайн-курси та інтерактивні платформи, сприяє активному залученню молоді до навчання та розвиває їхній інтерес до інновацій. Впровадження проєктної діяльності в навчальний процес сприяє розвитку практичних навичок та ініціативи. Тімбідлінгові заходи формують спільність, яка сприяє творчому обміну ідеями.

Бізнес-школи можуть відігравати важливу роль у формуванні інноваційного мислення. Курси з управління інноваціями та підприємництва можуть допомогти молоді розуміти процеси створення та впровадження інновацій. Взаємодія з досвідченими менторами та співпраця з професіоналами у відповідних галузях дозволяє молоді не лише отримати знання, але і освоїти практичні навички інноваційного мислення [2, с. 6].

Формування інноваційного мислення серед молоді є багатограним завданням, яке вимагає комплексного підходу. Включення творчості, використання сучасних технологій, активна участь у проєктах та взаємодія з експертами є важливими елементами, які сприяють розвитку інноваційного мислення та готують молодь до ефективного вирішення викликів майбутнього.

Взаємодія освіти та формування креативності, наукової грамотності та інноваційного мислення є необхідною умовою для створення сучасного, конкурентоспроможного індивіда. Підводячи підсумок, можна визначити, що освіта є ключовим чинником у розвитку когнітивних та творчих здібностей молоді, що визначає їхню успішність та внесок у науковий прогрес та інноваційний розвиток суспільства.

Список використаних джерел:

1. Хатнюк Н. С., Обловацька Н. О., Побіянська Н. Б. Шляхи адаптації трудового законодавства до умов воєнного часу. *Науково-практичний журнал «Європейські перспективи»*, 2022. № 4. С. 143-151.
2. Хатнюк Н. С., Побіянська Н. Б., Обловацька Н. О. Проблеми трансформації трудового законодавства відповідно до умов воєнного стану в Україні. *Journal «ScienceRise: Juridical Science»*, 2022. № 4 (22). с. 4-10.

**СЕКЦІЯ 6. ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКА:
ТРАДИЦІЙНА ЧИ АЛЬТЕРНАТИВНА**

Heraimovych Bohdana,
student

*National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

*Supervisor: **Heraimovych Violeta,***

*Ph.D. of Economics, Associate Professor
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine*

THE MAIN TRENDS IN "GREEN" ENERGY

Alternative energy is designed to contribute to solving, first of all, two important problems - energy efficiency and environmental safety, which are among the most acute in the future for Ukraine. The process of modernization and development of the regional and national economy can significantly activate the development of alternative energy, ensure compliance with the principles of sustainable development and high global environmental standards of economic activity. World practice of the 21st century. testifies to the rapid growth of development rates of alternative energy sources.

The recovery and development of the energy sector of Ukraine should be based on renewable energy sources. "Green" energy should become one of the priority sectors in the development of the country in the post-war period. Ukraine is gradually bringing its legislation closer to EU standards. A key event in the "green" energy market in 2023 was the adoption of Law 3220-IX "On Amendments to Certain Laws of Ukraine Regarding the Restoration and Green Transformation of the Energy System of Ukraine," which entered into force on July 27, 2023.

This law, in particular, provided for:

- determination of the term of guarantees of origin, the main aspects of their issuance and circulation, implementation of the register;
- renewal of the "green" tariff system; new incentive systems (market premium mechanism, self-production mechanism, etc.);
- changes to the auction support system, etc.

Legislative and strategic adaptations are based on the main European documents, as well as on the commitments made by our country within the framework of the Paris Agreement and other international commitments. Such a course of Ukraine will contribute to the positive development of the campaign for joining the EU, accelerate the implementation of the necessary legislation, increase the investment potential and increase the level of trust of the international community.

Analyzing the main trends in "green" energy, we can specify the most promising of them.

1. Energy storage.

The development of the energy market in Ukraine and the consequences of the war create a significant demand for efficient energy storage solutions. Electricity storage has two key drivers: decarbonization and decentralization of electricity generation. In the EU, to accelerate decarbonization, Directive (EC) 2018/2001 set the goal of achieving 32% of renewable energy in the EU by 2030. Accordingly, this

increase in the use of "green" energy will lead to the need for energy storage systems. Energy storage systems may well determine the future of Ukrainian "green" energy during the war. Legislative improvement and introduction of new "energy storage" systems show that Ukraine has significant potential in this field, and the interest of investors indicates the prospects for its development.

2. Solar and wind energy

Ukraine has a favorable climate for the use of solar and wind energy. Wind energy is the most accessible and cost-effective source of energy. The growing interest of investors in the transportation of solar energy emphasizes the need for additional financial resources, making this sector attractive for investment. At the same time, harmonization of legislation with European standards is important for achieving the indicated results. Diplomatic and law-making activity of Ukraine in this direction creates objective conditions for attracting investments and introducing the latest technologies in the wind and solar energy sector after the end of the war.

3. Innovativeness of "green" energy

Ukraine actively presents innovative solutions in the "green" energy sector, which stand out for their uniqueness in the world context. Convergence with international standards strengthens the potential of Ukraine in the development of innovative energy solutions and contributes to the sustainable development of this sector.

4. Biomass

Biomass is the waste of crop production, forestry, animal husbandry and food industry. As a result of fermentation, organic mass releases biogas. As of today, this sector is attracting more and more business attention and requires investment in the design of systems and facilities. But the future use of biomass in "green" energy is hidden deeper - new biotechnologies are coming to the use of biomass.

The future of "green" energy in Ukraine is promising and dynamic. Natural conditions, such as a favorable climate and the potential of solar and wind resources, make the country an ideal place for the production of "green" energy. Legislative initiatives and approximation to EU standards contribute to the active development of alternative energy, and the introduction of new technologies in the sector, such as storage systems and the integration of biotechnologies, opens wide opportunities for innovation.

References:

1. On making changes to some laws of Ukraine regarding the restoration and "green" transformation of the energy system of Ukraine. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine, 2003, No. 24, Art. 155 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3220-20#Text> (access date: 22/11/2023).
2. Energy strategy of Ukraine for the period until 2035 "Security, energy efficiency, competitiveness": Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 18, 2017 No. 605 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80#n2> (date of application 24/11/2023).
3. Haydayenko I. Alternative energy in Ukraine: state and development prospects. Nukovi notes on Ukrainian history. 2014, Collection of scientific articles, (34). 146-151.

Гимплук С. Л.,

*студентка ВСП «Кам'янець-Подільський фаховий коледж»
Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

*Науковий керівник: Файн А.В.,
викладач-методист, ВСП «Кам'янець-Подільський фаховий коледж»
Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ПАВЛОВНІЯ ЯК ПЕРСПЕКТИВНА ЕНЕРГЕТИЧНА КУЛЬТУРА

Павловнія — рід швидкозростаючих рослин родини павловнієвих. Батьківщина – Далекий Схід. Дерево назвали на честь Анни Павлівни, дочки царя Павла I. Зображення дерева прикрашає герб імператорської сім'ї Японії.

Павловнія - відновлювана високоефективна енергетична культура. Вона росте з приголомшливою швидкістю, швидше за саджанець тополі, набираючи в оптимальних умовах до 3-5 м висоти за рік. І виробляє до сотень тонн біомаси з гектара через 3 роки.

Середньорічний приріст павловнії в регіонах із середньорічною температурою +3 – +8 С становить від 2 до 2,5 м на рік, за температури від +5 до +14, в південних районах приріст становитиме від 3 до 5 м на рік. м на рік. Діаметр стовбура при сприятливих умовах вирощування в перші рік-два може досягати від 10 до 15 см. Тривалість життя дерева від 70 до 100 років. Стовбур відновлюється після кожної рубки, при цьому швидкість росту не сповільнюється. Павловнія витримує до 5-9 таких зрубів. Ця властивість дерева вигідно використовується лісозаготівельними підприємствами та деревообробними підприємствами, оскільки значно здешевлює посадку дерева з нуля та догляд за ним. Приріст деревини становить 1 кубічний метр за 7-8 років [3].

Відновлювана високоефективна енергетична культура, швидкий ріст, великі розміри дерева, пишне цвітіння, поглинання CO₂ – визначає вибір цього дерева для ландшафтного дизайну та озеленення міста, прикраси парків і скверів.

Павловнію використовують як альтернативне джерело енергії, оскільки як біоенергетичне дерево вона має надзвичайно високу енергетичну цінність, наприклад, 2 кг павловнії приблизно дорівнюють 1 л дизельного палива [2].

Біомаса з павловнії – придатна сировина для виробництва біоетанолу. Окрім численних галузей, де він використовується традиційно на сьогодні, ряд науковців вбачає в ньому паливо майбутнього, головною перевагою якого є легке виробництво та застосування без ризиків для навколишнього середовища. Існують два методи отримання біоетанолу: перший – за допомогою культивованих для цієї мети мікроорганізмів, що використовують целюлозу як джерело енергії і виділяють в результаті обмінних процесів етанол; другий ґрунтується на дії певних ензимів, розкладаючи целюлозу до

бажаного продукту. Хоча другий метод і дешевше й частіше застосовується, та в обох методах є майбутнє і свої переваги. Такі методи переробки дозволяють отримати з 1 тонни сухої деревини до 0,5 тонни етанолу [3].

Павловнію вигідно використовувати для опалення будинків і теплиць. При спалюванні 1 тонни деревини я маю таку саму енергію, як при спалюванні 480 куб. м газу.

В Україні павловнія почала культивуватися відносно недавно, але вже завоювала популярність. Дерево добре пристосовується до українських умов і дає високі врожаї деревини.

Павловнія є перспективною, невибагливою рослиною породою дерева для України. Вона добре пристосовується до українських умов, швидко росте і дає високі врожаї деревини.

Крім того є важливими і екологічні аспекти використання павловнії в Україні. Вона добре прекрасно очищає повітря від забруднень, а також сприяє закріпленню ґрунту та зменшує його ерозію.

Враховуючи досвід зарубіжних країн у сфері використання відновлюваних джерел енергії та постійний ріст енергоспоживання біопалива в Україні, буде раціональним збільшення площ, відведених під вирощування енергетичних культур, що виправдано як з екологічної точки зору, так і з економічної. Поряд із поширеними енергетичними культурами, такими як верба, цукрове сорго, міскантус, доцільно вирощувати павловнію, яка характеризується найшвидшими темпами росту з рекультивацією в 4–8 років протягом близько 50 років. Разом з тим деревина павловнії придатна для меблевої промисловості, з біомаси можна виробляти біоетанол, пелети, зелену масу використовувати для виробництва комбікорму, а також павловнія виступає цінною медоносною культурою з медоносністю – 700 кг/га. При таких характеристиках павловнія виступає чи не найкращою енергетичною культурою.

Список використаних джерел:

1. Helby, P. (2004). Market development problems for sustainable bio-energy in Sweden. Environmental and Energy System Studies. Report no. 38, the BIOMARK project, Lund.
2. Математика агробізнесу: вирощування павловнії <https://kurkul.com/blog/563-matematika-agrobiznesu-viroschuvannya-pavlovniyi>
3. Мацкевич О.В., Філіпова Л.М., Мацкевич В.В., Андрієвський В.В. Павонія: науково-практичний посібник: Біла Церква: БНАУ, 2019. 80 с.

Гораши І.Р.,

*студент Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

*Науковий керівник: **Бачинська О.М.,**
кандидат економічних наук, викладач
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

АЛЬТЕРНАТИВНІ ДЖЕРЕЛА ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

В умовах збройної агресії російської федерації проти України та періоду воєнних дій важливість забезпечення незалежності та стійкості енергетичних систем стає критичною для збереження функціонування стратегічно важливих об'єктів та забезпечення життєво важливих послуг. Альтернативні джерела енергії, такі як сонячна, вітряна, гідроенергетика, розвиток потенціалу біопалива та інші, стають необхідними для покращення загального стану енергетичного комплексу нашої держави та забезпечення незалежності від імпорту енергоносіїв взагалі [1].

Деякі з ідей та застосування, що стосуються проєктів з відновлювальної енергетики сьогодні, можна знайти у працях Купчак В. Р., Павлової О. М., Коротя М. І., Павлова К. В., Лагодієнко В. Р. [3; 4; 5].

Однак, не зважаючи на значний обсяг інформації та наукових досліджень, ця проблематика залишається недостатньо вивченою, вимагаючи постійного удосконалення, нових пропозицій та врахування тенденцій розвитку.

Агресивні дії росії призвели до численних проблем, як не лише в енергетичному секторі, так і в економіці та інших галузях загалом. Це призвело до актуалізації питань, таких як:

1. Необхідність негайного розвитку та використання альтернативних джерел енергії на території нашої країни.
2. Створення сприятливих умов для інституцій.
3. Підтримка з боку держави.
4. Удосконалення нормативно-законодавчої бази та спрощення процедур.
5. Вивчення та впровадження закордонного досвіду, порівняльна характеристика, а також розгляд або створення відповідного обладнання, генераторів, батарей, устаткування тощо для використання «зеленої» енергетики.

Однією з ключових переваг використання альтернативної електроенергії є її здатність працювати незалежно від централізованих енергетичних мереж. Сонячні панелі та вітрогенератори можуть бути встановлені на віддалених локаціях або навіть на полі бою, що дозволяє швидко розгортати системи електрозабезпечення в потрібних точках. Це мобільність є ключовою у воєнних умовах, де лінії електропередач можуть бути пошкоджені або знищені.

Однак справжня сила альтернативної електроенергії полягає не лише в її мобільності, а й у стійкості. Системи сонячної та вітроенергетики можуть працювати в найважчих умовах, не потребуючи постійного постачання

пальною чи електричної мережі. Це забезпечує постійний потік електроенергії навіть в умовах обмеженої доступності ресурсів.

На сьогодні альтернативна енергія становить приблизно 40% виробленої енергії у світі. В Україні цей показник складає приблизно 20%. Сонячні електростанції та батареї швидко розповсюджуються в Європі, зменшуючи попит на традиційну мережеву енергію практично вдвічі порівняно з 2000 роками. Використання цих джерел енергії сприяє енергонезалежності споживачів від інших підприємств і мінімізує вплив на довкілля. Терміни окупності таких систем складають 4-5 років, а реалізація зайнятої на місці електроенергії (за «Зеленим тарифом») дозволяє їх ще швидше окупити.

Вітрові електростанції, розташовані на різних територіях, забезпечують приблизно 9% світових потреб в енергії. Гідроелектростанції, використовуючи водні резервуари на великих річках, покривають 10% світового попиту.

Наразі важливо відзначити, що багато теплових електростанцій в нашій країні перебувають у непокрашеному стані, а строки експлуатації атомних електростанцій завершаться протягом найближчих десяти років. Таким чином, реалізація проєктів з біоенергетики стає необхідним елементом подальшого функціонування енергетичного комплексу України. До 2050 року розвиток біоенергетичного комплексу та його потенціал буде відображати, як використання біопалива, біоенергетичних агрегатів та технологій сприятиме позитивним змінам у заміщенні енергетичних потужностей атомних електростанцій, які вийдуть з експлуатації до 2050 року. Тенденції зростання біоенергетичного потенціалу України до 2050 року були розроблені Біоенергетичною асоціацією України за підтримки Європейського банку реконструкції та розвитку [2].

У найближчій перспективі неодмінно відбудуться зміни в цінній політиці щодо енергоносіїв. Головною причиною цього є війна, розпочата росією проти нашої держави, яка вже впливає на цінові умови. Крім того, не є секретом, що за останні роки ціни на паливо та загалом на нафтопродукти постійно зростають і, ймовірно, продовжать зростати в майбутньому. Це призведе до однозначного переходу багатьох країн, можливо, навіть усього світу, до використання Зеленої енергетики.

Біоенергетика може використовуватися як для виробництва тепла, так і для генерації електроенергії. Внаслідок обробки твердих або рідких мас можна отримувати вид палива, який є відносно економічно доступним. Однією з ключових переваг біоенергетики є позитивний вплив на екологічну ситуацію: за допомогою використання біосировини відбувається утилізація органічних відходів, що призводить до зменшення забруднення навколишнього середовища, а також сприяє отриманню альтернативної енергії.

Таким чином, змінюючи вектор руху виробництва електроенергії в бік поновлюваних нетрадиційних джерел енергії, людство поступово зможе вирішити глобальну проблему нестачі невідновлюваних джерел енергії, не завдаючи абсолютно ніякої шкоди навколишньому середовищу.

Впровадження альтернативних джерел енергії створить основу для досліджень, удосконалення та технологізації комп'ютеризації та інших процесів, спрямованих на отримання електроенергії чи тепла за допомогою

відновлювальних ресурсів. Сам процес розробки та впровадження проєктів з використання та перехід на «зелену» енергетику в майбутньому сприятиме створенню та розвитку відповідних інститутів, що сприятимуть прискоренню прогресивного розвитку сфери альтернативної енергетики та її потенціалу взагалі.

Список використаних джерел:

1. Альтернативні джерела енергії в Україні. URL: <https://bio.ukr.bio/ua/articles/2378/> (дата звернення: 19.11.2023).
2. Як в Україні збільшуватимуть кількість лісів. URL: <https://www.dw.com/uk/nezelela-kraina-yak-v-ukraini-zbilshuvatymut-kilkist-lisiv/a-57859803> (дата звернення: 19.11.2023).
3. Павлова О.М., Павлов К.В. Сучасний стан та перспективи розвитку відновлювальної енергетики в регіоні. Економічний час опис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2020. С. 22–31.
4. Павлов К. В., Павлова О. М., Коротя М.І. Регулювання діяльності регіональних газорозподільних підприємств України: монографія. Луцьк: СПД Галяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2020. 256 с.
5. Купчак В. Р., Павлова О.М, Павлов К.В., Лагодієнко В.Р. Формування та регулювання регіональних енергетичних систем: теорія, методологія та практика: монографія. Луцьк : СПД Галяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2019. 346 с.

Літвинчук В.О.,

*студент Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

*Науковий керівник: **Бачинська О.М.,**
кандидат економічних наук, викладач
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ

Використання енергії пов'язане з усіма сферами людської діяльності, такими як освітлення будівель, розвиток промисловості, сільськогосподарське виробництво та інше. Сучасна ситуація в світі, що стосується енергетичних ресурсів, підкреслює необхідність для всіх країн переходити від традиційних джерел енергії до відновлювальних чи інноваційних джерел. Цей крок має потенціал заощадження великої суми коштів для економік, зниження вартості енергоносіїв та зменшення негативного впливу на довкілля.

Енергетична незалежність від країн-донорів традиційної енергетики стає важливим завданням для сталого розвитку країн, сприяє використанню передових технологій і розвитку науки та техніки. Деякі розвинуті країни, такі як США, Німеччина, Данія, Норвегія та інші, вже протягом багатьох років

успішно використовують різні форми альтернативної енергетики, що призводить до значних економічних вигід та зниження витрат на світло і опалення для підприємств та населення, а також до зменшення забруднення навколишнього середовища.

Деякі країни, які природно обдаровані газом, нафтою та вугіллям, вчиняють тиск на світову громадськість, збільшуючи ціни на енергетичні ресурси та вимагаючи особливого ставлення до своїх інтересів. Яскравим прикладом такої стратегії є Російська Федерація, яка, через залежність інших країн від її вугілля, газу та нафти, вчиняє загрози та шантаж. Це одна з причин безкарної військової агресії проти України. Розвиток енергетичної незалежності або зменшення залежності від країн-експортерів традиційних енергетичних ресурсів стає ключовим аспектом розвитку країни, використання передових технологій та наукового прогресу.

Досвід показує, що серед альтернативних джерел енергії найефективнішими є сонячна, вітрова, геотермальна та біоенергія. Згідно з національними та міжнародними дослідженнями, а також нормативними документами у галузі альтернативних джерел енергії, максимальне використання інноваційних джерел стає необхідністю для забезпечення екологічної, економічної та політичної стабільності. Країни Євросоюзу збільшують частку використання відновлювальних джерел енергії, а, наприклад, Швеція планує відмовитися від традиційних джерел енергії до 2040 року, замінивши їх вітровими електростанціями.

У той час, коли розвинені країни відмовляються від теплових електростанцій на користь інноваційних технологій, інші, включаючи Україну, залишаються активними користувачами вугілля для теплових електростанцій. Спалювання вугілля призводить до викиду шкідливих газів та інших забруднюючих речовин, а видобуток вугілля відкритим способом може призвести до змін та руйнування природних ландшафтів. Більшість європейських країн успішно розвивають альтернативну енергетику завдяки підтримці з боку держави, розробляючи програми та стратегії для підтримки відновлювальних джерел енергії.

Згідно з Міжнародним енергетичним агентством, до 2030 року в Україні частка електроенергії, виробленої з використанням альтернативних джерел, збільшиться вдвічі порівняно із сьогоденними показниками, що складають близько 16% від усього виробництва. Використання відновлювальних джерел енергії призводить до покращення економічної та екологічної ситуації, але важливо урахувувати й можливі негативні впливи на довкілля, пов'язані з експлуатацією енергетичних установок.

Ресурси поновлювальних джерел енергії в Україні, їх енергетичний потенціал, обсяги використання наведені в таблиці 1.

Ресурси поновлювальних джерел енергії України

Джерела енергії	Теоретичний потенціал, МВт·год/рік	Використання, МВт·год/рік	Технічний потенціал, МВт·год/рік
Геліоенергетика	$7,2 \cdot 10^{11}$	$8,1 \cdot 10^4$	$0,13 \cdot 10^9$
Вітроенергетика	$9,65 \cdot 10^{11}$	$0,8 \cdot 10^3$	$0,36 \cdot 10^9$
Геотермальна енергетика	$5,13 \cdot 10^{12}$	$0,4 \cdot 10^3$	$1,5 \cdot 10^{10}$
Біоенергетика	$1,25 \cdot 10^7$	$0,14 \cdot 10^3$	$6,1 \cdot 10^6$
Мала гідроенергетика	$1,74 \cdot 10^7$	$0,5 \cdot 10^6$	$6,4 \cdot 10^6$

У таблиці 2 наведено показники розвитку відновлювальних джерел енергії на період до 2030 року.

Прогнозні показники розвитку використання альтернативних джерел енергії за основними напрямками освоєння (млн т/рік)

Напрями освоєння	Рівень розвитку енергетики по роках			
	2005	2010	2020	2030
Позабалансові джерела енергії, всього	13,850	15,960	18,500	22,200
В тому числі шахтний метан	0,050	0,960	2,80	5,800
Відновлювальні джерела енергії, всього	1,661	3,842	12,054	35,530
В тому числі: біоенергетика	1,300	2,700	6,300	9,200
Сонячна енергетика	0,003	0,032	0,284	1,100
Мала гідроенергетика	0,120	0,520	0,850	1,130
Геотермальна енергетика	0,020	0,080	0,190	0,700
Вітрова енергетика	0,018	0,210	0,530	0,700
Енергія доквілля	0,200	0,300	3,900	22,700
Всього	15,510	19,830	30,550	57,730

Потреба у розвитку енергетики України на основі відновлюваних джерел обумовлена кількома факторами:

- Дефіцитом традиційних паливно-енергетичних ресурсів в Україні.
- Дисбалансом у розвитку енергетичного комплексу, орієнтованого на значне виробництво електроенергії на атомних електростанціях при відсутності виробництва ядерного палива, утилізації та переробки відходів, а також виробництва та модернізації обладнання АЕС.
- Сприятливими кліматичними умовами для використання відновлюваних джерел енергії.
- Наявністю промислової бази, придатної для виробництва різноманітного обладнання для відновлювальної енергетики, навіть при постраждалій внаслідок війни з росією.

Одним з ключових законодавчих кроків у напрямку розвитку альтернативної енергетики є надання податкових пільг енергетичним компаніям, що використовують альтернативні джерела. Кошти, звільнені від оподаткування завдяки цим пільгам, мають використовуватися для зниження вартості виробництва. Зміни до Закону України "Про податок на додану вартість" передбачають звільнення від оподаткування обладнання для виробництва енергії з альтернативних джерел при його імпорті, якщо таке обладнання не виробляється на території України.

Список використаних джерел:

1. Калда Г.С., Соколан Ю.С., Рибалка К.А., Боричко К. Перспективи розвитку альтернативної енергетики в Україні. URL: <http://uajcea.pgasa.dp.ua/article/view/278561/273228>
2. Наш енергетичний потенціал. *Альтернативні джерела енергії*. 2009. №2 С. 40-41.
3. Енергетична стратегія України на період до 2023 року. Кабінет Міністрів України від 15 березня 2006 р., № 145
4. Закон України «Про альтернативні джерела енергії». №24. 2003. (Із внесеними змінами від 25.09.2008 р.)

Саницький І.,

Студент групи Цт-11б

*спеціальності «Професійна освіта: Цифрові технології»
НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»*

Науковий керівник: Михайлик А.О.,

*доцент, кандидат історичних наук, викладач
кафедри професійної та спеціальної освіти*

НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»

Україна, м. Кам'янець-Подільський

ВІДНОВЛЕННІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Енергетика – основа розвитку господарства. Вона забезпечує технологічні процеси в промисловості, дає тепло і світло людям. Ця система галузей охоплює паливну промисловість та електроенергетику з їхніми підприємствами, комунікаціями, системами управління, науково-дослідною базою. Підприємства енергетики здійснюють розвідку, освоєння, переробку та транспортування енергоносіїв, виробництво та передачу електроенергії й тепла. Традиційна енергетика виробляє енергію, використовуючи вугілля, газ та атомні станції. Це призвело до кризи у вигляді змін клімату, забруднення повітря і води, нестачі продовольства та радіоактивного забруднення значних територій.

У сучасних реаліях розвитку суспільства постає питання в пошуку альтернативних джерел енергетики, тому що природні ресурси не є безмежними. У світлі політичного становища нашої держави дане питання

потребує особливої уваги. Така ситуація вказує на те, що доцільно збільшувати підтримку та пришвидшувати розвиток альтернативної енергетики, яка в якості палива використовує місцеві ресурси (біоенергетика), або взагалі не потребує паливної складової (сонячна, вітрова та мала гідроенергетика). Україна має всі передумови для успішного та ефективного розвитку відновлюваної енергетики, адже природні умови на території нашої держави сприяють активному впровадженню нових технологій, які мають величезне значення з огляду на енергетичну незалежність держави та подальшу долю людства. Вивчення відновлюваних джерел енергії в наш час має велике практичне значення, адже сучасний рівень науковотехнічного прогресу змушує всіх виходити на об'єктивно новий рівень розвитку технологій, а енергетика не є виключенням. Ефективне впровадження альтернативної енергетики дасть змогу нашій державі вийти на новий рівень економічного становища та дасть змогу суспільству із впевненістю дивитись у найближче майбутнє, адже сьогодні питання енергонезалежності України стало актуальним як ніколи. Прийшов час готувати вугільним та атомним станціям сучасну та безпечну альтернативу – відновлювані джерела енергії (ВДЕ)

За даними НЕК «Укренерго», станом на кінець 2021 року, загальна встановлена потужність ОЕС України складала 56,169 ГВт, з яких 49,7% припадала на теплові електростанції (ТЕС, ТЕЦ, блок-станції), 24,6% – на атомні електростанції (АЕС), 11,2% – на гідроелектростанції та гідроакumuлюючі електростанції, а 14,3% – на електростанції, що працюють на ВДЕ [1, с.15].

Напередодні війни, за даними НКРЕКП, станом на 31 грудня 2021 року, встановлена потужність сектору відновлюваної енергетики України досягла 9 655,9 МВт, включно з сонячними установками для приватних домогосподарств (дСЕС), або 8 450,8 МВт – без дСЕС. Проте, треба зазначити, що, як і в минулі роки, активний темп розвитку у 2021 році спостерігався лише у одному сегменті – домашні СЕС, потужність яких в 2021 році зросла на 426,1 МВт. 2021 році потужності промислової сонячної генерації збільшились лише на 305,5 МВт (26,1% від нових потужностей ВДЕ, введених в 2021 році), що на 818,1 МВт або 3,6 разів менше показника 2020 року – 1 123,6 МВт. На кінець року сумарна встановлена потужність сектору сонячної енергетики країни складала 7 586,3 МВт (включно з дСЕС).

Вітроенергетика залишалася другою, після сонячної енергетики, в національному секторі ВДЕ, за загальною встановленою потужністю. Проте необхідно зазначити, що газова криза кінця 2021 та початку 2022 року підтвердила значні перспективи розвитку сектору біоенергетики України (біоЕС). На фоні рекордно високих цін на природний газ, саме біоенергетика здатна закрити частину дефіциту природного газу у питанні виробництва теплової та електричної енергії. Загалом, у 2021 році було введено в експлуатацію 21 МВт (або 1,79%) біогазових установок, що вдвічі більше показників 2020 року, і 43,1 МВт (або 3,68%) станцій на біомасі, що вдвічі більше приросту біоенергетичних потужностей 2020 року. Частка

потужностей малої гідроенергетики (мГЕС), що були введені в експлуатацію в 2021 році, складає 1,24% або 14,6 МВт [2, с. 42].

Географія розташування об'єктів ВДЕ різниться за відновлюваним джерелом енергії, що є природно і відповідає природному потенціалу ВДЕ того чи іншого регіону. Якщо вітрові електростанції розташовані переважно в південному, південно-східному регіонах, в першу чергу на узбережжі Чорного та Азовського морів – приблизно 85%, то сонячна генерація поширена набагато ширше, проте знов таки, близько 60% промислових сонячних електростанцій зосереджені у південних та південно-східних областях України.

На початок 2022 року за загальною встановленою потужністю з ВДЕ лідерами серед усіх областей України є Дніпропетровська (1350,06 МВт), Херсонська (1139,65 МВт) і Миколаївська області (1121,16 МВт). На усі ці області припадає понад 37,3% усіх потужностей ВДЕ в Україні. Що стосується річного приросту, то найбільше нових об'єктів з ВДЕ у 2021 році було додано у Миколаївській (168,7 МВт), Одеській (149,1 МВт), Херсонській (145 МВт) та Запорізькій областях – 98,8 МВт. Цікаво зазначити, що саме ці чотири області, зокрема, лідирують й за встановленою вітроенергетичною потужністю [3].

Проте, державні органи влади України, під час війни прийняли позитивні рішення, стосовно подальшого розвитку ВДЕ. Так, в березні 2022 року, енергосистеми України та Молдови повністю синхронізувались з енергомережею континентальної Європи ENTSO-E, що стало одним із важливих рішень спрямованих проти країни-агресора та новим вікном можливостей для «зеленої» генерації.

Як економічні, так і суспільні переваги розвитку відновлюваних джерел енергії є беззаперечними.

Список використаних джерел:

1. Вінклер, І. А. *Екологічна безпека джерел енергії. Від традиційних до сучасних і перспективних : Навчальний посібник*. Львів : «Новий Світ-2000», 2013. 277 с.
2. Півняк Г. Г., Шкрабець Ф. П. *Альтернативна енергетика в Україні: монографія*. Дніпро : НГУ, 2013. 109 с.
3. Стаття, написана у рамках проекту Центра Разумкова з Фондом Ганнса Зайделя «Декарбонізація енергетики України». URL: <https://razumkov.org.ua/statti/sektor-vidnovlyuvanoyi-energetyky-ukrayiny-dopid-chas-ta-pislya-viynu> (дата звернення: 11.11.2022).

Складанівський О.Л.,

*студент Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

*Науковий керівник: Маршалок Т.Я.,
доктор економічних наук, професор
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

АНАЛІЗ ДІЮЧОЇ ПРАКТИКИ ФОРМУВАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИПОЖЕЖНИХ СТРАТЕГІЙ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ В УКРАЇНІ

Впровадження ефективної стратегії забезпечення протипожежної безпеки на місцевому рівні у сучасних умовах набуває особливої актуальності та важливості, особливо у контексті викликів, що виникають внаслідок військових конфліктів та загроз безпеці. Пожежі залишають за собою не тільки матеріальні збитки, але й мають серйозні соціальні та економічні наслідки, які вимагають комплексного та систематичного підходу до управління ризиками та надзвичайними ситуаціями [3, 6].

Протягом останнього чотирирічного періоду, що охоплює роки з 2019 по 2022, Україна стала свідком значущих змін у соціально-економічному та політичному контексті. Неодноразово перебуваючи під впливом різноманітних викликів, одним з критичних аспектів, який заслуговує на ретельний аналіз, є пожежна безпека. Проте, необхідно врахувати, що у 2022 році ситуація в Україні надзвичайно ускладнилася внаслідок початку неоголошеної війни Російської Федерації проти України.

У цьому контексті, приділена увага детальному огляду рівня пожежної безпеки в Україні упродовж останніх років, із врахуванням зовнішніх і внутрішніх факторів, які мали значний вплив на протипожежну безпеку в даній сфері. Проведений аналіз допоможе не лише визначити основні тенденції та виклики, з якими стикається країна, але й визначити можливі шляхи вдосконалення системи пожежної безпеки в майбутньому.

В цій частині статті буде проаналізована інформація зібрана Інститутом державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту, що надходила від територіальних органів Державної служби з надзвичайних ситуацій України відповідно до вимог пункту 9 "Інструкції по роботі з Карткою обліку пожежі". Зазначена інструкція була затверджена наказом ДСНС України від 16.08.2017 р. № 445 "Про забезпечення ведення обліку пожеж та їх наслідків" [4].

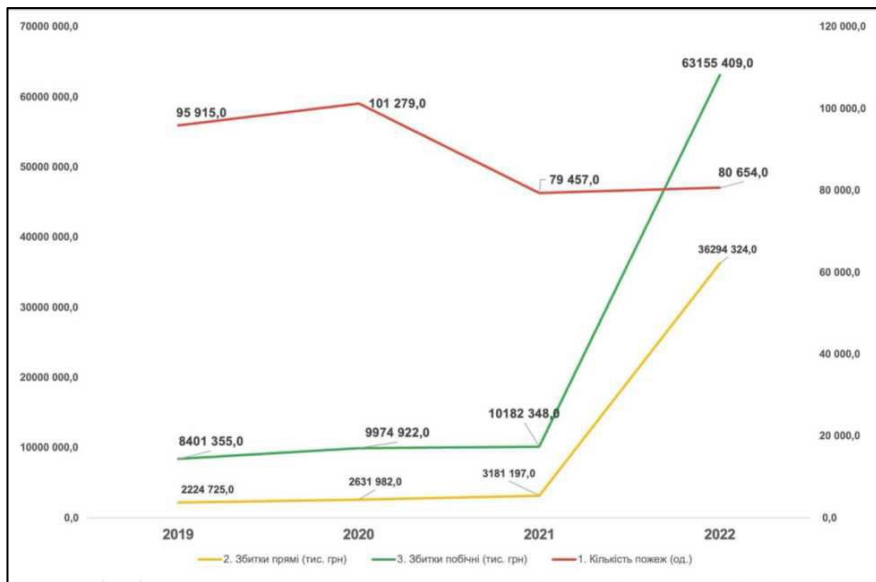
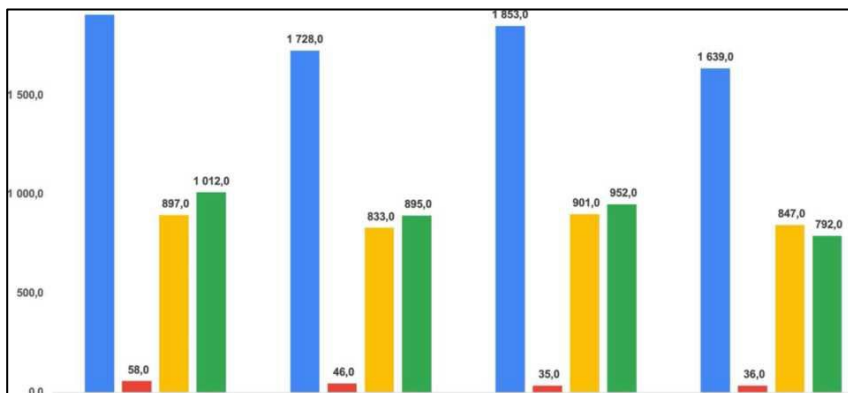

Рис. 1. Загальна кількість пожеж та збитки завдані ними Україні у 2019-2022 роках [1]

Загальна кількість пожеж вказує на важливий аспект безпеки та добробуту суспільства. Аналізуючи дані за останні чотири роки, можна визначити тенденцію до зниження кількості пожеж з 2020 по 2022 рік. Однак у порівнянні з 2019 роком, коли було зафіксовано 95 915 пожеж, у 2022 році цей показник залишається високим, становлячи 80 654 пожежі.

Важливо врахувати, що у 2022 році в країні почалася війна, що може значно вплинути на обставини та динаміку пожеж. Збільшення загальної кількості пожеж у контексті воєнних дій може бути зумовлене різними чинниками, такими як військові операції, евакуації населення, інфраструктурні руйнування тощо.

Підвищення збитків прямих та побічних у 2022 році до рекордних 36,2 млрд грн та 63,1 млрд грн відповідно свідчить про значний вплив воєнних конфліктів на економіку та інфраструктуру країни. Такі обставини вимагають не лише вжиття невідкладних заходів для ліквідації наслідків пожеж, але й врахування особливостей воєнного контексту при розробці та впровадженні стратегій пожежної безпеки в умовах конфлікту.

Позначення:

- Загинуло людей унаслідок пожеж.
- У т.ч. дітей і підлітків до 18 років.
- Загинуло людей унаслідок пожеж у містах.
- Загинуло людей унаслідок пожеж у села.

Рис. 2. Кількість осіб які загинули в результаті пожеж в Україні протягом 2019-2022 років (осіб) [1]

Враховуючи той факт, що в умовах війни можна відзначити, що це мало і матиме суттєвий вплив на кількість осіб, які загинули від пожеж. Кількість загиблих внаслідок пожеж зменшилася порівняно з попередніми роками, досягнувши 1,639 осіб у 2022 році. Однак важливо врахувати, що цей показник вдалося зменшити, в результаті додаткових заходів безпеки, зокрема під час повітряних тривог. Позитивна динаміка щодо кількості осіб які загинули від пожеж нівелюється збитками які були завдані пожежами у 2022 році, які зросли більше ніж в 10 разів.

Розглядаючи розподіл загиблих за віковими категоріями, важливо врахувати, що діти та підлітки до 18 років залишаються вразливою групою. Навіть при зниженні загальної кількості загиблих, важливо приділяти увагу заходам пожежної безпеки, спрямованим на захист цієї категорії населення [2].

Зменшення кількості загиблих унаслідок пожеж у містах та селах вказує на необхідність ефективних заходів захисту життя та майна в умовах воєнного стану. Однак варто продовжувати вдосконалювати стратегії пожежної безпеки, щоб забезпечити максимальний рівень захисту в умовах воєнної небезпеки.

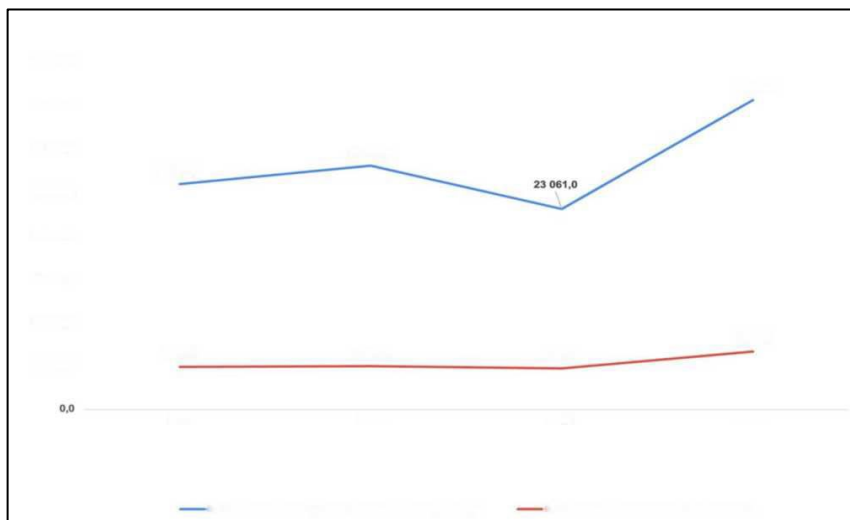

Рис. 3. Обсяги зруйнованого майна в результаті пожеж у 2019-2023 роках [1]

Розглядаючи показники знищених та пошкоджених об'єктів у зазначені роки, можна визначити значний вплив воєнної ситуації на інфраструктуру країни. За чотири роки аналізу відзначається тенденція зростання кількості знищених або пошкоджених будівель та споруд.

У 2019 році було зафіксовано 25921 випадок знищення або пошкодження, але цей показник зріс у 2020 та 2021 роках, досягнувши 28029 та 23061 відповідно. Однак у 2022 році, коли почалася війна, кількість знищених та пошкоджених об'єктів значно зросла, досягнувши 35591. Це свідчить про серйозні втрати в майні та інфраструктурі країни через воєнні події.

Також слід звернути увагу на збільшення кількості знищеної техніки. У 2022 році, коли конфлікт наростав, було знищено або пошкоджено 6665 одиниць техніки, що є значним зростанням порівняно з попередніми роками. Це може включати транспортні засоби, обладнання та інші технічні ресурси, що мають велике значення для економіки та функціонування суспільства.

Отже, аналіз даних показує, що війна суттєво вплинула на збільшення кількості знищених або пошкоджених об'єктів та техніки, що вимагає невідкладних заходів для відновлення інфраструктури та забезпечення стабільності у країні.

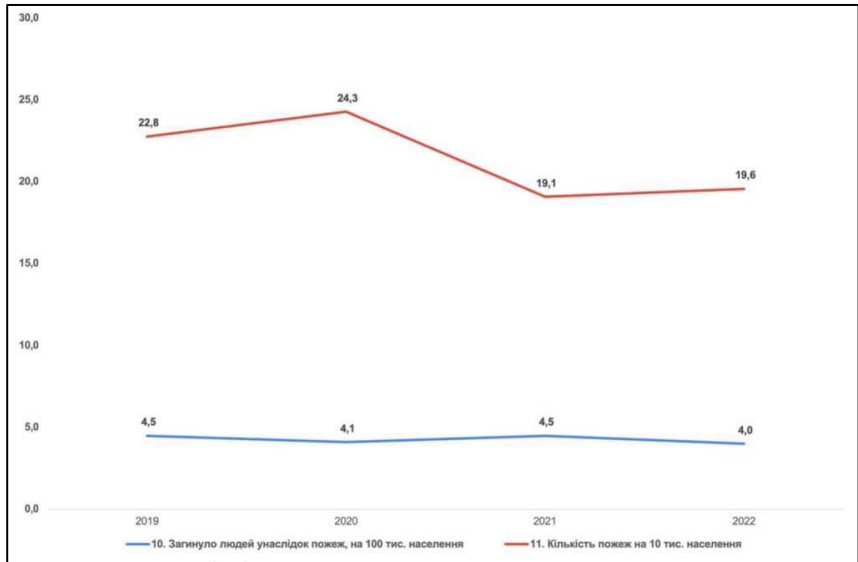

Рис. 4. Статистика кількості осіб, які загинули в наслідок пожеж на 100 тис населення та кількості пожеж на 10 тис населення протягом 2019-2022 років [1].

Аналізуючи показники загиблих та кількість пожеж на 100 тис. населення за період з 2019 по 2022 рік, можна визначити деякі тенденції та вплив подій на показники безпеки.

Кількість загиблих від пожеж на 100 тис. населення демонструє певний ступінь зниження, з 4,5 у 2019 році до 4,0 у 2022 році. Це може свідчити про певний успіх у впровадженні заходів з питань пожежної безпеки та евакуаційних заходів. Однак, враховуючи початок війни у 2022 році, важливо врахувати, що такі надзвичайні обставини можуть впливати на ефективність заходів пожежної безпеки та рятувальних операцій.

Кількість пожеж на 10 тис. населення також показує деяке зниження, з 22,8 у 2019 році до 19,6 у 2022 році. Однак, навіть при цьому зниженні, важливо врахувати, що воєнні події можуть викликати особливості та зміни в динаміці пожеж, зумовлені надзвичайними обставинами.

Таким чином, не дивлячись на деяке поліпшення загальних показників безпеки, важливо продовжувати адаптувати та вдосконалювати стратегії пожежної безпеки, зокрема враховуючи непередбачувані обставини воєнного стану для максимальної захищеності населення та майна.

Загальний аналіз даних за період з 2019 по 2022 рік свідчить про складну динаміку пожежних подій та їхніх наслідків в Україні. Кількість пожеж має тенденцію до зниження з 2020 по 2022 рік, але в порівнянні з 2019 роком ще

залишається вищою.

Найбільш вражаючий аспект це збільшення прямих збитків від пожеж в 2022 році, яке сягнуло 36 294 324 тис. грн. Це експоненційне зростання свідчить не лише про збільшення кількості пожеж, але й про серйозні матеріальні втрати, особливо в контексті воєнного конфлікту.

Також, слід зазначити зниження кількості загиблих та травмованих унаслідок пожеж. Однак враховуючи військові дії, ці показники можуть варіюватися і вимагають уваги до систем безпеки та евакуаційних заходів.

Загалом, необхідно підкреслити важливість посилення заходів з пожежної безпеки, адаптації до надзвичайних обставин воєнного часу і невідкладних заходів для зменшення ризиків та мінімізації наслідків пожеж. Також, системи моніторингу та реагування повинні бути удосконалені для ефективного управління пожежами в умовах нестабільності та війни.

Список використаних джерел:

1. Аналітичні матеріали. Аналіз пожеж що сталися в Україні за роками. ДСНС. URL : <https://idundcz.dsns.gov.ua/statistika-pozhezh/analitichnimaterial>
2. Brushlinsky, N.N., Ahrens, M., Sokolov, S.V., Wagner, P. (2016). "World Fire Statistics." International Association of Fire and Rescue Services. Centre of Fire Statistics of СТІФ, 21, 62 p.
3. Кодекс цивільного захисту України. Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#n298>
4. Наказ ДСНС України від 16.08.2017 року № 445 "Про забезпечення ведення обліку пожеж та їх наслідків" URL : <https://dsns.gov.ua/en/nakazi-z-osnovnoyi-diyalnosti/66412>
5. Наказ «Про затвердження Правил пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти України» Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1229-16#Text>
6. Наказ «Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні». Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0252-15#Text>

СЕКЦІЯ 7. СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРИРОДНИЧИХ НАУК: ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Колісник О.В.,

*магістр, Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

*Науковий керівник: Гуцал І.С.,
д.е.н., професор*

Україна, м. Кам'янець-Подільський

ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТІВ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Наявна значна диференціація у розвитку регіонів країни і, що саме головне, суттєве її поглиблення зумовлює необхідність зміни державної політики регіонального розвитку. Стратегія регіонального розвитку не може бути незмінною. У задачу управління входить своєчасне внесення необхідних корективів, навіть, перегляд частини або всієї стратегії. При цьому слід звертати увагу на її логіку, погоджувати методи, засоби, напрями політики.

Насамперед, потрібно провести коригування стратегічних цілей розвитку регіонів, спрямовуючи їх на забезпечення головної стратегічної мети – стійке підвищення життєвого потенціалу та якості життя населення на основі формування збалансованої соціально-економічної системи інноваційного типу. Також сформулювати нові стратегічні пріоритети регіонального розвитку відповідно до нових умов господарювання у посткризовий період, які повинні визначатись з урахуванням потенціалу внутрішнього ринку та максимізації використання переваг міжрегіонального та міжнародного співробітництва регіонів.

Стратегічну задачу зменшення регіональних відмінностей можна і доцільно ставити лише на довгострокову перспективу – 8-10 років. Тому виникає потреба розширити часові рамки реалізації діючої Державної стратегії регіонального розвитку, розробленої на період до 2027 року.

У світовій економіці пріоритети стратегічного бачення розвитку регіонів базуються виключно на інноваційній моделі розвитку. Для України альтернативи інноваційному розвитку теж немає. Державна політика регіонального розвитку повинна стимулювати перехід до інноваційної моделі розвитку та забезпечити концентрацію ресурсів на пріоритетних напрямках, а також створити умови для міжрегіональної кооперації і стратегічного партнерства влади, бізнесу та громадянських інститутів.

Регіональний розвиток в Україні багато в чому визначається можливостями зростання і модернізації найбільш передових регіонів, а також поступового наближення до їх рівня територій, що володіють конкурентними перевагами з точки зору наявності ресурсів або географічного положення. Інтенсивний перерозподіл ресурсів на користь відсталих регіонів буде лише стримувати економічне зростання в передових містах і областях. Здійснена у розділі 3 оцінка розвитку регіонів виявила напрями та швидкість проходження в них економічних та інноваційних процесів. Отримані результати, а також експертні оцінки фахівців можуть скласти основу для визначення найбільш пріоритетних

видів економічної діяльності, розвиток яких повинен забезпечити розв'язання проблеми зменшення диспропорцій в економічному розвитку регіонів.

Доцільно визначення пріоритетів провести через виділення опорних точок економічного розвитку, а також через виділення полюсів зростання. Для цього потрібно провести ранжування регіонів з виділенням груп з високим, помірним і низьким рівнем розвитку регіональних економік та врахування їх інноваційності. Такий підхід призводить до формування дев'яти груп регіонального розвитку:

- високий економічний – високий інноваційний;
- високий економічний – помірний інноваційний;
- високий економічний – низький інноваційний ;
- помірний економічний – високий інноваційний;
- помірний економічний – помірний інноваційний;
- помірний економічний – низький інноваційний;
- низький економічний – високий інноваційний;
- низький економічний – помірний інноваційний;
- низький економічний – низький інноваційний.

Результати проведеного аналізу виявили, що серед українських регіонів немає жодного з високим економічним та інноваційним рівнем розвитку. До груп з високим економічним та помірним і низьким інноваційним рівнем розвитку увійшли Дніпропетровська і Київська області відповідно. Помірний економічний, але високий інноваційний розвиток має Харківська область, низький інноваційний – Запорізька, Львівська, Одеська і Полтавська області.

Решта регіонів України мають низький економічний і низький інноваційний рівень розвитку, що ще раз підтверджує про високу диференціацію регіонів та їх полярність

Вкрай негативним для України є утворення значної групи регіонів з низьким економічним та інноваційним розвитком. Таке відставання для окремих регіонів може призвести практично до безповоротної втрати можливостей розвитку внаслідок інтенсивного відпливу з них всіх видів ресурсів - капіталу, трудових ресурсів у вигляді міграції, інтелектуального капіталу в формі відтоку «мізків». Щоб припинити такі процеси і забезпечити стійкі довгострокові темпи зростання на якісній інноваційній основі потрібно врахувати перспективні зміни в рівнях економічного зростання, а, отже, і конкурентоспроможність окремих регіонів в порівнянні один з одним в майбутньому.

Світова практика транскордонного співробітництва передбачає взаємодію між рівноцінними партнерами. Однак, щодо існуючих економічних зв'язків між українськими регіонами і європейськими країнами, спостерігається нерівнозначність ринкових середовищ учасників транскордонного співробітництва, що для України проявляється у значних потоках еміграції кваліфікованої робочої сили, непропорційності товарообміну, сировинній орієнтації зовнішньої торгівлі регіонів тощо. Особливо негативною тенденцією є низька наукомісткість міжрегіональних програм і проєктів.

Таким чином, політика регіонального розвитку повинна визначати пріоритети транскордонного співробітництва регіонів для забезпечення їх міжнародної конкурентоспроможності. Відповідно до пріоритетів важливо

визначити «опорні» галузі і сектори економіки цих регіонів для економічного зростання на інноваційній основі.

Підсумовуючи обґрунтування визначених пріоритетів державної політики економічного регіонального розвитку, сформулюємо для кожного з них операційні цілі.

Отже, пріоритет 1. Забезпечення конкурентоспроможності регіонів за рахунок ефективної реалізації внутрішнього потенціалу розвитку регіонів.

Операційна ціль 1.1. Модернізація базових галузей опорних регіонів на новій технологічній основі.

Операційна ціль 1.2. Диверсифікація економіки регіонів, розвиток конкурентоспроможних галузей.

Для всіх регіонів – розвиток сфери послуг.

Операційна ціль 1.3. Розвиток інфраструктурної бази соціально-економічного зростання регіонів.

Пріоритетні напрями реалізації:

1.3.1. Стимулювання залучення інвестицій у ключові сектори економіки регіонів, які визначають стратегічні пріоритети розвитку.

1.3.2. Підтримка малого та середнього бізнесу.

1.3.3. Сприяння створенню та впровадженню інновацій, включаючи розповсюдження сучасних технологій.

1.3.4. Зменшення енергетичної залежності регіональних економік та стимулювання енергозбереження.

Пріоритет 2. Зміцнення і поглиблення міжнародної конкурентоспроможності регіонів шляхом розширення міжрегіонального співробітництва на рівні транскордонної, транснаціональної та міжрегіональної кооперації.

Операційна ціль 2.1. Активізація і розширення міжрегіонального співробітництва.

Пріоритетні напрями реалізації.

2.1.1. Поглиблення виробничої кооперації підприємств різних регіонів.

2.1.2. Формування на міжрегіональному рівні спільної транспортної та логістичної інфраструктури;

2.1.3. Розробка спільних інвестиційних проектів;

2.1.4. Формування спільної інноваційної інфраструктури.

Операційна ціль 2.2. Розширення напрямів і форм транскордонного співробітництва для забезпечення європейської інтеграції України.

Пріоритетні напрями реалізації:

2.2.1. Розвиток інфраструктури загальнодержавного та міжнародного значення.

2.2.2. Підвищення конкурентоспроможності прикордонних регіонів шляхом виділення для розвитку опорних галузей економіки.

2.2.3. Розвиток комунікаційної інфраструктури регіонів.

Таким чином, регіональний розвиток та конкуренцію на міжнародних ринках може забезпечувати тільки така держава, яка підтримує конкурентоспроможність усіх своїх ресурсів. Для її забезпечення вектор державної політики регіонального розвитку повинен мати інноваційну спрямованість. Реалізація державної інноваційної політики має забезпечити

посилення ринкових стимулів та створення економічних передумов для інноваційної поведінки суб'єктів господарювання, надати допомогу суб'єктам інноваційної діяльності та сприяти високій ефективності інноваційної діяльності на всіх її етапах, від фундаментальних досліджень до розвитку інноваційних виробництв.

Список використаних джерел:

1. Статистичний збірник Регіони України. 2021 / Державна служба статистики України (за редакцією Вернера І. Є.), 2021. – Ч. 1. – 273 с.
2. Статистичний збірник Регіони України. 2021/ Державна служба статистики України (за редакцією Вернера І. Є.), 2021. – Ч. 2. – 631 с.

*Крисько І.С.,
студентка ВСП «Любешівського ТФК Луцького НТУ»
Науковий керівник: Шмаль В.М.,
викладач економічних дисциплін
Україна, м. Любешів*

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ – НОВИЙ СПОСІБ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ

Події останніх років України: пандемія, війна; стали переломними моментами у багатьох різних сферах: освітній, промисловій, економічній. Досить часто в цей період кожен із нас звертався до інтернет-послуг, а саме: покупок через інтернет-магазини, оплачування комунальних послуг за допомогою різних додатків. Тому потреба в необхідності модернізації такого роду діяльності зростає.

Розвиток цифрової економіки в Україні став можливим на початку 2020-х років, коли Кабінет міністрів та депутати поставили в пріоритет трансформацію української економіки.

Була прийнята Стратегія розвитку цифрової економіки. Після завершення судової реформи 2023 року українська юрисдикція довела свою спроможність. В Україні почала збільшуватись кількість зареєстрованих патентів, стартапів, які реалізують свою продукцію по всьому світі і яку вони виготовили в межах української податкової юрисдикції.

За статистикою, майже 71% ритейлерів вважає, що цифрова трансформація – це на даний час і вже й на майбутнє невіддільна частина технології роздрібною торгівлі.

Ритейл – це процес продажу продукції або або послуг кінцевим споживачам. А ритейлер – це особа, яка бере участь у даному процесі продажів у якості продавця.

Отже, діджиталізація – це новий спосіб розвитку бізнесу. Діджиталізація – це оптимізація бізнесу шляхом впровадження ІТ-рішень та відповідного технічного устаткування. Такі новітні технології дають змогу удосконалювати діяльність компаній у різних сферах: обслуговування клієнтів, маркетинг, внутрішні процеси та інше.

Щоб перейти до такої бізнес-моделі необхідно добре розуміти і уявляти яким способом все організувати для даного проекту. Тому досить часто, і

цілком правильним є запрошення спеціалістів з даної галузі або рекомендації консультантів.

Перевагами діджиталізації є:

- підвищення фінансової вигоди за допомогою скорочення нерентабельних вкладень;
- можливість коригування діяльності компанії завдяки аналітичним даним;
- підвищення рівня обслуговування: швидка купівля та доставка, відстеження переміщення товару;
- розширення меж продажу (за допомогою інтернет-магазинів можна продавати товар по всій Україні і навіть за її межами);
- автоматизація певних процесів та їх спрощення;
- роботизовані інструменти для консультацій, дозволяють покупцям користуватись послугами 24/7, в будь-який зручний для них час;
- скорочення бюджету на реалізацію маркетингових стратегій без шкоди ефективності просування.

Але при впровадженні такої бізнес-моделі є й негативні сторони:

- є певні групи покупців, які не готові до впровадження нових технологій (це можуть бути літні люди, малозабезпечені і т.д.);
- необхідно наперед продумувати ланцюг взаємодії продавця з клієнтом так, щоб було зручно для обох;
- інколи, при купівлі певних речей, необхідна присутність живого продавця, з яким покупець може порадитись чи дізнатись певні деталі про товар, яких в описі немає;
- процес діджиталізації досить тривалий і результат впровадженого процесу може в кінцевому результаті не задовільнити власника;
- нестача кваліфікованих працівників, які мають підтримувати усі процеси діджиталізації.

Тому можна зробити такий висновок, що в Україні переважна більшість компаній використовує цифрові технології для розвитку свого бізнесу. Але слід пам'ятати, що правильний підхід до підбору цифрових технологій – це і є успішна діджиталізація. А тому необхідно залучати спеціалістів або консультантів з IT-технологій.

Список використаних джерел:

1. Людський розвиток в Україні: соціальні та демографічні чинники модернізації національної економіки (колективна монографія) / [Е. М. Лібанова, О. В. Макарова, І. О. Курило та ін.]; за ред. Е.М. Лібанової. Київ: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. 2012. 320 с.
2. Надрага В. І. Соціальні ризики: сутність, аналіз, можливості впливу: монографія / НАН України, Ін-т демографії та соц. дослідж. ім. М. В. Птухи. Київ: Сердюк В.Л., 2015. 329 с.
3. Оцінка соціальних ризиків в регіонах України як підстава для прийняття управлінських рішень щодо їх подолання. URL: <http://old.niss.gov.ua>

Семенішен В.С.,
здобувач вищої освіти,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»
Науковий керівник: Семенішена Р.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»
Україна, м. Кам'янець-Подільський

ГЛОБАЛЬНА СПІВПРАЦЯ ДЛЯ ПРИСКОРЕННЯ ІННОВАЦІЙ

У сучасному світі, характеризованому стрімким розвитком технологій та глобалізацією, співпраця між країнами стає ключовим елементом стимулювання інновацій. Глобальна співпраця в області науки, техніки та бізнесу може значно прискорити процес створення нових технологій та вирішення глобальних проблем. У цьому контексті важливо розглядати як можливості, так і виклики, що виникають у зв'язку з глобальною співпрацею для прискорення інновацій.

1. Вигоди глобальної співпраці в інноваціях

1.1. Обмін знаннями та експертизою

- Збільшення обсягів доступного знання.
- Забезпечення доступу до світової експертизи та технічних знань.

1.2. Ефективне використання ресурсів

- Поділ технологічних ресурсів для спільного вирішення завдань.
- Зменшення затрат на дослідження та розробку завдяки спільним ініціативам.

1.3. Розширення ринків інновацій

- Відкриття нових ринків для продуктів та технологій.
- Сприяння виходу на міжнародний ринок для малих та середніх підприємств.

2. Інструменти глобальної співпраці для інновацій

2.1. Міжнародні дослідницькі програми

- Приклади: Європейська програма "Горизонт 2020", програма "Еразмус+".
- залучення вчених та фахівців з різних країн до спільних досліджень.

2.2. Технологічні хаби та інкубатори

- Створення спільних просторів для співпраці та обміну ідеями.
- Забезпечення інфраструктури для спільних досліджень та розробок.

2.3. Міжнародні технологічні конференції та виставки

- Можливість для представлення інновацій та залучення інвесторів.
- Створення мережі контактів для майбутньої співпраці.

3. Виклики глобальної співпраці в інноваціях

3.1. Правові та етичні питання

- Розробка міжнародних стандартів та правил для обміну технологічними знаннями.
- Регулювання етичних питань у глобальних дослідженнях.

3.2. Міжкультурні розбіжності

- Вирішення проблем комунікації та розуміння між культурами.
- Сприяння взаємоповаги та рівноправ'я у співпраці.

3.3. Безпека інформації та інтелектуальної власності

- Забезпечення захисту інтелектуальної власності в умовах глобальної співпраці.
- Розробка міжнародних механізмів для управління інформаційною безпекою.

Отже глобальна співпраця для прискорення інновацій стає стратегічно важливою умовою для вирішення глобальних викликів та досягнення сталого розвитку. Наведені інструменти та вказані вигоди та виклики є лише частковим переліком аспектів цієї теми, і подальші дослідження є необхідними для глибшого розуміння та вирішення цих питань.

Список використаних джерел:

1. Сміт Дж. Глобальні стратегії інновацій: роль міжнародних організацій та регулюючих органів. Міжнародний журнал стратегічного управління, 20(3), 2018. С. 215-230.
2. Джонс А., Лі Ч. Глобальні технологічні інновації: виклики та можливості для міжнародної співпраці. Журнал технологій та інноваційного менеджменту, 8(2), 2021. С. 78-92.
3. Пател Р., Павітра Г. Глобалізація, інновації та міжнародний бізнес: перспективи та виклики. Журнал міжнародної економіки, 12(4), 2019. С. 321-335.

Семеній Д.,

студент ПА - 21м курсу

Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти

«Кам'янець-Подільський державний інститут»,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

*Науковий керівник: **Гуменюк І.Л.,***

кандидат економічних наук, доцент кафедри

фінансів, обліку та оподаткування ім. С.Юрія

Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти

«Кам'янець-Подільський державний інститут»,

м. Кам'янець-Подільський, Україна.

РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Акцентуалізація соціально-економічного розвитку сучасної держави, що базується на змінах економічної системи та демонополізації держави на земельні ресурси, формування нових форм власності на землю досить чітко увиразнюють нову смислову органіку ефективності землекористування на рівні регіонів держави, де його основним регулятором є регульований ринок землі, який забезпечує сталу збалансованість продажу права власності та продажу права земельної оренди [1].

В межах сучасної науки існує значна кількість концепцій щодо ідентифікації земельних відносин як об'єкта державного регулювання, Різним аспектам земельних відносин присвячено роботи низки дослідників, таких як А. Левов, П. Кухтін, І. Мінаєв, Г. Ніконова, В. Прокопенко, А. Трофімов, М. Юхно.

Сучасний розвиток світової економіки в умовах кризи зумовлює доцільність створення регульованої ринкової економіки, яка вимагає такого державного управління земельними ресурсами, яке забезпечує суворе дотримання системи земельного та цивільного законодавства разом з економічною самостійністю суб'єктів землекористування [2]. Такий контекст свідчить про те, що землі як унікальний природний ресурс є важливим стратегічним об'єктом соціально-економічного та політичного розвитку держави.

Війна, розпочата 24.02.2022, назавжди змінила хід історії сучасної України. Ці події зачепили всі можливі сфери суспільства, не оминувши і земельні відносини. Земля в нашій державі є найбільшою цінністю, оскільки саме вона є вихідним фактором виробництва та запорукою економічного розвитку. З огляду на це в умовах воєнного стану врегулювання земельних відносин відіграє неабияку роль, тому що від цього залежить безпека не лише земельної та аграрної сфер, а й усієї країни в цілому.

Зі старту ринку землі в липні 2021 року до початку війни було укладено близько 100000 договорів купівлі-продажу земель сільськогосподарського призначення. Проте зрозуміло, що після 24.02.2022 така динаміка фактично звелась до нуля.

За період дії воєнного стану законодавство, яке регулює земельні відносини, змінювалося неодноразово. Деякі введені на початку дії воєнного стану обмеження законодавець уже встиг послабити, а для певних зумовлених або видозмінених війною правовідносин - передбачив нове регулювання.

9 червня 2022 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» № 2247-ІХ від 12.05.2022 року (реєстр. № 7289) яким зокрема, передбачено створення правових передумов для забезпечення громадян та суб'єктів підприємницької діяльності в умовах воєнного часу послугами зі складання документації із землеустрою, топографо-геодезичних і картографічних робіт, оцінки майна, експертної грошової оцінки земельних ділянок, що є критичними для функціонування земельно-майнових відносин [3].

Із запровадженням воєнного стану роботу всіх інформаційних систем задля безпеки було припинено, проте зараз їх функціонування поступово починають відновлювати. Наразі постановою Кабінету Міністрів України від 19.04.2022 р. № 480 фактично відновлено роботу ДРРПНМ, проте з певними обмеженнями. Зокрема, посвідчувати низку договорів, до яких належать і договори купівлі-продажу земельних ділянок, дозволено виключно тим нотаріусам, яких включено до затвердженого Міністерством юстиції України Переліку нотаріусів, якими в умовах воєнного стану вчиняються нотаріальні дії щодо цінного майна.

Список використаних джерел:

1. Кухтин П. *Методологія управління земельними ресурсами : монографія*. К: Освіта, 2018. 264 с.
2. Настіна О. Підстави примусового припинення права власності на землю в умовах правового режиму воєнного стану в Україні. *Право України*. 2022. С. 101 – 115.
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» № 2247-ІХ від 12.05.2022 року (реєстр. № 7289)
4. Рубленко А. Земельні відносини в умовах воєнного стану. *Регулювання приватно-правових відносин в умовах воєнного стану в Україні: матеріали міжвузівської наук.-практ. конф. 29 верес. 2022 р.* Київ, 2022. С. 164 – 165.

Ткач К.Т.,

*вихованка Дніпропетровського відділення
Малої академії наук України, НВК-лицей №100
м. Дніпро*

*Науковий керівник: Майданенко С.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент КЗВО «ДАНО»ДОР»
Україна, м. Дніпро*

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ГЕОМЕТРОГРАФІЇ

Еміль Лемуан, французький інженеробудівельник і математик, на засіданні Французької асоціації сприяння розвитку наук, що відбулося в Орані в 1888 році вперше розповів про концепції та методи геометрографії. За його визначенням у математичній галузі геометрії геометрографія є наукою про геометричні системи й структури.

Розвиваючи ідеї геометрографії, Лемуан обмежився евклідовими побудовами, використовуючи лише лінійки та циркуль. Відповідно до аналізу Лемуана, всі такі конструкції можуть бути виконані, оскільки він створив послідовність з фіксований набір із п'яти елементарних операцій. З цього випливає головна мета геометрографії: дослідити й вдосконалити процес геометричного побудування.

Проблеми впливу геометрії та креслення на розвиток просторових уявлень, творчих здібностей і проектного мислення дослідила докторка педагогічних наук О.М. Джеджулі [1].

Питанням позиційної повноти та метричної визначеності проєкційних зображень, розв'язанню на них конструктивно-композиційних задач присвятили свої методичні праці І.Г. Ленчук та М.Ф. Четверухін.

З точки зору О.М. Джеджулі: «під графічним зображенням слід розуміти матеріальний об'єкт, який чуттєво сприймається, що, як правило, відрізняється від об'єкта, ним позначеного, який є засобом пізнання та виступає у спілкуванні людей як представник, здатний до інформаційного заміщення деякої реальності і придатний для надбання, збереження, перетворення та передачі повідомлень у знаковій формі» [1].

На наш погляд під графічним зображенням слід розуміти інтелектуальний продукт штучного походження, як графічну конструктивну знакову систему зі взаємосполучених точок та ліній, що містить інформацію про ті властивості зображеного об'єкту, котрі можна змоделювати графічно.

В природі геометричних об'єктів не існує тому, ті об'єкти, які існують, володіють безліччю властивостей, в тому числі і геометричними, тобто позиційними і метричними, котрі можна графічно змоделювати.

Властивості фізичні і хімічні змоделювати графічно неможливо. Звідсіля слідує, що геометричний об'єкт - це той самий уявний думко-образ, чий елементи каркасу є лінії, які перетинаються в точках-вершинах і створюють його конструктивну структуру, що підлягає графічному моделюванню.

На думку професорки О.М. Джеджулі «графічна діяльність є особливою знаково-символічною діяльністю, що має власну структуру, генезис та закономірності функціонування, сутність якої полягає в прийомі-передачі

інформації у графічній формі, використанні зображення як графічної моделі для отримання нового знання, уявних перетвореннях просторових образів, сформованих на основі графічних зображень» [1].

Будь-якою діяльністю займається тільки людина. Щоб займатися графічною діяльністю, сутність якої «полягає в прийомі-передачі інформації в графічній формі» треба спочатку створити таке зображення, яке б містило ту інформацію, яку прийняв його автор з метою передачі «в графічній формі».

Таким чином, діяльність людини по створенню джерела інформації «як графічної моделі для отримання нового знання» і є безпосередньою графічною діяльністю, а «уявни перетворення просторових образів, сформованих на основі графічних зображень» можуть здійснювати їх споживачі, а не їх автори, які закодували графічно і однозначно інформацію про властивості того, що зображено. Тому споживачеві треба зуміти декодувати, тобто розшифрувати інформацію, закодовану на зображенні точками і лініями і сформувані у своєї свідомості просторовий образ того, що зображено, і не перетворювати його.

На наш погляд під геометрографічною діяльністю слід розуміти розумовопрактичну систему мисленого формування просторового думко-образу неіснуючого об'єкта як його геометричної моделі з метою графічного кодування інформації про його властивості і одночасного створення переважно оборотних зображень як документів на реалізацію у просторі зображених об'єктів.

Ще півстоліття тому професор М.Ф. Четверухін стверджував: «Геометричні задачі на побудову є настільки істотним фактором математичної освіти, що на викладання цього розділу в середній школі має бути звернена серйозна увага», адже задачі на побудову мають розвивати у здобувачів освіти конструктивний підхід до осмислення всього комплексу геометричних знань, а не лише формувати конструктивні навички розв'язування задач [3].

Загально відомо, що «об'єктом геометрії завжди була фігура, а моделлю - в переважній більшості випадків - її зображення, виконане за строго встановленими правилами» і, як зазначає І.Г.Ленчук, «основним у конструктивній геометрії є поняття «побудувати геометричну фігуру» [2].

Саме побудувати, а не дослідити. Адже геометричні фігури будуються по їх визначенню або в результаті розв'язування позиційних задач на побудову. Процес такого дослідження сприяє розвитку конструктивно-композиційного мислення, а одержані результати часом приводять до нетривіальних проектних рішень.

Список використаних джерел:

1. Джеджула О.М. *Теорія і методика графічної підготовки студентів інженерних спеціальностей вищих навчальних закладів*: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 «теорія і методика професійної освіти». Тернопіль, 2007. 460 с.
2. Ленчук І.І. *Прикладна геометрія та інженерна графіка*. К.: Будівельник, 1991. Вип. 52. С. 55-58.
3. Четверухін М.Ф. *Рисунки просторових фігур у курсі геометрії*. К., 1963. 188 с.

Ткач К.Т.,

вихованка Дніпропетровського відділення
Малої академії наук України, НВК-лицей №100
м. Дніпро

Науковий керівник: **Майданенко С.В.,**
кандидат педагогічних наук, доцент КЗВО «ДАНУ»ДОР»
Україна, м. Дніпро

ОСОБЛИВОСТІ ЗОБРАЖЕННЯ ПЛОСКИХ ФІГУР: ТРИКУТНИКА ТА КОЛА

Структура трикутника. Трикутник це найпростіша плоска фігура, яка складається з трьох прямолінійних відрізків, що попарно перетинаються в трьох точках - вершинах трикутника, відрізки в межах між вершинами - його сторони. Фігурою трикутника з одного боку, є одновимірною замкнена ламана лінія або його *лінійний каркас*, а з другого - та частина двовимірного картинного простору, яку вона обмежує і структура якої підлягає подальшому дослідженню. Ми побудували різносторонній, гострокутний трикутник з його відомими чудовими точками, лініями і фігурами як структурними елементами його картинного простору (Див. рис. 1).

Розглянемо побудований нами трикутник. Основи 1,2,3 його висот A_1, B_2 і C_3 , які перетинаються в його ортоцентрі N , і середини сторін 4,5 і 6 як основ медіан C_4, B_5 і A_6 , які перетинаються в центрі M його ваги, а також медіатрис, які перпендикулярні к сторонам трикутника в їх серединах і перетинаються в точці O , яка є центром кола a , що описане навколо нього. Точки O, M і N розташовуються на одній прямій, яка має назву прямої Ейлера, у якій відрізок OM вдвічі менше відрізка MN . Середина o прямої Ейлера рівновіддалена від середин сторін трикутника ABC і основ його висот. Тому вона є центром **кола 9 точок**, або **колом Фейєрбаха**. Це коло перетинає висоти вихідного трикутника відповідно в точках 7, 8 і 9, які поділяють відстані від його вершин до його ортоцентру N навпіл.

Точки 1,2,3 є вершинами **орто трикутника**, точки 4,5,6 є вершинами **серединного трикутника**, який поділяє вихідний трикутник на 4 конгруентних трикутника.

Таким чином структура галузі картинного простору, обмеженого лінійним каркасом довільного трикутника, є добре дослідженою і цілком закономірною, але не повною тому, що ця закономірність повинна розповсюджуватися і за його межі. Тому вона стає предметом подальшого дослідження (Див. рис.2).

Якщо з'єднати точки 7,8 і 9 між собою, то одержимо «антисерединний» трикутник, подібний вихідному ABC і висесиметричний серединному з центром симетрії в точці N . Якщо продовжити відповідні сторони орто і серединного трикутників, то виникне «ортосерединний» трикутник DEK , сторони якого при продовженні проходять через вершини A, B, C вихідного трикутника. Якщо продовжити сторони орто- і серединного трикутників, вершини яких лежать на несуміжних сторонах вихідного трикутника ABC , то вони перетнуться в точках H, Q, L , які з'єднуються з вершинами A, B, C прямими, що проходять через точки перетину відповідних сторін орто- і

серединного трикутників. При цьому ці прямі перетинаються в точці X , природа якої підлягає подальшому дослідженню, але в нашій роботі ми не будемо цьому приділяти увагу. Цікаво також, що продовження сторін ортотрикутника 123 і антисерединного 789 перетинаються в колінійних точках $10, 11, 12$ прямої i , природа якої також невідома.

Таким чином, не зважаючи на те, що вихідний трикутник є довільним, структура його картинного простору своєрідне закономірна і, вочевидь, залежить від позиційних і метричних особливостей його лінійного каркасу ABC . Трикутник з іншими особливостями буде мати по змісту структуру свого простору такою ж, як одержана, а по формі іншою, але також закономірною.

Структура круга. *Кругом є частина картинного простору, обмеженого колом як його лінійним каркасом.*

Коло це закономірна крива лінія, всі точки якої рівновіддалені від однієї точки, яка є його *центром*. Вірогідне, що її закономірність обумовлює відповідну закономірність структури його круга. Це викликає інтерес до можливості розподілу кола на рівні частини і побудови правильних багатокутників з будь-якою кількістю сторін і графічною побудовою без застосування циркуля.

Побудова пентагона і пентаграми.

Ми навели графічну схему побудови пентагону з застосуванням лінійки і циркуля, яка була розроблена ще в епоху Відродження. Ця схема здається на перший погляд, достатньо складною і нераціональною від того, що наведені побудови в кругу, як у картинному просторі кола не базувались на використанні елементів його геометричної структури (Див. рис. 3). Нами була розроблена схема побудови пентагону з застосуванням тільки лінійки (Див.рис. 4). Елементами структури круга є два взаємно перпендикулярних діаметрів 23 і 15 , які проходять через центр O кола, квадрат 12153 , що вписаний в коло, квадрат $O415$, побудований на радіусі кола $O1$, як на його діагоналі, правильний трикутник 91015 , основа 910 якого визначається горизонтальною діагоналлю квадрату $O415$ і золотий трикутник 4155 , у якого довжина основи 45 відноситься до довжини його висоти як 2 до 3 . Продовження його бокових сторін до кола визначає довжину горизонтальної сторони 67 шуканого пентагона. Побудова його вершин 13 і 14 зрозуміла з побудови.

Тому, що побудовані вершини пентагону поділяють коло на 5 рівних частин, то, поєднуючи їх під лінійку через одну, одержуємо п'ятикінцеву зірку або пентаграму (Див. рис. 5).

Побудова правильних 6-ти, 8-ми і 12-тикутників

На рисунках $6, 7, 8$ за аналогією з прикладом побудови пентагона побудовані багатокутники з парним числом сторін. Аналіз цих рішень показує, що у структурі кожного з них присутні ключові фігури – квадрат, заданий за умовою і квадрат 1234 , вписаний в нього. Точки цих фігур в кожному випадку визначають ті прямі лінії, які перетинають коло в шуканих рівновіддалених точках.

Побудова правильних 7-ї, 9-ти і 11-ти кутників.

На рисунках $9, 10$ і 11 наведені побудови декількох багатокутників з непарними числами сторін. На відміну від структури круга при побудові

багатокутників з парним числом сторін, які відрізняються своєю простотою, в даному випадку ця структура значно ускладнюється, але її основою є ті ж сталі фігури, тобто, - вписаний квадрат, квадрат в квадраті і правильний трикутник, поєднання елементів яких в різних варіантах дозволяє одержувати бажані результати.

Таким чином, конструктивні дослідження структури круга, обмеженого колом, як закономірною фігурою, зумовлюють її закономірну будову, яка забезпечує розподілення кола на будь-яке число рівних частин.

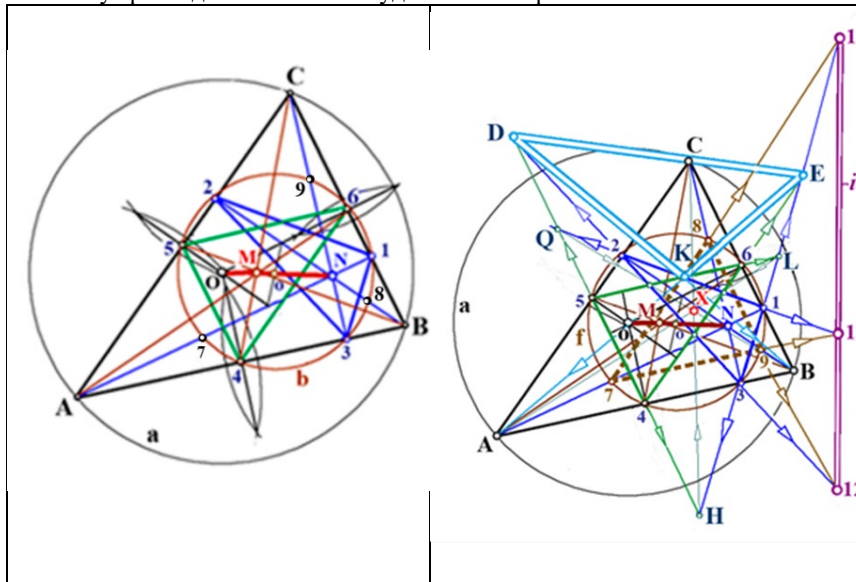

Рис.1. Відомі чудові точки, лінії і фігури у структурі довільного трикутника

Рис.2. Конструктивна структура картинного простору довільного гостро-кутного трикутника

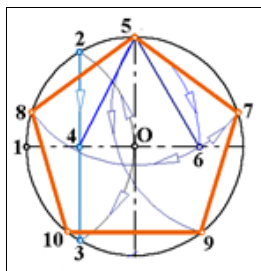

Рис.3. Традиційна побудова пентагону за допомогою циркуля і лінійки

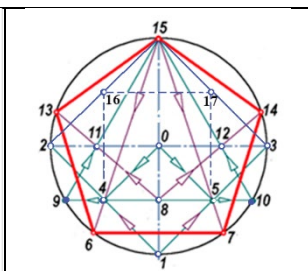

Рис.4. Побудова пентагону без застосування циркуля

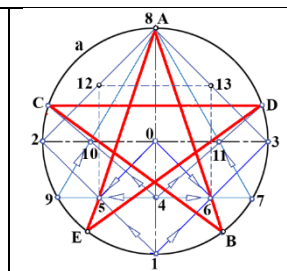

Рис. 5. Побудова пентаграми без циркуля

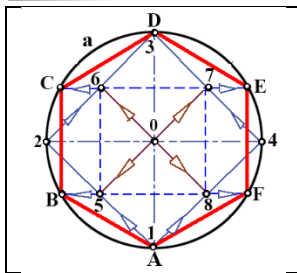

Рис.6. Шестикутник без циркуля

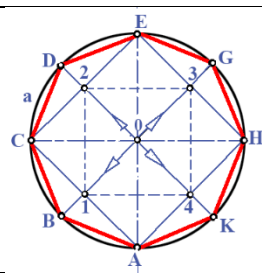

Рис. 7. Восьмикутник без циркуля

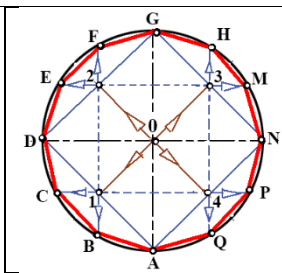

Рис.8. 12-кутник без циркуля

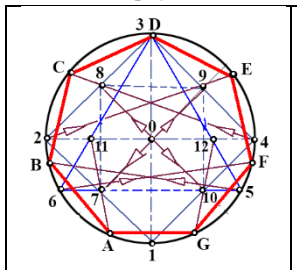

Рис.9. Семикутник без циркуля

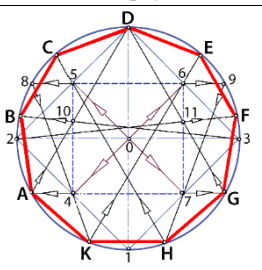

Рис.10. Дев'ятикутник без циркуля

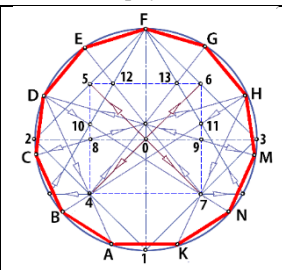

Рис.11. Одинадцятикутник без циркуля

Список використаних джерел:

1. Джеджула О.М. Теорія і методика графічної підготовки студентів інженерних спеціальностей вищих навчальних закладів: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 «теорія і методика професійної освіти». Тернопіль, 2007. 460 с.
2. Ленчук І.І. Прикладна геометрія та інженерна графіка. К.: Будівельник, 1991. Вип. 52. С. 55-58.
3. Четверухін М.Ф. Рисунки просторових фігур у курсі геометрії. К, 1963. 188с.
4. Ткач Д.І. Теорія та методика вивчення математики, фізики, інформатики: Кривий Ріг, 2005. С.269 – 286

Фещин В.В.,

*студент Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

*Науковий керівник: Бачинська О.М.,
кандидат економічних наук, викладач
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМ ПІДПРИЄМНИЦТВОМ ЯК ІНСТРУМЕНТОМ ФІНАНСУВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ПОТРЕБ

Україна, зазнаючи випробувань війни, стикається із великими викликами у багатьох аспектах життя. В цих трудних умовах соціальне підприємництво виступає як ключовий інструмент для надання підтримки та стимулювання розвитку вразливих груп населення та реконструкції зон конфлікту.

Внаслідок проведення військових операцій на території України, відзначається стрімке зростання кількості осіб, які потребують особливого захисту у суспільстві, і спостерігається збільшення числа біженців та внутрішньо переміщених осіб. Також, на жаль, збільшується кількість осіб, які стають інвалідами. Досліджено, що можливо успішно поєднати ідеї альтруїзму та ідеї практичного застосування через використання соціального підприємництва.

Однією з важливих функцій соціального підприємництва під час війни є забезпечення соціальної підтримки для тих, хто потерпів від конфлікту. Спрямовані на розв'язання соціальних проблем, такі підприємства можуть надавати допомогу внутрішньо переміщеним особам, постраждалим сім'ям та ветеранам через різноманітні програми та послуги.

Наша держава визнає соціальним підприємством суб'єкт, чия робота спрямована на досягнення соціальних результатів у сферах освіти, охорони здоров'я, науки, культури або надання соціальних послуг та підтримки. Незважаючи на існування таких організацій, в Україні на даний момент відсутній закон, який би регулював цю галузь діяльності (Березяк, 2014). Відповідно, це дослідження може бути корисним при розробці законодавчої бази для соціальних підприємств.

В Україні концепція соціального підприємництва отримала розвиток із створенням у 2010 році Консорціуму «Сприяння розвитку соціального підприємництва в Україні», до складу якого увійшли Фонд «Східна Європа», Міжнародний фонд «Відродження», комерційний банк «Ерсте Банк» та міжнародна аудиторська компанія «PWC».

Соціальне підприємництво представляє собою підприємницьку діяльність, яка націлена на інноваційні, значущі та позитивні трансформації у суспільстві. Ця форма діяльності спрямована на розв'язання або полегшення шести соціальних проблем. У відміню від традиційного підприємництва, яке зорієнтоване на отримання фінансового прибутку, соціальні підприємці прагнуть до збільшення соціального капіталу. Оскільки це відрізняється від класичної бізнес-моделі, є необхідність в розробці та застосуванні відповідної методології для дослідження явища соціального підприємництва.

Для активного розвитку соціального підприємництва в Україні необхідно не лише користуватися досвідом інших країн, але й розробити власну стратегію розвитку, враховуючи усі особливості економічної, соціальної та політичної сфери нашої країни.

Щодо участі держави у справі соціального підприємництва, доцільно комбінувати різні підходи (американський та європейський) і створити систему, в якій буде баланс між підтримкою діяльності соціальних підприємств з боку органів влади та їхньою самостійністю. При правильному та ефективному використанні цих можливостей, соціальні підприємства з часом зменшать витрати місцевих бюджетів на соціальну сферу і дозволять громаді самій забезпечувати свої потреби. Це також призведе до зменшення рівня безробіття та забезпечить додатковий дохід для бюджетів різних рівнів. Соціальне підприємництво стане невід'ємною частиною економіки нашої країни.

Список використаних джерел:

1. Ачкасова О. В. Розвиток соціального підприємництва в Україні в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2022. № 37. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1217/1172> (дата звернення: 20.11.2023).
2. Бізнес допомагає ЗСУ під час війни: які податкові наслідки? URL: <https://news.dtk.ua/taxation/common/75203-biznes-dopomogaje-zsu-pid-cas-viini-yaki-podatkovi-naslidki> (дата звернення: 14.11.2023).
3. Біла І. С., Шевченко О. О. Соціальне підприємництво – сучасний тренд економічного розвитку. Наукові записки НаУКМА. Економічні науки. 2021. Том 6. Випуск 1. С. 28–33.
4. Лункіна Т. І. Соціальне підприємництво в Україні як сучасний тренд розвитку: особливості, фінансові аспекти. Інфраструктура ринку. 2020. Випуск 39. С. 297–303.
5. Пільгові кредити для соціальних підприємств від WNISEF URL: <http://www.socialbusiness.in.ua/index.php/instrumenty/finansuvannia-sotsialnykh-pidpriemstv/158-pilhovi-kredyty-dlia-sotsialnykh-pidpriemstv-vid-wnisef>. (датазвернення: 20.11.2023).

СЕКЦІЯ 8. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГУМАНІТАРНИХ НАУК В СУЧАСНОМУ ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ

Біняшевська О.І.,

студентка юридичного факультету

Західноукраїнського національного університету (м. Тернопіль)

Науковий керівник: Подковенко Т. О.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри теорії права та конституціоналізму

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. Взаємодія громадянського суспільства і держави є важливим аспектом сучасного суспільно-політичного життя. Тема викликає значний інтерес серед науковців, політиків та правників, оскільки взаємодія цих двох суб'єктів може вплинути на подальшу еволюцію суспільства та його розвиток. Існування різних інтересів, надмірна бюрократія, обмеження свобод громадянського суспільства, нерівні рівні впливу і доступу до ресурсів – ось лише деякі з проблем, що виникають в процесі взаємодії громадянського суспільства і держави. У роботі будуть досліджені основні питання взаємодії громадянського суспільства і держави.

Метою дослідження є аналіз особливостей взаємодії громадянського суспільства та держави.

Виклад основ матеріалу. Для початку варто зазначити, що на певному етапі становлення цивілізованого суспільства зародилося громадянське суспільство, яке є основою становлення правової держави. Тому без громадянського суспільства неможливо побудувати правову державу. Розвинуте громадянське суспільство можливе лише в правовій державі, яка має реагувати на запити та потреби відповідних громадян, сприяти їх розвитку, запобігати виникненню конфліктів. Відносини між державою та громадянським суспільством мають будуватися на основі діалогу та співпраці, що в свою чергу сприяє демократичному розвитку країни. Порушення балансу між державою та громадянським суспільством призведе до гіпертрофії структури влади, диктатури держави, відчуження народу та політичного безсилля. Правова держава і громадянське суспільство формуються разом і процес їх становлення відбувається протягом тривалого історичного періоду.

Варто зазначити, що існують дві крайні позиції щодо розуміння взаємодії держави та громадянського суспільства – анархізм і етатизм. Анархізм взагалі відкидає державу як інститут примусу і насильства над людьми. Навпаки, етатизм у всіх аспектах перебільшує роль держави в суспільному житті. Етатизм – панівне становище країни в соціально-економічному, соціальному, політичному та духовному житті. Теоретично в основу етатизму покладено уявлення про державу як загальнолюдську цінність, вищий результат і мету суспільного розвитку, обґрунтування необхідності активного втручання держави в усі сфери суспільного життя. На практиці він проявляється в

централізації та бюрократизації політичної влади, розповсюдженні організаційно-контрольних функцій держави за межі оптимального співвідношення між державою та суспільством. Процес одержавлення суспільного життя призводить до послаблення впливу громадянського суспільства на державу, що в свою чергу негативно впливає на саму державу, веде до її занепаду.

Громадянське суспільство активно сприяє процесу політичної демократизації, набуттю державою правової ідентичності, відстоюванню матеріальної та духовної незалежності особистості перед державою, пошуку правових гарантій цієї незалежності, захисту приватні та індивідуальні права. суспільний інтерес народу. Водночас державні органи також мають забезпечувати зворотний зв'язок із суспільством, оскільки правова держава має реагувати на звернення та потреби відповідних громадян, видавати відповідні правові норми та контролювати їх виконання. Іншими словами, необхідно створити захищену законом ситуацію для громадян і сформувати сприятливе правове поле для діяльності громадських установ, заснованих громадянами.

Визнаючи автономію громадянського суспільства, верховенство права, держава має реагувати на запити та потреби громадян, приймати правові закони та контролювати їх виконання. Іншими словами, держава повинна створювати ситуацію правової захищеності громадян і формувати правове поле на користь діяльності громадських інституцій, створених громадянами. Очевидно, що завданням держави є створення прозорих правил і процедур, які сприятимуть процесу самоорганізації соціально свідомих громадян та інституціоналізації їхніх об'єднань [1, с. 65].

Співіснування громадянського суспільства і держави має багато аспектів. По-перше, громадянське суспільство складається з активних громадян, некомерційних організацій, благодійних фондів, профспілок та інших державних установ, які працюють незалежно від державних установ. Вони виступають посередниками між державою і громадянами, захищають їх права та інтереси, надають соціальну допомогу і вносять свій внесок у розвиток суспільства. Держава повинна здійснювати діяльність, спрямовану на задоволення потреб своїх громадян і забезпечення правопорядку і загального благополуччя. Але існує ризик того, що держава може зазіхнути на громадянське суспільство, обмежуючи його права і свободи. «Через наближеність до щоденного життя громадян і значний комунікативний потенціал інститути громадянського суспільства розвивають здатність громадян аналізувати та інтерпретувати власну поведінку і поведінку інших, адекватно оцінювати навколишні суспільно-політичні явища, що в цілому підвищує рівень рефлексивності суспільства. Осередки громадської активності також сприяють зростанню політичної свідомості громадян, формуванню нових політичних лідерів» [2, с. 913].

Сталий розвиток держави в умовах структурної перебудови архітекторніки публічного управління, залежить не лише від стану її ресурсного забезпечення та спроможності ефективно розпоряджатися наявним ресурсним потенціалом,

але й та напряду пов'язаний зі зрілістю громадянського суспільства та активністю громади у вирішенні назрілих проблем як на рівні окремих територій, так і на державному рівні [3, с. 33]. Саме тому однією з головних особливостей взаємодії громадянського суспільства і держави є баланс інтересів. Громадянське суспільство виступає в якості механізму контролю, що забезпечує відкритість і прозорість державних структур і прагне впливати на політичні процеси і прийняття рішень в державі. У свою чергу, держава повинна забезпечувати умови для розвитку громадянського суспільства, захищати права і свободи активістів і забезпечувати їх безпеку.

Ще однією важливою особливістю взаємодії є відкритість інформації. Доступ до інформації відіграє важливу роль у створенні взаєморозуміння між державою та громадянським суспільством та зміцненні довіри між сторонами. Щоб забезпечити цю відкритість, державна структура виносить дії та рішення на громадське обговорення та управління, а громадянське суспільство має доступ до інформації про діяльність державних установ. Варто зазначити, що за останні роки Верховна Рада України прийняла ряд важливих законів, які розширюють предмет, зміст і межі громадського контролю за діяльністю держави. Наприклад, громадські організації беруть участь у цивільному контролі військових організацій і правоохоронних органів країни, здійснюючи громадський контроль за дотриманням законодавства, спрямованого на запобігання та протидію корупції, вживаючи при цьому форми контролю, які не суперечать закону.

Ще одним напрямком взаємодії громадянського суспільства і держави є досягнення загального добробуту і розвитку суспільства. Громадянське суспільство виступає в якості рушійної сили змін і прогресу, які можуть вплинути на вирішення соціальних, економічних і політичних проблем. Держава повинна забезпечити умови для розвитку цього потенціалу та підтримати зусилля громадянського суспільства. І громадянське суспільство, і держава функціонують для задоволення потреб та інтересів людини. Європейська традиція виходить не зі співвідношення особистих і національних інтересів, а зі справедливого балансу особистих і суспільних інтересів. Такий баланс розглядається Європейським судом з прав людини як гарантія легітимності відносин між громадянами та державою. Однією з головних цілей демократичного переходу в Україні є стимулювання розвитку громадянського суспільства, де головну роль мають відіграти встановлені правові механізми регулювання.

В світлі вищенаведеного зазначимо, що рівень демократії в сучасних суспільствах великою мірою залежить від існування системи автономних груп громадян, незалежних від держави, і вільно встановлених зв'язків між ними – громадянського суспільства. Таке суспільство побудоване на засадах плюралізму, толерантності, лібералізму (поваги прав і свобод особи), здатне протистояти тоталітарним тенденціям і анархізму держави, прагне до досягнення оптимального державного управління. Відкрита конкуренція в

суспільних інтересах ініціює політичний процес і сприяє реалізації загальних інтересів суспільства.

Тому демократизація суспільства та реформування країни потребують не лише ефективного законодавства, політико-правової діяльності, а й формування громадянського суспільства – побудови спільноти та розуміння людьми цінності власних інтересів, яка б змогла поважати права, а також поважати правила і процедури соціальної та політичної взаємодії. У світлі українських реалій слід зазначити, що «волонтерський рух є яскравим прикладом прояву громадянського суспільства під час війни. Якщо на довоєнному етапі війни на Донбасі діяльність волонтерів обмежувалася забезпеченням збройних сил обладнанням, технікою, одягом та продуктами харчування, то в останні роки вони також надають допомогу великій кількості переміщених осіб, які втратили свої домівки, перевозять гуманітарні вантажі в зони конфлікту, надають інформаційну та психологічну підтримку. Загалом можна сказати, що стрімке зростання обсягів волонтерської діяльності призвело до необхідності оновлення нормативно-правової бази цієї діяльності та оптимізації механізмів взаємодії з органами державної влади» [4, с. 90].

Висновки. Отже, взаємодія громадянського суспільства та держави є ключовим фактором для розвитку суспільства та забезпечення його сталого функціонування. Правильне забезпечення балансу інтересів, інформаційна відкритість та співпраця на користь загального добробуту є важливими складовими цієї взаємодії.

Список використаних джерел:

1. Андрієнко М., Слюсар А., Гаман П., Фомін А., Стрюк М. Напрями оптимізації механізму взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами державної влади. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2022. №4 (68). С. 63-74.
2. Гришун В. В. Особливості взаємодії громадянського суспільства та держави, як суб'єктів демократичного процесу. The 1 st International scientific and practical conference — Topical issues of modern science, society and education (August 8-10, 2021). SPC - Sciconf.com.ua, Kharkiv, Ukraine. 2021. С. 912-915.
3. Івашова Л. М., Антонова Л. В., Крушельницька Т. А. Комплексний механізм взаємодії громадянського суспільства з інститутами влади в контексті розвитку публічно-приватного партнерства. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2023. № 2 (37). С. 31-42.
4. Докаленко В. Взаємодія між органами публічної влади та інститутами громадянського суспільства в Україні в умовах широкомасштабної війни. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2022. № 15. С. 87–103.

Васильченко Є.В.,

*студентка Комунального закладу вищої освіти
«Хортицька національна навчальна-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради*

*Науковий керівник: Залевська О.Ю.,
кандидат мистецтвознавства, доцент
Україна, м. Запоріжжя*

РОЛЬ ІЛЮСТРАЦІЙ У СПРИЙНЯТТІ КНИГИ

Сьогодні, в епоху цифрових технологій, ми постійно зіштовхуємося з такими поняттями як інтернет, телебачення, реклама та інше. Для нас стало звичним візуально сприймати інформацію і виражати емоції та спілкуватися за допомогою візуальних зображень, таких як смайлики, стікери, картинки тощо [6]. Дослідниця О. А. Калашнікова зазначає, що «XX ст., на відміну від сьогодення, відзначалося певною «патріархальністю», а саме те, що отримання знань й інформації було пов'язане зі словом і читанням: хочеш знати – читай. На початку XXI ст. вербальна інформація втрачає пріоритет: класику переводять у комікси, політичну, соціальну, навчальну, рекламну інформацію – у візуальну: хочеш знати – дивися.» [5]. Швидкі темпи розвитку і широке використання технологій у сучасному світі призвели до виникнення нових інструментів та засобів у мистецтві, які інтенсивно використовують можливості та потенціал комп'ютерних технологій. Ці інновації суттєво вплинули на процес створення ілюстрацій, а також, на сучасні методи верстки та друку і на вигляд сучасної книги загалом [3]. Якщо ще кілька років тому наукові дослідження фокусувалися на використанні зображень як ілюстративного матеріалу до тексту, то сьогодні ілюстрація розглядається і як самостійний візуальний жанр. Таким чином, ілюстрація стала опосередкованою формою творчості, представляючи одночасно і «вторинну творчу діяльність», і вид візуального мистецтва, який має власну цінність.

Термін «ілюстрація» (лат. – освітлення, пояснення) означає зображення, яке візуально пояснює або доповнює текст публікації та покращує його сприйняття. Це може бути точним поясненням усної інформації або своєрідною інтерпретацією вихідного тексту. Ілюстрація поєднує статичність зображення з динамічністю нарративу, створюючи своєрідну «історію в зображеннях», яка діє паралельно з усною розповіддю, де розповідь забезпечує уявлення, а ілюстрації – образ, який надає визначеності та ясності [5].

Роль ілюстрації, в першу чергу, полягає у цінності саме візуальної інформації. Візуальне сприйняття – це один із найскладніших процесів, що досліджуються різними науками, такими як когнітивістика, нейропсихологія, фізіологія і фізика. Ми отримуємо уявлення про навколишній світ завдяки очам, в той момент коли наш мозок аналізує та реалізує те, що ми бачимо. Це дозволяє концептуалізувати та глибше зрозуміти суть проблеми [4]. Крім того, візуальне сприйняття інформації є фізіологічно головним для людини. Візуальна інформація краще сприймається і дозволяє емоційно, чітко, швидко

та ефективно передавати власні думки та ідеї оточенню. Це підтверджується рядом досліджень і фактів, наприклад, те, що 80% інформації людина сприймає за допомогою зору, тому продуктивність людини, що працює з візуальною інформацією, на 17% вища за інші [8]. Це відбувається значно швидше через особливості візуального сприйняття людиною. Зорові образи у вигляді графічних об'єктів сприймаються повністю і відразу переміщуються у довгострокову пам'ять, без проміжного перетворення в поняття, що є властивим тексту [7]. Тому візуалізація дає повне і чітке уявлення про будь-який об'єкт, процес і широко поширена в різних сферах, таких як, медицина, інженерія, архітектура, література, дизайн та інші [8]. Таким чином, аналізуючи всі ці фактори, можна зробити висновок, що наявність ілюстративного матеріалу має значний вплив і значення для людини, а отже це підтверджує той факт, що ілюстрація відіграє дуже важливу роль у сприйнятті книги.

Ілюстрацію можна розглядати як одну з основ книжкового мистецтва, яка візуально висвітлює суть літературного твору, передає його ідеї та послання, а також, сприяє створенню атмосфери чи емоційного відгуку [3]. Адже саме ілюстрації емоційно підсилюють вплив авторського тексту та допомагають читачеві отримати нові візуальні враження, через використання безлічі деталей, які виділяють героя та наповнюють загальну композицію. Однак, щоб ілюстрація дійсно займала важливе місце в книзі, потрібно дотримуватися певних вимог. Незалежно від способу створення ілюстрації, вимоги до її якості залишаються незмінними. Головною вимогою є те, що зображення повинні створювати гармонійну єдність з текстом і не повинно суперечити йому [2]. Для цього повинні використовуватися не надто яскраві кольори, щоб зовсім не відбирати всю увагу при читанні, не враховуючи випадки де таке виконання доречне і відповідає стилю книги. Для того, щоб все сприймалося цілісно, потрібно щоб книга мала сталу композиційне рішення і всі елементи були виконані в єдиному стилі: стиль і розмір шрифту, зображення на обкладинці, ілюстрації в тексті – все це має вписуватися у композицію всього видання. До того ж, необхідно слідкувати, щоб скрізь дотримувався ефект «повітря»: порожні місця теж необхідні, адже вони полегшують сприйняття зображення і тексту [1]. Особливо ці вимоги важливі для дитячої літератури. Адже дитячі ілюстрації в книгах мають значний вплив на розвиток чуттєвого сприйняття світу і просторового мислення, сприяють формуванню основних понять про навколишній світ і розвитку естетичної чутливості, яка проявляється насамперед у тяжінні до краси у всіх її виявленнях. Для дитини книга відкривається з різних сторін, розкриваючи йому світ слів та образів, розвиваючи й збагачуючи мову та уяву. Ілюстрації в книзі стають першим знайомством дітей зі світом образотворчого мистецтва. Крім цього, література відіграє важливу роль у формуванні гуманістичної особистості дитини. Вона являється підставою для розвитку моральних стандартів особистості, через відображення характеру літературних героїв, виховуючи й передаючи молодшому поколінню цінності, такі як чесність, сумлінність та доброта [3].

Тому наявність ілюстративного матеріалу є важливим фактором, який не лише впливає на пам'ять та відтворення навчального матеріалу, але й формує особистість дитини, розвиваючи творчі здібності, багатогранну уяву та естетичний смак [1].

Отже, роль ілюстрацій у книзі стає надзвичайно важливою в умовах цифрової епохи, коли візуальна інформація набуває переваги над вербальною. В сучасному книжковому мистецтві ілюстрація визнана як невіддільна складова й елемент взаємодії читача з книгою. За допомогою ілюстрацій можна не лише доповнити текст, але й створити власний візуальний світ, який поглиблює розуміння контенту та робить його більш доступним для різних аудиторій. Таким чином, мистецтво ілюстрацій відіграє не лише декоративну роль, але й стає потужним інструментом для передачі ідей, емоцій та цінностей, забезпечуючи гармонію між текстом та візуальним вираженням і поглиблюючи враження від читання.

Список використаних джерел:

1. Андрющенко Т.Ю., Пушкар О.І. *Ілюстрування: навчальний посібник для студентів напряму підготовки 6.051501 «Видавничо-поліграфічна справа»*, Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 128 с.
2. Головачук І., Кукса С. Створення 3D-ілюстрацій до книг. *Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції*. Київ, Луцьк, 2023. С. 324-327.
3. Грідіна В.О. *Комп'ютерні технології в ілюструванні літератури для дітей: матеріали магістерської роботи*. Кривий Ріг, 2019. С. 3-4.
4. Єнакі В.Ж. Дослідження рівня візуального сприйняття інформації. *Тези XI Міжнародної науково-технічної конференції*. Харків, 2022. С. 37-38.
5. Жукова Н.А. Книжкова ілюстрація як візуальна інтерпретація тексту. *Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції*. Маріуполь, Київ, 2021. С. 70-79.
6. Масімова Л.Г. Візуальна грамотність в системі медіаосвіти. *Матеріали наукових записок Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації»*. Київ, 2013. Том 26 (65) №3. С.172-176.
7. Челомбійко В.Ф., Мажуга М.О. Використання ілюстративного матеріалу для створення книжкових та електронних мультимедійних видань. Електронне мультимедійне видання, ілюстрація, метод соціального дослідження. *Матеріали Міжнародної науково-технічної конференції*. Харків, 2016. С.112-115.
8. Як і для чого використовувати візуалізацію даних? URL: <https://eidos.org.ua/novyny/yak-i-dlya-choho-vykorystovuvaty-vizualizatsiyu-danyh/> & (дата звернення: 20.10.2014).

Данильчук В.М.,

*студент комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна
навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради*

*Науковий керівник: Філас В.М.,
доктор історичних наук, професор
Україна, м. Запоріжжя*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ВІЗУАЛЬНИХ ДЖЕРЕЛ В ЗАХІДНІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ

Проблема вивчення візуальних джерел в західній історіографії привертає увагу сучасних науковців оскільки дають можливість уявити історичний факт у просторі, тобто подивитися на нього зовсім з іншого боку, ніж це допускають традиційні актові або нарративні джерела.

У 1988 р. була опублікована збірка наукових публікацій під редакцією Х. Фостера, зі статтями філософів та істориків мистецтв, культурологів, критиків. Ця збірка розкривала вивчення візуальної складової дії людини та сформулювало подальший перспективний напрямок соціогуманітарних досліджень. У наступні роки в західній історіографії оформилось три основні підходи до вивчення візуальних джерел: теоретико-методологічний, соціологічний та семіотичний [1, с. 47]. Розкриємо їх більш детально.

Найбільш відомими представниками теоретико-методологічного підходу були Т. Мітчел, М. Баль, Н. Мірзоев. Американський історик мистецтв Т. Мітчел вважав, що іконографія, на відміну від історії мистецтв, повинна вивчати не тільки візуальні об'єкти, які мають естетичну цінність, але й усі візуальні напрацювання (кіно, фото, карти, графіки, схеми, діаграми тощо) [2].

Досліджуючи питання співвідношення ідеології та зображення, Т. Мітчел вважав, що при розгляді зображення як історичного джерела необхідно прослідкувати процес створення візуального джерела і вписати його в контекст часу та оточуючого середовища. Лише так ми зможемо отримати максимальну інформацію про реальність [2]. Іншим знаковим представником теоретико-методологічного напрямку є історик мистецтв М. Баль, яка відкидає можливість визначення конкретного візуального об'єкту. Вона вважала, що для візуальних досліджень важливим є якість бачення, візуальне сприйняття, особливості та відтінки культурновізуального обумовленого досвіду.

Науковець Н. Мірзоев розглядає зростаючу увагу до візуальності як частину більш масштабних змін, що відбувалися, при переході від однієї до іншої історичної епохи. Він вважав, що в період модерного суспільства візуальні образи отримали поступову перевагу та стали домінантою у суспільстві. Вони створюють точні образи реальності [3].

Другим підходом у дослідженні візуальних джерел є соціологічний. Представником цього підходу є соціолог Д. Харпер, який вважав візуальні джерела, перш за все, фотографію, артефактами суспільства, за допомогою яких дослідники мають змогу з нових позицій описати чи проаналізувати соціальні явища [4]. На її думку, соціолога Дж. Роуз, окрім технологічного та композиційного аналізу, зображення треба розглядати і з точки зору соціального, бо візуальне є одним зі способів побудови та ілюстрації соціальної

стратифікації [5]. Британські дослідники М. Еміссон та Ф. Сміт вважали, що візуальним джерелом є не тільки вже існуюче зображення, на основі аналізу якого можна робити певні висновки, але й те, що є видимим та можна спостерігати [6].

Третім підходом є семіотичний. Ряд таких дослідників, як дослідників (Н. Брайсен, М. Белл, К. Мокслі та ін.) визнавали першість мистецтвознавства у вивченні візуальної культури, однак намагались за рахунок семіотичного підходу розширити можливості мистецтвознавства в цій сфері. М. Белл та Н. Брайсен у своїй публікації намагалися, по-перше, спираючись на положення семіотики, переглянути деякі фундаментальні положення мистецтвознавства. По-друге, продемонструвати, як за допомогою семіотики можна більш істотно розширити можливості мистецтвознавчих досліджень, в тому числі й візуальних. Автори стверджували, що семіотика як міждисциплінарна наука дозволяє уникнути вузькопрофесійності мови мистецтвознавства. Дослідники продемонстрували, що в деяких випадках «стовпи» сучасної семіотики, такі, як інтертекстуальність, полісемія та фреймування сенсу можуть значно розширити методологічний апарат вивчення візуальних джерел [1, с. 50].

Таким чином, в західній історіографії ХХ ст. оформилося три основні методологічні підходи до вивчення візуальних джерел. Представники теоретико-методологічного підходу вважають, що при розгляді зображення як історичного джерела необхідно прослідкувати процес створення візуального джерела і вписати його в контекст часу та оточуючого середовища. Соціологічний підхід трактує розгляд зображення з точки зору соціального, бо візуальне є одним зі способів побудови та ілюстрації соціальної стратифікації. Семіотичний підхід показує, що «стовпи» сучасної семіотики, такі, як інтертекстуальність, полісемія та фреймування сенсу значно розширюють методологічний апарат вивчення візуальних джерел.

Список використаних джерел:

1. Філас В. М. *Животис та графіка як джерело з історії південної України останньої чверті XVIII – середини XIX ст.* : дис. ... д. істор. наук : 07.00.06. Київ, 2019. 531 с.
2. Mitchell W. J. T. Showing seeing: a critique of visual culture. *Journal of visual culture*. 2002. Vol. 1. № 2. P. 166–167.
3. Mirzoeff N. *An Introduction to Visual Culture*. London : Routledge, 1999. P. 6–7.
4. Harper D. Visual Sociology: Expanding Sociological Vision. *The American Sociologist*. 1988. №1. 1988. №1. P. 55.
5. Rose G. *Visual Methodologies: An Introduction to the Interpretation of Visual Materials*. London: Sage, 2001. P. 3–4.
6. Emmison M., Smith P. *Researching the Visual: Images, Objects, Contexts and Interactions in Social and Cultural Inquiry*. London : Thousand Oaks; New Delhi : Sage Publications, 2007. P. 9.

*Драновська Є.О.,
студентка Сумського державного педагогічного
Університету ім. А.С.Макаренка
Науковий керівник: Громова Н.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент
Україна, м. Суми*

АКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У 5 КЛАСАХ НУШ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ РОЗДІЛУ ЛЕКСИКОЛОГІЯ

Нові завдання шкільної освіти в Україні, які спрямовані на гуманізацію та демократизацію всього навчально-виховного процесу в школі, визначають нові пріоритети у навчанні та вихованні, вимагають формування ініціативної особистості, здатної до раціональної творчої праці.

У сучасному розвитку освіти існують різноманітні освітні технології, які допомагають учителю раціонально будувати навчальний процес і досягати вищих результатів педагогічної діяльності.

Сучасний педагог в освітньому процесі повинен намагатися вдосконалювати свою роботу, використовувати нові форми, методи, засоби, прийоми на уроках. Вчитель має розглядати кожного здобувача освіти як окрему особистість з її поглядами, переконаннями, почуттями. Саме активні методи навчання передбачають розв'язання цього питання [1].

Активні методи навчання – це способи активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів, які спонукують їх до активної розумової й практичної діяльності в процесі оволодіння матеріалом, коли активний не тільки вчитель, але й учні [3].

Обираючи метод навчання, вчитель повинен розраховувати час, який відводиться на вивчення певної теми, а також цінність навчального матеріалу.

Розгляньмо, які активні методи навчання доцільно застосовувати в Новій українській школі на уроках української мови в 5 класах при вивченні розділу лексикологія.

Зазначимо, що курс шкільної лексикології має свої наукові основи, які поєднують лінгвістичні, психологічні та методичні чинники. Лексикологія – наука не про окремі слова, а про лексичну систему мови в цілому.

У середній школі методика вивчення лексики базується на вивченні слова як мовної реалії, що є основною, центральною функціонально-структурною одиницею мови.

Ефективними методами активного навчання у 5 класі при вивченні розділу «Лексикологія» є філворди та анаграми.

Філворд – це різновид головоломки, який має вигляд сітки, що заповнена літерами. Щоб розгадати філворд, необхідно знайти та закрестити або обвести всі запропоновані слова. Слова можуть повертатися в будь-яку сторону під прямим кутом, але не перетинаються один з одним [3].

Філворд можна створити на сайті «Розвиток дитини» у категорії мовні генератори [2]. Цей генератор дає можливість створити авторський філворд, заповнивши сітку будь-якими словами на потрібну тему. Таке завдання спрямоване на збільшення словникового запасу, закріплення знань про

Мал. 2.3 Анаграми

Мал. 2.4 Відповіді до анаграм

Отже, перераховані вище активні методи – це лише деякі приклади розвитку активності школярів. Застосовуючи їх у навчальному процесі, ми зможемо навчити дітей критично мислити, виділяти головне від другорядного, розвиватимемо вміння долати власні сумніви, знаходити вихід із будь-якої ситуації в сучасному швидкому та мінливому житті.

Список використаних джерел:

1. Грищенко М. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Київ: Наукова думка, 2016. 127 с.
2. Розвиток дитини. URL: <https://childdevelop.com.ua/>
3. Теоретичні засади застосування активних методів навчання. URL: https://elib.lntu.edu.ua/sites/default/files/elib_upload/%D0%B5%D0%BD%D0%BF%20%D1%80%D1%83%D0%B4%D1%8C/page15.html

Летняк І.А.,

студентка юридичного факультету

Західноукраїнського національного університету (м. Тернопіль)

Науковий керівник: Подковенко Т.О.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри теорії права та конституціоналізму

ВЧЕННЯ Ч. БЕККАРІА ПРО НЕЕФЕКТИВНІСТЬ ТА НЕВИПРАВДАНІСТЬ СМЕРТНОЇ КАРИ

Постановка проблеми. Вчення Ч. Беккарія про неефективність та невинуватість смертної кари є важливими та актуальними питаннями в сучасному суспільстві. У своїх працях Ч. Беккарія доводить, що смертна кара не тільки неефективна як засіб запобігання злочинам, але й суперечить основним принципам справедливості та гуманності. Його аргументи ґрунтуються на емпіричних даних, філософських міркуваннях і моральних переконаннях. Тому вбачаємо за необхідність дослідити дану тематику у цій роботі.

Метою роботи є дослідження вчення Ч. Беккарія про неефективність та невинуватість смертної кари.

Виклад основного матеріалу. У 1764 році Ч. Беккарія опублікував свій трактат «Про злочини і покарання», який явно відрізнявся від тенденції його сучасників посилити законодавство і збільшити кількість злочинів, що караються смертю. «Безумовно, є всі підстави стверджувати, що погляди та ідеї автора книги «Про злочини та покарання» передували формуванню соціологічної школи кримінального права, і її основоположники і представники, безсумнівно, багато в чому спиралися у своїх пошуках на принципові погляди про злочин і покарання, викладені у цій книзі» [1, с. 24].

Грунтуючись на своєму глибокому та всебічному вивченні кримінального права, Ч. Беккарія вважав, що за нормальних обставин держави повинні уникати тортур і смертної кари. Зрештою, століттями смертна кара не запобігала вбивствам, хоча й була призначена для цього. Також у своїй роботі Ч. Беккарія зробив спробу виявити та описати вади чинного на той час законодавства європейських країн, приділивши особливу увагу кримінальному праву. Він вважав, що економічна нерівність і соціальні розбіжності між багатими і бідними є головними причинами поширення свавілля у світі.

Коріння злочинності Ч. Беккарія вбачав у загальній боротьбі людських пристрастей і зіткненні особистих інтересів. Пояснюючи злочинну діяльність особи, вчений насамперед посилається на основні, на його думку, джерела мотивації, які спонукають людину до будь-яких дій: корисних і шкідливих. Він вважав, що цими джерелами є задоволення і біль. Ч. Беккарія категорично відкинув жорстоке покарання та висловив сумнів щодо користі від нього. Ще в свій час Ч. Беккарія був противником смертної кари. На його думку, метою покарання має бути не катування чи висміювання людини, а попередження винного про заподіяння шкоди суспільству та запобігання іншим таким випадкам у майбутньому. Його вирішення проблеми мети покарання досі відображено в законодавстві багатьох країн світу.

Також «він помістив визначення поняття презумпції невинуватості обвинуваченого в розділ «Катування», тим самим протиставивши катуванню обвинуваченого як засобу відшукування істини у справі, презумпцію невинуватості, звівши її суть до того, що людина не може бути названа злочинцем до судового вироку» [2, с. 14]. Власне, Ч. Беккарія розвинув більшість аргументів, які використовували противники смертної кари на сьогоднішній день. По-перше, він відстоював думку про те, що тривалі терміни ув'язнення або довічне ув'язнення настільки ж ефективні, якщо не ефективніші, у стримуванні злочинності, ніж смертна кара. По-друге, державне виправдання можливих вбивств сприяє зростанню злочинності більшою мірою, ніж послідовне привчання державою громадян не вбивати. Нарешті, смерть є остаточною і незмінною карою, що могло бути помилкою при покаранні невинної людини.

Тобто, Ч. Беккарія вважає, що смертна кара не є ефективним засобом запобігання злочинності. Він стверджує, що застосування смертної кари не

зменшує кількість тяжких злочинів у суспільстві. Навпаки, статистика показує, що країни, які прийняли смертну кару, не мають значно нижчого рівня злочинності, ніж ті, які її скасували. Важливо також враховувати ризик помилкових вироків, коли невинних людей несправедливо страчують. Ч.Беккарія підкреслює несправедливість смертної кари з позиції гуманізму. Він вважає, що кожна людина має право на життя, незалежно від того, скоїла вона злочин чи ні. Страта порушує це право і суперечить загальноприйнятим моральним цінностям. Крім того, на процес прийняття рішення про смертну кару можуть впливати соціальні, расові та економічні чинники, що також суперечить принципам справедливості.

У своїй праці науковець був дуже зосереджений на попередженні злочинності. Ч. Беккарія вважав, що краще попередити злочин, ніж карати за нього. Це, писав він, головна мета кожного хорошого законодавця. Зазначав, що шлях до досягнення цього лежить через продумане законодавство та освічених людей, вихованих за ліберальними нормами. Відповідно до трактування природного права щодо мети створення держави та права, вчений виступає за гуманізацію кримінальної відповідальності та виступає проти максимальної жорстокості кримінальної відповідальності. Жорстокість покарання свідчить не лише про жорстокість політичної влади та її законів, а й про жорстокість самого суспільства.

Вчений вважає, що за законами природи людина не може покінчити життя самогубством і тому не може передати право позбавити її життя іншим. Вважав, що смертна кара – це війна між суспільством і його громадянами, повернення до первісного стану суспільства. Смертна кара також є невинуватою з моральної точки зору, оскільки викликає обурення. З юридичної точки зору це не можна вважати потенційно фатальною помилкою. Лише в одному випадку він визнав невідворотність смертної кари: коли підсудний мав стільки влади і зв'язків, що міг загрожувати суспільству навіть із-за ґрат. Тому він виправдовував страту тиранів у такому випадку.

Ідеї Ч. Беккарія виходили за рамки кримінального права та правосуддя, щоб захистити універсальні цінності, такі як свобода, честь і людська гідність, гарантовані справедливими законами. Це перше в історії людства теоретичне обґрунтування скасування смертної кари. Тобто, «смертна кара, на думку Ч.Беккарія, неприйнятна з таких причин: ніхто не має права позбавляти життя і тим більше віддавати життя на свавілля судді; життя – найвище благо і його насильницьке припинення не входить до компетенції суспільного договору» [3, с. 79].

Значна популярність твору Ч. Беккарія у політичних та громадських колах розвинутих європейських країн та поширення його у Новому світі стали своєрідним поштовхом до філантропічного руху за реформування системи покарань та покращення умов утримання в тюрмах. Створювалися чисельні благодійні товариства, члени яких не лише інспектували в'язниці, а й розробляли проекти якісно нових тюрем-пенітенціаріїв. Власне, на початку XIX ст. і зародилася сучасна тюрма як заклад, у якому злочинець відбуває

покарання в умовах ізоляції поєднаних з відповідним «позитивним» впливом на його поведінку та свідомість [4, с. 117].

Важливо також зазначити, що світовою тенденцією останніх десятиліть є поступове скасування смертної кари. Визнаючи неефективність і несправедливість цього виду покарання, багато країн скасували смертну кару або призупинили її виконання. Такий розвиток подій свідчить про те, що ідеї Ч.Беккарія набувають все більшої підтримки та впливу в сучасному світі. Замість смертної кари багато країн змістили акцент на виправлення та виховання правопорушників і почали застосовувати альтернативні форми покарання, спрямовані на відновлення громадської безпеки та реабілітацію злочинців. У світлі цього руху за відмову від смертної кари та реформування кримінального правосуддя важливо продовжувати вивчати та обговорювати ідеї Ч. Беккарія та їхній вплив на сучасне суспільство.

Висновки. Отже, Ч. Беккарія справив значний вплив на дослідження та обговорення про правосуддя і кримінальне покарання, пояснивши неправомірність і неефективність смертної кари. Його праці надихнули багатьох дослідників, філософів та політиків на скасування смертної кари в багатьох країнах. Такий діалог може допомогти знайти більш гуманні та ефективні рішення у сфері правосуддя та кримінального покарання.

Список використаних джерел:

1. Лаврів І. В. Вчення Чезаре Беккарія про неефективність та невинуватість смертної кари. Модернізація інститутів держави і права під впливом глобалізації (присвячена 30-річчю незалежності України): збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної конференції «Актуальна юриспруденція», м. Київ, 25 листопада 2021 року. Тези наукових доповідей. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2021. С. 23-26.
2. Геєць І. В. Формування та систематизація наукового знання про принцип презумпції невинуватості в історії права. *Право і суспільство*. 2022. №6. С.10-15.
3. Киренко С. Г. Запровадження смертної кари в Україні: кримінально-правові аспекти. *DICTUM FACTUM*. 2022. №1 (11). С. 76-89.
4. Крикушенко О. Трансформація поглядів на процес виконання та відбування покарання у виді позбавлення волі. *Вісник Пенітенціарної Асоціації України*. 2019. № 2. С. 114-124.

*Луганська А.Д.,
студентка Комунального закладу вищої освіти
«Хортицька національна навчальна-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Науковий керівник: Дерев'янюк Н.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент
Україна, м. Запоріжжя*

ПРИНЦИПИ ПРОЄКТУВАННЯ ДИЗАЙН ОБ'ЄКТІВ ЗА МОДУЛЬНОЮ СІТКОЮ

Досліджено принципи роботи з модульною сіткою, переваги та роль використання модульної сітки в роботі графічного дизайнера, причини винаходу модульної сітки і процес її розвитку.

Модульна сітка – це система розташування об'єктів у просторі на основі рядків і стовпців заданого розміру. Сітка дозволяє розбити макет на рівні комірки – модулі та налаштувати всі відступи та розміри кожного об'єкта так, щоб вони були кратними розміру модуля. Така система спрощує роботу дизайнерів: допомагає зробити планування пропорційним, зрозумілим, гармонійним і не витрачати багато часу. Це потужний інструмент, який надає невидиму або видиму структуру макетам і широко використовується в дизайні веб-сайтів, плакатів і книг, газет і журналів. Сітки використовуються не тільки в інформаційному дизайні, але і в архітектурі, дизайні інтер'єру або містобудуванні. У всіх цих областях сітки будуються за подібними принципами; вони прагнуть внести порядок і гармонію в дизайнерський простір.

Об'єктивний, спрямований на загальне благо, добре скомпонований і витончений дизайн становить основу гарного продукту. Конструктивістський дизайн означає використання законів дизайну для практичних рішень.

Робота, що виконується систематично і відповідно до суворих формальних принципів, висуває ті вимоги прямоти, зрозумілості та інтеграції всіх чинників, які також є життєво важливими в суспільно-політичному житті.

Робота з модульною сіткою означає підпорядкування загальної універсальним законам.

Використання сіткової системи передбачає:

Прагнення систематизувати, уточнити

Прагнення культивувати об'єктивність замість суб'єктивності

Прагнення до раціоналізації творчих і технічних процесів виробництва

Прагнення досягти архітектурного панування над поверхнею та простором

Визнання важливості освіти та ефекту від роботи, побудованої конструктивним та творчим способом.

Де використовується:

Сучасні друковані газети, журнали та каталоги, як правило, розміщуються у вигляді сітки, оскільки мають шаблонну структуру – всі сторінки дотримуються однакових правил. Те саме стосується упаковки продуктів, етикеток та листівок.

Іноді модульну сітку включають у фірмовий стиль компанії: на листівках, банерах, рекламних матеріалах елементи розташовуються однаково, що сприяє впізнаваності бренду.

Модульна сітка може бути використана при створенні логотипу.

Модульна сітка широко використовується в дизайні веб-сайтів та інтерфейсів.

Елементи модульної сітки:

Модуль є невеликим структурним елементом сітки. Модулі, поєднані з певним порядком і інтервалом, створюють модульну сітку. Модулі можна об'єднувати в групи, що дає різні розміри та форми для елементів.

Вертикальні та горизонтальні лінії впорядкованих модулів створюють рядки та стовпці.

Проміжок у сітці – це простір між стовпцями, він допомагають розділити вміст.

Поля – це порожній простір між краями формату та вмісту.

Розмір полів – це те, що надає вмісту його загальну форму, зазвичай прямокутну.

Основні типи модульної сітки:

Сітка базової лінії – це щільна сітка рівномірно розташованих горизонтальних ліній, які визначають, де з'являтиметься текст. Базові сітки часто використовуються в поєднанні з сітками стовпців, щоб забезпечити рівномірне вирівнювання рядків тексту в кожному стовпці по всьому розвороту. Простим прикладом базової сітки є розлінований папір.

Квадратна сітка складається з квадратів і виглядає як звичайна таблиця.

Манускриптна сітка – це сітка в один стовпець, яка просто визначає, де на сторінці з'явиться текст. У класичних, «традиційних» книгах використовується манускриптна сітка із розворотами сторінок один навпроти одного. Стандартний документ Microsoft Word використовуватиме сітку рукопису.

Колонкова сітка – найпоширеніший тип сітки, який використовують графічні та веб-дизайнери. Він передбачає взяття сторінки та поділ її на кілька вертикальних проміжків, за якими потім вирівнюються об'єкти. Газети та журнали широко використовують колонкову сітку.

Модульна сітка, як розширення колонкової сітки, включає сітку стовпців і додає до неї рядки. Пересічні рядки та стовпці створюють модулі, які використовуються для прийняття рішень щодо макета. У журналах і корпоративних звітах часто використовуються модульні сітки.

Поняття жорстких і м'яких сіток:

Існує два підходи до використання базової сітки. При використанні жорстких сіток всі елементи мають розміри, що діляться на базовий блок сітки, наприклад 8, якщо мова йде про 8-піксельну сітку, і розміщуються строго на сітці.

Інший підхід – це м'яка сітка, яка зводиться до використання відстаней між елементами, кратних, у нашому випадку, 8.

Основна перевага використання жорсткої сітки полягає в тому, що незалежно від того, як ви групуєте елементи, ви завжди можете контролювати внутрішні та зовнішні відступи та переміщувати контейнери з елементами, як цеглинки. Матеріальний дизайн, де все розраховано на 4-піксельну сітку (типографіка, іконки та деякі інші елементи розроблені з використанням 4-піксельної сітки, а решта компонентів – на 8-піксельну сітку), як правило, повністю відповідає цьому методу.

Перевагою м'яких сіток є те, що коли прийде час для макета, використання сітки стане більш складним завданням, оскільки мови програмування не використовують однакову структуру для визначення сіток. Коли швидкість впровадження стоїть на першому місці, м'які сітки є більш гнучкими та мінімалістичними за структурою коду. Також він буде кращим для дизайну iOS, де більшість елементів системної графіки не задані жорсткою сіткою.

При використанні сітки для організації макета, дуже важливо створити візуальний ритм елементів. Повторення елементів у певному порядку забезпечує послідовність. Розміщуючи поверхні та простори у формі сітки, дизайнер має вигідне місце для розміщення своїх текстів, фотографій та діаграм відповідно до об'єктивних та функціональних критеріїв. Така впорядкованість надає додаткову достовірність інформації та викликає довіру.

Сітки є одним із багатьох інструментів у розпорядженні графічного дизайнера. Сучасні інновації надають дизайнерам широкі можливості: на початку 1990-х років, веб-сайти створювалися за допомогою таблиць HTML. Дизайнери могли використовувати сітки, або взагалі ігнорувати їх існування. HTML-код дозволяв обертати текст навколо зображень. Однак це не завжди виглядало добре на практиці. Те, що зрештою вийшло, здавалося досить аматорським, оскільки дизайнерам не вистачало основної структури, яка допомогла б упорядкувати інформацію.

Отже, модульні сітки ефективні для залучення читачів, покращують читабельність тексту та загальний досвід використання продукту. У сучасному графічному дизайні сітки допомагають оптимізувати статті та зробити публікацію більш структурованою та послідовною. Можна створити хороший макет без сітки, але її використання економить час, вносить порядок і послідовність у структуру продукту.

Список використаних джерел:

1. Moduleandgrid. URL: <https://designtrampoline.org/module/grid/grid/>.
2. Gnedenko S. Modulargridsin UX designer'swork. Habr. URL: <https://habr.com/en/articles/752086/>.
3. Muller-Brockmann J., Brockmann J. M. GridSystemsInGraphicDesign. ArthurNiggli, 1996. 176 p. URL: <https://ia800804.us.archive.org/11/items/GridSystemsInGraphicDesignJosefMullerBrockmann/Grid%20systems%20in%20graphic%20design%20-%20Josef%20Muller-Brockmann.pdf>.

Маніяк В.С.,

студент 4 курсу

Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського

Науковий керівник: Маринченко Г. М,

кандидат історичних наук, старший викладач

Україна, м. Миколаїв

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ТРАЄКТОРІЯ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПАРАДИГМІ ОСВІТИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Актуалізація питань суспільно-економічної освіти на сьогоднішньому етапі розвитку держави, полягає у розширенні ролі інформаційних технологій та впровадженні концепцій сталого розвитку, а тому чітке визначення цих факторів є необхідною умовою подальшої модернізації освітнього процесу. Розгляд відповідного питання з позиції національної парадигми освіти, передбачає врахування вагомого постулату, який базується на усвідомленні економічної освіти не з позиції одиничного сприйняття її певним суб'єктом, а з позиції колективного розуміння необхідності опанування економічних компетенцій здобувачами загальної середньої освіти, що в свою чергу, створюватиме сприятливі умови для розвитку економічного потенціалу нації [4].

Зауважимо, що місце соціально-економічної галузі у національній парадигмі освіти визначається не суто тенденціями розвитку, а виключно умінням адаптуватися та пристосовуватись здобувачами освіти до такого роду змін за допомогою використання сформованих у них ключових та галузевих компетенцій [1]. При цьому, значення суспільно-економічної освіти доволі важко переоцінити, адже за її допомогою формується стійка громадянська позиція, розвивається критичне мислення та аналітичні здібності, серед здобувачів загальної середньої освіти [2].

В межах дослідження, визначимо позитивні аспекти, щодо рівня суспільно-економічної освіти в закладах загальної середньої освіти. *По-перше*, викладання навіть локальних навчальних дисциплін економічної спеціалізації сприяють формуванню серед здобувачів громадянської ідентичності, підприємництва та фінансової грамотності [4]. *По-друге*, спостерігаються моменти міждисциплінарної кооперації інваріантних дисциплін з варіативними курсами, що є необхідною умовою при оцінці здобувачами певних питань з навчальних предметів не лінійно, а комплексно. *По-третє*, вміло організована навчально-виховна робота з використанням інноваційних форм та дидактичних методів, дозволяють здобувачам сформувати основи громадянської активності, розуміння економічних процесів та підготовки їх до життя в умовах сучасного суспільства.

Комплексність дослідження, вимагає від нас виявлення й негативних аспектів, які безумовно мають місце при викладанні курсів суспільно-економічної освітньої галузі. *По-перше*, значні проблеми спостерігаються у відсутності дієвих механізмів швидкого оновлення навчальних програм, що відповідали б актуальним тенденціям суспільно-економічної сфери. *По-друге*, при широкій автономії вчителя, не можемо виключати існування архаїчних тенденцій у системі викладання курсів економічного спрямування, що відображається у відсутності гнучкості навчальних планів, які за часту не

враховують індивідуальних потреб здобувачів освіти. Відсутність дитино-орієнтованого навчання у цьому контексті в повній мірі нівелює весь сенс викладання цих курсів. *По-третє*, прослідковується недостатній акцент на практичних ситуаціях, які здобувачі мають розв'язувати використовуючи, при цьому інструменти критичного та аналітичного мислення.

На основі комплексного аналізу основних тенденцій, які притаманні вітчизняній суспільно-економічній освіти, прослідковується потреба у формування чіткого алгоритму модернізації відповідної освітньої галузу на рівні закладів загальної середньої освіти:

- динамічність впровадження інформаційно-комунікаційних; створення сучасних, інтерактивних та дитино-центричних підручників; використання електронних підручників, посібників та онлайн-ресурсів; модернізації дидактичних методів та форм навчання з урахуванням творчого підходу кожного педагога практика;
- практична спрямованість у наближенні до практико-орієнтованого навчання; залучення здобувачів до науково-дослідницької роботи, з метою поглиблення в них ключових та предметних компетенцій; активізація учнівського самоврядування, як координаційного центру при спрямуванні учнівської ініціативи учнів;
- міждисциплінарний підхід в організації навчально-виховного процесу; підбір форм та методів навчання зі спрямуванням на розвиток критичного та аналітичного мислення; антиконсервативіський підхід у редагування освітніх програм та навчальних планів; проектно-орієнтоване навчання; співпраця з підприємствами та організаціями для організації практик, лекцій та майстер-класів.

Отже, в межах національної парадигми освіти, суспільно-економічна галузь займає одне з провідних місць. Така конфігурація обумовлена, актуальністю питань сталого розвитку та й взагалі економічних змін, що відзначаються значним динамізмом. Очевидно, що модернізація суспільно-економічної освіти є не просто допустимою, але й необхідною складовою у процесі реформування вітчизняної системи освіти, яка націлена на формування свідомого громадянина зі сформованими світоглядними цінностями та економічною культурою. Наведені нами, практичні кроки у напрямку модернізації методики викладання предметів суспільно-економічної траєкторії є першим кроком, який визначає загальний напрямок змін.

Список використаних джерел:

1. Сасова І.А. *Економічна підготовка учнів шкіл*: навчальний посібник – Київ, 2000.
2. Шпак О.Т. *Учителю про економічне виховання учнів: питання генезису і компетентності*: навчальний посібник – Київ, 1998.
3. *Концепція Нової української школи* / Електронний ресурс. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. *Державний стандарт базової середньої освіти*: Постанова КМ України від 30 серпня 2022 р. № 972.

Мельник І.В.,

*студентка Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

*Науковий керівник: Скрипник А.Ю.,
доктор історичних наук, професор
Україна, м. Кам'янець-Подільський,*

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА МОЛОДІ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

За останні роки події принесли багато змін у повсякденне життя українців і людей по всьому світу. Головною причиною цих змін є обмеження, які зумовила світова пандемія COVID-19.

Сама пандемія – це поширення нової хвороби на глобальному рівні, що стало різновидом епідеміологічної кризи. За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), пандемія оголошується, коли нова хвороба, до якої у людей немає імунітету, поширюється по всьому світу непередбачуваним чином. У наш час основною загрозою став коронавірус COVID-19.

Засоби масової інформації викликали масштабну психологічну напругу стосовно карантину та його впливу на населення. Люди, перелякані хворобою, поставилися вороже до хворих та усіх тих, які могли бути потенційними носіями вірусу. Таким чином, коронавірус став своєрідним моральним випробуванням на людяність і добросусідство.

Жорсткі правила та обмеження під час пандемії вплинули на багатьох, не лише на тих, хто захворів і тимчасово був позбавлений можливості спілкуватися. Молоді люди, які потрапили під карантин, були змушені змінити місце роботи, а деякі компанії перевели своїх співробітників на роботу з дому. Молоді люди страждають від таких практик найбільше, оскільки це змінює їхнє життя і негативно впливає на економічне становище їхніх сімей, яким доводиться організувати декілька робочих місць для дистанційного навчання школярів, студентів та працівників, яких перевели на віддалену роботу.

Результати статистичних досліджень і опитувань серед батьків і дітей відображають ті проблеми які створила пандемія. Зокрема:

- 35,3% молодих людей вважають, що пандемія була штучно створена, порівняно з 34,3% молодих людей, які вважають, що пандемія є реальною загрозою;
- 56,9% молодих людей впевнені, що організація навчального процесу погіршилася під час пандемії;
- 72,4% батьків зазначили, що стали витратити більше часу на навчання дітей; 58,6% сказали, що це стало важче;
- 20,8% працююча молодь зазначила, що їм зменшили зарплату під час карантину, особливо у великих містах. (25%, порівняно з 18-19% в інших населених пунктах);
- 70% молодих людей зазначили, що переживали через фінансові труднощі своєї сім'ї під час карантину;

- 45,9% опитаних постійно відчували тривогу та стрес під час карантину, а ще 30,5% перебували в депресії (особливо в перші місяці).

Раптовий перехід до дистанційного навчання внаслідок пандемії COVID-19 створив серйозні виклики для всіх учасників освітнього процесу, і вимагав швидкої адаптації та вдосконалення цифрових навичок для організації навчання онлайн. Однак, виникла необхідність у високоякісному цифровому контенті, який можна було б використовувати під час онлайн-уроків або який міг би замінити частину навчального матеріалу. Уряд України спільно з Комітетом з питань освіти, науки та інноваційної діяльності Верховної Ради та Управлінням Президента ініціював Всеукраїнську Школу Онлайн (ВШО), яка транслювалася на телебаченні та пропонувала уроки з усіх предметів для учнів 5-11 класів. Цей проект став важливою технологічною допомогою та вирішенням проблем учнів та їхніх батьків під час карантину. Телеуроки доповнювали або повністю замінювали уроки у навчальних закладах, особливо там, де не було можливості проводити дистанційне навчання через відсутність доступу до Інтернету.

Подібний підхід до забезпечення освіти телеуроками був використаний іншими країнами, особливо там, де були проблеми з доступом населення до Інтернету. Проте варто зауважити, що цей формат надавав лише можливість пасивного отримання інформації, і не передбачав зворотнього зв'язку від учителів, а також використання активних методів навчання.

Додаткові проблеми виникли з недостатньою підготовкою дітей до дистанційного навчання, особливо для тих, хто не мав доступу до необхідних технічних засобів або які жили в областях з поганим покриттям Інтернетом. Деякі діти з малозабезпечених сімей взагалі залишилися без доступу до освіти під час карантину. Також діти з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних класах, стали вразливими в умовах дистанційного навчання, оскільки знайти індивідуальний підхід до них було ускладнено.

Згідно з соціологічними дослідженнями, значна кількість батьків та учнів в Україні не підтримувала дистанційне навчання, і це може бути пов'язано з невідповідністю до цього формату та обмеженими можливостями. Раптовий перехід до дистанційного навчання внаслідок пандемії зіткнувся з численними технічними, соціальними та економічними викликами, і важливою стає підготовка та забезпечення всіх дітей ресурсами для навчання в умовах кризи.

Ще однією з основних галузей, що зазнали впливу, була економіка. Падіння валового внутрішнього продукту (ВВП) було помітним як в глобальному масштабі, так і в окремих країнах. Це було спричинене зменшенням економічної активності, обмеженнями у виробництві та послугах, а також зменшенням споживчого попиту через економічну нестабільність та неспокій, пов'язані з пандемією.

На ринку праці також спостерігався дисбаланс. Багато підприємств змушені були скоротити виробництво або закритися, що призвело до звільнення працівників. Кількість безробітних стрімко зростає. Сектори економіки, такі як транспорт, готельний та ресторанний бізнес, мануфактура та дрібна комерція, були особливо вразливі.

Україна теж не залишилася осторонь. Падіння ВВП та зростання рівня безробіття стали помітними явищами. Пандемія призвела до значного зростання кількості безробітних, і вона досягла свого піку в 518 тисяч осіб. Країна стала стикатися з економічними викликами, пов'язаними з пандемією, та шукала шляхи адаптації до нових умов.

Світова економіка зазнала значних змін та перебудови структури свого функціонування. Це стосується як глобального ринку, так і національних економік. Пандемія вимагала швидких реакцій, внесення нових методів регулювання та переосмислення пріоритетів. Важливою була зміна в споживчому попиті, виробництві, торгівлі та послугах.

Загалом, пандемія COVID-19 суттєво змінила економічний ландшафт світу, призвела до складних викликів і негативних наслідків, які потребують комплексних рішень та стратегій для подолання.

Європейського регіону ВООЗ дозволяв оцінити наслідки пандемії COVID-19 для здоров'я населення, зокрема студентської та учнівської молоді і виділити головні аспекти.

По-перше пандемія негативно вплинула на психологічний стан української та європейської молоді. Від певної ейфорії пов'язаної з припиненням регулярних занять у навчальних закладах до стану пригнічення через умови жорсткої самоізоляції. Більшість з них виявилася неготовими до таких соціально-психологічних «гойдалок», які зруйнували звичайний ритм життя, обмежили чи заборонили захоплення і розваги.

По-друге, змушена ізоляція викликала збільшення споживання шкідливої їжі та солодкого у дітей та підлітків під час пандемії. Багато з них почали набагато інтенсивніше вживати чипси, сухарики та солодощі, що підвищило ризик розвитку карієсу зубів та ожиріння. Таке явище продемонструвало потребу у більшій увазі до дитячого харчування та контролю споживання їжі. Зменшення рівня фізичної активності у молоді під час пандемії. COVID-19 викликав суттєві обмеження можливостей спортивних ігор на свіжому повітрі, що призвело до згасання фізичної активності дітей і молоді на 30%. Переважна більшість стала проводити багато часу перед телевізором, за відеоіграми та у соціальних мережах, що підвищило ризик надмірної ваги та ожиріння.

По-третє, українська система освіти виявилася майже не готовою до різкої зміни навчального формату. Налагодження нового навчального процесу потребувало часу та ресурсів. Впродовж двох навчальних років вишукувалися шляхи, форми і методи для ефективного надання освітніх послуг, а все це у комплексі викликало негативну психологічну реакцію в учнівської та студентської молоді.

По-четверте, безперечно, що пандемія COVID-19 суттєво вплинула на здоров'я і звички населення Європейського регіону, тому важливо вивчати і розглядати ці наслідки з метою створення та розвитку ефективних стратегій після пандемічного періоду для збереження здоров'я та благополуччя людей, і дітей та молоді зокрема.

Список використаних джерел:

1. Бетлій О., Джигир Ю., Ковтонюк П., Новосад А., Панченко Ю. *Здоров'я та освіта: як пандемія COVID-19 вплинула на доступ до публічних послуг*

- Україні. Аналітичний огляд. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2021/03/Analychnyu-oglyad.pdf>
2. Мукосеєва Л. П. *Молодіжна робота і пандемія. 2021.* [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://democracyreporting.s3.eu-central-1.amazonaws.com/images/3863youth_work_covid.pdf
 3. Рашковська І., Лук'янчук Н. Теоретичні аспекти впливу епідемії COVID-19 соціально-економічний та морально-психологічний стан молоді. *Молодь в умовах форсмажору.* № 1. 2022. С. 56-69.
 4. Як живе молодь України у час COVID-19: нове дослідження. *Профспілка працівників освіти і науки України. Офіційний сайт.* [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://pon.org.ua/novyny/8384-yak-zhivе-molod-ukrayini-u-chas-covid-19-nove-doslidzhennya.html>

Мельник І.В.,
студентка Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
Науковий керівник: Сидорук Л.М.,
викладач кафедри професійної та спеціальної освіти
Україна, м. Кам'янець-Подільський,

ВИКОРИСТАННЯ МАТРИЦЬ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Матриці є потужним інструментом для систематизації інформації. У соціальній роботі матриці можна використовувати для оцінки, аналізу та планування взаємодії з клієнтами, а також вирішення різноманітних соціальних проблем.

У вищій математиці матриці трактуються як структуровані набори чисел, розміщені у вигляді таблиці з рядками та стовпцями [1, с. 20]. Такі таблиці широко використовуються також у фізиці, інженерії, комп'ютерних науках та багатьох інших галузях, проте наразі існує обмежена кількість досліджень щодо їх застосування в практиці соціальної роботи. Міжпредметні зв'язки вищої математики з навчальними дисциплінами фахової підготовки дають можливість студентам не лише набути навичок роботи з матрицями через розв'язування задач на виконання дій з матрицями, а й побачити аспекти використання матриць як інструменту дослідження в практиці соціальної роботи.

Одним із способів використання матриць є визначення та аналіз соціальних проблем [2]. Організуючи та представляючи інформацію в матричному форматі, фахівці з соціальної роботи можуть ідентифікувати закономірності та зв'язки, які можуть бути не відразу очевидними. Це може допомогти поглибити розуміння проблеми та розробити ефективні заходи щодо її вирішення.

На рисунку 1 наведено приклади використання матриць у роботі соціальних працівників (рис. 1).

Оцінка потреб клієнтів

Створення таблиць, де різні потреби та ситуації клієнтів фіксуються та аналізуються, допомагає соціальним працівникам легше розуміти пріоритети клієнтів.

Управління інформацією

Матриці служать для збору та систематизації інформації про клієнтів, що полегшує обробку та доступ до важливих даних.

Планування і виконання програм

Фахівці з соціальної роботи використовують матриці для розробки планів дій, відстеження виконання завдань та оцінки результатів в реалізації програм і проєктів.

Моніторинг завдань

Матриці дозволяють аналізувати дані та визначати, наскільки поставлених завдань вдалося досягнути.

Прийняття рішень

Матриці використовують для аналізу альтернативних варіантів дій та прийняття рішень на основі об'єктивних даних.

Планування і бюджетування

Матриці допомагають фахівцям з соціальної роботи розробляти бюджети та розподіляти ресурси для ефективного виконання завдань та досягнення своїх цілей

Рис. 1 Приклади використання матриць у роботі соціальних працівників

Отже, матриці є потужним інструментом для фахівців з соціальної роботи, що допомагає краще зрозуміти складні соціальні системи, приймати обґрунтовані рішення, які сприяють позитивним соціальним змінам. Їх можна застосовувати для визначення та аналізу соціальних проблем, оцінки ефективності соціальних програм тощо. Впровадження матриць у практику соціальної сфери може призвести до більш ефективних результатів роботи соціальних працівників.

Список використаних джерел:

1. Дьоміна Н., Назарова О. *Вища математика. Елементи лінійної алгебри, векторної алгебри та аналітичної геометрії : навчальний посібник для самостійної роботи.* Мелітополь : ФОП Силаєва О.В., 2021. Ч. 1. 124 с.

2. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. Дослідження «Соціальна політика в Україні у воєнний час: 2022 – 2023 роки». URL : http://www.ier.com.ua/ua/publications/consultancy_work?pid=7302&fbclid=IwAR0Ng-Fbe2SjBsDhE_b2czxbnaDSARHmbAhn0SmNnelq9C5pXG29kWC6qSg (дата звернення: 10.11.2023).

Павлюк І.Р.,

*Студентка Донецького національного університету
імені Василя Стуса*

ІНІЦІАТИВИ ТРЕТІХ СТОРІН ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ МИРНОГО ПРОЦЕСУ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТУ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА РФ

Участь третіх сторін у врегулюванні міжнародних конфліктів є настільки ж давньою як і сам конфлікт. За тривалу історію свого розвитку їй вдалося набути широкого різноманіття форм та функцій. Більше того, оскільки конфлікт є динамічним явищем третя сторона може виражати бажання зробити власну інтервенцію на різних етапах конфлікту. Повномасштабна агресія щодо України у лютому 2022р. також став приводом для появи низки ініціатив від третіх сторін із пропозицією кроків по деескалації та врегулюванні конфлікту.

Станом на жовтень 2023р. кількість таких пропозицій налічувала близько 20. Така активність світової спільноти дозволяє зробити певні узагальнення щодо природи пропозицій третіх сторін та об'єднати їх у декілька груп. До першої групи відносимо *заяви про готовність надати майданчик для обміну думками між учасниками конфлікту та організувати переговори*. Такі пропозиції можна було почути від Білорусі[13], Угорщини[8], Казахстану[12], Ізраїлю[9]. Президент Володимир Зеленський особисто у інтерв'ю для закордонних ЗМІ 12 березня 2022р. заявляв, що вдячний Ізраїлю за його ініціативи з медіації, а Єрусалим називав більш правильним місцем для проведення переговорів, ніж Білорусь, адже зустрічі, які там відбулися, не стали достатньо конструктивними[11]. Однак, певних здобутків у цій групі вдалося досягти лише Туреччині та Саудівській Аравії. Адже вони обидві брали участь у переговорах, щодо звільнення українських військовополонених. А Туреччина посприяла погодженню Чорноморської зернової ініціативи.

У другій групі поєднано *пропозиції, які містять певні кроки або принципи, на яких має завершитися конфлікт*, розроблені третіми сторонами самотужки. Одним із перших таких планів була ініціатива Італії, оприлюднена міністром закордонних справ Луїджі ді Майо 18 травня 2022р[6]. За нею слідували плани від Мексики[2], Китаю[3], делегації Африканських країн на чолі з ПАР[10], Бразилії[7, ст.85], Індонезії[4].

Африканські країни намагалися просувати своє бачення мирного вирішення, застосовуючи ще один тип посередницької активності, а саме *«човникової дипломатії»*. Делегація на чолі з ПАР відвідала Київ та Москву 16 та 17 червня 2023р. відповідно. Ще до початку вторгнення подібну

дипломатичну лінію підтримував Президент Макрон, який 7 лютого 2022 відвідував Москву, а 8 здійснив візит до Києва. Уже в розпалі конфлікту «човниковими дипломатами» намагалися бути Канцлер Австрії Карл Нехаммер, Генеральний Секретар ООН Антоніу Гуттереш, Папа Римський Франциск, Президент Індонезії Джоко Відодо.

Окремо варто розглянути випадок інтервенції впливової особистості у врегулювання конфлікту, яким стала «Твіттер дипломатія» Ілона Маска. Новоспечений власник соціальної мережі запустив голосування серед своїх підписників. У ньому він пропонував висловитися «так» чи «ні», щодо: проведення нового референдуму на окупованих територія під егідою ООН, щоб населення мало змогу обрати, під чією владою воно прагне жити; повернення Криму Росії як це було у 1783; постачання води у Крим, а також нейтрального статусу України. Даний факт беремо до уваги не лише через популярність Ілона Маска, а й тому, що його твіт потягнув за собою низку реакцій не лише українських політичних діячів, а й інших світових лідерів[5].

Але за прикладом Маска бачимо, що не завжди заяви про готовність організувати діалог є щирим проявом бажання чи навіть спроможності забезпечити цей процес. Інколи «медіатори» схильні помилятися у своїх висновках щодо долі конфлікту, як це сталося з А.Лукашенком. У певних випадках їхні публічні заяви чи дії переслідують власні цілі та необхідність висловити позицію.

Зважаючи на це, простежуємо, що мирні плани висувають ті країни, які мали більш міцні економічні чи то політичні зв'язки з Росією. І вони стикаються зі складнощами при потребі їх обмежувати та пояснювати власній громадськості причини подібних змін.

Для Італії, яка традиційно відзначалася доволі сильним російським впливом серед держав Європи, повномасштабна агресія стала зовнішньополітичним зламом. Але тоді у травні 2022 уряд на чолі із Маріо Драгі стикнувся із кризою управління. А представники руху «П'яти Зірок», до якого, до речі, належить Луїджі ді Майо, почали використовувати питання війни та миротворчості, заради здобуття вищої прихильності серед італійського населення, якому було складно сприйняти факт того, що Італія збирається постачати зброю Україні. Про неоднозначне сприйняття війни італійською публікою на початку війни судимо і за фактом, організованої Ватиканом хресної ходи, коли хрест разом несли українка та росіянка. Канцлер Австрії, Карл Нехаммер вирішив «встановлювати мости» між Києвом та Москвою у той період, коли у ЄС почали вести діалоги щодо накладення санкцій на російські нафтопродукти. Для Туреччини подібно до Мексики Росія залишається партнером у тій політиці, яку засуджують або не сприймають США.

Більшість країн, які висунули свої пропозиції по організації миротворчого процесу належать до клубу «Великої 20». Це показує не тільки чергову площину перетину з РФ, а наявність певних амбіцій впливати на глобальні процеси. Приналежність до клубу 20 найбільших економік світу спонукає публічно висловити власну точку зору на конфлікт та ті принципи, яких варто дотримуватися, щоб залагоджувати міждержавні чвари у період, коли ООН переживає кризу. Вони роблять це на основі власного досвіду та поглядів на

світовий порядок, часто відштовхуючись від вже існуючих думок. Із 12 пунктів КНР, ми можемо прочитати про необхідність неподільної безпеки та відмову від ментальності холодної війни. Крім того, Китай опублікував власні ініціативи 24 лютого 2023р. якраз після того, коли у ООН відбулося голосування за резолюцію на підтримку української Формули Миру, у якому КНР утрималась. Для Африканських країн важливим елементом миру була підтримка стабільної роботи торгівельних ланцюгів. Президент Мексики пропонував залучати коаліцію нейтральних держав та трансформувати право вето.

Однак, у тексті цих пропозицій також можна почути про незмінну повагу до принципів територіальної цілісності та суверенітету. Загалом, названі вище країни схильні дотримуватися політики невтручання у своїй зовнішніх зносинах, а дії Росії проти України йдуть у розріз із цим концептом. Що й спонукає потужні країни Глобального Півдня, підтримувати, якщо не всі, то хоча б окремі резолюції ГА ООН на користь України, долучатися до зустрічей Саміту Миру й залишає простір для активності української дипломатії у поясненні та переконанні безперспективності діалогу про мир з Росією без звільнення українських територій.

Список використаних джерел

1. Alcaro R. Mikhelidze N. Not yet time for Diplomacy. Lessons from Ital's III-Concieved Peace Plan for Ukraine. *A joined-up Union, a stronger Europe. Brief.* No17. 2022. 8p.
2. At the UN, Mexico proposes a high-level diplomatic delegation to mediate between Russia and Ukraine. *United Nations.* URL: <https://news.un.org/en/story/2022/09/1127731>
3. China's position political settlement of the Ukrainian crisis. Ministry of Foreign Affairs of the people's republic of China. URL: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/202302/t20230224_11030713.html
4. Controversies surrounds Defence Minister Parabowo's peace plan for the Russia-Ukraine conflict. URL: <https://indonesiabusinesspost.com/insider/controversy-surrounds-defense-minister-prabowos-peace-plan-for-the-russia-ukraine-conflict/>
5. Elon Musk. Ukraine-Russia Peace. *Twitter.* URL: <https://x.com/elonmusk/status/1576969255031296000?s=20>
6. Italy Circulates 4-point peace plan. *The Wall Street Journal.* URL: <https://www.wsj.com/livecoverage/russia-ukraine-latest-news-2022-05-20/card/italy-circulates-4-point-peace-plan-h2o9EfwULf6P1mwDbjdn>
7. Marcondes A. Ruy A. The Role of Brazil in Russia-Ukraine conflicts. A potential peace enabler? *Journal of international affair.* 75. N2.2023.p. 79-94.
8. Peter Szijjarto. Facebook. 25.02.2023. URL: <https://fb.watch/nNreVTNE3c/>
9. Staff T. One hour before midnight: In call with Putin, Bennet proposes Israeli mediation. *The Times of Israel.* URL: <https://www.timesofisrael.com/in-call-with-putin-bennett-proposes-that-israel-mediate-between-russia-and-ukraine/>
10. Володимир Зеленський зробив заяву для ЗМІ після зустрічі з африканською делегацією. *Офіс Президента.* URL: https://youtu.be/zEMkB_4JO9c?si=ZNY8dapKG6MVwzCs

11. Зустріч Президента України Володимира Зеленського з представниками іноземних ЗМІ. *Офіс Президента. You Tube. 12.03.2022.* URL: <https://www.youtube.com/watch?v=uaYIv7EsXi4&t=3s>
12. Казахстан пропонує бути посередником у переговорах України та РФ. *Українформ.* URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/1/7327087/>
13. Это целый триллер!» Лукашенко о переговорах на Припяти. *Информационное агентство БелТА. You Tube.* URL: <https://youtu.be/eERjvWMeOyw?si=ISosEFNnO049jssQ>

Педосенко А.В.,
*студент Харківського національного
педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
Науковий керівник: Ямпольська Л.М.,
кандидат історичних наук, доцент
Україна, м. Харків*

ВПЛИВ «ПОЛІТИКИ РЕФОРМ І ВІДКРИТОСТІ» НА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ КНР

У 1949-1978 рр. кордони КНР був закриті для іноземних туристів, однак комуністична влада робила винятки для закордонних бізнесменів, які відвідували країну з метою вирішення професійних справ (діловий туризм) [3]. Наприкінці 1970-х рр. «політика реформ і відкритості» відобразилась і на туристичній галузі Китаю. В контексті будівництва «соціалізму з китайською специфікою» головним завданням реформаторів було зробити КНР інвестиційно привабливою країною. Розвиток туризму мав вирішити чотири проблеми: допомогти Китаю створити новий імідж, стимулювати надходження іноземної валюти, сприяти створенню робочих місць і прискорити процеси урбанізації.

З початком реформ Ден Сяопіна туризм у Китаї вийшов за межі ділових рамок і відкрив нові можливості. Ця країна створена для туризму, п'ять тисячоліть розвитку цивілізації залишили за собою цікаві локації. КНР – багатонаціональна країна, тому розвиток внутрішнього туризму значною мірою впливав на життя населення різних провінцій, що відображалось на зниженні соціальної напруженості та покращенні стосунків між етнічними групами. Внутрішній туризм виконував також освітню функцію та зміцнював соціальну підтримку громад. Зовнішній туризм на початку «політики реформ і відкритості» не мав значного поширення і оцінювався як можливість виїхати за кордон для побачення з рідними.

Туризм став доступним для більшості громадян КНР, однак у 80-х – 90-х рр. ХХ ст. цією галуззю займалися державні фірми та їхні філії, що звужувало можливості іноземців, яким пропонували лише відвідування офіційних туристичних дестинацій. Китай при своїй відкритості залишався закритим: країна приймала іноземних туристів, однак у них не було можливості зрозуміти країну та відчути її характер; вони могли побачити тільки ті об'єкти, які пропонував державний туроператор. Проте такий механізм розвитку туристичної галузі був

обумовлений тим, що на початку «реформ відкритості» Китай ресурсно ще не був готовий до прийому великої кількості туристів, що прямо пов'язано з процесами урбанізації. Наприкінці 1970-х рр. рівень урбанізації КНР склав 10,6%, останнім часом він зріс до 60,6% [2].

Туризм впливає на зростання мегаполісів і міських агломерацій, оскільки готується рекреаційна база та інфраструктура, що покращує життя населення. Коли країна починає розвивати туристичну галузь, потрібно побудувати новий житловий фонд і реставрувати старий (готельне господарство), починається будівництво транспортного сполучення між містами та селами, будівництво ресторанних комплексів, облагородження парків і рекреаційних зон. Влада заохочує місцеве населення до підприємницької діяльності, що впливає на зростання доходів та відкриття нових пропозицій на ринку туристичних послуг, які спонукають туристів залишити більше грошей у країні, яку вони відвідують.

З початком «політики реформ і відкритості» внутрішній туризм призводив до значного тиску на інфраструктуру, що загрожувало перерости в таке явище як овертуризм, коли кількість туристів перевищує пропускну можливість інфраструктури, що надає державі ситуативний прибуток, але призводить до швидкого руйнування інфраструктури та неможливості її відновлення. Така коротка стратегія економічного розвитку могла погіршити розвиток туристичної галузі й загального становища в країні. КНР із таким явищем як овертуризм локально зустріне в 10-х рр. XXI ст. (приклад Великої китайської стіни, яку руйнує не лише час, а й активний туризм). Політика сучасної влади КНР полягає в намаганні регулювати потоки туристів, щоб зменшити вплив людського фактору на руйнування культурної спадщини. Овертуризм є негативним фактором і для мешканців країни, не задіяних у сфері туризму: неконтрольований потік туристів може призвести до агресивного ставлення місцевого населення до гостей, оскільки це відображається на рівні цін в активний сезон у туристичних зонах.

Реформи Ден Сяопіна значно вплинули на ринок праці. В сучасному світі все більше населення зайнято в сфері послуг, яка стає рушійною силою економік світових держав. На сьогодні в КНР 51,62 млн осіб задіяні в сфері туризму та суміжних галузях, що становить 10,31 % від загальної кількості зайнятого населення, а внесок туризму в економіку складає 10,91 трлн юанів, що дорівнює 11,04 % від загального ВВП (показники на 2019 р.) [4]. У 1996 р. ця галузь зазнала значних змін, що дозволило ще більше стимулювати попит на неї. У 1997 р. було зареєстровано майже 5 тис. туристичних агентств, а кількість туристів за рік досягла 40 млн. У 1997 р. із розвитком технологій та інтернету в КНР почали реалізовувати онлайн-тури, а декілька турфірм зробили веб-сторінки.

Китайська влада в період «політики реформ і відкритості» приділяла значну увагу захисту ландшафтних і культурних пам'яток. Протягом 1982-1998 рр. Держрада оприлюднила перелік 512 курортів Китаю, що за площею становило 96 тис. кв. км [1]. 12 грудня 1985 р. КНР приєдналася до Конвенції про охорону культурної та природної спадщини: більшість туристичних дестинацій потрапили до списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Таким чином, довгострокова стратегія економічного розвитку допомогла країні реалізувати свій туристичний потенціал і зробити рекламу нового Китаю,

готового співпрацювати зі світом. Зародження нового двигуна економіки, модернізація ринку праці, розвиток сфери послуг дозволили населенню збільшити свої статки, побачити світ і перейняти досвід інших країн. Це вплинуло на швидке зростання туристичних потоків. Наприклад, у 1978 р. до КНР приїхало відпочивати 169 тис. іноземних туристів, що перевищило показники попередніх 25 років. Цей підготовчий етап розвитку туристичної галузі став одним із чинників китайського «економічного дива».

Список використаних джерел:

1. History of China Tourism and Travel Agencies. Travel China Guide. 2021. Apr. 26. URL: <https://www.travelchinaguide.com/essential/identify-agency-history.htm>
2. Li J., Duan K., Xu Q., Sun X., Zhang Y., Hua C. Efficiency of Tourism Development in China's Major Cities under the Constraint of PM2.5. *PLOS One*. 2021. №16 (8). URL: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0255508>
3. National Bureau of Statistics of PRC – National Data. URL: <https://www.asiaportal.info/database/national-bureau-of-statistics-of-prc-national-data/>
4. Yanyun Zhao, Bingjie Liu. The Evolution and New Trends of China's Tourism Industry. *National Accounting Review*. 2020. Vol. 2, Issue 4. P. 337-353. DOI: 10.3934/NAR.2020020. URL: <https://www.aimspress.com/article/doi/10.3934/NAR.2020020?viewType=HTML>

*Простак М.А.,
студент Комунального закладу вищої освіти
«Хортицька національна навчальна–реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради,
Науковий керівник: Дерев'янюк Н.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент
Україна, м. Запоріжжя*

ВІДМІННОСТІ ІЛЮСТРАЦІЙ В РІЗНИХ СФЕРАХ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ: КНИЖКОВІЙ, РЕКЛАМНІЙ, УЖИТКОВІЙ

Якщо дизайн вирішує завдання, а мистецтво – дивиться в майбутнє, то ілюстрація є медіумом між ними [3]. Ілюстрація – це прошарок інформації, що перебуває між поглядом на об'єкт і глядачем. Це важливий елемент візуальної культури, який використовується у різних сферах для досягнення різноманітних цілей. Важко уявити собі будь-яке видання без ілюстрацій. Ілюстрації зустрічаються всюди: на листівках, у газетних і журнальних оголошеннях, на сайтах та проспектах тощо. Галузь застосування ілюстрацій дуже різноманітна, починаючи з друкованих видань, закінчуючи мультимедійними, а також у мережі Інтернет. Сучасна наука переконливо говорить про те, що зображення полегшує сприйняття пов'язаної з ними інформації [2]. В кожній сфері використання ілюстрації відзначаються власними особливостями та завданнями, що визначають їх роль і вплив. В цих

тезисах спробуємо розкрити головні відмінності ілюстрацій у книжковій, рекламній, ужитковій та інших сферах.

Ілюстрації у книгах – це не просто зображення, а мова, що розшифровує текст. Вони допомагають читачеві краще уявити сюжет, розвивають естетичний смак та стимулюють читацький інтерес. Будь-яка книжкова ілюстрація є частиною книги [5]. Ілюстрації в книгах збагачують читацький досвід, сприяючи кращому розумінню сюжету та глибшому відчуттю атмосфери твору. Вони викликають емоції, поглиблюють зв'язок читача із змістом книги та допомагають утворити уявлення про творення. Ілюстрація не тільки тлумачить текст, а й збагачує його своїми зоровими образами, коментує, розвиває і доповнює думки письменника або поета. Найважливішими особливостями ілюстрації є її залежність від літературного тексту і пряма мета – доповнити наочно-зоровими образами оповідання автора [2]. Слід зазначити важливий факт, що саме співпраця ілюстратора та автора відіграють важливу роль у створенні унікальної ілюстрації. Автор має чітко пояснити свій задум, а ілюстратор вдало відтворити його. Така співпраця дозволяє створювати образи, які не просто доповнюють, але й глибоко взаємодіють із текстом, розкриваючи його в новому світлі.

В залежності від виду книжкового видання, ілюстрація виконує різні функції. Наведу декілька прикладів. Ілюстрація до художнього літературного твору виконує функцію доповнення сюжету та стимулює читацький інтерес. Ілюстрації до наукових видань допомагають краще передати зміст та значно полегшують розуміння тексту. Ілюстрування колекційних та подарункових видань має підкреслювати високу ціну книги, тому тут ілюстрації грають вирішальну роль. Також існують комікси, де ілюстрування багато в чому перегукується з методами кінематографії, художник буквально візуалізує події та сюжет. У висновку можна сказати, що книжкова ілюстрація – це мистецтво створення зв'язку між словом та візуальним світом. Тепер перейдемо до рекламної ілюстрації.

Головна відмінність рекламної ілюстрації – це фокусування на ефективному рекламуванні продукту, послуги, бренду тощо. Її мета – привернути увагу громадськості та чітко й лаконічно передати повідомлення, щоб переконати глядача виконати певну дію, наприклад придбати продукт чи послугу чи відвідати веб-сайт [2]. Відповідно рекламні ілюстрації допомагають споживачам легше розуміти, як продукт може вирішити їхні потреби чи вирізнити його від конкурентів. Рекламні ілюстрації мають великий потенціал для виклику емоцій у споживачів. Вони можуть передавати настрій, створювати позитивні асоціації та викликати бажання асоційоване з рекламованим продуктом чи послугою. Для цього професіонали використовують творчі техніки та стилі, за допомогою яких вони створюють привабливі та переконливі зображення, які відображають імідж та повідомлення, бажане брендом або продуктом [2]. Слід зазначити, що для розробки вдалої рекламної ілюстрації художник має розуміти психологію реклами та враховувати цільову аудиторію споживачів.

Рекламна ілюстрація широко використовується в друкованих оголошеннях, інтернет-рекламах, та інших медіа. Також існують багато різновидів рекламної ілюстрації, розглянемо деякі з них.

- Реалістична рекламна ілюстрація характеризується своєю точністю та деталізацією, часто використовується для зображення продуктів у реалістичній та детальній манері.
- Спрощена рекламна ілюстрація: на відміну від попередньої, у цьому випадку все спрощено, щоб отримати просте та зрозуміле зображення, але без великої кількості деталей.
- Концептуальна рекламна ілюстрація: використовується для представлення абстрактних ідей і концепцій, часто використовуючи візуальні метафори та символи для передачі повідомлення. Іншими словами, використовуються інші елементи, пов'язані з повідомленням. Ви пам'ятаєте те відео CocaCola про «високих, низьких», «товстих, худих»? Власне, там були зображені не люди, а власні пляшки.
- Жартівлива рекламна ілюстрація: зосереджена на веселому середовищі та використовуючи гумор, вона прагне привабити публіку, але за допомогою розважального повідомлення, і це не забувається.
- Дитяча рекламна ілюстрація: характеризується використанням яскравих кольорів і анімаційних персонажів, щоб залучити дітей і передати повідомлення більш доступним і дружнім способом [2].

Перейдемо до ілюстрацій в ужитковій сфері. Насамперед слід зазначити, що такі ілюстрації в першу чергу спрямовані на передачу функціональної інформації. Їх головна відмінність – це врахування принципів ергономіки та дизайну для максимальної зручності користувача. Вони служать для пояснення використання предмета чи процесу, щоб зробити їх зрозумілими для користувачів. Такі ілюстрації допомагають ілюструвати інструкції, пояснення та технічні аспекти об'єктів. Вони можуть включати схеми, діаграми та малюнки для полегшення розуміння матеріалу. Також ілюстрації можуть створювати послідовність дій для користувачів, особливо в інструкціях або посібниках. Це допомагає крок за кроком навчити користувача використовувати об'єкт чи виконувати певні операції. Однією з тенденцій у розвитку ужиткової ілюстрації є її активне використання в онлайн-середовищі та мобільних додатках. Це надає можливість пристосувати ілюстрації до різних розмірів екранів, забезпечуючи єдність дизайну та зручність користування.

Більшість користувачів знецінюють естетичне значення ужиткової ілюстрації, вважаючи її функцію лише технічною. Однак, ужиткова ілюстрація не обмежується лише технічними деталями. Вона також може виконувати естетичні функції, надаючи продуктам чи сервісам привабливий та індивідуальний вигляд. Деякі бренди навіть використовують ужиткову ілюстрацію для створення власної унікальної ідентичності, яка виходить за межі лише словесного вираження.

Також ілюстрація активно використовується у сфері відеоігор. Ілюстрації у гейм-маркетингу відіграють важливу роль у привертанні уваги, створенні іміджу гри та підвищенні зацікавленості гравців. Цей вид візуального контенту є не лише ілюстративним елементом, але і потужним інструментом для створення емоційного зв'язку з аудиторією. Ілюстрації використовуються для створення візуальних матеріалів, які демонструють геймплей та ключові моменти гри. Це може бути ілюстрований арт, концептуальні малюнки персонажів чи сцен, які привертають увагу та створюють атмосферу гри.

Варто зазначити відносно нову сферу використання ілюстрацій –NFT. Такі ілюстрації виконують колекційну функцію. На NFT-ринку багато людей, які бачать у купівлі мистецтва фінансову інвестицію – вони хочуть перепродати його в майбутньому [4]. NFT ілюстрації розширюють можливості художників, надаючи їм можливість залучати аудиторію з усього світу без обмежень традиційного ринку мистецтва.

У висновку слід підкреслити, що відмінності використання ілюстрацій у різних сферах відображають різні функціональні потреби та цілі. Кожна з цих сфер вимагає унікального підходу до створення ілюстрацій, з урахуванням специфіки та мети використання. Також важливо враховувати, що кожна сфера використання вимагає від художників ілюстрацій унікальних навичок та творчого підходу. Тим не менше, загальна роль ілюстрацій у всіх цих сферах полягає в тому, щоб вони ефективно передавали інформацію, створювали емоційні зв'язки та забезпечували візуально привабливий контент для споживачів.

Список використаних джерел:

1. Пушкар О. І., Андрущенко Т. Ю. Ілюстрування. Навчальний посібник. Харків: Вид. ХНЕУ, 2015. 128 с.
2. ЕнкарніАкойя. Що таке рекламна ілюстрація, види та важливі застосування. URL: <https://www.creativosonline.org/uk/що-таке-рекламна-ілюстрація.html>
3. Як працює ілюстрація? URL: <https://telegraf.design/yak-pratsyuye-ilyustratsiya/>
4. Як побудований ринок цифрового мистецтва. URL: <https://skvot.io/uk/blog/yak-pobudovaniy-rinok-cifrovogo-mistectva>
5. Хведчик В. Л., Седак О. І. Концептуальна ілюстрація як напрям сучасної книжкової графіки. *Технології та дизайн*, Вип. 3 (36). 2020. С. 1-15.

Хоружа А.Р.,

*студентка Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

Науковий керівник: Кучеров Г.Г.,

*кандидат історичних наук, викладач,
Україна, м. Кам'янець-Подільський.*

ОСОБИСТА БЕЗПЕКА ТУРИСТІВ ІЗ ІНВАЛІДНІСТЮ

Вибираючи туристичну дистанцію для відвідування, люди враховують як мотиваційні, так і обмежувальні елементи цього місця. Серед цих факторів особиста безпека, на нашу думку, є визначальною в ухваленні рішення туристами, особливо людьми з обмеженими можливостями.

Сьогодні стурбованість злочинністю та безпекою безпосередньо впливає на поведінку, вибір місця призначення та задоволення туристів. Виникнення кримінальних дій у туристичному місці викликає тривогу у потенційного відвідувача, який може скасувати, відкласти або обрати альтернативні напрямки, які передбачають менший ризик.

В даний час особиста безпека є одним із якісних показників, який має запропонувати кожне туристичне місце, щоб бути конкурентоспроможним на глобальному ринку. Однак важливо підкреслити, що близькість між туризмом і насильством далеко не однозначна. Навпаки, це зв'язок складного характеру, в якому обидві змінні взаємозалежні.

Людина з будь-яким типом інвалідності, будь то зорова, слухова, фізична чи розумова, перебуває у стані значної вразливості по відношенню до особи без інвалідності, особливо, якщо особа належить до іншої групи ризику, наприклад, якщо це жінка, дитина чи людина похилого віку.

В Україні діє закон “Про туризм” від 15 вересня 1995 р. У ньому зазначено, що безпека в галузі туризму – сукупність факторів, що характеризують соціальний, економічний, правовий та інший стан забезпечення прав і законних інтересів громадян, юридичних осіб та держави в галузі туризму. У контексті надання необхідної допомоги туристам, які опинилися у надзвичайній ситуації в межах території України, важливу роль відіграють спеціалізовані державні, комунальні та приватні служби, а також рятувальні команди, що утворюються відповідно до законодавства [1].

Український науковець Івашина Л.Л. вважає, що потрібна постійно чинна система, що охоплювала б усі форми та методи надання безпеки туристам. Для створення такої безпечної системи важливо класифікувати різні типи небезпек і загроз, які виникають під час взаємодії сторін. Учасники взаємодії вступають як у прямий фізичний контакт, так і в інформаційні та фінансові взаємодії. Відтак науковець всі загрози умовно ділить на три категорії: фізичні, інформаційні та фінансові [2, с. 103]. Саме фізичні загрози, які є результатом фізичних дій, загрожують особистій безпеці туристів із інвалідністю.

До 90-х років ХХ ст. чимало фахівців туристичної галузі уникали розгляду питань безпеки. Однією з причин такого стану було прагнення не налякати мандрівників потужними заходами безпеки. Існувала думка, що навіть розмова на ці теми лякає клієнтів, а отже, чим менше говориться про це, тим краще. Відтак, досліджень з окресленої тематики на той час було небагато.

Взаємозв'язок між туризмом і злочинністю вважався новою та делікатною темою, оскільки влада туристичних дестинацій опиралася вимірюванню рівня злочинності: чим вищим він буде, тим менше туристів виявить бажання відвідати дане місце. Варто лише взяти до уваги той факт, що конференція з безпеки туризму в Лас-Вегасі, називалася “Семінар з безпеки туризму в Лас-Вегасі”. Це було зроблено цілеспрямовано для того, щоб не приділяти зайвої уваги питанню безпеки туризму. Більше того, жодна поліцейська академія в США не надавала офіцерам поліції спеціальної підготовки у туристичній сфері, а окремі поліцейські департаменти навіть не знали про існування цієї теми.

Ситуація погіршилася внаслідок здійснення терористами низки нападів на об'єкти туристичної інфраструктури. Так, 26 червня 2015 року на території готельного комплексу в рекреаційному районі міста Суса – Ель-Кантаві (Туніс) здійснено терористичний акт. На територію готелю з боку пляжу увірвалися озброєні терористи і розстріляли відпочиваючих, з яких 40 осіб загинуло [3]. Напади на туристів стали систематичним явищем.

Серед загроз особистій безпеці особи з інвалідністю найбільш актуальною, на нашу думку, є пограбування з метою заволодіння коштами та цінностями. Цьому сприяє стереотипний профіль мандрівника. Справа у тому, що існують суттєві відмінності в звичній поведінці місцевих мешканців і туристів із обмеженими можливостями. Перші ходять швидше, більш пильні, роблять невелику кількість зупинок. Мандрівники з інвалідністю, з іншого боку, йдуть повільніше, з більшою кількістю зупинок, вони не орієнтуються на місцевості, придивляються до туристичних об'єктів, частіше фотографуються тощо (типовий стиль поведінки туриста). Цими особливостями туристи з інвалідністю притягують до себе увагу злочинців, є вразливими до насильства, ставлять під загрозу власну безпеку.

Злочини, вчинені проти туристів з інвалідністю (які приїжджають до іншої держави в супроводі з членом родини чи відповідним фахівцем), обходяться не тільки галузі, але й місцевій громаді в мільйони доларів і можуть зіпсувати репутацію туристичних дестинацій на тривалий час.

Отже, питання особистої безпеки туристів із інвалідністю сьогодні надзвичайно актуальне. Важливим є координація зусиль туроператорів, турагенств, правоохоронних органів, адміністрацій готелів тощо з метою формування умов для мандрівників отримати туристичний досвід у безпечний спосіб.

Список використаних джерел:

1. Закон України про туризм. URL: https://tourlib.net/zakon/pro_turyzm.htm (дата звернення: 23.11.2023)
2. Івашина Л. Л. Безпека туристів – запорука успіху туристичного бізнесу. *Науковий вісник Херсонського державного університету*, 2015. Вип.12. Ч.1. С.101-105.
3. Теракт в Сусе [Електронний ресурс]. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D1%80%D1%96%D0%BB%D1%8F%D0%BD%D0%B8%D0%BD%D0%B0_%D0%B2_%D0%A1%D1%83%D1%81%D1%96 (дата звернення: 24.11.2023)

Цаприка К.О.,
студентка Комунального закладу вищої освіти
«Хортицька національна навчальна-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Науковий керівник: Залевська О.Ю.,
кандидат мистецтвознавства, доцент
Україна, м. Запоріжжя

ІЛЮСТРАЦІЯ: ГРАФІЧНІ ТЕХНІКИ

Графічні техніки у створенні ілюстрацій включають в себе різноманітні методи, які художники використовують для вираження своїх ідей та культурних цінностей через мистецтво. Ці техніки охоплюють широкий спектр матеріалів та інструментів, які еволюціонували протягом великого періоду історії.

Графіка – це вид мистецтва, назва якого походить від грецького слова, що в перекладі означає «пишу, дряпаю, маляю». Графіку можна вважати основою всіх образотворчих мистецтв. Адже основним засобом створення художнього образу у графіці виступає найбільш простий для людини спосіб відтворення побаченого – лінія, штрих, контур, пляма, силует, тон, акцент і таке інше [1]. Графічні твори, на відміну від живописних, передають найголовніше без зайвих деталей, вони ніби відображають ідею твору. Графічні роботи можуть бути чорно-білими, іноді кольоровими. У результаті, навколишній світ у графіці дуже виразний, але дещо умовний, образний [2, с. 23].

Активну роль в графіці грають фактура паперу і матеріали, що використовуються, специфіка графічної техніки і прийомів. Особливе місце займають незображальні елементи – декоративні мотиви, орнамент, текст, що являє собою систему графічних знаків. Графіка володіє найширшим діапазоном функцій, видів, жанрів, що створюють в своїй сукупності необмежені можливості для зображення і образного тлумачення світу, вираження почуття і думки художника. Різні способи спілкування глядача з творами графіки – від масового впливу плаката до інтимного сприйняття нарису, ілюстрації, мініатюрних творів, що вимагає уважного розглядання поблизу.

Графіка умовно можна поділити на унікальну та друкарську в залежності від методу виконання та можливостей тиражування.

Унікальна графіка означає створення єдиного примірника твору. Для малюнків у цьому стилі використовують перо з рідкими фарбувальними речовинами, такими як туш, чорнило або акварель. А також вугілля, соус та сангін, м'які матеріали, які забезпечують чудову матову фактуру чорного, сірого або червоно-коричневого відтінку та мають велику кількість технічного виконання зображення [2, с. 24-25]. Ще один матеріал, який як і акварель та гуаш, можна віднести на рівні і до графіки, і до живопису – це пастель, техніка дивовижна та унікальна [2, с. 24].

Графіка в ілюстрації захоплює своєю виразністю, примушує, затримав подих, розглядати зображення, які виконання в чорно-білій манері за допомогою лише штрихів, ліній, плям і при цьому зображення може бути як умовним, так і образно-виразним, просторовим, ретельно проробленим [1].

Поширеною в графіці є техніка гравюри, тобто друкування відбитків з рисунка, вирізаного на якійсь друкарській формі (площині) з певного матеріалу. Гравюра – це вже цілком професійний вид графіки. Специфічні особливості гравюри полягають у її тиражності, тобто в можливості одержувати значне число рівноцінних відбитків, а також у її своєрідній стилістиці, пов'язаної з роботою з різними матеріалами. Гравірування поділяється на різні види, залежно від матеріалу та методу обробки, будь то механічний різьблення або хімічне травлення [2, с. 26]. До основних технік гравірування відносимо літографію (гравірування на каменю), офорт (матриця – металева пластина), ксилографію (матриця – дерев'яна поверхня), ліногравюру (виконується на лінолеумі), монотипію (яка дає несподівані та неповторні ефекти) та інші [2, с. 27-28].

Графічні техніки не лише допомагають ілюстраторам виразити свою творчість, але й стають ключовими елементами у формуванні авторського стилю. Вони є унікальним відбитком та визначають впізнаваність ілюстратора серед інших майстрів графічного мистецтва.

Графічні техніки в ілюстрації – це еволюційний шлях від традиційних ручних методів до сучасних цифрових технологій. Ілюстратори використовують різноманітні прийоми та інструменти, такі як перо, вугілля, сангіна, пастель, акварель, гуаш, гравірування та інше, щоб створювати виразні та оригінальні твори. Кожна техніка має свої особливості та можливості, що дозволяють художникам образно передавати ідеї та відтворювати свою творчу візію. Різноманіття графічних технік дає художникам широкі можливості для творчого вираження, а їх розвиток відображає естетичні та технологічні зміни у сучасному мистецтві. Використання цих технік не лише сприяє розвитку ілюстративного мистецтва, а й впливає на формування стилю та ідентичності самого художника.

Список використаних джерел:

1. Олександр Берляч. Графічні техніки в образотворчому мистецтві. Навчальний посібник. Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2022. – 103 с
2. Железняк С. М. Образотворче мистецтво: підручник для 5го кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ: Генеза, 2013, 176 с.
3. URL; <https://naurok.com.ua/urok-grafika-vidi-grafiki-grafichni-tehniki-gravyura-linograpyura-ksilografiya-ofort-litografiya-223836.html>

Цуна Я.О.,

студентка II курсу

НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»,

Науковий керівник: Гуменюк І.Л.,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри
фінансів, обліку та оподаткування ім. С.Юрія*

НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»,

Україна, м. Кам'янець-Подільський

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Науково-дослідна робота в закладах вищої освіти – це важлива частина навчання, яка допомагає студентам стати кращими фахівцями. Вона дозволяє студентам набути практичних навичок, розвинути творчі здібності та критичне мислення, а також впровадити нові ідеї в практику.

Студент, який бере участь у науково-дослідній роботі, може навчитися проводити експерименти, обробляти дані та писати наукові статті. Студент, який працює над творчим проектом, може розвинути свої творчі здібності та навички вирішення проблем. Студент, який працює над інноваційним проектом, може впровадити нову ідею в практику і зробити світ кращим.

Науково-дослідна робота допомагає студентам стати більш конкурентоспроможними на ринку праці, сприяє розвитку економіки та суспільства.

За даними Міністерства освіти і науки України, у 2022 році у закладах вищої освіти України виконувалося 30,5 тис. науково-дослідних робіт, у яких були задіяні понад 100 тис. студентів і молодих науковців [1].

Результати науково-дослідної роботи студентів і молодих науковців щороку презентуються на міжнародних і всеукраїнських наукових заходах [2].

Для ефективної організації науково-дослідної роботи у закладах вищої освіти необхідно забезпечити:

- Належну матеріально-технічну базу. Це включає в себе наявність сучасного обладнання, лабораторій, дослідницьких центрів та інших матеріальних ресурсів, необхідних для проведення наукових досліджень.
- Висококваліфікований кадровий потенціал. Це включає в себе наявність висококваліфікованих науково-педагогічних працівників, які можуть забезпечити якісне керівництво науково-дослідною роботою студентів і молодих науковців.
- Мотивацію студентів і молодих науковців до науково-дослідної роботи. Це включає в себе створення сприятливих умов для науково-дослідної роботи, надання студентам і молодим науковцям можливості брати участь у наукових проектах, конкурсах і конференціях, а також матеріальне та моральне заохочення за успіхи в науково-дослідній роботі.[3]

Конкретні заходи щодо забезпечення цих умов можуть включати в себе:

- Придбання сучасного обладнання та обладнання для наукових лабораторій.
- Розвиток інфраструктури для науково-дослідної роботи, включаючи створення дослідницьких центрів, наукових парків та інших об'єктів.

- Організація стажувань для студентів і молодих науковців у провідних наукових установах.
- Запровадження системи матеріального і морального заохочення за успіхи в науково-дослідній роботі.

Ефективна організація науково-дослідної роботи у закладах вищої освіти сприяє:

- Підвищення якості підготовки фахівців. Науково-дослідна робота дозволяє студентам і молодим науковцям набути практичних навичок наукової роботи, розвинути творчий потенціал і критичне мислення. Це сприяє їхньому професійному зростанню і підвищенню конкурентоспроможності на ринку праці.
- Розвитку творчого потенціалу студентів і молодих науковців. Науково-дослідна робота дозволяє студентам і молодим науковцям реалізувати свій творчий потенціал, розвивати нові ідеї і розробки. Це сприяє їхньому особистісному зростанню і становленню як науковців.
- Розвитку інноваційної діяльності. Науково-дослідна робота дозволяє студентам і молодим науковцям впроваджувати у практику нові ідеї і розробки. Це сприяє розвитку економіки і суспільства в цілому.

Розвиток науково-дослідної роботи у закладах вищої освіти передбачає:

- Подальше зміцнення матеріально-технічної бази. Це включає в себе придбання сучасного обладнання та обладнання для наукових лабораторій, розвиток інфраструктури для науково-дослідної роботи, включаючи створення дослідницьких центрів, наукових парків та інших об'єктів.
- Підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників. Це включає в себе організацію стажувань, підвищення кваліфікації, участь у міжнародних наукових проєктах і конкурсах.
- Створення сприятливих умов для науково-дослідної роботи студентів і молодих науковців. Це включає в себе надання студентам і молодим науковцям можливості брати участь у наукових проєктах, конкурсах і конференціях, а також матеріальне та моральне заохочення за успіхи в науково-дослідній роботі [4].

Список використаних джерел:

1. *Положення про порядок організації і проведення наукових досліджень у закладах вищої освіти*. Київ: Міністерство освіти і науки України, 2022. 15 с.
2. *Статистична звітність Міністерства освіти і науки України*. Київ: Міністерство освіти і науки України, 2022. 100 с.
3. Білоус С. О., Гуменюк О. В., Козак В. С. *Науково-дослідна робота в закладах вищої освіти: теоретичні та методичні аспекти*. Київ: Видавництво: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2018. 256 с.
4. Білоус С. О., Гуменюк О. В., Козак В. С. *Науково-дослідна робота в закладах вищої освіти: теоретичні та методичні аспекти*. Київ: Видавництво: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2022. 384 с.

Швець М.І.,

студент групи О-21

Спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

ВСП «Кам'янець-Подільський фаховий коледж»

НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»

*Науковий керівник: **Бачинська М.В.,***

кандидат педагогічних наук, викладач кафедри

цифрових, освітніх та соціо-економічних технологій,

НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»

Україна, м. Кам'янець-Подільський

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ В АСПЕКТІ СУЧАСНОСТІ: ЇХ МІСЦЕ ТА ПРОБЛЕМАТИКА

У сучасному світі, населеному різноманітністю та взаємодією різних культур, гуманітарні науки стикаються з рядом викликів та проблем. Ці виклики вимагають глибокого розуміння і вивчення для того, щоб гуманітарні дослідження відображали складні аспекти полікультурного простору.

Ідентичність та культурний релятивізм. Однею з ключових проблем є питання ідентичності в умовах полікультурності. Гуманітарії досліджують, як індивіди формують свою ідентичність в умовах взаємодії з різними культурами, а також в контексті культурного релятивізму, де норми та цінності оцінюються в контексті конкретної культури.

Мова та комунікація. Проблеми мови та комунікації в полікультурному середовищі викликають увагу дослідників. Вивчення взаємодії різних мов та способів сприйняття інформації стає важливим аспектом гуманітарних наук у сучасному світі.

Соціальна інтеграція та конфлікти. Гуманітарні науки розглядають проблеми соціальної інтеграції в полікультурному суспільстві. Це включає дослідження механізмів уникнення конфліктів та сприяння взаєморозумінню між різними групами.

Мультикультурна освіта. Гуманітарні науки акцентують увагу на важливості мультикультурної освіти. Дослідження в цьому напрямку допомагають розробляти стратегії впровадження освітніх програм, спрямованих на розуміння та повагу до різноманіття культур.

Транскультурна мобільність. Зростаюча транскультурна мобільність створює нові виклики для гуманітарних наук. Дослідження зосереджуються на вивченні впливу міграції та глобалізації на культурні процеси та взаємодії.

Технологічний вплив на гуманітарні науки. Сучасні технології створюють нові можливості та виклики для гуманітарних наук. Дослідження фокусуються на те, як технології впливають на вивчення культур та міжкультурні взаємодії.

Глобальна нерівність та гуманітарні науки. Гуманітарні науки звертають увагу на глобальну нерівність у доступі до освіти та культурних ресурсів. Дослідження вказують на необхідність розробки стратегій, спрямованих на зменшення цієї нерівності.

Культурна адаптація та збереження. Проблема культурної адаптації та збереження стає актуальною в умовах швидкої зміни культурного середовища. Гуманітарії вивчають стратегії, які сприяють збереженню та розвитку традицій в умовах полікультурності.

Етнічні конфлікти та мирування. Гуманітарні науки вивчають причини та наслідки етнічних конфліктів в полікультурному середовищі. Дослідження спрямовані на знаходження шляхів досягнення та підтримання миру між різними культурними групами.

Роль медіа в полікультурному суспільстві. Медіа відіграють ключову роль у формуванні уявлень про різні культури. Гуманітарні науки досліджують вплив медіа на сприйняття та взаємодію в полікультурному суспільстві.

Екологічні аспекти полікультурності. Проблеми екології та сталого розвитку розглядаються у контексті полікультурного простору. Гуманітарії звертають увагу на взаємодію культур в контексті збереження природних ресурсів.

Виклики міжкультурної етики. Міжкультурна етика стає важливим аспектом у гуманітарних науках. Дослідження спрямовані на визначення етичних стандартів та принципів, які дозволять ефективно взаємодіяти в полікультурному середовищі.

Роль гуманітарних наук у сприянні толерантності. Гуманітарні науки відіграють важливу роль у сприянні толерантності та взаєморозумінню між культурами. Дослідження фокусуються на розробці стратегій підвищення рівня толерантності в сучасному світі.

Критика культурного релятивізму. Деякі дослідження ставлять під сумнів концепцію культурного релятивізму, вказуючи на можливі негативні наслідки такого підходу для глобального суспільства. Гуманітарії шукають баланс між повагою до різниць і критичним поглядом на культурні явища.

Культурна дипломатія та гуманітарні науки. Зростаюча важливість культурної дипломатії визначає нові завдання для гуманітарних наук. Дослідження акцентують на ролі гуманітарних наук у побудові мостів взаєморозуміння та співпраці між культурами.

Роль гуманітарних наук у культурній дипломатії. Зростаюча роль культурної дипломатії, висвітлена в книзі “Cultural Intelligence: People Skills for Global Business,” підкреслює важливість гуманітарних наук у міжнародних відносинах. Дослідження цієї теми може визначити роль гуманітаріїв у побудові діалогу та взаєморозуміння між культурами.

Культурна адаптація та сучасний швидкий розвиток. У контексті стрімкого розвитку сучасного світу, як описано в роботі “Identity and Violence: The Illusion of Destiny,” освіта про культурну адаптацію стає важливим компонентом збереження та розвитку традицій в умовах швидких змін.

Культурна толерантність та глобальна громадянськість. Розгляд теми культурної толерантності в контексті глобальної громадянськості стає важливим напрямком досліджень. Сприяння взаєморозумінню та толерантності може визначити нові шляхи співпраці між культурами.

Інновації у гуманітарних науках. Враховуючи швидкі зміни в сучасному світі, дослідження нових підходів та інновацій у гуманітарних науках стає необхідністю. Акцент на розвитку нових методів дослідження та викладання може вплинути на ефективність гуманітарної рефлексії.

Мовна диверсифікація та культурна спадщина. У світлі глобалізації та розмаїття культур, вивчення мовної диверсифікації та її впливу на збереження культурної спадщини стає важливою темою для гуманітарних наук.

Трансформації гендерних ролей у полікультурному середовищі. Проблеми гендерних стереотипів та ролей у полікультурному середовищі потребують

глибокого аналізу. Дослідження можуть спрямовуватися на розвиток стратегій підтримки рівноправ'я та розуміння гендерної диференціації в різних культурах.

Гуманітарні науки та сталість світового співтовариства. Зростаюча нестабільність у сучасному світі покладає на гуманітарні науки велику відповідальність щодо визначення шляхів досягнення сталості у світовому співтоваристві. Дослідження можуть виявити ключові чинники, які сприяють або завдають шкоди сталому розвитку

Отже, в сучасному полікультурному просторі, гуманітарні науки стають свідками складних викликів, які вимагають глибокого розуміння та вивчення. Проблеми ідентичності, мови, соціальної інтеграції, культурної адаптації та інші наступні аспекти визначають напрямки сучасних гуманітарних досліджень. Гуманітарії акцентують на важливості культурної різноманітності та транскультурної мобільності, а також впливи технологій та медіа на міжкультурні взаємодії. Глобальна нерівність, етнічні конфлікти, аспекти сталості світового співтовариства – це лише частина широкого спектру проблем, які привертають увагу гуманітарних наук. Водночас, гуманітарні науки виконують важливу роль у сприянні толерантності та культурній дипломатії, надаючи інструменти для побудови мостів взаєморозуміння між різними культурами. У світлі стрімкого розвитку сучасного світу, гуманітарії шукають інноваційні підходи та стратегії, які допоможуть зберегти культурні цінності в умовах швидких змін.

Таким чином, гуманітарні науки залишаються ключовим інструментом для розуміння та розв'язання актуальних проблем у полікультурному середовищі, сприяючи розвитку сучасного суспільства та підтримці взаєморозуміння між людьми різних культур.

Список використаних джерел:

1. Pieterse, J. Глобалізація та Культура: Глобальний Меланж. Rowman & Littlefield Publishers. Pieterse, J. N., 2009.
2. "Багатокультурність та Політика Визнання" авторства Taylor, C., & Gutmann, A. (1992). Princeton University Press.
3. Taylor, C., & Gutmann, A. (1992). Багатокультурність та Політика Визнання. Princeton University Press.
4. "Культурний Інтелект: Навички для Глобального Бізнесу" авторства Thomas, D. C., & Inkson, K. (2004). Berrett-Koehler Publishers.
5. Thomas, D. C., & Inkson, K. (2004). Культурний Інтелект: Навички для Глобального Бізнесу. Berrett-Koehler Publishers.
6. "Ідентичність та Насильство: Ілюзія Долі" авторства Sen, A. (2006). W. W. Norton & Company. Sen, A. (2006). Ідентичність та Насильство: Ілюзія Долі. W. W. Norton & Company.
7. "Культурна Різноманітність та Глобальні Медіа: Посередництво Різниць" авторства Siapera, E. (2013). Wiley-Blackwell
8. Siapera, E. (2013). Культурна Різноманітність та Глобальні Медіа: Посередництво Різниць. Wiley-Blackwell.

**СЕКЦІЯ 9. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ
РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА
МІЖНАРОДНИЙ ВИМІР**

Abdullayeva V.V.,

*graduate student of the department of general and differential psychology
State institution "Southern Ukrainian National Pedagogical University named after
K. D. Ushinsky"*

**FEATURES OF SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL ASSISTANCE TO
REFUGEES**

In Ukraine, in connection with the war, the problem of rehabilitation of the civilian population, assistance to refugees and IDPs is particularly acute.

The challenges for Member States of the WHO European Region are to promote the social integration of refugees, asylum seekers and irregular migrants in host countries, and to adopt good practices that improve access to and outcomes of psychiatric care. Policy implementation strategies to achieve this include providing resources for social integration programs, information services, relevant information and staff training; promoting organizational flexibility to ensure the best possible coordination between services; regular collection of data on the use of services and the results of this use; and formal assessment of implemented initiatives [1]. Socio-psychological assistance consists in emotional, meaningful and existential support of a person or community in difficult situations that arise in the course of their personal or social existence. Assistance is provided in three stages: *diagnostic and analytical* (serves as a basis for goal setting); *actual activity* (selection and application of methodical means); *control and analytical* (analysis of final and intermediate results, which allows to adjust the course of work). The diagnostic and analytical stage involves assessing the situation: establishing contact, finding out what is happening, determining whether an acute crisis is taking place, and establishing a working contact for further activities. At the same time, the following are used: conversation with the client, testing, questionnaires, observation, analysis of documentation [2]. Let's consider *the diagnostic and analytical* stage using the example of the work of public and non-governmental institutions that provide assistance to Ukrainians in Romania. The most used form is an electronic questionnaire. Questionnaires are distributed through specialized groups and channels in messengers, most often in the form of Google forms. But some organizations, like the Red Cross in Romania, register their beneficiaries using a mobile application. Some organizations use more professional questionnaire creation services. For example, ADRA and Salvati Copiii Romania.

The main questions can be divided into groups. 1. Personal information. This includes e-mail address, phone number, gender, family composition. 2. Questions aimed at clarifying the economic situation. This can be about housing (provided, rented), the ability to buy groceries, the need to save (do you have to reduce the amount of food). There may be questions aimed at combating human trafficking (whether the respondent had to provide intimate services in exchange for material benefits). 3. Diagnosis of mental state. When identifying psychological problems,

respondents are asked to mark the appropriate ones. Yes, in the questionnaire from Salvati Copiii Romania has a section "Personal well-being". Ask if you have experienced any of the following during the past month: difficulty falling asleep or insomnia, recurring nightmares, restlessness, lack of energy to complete daily tasks, constant anxiety about the future, fear for your life, fear for the lives of my children, feelings of anger, feelings of hopelessness, loneliness, hope for the future, happiness, peace and relaxation, cheerfulness and good mood. There is an opportunity to specify another or not to notice any.

In the aforementioned questionnaire, information about the psychological state of children is collected separately. Questions: how often does your child show happiness (laughs a lot with friends, etc.), how often does your child feel sad (cries, doesn't talk much, withdraws, etc.), how often does your child act tense or nervous (gets lonely easily, gets upset easily, gets angry over small things), how often your child shows self-confidence (knows what he wants, self-confident, persistent), how often you talk about feelings with your children [3]. *The operational* stage is dedicated to solving specific problems of the client's crisis situation. This is the removal of the acuteness of the experience, the formation of adequate self-esteem; help in understanding both external and internal problems that led to the crisis and prevent the change of maladaptive forms of behavior to adaptive ones, as well as the formation of stress-relieving behavior in the process of individual and group work. An effective solution to the problems of a person in a crisis situation requires a comprehensive approach and the involvement of possible event participants: doctors, psychologists, lawyers [2].

Let's consider this stage on the example of work UNHCR. UNHCR advocates for the inclusion of refugees in national health care systems and for the integration of mental health into primary care. Trains medical staff (doctors and nurses) to identify and manage priority mental disorders of refugees. Non-specialists (social workers, community volunteers) are also trained in short forms of psychological therapy. In some situations, UNHCR may fund mental health professionals (psychiatric nurses or psychiatrists) to treat more complex mental illnesses of refugees. UNHCR provides health ministries, local clinics and partners with medicines to treat mental disorders and neurological disorders such as epilepsy. UNHCR integrates mental health and psychosocial support into existing interventions. For example, playing sports, computer classes, and learning literacy contribute to the development of mechanisms for coping with stress and reducing it. UNHCR sets up refugee support groups for those who may need more individualized support, including refugees with severe and chronic mental disorders and intellectual or developmental disabilities. There is a separate child protection program where refugee children receive psychosocial support. Refugee parents and carers receive information about children's mental health and well-being and have the opportunity to discuss their and their own emotions and behavior in emergencies when managing cases for victims of gender-based violence [4]. Another charity working in Great Britain is Refugee Council works with experienced and highly qualified psychotherapists who use a range of approaches. One-on-one consultations that provide people with intensive support for healing in a safe, private space. Psychoeducation – health and wellbeing workshops to help refugees better understand their own situation, facilitate long-term

recovery and support each other. Psychosocial groups where refugees have the opportunity to gather together, learn about their own experiences and share them with their peers. Intensive casework and crisis intervention when they are at greatest risk of harm [5]. *The control and analytical stage* is the period of understanding the results of activities in solving this or that problem, discussing the progress achieved, analyzing changes (in behavior, restoration of cognitive control over the situation, psychological state). If the client feels hope and the ability to further improve the situation independently, and the problem is solved, then the work can be considered completed. If the changes are insignificant, then there is a return to the diagnostic-analytical or operational stages [2]. Such a program of assistance, which operates in the world, has proven itself well in the provision of social and psychological assistance to Ukrainian refugees. Practice shows the need to emphasize the actual stage of psychological assistance, since refugees from Ukraine are in the stage of acute mental trauma, which requires more painstaking and prolonged work.

References:

1. Stefan Priebe, Domenico Giacco, Rawda El-Nagib. Public Health Aspects of Mental Health among Migrants and Refugees: A Review of the Evidence the Mental Health Care for Refugees, Asylum Seekers and Irregular Migrants in the WHO European Region. Health Evidence Network Synthesis Report, №47. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2016. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK391045/>
2. Psychosocial assistance in working with a crisis personality: study guide/science. ed. and group problem manager. L.M.Volnova. Kyiv, 2012. 275 p.
3. Research Project: Child Refugees and Their Experience of Displacement . URL: <https://kobo-ee.savethechildren.net/x/XYd3lKyC> (application date 03.11.2023).
4. Mental health and psychosocial support. URL: <https://www.unhcr.org/mental-health-and-psychosocial-support> (application date 03.11.2023).
5. Mental health support for refugees and asylum seekers. URL: <https://www.refugeecouncil.org.uk/our-work/mental-health-support-for-refugees-and-asylum-seekers/> (application date 03.11.2023).

Белан Н.В.,
студентка Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
*Науковий керівник: **Столяренко О.Б.,***
кандидат психологічних наук, доцент
Україна, м. Кам'янець-Подільський

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО СПРІЙНЯТТЯ ЗДОРОВ'Я У МОЛОДІ З РІЗНИМ ЕКОНОМІЧНИМ СТАТУСОМ

Для успішного розвитку суспільства пріоритетним завданням є збереження здоров'я молодого покоління, оскільки від цього залежить процвітання та благополуччя майбутнього України. Важливого значення для соціального та індивідуального розвитку набуває усвідомлення цінності «здоров'я» як однієї

з пріоритетних цінностей. Воно є однією з головних детермінант побудови суспільного та особистісного простору на засадах збереження здоров'я. Актуальність дослідження пов'язана зі зростанням соціально-економічної нерівності, нестабільністю на ризик у праці та зниженням якості життя. У зв'язку з цим, молодь стає однією з найбільш вразливих соціальних категорій населення. Схильність до наслідування соціально-небезпечних патернів поведінки актуалізує важливість дослідження соціально-психологічних особливостей ставлення молоді до здоров'я відповідно до їхнього економічного статусу.

Сучасні психологічні дослідження вивчають ставлення до здоров'я в загальнопсихологічному та віковому аспектах як багаторівневу категорію. Вона представлена когнітивною, емоційною та поведінковою складовою (О. Богучарова, І. Галецька, Ю. Давигора, Л. Панченко, Т. Сосновський та ін.). Деякі аспекти психології здоров'я досліджуються в Інституті психології імені Г.С. Костюка АПН України. Зокрема, М. Боришевський, Н. Волошко, З. Кісарчук, О. Кокун, С. Максименко, Н. Максимова, К. Мілютіна та В. Піскун вивчали питання щодо поліпшення психічного здоров'я людини. Соціально-психологічні аспекти здоров'я та особливості ставлення до нього представлені в працях українських (Н. Володарська, Н. Завацька, Л. Коробка, Б. Лазоренко, Л. Лепіхова, О. Осадько, Ж. Сидоренко, Т. Титаренко) та зарубіжних (Дж. Прохаска, Ф. Райан, К. Ріфф, Р. Роджерс, М. Фішбайн та ін.) учених. Взаємозалежність ставлення до здоров'я від рівня економічного розподілу суспільства висвітлено в соціологічних (Є. Головаха, Е. Лібанова) та соціально-психологічних (Л. Коробка, Дж. Крюгер, Н. Родіна, Ф. Шерегі) дослідженнях. У них підкреслюється, що фактор економічного рівня населення має головне значення у вивченні особливостей ставлення до здоров'я різних соціальних груп.

Н. Завацька [3], І. Коцан [5] вважають, що дослідження проблематики здоров'я переміщується на вищий рівень пізнання – соціальний, який у свою чергу охоплює цілі групи та спільноти. Перш за все, це вказує про масштаби проблеми, її значущість і перспективність для суспільства. Однак з іншої сторони – це дозволяє відкрити нові можливості для наукового пошуку в дослідженні ставлення до здоров'я різних соціальних груп. Л. Коробка, вивчаючи ставлення до здоров'я з соціально-психологічного погляду, зазначає, що формування конкретного типу ставлення людини до здоров'я має оцінюватися за допомогою дослідження прояву та узгодженості структурних компонентів цього ставлення [4].

Соціальне уявлення студентської молоді про здоров'я досліджувала М. Дергач. Вона виявила, що зона ядра обумовлена такими елементами: спорт, сила, щастя, життя, краса. Зону потенційних змін (перша периферійна система) складають радість, добре самопочуття, здорове харчування, благополуччя, лікар, хороший настрій, сім'я. До другої периферійної системи ввійшли вітаміни, фрукти, впевненість, лікарня, діти, енергія, бадьорість, можливості. Логічним поясненням центральних елементів уявлення молоді про здоров'я можемо вважати те, що найчастіше молодь асоціює здоров'я зі спортом, щастям та силою. Дослідниця стверджує, що «дані поняття представляють

своєрідні вектори, за якими кристалізується простір здоров'я. Так, наприклад, способом підтримки та профілактики здоров'я є спорт; базовим почуттям, яке переживає здорова людина – щастя; у результаті тренування людина набуває силу» [2].

Проаналізувавши наукові джерела, ми можемо виокремити такі основні фактори, що впливають на ставлення людини до власного здоров'я: вік, рівень освіти і доходів, віросповідання та соціокультурні особливості, відчуття психологічного благополуччя, домінуючий локус контролю [1].

З метою виявлення соціально-психологічних особливостей ставлення до здоров'я молоді з різним економічним статусом, нами було проведено емпіричне дослідження на базі Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Вибірку дослідження склали 47 студентів, з них 35 дівчат та 12 юнаків. Середній вік досліджуваних 22 роки. У дослідженні ми використали комплекс методик: опитувальник «Ставлення до здоров'я»; «Методика діагностики ступеня задоволеності основних потреб»; Шкала оцінки якості життя (Чабан О.).

За результатами методики «Шкала оцінки якості життя» О. Чабана ми розподілили учасників дослідження на дві групи, в залежності від рівня економічного статусу. За результатами, ми встановили, що 44,1% досліджуваних мають високий рівень якості життя, особливостями якого є особистісна реалізація, задоволеність життям, соціальна активність, фінансове благополуччя, задоволеність роботою та соціальним статусом.

Нааявність низького рівня якості життя було діагностовано у 24,2% досліджуваних. Характерним для них виявилися відсутність радості в житті, невелика кількість друзів, незначна соціальна активність, недостатній рівень або значні проблеми з фінансовим благополуччям, часткова або відсутня самореалізація та незадоволеність соціальним статусом.

На наступному етапі дослідження ми провели «Методику діагностики ступеня задоволеності основних потреб». Аналіз отриманих результатів показав, що в 47,2% молоді наявний високий рівень задоволеності матеріальними потребами, а також наявні потреби у самовираженні та визнанні. Низький рівень задоволення даними потребами був виявлений у 25,6% досліджуваних. Отже, за порівнянням результатів за обидвома методиками бачимо, що вибірка досліджуваних розділилася згідно з показниками економічного рівня майже однаково. Таким чином, нами було сформовано 2 групи серед загальної кількості учасників: група 1 з високим економічним статусом (n=22), група 2 з низьким економічним статусом (n=10). Для визначення особливостей ставлення до здоров'я молоді з різними економічним статусом ми застосували опитувальник «Ставлення до здоров'я». При аналізі результатів дослідження щодо адекватності ставлення до здоров'я ми виявили відмінності за такими компонентами: когнітивним, емоційним, поведінковим, ціннісно-мотиваційним. Дані результатів емпіричного дослідження висвітлено в таблиці 1.

**Результати емпіричного дослідження за опитувальником
«Ставлення до здоров'я»**

Компонент	Група 1	Група 2
Когнітивний	93,6 % мають достатній рівень компетентності та усвідомленості щодо власного здоров'я. Знають і розуміють чинники ризику, значущість здоров'я для життєдіяльності людини.	Достатні знання та усвідомлене ставлення щодо здоров'я наявне у 52,6% досліджуваної молоді. 47,2% мають недостатній рівень компетентності у даній галузі.
Емоційний	Для 87,3% характерне вміння радіти здоров'ю та наявний оптимальний рівень тривоги за власне здоров'я	89,5% спостерігається відсутність занепокоєння про особистий стан та байдужість до здоров'я.
Поведінковий	Вчинки відповідають умовам дотримання здорового способу життя у 72,6% досліджуваних	у 54,8% - повна невідповідність дій умовам здорового способу життя та пасивність у вчинках щодо зміцнення здоров'я
Ціннісно-мотиваційний	Мотивація на зміцнення здоров'я сформована у 76,4% досліджуваних. Для них здоров'я має значимий характер	У 56,3% - високий рівень значимості здоров'я, але низький рівень мотивації до його зміцнення. У 43,5% молоді здоров'я не займає головного місця в системі цінності та не має мотиваційної сформованості

Таким чином, соціально-психологічні особливості ставлення до здоров'я молоді з різним економічним статусом залежать від ряду факторів, у тому числі особистих обставин, досвіду та переконань людини. Однак, дослідження показало, що існують загальні тенденції у тому, як молоді люди розуміють своє здоров'я. Загалом, молодь з нижчого економічного становища частіше негативно ставлення до свого здоров'я. Це може бути спричинено низкою чинників, зокрема, обмеженим доступом до медичної допомоги, відсутністю знань, як підтримувати здоров'я, та/або загальним відчуттям безсилля. Навпаки, молоді люди з вищими матеріальним статусом частіше мають позитивне ставлення до свого здоров'я. Ймовірно, це пов'язано з більшим доступом до медичної допомоги, наявністю знань про те, як підтримувати здоровий спосіб життя.

Список використаних джерел:

1. Башмакова О.В. *Емоційні та психосоціальні чинники ставлення до здоров'я*. Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.01. Ін-т психології ім. Г.С. Костюка АПН України. Київ. 2007. 20 с.
2. Дергач М.С. Соціальне уявлення студентської молоді про здоров'я: структура та зміст. *Український науковий журнал «Освіта регіону»*. 2013. №2 (32). С. 230 - 234.

3. Завацька Н.Є., Клевець Л.М. *Соціально-психологічні чинники психосоматичних розладів у студентської молоді: монографія*. Луганськ : СНУ ім. В. Даля; Алчевськ : ДонДТУ, 2013. 181 с.
4. Коробка Л.М. Методичні засади соціально-психологічного дослідження ставлення до здоров'я осіб з різним рівнем психологічного тяжіння до бідності. *Український науковий журнал «Освіта регіону»*. 2013. №3. С. 286-290.
5. Коцан І.Я., Ложкін Л.В., Мушкевич М.М. *Психологія здоров'я людини*. Луцьк : РВВ «Вежа» Волинський національний університет ім. Лесі Українки, 2009. 316 с.

Беляк А.В.,
студентка Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
*Науковий керівник: **Столяренко О.Б.,***
кандидат психологічних наук, доцент
Україна, м. Кам'янець-Подільський

ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ОСОБИСТІСНІ ЧИННИКИ СТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ ДО СТРЕСУ

Актуальність дослідження. Тенденції інтенсивного і напруженого сучасного ритму життя людини, яке щодня випробовує нас на міцність, призводять до збільшення негативних емоцій, які, накопичуючись, формують яскраво виражені та тривалі стресові стани. А це вимагає від кожного з нас формування стійкості до стресових ситуацій.

Сьогодні поняття стресу набуло особливої актуальності, а уміння справлятися з ним перетворюється на нагальну потребу.

Все більшу увагу фахівців різного профілю привертає проблематика, пов'язана із стресостійкими механізмами людини як суб'єкта діяльності, спілкування, пізнання. Дуже актуальне це питання у контексті тих трансформацій, які випробовує сучасне українське суспільство.

Метою даного дослідження є виявлення особистісних та психологічних чинників стійкості особистості до стресу.

Найбільш повне і всебічне трактування стресостійкості пропонує В. Крайнюк: «Стресостійкість - це структурно-функціональна, динамічна, інтегративна властивість особистості - результат трансактного процесу зіткнення індивіда зі стресогенним фактором, що включає процес саморегуляції, когнітивну репрезентацію, об'єктивну характеристику ситуації та вимоги до особистості [2].

Опираючись на численні дослідження, простими словами, можемо сказати, що стресостійкість:

- формується в процесі зіткнення особистості зі стресогенними факторами, що багаторазово повторюються в різних ситуаціях (структурований досвід подолання складних ситуацій);

- залежить від розуміння життєвої ситуації, її раціональної оцінки й можливості прогнозувати свої дії; адекватних суджень в інтерпретації життєвої ситуації (відсутність ірраціональних суджень);
- формує здатність обирати адекватні засоби та способи долаання стресу або копінгову поведінку;
- є результатом опрацювання, самоаналізу особливостей ситуації, самооцінки, самозвіту [2].

Проблема особистісних особливостей стресостійкості включає наступні психологічні характеристики особистості: я-концепцію особистості, тривожність, агресивність, когнітивний розвиток, локус суб'єктивного контролю, розвиненість комунікативної сфери, мотиваційна спрямованість особистості тощо.

Зокрема, високий рівень стресостійкості передбачає врівноваженість, впевненість у собі, низький рівень тривожності, вольовий самоконтроль; певні характеристики мотиваційної сфери, високий рівень інтернального локусу контролю, готовність до діяльності.

Стресостійкість важливо розглядати як в контексті визначення змісту, оцінки, так і в контексті її формування, тобто розвитку на різних етапах життєвого шляху людини. Це дасть змогу визначити, від чого залежить опанування людиною складних життєвих ситуацій, яку роль в оптимальному функціонуванні людини відіграє її індивідуальний досвід, суб'єктна активність, стійкі ознаки емоційності в структурі індивідуальності та інші.

Особистісні особливості стресостійкості визначаються як динамічні в часі, залежні від зовнішніх і внутрішніх факторів та визначаються рівнем і розвиненістю окремих функцій цілісної системи і взаємодією визначених її чотирьох структурних компонентів – особистісного, соціального, типологічного, поведінкового [1].

Важливим компонентом у розвитку стресостійкості особистості є вміння усвідомлювати свої власні проблеми і вже згодом вирішувати їх. Тому самосвідомість відіграє велику роль у формуванні навичок стресостійкості молодій людині.

Також вчені зазначають, що на стресостійкість особистості і наслідки дії стресорів опосередковано впливають об'єктивні і суб'єктивні психологічні характеристики стресової ситуації та її когнітивної репрезентації, типологічні, особистісні властивості, компетентність у подоланні стресогенних навантажень, копінгові, поведінкові і соціальні фактори, що зумовлюють індивідуальні прояви стресостійкості особистості

Отже, рівень стресостійкості залежить від індивідуально психологічних характеристик особистості. Інтенсивність адаптаційної реакції залежить від сукупності властивостей людини як індивіду (загальносоматичні, нейродинамічні, функціональні властивості, органічні потреби, задатки, темперамент), особистісних властивостей (характер, соціальні ролі, установки, ціннісні орієнтації, інтелект) та властивостей людини як суб'єкту діяльності (особливості праці, пізнання, спілкування). Від цих властивостей залежить тип

індивідуально-психологічної реактивності, характер поведінкових реакцій в умовах психологічного стресу.

Список використаних джерел:

1. Роман К. Д. Механізми формування стресостійкості особистості / Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С.Д. Максименка. К., 2004. Т.6. вип. 7. С. 155-162.
2. Крайнюк В. М. Психологія стресостійкості особистості: монографія / В. М. Крайнюк. К.: Ніка-Центр, 2007. 432 с.

Бордіяну О.В.,

студентка Криворізького державного педагогічного університету

Науковий керівник: Чаркіна О.А.,

кандидат педагогічних наук, доцент

Україна, м. Кривий Ріг

РЕФЛЕКСИВНІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ САМОСВІДОМОСТІ У ПІДЛІТКІВ

У підлітковому віці активно формується самосвідомість, виробляється власна незалежна система еталонів самооцінювання і самоставлення, розвиваються здібності проникнення в свій внутрішній світ, починається усвідомлення своєї індивідуальності і неповторності. Особливу увагу слід звернути на емоційно-ціннісний компонент самоусвідомлення, оскільки саме він найбільше впливає на розвиток особистості, визначає її мотивацію, сприяє або перешкоджає соціальній адаптації [1].

Оскільки підліток ще не має достатньо розвинутих механізмів саморефлексії, тобто здатності правильно аналізувати власні особистісні прояви, то можливі конфлікти, породжувані протиріччям між рівнем домагань підлітка, його уявленням про себе і реальним статусом в колективі, відношенням до нього з боку дорослих і однолітків. Тому в корекційній роботі з підлітками варто зосереджуватись на розвитку рефлексивних механізмів, що забезпечать їм необхідне підґрунтя для подолання внутрішніх конфліктів з метою гармонізації їхнього особистісного розвитку, ядром якого є самосвідомість. Процес формування самосвідомості істотно змінює характер відносин підлітка з оточуючими, призводить до помітної перебудови механізмів і способів соціалізації.

У підлітка проявляється досить чітко виражене прагнення до самостійності, емансипації, автономізації від дорослих, що виражається в загостреній критичності по відношенню до батьків і вчителів, у підвищеній конфліктності з ними. Разом з тим, у підлітка простежується не менше наполегливе прагнення до спілкування з однолітками, залежність від їхньої думки, підвищена потреба в самоствердженні. Референтна група однолітків, орієнтація на її норми і цінності відіграє вирішальну роль у соціалізації підлітка, в засвоєнні ним певного соціального досвіду і формуванні внутрішніх поведінкових регуляторів, внутрішнього плану свідомості [1, С. 96-98].

На сучасному – кризовому – етапі розвитку українського суспільства в умовах війни багато дослідників і практиків говорять про об'єктивне ускладнення умов соціалізації молоді, збільшення межових психічних станів і коморбідних порушень розвитку (проявів інфантильності, залежності, асоціальності та делінквентності). Особлива проблема – психічна депривація, що формується в результаті незадоволення базових емоційних потреб і багато в чому визначає життєдіяльність в умовах війни [2, С. 749-763].

Рефлексивні механізми та механізми функціонування ціннісно-сислової сфери особистості активно досліджувалися такими вченими, як І. Галян, Л. Гапоненко, П. Горностай, М. Максименко, М. Савчин [цит. по 3].

Рефлексія є не лише центральним феноменом внутрішньої активності людини, але, передусім, базовим механізмом самоорганізації психічної активності, отже механізмом регуляції взаємодії людини зі світом. Як підґрунтя для рефлексії може виступати ціннісно-сислова сфера, що завжди в просторі та часі змістовно обмежена і певним чином оформлена й організована в масштабі життя людини [3].

З позиції регуляції життєдіяльності, рефлексія сприймається як необхідний елемент будь-якого розвитку і як «психологічний механізм» організації та розбудови цілісного психіки та свідомості людини з метою ефективнішої регуляції її взаємодії зі світом [3].

Рефлексія, будучи підсистемою регуляції людини, пов'язує до купи інші підсистеми регуляції, забезпечує їх узгодження. Представляючи одну з підсистем регуляції, поряд з активністю та ціннісно-сисловою сферою, рефлексія виконує базову функцію, яка полягає у зверненості на реалізацію зовнішнього та внутрішнього видів активності людини.

Так, Susan Nolen-Hoeksema розрізняє: *настирливу рефлексію* у вигляді роздумів (*ruminaton*) як спосіб «реагування на дистрес, що полягає у повторних і пасивних зосередженнях на симптомах дистресу, можливих причинах і послідовності цих симптомів» і *ментальну рефлексію*, що дозволяє більш адаптивно регулювати поведінку [4]. В її роботі доведена закономірність про існування позитивного зв'язку між схильністю до нав'язливої рефлексії (*ruminaton*) та депресією, підвищеним рівнем нейротизму, тривоги, цефалгією й іншими патологічними станами та симптомами, внаслідок чого у людини знижуються когнітивні функції, а її поведінка характеризується підвищеною конфліктністю та песимізмом. Натомість на яскравих прикладах доводиться ефективність ментальної (позитивної) рефлексії в регуляції поведінки та діяльності в підлітковому та юнацькому віці.

Дослідники наголошують на важливості рефлексивних механізмів в оформленні і переоформленні внутрішнього світу особистості, її ціннісно-сислових утворень: «рефлексивне осмислення діяльності», «актуалізація сислових структур», «реалізація наново набутого сенсу» [3, 4].

Отже, розуміння рефлексивних механізмів розвитку самосвідомості відкриває нові можливості в консультативній і корекційній роботі з підлітками.

Список використаних джерел:

1. Булах І.С. Психологія особистісного зростання підлітків: реалії та перспективи: монографія. Вінниця, ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. 340 с.
2. Гапоненко Л.О., Тріпак М.М., Федорчук В.М., Чаркіна О.А. Психологічні передумови емоційної дезадаптації сучасних студентів. *Журнал «Наукові перспективи»*. № 5 (35) 2023, С. 749-763.

3. Гапоненко Л.О. Рефлексія як умова розвитку особистості : монографія. Дніпропетровськ : Пороги, 2009. 175 с.
4. Nolen-Hoeksema Susan. Abnormal Psychology. 9th Edition. 2023. URL.: <https://www.mheducation.com/highered/product/nolen-hoeksema-s-abnormal-psychology-jennings/M9781265316037.html>

Бурець О.І.,
здобувач вищої освіти Волинського
національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник: **Ющишина Л.О.**,
кандидат економічних наук, доцент
Україна, м. Луцьк

ХАРИЗМА ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ЛІДЕРСТВА

Харизма є складною якістю, яка притаманна окремим особистостям. Це єдиний індивідуальний фактор, який дозволяє лідереві впливати на свою команду. Вона може бути виражена в різних формах – від харизматичного виступу до набору психологічних якостей, які залучають та надихають інших.

Харизматичний лідер може бути чудовим мотиватором. Його харизма може створювати елементи сприйняття, які активізують емоційну та психологічну сфери співробітників. Він здатний стимулювати їхній ентузіазм та бажання працювати на бажані результати. Успішна робота команди значною мірою залежить від лідерського впливу. Харизматичність лідера може впливати на високий рівень залучення команди до виконання поставлених завдань, створення позитивної атмосфери у колективі, збільшити працездатність та створити сприятливі умови для творчості і співпраці.

Вказуючи на високий соціальний статус та історичне значення харизматичного лідера, соціологи та політологи зазначають, що це особистість з глибоко розвиненою духовною сферою. Його життєві вчинки зумовлені ідеями, які відчуються ним інтуїтивно, безпосередньо, тобто – феноменологічно. Бунтівний та свавільний дух «харизматика» має бути зумовлений не безвідповідальністю, а інтуїтивно відчутим намаганням поринути у світ внутрішніх метафізичних відчуттів та запальним бажанням перетворити їх на дійсність. Харизматичний лідер сам не може повністю усвідомити кінцеву мету власних суспільних дій ментально. Він пізнає її у цих діях, що перетворює його в особу, буття якої є дія. Додамо до цього ще велику енергетику та здатність на самопожертву [2] .

Харизматичні лідери володіють здатністю залучати та утримувати увагу своїх підлеглих, вони вміють створювати сприятливу атмосферу для спільної роботи та досягнення цілей. Вони часто виявляються в центрі уваги та є прикладом наслідування для інших. Такі лідери також володіють значною емпатією та здатністю розуміти потреби своїх підлеглих, що дозволяє їм створювати сприятливі умови для розвитку та успіху всього колективу. Вони зазвичай мають чітку місію майбутнього, яку вони можуть чітко нав'язувати своїм підлеглим, що надихає їх до досягнення великих результатів.

Американський соціальний психолог Вільям Шутц уважав, що в кожній людині є три головні міжособистісні потреби: залучення до життя групи, відчуття себе її частиною; відчуття контролю, здатності впливати на інших членів групи; відчуття довіри, близькі взаємини між членами групи. Лідер – людина, здатна задовольняти ці потреби підлеглих і стежити за тим, щоб вони не відвертали увагу людей від основної мети. Лідер – це контактна точка групи з реальністю, і харизма лідера виникає саме в цій точці. Орієнтуючись на ці потреби, осмислюючи їх, можна керувати своїм впливом. Ті, кого ведуть, повинні не просто йти, а йти з натхненням [1].

Обґрунтовуючи у цій книзі міжособистісні потреби, то концепція залучення до групи вказує на потребу людини бути частиною чогось більшого, відчувати себе важливим для спільної справи. Лідер, який вміє стимулювати цю потребу, надає своєму колективу відчуття приналежності та значущості в контексті загальної мети.

Потреба – відчуття контролю – відображає бажання мати вплив на рішення та події. Лідер, який стимулює цю потребу, надає можливість підлеглим відчувати себе впливовими, що може бути мотивуючим та сприяти розвитку відповідальності.

І остання концепція – відчуття довіри та близькості, що є ключовими для побудови позитивних взаємин. Харизматичний лідер, який цінує та підтримує цю потребу, допомагає збудувати довіру в команді та створити сприятливу робочу атмосферу.

Харизматичність лідера, яка спрямована на задоволення цих потреб, є надзвичайно ефективною, оскільки вона стимулює учасників досягати спільних цілей, зберігаючи при цьому внутрішню мотивацію та взаємодію в команді.

Харизматичне лідерство є важливою особистісною якістю, яка дозволяє людині ефективно керувати соціальною групою. Харизматичні лідери володіють здатністю залучати та утримувати увагу підлеглих, створюють сприятливу атмосферу для спільної роботи та досягнення цілей. Вони мають здатність впливати на інших, надихати їх та створювати сприятливі умови для їх розвитку та успіху. Харизматичні лідери також мають бути привабливими прикладами для наслідування та мати чітку місію майбутнього. Однак, варто пам'ятати, що харизма може мати як позитивні, так і негативні наслідки, залежно від того, як вона використовується. Тому важливо залучати до лідерства людей, які розуміють потреби та цінності підлеглих і спрямовані на спільні цілі та позитивні взаємини в команді. Харизматичне лідерство є дуже потужним і ефективним інструментом, яке базується на принципах взаєморозуміння, відповідальності та довіри.

Список використаних джерел:

1. Гандапас Р. І. *Харизма лідера. Феномен харизми від А до Я*. Харків : Моноліт-Bizz, 2017. 296 с.
2. Туляков О. О. Феноменологія становлення харизматичного лідера: соловкіум. *Грані*. 2014. № 1. С. 96–100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2014_1_20.

*Василенко Н.М.,
здобувачка вищої освіти,
Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
Науковий керівник: Палилюк О.М.,
кандидат історичних наук, викладач
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПІСЛЯ ОПЕРАЦІЙНОГО ВТРУЧАННЯ

Операційні втручання стали неодмінною частиною сучасної медицини, які дозволяють вирішувати ряд проблем зі здоров'ям та покращувати якість життя пацієнтів. Проте післяопераційний період, не завжди прямо пов'язаний з фізичними відновленнями, що можуть бути спостережені та виміряні. Більшість пацієнтів стикається з рядом психологічних викликів, які виникають на тлі стресу, тривоги, страху чи невпевненості у своєму майбутньому.

Психологічний аспект реабілітації після операційного втручання є невід'ємною складовою всього процесу відновлення. Від того, наскільки ефективно пацієнт справляється з психологічними викликами, залежить швидкість та якість його повернення до повноцінного життя [1].

У цій роботі ми розглянемо ключові аспекти психологічного відновлення після операційного втручання, вивчимо психологічні реакції пацієнтів, а також проаналізуємо стратегії та методики психологічної підтримки, які можуть допомогти пацієнтам в цьому складному періоді.

Ця тема акцентує увагу на важливості психологічного підходу до реабілітації, підкреслюючи, що успіх відновлення пацієнта не обмежується лише фізичними показниками, але і станом його психоемоційного благополуччя.

Відомо, що суспільство має певні стереотипи стосовно операцій, які часто формують навколишнє середовище. Так, наприклад, багато людей вважають, що операції – це останній крок, який варто робити, або ж що після втручання пацієнт "ніколи не буде таким, як раніше". Такі уявлення можуть глибоко вплинути на психологічний стан пацієнта під час реабілітації.

Додайте до цього страх перед невідомим, опір до допомоги через страх перед відчуттям вразливості, та потребу підтримки у відновленні самооцінки після змін у власному тілі, і отримаєте складний, але важливий психологічний контекст реабілітації [2].

Однак, важливо розуміти, що кожна особа унікальна, і її переживання після операції будуть відрізнятися. Тому ключовим елементом ефективної реабілітації є індивідуальний підхід, який враховує психологічні особливості кожного пацієнта.

Враховуючи ці нюанси, психологічна підтримка стає не менш важливою, ніж медична. Пацієнти потребують розуміння, підтримки та часу, щоб пройти свій унікальний шлях до повернення до нормального життя, долаючи психологічні бар'єри та стереотипи, які можуть заважати їхньому відновленню.

Психологічні аспекти реабілітації після операційного втручання виявляються не менш важливими, ніж медичні. Пацієнти, що переживають втручання, часто стикаються з глибокими емоційними та психологічними переживаннями, спрочиненими як власними уявленнями про операції та реабілітаційний процес, так і зовнішніми стереотипами та очікуваннями суспільства. Додавши до цього індивідуальні особливості кожного пацієнта, можна побачити, наскільки важливим є індивідуальний підхід до кожного випадку. Тому підтримка, розуміння та терпимість від близьких, медичного персоналу та психологічних спеціалістів відіграють критичну роль у успішному відновленні пацієнта. Забезпечуючи не тільки фізичне, але й психологічне благополуччя пацієнта, ми сприяємо його швидшому та якісному відновленню, дозволяючи повернутися до активного та повноцінного життя.

Список використаних джерел

1. Зливков В.Л., Лукомська С.О., Федан О.В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях. К.: Педагогічна думка, 2016. 219 с.
2. Массанов А.В. Психологічні бар'єри в діяльності людини. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2009/4_2009/5.pdf.pdf

Головань Д.М.,

студент Державного торговельно-економічного університету

*Науковий керівник: **Ванюшина О.Ф.,***

кандидат філософських наук, доцент,

Україна, м. Київ

РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Національна ідентичність визначається не лише історією та територією, але й глибокими соціально-психологічними факторами, які визначають, як люди розуміють себе та свій народ у суспільстві. Саме в цьому контексті стає важливим розгляд ролі соціально-психологічних технологій у процесі формування національної ідентичності. Величезний обсяг інформації, яку ми сприймаємо щодня через медіа та інтернет, відкриває нові можливості для взаємодії, але водночас ставить перед нами виклики щодо збереження та розвитку національної самосвідомості.

Національна ідентичність – усвідомлена приналежність до національної спільноти на основі стійкого емоційного зв'язку, що виникає у результаті сформованої системи уявлень щодо традицій, культури, мови, політики, а також прийняття групових норм і цінностей. [1]

Соціально-психологічні технології відображають у своїй сутності тенденції сучасного розвитку і можуть бути тим механізмом, що призводить до нових імпульсів у формуванні національної ідентичності. Але перед цим варто зазначити, що соціально-психологічні технології — це комплекс методів, прийомів та інструментів, які застосовуються для впливу на соціальні та психологічні процеси в суспільстві з метою досягнення конкретних цілей.[3]

Йдеться про вплив на формування національної ідентичності таких соціально-психологічних чинників, як медіа та інформаційні ресурси, соціальні мережі та групи, освіта та віртуальні навчальні середовища.

Розпочнемо з формування позитивного ставлення до національної культури, історії та традицій, що допомагає людям відчувати гордість за свою країну та її народ, а також сприяє зміцненню національної єдності. У зародженні усього вищесказаного важливу роль грають освітні програми, які є одним із вагомих інструментів формування національної ідентичності. У школі діти дізнаються про історію, культуру та традиції своєї країни. Це допомагає їм зрозуміти, як їхня країна розвивалася, що робить її унікальною та чому вона варта гордості. Не менш важливими є культурні заходи, такі як фестивалі, концерти та вистави, бо вони дозволяють людям відчути красу та різноманітність своєї культури, а також дізнатися про звичаї свого народу.

Ще однією соціально-психологічною технологією, за допомогою якої у громадян прокинається національна свідомість, є соціальна реклама, яка використовується для пропаганди позитивних соціальних цінностей та для вирішення соціальних проблем. Вона може використовуватися для підвищення обізнаності про важливі соціальні проблеми, для зміни поведінки людей або для заохочення людей до певних дій. По-перше, соціальна реклама може пропагувати ідеї толерантності, взаємоповаги та громадянської відповідальності. Наприклад, український виробник Snack Production разом із колегами з Brand Booster запустили кампанію на телебаченні про безперервну роботу виробництва попри обстріли, проблеми з логістикою, відключення світла. У такий спосіб покупці дізналися, що компанія працює та демонструє активну позицію – це і волонтерська робота, і підтримка власних працівників та допомога ЗСУ та економіці України.[2] По-друге, соціальна реклама може використовуватися для висвітлення успіхів України в різних сферах, таких як економіка, спорт тощо. Це може сприяти розвитку почуття гордості за свою країну та її народ.

Врешті-решт, не можемо не згадати про соціальні мережі, які є невід'ємною частиною сучасного життя суспільства, та безсумнівно впливають на формування національної ідентичності абсолютно кожної людини. Соціальні мережі дозволяють людям об'єднуватися навколо спільних інтересів і цінностей. Наприклад, люди можуть використовувати соціальні мережі для організації спільних заходів, таких як протести, мітинги або волонтерські акції. Наприклад зараз у часи війни в Україні, відома платформа UNITED24 набуває все більшої популярності у таких соціальних мережах, як FACEBOOK та INSTAGRAM, тим самим сприяє активізації громадянського суспільства та зміцненню національної єдності. Особливо важлива роль соціальних мереж у формуванні національної свідомості молоді. У молодому віці люди найбільш схильні до впливу зовнішніх факторів, тому саме в цей період можна сформувати у них позитивне ставлення до власної країни та її народу. Загалом, соціальні мережі стали потужним соціально-психологічним чинником, однак

важливо використовувати їх відповідально та з метою досягнення позитивних соціальних змін.

Отже, на основі усіх вищевикладених фактів стає очевидним, що роль соціально-психологічних технологій у формуванні національної ідентичності в сучасному суспільстві є визначальною та вкрай значущою. Ці технології виступають не лише інструментами впливу, але й засобами сприяння саморозумінню та взаєморозумінню в контексті глобальної взаємодії. Медіа та соціальні мережі, які стають все більш інтегральною частиною нашого повсякденного життя, відіграють ключову роль у формуванні національних образів та ідентичності. Вони створюють простір для спілкування та взаємодії, але при цьому несуть і велику відповідальність за формування уявлень та стереотипів, які можуть впливати на національну самосвідомість. З іншого боку, технології можуть стати інструментом для збереження і розвитку культурної спадщини, зближення національних груп та підтримки національного єднання. Електронні ресурси та ЗМІ дозволяють збагачувати національні традиції, мову та історію, надаючи можливість поглиблювати зв'язки між поколіннями та розповідати про свою національну ідентичність. Однак, усе це вимагає уважності та обачливості в застосуванні соціально-психологічних технологій. Важливо розуміти їхні можливості та обмеження, акцентуючи увагу на позитивних аспектах, які сприяють розумінню, терпимості та взаєморозумінню. Тільки таким чином ми можемо забезпечити позитивний вклад соціально-психологічних технологій у формування національної ідентичності

Список використаних джерел:

1. Національна ідентичність - енциклопедія сучасної України ЕСУ. URL: <https://esu.com.ua/article-71062> (дата звернення: 21.11.2023).
2. Ринок реклами – 2023: людяність та підтримка знову в тренді. URL:<https://mind.ua/openmind/20251334-rinok-reklami-2023-lyudyanist-ta-pidtrimka-znovu-v-trendi> (дата звернення: 21.11.2023).
3. Сутність і роль соціально-психологічних технологій в системі державного управління, наукові конференції, грудень 2013. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2891> (дата звернення: 21.11.2023).

Гриценко С.П.,

здобувачка вищої освіти

ВСП «Кам'янець-Подільський фаховий коледж»

Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти

«Кам'янець-Подільський державний інститут»

Науковий керівник: Марунчак О.В.,

викладач, ВСП «Кам'янець-Подільський фаховий коледж»

Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти

«Кам'янець-Подільський державний інститут»

Україна, м. Кам'янець-Подільський

ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Питання внутрішнього переміщення осіб, що стикаються з реальністю непередбачуваного екзодусу або вимушеної міграції в межах власної країни, стає актуальним не лише в Україні, але і в сучасному світі. Внутрішнє переміщення, часто призводить до складних викликів у сфері адаптації для тих, кого стосується цей процес.

Зміни місця проживання, втрата звичного оточення, розрив з соціальними мережами та культурними основами — усе це може створювати серйозні труднощі для внутрішньо переміщених осіб. Інтеграція в нове середовище, а також психологічна та емоційна перебудова — це завдання, яке вимагає великої міри сили, витримки та підтримки.

Дослідження проблем адаптації внутрішньо переміщених осіб виявляється багатогранним завданням, що розкриває не тільки соціальні та економічні аспекти, але і глибоко вкорінені психологічні виклики, які виникають у результаті цього процесу. Зрозуміння цієї теми визначає не лише розгляд сучасних проблем, але й пошук ефективних стратегій та підходів для полегшення переходу та реінтеграції внутрішньо переміщених осіб в нове оточення [2].

Проблеми адаптації внутрішньо переміщених осіб утворюють вражаючий пейзаж труднощів та викликів, в якому стикаються люди, відірвані від свого старого життя і викинуті в невідоме. Цей адаптаційний процес, що супроводжується фізичними, соціальними та психологічними труднощами, стає історією сили та витримки.

Однією з ключових проблем є втрата рідного оточення та соціальної мережі. Внутрішньо переміщені особи часто виявляються у ситуації, де вони втрачають зв'язок із знайомим середовищем, спільнотою та культурними коренями. Ця втрата може викликати відчуття втраченої ідентичності та викликати депресію.

Зміна географічного місця також впливає на доступ до робочих можливостей та освітніх ресурсів. Внутрішньо переміщені особи можуть зіштовхуватися з проблемами, пов'язаними з пошуком нової роботи чи навчанням, внаслідок чого виникає ризик економічної невпевненості та соціального виключення [1].

Психологічні труднощі також відіграють важливу роль у процесі адаптації. Стрес, тривога та втрата контролю можуть стати постійними супутниками у житті внутрішньо переміщених осіб, викликаючи негативний вплив на психічне здоров'я.

Незважаючи на ці важкі виклики, проблеми адаптації є полем для розвитку нових стратегій та підходів до підтримки внутрішньо переміщених осіб. Колективні та інноваційні зусилля можуть створити сприятливі умови для успішної адаптації та підтримки в процесі відновлення нового життя в новому середовищі.

У підсумку, проблеми адаптації внутрішньо переміщених осіб визначають важливий аспект сучасного соціального ландшафту. Цей процес стикає людей із викликами, що охоплюють економічні, соціальні та психологічні площини, викликаючи не лише матеріальні, але і емоційні труднощі.

Важливо визнати внутрішньо переміщених осіб не тільки як учасників соціального відновлення, але й як агентів змін та перетворень. В їхній історії криється потенціал сили, витримці та адаптивності, який може стати каталізатором для впорядкування їх нового життя.

Наша здатність створювати сприятливі умови для адаптації внутрішньо переміщених осіб формує не лише їхню індивідуальну долю, але й визначає розвиток суспільства в цілому. Підтримка та розуміння, спрямовані на вирішення проблем адаптації, можуть стати основою для створення більш інклюзивного та соціально справедливого оточення, де внутрішньо переміщені особи можуть знову знайти своє місце і впливати на своє майбутнє.

Список використаних джерел

1. Конончук А.І. Внутрішньо переміщені особи: соціальні аспекти проблем і шляхи їх вирішення. Соціологія та соціальна робота в умовах національних та регіональних викликів. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/27678/1>
2. Котух О.В. Психологічне благополуччя внутрішньо переміщеної особи: адаптація та інтеграція в нову громаду. Науковий вісник ХДУ Серія Психологічні науки. № 1 (2023). URL: <https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/1289>

Гуменюк О.Ю.,
здобувачка вищої освіти,
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
Науковий керівник: **Шевчук О.В.**,
кандидат педагогічних наук, викладач
Україна, м. Кам'янець-Подільський

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я

У світі, де кожен клік може відкрити віртуальне вікно до безмежного світу інформації та спілкування, соціальні мережі стали не лише платформами для обміну фотографіями та висловлення думок, але й суттєвим чинником формування нашого психічного здоров'я. Захопливі, інноваційні, але часто контрверсійні, соціальні мережі виглядають як двоякомпонентна монета, яка визначає наші досвіди та взаємодії, вносячи в сучасне життя як позитивні, так і викликаючі обурення аспекти.

Існує безліч питань, які виникають, розглядаючи вплив соціальних мереж на наше психічне здоров'я. Як вони впливають на наше самопочуття, ставлення до себе та сприйняття світу? Чи може безперервне підключення до віртуального соціального простору викликати стрес та тривогу? Які ризики пов'язані з публічними виступами у віртуальному світі? Це тільки деякі з питань, які залишають нас прагненням зрозуміти глибше, як соціальні мережі афектують наше психічне благополуччя та як ми, в свою чергу, впливаємо на них.

Ця тема не лише відкриває двері в світ вивчення нового медіа-ландшафту, але й ставить перед нами завдання розкрити та зрозуміти складний механізм взаємодії між віртуальною реальністю та нашим психічним здоров'ям. В наш час, коли кожен «лайк» може викликати радість чи сум, а «шер» може стати віртуальною хвилею, розгляд цієї теми не тільки актуальний, але і невід'ємною частиною розуміння сучасності.

Соціальні мережі, невичерпний вихор інформації та віддзеркалення наших віртуальних ідентичностей, є не лише платформами для віртуального спілкування, але й масштабним соціальним експериментом, який безперечно афектує наше психічне здоров'я.

У світі, де кожен "пост" стає частиною нашого іміджу, а фільтри вибору дозволяють відображати лише те, що ми хочемо показати, соціальні мережі викликають складні емоційні відгуки. З одного боку, вони стають ідеальним майданчиком для самовираження та знаходження спільності з іншими, проте, з іншого боку, вони можуть стати джерелом стресу та тривоги, коли віртуальний світ виглядає ідеалізовано, порівняно з реальним життям.

Завдяки алгоритмам, які відображають контент, спеціально налаштований на наші інтереси, соціальні мережі можуть утворювати ілюзію, що весь світ подібний до нашого віртуального фільтрованого космосу. Це віддзеркалення

реальності, яке може викликати почуття неповноцінності або непорівнянності, впливаючи на наше самопочуття та психічний стан.

Активність у соціальних мережах також може викликати перевтому, оскільки постійний потік інформації може перетворювати віртуальне життя в реальний стрес. Неочікувані коментарі, негативні відгуки чи порівняння з іншими можуть стати викликом для нашого психічного здоров'я.

Таким чином, соціальні мережі — це не лише віртуальний світ розваг та інформації, але й складний психологічний лабіринт, який заслуговує нашої уваги та ретельного дослідження для зрозуміння їхнього справжнього впливу на наше психічне здоров'я.

Рейтинг найпопулярніших соціальних мереж з минулого року не змінився: найбільше українці використовують Telegram (71,3%), YouTube (66,2%) та Facebook (55%). Половина респондентів споживає новини у Viber, третина – в Instagram, 25% – у TikTok, 8,3% – у Twitter [1].

У світі, де віртуальна реальність стає невід'ємною частиною нашого щодення, а соціальні мережі переплітаються з нашим реальним життям, розуміння впливу цих платформ на психічне здоров'я стає важливим завданням. Дослідження показують, що соціальні мережі можуть викликати різноманітні емоційні реакції, включаючи радість і захоплення, але також стрес і тривогу.

На перший погляд, соціальні мережі стають інструментом для підтримки соціальних зв'язків та самовираження, але вони також можуть призводити до порівнянь із іншими, ідеалізації власного життя, а навіть викликати віртуальну залежність. На фоні цих висновків, здобуті через дослідження та аналіз, стає очевидним, що важливо враховувати не лише позитивні аспекти використання соціальних мереж, але і ризики, які вони можуть нести для нашого психічного благополуччя.

Необхідність більш глибокого розуміння та психологічного аналізу взаємодії із соціальними мережами викликає необхідність розвитку практичних стратегій для забезпечення збалансованого підходу до їхнього використання. Наукове сприйняття цієї теми є основою для розробки ефективних методів підтримки психічного здоров'я в епоху цифрових комунікацій. Таким чином, розгляд впливу соціальних мереж на психічне здоров'я відкриває шлях для подальших досліджень і формування стратегій для позитивного використання цих платформ у сучасному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Снопко Ольга. Нокаут телебаченню: як соціальні мережі утримують першість в постачанні новин українцям. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2023/08/16/7415807>

*Данілкова А.В.,
студентка Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
Науковий керівник: Комарницька Л.М.,
кандидат філологічних наук, викладач
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ДО ПИТАННЯ АГРЕСИВНОСТІ ТА САМОТВЕРДЖЕННЯ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІСІ

Підлітковий вік є перехідним періодом від дитинства до дорослості. Неодноразово цей процес супроводжується такими проблемами як агресивність і конфліктність, переживаннями почуттів самотності, комплексу неповноцінності. Агресивність підлітка може бути способом захисту його самоствалення на рівні соціальної активності. Негативне ставлення до себе, низька самоповага компенсується підлітком завдяки здійсненню асоціальних вчинків, актів агресивної поведінки. Пояснюється це все відсутністю стійкої особистісної позиції, поглиненої «збитковістю» власного «Я». Тут мова йде і про самооцінку, як когнітивний компонент самоствалення, який безпосередньо впливає і регулює поведінку індивіда підліткового віку. Від самоствалення залежить картина уявлень про себе і поведінкові прояви. Позитивне самоствалення є основою позитивної Я-концепції.

У підлітків від рівня самооцінки залежить рівень фізичної агресії. Тенденція полягає в тому, що чим вище самооцінка, тим більша схильність вираження фізичної агресії за допомогою використання фізичної сили. Крім цього, такі підлітки високо оцінюють свої лідерські можливості, тілесну досконалість і фізичну привабливість [4, с. 276].

Варто звернути увагу на самоагресію, завдяки якій підлітки намагаються привернути чиюсь увагу або у такий спосіб придушити власні емоційні переживання [1]. Самоагресія є частим проявом нападу на себе в словесній чи фізичній формі; вона часто призводить до самопошкодження або самогубства неповнолітнього в результаті відчуття себе джерелом розчарування. Часто самоагресія є наслідком ворожого ставлення до навколишнього середовища в умовах блокування інших можливостей вираження агресії [5].

Самоагресія є результатом того, що підлітка переполюють емоції, з якими він ще не в змозі впоратися і тому направляє агресію на самого себе. Часто ця агресія може бути виражена в фізичній формі. В цьому випадку, якщо підліток дозволяє нанести шкоду самому собі, він не володіє адекватною самооцінкою середнього рівня. Високий рівень прояву вербальної агресії, точно так само як і фізичної агресії, мають ті підлітки, у яких висока самооцінка і яскраво виражені риси схильності до лідерства. Крім цього, вербальна форма агресії залежить від рівня оцінки підлітка своєї самостійності, інтелекту і незалежності. Що стосується предметної і емоційної агресії, то варто відмітити, що підлітки вважають за краще проявляти агресію із застосуванням фізичної сили або у вербальній формі, яка переслідує відповідну реакцію з боку іншого індивідуума [2, с. 28].

Таким чином, в підлітковому віці від рівня самооцінки залежить рівень агресії. Залежно від гендерних відмінностей, форми прояву агресивної поведінки мають різну ступінь вираженості [3, с. 269]. Але незважаючи на те, що у підлітка рівень самооцінки може характеризуватися як середній, то загальний рівень агресії дорівнюватиме середньому рівню, тоді як окремі її форми, наприклад, вербальна агресія, фізична, можуть бути досить вираженими. За результатами нашого дослідження, в підлітковому віці переважають самоагресія, фізична та вербальна агресія.

Список використаних джерел:

1. Боришевський М. Й. Психологічні механізми розвитку особистості // *Педагогіка і психологія*. 1996. №3. С. 26-33.
2. Магур Р. Р. Основні педагогічні проблеми виховання дітей у сучасний період розвитку суспільства : Агресія в учнівському середовищі // *Безпека життєдіяльності*. 2012. №4. С.26-29.
3. Павелків Р.В. Вікова психологія: навч. посіб. Київ: Кондор, 2011. 469с.
4. Шкарлатюк К. І. Агресія та здатність до прогнозування в підлітковому віці // *Психологічні перспективи*. Вип. 17. Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк. 2010. С. 273-280.
5. Skorny, Z. Psychologiczna analiza agresywnego zachowania się. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1968. 405 s.

Денека А.С.,

студент Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти

«Кам'янець-Подільський державний інститут»

*Науковий керівник: **Столяренко О.Б.,***

кандидат психологічних наук, доцент,

Україна, м. Кам'янець-Подільський

СОЦІАЛЬНА СИТУАЦІЯ РОЗВИТКУ ПІДЛІТКІВ У РЕАЛІЯХ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

У сучасному українському суспільстві стало досить поширеним явищем виникнення проблем у процесі соціалізації підростаючої особистості. На перший погляд, революційні зміни у суспільстві та науково-технічний прогрес створюють позитивні умови для формування світогляду молоді, передбачають розвиток нових умінь і навичок. А з іншого боку, ці фактори значно ускладнюють процес становлення юної особистості і породжують суттєві проблеми у сфері взаємин підлітків.

Проблеми розвитку, формування і становлення особистості підлітка досліджували такі вітчизняні та зарубіжні психологи, як І. Бех, Л. Божович, Г. Костюк, І. Кон, А. Кронік, М. Савчин; роль сім'ї у створенні основ свідомості та системи взаємин підлітків вивчали Е. Еріксон, В. Семиченко; особливості взаємин підлітка з дорослими та однолітками висвітлено у працях Л. Джигун, Л. Зюбіна, О. Киричука; особливості впливу неформального оточення досліджували Р. Дорожкіна, Ю. Яковенко.

Як вважає І. Бех [1, с. 23], суть соціальної ситуації розвитку у цьому віковому періоді полягає в тому, що підліток включається до нової системи взаємин з однолітками і дорослими. Автор зазначає, що найбільший вплив на підлітка здійснює група однолітків.

З погляду В. Семиченко [7, с. 37], своєрідність соціальної ситуації розвитку підлітка полягає у нагальній необхідності перебудувати систему взаємин з батьками, сформувати особистісну автономію, включитись у нову систему взаємин, засвоїти нові соціальні функції.

На думку Л. Джигун [3], перехід у життя дорослих підліток розуміє лише як отримання нових можливостей. Зазвичай вважається, що в підлітковому віці відбувається дистанціювання і відчуження від дорослих. Насправді ж, ставлення підлітка до дорослого двояке: підліток, з одного боку, наполягає на визнанні рівноправності з дорослими, з іншого боку, як і раніше, потребує їх допомоги і захисту.

Р. Дорожкіна [4, с. 19] підкреслює, що процеси фізичного та психологічного дорослішання суттєво впливають на зміни у взаєминах підлітка з батьками. Думка батьків починає конкурувати з точкою зору ровесників, однак базові ціннісні орієнтації підлітка, моральні оцінки подій і вчинків залежать в першу чергу від позиції батьків.

За теорією Е. Еріксона, впродовж дитинства та отрочества найбільш важливими є два вектори виховного впливу родини - батьківське прийняття (чуйність) та батьківська вимогливість (контроль).

М. Савчин [6, с. 79] вказує, що ставлення підлітків до навчального предмету залежить від його ставлення до вчителя. У взаєминах з вчителями виникає конфлікт поколінь. Якої форми набуде цей конфлікт: конструктивної дискусії чи антагоністичного конфліктного протистояння - першочергово залежить від позиції педагога.

У сферу сучасних взаємин підлітка (підліток – батьки, підліток – однолітки) Т. Дєрепа [3, с. 46] включає додаткову ланку - гроші, оскільки в житті сучасних підлітків матеріальний стимул починає відігравати важливу роль. Сам факт розшарування сімей за ознакою «бідність – багатство» дає змогу припустити, що дитині з малозабезпеченої сім'ї недоступні платні послуги у сферах освіти, культури. У такому випадку якість соціалізації як процесу входження в світ цінностей може бути значно знижена.

Соціальна ситуація розвитку підлітка суттєво відрізняється від ситуацій розвитку в дитинстві. Розбіжність пов'язана не лише із зовнішніми обставинами, а також із внутрішніми чинниками. Підліток продовжує жити в сім'ї, учитися в школі, він оточений переважно тими ж однолітками. Однак, соціальна ситуація трансформується у його свідомості. Для підлітка відбуваються зрушення в шкалі цінностей. Підліток починає інтенсивно рефлексувати, інакше розставляються акценти - сім'я, школа, однолітки набувають нового значення. Порівняння себе з дорослими і молодшими дітьми приводить підлітка до висновку, що він вже не дитина, а скоріше дорослий: він починає почувати себе дорослим, прагне до визнання оточуючими його самостійності і значущості.

Суть соціальної ситуації розвитку полягає в тому, що підліток включається до нової системи відносин з однолітками і дорослими, при цьому найбільший вплив на підлітка здійснює група однолітків. У дитинстві сімейна група

сприймається як данина. Однак, набуваючи досвіду життя, підліток відкриває для себе різноманітні сімейні стосунки, які відрізняються від батьківської сім'ї. Він відчуває потребу в більш універсальній, широкій ідентичності, в уособленні свого «Я» від сімейного «Ми». Тому підліток починає критично ставитись до сімейних традицій і цінностей.

Вступ у життя дорослих підліток розуміє як отримання нових прав у відносинах з дорослими. Зазвичай, вважається, що в підлітковому віці відбувається дистанціювання і відчуження від дорослих. Насправді *ставлення підлітка до дорослого* двоєке: підліток, з одного боку, наполягає на визнанні рівноправності з дорослими, з іншого боку, як і раніше, потребує допомоги і захисту. Дорослі значимі для підлітка, але збереження у практиці «дитячих» форм контролю викликають у підлітка протест у формі неслухняності, грубості, впертості, агресивності. Ці прояви були присутні і в попередніх вікових кризах. Проте, у підлітковому віці вони мають особливо яскравий і глибокий характер, оскільки можливості підлітка в діяльності і поведінці збільшуються.

Проблеми у взаємостосунках з батьками, конфлікти з учителями - типове явище для підліткового віку. Сила і частота їх проявів багато в чому залежать від умінь дорослих з повагою ставитися до проблем підлітка, більше йому довіряти, розширити сферу співробітництва.

Процеси фізичного та психологічного дорослішання підлітка викликають зміни у його взаєминах з *батьками*. Думка батьків починає конкурувати з точкою зору ровесників, однак базові ціннісні орієнтації підлітка, розуміння ним соціальних проблем, моральні оцінки подій і вчинків залежать в першу чергу від позиції батьків. Дитяча безоціночна любов до батьків змінюється у підлітка на аналіз та критику батьківських якостей, тобто має місце ефект «зняття з п'єдесталу».

Переклочення інтересів підлітків на ровесників, послаблення частоти спілкування та відвертості між батьками та підлітками є неминучим явищем, яке, однак, не заперечує значимості родини для підлітків. Їх прагнення до автономії є частковим. У дійсності підлітки не прагнуть до повної свободи і не хотять бути відчуженими від родини.

Велике значення в цей період мають єдині вимоги до підлітка в сім'ї. Підліток найчастіше домагається певних прав, а не прагне брати на себе обов'язки. Просте нав'язування дорослими певних вимог, як правило, ігнорується. Вимоги потрібно аргументувати, обговорити з підлітком його бажання, можливості та умови дотримання. Зміна взаємин підлітків з батьками часто супроводжується конфліктами, їх типовими причинами є батьківський контроль за поведінкою, навчанням підлітка, його вибором друзів, одягу, зачіски. Частота розгортання та характер розв'язання конфліктів підлітків та батьків суттєво залежать від стилю батьківського виховання. За думкою Е.Еріксона, впродовж дитинства та отрочтва найбільш важливими є два вектори виховного впливу родини - батьківське прийняття (чуйність) та батьківська вимогливість (контроль). Хоча повністю уникнути конфліктів підлітків з батьками неможливо, проте зменшити їх кількість та гармонізувати шляхи розв'язання конфліктів цілком реально.

Слід зазначити, що останнім часом помітно збільшився потік інформації що формує у підлітка специфічність ціннісно-нормативних уявлень, переконань,

ціннісних орієнтацій, установок. Зростання міжособистісного спілкування підлітків в Інтернет-середовищі є принципово новим способом побудови взаємин. Специфіка цього середовища активно вивчається багатьма зарубіжними та вітчизняними психологами (Дж. Барлоу, Д. Фостер, П. Хіллс, К. Янг).

Зрозуміло, що становище підлітків, їхній життєві цінності та орієнтації багато в чому пов'язані із загальним становищем суспільства: економічними та політичними реформами, умовами життєдіяльності сім'ї та школи. Соціально-економічну кризу підлітки сприймають як реальність, до якої необхідно пристосуватися. Якщо раніше у процесі соціалізації підлітки могли спиратися на досвід попередніх поколінь, то зараз вони змушені освоювати новий соціальний досвід, покладаючись, насамперед, власне на себе.

Набуття підлітком нових соціальних форм спілкування і взаємодії, включення його в нові соціальні інститути виховання і освіти ускладнює структуру соціальної ситуації розвитку і передбачає більш глибоке вивчення вікової специфіки впливу цих детермінант на формування особистості підлітка у реаліях сучасного життя, зокрема, таких новоутворень як «відчуття дорослості», а також відчуття самосвідомості, інтересу до себе як до особистості, до своїх можливостей, а також центрального утворення «Я концепції» — самооцінки.

Отже, своєрідність соціальної ситуації розвитку підлітка пов'язана з активним формуванням і фундаментальними змінами у сфері його самосвідомості і полягає у необхідності перебудови системи взаємин з батьками, формуванні особистісної автономії, включенні в нову систему взаємин, освоєнні нових соціальних функцій.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади: навч.-метод. видання. Київ : Либідь, 2003. 344 с.
2. Боришевський М. Й. Концептуальні засади проблеми самотворення особистості. *Психологія особистості*. 2013. №1. С. 39-47.
3. Джигун Л. М., Дерєпа Т. М. Соціально-психологічні особливості взаємодії батьків та дітей підліткового віку. *Психологія XXI століття: теоретичні та практичні дослідження* : зб. наук. пр. гол. ред. Л.Г.Білий. Хмельницький : Вид-во Хмельниц, ін-ту МАУП, 2020. Вип. 12. С. 44-50.
4. Дорожкіна Р.Л. Розвиток та корекція міжособистісних стосунків підлітків в колективі ровесників. *Психологія XXI століття: теоретичні та практичні дослідження* : зб. наук. пр. гол. ред. Л.Г.Білий. Хмельницький : Вид-во Хмельниц, ін-ту МАУП, 2020. Вип. 12. С. 50-57.
5. Дідик Н. Т. Соціалізація особистості як результат соціально – педагогічної роботи з дітьми. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи* : наук. зб. УДПУ ім. П. Тичини. 2012. Вип. 8. С. 176-179.
6. Савчин М. В. Вікова психологія : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2011. 368 с.
7. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності. Київ : Вища школа, 2012. 295 с.

Доготар І.,

*студентка Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

*Науковий керівник: Столяренко О.Б.,
кандидат психологічних наук, доцент,
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СУЧАСНОЇ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Останніми роками соціально-економічний розвиток нашої країни супроводжується формуванням такого ринку праці, для якого характерне зростання безробіття, загострення конкуренції, виникнення нових складних вимог до рівня підготовки фахівців, які були би здатні швидко адаптуватися до умов сучасного виробництва. Вирішення означених проблем тісно пов'язано з активізацією процесу професійного самовизначення особистості ще під час шкільного навчання. Як вказують вітчизняні психологи [2; 4; 5] потреба у професійному самовизначенні виникає на межі старшого підліткового та молодшого юнацького віку і зумовлена логікою особистісного та соціального розвитку підлітка. Методично правильно організована підготовка школярів до майбутньої професійної діяльності є одним з провідних чинників запобігання та подолання педагогічної занедбаності учнів, особливо в умовах сучасної сільської школи.

Значущість процесу організації професійного самовизначення особистості висвітлено в працях вітчизняних вчених І. Беха, Г. Балла, Є. Клімова, О. Мельника, В. Рибалки, М. Тименка, В. Сидоренка, Б. Федоришина. Учені розглядали різні аспекти формування готовності школярів до праці, зокрема до сільськогосподарського профілю (Р. Гарбич, О. Губенко, В. Дрижак, Р. Личечко, М. Руденко, Л. Тименко, О. Тополь, В. Хільковець). Результати їх наукових досліджень дозволяють стверджувати, що більшість випускників сільських шкіл не мають достатньої трудової та психологічної готовності до сільськогосподарської праці.

На думку Л. Лісогор [6, с. 59], основною причиною такої ситуації є те, що сьогодні чимало батьків, намагаючись створити сприятливі умови для розвитку підлітка, звільняють його від домашніх обов'язків, відгороджують від участі в суспільно корисній праці. У таких родинах діти нерідко стають «жертвами» домашньої профорієнтації: їх орієнтують на «престижні» професії, часто авторитарно, без урахувань можливостей дитини та її бажань.

О. Вітковська [5, с. 34] вважає, що для вирішення проблеми допрофесійної підготовки учнів у навчальних закладах сільської місцевості необхідно розробити сучасні науково обґрунтовані методики практичної підготовки старшокласників до сільськогосподарської діяльності. Їх слід сформувати, виходячи з того, що зміст допрофесійної освіти учнів загальноосвітньої школи має охопити знання, вміння й навички, які стосуються галузі виробництва, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції, та забезпечити мотивацію готовності старшокласників до такого роду діяльності.

Як стверджує В. Васильков [4, с. 59] вибираючи шляхи розв'язання означеної педагогічної проблеми, обов'язково слід брати до уваги характерні ознаки та умови функціонування конкретної сільської школи, тобто: специфіку

сільського способу життя і праці, сучасний стан розвитку основних галузей виробництва та механізації, сезонність робіт у сільському господарстві, малу наповнюваність класів більшості шкіл, низький рівень матеріальної бази та інші характеристики навчального закладу певної місцевості. До того ж необхідно зважати на індивідуальні особливості школярів.

У повсякденній консультативній практиці щодо професійного самовизначення учнівської молоді психологи здебільшого користуються психологічною класифікацією, запропонованою Є. Клімовим. Суть її полягає в тому, що залежно від особливостей основного предмета праці усі існуючі професії поділяються на п'ять основних типів: «людина – природа», «людина – техніка», «людина – людина», «людина – знакова система», «людина – художній образ». Дана класифікація зручна для вибору майбутньої професії, тому що будується за основними її ознаками: мета праці, її засоби (ручні, машинно-ручні, автоматизовані, апаратні), умови (звичайний «побутовий» мікроклімат, на відкритому повітрі, у незвичних умовах, з підвищеною моральною відповідальністю).

У наших дослідженнях, проведених у школах Кам'янець - Подільського району, було встановлено, що коли до завершення навчання у школі залишився один семестр, 28,3% випускників ще не визначилися з вибором професії. Основні причини такої ситуації: мала кількість робочих місць із бажаної спеціальності (23,7%), неможливість в умовах села отримати достовірну інформацію про майбутню професію (18,5%), відсутність відповідної системи профорієнтації (21, 4%).

Думка батьків щодо вибору професії виявилася визначальною для 66,2% досліджуваних учнів. Вибір професії, вказаної батьками, для більшості випускників сільських шкіл пов'язується або з безвихіддю, або з можливостями матеріального забезпечення. Однією з причин нестійкості вибору професії у старшому шкільному віці є передусім великий вплив батьків і родичів, які мають свою думку щодо подальшого життя рідної дитини. Порадами вчителів скористались лише 2 % учнів, які й обрали професію педагога.

Згідно результатів нашого дослідження, юнаки віддають перевагу професіям юриста, програмувальника, економіста, військового, рідше педагога. Серед робітничих і сільськогосподарських професій на першому місці будівельник, водій автотранспорту, продавець, кравчиня, охоронець. 38,3% випускників сільських шкіл бачать своє майбутнє лише за кордоном у якості обслуговуючого персоналу. Дає привід для тривоги факт, що молодь села практично не приваблюють сільськогосподарські професії. Збираються стати фермерами лише 12 % опитаних, причина – допомоги батькам.

Проведене дослідження показало зміни сільської молоді в поглядах на професію, тривожні для народного господарства й суспільства: орієнтація на «вигідні» спеціальності може спричинити значний відтік молоді з провідних галузей сільського господарства.

Кількість випускників, які не мають наміру вчитись далі, а одразу ж будуть включені у процес матеріального виробництва майже однакова серед 9 та 11-класників (16,3% та 17,2% відповідно). Усього 12 % учнів, налаштовані самостійно заробити кошти для того щоб продовжити освіту та здобути бажану професію.

Про зміст обраної професії, про здібності, яких вона потребує від працівника випускники сільських шкіл практично не мають уявлення, і не

безпідставним є припущення, що сільська школа ще не повною мірою готує учнів до свідомого вибору професії. Лише третина старшокласників під час обстеження демонструє стійку ієрархію ціннісних орієнтацій. В інших вони або недостатньо диференційовані, або недостатньо стійкі. Водночас, рівень особистісних і соціальних вимог завищений. Високий рівень споживчих очікувань не підкріплений такими самими високими професійними прагненнями. У багатьох випускників бажання заробляти якнайбільше не узгоджене із психологічною готовністю до кваліфікованої та продуктивної праці, що може у майбутньому призвести до розчарувань, депресії та дезадаптації в суспільстві.

Як бачимо, профорієнтаційна робота в сільській школі потребує нагального пошуку нових форм і методів. Вона може і повинна бути включеною до цілісної системи шкільної навчально-виховної роботи з учнівською молоддю. Головною метою школи є підготовка учня до виходу в самостійне життя після закінчення школи. Професійне самовизначення учня є за своєю сутністю найважливішою складовою його підготовки до самостійного життя. Але ж при цьому йдеться не про будь-яке самовизначення, а про таке, що найкраще узгоджується з інтересами самої особистості, не випадковими і ситуативними, а тими, що відповідають кращій реалізації творчого й виконавського потенціалу в трудовій діяльності.

Отже, перед педагогічним колективом сільської школи постає непросте завдання стимулювати розвиток в учнів тих психологічних характеристик, які за своєю сутністю є передумовами успішного професійного навчання й успішної професійної діяльності в найближчому майбутньому. Але для цього потрібно насамперед визначитися зі змістом професійно значущих індивідуальних особливостей особистості кожного школяра, а також із можливостями, умовами і напрямками їх розвитку. Педагогічні працівники повинні здійснювати професійну орієнтацію на основі інтеграції психолого-педагогічних впливів та прогнозування особистісного розвитку учня вже у підлітковому віці, що, безперечно, сприятиме всебічному виявленню можливостей молодих людей у майбутній трудовій діяльності, навчить їх бути конкурентноздатними, орієнтуватись у світі, де швидко змінюються запити і можливості.

Список використаних джерел:

1. Балл Г. Психолого-педагогічні засади професійної орієнтації школярів. *Професійна діагностика*, 2005. С. 4–19.
2. Барабаш Ю. Г. Психолого-педагогічні основи вибору професії : навч. посіб. Луцьк : РВВ «Вежа Волинського держ. університету ім. Лесі Українки», 2003. 201 с.
3. Бех І. Д. Виховний потенціал позашкільної освіти. *Теоретико-методичні основи виховання творчої особистості в умовах позашкільних навчальних закладів* : зб. матеріалів наук.-практ. конф. Київ, 2006. С. 4–6.
4. Васильков В. М. Соціально - психологічні питання професійного самовизначення старшокласників у сучасних умовах. *Педагогіка і психологія*, 2009. №3. С.59.
5. Вітковська О. В. Професійне самовизначення особистості і практичні аспекти професійної консультації : монографія Київ : Наук. світ, 2001. 91 с.

Єнакі А.С.,

*студентка Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

*Науковий керівник: Жилияк Н.В.,
кандидат психологічних наук, доцент
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ПСИХОСОМАТИКА АУТОІМУННИХ ЗАХВОРИВАНЬ

У сучасному світі з кожним днем все більш зростає захворюваність на аутоіммунні захворювання. Нажаль, офіційна медицина все ще не знайшла способів для одужання від таких захворювань. Наразі вже існують певні ліки для підтримки стану хворого в стадії більш тривалої ремісії або ж щоб частково полегшити його стан. Такі ліки мають свої побічні дії і погано впливають на стан інших органів.

За офіційними науковими даними та медичною статистикою стає відомо, що однією із суттєвих причин для виникнення аутоіммунного захворювання (надалі АЗ) являється стрес. Також, після появи самого захворювання, стрес може спровокувати рецидив, загострення хвороби. Також сама звістка про невтішний діагноз та подальше життя з усвідомленням цього спричиняє стрес у людини.

Я особисто стикнулася у своєму анамнезі з кількома аутоіммунними захворюваннями, які, в моєму випадку, виявились спадковими, тож я маю реальне уявлення про те, що пишу. Також у ході лікування я познайомилася з безліччю людей з подібними захворюваннями та помітила деякі закономірності у їхній (нашій) поведінці.

Ще у віці 13 років я дізналась про невтішний діагноз моєї мами та твердо вирішила, що здаватись я не збираюсь. Я рішуче шукала всі можливі виходи із ситуації, що склалась. Разом з мамою я сама практикувалась в також нетрадиційних методах лікування. А у віці 15 років я зацікавилася психологією та езотерикою. Нажаль, на той момент, психологія здавалась мені чимось містичним та недоказовим. Але я практикувалась самостійно, а також відвідувала психолога. Через деякий час, окрім покращення мого життя в цілому та емоційного стану, я помітила значний прогрес у поліпшенні мого фізичного здоров'я.

У віці 18 років я перенесла значний стрес та дізналась також про свій власний перший, невтішний діагноз. Тоді я ще більше занурилась в цю тему і, в тому числі, дізналась про існування психосоматики, чим зацікавилася не на жарт. Я перечитала безліч книг, передивились купу відео та переслухала багато лекцій. Мені здавалось, що відповіді на мої запитання лежать на поверхні, але я не очікувала, що змінювати своє життя, свою поведінку, психіку, мислення так важко.

Переїду ближче до суті. Згідно мого життєвого досвіду, моїх спостережень та вивченої мною інформації, можу висунути припущення, що причина аутоіммунних захворювань прихована у самій його назві та принципі хвороби. При будь-якому АЗ імунна система людини налаштована проти себе, проти власного органу чи системи.

Спостерігаючи за хворими на АЗ, я помітила такі спільні риси: депресивність, аутоагресія, знижена самооцінка, тривожність, страх, нелюбов

до себе, суїцидальні думки, ненависть до себе, почуття провини, заборони на прояви себе та на існування, любов до страждань.

Перечислені вище риси створюють свого роду замкнене коло. У хворого виникає агресія, яка направлена на інший суб'єкт або явище. Потім виникає заборона щодо прояву такої емоції через страх втратити чиюсь любов до себе (адже саму себе вона не любить), страх, що таким чином людина не заслуговуватиме на існування ще більше, та тривогу, що станеться щось погане саме через неї. Потім настає аутоагресія, тобто не проявлена назовні агресія направляє на самого себе. Це породжує ненависть до себе, збільшує нелюбов до себе, знижує самооцінку, що провокує почуття провини та заборону на існування, суїцидальні думки. Постійне перебування в такому колі породжують хронічну тривогу та депресію.

Окрему увагу я хотіла б приділити останній переліченій рисі, а саме любові до страждань. Я дуже довго не хотіла визнавати саме цю рису у самій собі, адже я так сильно старалась, стільки років займалась саме вирішенням проблеми, хотілавилікуватись. Мені здавалось, що людині апріорі не може подобатись страждання, хвороба. З реальністю мені довелося стикнутись в останні роки життя моєї мами. Тоді вона була вже повністю лежачою хворою. Я дуже хотіла їй допомогти, щоб вона жила довго та щасливо, а у мене була мама. Я пропонувала їй безліч вправ, дієт, вітамінів, лікарів і т.д., але вона почала просто відмовлятися від будь-якого лікування. Одного дня вона мені прямо сказала: «Доню, мені не потрібне лікування, зараз я маю все те, про що я мріяла. До мене приходять близькі, які мене люблять, турбуються про мене, нічого не очікуючи навзаєм, адже я нічого не можу їм дати. Я страждаю так, що точно заслуговую кожної прожитої хвилини. Тепер я ні в чому не винна, бо я нічого і не можу. Так мені і треба.» Тоді мене обурило її фраза, всередині я сердилась і ось мені захотілось самій собі сказати «От я не така!». Але я не змогла вимовити ці слова. Раптом я зрозуміла, що по суті, я така ж. Мені здається, ніби всі люди заслуговують на життя просто так, а я тут знаходжусь через якусь помилку. «Так, будь-хто може добитись багато чого, але ж я ще й хворію, я не дивлячись на купу складнощів добираюся, тож я таки заслужила хоч краплинку життя, ну погодьтесь хоч хтось.»

Осмільось заявити, що чималу роль у подібному мисленні зіграла також радянська культура виховання та життя. Згадати тільки приказки того часу:

«Хто рано встає, тому Бог дає.»

«Без праці не виловити рибку зі ставку.»

«"Я" – остання буква в алфавіті.»

«Любов треба заслужити.»

«Раніше депресій не було. Раніше в полі народжували.»

«А що люди скажуть».

І т.д...

У багатьох родинях ще з того часу з покоління в покоління передається ідея про те, що без страждань та шалених складнощів успіху не досягти, що чесних грошей не заробити і що хто страждає та віддає всього себе іншим, той молодець.

Насправді не тільки наслідком радянської культури постає таке мислення. Тривожними людьми з почуттям провини та стадним мисленням легко керувати, що має як позитивні, так і негативні наслідки для людства. Тож, по

суті, це пропагандується буквально повсюди. Головні позитивні наслідки в цьому, як на мене, полягають у зменшенні світового хаосу, адже системність призводить до порядку. А от головні негативні наслідки для кожної індивідуально взятої особи полягають якраз у відсутності індивідуальності, у почутті провини та власної недосконалості, у втраті самої себе.

Розглянемо також думку Ліз Бурбо, авторки численних книг на тему психосоматики, на тему аутоімунних захворювань, до прикладу:

«Діабет. Недуга провокує порушення роботи підшлункової залози, в функціональність якої входить вироблення інсуліну, підтримує нормальний рівень глюкози в крові.

Хворі на діабет досить вразливі, у них є багато бажань. Причому не тільки для себе. У хворих дуже часто виникає почуття заздрості. Вони мають, як правило, завищені очікування, страждають від почуття провини, мають активну розумову діяльність, піддаються смутку під впливом незадоволених бажань.

Хвороба говорить такій людині – потрібно розслабитися і не намагатися все контролювати, жити природним чином, навчитися насолоджуватися справжнім і не замислюватися про бажання в майбутньому. Людині хочеться думати, що всі бажання не тільки її, а вона старається для близьких людей, але тут слід зрозуміти, що, в першу чергу, намагатися щось робити потрібно для себе самого» [1, с. 107]

Видатна авторка численних книг на тему психосоматики Луїза Хей також має свою думку щодо АЗ, до прикладу:

«Ревматичний артрит – Втома від тиску та обов'язків.»

«Алергія – Непереносимість когось чи чогось» [2, с. 158].

Для подолання недуг авторка пропонує регулярне приговорювання зцілюючих афірмацій.

Згідно перечислених мною спільних рис, що об'єднують людей з АЗ, можна сформулювати приблизний план одужання від таких хвороб, тобто пропрацювання кожної риси та змін у позитивному напрямку. Але, як я вже зазначала вище, працювати над собою та змінюватись надзвичайно важко. Я гадаю, що в першу чергу потрібно визнати кожну рису та прийняти її, а головне, прийняти рішення «розлюбити» страждання, та тільки потім припрацьовувати все крок за кроком у взаємодії зі спеціалістами.

Особисто я, наразі, бачу це своєю певною місією. Саме з таким завданням для себе я вирішила отримати освіту психолога, глибоко зануритись у цю тему та стати вузькопрофільним спеціалістом.

Я твердо вірю у своє одужання і вважаю своїм святим обов'язком допомагати у цьому також іншим.

Список використаних джерел:

1. Бурбо Л. *Твоє тіло говорить: люби себе!* Софія, 2007. 320 с.
2. Хей, Л. *Зціли своє життя*. К: Ексмо, 2016. 192 с.
3. <https://karapuz.net.ua/1489-psikhosomatika-autoimunnikh-zakhvoryuvan-psikhosomatichni-prichini-znizhennya-imunitetu.html>

Загалевиц В.Л.,

*студентка IV курсу Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
спеціальності 053 Психологія*

*Науковий керівник: Вольська А.О. кандидат економічних наук,
доцент кафедри публічного управління,
менеджменту та інклюзивної економіки
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ФЕНОМЕН АСЕРТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ: СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ

Асертивна поведінка являє собою феномен, який привертає увагу різних наукових галузей, зокрема філософії, педагогіки, психології та етики. Це стимулює розвиток відповідних теорій моделей поведінки, спрямованих на розуміння та пояснення асертивних аспектів людського взаємодії.

Асертивність в конфліктних ситуаціях - це здатність виражати свої власні думки, почуття та потреби чітко і ефективно, не порушуючи права інших людей. Основна ідея асертивності полягає в тому, щоб залишатися впевненим у собі і виражати свою точку зору, при цьому уважаючи інших та уникати агресії чи пасивності[1].

Асертивність означає прийняття особистої відповідальності за власну поведінку, уміння утримуватися від звинувачень інших за їхню реакцію на наше вчинення, здатність висловлювати свою точку зору без порушення моральних прав інших, а також включає в себе самоповагу та повагу до інших осіб. Асертивність надає можливість зробити свою поведінку гнучкою. [3].

Визначимо основні риси асертивності:

1. **Чіткість висловлювань:** Асертивна людина може висловлювати свої думки і вимоги чітко та зрозуміло, без неприязності чи агресії.
2. **Збереження власних прав:** Асертивність дозволяє залишатися впевненим у собі і захищати власні права та інтереси, не пригнічуючи при цьому інших.
3. **Уважне слухання:** Асертивність включає в себе уміння уважно слухати думки інших та розуміти їхні погляди.
4. **Ефективне вирішення конфліктів:** Асертивність допомагає вирішувати конфлікти без агресії або ухилення від проблем.

Це важливий навик в міжособистісних відносинах, оскільки дозволяє забезпечити збалансовану та конструктивну взаємодію в конфліктних ситуаціях.

Асертивність - це термін, який має своє коріння у англійській мові, де він походить від дієслова assert - висловлювати наполегливість, захищати свої права. В словнику Вебстера це поняття визначається як "стверджувати або доводити впевнено, видимо". У російській мові цей термін став популярним у середині 90-х років після виходу книги чеських авторів В. Каппоні і Т. Новака "Як робити все по-своєму" (оригінально - "Асертивність - у життя") [2]. Концепція асертивності сформулювалася наприкінці 50-х - на початку 60-х

років XX століття у працях американського психолога А. Солтера і включила в себе ключові принципи, які тоді були популярні в гуманістичній психології, зокрема, протиставлення самореалізації бездушному маніпулюванню людьми.

Під час теоретичного аналізу проблеми асертивності в українських і зарубіжних школах психології розвитку неминуче виникає конфлікт різних підходів до формування та походження цього явища. В роботах зарубіжних психологів асертивність часто асоціюється з успішністю особистості, самостійністю, незалежністю та цілеспрямованістю [2].

С.К. Мельничук визначає основними компонентами асертивності наявність самоповаги і поваги до інших, а також здатність взяти на себе відповідальність за свою поведінку. В його визначенні, асертивність є філософією особистісної відповідальності, що передбачає, що ми несемо відповідальність за власні вчинки і не маємо права звинувачувати інших людей за нашу реакцію. О.П. Саннікова відзначає, що асертивна людина проявляє "природну, чесну поведінку щодо себе й оточуючих людей, має уміння та навички етично допустимого спілкування в конкретних ситуаціях". Вона визначає ознаки асертивності, такі як упевненість, позитивна самооцінка та повага до прав інших людей. Модель асертивності, запропонована нею, включає такі компоненти, як мотиваційний (асертивна поведінка як цінність), когнітивний (позитивне сприйняття себе, знання про зміст і вияви асертивної поведінки), поведінковий (уміння і навички) та емоційний (сукупність переживань і т. д.) [3].

Постійно порівнюючи свої дії і рішення з очікуваннями та оцінками інших, людина відчуває сором за свої почуття і утримується від вираження своєї справжньої особистості. У намаганні подолати невпевненість у собі, людина навіть невідомо для себе навчається маніпулятивним технікам і реагує агресивно на агресію чи навіть справедливу критику [3]. Асертивність представляє собою практичний підхід до міжособистісної комунікації, який дозволяє висловлювати свої думки, не боячись висловлювати свою точку зору. З точки зору поведінкових стратегій, асертивність розглядається як альтернатива маніпулятивній поведінці, відкидаючи всі форми маніпуляцій. Вона вчить спокійно, без агресії, протистояти маніпуляторам, залишаючись високomorальною, відмовляючись від як агресивної, так і пасивної поведінки.

У 1969 році відомий американський психотерапевт Мануель Дж. Сміт розробив систему методів і технік для підвищення впевненості у собі, спираючись на свій професійний досвід. Ці методи і техніки дозволяють людині вчитися наполягати на своїй точці зору і досягати своїх цілей. У своїй книзі "Тренінг впевненості у собі" він надає опис того, як розвивати ці навички та як їх ефективно тренувати [1].

Асертивність також є якістю особистості та рисою характеру, що проявляється у самоствердженні і прийнятті вимог інших без страху, невпевненості чи напруги. Асертивна людина не завдає шкоди іншим, поважає їхні права та водночас поважно ставиться до себе. Вона може переконати інших надавати їй допомогу або ставитися до неї люб'язно, досягати домовленості та

знаходити компроміс у вирішенні проблем. Для асертивної поведінки характерним є спокій, враження розслабленості. Мовлення такої людини виразне та зрозуміле, її погляд відкритий. Асертивна особистість творить приємну атмосферу навколо себе, відчувається впевнено і добре орієнтується в ситуації, навіть у випадку невдачі.

У своїй книзі Мануель Дж. Сміт сформував 10 прав особистості, що слід дотримуватися під час спілкування, а саме :

1. Право оцінювати власну поведінку, думки та емоції, відповідати за їх наслідки.
2. Право не вибачатися та не пояснювати свою поведінку.
3. Право не брати на себе відповідальність за чужі проблеми.
4. Право змінити свою думку.
5. Право помилятися та відповідати за свої помилки.
6. Право казати: «я не знаю».
7. Право бути незалежним від доброзичливості інших та від їхнього доброго ставлення до мене.
8. Право приймати нелогічні рішення.
9. Право казати: «я тебе не розумію».
10. Право казати: «мене це не цікавить» [1].

Реалізація асертивної поведінки включає в себе використання різних асертивних технік, які обираються в залежності від конкретних ситуацій взаємодії, відносин між спілкувальниками та інших факторів. Існує кілька асертивних технік, які відрізняються за дидактичними ознаками.

1. Техніка "заїждженої платівки": Ця техніка є дуже популярною і застосовується тоді, коли ви хочете вимагати задоволення своїх законних вимог. Однак важливо, щоб ваші вимоги були обґрунтовані та підтримані фактами. Використовуючи цю техніку, важливо мати чітке правове або офіційне підґрунтя для ваших вимог, оскільки в іншому випадку це може суперечити принципам асертивності.

Ця техніка особливо ефективна, коли ваші права формально визначені, наприклад, законом чи іншими офіційними регуляціями. Важливо використовувати її лише в тих ситуаціях, де ви маєте явне право на вимогу чогось, що базується на об'єктивних критеріях чи правилах.

Так, техніка "заїжджена платівка" базується на чіткому, однозначному та лаконічному висловленні своїх вимог. У суті, це означає твердження своєї точки зору чи прав настільки чітко та настійливо, як голка, яка повторюється на пошкодженій платівці, незалежно від того, що говорить чи пропонує протилежна сторона. Такий підхід підкреслює рішучість і стійкість в обговоренні питань, відстоюючи власні позиції.

2. Техніка "перманентної відмови": Ця техніка полягає в тому, що замість висловлення позитивного бажання ("я хочу"), особа постійно повторює негативне ("я не хочу"). Вона чітко, однозначно і, можливо, лаконічно формує те, чого вона не бажає, виражаючи "негативну" вимогу. Ця техніка

не дозволяє відхилитися від основної проблеми, уникає вторгнення в побічні теми та інші подібні відхилення.

3. Техніка "компромісу": Досягнення консенсусу, коли обидві сторони вважають, що вони досягли компромісу, є однією з головних задач технології асертивності. З суб'єктивної точки зору це приємніше для людини домовитись в той же час досягти своєї мети, ніж лише домогтись свого. Це підкреслює важливість співпраці та прагнення до взаєморозуміння, забезпечуючи перемогу обох сторін у вирішенні питань.

4. Критика Правил асертивної критики включають у себе деякі ключові принципи, спрямовані на конструктивний і ефективний обмін думками та виправлення недоліків. Декілька з цих принципів:

1. Чітке висловлювання побажань: Коли ви висловлюєте критику, фокусуйтеся на конкретних аспектах справи чи поведінці, а не особистості. Вкажіть на те, що конкретно не влаштовує, і виражайте свої побажання щодо покращення цих аспектів.

2. Концентрація на справі, а не на особистості: Уникайте вираження критики в адресу особистості. Замість того, щоб оцінювати характер чи риси особистості, обговорюйте конкретні дії, які можуть бути вдосконалені.

3. Відсутність сарказму та агресії: Висловлюйте свої враження та побажання без використання сарказму чи агресії. Такий підхід сприяє конструктивному спілкуванню та зменшує ризик конфліктів.

4. Підкреслення позитивних аспектів: Якщо можливо, намагайтеся вказати на позитивні аспекти або альтернативні шляхи розвитку ситуації, щоб підтримати конструктивний діалог[2].

Отже, асертивність розвивається в процесі взаємодії з іншими людьми в соціальному оточенні. Взаємодія особистості з різними умовами соціалізації сприяє формуванню власного стилю міжособистісної взаємодії, включаючи ситуації конфлікту. Однією з визначальних рис впевненої особистості є адекватна оцінка своєї відповідальності. У випадку невпевненої поведінки сором'язлива людина бере на себе відповідальність, тоді як агресивна перекладає її на інших.

Список використаних джерел:

1. Асертивність – 10 базових прав особистості за М. Дж. Смітом URL: <http://hostage.org.ua/statti/asertivnist-10-bazovih-prav-osobistosti-za-m-dzh-smitom/>
2. Козич І.В *Асертивна поведінка – як новоутворення процесу формування конфліктологічної компетентності майбутнього педагога вищої школи.* URL: https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp20/2/kozich_tezi.pdf
3. Шевченко Світлана, Варіна Ганна *Формування асертивної поведінки здобувачів як пре диктор інтеграції в європейський освітній простір. Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. 2022. Спецвипуск. С. 137–143* URL: http://psy-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/spec_2022/18.pdf

Каніцька Д.С.,

*студентка Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

Науковий керівник: Марчак Т.А.,

*кандидат філологічних наук, доцент,
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ПОШИРЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

В епоху розвитку технологій практично кожен підліток має вихід в Інтернет. Без комп'ютерів та комп'ютерних мереж не обходиться ні робота, ні навчання. Сучасна людина взаємодіє з комп'ютером постійно: на роботі, вдома, на навчанні, у поїзді. Комп'ютери стрімко впроваджуються в людське життя, займаючи своє місце у свідомості, а людина часто не усвідомлює того, що починає багато в чому залежати від їх працездатності, замінюючи живе спілкування на віртуальне.

У зв'язку з цим, актуальним питанням і дослідженням, що стрімко розвивається в сучасній психології є дослідження особливостей комунікації за умови її протікання з використанням нових інформаційних технологій. Особливо цим занепокоєні педагоги та психологи, оскільки дана проблема поглинула не тільки дорослих людей, а й підлітків. При цьому цікавить, які можливості впливу цих технологій, як змінюється сприйняття підлітка за взаємодією, за якими нормами та правилами будується змінене спілкування, що відбувається у своїй з особистісними диспозиціями самого комунікатора.

З удосконаленням комп'ютерів удосконалюються й мережі Інтернету, залучаючи все більше та більше людей. З кожним новим розвитком у галузі комп'ютерних технологій зростає кількість людей, яких називають комп'ютерними фанатами. Основною діяльністю цих людей є перебування у віртуальному світі. Коло соціальних контактів у них дуже вузьке, вся інша діяльність спрямована лише на виживання, задоволення фізіологічних потреб, а головне – на задоволення потреби в інтернеті.

Підлітковий вік - це один з найважчих і складних з усіх дитячих вікових періодів, адже є періодом становлення особистості. Перехід до нього характеризується глибокими змінами умов, що впливають на особистісний розвиток дитини. Вони стосуються фізіології організму, відносин, що складаються у підлітків з дорослими людьми та однолітками, рівня розвитку пізнавальних процесів, інтелекту та здібностей. Комунікативна сфера підлітка є сферою підвищеної активності у цей період розвитку та характеризується проявом себе як особистості та самореалізацією у спілкуванні з оточуючими людьми. У підлітковому віці стабілізуються риси характеру та основні форми міжособистісної поведінки.

Переживаючи складний період фізіологічного та психологічного становлення особистості, випробовуючи труднощі в соціальній адаптації, багато підлітків знаходять рішення проблеми уникненням реальності у

віртуальному світі. Вони поринають у нього в пошуках свободи та самоствердження, реалізують свої сили та здібності у світі комп'ютерних ігор та Інтернету, при цьому особистісне зростання насправді йде на другий план.

На думку багатьох авторів, на прояв комунікативних здібностей у підлітковому віці впливають безліч факторів, але особливе місце серед них займають захоплення, які з'являються у цей віковий період. Комп'ютерні та інтернет-технології, зокрема, можуть вкрай негативно позначитися на комунікативній сфері, особливо якщо існує залежність від них. Як правило, для них характерна «дисгармонія у функціонуванні емоційної сфери, що виявляється в нездатності до чіткого диференціювання своїх почуттів, у неможливості адекватно реагувати в комунікативних ситуаціях». Безперечно, можливість негативного впливу захоплення мережами заперечувати не можна. Досить часто нешкідлива на перший погляд звичка ховатися за анонімністю інтернету, вважати, що ти недосяжний для опонента фізично, призводять до перенесення мережевого стилю спілкування у реальне життя. Можна зробити висновок: потрібно спочатку навчитися адекватно спілкуватися з людьми, а потім уже пірнати в безкрайне море Інтернету.

Таким чином, комунікативна діяльність для підліткового віку має визначальне значення у формуванні особистості. Однак підліток, маючи суперечливі погляди не завжди може успішно реалізувати себе як комунікант.

Як відомо, підліток черпає моделі комунікативної поведінки із трьох основних джерел: сім'я, взаємодія з однолітками та символічні приклади, нав'язування мас-медіа. Психологи та педагоги часто пов'язують причини комунікативних невдач та комунікативної агресії з негативним впливом ЗМІ та інтернету. Віртуальне спілкування, яке спочатку дозволяє підлітку почуватися захищеним і незалежним, може стати причиною неадекватного реагування підлітків у комунікативній ситуації.

Список використаних джерел:

1. Богдан М. С., Горецька О.В. Психологічні особливості спілкування залежних від соціальних мереж. *Психологія і соціологія: проблеми практичного застосування*. 2014. С. 25-29.

Квак А.С.,

*студент Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
"Кам'янець-Подільський державний інститут"
спеціальність 053 "Психологія".*

*Науковий керівник: **Власенко Ю.К.,***

*кандидат політичних наук, викладач кафедри соціальної роботи,
психології та соціокультурної діяльності ім. Т. Сосновської
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ОСНОВНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Актуальність цієї теми полягає у важливості розуміння процесу розвитку особистості.

Об'єкт дослідження - особистість , як науковий термін.

Предмет дослідження - технології розвитку особистості.

Мета дослідження - виокремлення технологій розвитку особистості.

Поняття особистості належить до найбільш суперечливих і складних для визначення у сучасній психології. Єдиного, загально визнаного визначення особистості немає до сьогодні. На питання, що таке особистість, психологи відповідають по-різному, і в різноманітті їх відповідей виявляється складність феномена особистості. Як ілюстрацію можна навести визначення поняття «особистість», що містяться в працях різних вчених. «Поняття особистості визначає людського індивіда як члена суспільства, узагальнює інтегровані в ньому соціально значимі риси» (**І. С. Кон**). «**Особистість** – це індивід, який визначив свою діяльну позицію до всього, що його оточує: до праці, до суспільного ладу, до боротьби мас, до завдань колективу, до долі іншої людини» (**П. Є. Кряжев**). «**Особистість** – людина як суспільний індивід, суб'єкт пізнання і об'єктивного перетворення світу, розумна істота, яка володіє мовою і здатна до трудової діяльності» (**А. В. Петровський**). «**Особистість** – людина як носій свідомості» (**К. К. Платонов**). «**Особистість** – це людина, взята в системі таких психологічних характеристик, які соціально зумовлені, проявляються в суспільних за природою зв'язках і відносинах, є стійкими і визначають моральні вчинки людини, котрі мають істотне значення для неї самої і тих, хто її оточує» (**Р. С. Немов**). Особистість найчастіше визначають як людину в сукупності набутих соціальних якостей. Це означає, що до числа особистісних не належать такі особливості людини, які генотипічно чи фізіологічно обумовлені і не залежать від життя у суспільстві. У багатьох визначеннях особистості також підкреслюється, що до числа особистісних не належать психологічні якості людини, які характеризують її пізнавальні процеси чи індивідуальний стиль діяльності, за виключенням тих, які виявляються у суспільстві. У поняття особистість зазвичай включають такі властивості, які є більш чи менш стійкими, свідчать про індивідуальність людини та визначають її вчинки. **Отже, особистість** – це людина в системі таких психологічних характеристик, які соціально обумовлені, виявляються у

суспільних відносинах, є стійкими і визначають моральні вчинки людини [4,с.11].

Види соціально-психологічних технологій розвитку особистості : психотерапія , арт-терапія , психологічне консультування .

Психотерапія – це особливий вид міжособистісної взаємодії, при якому клієнтам (пацієнтам) надається професійна допомога психологічними засобами при вирішенні їхніх проблем чи труднощів психологічного характеру [2,с 8].

Терміном **«арт-терапія»** позначають сукупність методів психологічної допомоги, які ґрунтуються на самовираженні у процесі творчості – танці, малюнку, співу, складання віршів, казок тощо. Арт-терапія – це метод зцілення за допомогою творчого самовираження [1,с 2].

Теорії особистості у практиці надання консультативних послуг :
психоаналіз - основна мета консультації: зробити підсвідоме свідомим, допомогти клієнту пройти через невирішені стадії розвитку, навчитися долати труднощі, адаптуватися. Основні методи роботи: вільні асоціації, аналіз сновидінь, переносів, супротив механізмам захисту, інтерпретація. Обмеження: психоаналітична консультація вимагає тривалого спостереження, зосередженості на проявах глибинних структур та використанні раннього досвіду, що суперечить одному з принципів консультування «тут і тепер»,
особистісноцентрована теорія Сутність теорії полягає у тому, що кожна людина розглядається з позиції її ресурсів, які уможливають процес самоактуалізації. Мета консультації: сприяти самовивченню, відкритості відносно себе та інших, самокерованості, терпимості. Консультативні методи і техніки: пояснення, відображення емоцій, емпатія, конгруентність, саморозкриття, активне і пасивне слухання, відкриті питання, резюмування. Вагомим результатом роботи є перетворення клієнтів на ефективних консультантів для самих себе,
Гештальтпсихологія Мета консультування: підтримка клієнтом самого себе, контакт з власними почуттями та екзистенційним центром, самоактуалізація, розвиток відповідальності за своє життя, здатності робити вільний вибір, формувати та завершувати сильні гештальти. Консультативні методи і техніки: вправи, фруструючі дії, фантазування, рольові ігри, психодрама, конфронтація, гіперболізація. У процесі консультації психолог акцентує особливу увагу на змінах, допомагає завершити незакінчені дії у теперішньому,
Екзистенціальна психологія При застосуванні екзистенційної психології у консультативній практиці психолог робить акцент на індивідуальному життєвому досвіді. Мета психологічної консультації полягає у тому, щоб допомогти клієнту усвідомити свою особисту відповідальність, зрозуміти себе та свій потенціал. Для реалізації даної мети консультант проявляє відкритість, зацікавлення, застосовує конфронтацію, вправи, акцентує увагу на відносинах і подоланні невизначеності
Транзактний аналіз Транзактний аналіз передбачає аналіз транзакцій, ігор і сценаріїв, визнає той факт, що люди можуть змінюватися, зосереджує увагу на его-станах клієнта. Мета консультації: перетворення, досягнення усвідомленості та звільнення від ігор, набуття автономії. Основні методи і техніки роботи:

уточнення, конфронтація, ілюстрація, кристалізація, концентрація на спогадах, **Біхевіористична теорія** Біхевіористичне консультування вирізняється, в першу чергу, тим, що почуття клієнтів виступають як вторинні у порівнянні з їх поведінкою. Мета консультації: змінити недостатньо адаптивну поведінку, навчити продуктивним реакціям, допомогти в установленні конкретних цілей і сприяти їхньому досягненню. Консультативні методи і техніки: підкріплення, тренування навичок, самоспостереження, планування, «тайм-аути», імітація, «занурення». Успішне консультування передбачає: зосередженість на певному типі поведінки; постановку конкретних цілей; вибір спеціальних процедур, адекватних до проблеми клієнта **Раціонально-емотивна психологія** Мета консультації: сприяти більш змістовному і продуктивному життю, подолання ірраціонального мислення. Основні методи і техніки консультативної роботи: навчання, вивчення анатомії емоцій, переконання, поради, логічні роздуми, раціональний самоаналіз. Успіх консультації залежить від усунення стресогенних обов'язків, від прийняття себе та інших, розвитку толерантності [3,с 12-14].

Висновок :За кордоном в напрямку соціально-психологічних теорій розвитку особистості працювали : **Фройд, Роджерс, Бери, Вотсон, Мей, Перлз та Елліс (консультування)**. В Україні можна відзначити **Завілянського та Фільца (психотерапія)**. Отже, питання технологій розвитку особистості є важливою складовою психологічної наукової галузі

Список використаних джерел:

1. Вознесенська О.Л. Арт-терапія в Україні: стан та перспективи розвитку/ Олена Вознесенська // Львівсько-Ряшівські наукові зошити : Культура – Мистецтво – Освіта – Терапія в міждисциплінарній перспективі. – Вип. 2.– 2014. – Wydawnictwo uniwersytetu rzeszowskiego. – Р. 93-103. Стаття в авторській редакції, с.2.
2. Карпенко Є. Методи сучасної психотерапії : навч. посібник. – Дрогобич : Посвіт, 2015. – с.8.
3. Опанасенко Л.А. Основи психологічного консультування: у схемах і таблицях / Л.А. Опанасенко – Миколаїв : Іліон, 2019. – с.12-14 .
4. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. –с .11 .

*Кирбят'єва Є.О.,
студентка Комунального закладу вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради.
Науковий керівник: Мосаєв Ю.В.,
кандидат соціологічних наук, доцент
Україна, м. Запоріжжя*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КУЛЬТУРИ СПОЖИВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ НА ТЕРИТОРІЇ ПРИФРОНТОВОГО ЗАПОРІЖЖЯ

Російське повномасштабне вторгнення призвело до суттєвих змін в сфері споживання у всіх категорій українського населення. Головна причина зазначеного стану справ полягає в переоцінці цінностей споживання через військові події. Те, що вважалося важливим і цінним вчора, сьогодні вже цінність втрачає. Особливо це стосується українських прифронтових міст. Одним з таких міст є Запоріжжя. Зазначене місто є обласним центром, області яка вже майже роки на 70% є окупованою. Тенденції споживання в таких містах суттєво відрізняються від населених пунктів, яких не торкнулися бойові дії.

Споживання товарів та послуг є складним соціокультурним соціально-психологічним феноменом, що залежить від багатьох похідних. На думку О. Марушевської «культурний капітал виступає фільтром у споживчій поведінці, це те, на основі чого споживач обирає з безлічі товарів саме той, який йому (передусім, його статусу) найбільше відповідає» [1]. Належати до студентської молоді це мати відповідний статус. Бути студентом це споживати в ритмі «нон-стоп», постійно експериментувати та набиратися соціального досвіду з вигідного придбання та використання товарів і послуг. Важливою соціально-психологічною характерною рисою молоді є обмеженість фінансових ресурсів. Споживання для молоді це набуття і трансляція соціального капіталу, що є важливим елементом їх соціалізації. Саме так і відбувалось до лютого 2022 року. Після пережитого досвіду обмежень війни значна кількість студентської молоді переосмислила процес накопичення власного соціального капіталу та змінила власні звички з приводу споживання товарів та послуг.

Незважаючи на воєнний стан, гарячу фазу російсько-українського військового протистояння та тотальне поширення серед українських студентів посттравматичного синдрому, вони продовжують орієнтуватися при виборі товарів та послуг фактор моди. На думку Г. Католик та В. Багрій «модний процес виховує та формує спільність сприйняття часу, подій, дій. І результати їх емпіричного дослідження свідчать, що після перших місяців воєнного стану молоді люди відновили власну зацікавленість у аналізі модних тенденцій сфері дизайнерського одягу та аксесуарів до нього» [2]. Результати зазначеного дослідження свідчать, що мода в даному випадку може розглядатися як маркер оцінки стресових розладів. Так як переживши стресові ситуації та подолавши їх наслідки молоді люди починають цікавитись модою та відновлюють свою

споживацьку поведінку. Зміни споживацької поведінки на перших порах після подолання стресу відбуваються поступово, а їх еволюція з психологічної точки зору відбувається під впливом посттравматичного синдрому.

Проаналізувати зміни, які відбулись у споживацькій поведінці студентської молоді міста Запоріжжя, ми вирішили шляхом проведення анкетування. Ми провели анкетування серед студентів закладів вищої освіти м. Запоріжжя. Анкетування відбувалося у електронному вигляді. Респонденти могли обрати кілька варіантів із запропонованого списку відповідей.

63% респондентів визнали, що в них змінився пріоритет у я товарів під час воєнного стану. 96,3% опитаних нами респондентів головним фактором вибору товарів у довоєнний період вважали ціну. Сьогодні фактор ціни є важливим для 88,8% респондентів. В даному випадку ми можемо говорити проте, що фактор ціни розглядався як головний зважаючи на те, що купуючи дорогу річ студенти розглядали цю покупку як спосіб підвищення свого соціального статусу. В той же час певна частина респондентів розглядала ціну як фактор купівлі важливого для себе товару за відносно не велику сумку в цілі економії. То факт, що сьогодні фактор ціни став важливим для меншої кількості респондентів, свідчить проте, що у воєнний час студентам важлива функціональність речей, які вони купують. Фактор необхідності товару для респондента в період воєнного часу зріс з 48,1% до 74,1%. В той же час варіант відповіді бажання зменшився з 48,1% до 29,6%, що свідчить про високий рівень свідомості студентів під час вибору товарів. Серед товарів, що користувалися попитом у студентів до війни були смаколики у 88,9% респондентів та різні дрібнички у 81,5% респондентів, а купівлю брендового одягу вибрали 7,45% респондентів. У воєнний час пріоритетними залишились смаколики з показником 74,1%, а на друге місце вийшов з показником у 63% варіант відповіді «купую лише життєво необхідні товари».

Результати нашого емпіричного дослідження довели зміну пріоритетів у споживанні товарів представниками запорізького студентства. Головна тенденція це помірність та раціональність споживання товарів.

Список використаних джерел

1. Марушевська О. Основні елементи статусної моделі індивідуального споживання. *Мультиверсум. Філософський альманах*, 2008. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/71849/24-Marushevsk.pdf?sequence=1>
2. Католик Г., Багрий В. Ставлення молоді до трендів в дизайні одягу під час війни: тенденції сучасності. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія психологічна)*. 2022. №1. С.17-24. DOI: <https://doi.org/10.32782/2311-8458/2022-1-3>

Кобля А.С.,
здобувач освіти, 081Право,
«Хмельницький університет управління
та права імені Леоніда Юзькова»
Науковий керівник: **Завадська І.М.,**
кандидат історичних наук, доцент,
Україна, м. Кам'янець-Подільський

ПСИХОЛОГІЧНЕ РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ ЛІДЕРСТВА

Вивчаючи лідерство з позиції теорії діяльнісного опосередкування, експериментатори (М. Фролова та ін.) зіставили характеристики тренерів команд, віднесених за спеціальною методикою до груп високого рівня розвитку ("ефективні" тренери), з тренерами спортивних команд низького рівня розвитку ("неефективні" тренери) [1]. При цьому завдання спортивної діяльності та кваліфікації спортсменів (майстри спорту) були однаковими. В якості змінних виступали індивідуальний стиль діяльності й індивідуально-психологічні якості особистості тренера, які визначаються за допомогою методики Т.Лірі, доповненої соціально-психологічними шкалами "Коллективістична спрямованість тренера" та "Ділові якості тренера". В якості змінної виступав і рівень розвитку групи, представлений в характеристиці "ефективного" або "неефективного" тренера.

Перший висновок стосувався індивідуально-психологічних особливостей лідера (тренера). Як з'ясувалося, відмінності між "ефективними" і "неефективними" тренерами за їх індивідуально-психологічними якостями (за методикою Т. Лірі) виявилися статистично незначущими. Лідери ефективних і неефективних команд однаково оцінювалися підлеглими за такими показниками, як владність, уразливість, скромність, добродушність, поступливість і т.д. Таким чином, було отримано ще один доказ того, що практично будь-яке поєднання особистісних якостей можливе для лідера високорозвинутого колективу (зокрема, в сприйнятті членів такої групи).

Цікавий висновок, що стосується взаємин лідера та підлеглих, був отриманий при зіставленні самооцінки групи за трьома факторами міжособистісного сприйняття:

- сприяння діловій інтеграції групи;
- сприяння емоційній інтеграції;
- здійснення особистого впливу в групі.

Як самооцінки групи виступали усереднені взаємооцінки членів групи по цим трьома факторам. Те, наскільки сприйняття команди тренером виявилось адекватним самосприянню, є істотно важливою характеристикою групової діяльності і вироблених нею міжособистісних відносин, їх конфліктності або гармонійності.

В інших експериментальних роботах, орієнтованих на теорію діяльнісного опосередкування, які вивчалися А.В. Петровським і М.Г. Ярошевським [2], показано, що самооцінка групи та її оцінка керівником фактично ніколи не збігаються. Проте розбіжність виявилось різноспрямованою, особливо щодо фактора ділової інтеграції. Керівники високорозвинутих груп мають тенденцію

завишувати оцінку групи в порівнянні з її самосприйняттям. Керівники недостатньо розвинених груп виявляють схильність до заниження оцінки. Таким чином, деяку неточність в бік завищення оцінок керівником своєї групи слід вважати практично доцільною, оскільки вона виражає віру керівника в своїх підлеглих, визнання їх значимості, оптимістичну позицію по відношенню до групи. Ефект заниження у неефективних керівників є показником їх власної неадекватності і, швидше за все, має негативні наслідки для групи.

Інший висновок, отриманий за допомогою методики дослідження міжособистісного сприйняття, говорить про те, що у високорозвинених групах спортсмени бачать в тренері людину, що вносить значний вклад в ділову та емоційну інтеграцію команди, а також користується великим особистим впливом у ній. Керівник такої групи також високо оцінює інших членів групи, особливо за факторами ділової та емоційної інтеграції. Інша картина в недостатньо розвинених групах, де члени команди вбачають в своєму тренерові дезорганізатора насамперед ділових, а потім і емоційних відносин, хоча визнають його особистий вплив в групі. Втім, останнє, як наголошується в дослідженні, призводить скоріше до негативних результатів для команди. Що стосується керівника, то він платить команді тією ж монетою, розглядаючи своїх підлеглих як дезорганізаторів і в сфері ділових, і в сфері емоційних відносин, а також як позбавлених ініціативи (за фактором особистого впливу).

Маючи завдання виділити загальні (природні) риси справжнього лідера, дослідники "теорії рис лідера" вивчали конкретні групи, що істотно відрізнялися, в яких вони відокремлювали лідерів від "не лідерів". Це були групи дошкільнят, хлопчиків у літньому таборі, студентів, військовослужбовців, дискусійні, психотерапевтичні групи і т. д. Цілком очевидно, як зазначає А.В. Петровський, що діяльність у кожній з таких груп пред'являла свої специфічні вимоги до лідера, стимулювала прояв відповідних особистісних рис. В число цих груп потрапляли спільноти, де міжособистісні відносини до певної міри були опосередковані змістом спільної діяльності, і це не могло не відбиватися на образі лідера. Так, наприклад, була знайдена така послідовність рис лідерів бойскаутів (за зменшенням): інтерес до групової діяльності та знання її, установка на співпрацю, навички пристосування та ширість. Але в більшості досліджених вибірок спільної діяльності, по суті, не було, і відносини мали відносно безпосередній характер. Відповідно змінювався й набір особистісних якостей лідера. Іншими словами, змішавши всілякі типи групової діяльності, представлені до того ж в групах різного (за ознакою діяльнісного опосередкування) рівня розвитку, прихильники "теорії рис" не змогли виділити якісь інваріантні риси "лідера взагалі" [3].

Дослідження стилів лідерства беруть свій початок з експерименту Ліппіта, учня К. Левіна, що проводився за участю десятирічних дітей [1]. Хлопці зустрічалися 11 разів після шкільних занять для того, щоб робити театральні маски. Ліппіт поділив їх на дві групи, в яких грав різні ролі - відповідно авторитарного і демократичного стилів керівництва. У першій групі він одноосібно приймав рішення і змушував дітей їх виконувати. Друга ж група мала можливість вибору виду діяльності та участі у прийнятті рішень [4]. Спостереження за поведінкою дітей показали, що в групі з авторитарним

стилем керівництва хлопці частіше сварилися і виявляли один до одного вороже ставлення. Стикаючись з проблемами, члени такої групи частіше були схильні знаходити «козлів відпущення», а не шукати вихід зі скрутного становища. У групі з демократичним стилем керівництва діти були більш доброзичливі один до одного, легше знаходили рішення виникаючих проблем.

Пізніше К. Левін з колегами (Ліппітом і Уайтом) вирішили провести схожий експеримент з розширеним числом учасників. Вони сформували чотири клуби, в яких десятирічні хлопчики займалися різними видами діяльності. До двох стилів (авторитарного і демократичного) вони додали ще третій: потуральний. Це сталося майже випадково. Один з експериментаторів став вести себе занадто м'яко, надавши все вирішувати самим дітям. К. Левін, який спостерігав за ходом експерименту, відразу ж це відзначив і запропонував виділити третій стиль.

Через кожні шість місяців в групах змінювався лідер і відповідно стиль керівництва. У результаті дослідники зробили наступні висновки. Авторитарний стиль керівництва був причиною підвищення агресії і жорстоких жартів. Збільшення агресії відзначалося і при переході від авторитарного до потурального стилю. Але всі групи надали перевагу демократичному стилю. Перехід від авторитарного стилю до демократичного займає більше часу, ніж навпаки - від демократичного до авторитарного. Саме на підставі цього дослідження К. Левін, як згадує його учень і колега Марроу, сказав: «автократія притаманна людині, а демократії треба вчитися».

Дослідження вченого-біхевіориста К. Левіна полягали у виявленні зв'язку стилю керівництва з ефективним лідерством. На підставі своїх досліджень він виділив три стилі керівництва. Результати досліджень К. Левіна, на думку Є. Ю. Грудзинської, можна використовувати не тільки в практиці управління, але і повністю перекласти на навчальний процес: знаючи сильні сторони стилю управління, педагог може використовувати їх на користь, а, знаючи слабкі - заздалегідь робити зусилля по їх нейтралізації. В даний час немає даних про те, що демократичний стиль завжди призводить до кращих результатів: опитування 1000 робітників виявило, що ті з них, хто часто взаємодіяв з начальником по роду роботи, воліли авторитарного лідера [2]. У кінцевому рахунку не було знайдено прямого зв'язку між стилем керівництва та ефективним лідерством.

Авторитарне керівництво характеризується високим ступенем одноосібної влади керівника: керівник визначає всі стратегії групи; ніяких повноважень групі не делегується. Демократичне керівництво характеризується поділом влади й участю трудящих в управлінні; відповідальність не концентрується, а розподіляється. Ліберальне керівництво характеризується мінімальною участю керівника; група має повну свободу приймати власні рішення.

У своєму знаменитому дослідженні К. Левін виявив, що авторитарне керівництво домагалось виконання більшого обсягу роботи, ніж демократичне. Однак на іншій чаші терезів, на думку М. Мескона, були низька мотивація, менша оригінальність, менша дружельобність в групах, відсутність групового мислення, велика агресивність, яка проявляється як до керівника, так і до інших членів групи, велика переважна тривога і одночасно - більш залежна та покiрна

поведінка. У порівнянні з демократичним керівництвом, при ліберальному керівництві обсяг роботи зменшується, якість роботи знижується, з'являється більше гри, і в опитуваннях надається перевага демократичному керівнику.

Пізніші дослідження, за висновками М. Мескона та Ф. Хедоурі, не повністю підтвердили висновки про те, що авторитарний стиль забезпечує більш високу продуктивність, але більш низький ступінь задоволеності, ніж демократичний [3].

Така неоднозначність результатів досліджень, проведених у галузі психології, а також педагогіки та менеджменту, підтверджує доцільність подальшого вивчення проблеми лідерства та його стилів.

Список використаних джерел:

1. Орбан-Лембрик Л. Е. *Соціальна психологія: Навчальний посібник*. Київ: Академвидав, 2005. 448 с. (Альма-матер).
2. Боришевський М. Самосвідомість як фактор психічного розвитку особистості. *Психологія і суспільство*, 2009. №4. С.119-126.
3. Грінцова О.М. Проблема характеру в українській та зарубіжній психології (теоретичний аналіз). *Проблеми сучасної психології: Зб. наук. праць КПУ імені Івана Огієнка*. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. Вип.12, С.278-290.

Кожанова Д.,
здобувач 4 року навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 053 Психологія
комунального закладу вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
м. Запоріжжя, Україна
Науковий керівник: **Кудінова М.С.,**
кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та
соціальної роботи комунального закладу вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
м. Запоріжжя, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Дослідження психологічних особливостей внутрішньо переміщених осіб є актуальною та значущою темою, яку слід досліджувати та вивчати в реаліях сьогодення. Терористичні дії, зростання та загострення конфліктів між країнами, природні катастрофи та інші надзвичайні ситуації призводять до збільшення кількості людей, які змушені змінювати свої звичні місця проживання. Дослідження та детальне вивчення психологічних особливостей внутрішньо переміщених осіб є необхідним для подальшої розробки програм психологічної підтримки, задля поліпшення добробуту та якості життя ВПО.

Перші описи психологічного стану внутрішньо переміщених осіб в Україні можна побачити в працях С. Трухан, О. Міхеєвої, Ю. Середи, Н. Гусак, О. Більовського, Т. Семігіної, О. Балакіревої [3].

Відповідно до офіційного дискурсу, внутрішньо переміщеною особою в Україні є громадянин який постійно проживає на території країни, та який був змушений покинути своє місце проживання внаслідок збройного конфлікту, окупації чи надзвичайної ситуації [2].

Як зазначає Н. Кордунова в методичних рекомендаціях, щодо психологічного супроводу в кризових ситуаціях, адаптація до нового середовища проживання внаслідок воєнних конфліктів має складний і багатоаспектний характер, який взаємодіє з усіма сферами життя та впливає на соціальний та біологічний психологічний стан [4].

Ефективність адаптації залежить від багатьох факторів які взаємопов'язані між собою, такими факторами виступають індивідуальні особливості людини та середовище, яке приймає переміщену особу, а також політичні, соціально-економічні та культурні орієнтації суспільства [1].

Ситуація вимушеного переселення, зазначає М. Бегері, часто призводить до розвитку психологічних розладів, таких як: психастенія, депресія, нервозність, шизоїдний та параноїдальний стан. Переміщені особи відчують незадоволеність умовами та оточенням свого нового життя. Такий стан призводить до постійного відчуття безпорадності, апатії та пригніченого настрою.

Внаслідок процесу пристосування до нових реалій в осіб які були вимушено переселені спостерігається зниження самооцінки та рівня домагань. Також відбувається переосмислення соціальних настанов та ціннісних орієнтирів. Більшість людей які потрапили в таку ситуацію, відчують дезадаптованість, це проявляється у пригніченому настрої, прагненні до захисту, перекладанні відповідальності та уникненні реальних проблем. Процес адаптації для вимушених переселенців відбувається значно складніше ніж для тих хто залишив місце свого проживання добровільно. Це пов'язано з тим, що вимушена міграція впливає на світогляд та зачіпає ідентичність особистості.

Травматичні події, що стали причиною вимушеного переселення, а також адаптація в новому середовищі може викликати кризу ідентичності. Внаслідок пережитих подій відбувається зміна відношення до життя, цінностей та усталеної системи поглядів, які формувалися з самого народження [5].

Процес інтеграції внутрішньо переселених осіб відбувається за умови набуття певного соціального статусу у новому середовищі, зміни стереотипів та очікувань щодо нового оточення. Подолання негативних емоцій, які пов'язані з переїздом та пристосування до нових моделей поведінки значно впливає на успішність процесу інтеграції [6].

Таким чином, можемо зробити висновок, що дослідження психологічних аспектів адаптації ВПО є надзвичайно актуальним в сучасних реаліях повномасштабної російсько-української війни та вимушеної міграції українського населення.

ВПО зазнають складного процесу пристосування до нових умов, що впливає на усі сфери життя та навіть може призвести до психологічних

розладів. Ключовими факторами успішної адаптації можемо назвати особистісні характеристики ВПО, умови нового середовища та соціокультурні чинники. До типових проявів дезадаптації ВПО належать: пригнічений настрій, зниження самооцінки, переосмислення цінностей, криза ідентичності.

Список використаних джерел:

1. *The 25th International scientific and practical conference «Theoretical foundations of scientists and modern opinions regarding the implementation of modern trends»*. June 27 - 30, 2023. San Francisco, USA : International Science Group. 2023. 498 p.
2. Голубовська І. О., Леута О. І., *Міжнародна термінологія у сфері міграції: українсько-англійський тлумачний словник*. Київ : БЛАНК-ІРЕС, 2015. 100 с.
3. Проценко О. О. «Внутрішньо переміщені особи» як категорія теоретизування та соціальної практики». *Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. Грані*. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. Т. 21, № 4. С. 47-55.
4. Кордунова Н. О. *Психологічний супровід в кризових ситуаціях та адаптація в особливих умовах: методичні рекомендації до практичних та лабораторних занять*. Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2019. 54 с.
5. Солдатова О. С. Соціально-психологічні особливості адаптації внутрішньо-переміщених осіб. *Матеріали третьої міждисципл. наук-практ. конф. 6 жовтня, 2017 р.* Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2017. С. 80-83.
6. Зінченко О. С. Теоретичні засади дослідження соціально-психологічної адаптації внутрішньо переміщених осіб. *Збірник наукових праць «Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки»*. Київ, 2015. № 4. С. 47-53.

Комісаренко К.Д.,

*студентка Комунального закладу вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»*

Запорізької обласної ради,

*Науковий керівник: **Бочелюк В.Й.,***

доктор психологічних наук, професор,

Заслужений працівник освіти України

завідувач кафедри психології та соціальної роботи,

Україна, м. Запоріжжя

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПОВЕДІНКОВІ ТЕХНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Як правило, соціально-психологічна теорія інтерпретує поведінку людини в суспільстві як цілераціональну [1]. Але з середини ХХ століття в розумінні цілераціональності суспільної поведінки людини відбулися істотні зміни. Якщо під метою розуміти щось психологічно реальне, то не вся людська поведінка буде «чисто» цілеспрямованою, вона буде включати і такі форми, які

не вкладаються в цілераціональну модель. Цілераціональна побудова людської діяльності, в цьому випадку, буде збіднювати її, позбавляти сенсу багато її елементів і періодів.

Вітчизняна психологічна думка схиляється до того, що цілераціональна модель людської діяльності потребує так званих «екзистенційні» перетворень. А саме: 1) процес визначення мети не повинен виноситися за межі діяльності; 2) раціональність не повинна інтерпретуватися однолінійно; 3) цілепокладання повинно розумітися як системоутворюючий елемент діяльності, що має складну структуру і специфічні механізми функціонування; 4) найбільш узагальнюючим, вихідним механізмом визначення мети слід вважати наявність у людини в тій чи іншій формі і мірі деякого задуму, «плану життя», «життєвої мети», «проекту-мети», «проекту», «загального девізу свого буття» і таке інше.

Таким чином, в результаті свідомих актів волі людиною в процесі її громадської діяльності здійснюється вільний (тобто детермінується перш за все індивідуально-внутрішніми обставинами) вибір самого себе, вибір свого способу життя. Так народжується проект або задум життявої і поведінкової орієнтації найбільш узагальненого рівня. І хоча він генетично багато в чому детермінований іншими механізмами, але актуалізовано він виступає для людини відправною точкою її життя.

Людська поведінка в такому розумінні – це не поведінка, «спрямована до мети», а поведінка, яка «спрямовується метою». Мета дає людині уявлення про бажаному для неї результаті дії, виражає певний рівень домагань. Людина визначається, перш за все, через свої задуми і прагнення, вона завжди знаходиться «попереді самої себе».

Ми розділили безліч чинників на три групи: особистісні, ситуаційні та фактори суб'єктивної інтерпретації ситуації. Остання група фактично об'єднує фактори перших двох і свідчить про те, як чинники ситуації репрезентуються у свідомості чинного суб'єкта і яке значення для нього набувають.

До особистісних факторів ми віднесли: цілі дійової особи – короточасні і довготривалі; наміри; особливості цілісної системи уявлень про навколишній світ; судження про цінності, про значимі ситуації; особливості особистісних установок, що сприяють їх впливу на поведінку (сила, ступінь особистісної значущості; стійкість з плином часу, вираженість і ін.); життєві стратегії; фактори соціального інтелекту (в тому числі рівень розвитку і гнучкість механізму когнітивного оцінювання ситуацій); специфіка сприйняття себе; інтегральні особистісні характеристики (ступінь інтернальності; властивості «харді» – твердості, невразливості – або придбаной безпорадності); традиційні «риси особистості», що дають можливість передбачення поведінки.

До ситуаційних факторів нами віднесені наступні: групові норми і цінності; усвідомлення себе членом конкретної групи; групова згуртованість; «Корпоративний дух»; дискусія при груповому ухваленні рішення; груповий тиск на особистість; соціальний тиск з боку неформальної референтної групи; когнітивний дисонанс між поглядами індивіда і групи; соціальна фацілітація і дифузія відповідальності; групова поляризація думок; стиль лідерства (керівництва); соціально-психологічний клімат (атмосфера) в групі; конкуренція (міжособистісна і міжгрупова); конфлікт (міжособистісний і

міжгруповий); характерні патерни групової поведінки; компетентність, підготовленість членів групи; соціальні ролі; рольова невизначеність; рольове перевантаження (недовантаження); рольовий конфлікт; ступінь складності і структурованості розв'язуваної задачі; зовнішні спонукальні фактори: загроза, примус, обіцяна винагорода, публічне схвалення, особисте звернення з проханням і т. ін.; феномен дрібної поступки (ситуація «нога в дверях»); ізолюваність від соціуму.

До групи факторів суб'єктивної інтерпретації ситуації ми включили: упевненість діяча в особистому виборі ситуації та поведінки у ній або в змушеній покорі обставинам; інтерпретація і оцінка подій та факторів соціального кола дійовою особою через призму цілей та намірів; використання механізму когнітивного оцінювання для віднесення ситуації до того чи іншого типу; особиста значущість ситуації; використання при інтерпретації ситуації критеріїв соціального порівняння, «середнього рівня порівняння», «рівня порівняння альтернатив»; вплив на суб'єктивну інтерпретацію ситуації помилок каузальної атрибуції (фундаментальної помилки, «хибного консенсусу», «ілюзорних кореляцій»).

Описану вище систему основних соціально-психологічних мотивів і механізмів поведінки людини в суспільстві слід розуміти, як систему деяких вихідних принципів реалізації людиною своєї суспільної сутності в сучасному світі.

Список використаних джерел:

1. Максименко С.Д. *Генеza здійснення особистості*. Київ: Видавництво ТОВ «КММ», 2016. 240 с.

Кормильський Г.М.,

*студент Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

*Науковий керівник: **Столяренко О.Б.,**
кандидат психологічних наук, доцент,
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ПОГЛЯДИ ПРЕДСТАВНИКІВ БІОГЕНЕТИЧНОГО ПІДХОДУ НА ПСИХІЧНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

Психічний розвиток людини процес складний і багатогранний. На сучасному етапі співіснують різноманітні теорії, які під різними кутами зору досліджують особливості психічного розвитку людини. Дані теорії розвитку особистості науковці [1; 2; 3] об'єднують у такі провідні напрями, як: біогенетичний, соціогенетичний і персоногенетичний. Основою виділення даних напрямів є детермінація розвитку особистості під впливом середовища чи спадковості.

Центром уваги представників біогенетичного напрямку є проблеми розвитку людини як індивіда, що має певні антропогенетичні властивості (здатки, темперамент, біологічний вік, стать, нейродинамічні властивості та органічні потреби) [4, с. 112]. Ці властивості проходять різні стадії дозрівання під час реалізації

філогенетичної програми в онтогенезі. Представники біогенетичного напрямку переконані у тому, що спадковість має вирішальне значення у психічному розвитку.

У межах біогенетичного підходу класичними теоріями є теорія рекапітуляції Е. Геккеля і С. Холла, теорія А. Гезелла, теорія трьох рівнів психічного розвитку К. Бюлера та психоаналітична теорія З. Фрейда [5, с. 34].

Біогенетичний закон у психології найперше сформулював німецький зоолог Е. Геккель, доводячи, що онтогенез є скороченим повторенням філогенезу. Подібно до того як людський зародок повторює всі стадії (від одноклітинної істоти до людини) розвитку органічного світу, так і людський організм у внутрішньоутробному розвитку відтворює етапи людської історії [4, с. 6].

На початку ХХ ст. американський психолог Стенлі Холл так ілюстрував тезу, за якою онтогенез є повторенням основних стадій філогенезу: якщо зародок за 9 місяців повторює всі стадії розвитку від одноклітинної істоти до людини, то дитина в період дорослішання проходить весь хід розвитку людства від первісної дикості до сучасної культури. Новонароджений відтворює стадію розвитку тварини; дитинство відповідає етапу, коли головним заняттям первісної людини були мисливство і рибальство; підлітковий період — закінчення епохи дикості і початок цивілізації; юність - період романтизму (період внутрішніх і зовнішніх конфліктів, які стимулюють формування у людини почуття соціальної відповідальності).

Слід зазначити, що ця теорія була спростована вченими, які стверджували, що зовнішня подібність між дитячою грою і поведінкою первісних людей не має внутрішньої, психологічної подібності. Поверхневі, зовнішні аналогії, на яких ґрунтується закон рекапітуляції, не дають змогу зрозуміти конкретні закономірності психічного розвитку [5, с.115].

Австрійський психолог К. Бюлер запропонував теорію трьох рівнів психічного розвитку: рівень інстинкту, тренування та інтелекту. К. Бюлер пов'язував виникнення цих рівнів не лише з дозріванням мозку, але й з розвитком афективних процесів, з переживанням задоволення, пов'язаного з діяльністю. На думку вченого, перший етап - інстинкти - характеризуються тим, що насолода настає в результаті задоволення інстинктивної потреби, тобто після виконання дії. На рівні тренування (вироблення навичок) задоволення переноситься на процес здійснення дії. З'являється поняття: «функціональне задоволення». Але існує ще й передбачуюче задоволення, яке з'являється на етапі інтелектуального розв'язання задачі. Таким чином, перехід задоволення «з кінця на початок», за К. Бюлером і є основною рушійною силою розвитку поведінки людини.

К. Бюлер переніс цю схему на онтогенетичний розвиток [5, с. 119]. Учений помітив подібність у примітивному використанні предметів людиноподібними мавпами і маленькими дітьми. Внаслідок цього, період прояву первинних форм мислення у дитини він назвав шимпанзеподібним віком. Вивчення дитини за допомогою зоопсихологічного експерименту було важливим кроком до створення дитячої психології як науки.

Цікавим фактом є те, що К. Бюлер ніколи не відносив себе до біогенетистів. У його працях можна знайти навіть критику біогенетичної концепції. Однак його погляди - це глибокий прояв концепції рекапітуляції, оскільки етапи розвитку дитини ототожнюються з рівнями розвитку тварин. Л. Виготський вважав, що К. Бюлер намагався привести до одного знаменника факти біологічного і соціокультурного розвитку та ігнорував принципову своєрідність розвитку дитини.

А. Гезелл також звернув увагу на зміну темпу фізичного розвитку з віком, але в межах біологічного підходу до розуміння розвитку він не зміг пояснити чому це відбувається [4, с. 38]. Тому наслідком його дослідження було ототожнення розвитку і дозрівання організму. Вчений обмежився кількісним вивченням порівняльних зрізів дитячого розвитку, зводячи розвиток до простого біологічного дозрівання.

А. Гезелл увів у психологію метод лонгітюдного вивчення психічного розвитку одних і тих самих дітей від народження до підліткового віку. Крім того, досліджуючи монозиготних близнюків, він одним із перших запровадив близнюковий метод для аналізу співвідношення дозрівання і навчання. В останні роки життя А. Гезелл вивчав психічний розвиток сліпої дитини.

Узагальнюючи дані власних спостережень за 165 дітьми, А. Гезелл розробив теорію дитячого розвитку. Згідно з теорією, починаючи з моменту народження, через чітко визначені проміжки часу у дітей з'являються специфічні форми поведінки, які послідовно змінюють одна одну. У клінічній практиці до нашого часу широко використовується складений ним «Атлас поведінки новонародженого», що включає 3200 фотографій, які фіксують рухову активність і соціальну поведінку дитини від народження до двох років. Визнаючи важливу роль соціальних чинників, А. Гезелл у своїх дослідженнях обмежувався кількісним вивченням порівняльних зрізів дитячого розвитку, зводячи розвиток до простого біологічного дозрівання. Вчений звернув увагу на зниження темпу фізичного розвитку з віком, але в межах біологічного підходу до розуміння розвитку він не зміг дати відповідь на запитання, що ж приховується за зміною темпу розвитку. Тому наслідком його дослідження було ототожнення розвитку і дозрівання організму.

Видатним представником біогенетичного напрямку був З. Фрейд, який обґрунтував теорію про стадії психосексуального розвитку дитини, довівши, що вони відображають зафіксований генетично попередній досвід сексуального розвитку людського роду і не залежать від впливу оточення [5, с. 59]. У психоаналізі формування особистості дитини пов'язується з виникненням конфлікту між прагненням до задоволення біологічних потреб і вимогами соціального оточення. Увесь процес особистісного розвитку подається як боротьба несвідомих потягів, породжуваних органічними потребами.

Сучасники З. Фрейда і навіть його учні прослідковували у психоаналітичному вченні низку дискусійних моментів. Найбільше неприйняття викликали його погляди на мотивацію людської поведінки, яку

3. Фрейд пов'язував із природженими сексуальними потребами. Виникла потреба у подоланні біологізаторських поглядів на особистість, що було здійснено неофрейдистами. Нереалізовані сексуальні потяги були замінені міфологічним колективним несвідомим (К. Юнг), прагненням до влади і почуттям неповноцінності (А. Адлер) [4, с 72].

К. Юнг, засновник аналітичної психології, відмежувався від свого вчителя у поглядах на пансексуалізм як головну рушійну силу поведінки людини. Згідно аналітичної теорії, особистість - це сукупність природжених і реалізованих архетипів, а структура особистості визначається індивідуальною своєрідністю співвідношення окремих властивостей архетипів [5, с. 102].

Відомим учнем 3. Фрейда, який виступив проти біологізаторських тенденцій свого вчителя, був А. Адлер. Соціальний інтерес на його думку є вродженим, хоча специфіка людських взаємин визначається характером суспільства, в якому живе людина [4, с. 304]. Отже, у цьому аспекті точка зору А. Адлера так само біологічна, як і погляди 3. Фрейда і К. Юнга, тому що всі вони допускають вроджену сутність людини. 3. Фрейд виділив секс, К. Юнг - архетипічні мислительні патерни, А. Адлер - соціальний інтерес. Заслугою А. Адлера є увага до соціальних детермінант поведінки, які були зведені до мінімуму 3. Фрейдом і К. Юнгом.

У 30-х роках минулого століття виникла концепція, в якій була зроблена перша спроба пов'язати принципи соціального наuczіння (біхевіоризму) і глибинної психології. Праці її автора, американського психолога Г. Саллівана, часто відносять до обох напрямів. Г. Салліван вважав, що показником здорового розвитку особистості є здатність будувати близькі стосунки з іншими людьми [5, с. 8].

Отже, психічний розвиток особистості розглядається представниками біоенетичного підходу як становлення свідомості, а динаміка відносин між усвідомлюваними та неусвідомлюваними аспектами психіки складає власне психічний розвиток. Цю точку зору в тій чи іншій формі можна вважати загальною для більшості представників біоенетичного підходу, навіть якщо вони дотримуються різних поглядів на природу і сутність несвідомого і рівень його впливу на особистість.

Список використаних джерел:

1. Бех І.Д. *Виховання особистості*. Київ : Либідь, 2013. 344 с.
2. Люблинська Г.О. *Дитяча психологія*. Київ : Вища школа, 2014. 354 с.
3. Максименко С.Д. *Психологія в соціальній та педагогічній практиці*. Київ : Наукова думка, 2014. 224 с.
4. Ярошевский М.Г. *Психологічний словник*. Київ : МАУП, 2013. 351 с.
5. Горностаєв П.П., Титаренко Т.М. *Психологія особистості: Словник-довідник*. Київ : Рута, 2011. 219 с.

Круглій Т.О.,

*студент ВСП Кам'янець-Подільський фаховий коледж
НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»*

*Науковий керівник: Глов'юк О.В.,
викладач психологічних дисциплін
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ВИЗНАЧЕННЯ ВПЛИВУ ТИПУ ТЕМПЕРАМЕНТУ ЛЮДИНИ НА ВЗАЄМОДІЮ У КОМАНДІ

Спостерігаючи за людьми, ми відзначаємо їх унікальність та індивідуальність. Це проявляється у їх здатності адаптуватися до оточуючого середовища, виявленні емоцій, рухливості, швидкості мовлення, реакції на різноманітні життєві ситуації тощо. Дані особливості обумовлені їх темпераментом.

На сучасному етапі розвитку психологічної науки темперамент визначають як вроджену та стійку характеристику індивідуальності. Темперамент є динамічною формою прояву особистості, яка показує її зі сторони екстраверсії чи інтроверсії, пластичності-ригідності нервових процесів, емоційного тону тощо [2, с.115]. Традиційно виділяють чотири типи темпераменту: сангвінічний, флегматичний, холеричний, меланхолійний.

Одним з актуальних напрямів досліджень у психології є вивчення психологічних властивостей темпераменту та особливостей діяльності. В умовах колективної взаємодії характеристики темпераменту людей більш істотно впливають на результат цієї діяльності, ніж коли люди працюють індивідуально.

Грунтуючись на матеріалі експерименту, ми припускаємо, що чим більше буде виражений сангвінічний тип темпераменту, тим більше буде домінувати доброзичливий тип взаємовідносин, буде наявним соціометричний статус «лідер» та менше буде виражений залежний тип міжособистісних стосунків. Чим яскравіше буде виражений холеричний тип темпераменту, тим більше буде проявлятися авторитарний, егоїстичний, агресивний типи взаємовідносин, соціометричний статус «лідер», та менше будуть виражені підозрілий, залежний, доброзичливий та альтруїстичний типи взаємовідносин. Чим яскравіше буде виражений флегматичний та меланхолійний тип темпераменту, тим більше будуть проявлятися підозрілий, залежний та альтруїстичний типи взаємовідносин, буде наявним соціометричний статус «ізолюваний» та «зневажений», а також авторитарний, егоїстичний, агресивний, підпорядковуючий типи міжособистісних стосунків [3, с.177].

Темперамент може зумовлювати й здатність до командної роботи. Так, енергійність, рішучість і лідерські якості холерика можуть бути корисними для стимулювання активності команди. Разом з тим, представники даного типу можуть мати тенденцію до домінування, що впливатиме на рівень співпраці та внесок інших учасників. Також холерики можуть мати високу схильність до конфліктів, особливо в ситуаціях, де вони вважають, що їхні ідеї чи погляди не отримують достатнього визнання.

Комунікабельність та оптимізм сангвініка можуть створювати позитивний емоційний клімат в команді, сприяти співпраці та створенню затишної атмосфери. Але, люди сангвінічного типу можуть відволікатися від завдань через бажання спілкуватися, що впливатиме на продуктивність діяльності. Сангвініки можуть уникати конфліктів, спрямовуючи свою енергію на позитивні взаємодії.

Систематичність та аналітичні здібності меланхоліка можуть допомагати вирішувати складні завдання та планувати дії команди. Хоча, тенденція до перфекціонізму може призвести до затримок у прийнятті рішень, а також створити напругу в команді. Меланхоліки можуть стикатися з конфліктами у випадках, коли їхні очікування не відповідають реальності.

Стабільність флегматика сприятиме підтримці гармонійної атмосфери в команді та стабільному виконанню завдань. Але, люди з даним типом темпераменту можуть виглядати пасивними й безініціативними. Флегматики, які мають тенденцію до спокою, самовладання, витримки будуть уникати конфліктів та шукати мирний спосіб вирішення проблем [1, с.142].

Крім того, знання типу темпераменту членів колективу сприятиме покращенню комунікації і співпраці в команді. Наприклад, екстравертні індивіди будуть мотивовані груповою діяльністю та взаємодією, тоді як інтроверти можуть бути більш продуктивними в умовах самостійної роботи. Схильність флегматика до спокійного та методичного підходу може вимагати іншого типу підходу до мотивації порівняно з енергійним холериком, який може бути стимульований викликами та конкуренцією.

Усвідомлення власного темпераменту та типу інших людей є важливим аспектом, який дозволить правильно налагоджувати взаємодію. Наприклад, у відносинах з імпульсивним холериком ефективними можуть бути тактовність та стриманість. Коли маємо справу з меланхоліком, розумно висловлювати критику винятково наодинці, використовуючи м'яку форму.

Безперечно, важливо враховувати, що кожен з типів темпераменту має «позитивні аспекти» та «потенційні виклики», розуміючи які ми зможемо мінімізувати негативні прояви темпераменту, налагодити успішну комунікацію, створити оптимальні умови для кожного члена команди, сприяючи спільному досягненню цілей.

Список використаних джерел:

1. Індивідуальність у психологічних вимірах спільнот та професій в умовах мережевого суспільства: монографія колективна / За ред. Л.В. Помиткіної, О.П. Хохліної. Київ: ТОВ «Альфа-ПСК», 2019. 270 с.
2. Мазяр О.В. Диференціальна психологія: модульний курс : навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2017. 284 с.
3. Михайлишин У. Б. Вплив темпераменту на міжособистісні стосунки підлітків. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*, 2020. № 3(3). С. 164-179.
4. Мартиняк О. Дослідження темпераменту та його впливу на особистість. Матеріали II Міжнародної студентської науково - технічної конференції «Природничі та гуманітарні науки. Актуальні питання». Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, 2019. С. 290-291

Крушевська Я.О.,

*студентка Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

*Науковий керівник: Колісник М.І.,
викладач гуманітарних дисциплін,
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ТА ПАТОГЕННІСТЬ ЕМОЦІЙНОГО СТРЕСУ

У перекладі з англійської слово "стрес" означає тиск, натяг, зусилля, а також зовнішній вплив, що створює цей стан. Стрес, що викликає негативні емоції, називається «дістресом», позитивні емоції – «еустресом» .

У 1936 році в журналі «Nature» канадський фізіолог Ганс Сельє опублікував коротке повідомлення під назвою «Синдром, що викликається різними агентами, що ушкоджують». Будучи ще студентом, Г. Сельє звернув увагу на те, що різні інфекційні хвороби починаються однаково: підвищення температури, слабкість, біль у суглобах, ломота, озноб.

Г. Сельє показав незалежність процесу пристосування організму людини від характеру впливу. Фактори, що впливають (стресори) можуть бути різними, але незалежно від своїх особливостей вони викликають в організмі людини однотипні зміни, що забезпечують адаптацію. Сукупність характерних стереотипних загальних реакцій у відповідь організму на дії подразників самої різної природи, реакцій, що мають насамперед захисне значення, була позначена Г. Сельє «як загальний адаптаційний синдром» [3, с. 184-192].

Він має певні та добре відомі стадії:

- 1) тривоги, під час якої опір організму знижується (фаза шоку);
- 2) опору (фаза адаптації), коли напруженою системою функціонування організму досягається його пристосування до нових умов, що висувають підвищені вимоги;
- 3) виснаження, у якій виявляється неспроможність захисних механізмів організму та наростає порушення узгодженості життєвих функцій, настає їх неузгодженість, дезінтеграція.

Причиною виникнення емоційного стресу може бути як позитивні, і негативні події.

Отже можна стверджувати, що значущість змін в організмі під впливом емоційного стресу велика. Стійкість до них різна у різних людей. Одні – більш схильні, інші – вельми стійкі до таких впливів. Розвиток внаслідок цих розладів клінічно виражених нервових або соматичних захворювань залежить від низки умов, до яких слід відносити психічні та біологічні особливості індивіда, соціальне оточення та характеристики подій, що викликають серйозні емоційні реакції.

Тривалий час проблема психосоматичних розладів розроблялася переважно послідовниками З.Фрейда, пропонували психогенетичну трактування цих станів, виходячи з психоаналітичної концепції [2, с. 87-105].

Виражені психосоматичні розлади різноманітні, можуть вражати практично будь-які органи та системи.

Таким чином, надлишок негативних емоцій, переживання невизначеності, зайва психоемоційна напруга є патогенними факторами та супроводжують виникнення та розвиток психосоматичної патології. Дієвими методами корекції та профілактики стресових розладів є методи психічної саморегуляції.

Далі представлені основні методики та вправи, що є ефективними засобами профілактики та корекції розладів, пов'язаних із впливом стресорів.

Подолання відчуття страху. Впоратися з почуттям страху допомагає нескладний аутотренінг, який може застосувати будь-яка людина при розвитку почуття страху.

Самоспостереження - метод, за допомогою якого можна оволодіти своїми думками, почуттями та емоціями.

Індивід повинен просто спостерігати, не критикувати, не засуджувати. Інакше, людина не зможе бачити себе такою, якою вона є насправді.

Раціональна психотерапія - психологічне переконання та формування правильного розуміння причин тимчасового погіршення психофізіологічного стану індивідуумів.

Групова раціональна психотерапія (група 15-20 осіб) може здійснюватися у будь-яких пристосованих для цього приміщеннях або на відкритому повітрі (якщо це дозволяють погодні умови).

При проведенні раціональної психотерапії психолог повинен впевненим тоном, розумно і зрозуміло пояснити з позиції вчення про вищу нервову діяльність, вчення про емоційний стрес та інші вчення причини і механізм виникнення невротичних симптомів і спостережуваних психосоматичних змін в осіб.

У процесі розмови психолог повинен довести до слухачів, що існують досить прості та дієві методи та способи зняття зайвої нервово-психічної напруги: активна та пасивна м'язова релаксація, використання деяких фармакологічних препаратів та ін.

Способи швидкого зняття психоемоційної напруги

Перепочинок. Зазвичай, коли ми буваємо засмучені, то починаємо стримувати дихання.

Чарівне слово. Перериває автоматичний потік думок за допомогою заспокійливого слова чи фрази.

Виберіть прості слова типу: світ, відпочинок, спокій, заспокоїтись, рівноважений.

Дар музики. Музика активізує праву півкулю головного мозку та звільняє від занепокоєнь та нав'язливих думок лівої півкулі.

Зняття напруги у 12-ти точках. Декілька разів на день займайтеся наступними вправами. Почніть з плавного обертання очима - двічі в одному напрямку, а потім двічі в іншому. Зафіксуйте свою увагу на віддаленому предметі, а потім переключіть його на предмет, розташований поблизу.

Дихання на рахунок 7-11. Допомагає зняти сильну фізичну напругу, не виходячи зі стресової ситуації.

Дихайте дуже повільно та глибоко, причому так, щоб весь цикл дихання займав близько 20 секунд.

Розминка. Спробуйте висловити свої почуття у фізичних вправах. Навіть коротка активна дія (наприклад, кілька присідань) підніме ваш тонус та змінить настрій.

Відвернення уваги. Це спосіб позитивного відволікання, який блокує стресові думки і почуття.

Самосприйняття. Зупиніться на хвилину і подумайте про те, що Ви повинні подобатися і самому собі. Складіть список Ваших, безперечно, цінних якостей.

Дані досліджень показують, що й люди інтерпретують подію як виклик, їх здоров'я не виявляється несприятливого впливу; коли ж вони бачать у ньому загрозу, це може несприятливим чином відбиватися з їхньої здоров'я, призводячи до розвитку психосоматичних реакцій.

Крім того, активні методи психічної саморегуляції (такі як аутогенне тренування) є ефективними методами корекції стресових розладів, покращення функціонального стану організму, які благотворно впливають на самопочуття, активність, настрої.

Список використаних джерел:

1. Мірошниченко Н. В. Соматоформні розлади (клініка, діагностика, патогенетичні механізми, принципи відновлюючої терапії): [дис. ... д. мед. н.]. Харків, 2006. 385 с
2. Панок В. Г. Основи практичної психології: [підруч. ; вид. 2-ге, стереотип.]. Київ: Либідь, 2001. 536 с.

Лопушанський Д.В.,

*студент I курсу спеціальності 053 Психологія
ВСП Кам'янець-Подільський фаховий коледж*

НРЗВО «Кам'янець - Подільський державний інститут»

Науковий керівник: Загалевиц В.Л.,

викладач суспільних дисциплін

голова циклової комісії соціальної роботи,

психології та фізичної реабілітації

Україна, м. Кам'янець – Подільський

ЗНАЧЕННЯ СИЛИ ВОЛІ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОСОБИСТОСТІ

Історія еволюції поняття "воля" свідчить про глибокий зв'язок цієї проблематики з онтологічним і гносеологічним статусом особистості, межами індивідуальної свободи та відповідальності людини, а також з позитивним і негативним змістом і значенням волі, свободи та свободи волі. Вивчення регуляторних систем особистості стало одним із найбільш актуальних і перспективних напрямків сучасної психології [1].

Поняття "особистість" описує людину як активного учасника соціальних відносин. Під час виконання різних видів діяльності та подолання зовнішніх і внутрішніх перешкод, людина формує у собі вольові якості, які визначають її

як особистість і мають велике значення для навчання, праці, саморозвитку та інших аспектів [1]. Процес формування вольових характеристик не припиняється із віком; вони продовжують розвиватися під час самостійної трудової діяльності. Таким чином, успішність формування вольових якостей особистості визначається весь час виховання людини. Це пояснює, чому воля часто розглядається як одна з центральних і ключових характеристик особистості. Можна стверджувати, що становлення волі є процесом становлення суб'єкта, здатного до самовизначення і саморозвитку. Кирпенко Т.М.

Таким чином воля проявляється, коли особа може обдумати свої прагнення та побудувати внутрішній висновок, піднятися вище за самі ці потяги і усвідомити себе як суб'єкт, що володіє конкретними прагненнями, але не є безумовно підданою їм, але може вибирати серед них. Таким чином, виникнення волі пов'язане з самовизначенням людини, з процесом самотворення особистості, коли людина свідомо обирає свою поведінку і несе відповідальність за неї [2, с. 264].

Вірно, процес саморозвитку є цілеспрямованою діяльністю особистості, яка передбачає свідоме, вольове керування власним розвитком. Це включає в себе вибір цілей, шляхів і засобів самовдосконалення, у відповідності до життєвих установок. Важливим елементом саморозвитку є внутрішні вольові зусилля особистості. Серед ключових вольових якостей, які визначають цей процес, можна вказати цілеспрямованість, рішучість, сміливість, мужність, ініціативність, наполегливість, самостійність, витримку та дисциплінованість. Ці риси відображають активний характер особистості в її власному розвитку та досягненні поставленої мети[1].

Воля виконує наступні функції:

1. Спонукальна і спрямовуюча на на досягнення визначеної мети воля проявляється під час подолання труднощів. Вольова активність вирізняється вищим рівнем абстракції, що вказує на виходження за межі початкових цілей і врахування вимог ситуації.

2. Гальмівна функція волі виявляється в стримуванні небажаної активності, мотивів і дій, які не збігаються зі світоглядом, ідеалами і переконаннями особистості.

3. Регулююча функція виражається у здатності до свідомої регуляції дій, психічних процесів і поведінки, спрямованої на подолання перешкод. Ця здатність дозволяє людині довільно саморегулювати свої внутрішні процеси, роблячи її відносно незалежною від зовнішніх обставин. В результаті воля перетворює людину в активного суб'єкта, який свідомо та довільно впливає на власну поведінку та реагує на виклики оточуючого світу.

4. Вольова регуляція відіграє розвивальну функцію, орієнтовану на удосконалення суб'єкта у його поведінці, діяльності та зміну власної особистості. Основна мета волі полягає в підвищенні ефективності діяльності, шляхом вибору оптимальних дій в ситуаціях конфлікту цілей і мотивів, свідомої зміни сенсу дій, а також регулювання психічних станів і процесів. На сьогоднішній день вважається, що воля може бути трактована як системна

якість, що відображає всю особистість у вигляді самостійної та ініціативної активності, і в якій розкриваються механізми цієї саморегуляції [1].

В психології воля часто визначається кількома ключовими аспектами:

1. Вольові якості особистості: основні риси, що характеризують волю, включають ініціативність, самовладання, витримку, наполегливість, рішучість, цілеспрямованість та інші аналогічні якості.

2. Довільна регуляція тобто свідомо регуляція поведінки та психічних процесів. Особа, обладнана волею, може свідомо керувати своєю поведінкою та реакціями на зовнішні подразники.

3. Вольові дії: усвідомленість, цілеспрямованість, подолання перешкод, ініціація дії, наявність вольового зусилля, а також відсутність залежності від актуальної потреби.

Ці аспекти спільно визначають волю як важливий психічний феномен, що включає в себе як внутрішні властивості особистості, так і процеси свідомого управління та дії в реальному світі [1].

Жодна з окремих ознак не є достатньою для повного розуміння змісту волі. Замість цього, вольова дія визначається комплексом різних аспектів, які взаємодіють та спільно виробляють специфіку волі. Врахування вольових якостей, довільної регуляції та вольових дій дозволяє нам отримати більш повне уявлення про цей психічний процес. Це відображає складність і багатогранність явища волі у психології.

Воля - це свідоме управління людиною своєю діяльністю та поведінкою, що виявляється у прийнятті рішення, подоланні труднощів і перешкод на шляху досягнення мети, виконання поставлених завдань [2, с. 264].

Сила волі визначається як здатність людського розуму контролювати власні дії та адекватно реагувати на навколишні впливи. Цей аспект грає важливу роль у формуванні характеру та досягненні успіху в житті. Особа із розвинутою силою волі може майстерно керувати своїми емоціями та самостійно визначати свій шлях у житті [3, с.3 66].

Зауважимо, що самоконтроль є важливою складовою сили волі, оскільки він сприяє стримуванню імпульсів та уникненню спокус. Люди з сильною волею здатні не лише відмовлятися від негативних звичок, а й формувати позитивні звички, що сприяють особистісному зростанню.

Сила волі набуває особливого значення у керуванні власним часом та плануванні завдань. Вона дає змогу особі фокусуватися на важливих справах, навіть у випадку великої кількості відволікань навколо. Здатність зберігати увагу і наполегливість є визначними рисами сильної волі

Люди з розвинутою силою волі здатні подолати труднощі, які можуть здатися непереможними для інших. Вони знають, як знаходити в собі внутрішній резерв, навіть у найскладніших моментах. Сила волі допомагає не впадати у відчай і продовжувати боротьбу.

Сила волі також виявляється в здатності вибирати довгострокові вигоди над тимчасовими задоволеннями. Це означає готовність відмовитися від миттєвого задоволення на користь більш значущих цілей. Люди з сильною волею можуть витримувати спокуси, що допомагає їм досягати великих результатів у різних аспектах життя.

Сила волі відіграє ключову роль у формуванні характеру та самовизначенні. Особа, яка обладнана цією якістю, здатна ефективніше подолати життєві труднощі та максимально розкрити свій потенціал. Її впевненість у собі та власних здібностях впливає на загальний стан її психічного благополуччя. Еволюція сили волі є неперервним процесом самовдосконалення. Цей процес включає у себе усвідомлення власних слабкостей і активну роботу над їх подоланням. Постійна практика самоконтролю та постійне прагнення до власного вдосконалення виступають як ключі до розвитку цієї значущої якості.

Сила волі є ефективним інструментом для подолання стресу та перешкод, які можуть зустрічатися в житті. Людина з вираженою силою волі вміє знаходити позитивні вирішення, навіть у найважчих обставинах. Вона не скаржиться на умови, але активно шукає шляхи розв'язання проблем.

Формування даної якості позитивно сприяє на досягнення кар'єрних цілей. Лідери зазвичай володіють високим рівнем сили волі, що дозволяє їм приймати важливі рішення, керувати командою та досягати стратегічних цілей. Володіння волевою характеристикою допомагає у збереженні позитивного ставлення до життя навіть у складних життєвих обставинах. Вона формує стійкість та впевненість, допомагаючи особистості долати труднощі, не втрачаючи оптимізму [3 с. 365 – 390.].

Так, сила волі грає визначальну роль у досягненні фізичної форми, спортивних цілей та реалізації фінансових планів. Ось як вона впливає на ці аспекти:

1. Фізична форма та спортивні досягнення: сильна воля допомагає витримувати важкі тренування, особливо ті, що вимагають великих зусиль та відданості. Люди з вираженою силою волі здатні досягати спортивних цілей, витримуючи труднощі та дотримуючись розкладу тренувань.

2. Фінансова дисципліна та досягнення цілей, що проявляється у плануванні бюджету та інвестиції та управління фінансами. Сильна воля допомагає визначати фінансові цілі та розробляти плани для їх досягнення, можуть дотримуватись обмежень бюджету та уникати зайвих витрат.

Спроможність взяти під контроль власні дії та приймати обдумані рішення є ключовою для успіху в будь-якій галузі, включаючи фізичну активність та фінансове планування. Сила волі впливає на міжособистісні відносини, зроблюючи їх більш конструктивними та стійкими таким чином:

1. Розвиток терпіння: сильна воля допомагає людині керувати своїми емоціями та виявляти терпіння в ситуаціях конфлікту. Вона може стримувати негативні реакції та шукати конструктивні способи вирішення проблем.

2. Вміння слухати: люди з сильною волею часто мають здатність уважно слухати погляди інших. Вони не тільки висловлюють свої думки, а й відкриті до розуміння точок зору інших.

3. Емпатія та здатність взаємодіяти: сила волі може допомагати розвивати емпатію та здатність взаємодіяти з іншими. Люди з вираженою волею можуть легше знаходити компроміси та працювати над спільними рішеннями.

4. Контроль над реакціями: сильна воля дозволяє утримувати емоції та уникати непродуктивних реакцій у важливих моментах міжособистісних

взаємодій. Це сприяє збереженню спокою та об'єктивності в конфліктних ситуаціях [4].

Узагальнено, сила волі сприяє побудові позитивних відносин, оскільки вона допомагає керувати власними емоціями, реагувати на конфлікти конструктивно та взаємодіяти з іншими з високим рівнем терпіння та розуміння.

Так, сила волі може мати значний психологічний вплив на емоційне благополуччя особистості. Люди з розвинутою силою мають контроль над емоціями, є стійкими у труднощах, дотримуються позитивних звичок, досягають особистих цілей, конструктивно вирішують проблеми [4].

Сильна воля дозволяє людині свідомо контролювати свої емоції. Вона може вчити утримуватися від спонтанних реакцій на стресові ситуації, що сприяє покращенню емоційної стійкості та зменшенню ризику виникнення негативних емоцій.

Люди з сильною волею мають тенденцію легше долати труднощі та зберігати позитивний настрій, навіть у важких обставинах. Це може позитивно впливати на емоційне самопочуття.

Сила волі допомагає утримуватися від негативних звичок та сприяє формуванню позитивних. Це може включати в себе здатність до регулярної фізичної активності, збалансованого харчування та інших здорових звичок, що сприяють емоційному благополуччю.

Сила волі є джерелом внутрішньої мотивації. Вона допомагає визначити свої цілі та наполегливо працювати над їхнім втіленням у життя. Відомо, що сила волі має соціальний вплив, сприяючи розвитку етичних цінностей та взаєморозуміння в громаді. Люди, які дотримуються принципів та володіють силою волі, сприяють побудові позитивного соціуму.

Таким чином, психічний феномен «сила волі» має велике значення на формування особистості в різних аспектах, відзеркалюючи себе в різних сферах життя та взаємодіючи з іншими характеристиками особистості.

- **Саморегуляція.** Сила волі дозволяє особі самостійно регулювати свою поведінку, емоції та думки. Це може включати в себе вміння контролювати власні реакції на стресові ситуації, керувати негативними емоціями та встановлювати позитивні звички.

- **Цілеспрямованість та досягнення мети.** Сильна воля допомагає у встановленні конкретних цілей і впевнено крокувати до їх досягнення. Це може сприяти активному розвитку і досягненню успіху в різних сферах життя, таких як навчання, робота чи особистий розвиток.

- **Стійкість у подоланні труднощів.** Людина із сильною волею має більшу ймовірність подолати труднощі та зберегти мотивацію в умовах викликів. Вона виробляє в собі наполегливість і витримку, що сприяє подоланню труднощів і зміцнює характер.

- **Формування характеру.** Сила волі впливає на формування характеру, оскільки особа, яка вміє контролювати власні дії та приймати свідомі рішення, розвиває в собі якості, які визначають її особистість.

- **Спілкування та міжособистісні відносини.** Сила волі може впливати на спосіб, яким особа взаємодіє з іншими. Вона може розвивати в собі вміння

контролювати емоції під час конфліктів, встановлювати межі та виявляти ініціативу у взаємодії з оточуючими.

Загалом, сила волі грає важливу роль у формуванні стійкої, визначеної та успішної особистості. Сильна воля може допомагати особі досягати своїх особистих та професійних цілей. Реалізація цих цілей може приносити задоволення та позитивні емоції.

Люди з розвинутою силою волі часто виявляють більш конструктивні підходи до вирішення проблем. Це може сприяти зменшенню рівня стресу та покращенню емоційної стабільності

Список використаних джерел:

1. Кирпенко Т.М. *Функція волі в процесі саморозвитку особистості*. URL: <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v7/i42/14.pdf>.
2. Максименко С. Д. *Загальна психологія. Підручник. Вид 2*. Вінниця: Нова Книга, 2004. 704 с.
3. Скрипченко О. В, Волинська Л. В., Огороднійчук З. В. *Загальна психологія. Підручник*. Київ: Либідь, 2005, 464 с.
4. Що таке сила волі і як її розвинути? URL: <https://tsn.ua/lady/psychologia/ona/scho-take-sila-voli-i-yak-yiyi-rozvinuti-1609873.html>

*Маковецький О.Л.,
студент Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
Науковий керівник: Марчак Т.А.,
кандидат філологічних наук, доцент,
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ФАКТОРИ ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КОРЕКЦІЙНОГО ВПЛИВУ

Ефективність корекційного впливу може бути оцінена з точки зору:

- дозволу реальних труднощів розвитку;
- постановки цілей і завдань корекційної програми.

Необхідно пам'ятати, що ефекти колекційної роботи проявляються протягом достатньо тривалого часового інтервалу: в процесі роботи, до моменту завершення і т.д. Так, корекційна програма може не претендувати на повне вирішення труднощів розвитку, а ставити більш вузьку мету в обмеженому часовому інтервалі. Оцінка ефективності корекції може змінюватися в залежності від того, хто її оцінює, оскільки позиція учасника корекційного процесу в значній мірі визначає підсумкову оцінку її успішності. Наприклад, для клієнта основним критерієм успішності своєї участі в програмі буде емоційне задоволення від занять і зміну емоційного балансу в цілому на користь позитивних почуттів і переживань.

Для психолога, відповідального за організацію та здійснення корекційної програми, головним критерієм оцінки стане досягнення поставлених у програмі цілей.

Для осіб з оточення клієнта ефективність програми буде визначатися ступенем задоволення їх запити, мотивів, які спонукали звернутися за психологічною допомогою, а також особливістю усвідомлення ними проблем і що стоять перед ними завдань, безпосередньо пов'язаних з проблемами клієнта.

Аналіз факторів та умов, які впливають на ефективність корекційної роботи, показав, що істотне значення для досягнення запланованого ефекту має інтенсивність корекційних заходів.

Корекційні заняття повинні проводитися не менше 1 разу на тиждень тривалістю 1-1,5 год. Інтенсивність корекційної програми визначається не тільки тривалістю часу занять, а й насиченістю їх змісту, різноманітністю використовуваних ігор, вправ, методів, технік, а також мірою активної участі в заняттях самого клієнта.

На успішність корекційної роботи впливає пролонгованість корекційного впливу. Навіть після завершення корекційної роботи бажані контакти з клієнтом з метою з'ясування особливостей поведінки, збереження колишніх або виникнення нових проблем у спілкуванні, поведінці та розвитку. Бажано здійснювати контроль і спостереження кожного випадку хоча б протягом 1-2 місяців після завершення корекційних заходів.

Ефективність корекційних програм суттєво залежить від часу здійснення впливу. Чим раніше виявлено відхилення і порушення в розвитку, розпочата корекційна робота, тим більша ймовірність успішного вирішення труднощі розвитку.

У міру поширення психокорекційної допомоги питання про оцінку її ефективності стає все більш актуальним. Це відноситься як до тимчасових аспектам роботи психолога (швидке й ефективне вплив), так і до якості корекційної роботи.

Для того щоб можна було говорити про порівняння результатів корекційного впливу, необхідно пам'ятати наступне:

- оцінка ефективності корекційного впливу потребує чіткого визначення методів. У практиці часто дуже важко виділити якийсь один метод, так як у корекційних цілях більшість психологів використовують поєднання різних методів;

- навіть один і той же метод в руках спеціалістів різної кваліфікації дає різні результати. Для порівнянної оцінки ефективності вивчення ефективності повинно проходити на гомогенному матеріалі, причому група клієнтів повинна формуватися як випадкова вибірка, що є досить складним з практичної та етичної точок зору;

- оцінку роботи повинні давати незалежні експерти, незалежні фахівці, при цьому доцільно, щоб експерт не був би обізнаний про застосовуються методи, що виключало б можливий вплив на його оцінку власних уявлень про метод;

- слід враховувати структуру особистості психолога, ступінь вираженості у нього якостей, необхідних для прогнозування успішності впливу;

- необхідно порівнювати безпосередні та віддалені результати психокорекційного впливу (це особливо важливо при особистісно-

орієнтованому вплив); необхідно враховувати теоретичні передумови психолога, що впливають на його професійні цілі і завдання, а також ставлення психолога до професії і його уявлення про свої професійні якості;

- при груповій формі корекційної роботи необхідно враховувати професійні можливості психолога, спрямовані на використання своїх індивідуальних якостей для оптимізації психокорекційного впливу, оптимальний рівень активності психолога при роботі з групою, його об'єктивне значення в залежності від фази розвитку групи.

Список використаних джерел:

1. Васьківська С. В. Основи психологічного консультування: підручник. 2-ге вид. Київ: Ніка-Центр, 2011. 424 с.
2. Яценко Т.С. Психологічні основи групової психокорекції. Київ: Либідь, 1996. 264 с.

Марчук Р.Б.,
студентка Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
Науковий керівник: Жилик Н.В.,
кандидат психологічних наук, доцент
Україна, м. Кам'янець-Подільський

ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОТИПУ ГВАЛТІВНИКА З ВИКОРИСТАННЯМ ПОЛІГРАФА

Першою в історії спробою традиційно вважають виокремлення певних типів злочинців у межах антропологічної теорії Ч. Ломброзо. З-поміж інших типів злочинців, а саме: природжених; «злочинців унаслідок божевілья», до яких належали психопати й ті, хто страждав на психічні аномалії; випадкових; звичних, – автор теорії виокремлював злочинців із пристрасті, яких умовно можна віднести до типу гвалтівника [1, с.152].

Реалізація спроби побудувати всеосяжну класифікацію типів особистості на початку минулого століття дала змогу О.Ф. Лазурському також вирізнити окремий тип особистості гвалтівника. В основі запропонованої ним «психосоціальної в широкому розумінні» класифікації принцип активного пристосування особистості до навколишнього середовища, що містить не тільки речі, природу, людей, а й ідеї, духовні блага, естетичні, моральні та релігійні цінності. Використання вказаного принципу зумовлює наявність у класифікації двох головних розділів: за психічним рівнем, який, своєю чергою, поділений на три підрозділи (*нижчий, середній, вищий*), а також за психічним змістом [2, с.161].

Отже, О.Ф. Лазурський виокремлює: чисті, комбіновані, спотворені та перехідні типи особистостей різних рівнів. У нижчому підрозділі класифікації спотворених типів особистості автор відзначає активний спотворений тип (гвалтівники), що, зрештою, представлений двома типами: безладні гвалтівники та зосереджено-жорстокі [2, с. 161].

Типологія сексуальних насильників за Н. Точем містить шість типів особистості гвалтівників, серед них: той, що підтримує власну репутацію (докладає якомога більше зусиль для переконання оточення та себе у власній значущості й авторитетності); той, що захищає власну репутацію (намагається захиститися від зневаги оточення, здебільшого наявної суто в його уяві); егоїстичний (упевнений, що люди існують тільки для його обслуговування; спалахи агресії виникають унаслідок відмови інших підкорятися); той, що захищає власний «статус» (агресію уявляє безпосереднім атрибутом притаманної йому соціальної ролі); хулігани та садисти (отримують задоволення від знущань над іншими, навмисно обирають жертву, слабшу за себе); той, що захищає себе (відчуває себе слабшим за інших (потенційною жертвою) та виявляє агресію першим, щоб не стати жертвою) [1, с.155].

Дослідники виокремлювали вісім типів особистості насильника та насильницької сексуальної поведінки, а саме: «мисливський» тип (раптово нападає на незнайомих жінок); «регресивний» тип (гвалтує дівчаток-підлітків 7–14 років); «тотально самостверджувальний» тип (одночасно зі згвалтуванням жінок учиняє вбивство чи побиття чоловіка, що перебував поряд із нею); «конформний» тип (чинить насильство під впливом групи); «афективний» тип (гвалтує малолітніх дівчаток до семи років чи жінок похилого віку); «імпульсивний», чи «ситуативний», тип (учиняє згвалтування за сприятливих для цього умов); «пасивно-грайливий» тип (скоює насильство у відповідь на провокативну поведінку жертви та внаслідок невміння вийти з ситуації, що склалася); «відкинутий» тип (людина з фізичними чи психічними вадами, розумовою відсталістю, що вдається до насильства як до єдиного можливого шляху задоволення сексуальних потреб).

Відомий український кримінолог О. М. Джужа, досліджуючи проблему запобігання злочинам, пов'язаним із сексуальним насильством, відзначає типологію сексуальних злочинців, запропоновану Р. Гебхардом. Вона передбачає такі категорії злочинців: *гвалтівники-нападники* – найбільш поширений тип сексуальних злочинців. Вони виявляють ворожі почуття до жінок. Зазвичай у анамнезі мають передісторію насильства і схильні обирати жертвами незнайомих жінок; *аморальні злочинці* (термін використовується на позначення другого типу сексуальних злочинців). Чоловіки цього типу не ставлять вороже до жінок, але розглядають їх як суто сексуальний об'єкт, чия роль у житті полягає в забезпеченні сексуального задоволення; *п'яні гвалтівники*. Цей різновид злочинців близький до аморального типу; *експлозивні гвалтівники*. Іноді це законслухняні громадяни, іноді злочинці, але всі вони виявляють елементи психотичних реакцій у поведінці, а сексуальна агресія виникає раптово і непрогнозовано; *гвалтівники з подвійними моральними стандартами*. Вони поділяють жінок на «гарних», до яких варто ставитися з повагою, і «поганих», які не мають права вимагати до себе поважного ставлення; *інші* типи гвалтівників. До цієї категорії віднесено приблизно кожного третього гвалтівника. Вона становить собою різні комбінації перших п'яти типів. До неї належать також психічно й розумово неповноцінні особи. Вищенаведені типології особистості суб'єкта згвалтування надають можливість констатувати їх різноманітність та різнобічність [1, с. 156].

Рухаючись у ногу із часом та використовуючи різні методи і технології у розслідуванні та розкритті злочинів, в тому числі і зґвалтувань, правоохоронці використовують у своїй діяльності поліграф.

Поліграф – це засіб вимірювання, реєструючий психофізіологічні реакції на висунуті людині стимули (питання, картинки). Він синхронно реєструє параметри дихання, серцево-судинної активності, електричної активності шкіри, формуючи дані в поліграми. По ній складається звіт.

Коли людина бреше, її пам'ять змушує тіло говорити правду - певними психофізіологічними реакціями організму, які в комплексі реєструють давачі поліграфа і відображають на поліграмі.

Перший крок у популяризації інструментальної детекції нещирості зробив засновник антропологічного напрямку в кримінології і кримінальному праві, видатний італійський психіатр Чезаре Ломброзо. У 1902 році Ломброзо залучили до розкриття зґвалтування дівчинки з летальним результатом, вдалося довести невинність.

Реєстрація пульсу проходила без змін при демонстрації фото дітей, в тому числі вбитої дівчинки. Інструментальні методи почали активно вивчатися, удосконалювалися плетизмографією (динаміка обсягу частин тіла при прискоренні кровотоку в судинах), сфігмографією (коливання стінок кровоносних судин, пульс, кровообіг).

Сучасні фізіологічні і психофізіологічні дослідження показали, що основна лінія того чи іншого рішення, тої чи іншої форми поведінки складається на основі неусвідомлюваного емоційного ставлення до конкретної події, тонічних імпульсів ретикулярної форми. Нова кора, власне-субстанція усвідомлення, розуміння того, що відбувається, здійснює інтелектуальні операції, що потребують словесних символів.

Підсвідомість психічно здорової людини є апіорі правдивою, тобто відповідь обстежуваного, підготовлена на рівні підсвідомого, завжди відображає істину. Наведені дані мають особливе значення для встановлення закономірностей поведінки людини. Вони показують провідне значення неусвідомлюваних реєстрів психіки у підготовці типів відповідей і обмежену роль усвідомлюваної сфери у внесенні коректив в уже підготовлений варіант відповіді.

Свідома, вербалізована відповідь, може бути як правдивою, такою, яка підтверджує підготовлених на неусвідомлюваному рівні відповіді, так і «неправдивою», такою, що суперечить відповіді, підготовленій на неусвідомленому рівні. Однак лише елементарними конфліктами у відповіді свідомого та підсвідомого неможливо пояснити сили фізіологічного відклику на стимул, пред'явлений у ході поліграфічного дослідження [3, с. 117].

Свого часу, зазначаючи велике значення слова, І.П. Павлов говорив: «Слово, завдяки всьому попередньому життю дорослої людини, зв'язане зі всіма зовнішніми і внутрішніми подразниками, що надходять у великі півкулі, всіх їх сигналізує, всіх їх замінює і тому може викликати всі ті дії, реакції організму, які зумовлюють ці подразнення».

Складне змістовне і узагальнююче значення слова зумовлює ту силу, із якою воно як реальний умовний подразник впливає на процеси вищої нервової діяльності людини. Вища нервова діяльність людини в значній мірі соціально детермінована, тому у сумісній діяльності першої та другої сигнальних систем відображення також і соціальне середовище. При цьому на

діяльність першої сигнальної системи, як і на діяльність другої сигнальної системи, також впливає соціум. Вони обидві у своїй сумісній роботі впливають на вегетативну діяльність людського організму, забезпечуючи його динамічну цілісність.

У силу цього історично сформована мовленнєва система може викликати в організмі людини різноманітні реакції, які об'ємно реєструються за допомогу поліграфа [3, с. 122].

Таким чином, можна підсумувати, що фізіологічна реакція обстежуваної особи на психологічні стимули, що пред'являє поліграфолог, зумовлена і конфліктами у відповіді її свідомого та підсвідомого, і характером особливості значимості питання, що, в тому числі, ґрунтується на її попередньому досвіді.

До основних складників, що зумовлюють силу фізіологічного відклику обстежуваної особи на психологічні стимули, які пред'являє у ході поліграфічної перевірки поліграфолог, відносяться: загальний фізичний і психічний стан обстежуваного в момент обстеження. Чим він кращий тим, ширша база, більше потенціалу для яскравої реакції. Образно кажучи – біопсихічна складова є «м'язом реакції»; типологія вищої нервової діяльності обстежуваного, ступінь її збалансованості і виразності збуджувальних/гальмівних процесів. При збалансованості та достатній виразності реакції чіткі, не «зашумлені», при незбалансованості і виразності – навпаки, згладжені або «зашумлені»; ступінь бажання обстежуваного приховати правду. Чим сильніше обстежуваний хоче приховати правду, тим яскравіша реакція на питання, яким вона встановлюється. І навпаки, недостатня вмотивованість у прихованні правди має наслідком невиразну реакцію або її відсутність; точність питання, яке ставить спеціаліст. Однозначне, зрозуміле, точне, коротке, змістовно емнісне питання, мов гострий ніж пронизує навіть найбільш грамотну і чітко вибудовану із неправди оборону обстежуваного; ступінь особистої значимості для обстежуваного як конкретного питання спеціаліста, так і само поліграфічної перевірки. Наприклад, серед спеціалістів навіть побутує думка, що при високому професійному рівні тестувати по кримінальним справам не тільки цікавіше, але й певною мірою простіше, оскільки обстежувани, на відміну від кадрових тестувань, більш вмотивовані у кінцевому результаті.

Із цим складно не погодитись, адже наслідки негативного висновку по скринінгу і кримінальному розслідуванню значно відрізняються [3, с. 123].

Список використаних джерел:

1. Джужа О.М. *Запобігання злочинам, пов'язаним із сексуальним насильством: монографія*. Київ: Атіка, 2009. 240 с.
2. Познышев С.В. *Криминальная психология: Преступные типы. О психологическом исследовании личности преступника*. Москва: ИНФРА-М, 2007. 302 с.
3. Морозова Т.Р. *Поліграфологія: підручник*. Харків: Естет-принт, 2019. 117 с.
4. *Методика виявлення прихованої інформації у поліграфічних дослідженнях: монографія*. Київ: Алерта, 2023. 215 с.
5. Чайченко Г.М. *Фізіологія вищої нервової діяльності: підручник*. Київ: Либідь, 1993. 218 с.

Морзун В.В.,
здобувач вищої освіти,
Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
Науковий керівник: **Палилюк О.М.,**
кандидат історичних наук, викладач
Україна, м. Кам'янець-Подільський

ПСИХОЛОГІЧНІ МЕТОДИКИ В ОЗДОРОВЛЕННІ ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ ПІСЛЯ ТРАВМАТИЧНИХ ПОДІЙ

Дитячий вік — період життя, коли психоемоційний розвиток знаходиться на піку своєї активності, а уразливість душі може бути великою. Травматичні події, такі як катастрофи, втрата близьких, насильство чи інші тяжкі життєві обставини, можуть викликати глибокі психологічні травми, які впливають на фізичне та психічне здоров'я дитини.

В останні роки психологічні методики в оздоровленні дітей та підлітків після травматичних подій знаходять все більше визнання і застосування. Ці методики базуються на глибокому розумінні психічних процесів молоді та здатністю адаптуватися до їхніх індивідуальних потреб і особливостей. Вони надають можливість дітям та підліткам знайти внутрішні ресурси для подолання травми, відновлення душевного рівноваги та повернення до повсякденного життя з новим почуттям сили та надії.

Розглядаючи цю тему, ми поглибимося у світ психології, де спільно з професіоналами знаходяться ефективні методи відновлення душевної гармонії та здоров'я для тих, хто пережив тяжкі травми у дитинстві та юності [2].

Психологічна допомога дітям та підліткам після травматичних подій вимагає особливої чутливості та інноваційних підходів. Однією з цікавих та дієвих методик є "методика історій". Вона ґрунтується на використанні розповідей, казок або історій, які допомагають дитині відчути, що вона не сама зі своїми почуттями та досвідом. Ці історії можуть включати персонажів, які зіткнулися з подібними викликами та знаходять способи подолання.

Ще однією захоплюючою методикою є "творчість через відновлення". Діти та підлітки можуть використовувати різні художні техніки — малювання, ліплення, письмо — щоб виразити свої почуття та дослідити нові способи взаємодії зі світом навколо. Ця методика не лише допомагає відновити психологічний баланс, але й стимулює креативність та самовираження.

Крім того, групова терапія з використанням різноманітних інтерактивних ігор може бути ефективним способом підтримки. Вона дозволяє дітям та підліткам спілкуватися, ділитися своїми досвідами та знаходити спільні шляхи відновлення [1].

Таким чином, за допомогою креативних та інноваційних підходів у психологічній допомозі можна досягти значущих результатів у відновленні душевного здоров'я та благополуччя молодих людей після травматичних подій.

Психологічні методики в оздоровленні дітей та підлітків після травматичних подій є відповіддю на виклик надання комплексної допомоги молоді в період їхнього життя, коли вони найбільш вразливі. Інноваційні підходи, такі як "методика історій" або "творчість через відновлення", не лише допомагають дітям впоратися зі своїми емоціями, але й активізують їхні внутрішні ресурси для подолання труднощів. Групова терапія та інтерактивні ігри, у свою чергу, формують атмосферу підтримки та взаємодопомоги, дозволяючи молоді відчути себе частиною спільноти, яка розуміє та підтримує. Завдяки цим методикам, психологи та спеціалісти здоров'я можуть надавати ефективну допомогу у процесі відновлення, допомагаючи дітям та підліткам знову знайти радість, спокій та впевненість у своєму майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Мартіна Мюллер. Якщо ви пережили психотравмуючу подію / пер. з англ. Діана Бусько; наук. ред. Катерина Явна. (Серія «Сам собі психотерапевт»). Львів: Видавництво Українського католицького університету: Свічадо. 2014. 120 с.
2. Особистість у розвитку: психологічна теорія і практика: монографія / за ред. С. Д. Максименка, В. Л. Зливкова, С. Б. Кузікової. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2015. 430 с.

Пилипчук І.В.,

*студентка Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

*Науковий керівник: **Столяренко О.Б.,**
кандидат психологічних наук, викладач
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Психологічні дослідження, проведені вітчизняними вченими І. Бехом, Л. Божович, В. Волошиною, С. Занюком, М. Матюхіною, О. Малихіною, О. Скрипченко, С. Муратовим, Л. Славіною глибоко розкривають особливості мотивів учбової діяльності учнів молодшого шкільного віку, виявляють специфіку мотивації учіння як багаторівневої системи, обґрунтовують її зв'язок з успішністю учнів, їх адаптацією до школи, загальним рівнем їх навчальних досягнень.

Вітчизняні вчені одностайні у тому, що мотивація учбової діяльності у школярів не є постійною, а має свої вікові особливості. На початковому етапі шкільного навчання провідною є мотивація вступу до школи. Дітям подобається шкільна форма, портфель, цікаво сидіти за партою, мати підручники, приваблює шкільна ситуація: наявність учителя і учнів, клас з його атрибутикою. Психологи (Л. Божович, Л. Виготський) визначають це новоутворення як «внутрішню позицію школяра», яка полягає у потребі дитини

відвідувати школу, зайняти нову позицію серед оточуючих. Метою відвідування школи може бути як навчання, так і відвідування школи задля виконання ролі школяра.

Деякі наукові факти свідчать про недостатню дослідженість питання психологічних особливостей мотивації навчальної діяльності учнів молодшого шкільного віку, але ми вбачаємо великий потенціал виховання підростаючого покоління.

Звертаючи увагу на етичні та гуманістичні питання Г. Сковорода [5, с. 528] вказує, що у вихованні чеснот, таких як вдячність, дружба, любов, пристойна поведінка, готовність до самопожертви, щирість та доброту, і людське ставлення у стосунках дітей, можуть виховати педагоги, що самі ними досконало володіють.

М. Вороніна [1, с. 22] виявила, що до кінця дошкільного дитинства у майбутнього учня складається досить стійка мотивація здійснення учбової діяльності. Вчена вважає, що потребами, які спонукають дитину дошкільного віку до навчання, може бути престиж (підвищення свого соціального статусу), прагнення до дорослості, бажання не відставати у виконанні соціальних ролей від своїх ровесників.

На думку С. Парфілова [4, с. 68], своєрідність мотивації у молодших школярів виявляється у їх готовності виконувати всі вимоги вчителя. Учні початкових класів розглядають учбову діяльність як суспільно важливу і необхідну. Їм подобається виконувати завдання педагога, отримувати оцінки. Дослідження свідчать, що маленьким школярам не подобається, коли їм не задають уроків, не дають конкретних завдань. У таких випадках порушується погляд учнів молодших класів на навчання як на серйозну діяльність.

У навчальній діяльності педагогу слід враховувати вікові особливості учнів молодшої школи, і, насамперед, усвідомлювати, що ефективне навчання буде відбуватись тоді, коли дитина буде в ньому зацікавлена, а викликати інтерес можна за допомогою різних ресурсів – використовувати у навчальному процесі ігри, мультимедію, кросворди та загадки, історії, музику тощо. Використання цікавих матеріалів стане основою для формування навчальної мотивації в учнів молодших класів.

Н. Рудюк [6, с. 46], досліджуючи навчальну мотивацію першокласників, переконує, що значну мотиваційну роль відіграють і одержувані учнями оцінки. На початкових етапах навчання вони сприймаються учнями як оцінки за їх старання та ті зусилля, яких вони доклали, а не за якість виконаної роботи.

Як показали результати досліджень С. Занюка [2, с. 146], не всі мотиви однаково усвідомлюються молодшими школярами. До слабо усвідомлюваних відносять мотиви обов'язку і відповідальності, хоча саме вони реально спонукають до навчання. Недостатньо розвинена воля не дає можливості молодшим школярам довго утримувати енергію сформованого наміру.

В. Кириленко [3, с. 52], перевіряючи ієрархічну систему мотивів учіння дітей 1-2 класів, отримав такі дані: мотив навчання з пізнавальною метою був наявний у 79% опитуваних; мотивом, пов'язаним із майбутньою професією, керувалося лише 14% дітей.

Н. Рудюк [6, с. 50] стверджує, що в учнів 3-х і особливо 4-х класів на перше місце висувається інтерес до окремих фактів, явищ, подій, тобто до змістової сторони навчальних предметів. Поряд з цим поглиблюється інтерес до розумової діяльності, що виявляється у прагненні самостійно розбиратися у навколишній дійсності, аналізувати її у доступних формах.

На мотиваційну сферу учнів молодшої школи впливають деякі фактори – взаємини з педагогами, зацікавленість навчальним предметом, рівень продуктивності учбового процесу, особисті здібності та вміння учнів, неусвідомлення важливості навчання, а також різні особистісні установки та побоювання.

С. Занюк [2, с. 134] помітив, що мотиваційна сфера молодшого школяра змінюється, збагачується її спектр. В учнів 4-х класів виникають пізнавальні інтереси навчання. Розуміння соціальної значущості навчання наприкінці початкової школи підкріплене інтересом до способів здобуття знань. Ці мотиви, поряд із прагненням жити в колективі, посісти в ньому належне місце стають важливими мотивами учіння молодшого школяра.

Отже, мотиваційна сфера в молодшому шкільному віці істотно перебудовується: загальна пізнавальна і соціальна спрямованість дошкільника конкретизується в «позиції школяра» – прагненні відвідувати школу, потім ця позиція задовольняється і повинна бути змінена учбово-пізнавальними мотивами і більш зрілими формами соціальних мотивів. До кінця молодшого шкільного віку в учнів необхідно сформувати стійкий учбово-пізнавальний мотив – інтерес не лише до нових знань, а саме до способів їх здобуття. Формування цих нових рівнів мотивації становить істотний резерв виховання позитивного ставлення до навчання в даному віці.

Перед педагогами та батьками стоїть першочергове завдання, що передбачає використання усіх ресурсів, що спонукають до розвитку вмотивованості учнів саме в молодшому шкільному віці, щоб уникнути ймовірних труднощів у майбутній навчальній діяльності учнів.

Головною умовою успішного навчання є вміння та бажання навчатись, що спонукається мотивацією, тому постає необхідність виховувати дитину з орієнтацією на бажання здобувати нові знання.

Для того, щоб зацікавити та змотивувати дитину необхідно враховувати потреби учнів, пов'язані з емоційною та пізнавальною сферами, а також зацікавленість учня в навчальному процесі.

Одним з головних завдань, що стоїть перед педагогом є опанування вмінь та знань, що спрямовані на формування мотивації в учнів, що є основою успішного навчання в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Вороніна М. В. Мотивація навчальної діяльності як засіб підвищення якості знань учнів. *Початкова школа*, 2011. № 2. С. 21-24.
2. Занюк С. С. Психологія мотивації : Навчальний посібник. Київ : Вища школа, 2014. 311 с.
3. Кириленко В. Формування та корекція мотивації учіння молодших школярів. *Початкова школа*, 2017. № 2. С. 51-56.

4. Парфілова С. Особливості формування пізнавальної мотивації учнів початкової школи. *Наукові записки ТНПУ ім. В.Гнатюка. Сер. Педагогіка*. Тернопіль : ТНПУ, 2016. Вип.3. С. 67 – 69
5. Сковорода Г. С. Пізнай в собі людину. За ред. В. В. Войтович. Львів : Світ, 1995. 528 с.
6. Рудюк Н. Г. Поняття мотиву і мотивації в сучасній психології. *Психологія. Збірник наукових праць НПУ імені М.П.Драгоманова*. Вип. 14, 2011. С. 45-52.

*Роїк А.А.,
студентка Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
Науковий керівник: **Столяренко О.Б.**,
кандидат психологічних наук, доцент,
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ОСОБЛИВОСТІ СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

У головному законі України – Конституції проблема здоров'я людей задекларована як найсуттєвіша і найголовніша цінність. Проте, як повсякчас бачимо, фактичний стан здоров'я українських громадян демонструє тенденцію до погіршення. Це пов'язано не лише з складними умовами, у яких опинилася наша країна, а й зі зміною ставлення людей до свого здоров'я. Змінився економічний стан багатьох людей, змінюються й погляди на життєві цінності. На жаль, для багатьох людей у цей складний період основними цінностями стали цінності нижчого, базового рівня за А. Маслоу : їжа, сон і тепло [7].

Наслідки війни для України сьогодні найчастіше оцінюються через призму економічних збитків, руйнування інфраструктури та кількості загиблих. Але війна впливає також і на здоров'я людей. Тут йдеться не лише про очевидні ризики бойових дій, таких як контузії та бойові травми, а й про довгострокові наслідки. У перспективі багато наших громадян можуть зіткнутися з психологічними проблемами, зростанням залежностей та загостренням деяких соматичних хвороб.

Погіршення стану здоров'я населення, викликане нездоровим способом життя у нових і незвичних для нас умовах існування, вимушеною пасивністю у питаннях збереження здоров'я загрожує для країни соціально-економічним спадом, збільшенням витрат на медичне обслуговування. У окремих громадян зменшиться професійна продуктивність, самоефективність, знизиться емоційний фон життєдіяльності, з'являться ускладнення у сфері соціальної адаптації.

Повномасштабна війна в Україні матиме критичні наслідки для здоров'я українців, повідомили у Міністерстві охорони здоров'я. Внаслідок війни, за словами В. Степаненко: «..... професійна медична допомога знадобиться близько 15 мільйонам громадян, причому 3-4 мільйонам потрібно буде

призначати медикаментозне лікування. *Навіть на тих, хто зміг стійко перенести перші місяці війни, чекає ментальне виснаження, адже звикання до постійного перебування в умовах війни також може негативно вплинути на психічне та соматичне здоров'я громадян* [5, с. 26].

Серед усіх соціально-вікових верст населення, як вказують психологи, найбільш уразливою до наслідування негативних звичок і зразків поведінки у сфері здоров'я є молодь. Підтвердженням цього є висловлювання Н. Башавець: «Сучасні події кардинально змінили ставлення молоді до свого майбутнього, зруйнувавши почуття захищеності. Реалії сьогодення змушують активну молодь жертвувати власним здоров'ям заради кар'єри чи економічного благополуччя, а пасивну – підкорюватися складним умовам існування. Водночас, особливості соціально-психологічного розвитку молоді є передумовами трансформації їхнього ставлення до здоров'я» [1, с. 20].

У зв'язку з цим, створення здоров'язберігаючого освітнього середовища постає у наш час пріоритетним напрямом державної політики у галузі освіти, що забезпечує формування здорового способу життя в умовах освітнього процесу у вищому навчальному закладі шляхом оновлення відповідних педагогічних технологій. Отже, виокремлення та обґрунтування суб'єктивних та об'єктивних чинників, які визначають ставлення особи до свого здоров'я може стати поштовхом до визначення механізмів зміни такого ставлення, корекції поведінки студентської молоді у напрямі формування адекватного ставлення до власного здоров'я.

Українська дослідниця М. Дергач підкреслює, що ставлення виступає одним із основних елементів самозбережувальної поведінки людини. Під час дослідження ставлення до здоров'я студентської молоді вчена виявила, що в молодіжному середовищі, не зважаючи на досить достатню проінформованість про фактори, що впливають на стан фізичного здоров'я, відсутнє піклування про нього [2].

О. Шукатка також виявив схожу проблему і дійшов до висновку, що турбота молоді про здоров'я має загалом лікувальну, а не профілактичну мету і реалізується лише в ситуації появи якоїсь хвороби або через появи страху перед захворюванням [6].

Такі дані, на наш погляд, свідчать про першочергову необхідність проведення серед студентства соціально-психологічних заходів, спрямованих на формування усвідомленого ставлення до свого здоров'я, у процесі яких особливу увагу слід приділяти когнітивному компоненту ціннісного ставлення.

Важливу роль у виявленні ставлення молоді до здоров'я відіграють також і соціальні уявлення, які є важливими елементами колективних взаємин. Згідно з теорією В. Мойсеюка, соціальні уявлення відтворюють навколишню дійсність у вигляді когнітивної структури. Між соціальною реальністю та уявленнями людей існує певний і тісний зв'язок: з одного боку, навколишня дійсність формується із таких уявлень, а з іншого боку – соціальні уявлення виникають у відповідь на соціальні події та процеси [3].

Досліджуючи психологічні особливості уявлення українського студентства щодо здоров'я, О. Соколенко виявив, що центр уявлень складають: спорт,

краса, сила, радість життя, а на периферії такі явища, як: усмішка, хороший настрій, гарне самопочуття, впевненість у собі. Аналіз виявлених ученим уявлень молоді про здоров'я дає можливість зробити висновок, що в молодіжних групах уявлення про здоров'я є досить адекватним нормам здорового способу життя [4].

На основі проведеного теоретичного аналізу наукових джерел з проблеми ставлення студентської молоді до власного здоров'я ми встановили, що у наш час ставлення до здоров'я української молоді не можна оцінити високим рівнем, що обумовлено тривожним станом, спричиненим війною, невизначеністю майбутнього та негативними соціально-економічними чинниками.

Отже, процес виховання свідомого ставлення студентства до власного здоров'я потрібно здійснювати, надаючи їм конкретні знання про переваги здорового способу життя та формуючи у них уміння і навички зміцнення та збереження здоров'я. При цьому особливо важливо стимулювати до активних дій усіх учасників освітнього процесу, який має бути спрямований на створення здорового середовища для формування таких важливих життєвих навичок, які ведуть до збереження, зміцнення та відтворення здоров'я і орієнтують на утвердження здорового способу життя і розвиток здорової особистості.

Список використаних джерел:

1. Башавець Н.А. Теоретико-методичні засади формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації студентів вищих економічних навчальних закладів : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2012. 555 с.
2. Дергач М. С. Соціальне уявлення студентської молоді про здоров'я : структура та зміст. *Освіта регіону*, 2013. №2 (32). С. 230–234.
3. Мойсеюк В. П. Сучасні підходи до вивчення феномена культури здоров'я. Тернопіль : Навчальна книга «Богдан», 2012. 125 с.
4. Соколенко О. І. Формування ціннісного ставлення студентів вищих педагогічних навчальних закладів до свого здоров'я : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2008. 209 с.
5. Степаненко В. Суспільний досвід і смисли російсько-української війни: соціологічні інтерпретації. Українське суспільство в умовах війни : колективна монографія. За ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макеєва. Київ : Інститут соціології НАН України, 2022. С. 25-35.
6. Шукатка О. В. Формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх економістів на засадах аксіології : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Хмельницький, 2013. 20 с.
7. Maslow A. H. The common sense model of illness danger. *Contributions to Medical Psychology*. 1980. Vol. 2, № 4. P. 17–30.

Романко Ю.В.,

*студент ВСП Кам'янець-Подільський фаховий коледж
НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»*

*Науковий керівник: Глов'юк О.В.,
викладач психологічних дисциплін
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

РОЛЬ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ: ВПЛИВ НА СПІЛКУВАННЯ ТА МІЖКУЛЬТУРНІ ВІДНОСИНИ

Зростаючий вплив засобів масової інформації, глобальна економічна криза, природні катаклізми і нескінчені війни привели людство до збільшення міжкультурної взаємодії. Водночас, у сучасному мультикультурному соціальному середовищі існує реальна гуманітарна загроза, пов'язана з принциповим неприйняттям окремих осіб чи національних спільнот. Все це посилює увагу до процесу спілкування, головною умовою ефективності якого є взаєморозуміння, діалог культур, терпимість, повага до культури комунікаційних партнерів, їх ідеалів та цінностей.

Тому актуальною є необхідність впроваджувати ініціативи з підтримки міжкультурної комунікації. Розглядаючи дане питання, варто звернути увагу на такий важливий аспект спілкування, як невербальний складник.

Сферу невербальної комунікації складають немовні сигнали, що посилаються людиною і мають інформативну цінність: міміка, візуальний контакт, жести, положення тіла, тембр та інтонація голосу тощо. Невербальна сторона спілкування залежить від комунікативної ситуації та дозволяє налагодити взаємодію, зрозуміти емоційний стан учасників комунікації в реальному часі. Зокрема, це стосується особистості комунікатора: інтенсивності прояву переживань, темпераменту, особистісних якостей і властивостей, соціального статусу, комунікативної компетентності, а також рівня самооцінки. Невербальні сигнали, зазвичай, спонтанні, несвідомі, практично не піддаються контролю і тому, зазвичай, щирі.

Невербальна поведінка людини має як біологічне, так і соціальне походження. Саме цим пояснюється її загальнонаціональний та культурно зумовлений характер. З огляду на це, особливої комунікативної значущості набуває невербаліка в процесі здійснення комунікації між представниками різних культур, які здебільшого наділені лише одним спільним кодом – мовним, який далеко не завжди сприяє порозумінню між співрозмовниками. Разом з тим, під час спілкування більш інформативну функцію виконують невербальні засоби які допомагають виражати емоції та почуття. Це сприяє рефлексії та емпатії, дозволяючи людям краще розуміти один одного. Наприклад, погляд чи жест, інтонація голосу можуть підкреслити чи змінити значення сказаного, викликати довіру чи заперечення.

Характерною ознакою міміки є її універсальність та специфічність для вираження різних емоцій. Інтерпретація емоцій пов'язана з подвійною природою міміки. З одного боку, міміка зумовлена природженими факторами відображення універсальних емоцій на обличчі, таких як жах, радість, біль

(вони зрозумілі людям різних культур). З іншого - міміка залежить від особливостей певної соціальної культури, конкретних норм, еталонів. Національні, етнічні, культурні стандарти відбиваються на мімічних реакціях, зумовлюють певну їх форму. Посмішка означає позитивне ставлення до іншої людини, сльози - універсальна ознака скорботи, однак форма прояву цих реакцій (коли, як довго слід посміхатися чи плакати) залежить від національних і соціокультурних особливостей [3, с.163].

Аналіз невербальної комунікації дає змогу виявити, що засобом позамовних кодів властиві універсальні й національно-специфічні ознаки: один і той самий засіб у різних лінгвістичних культурах може виконувати різні, іноді протилежні функції. Наприклад, кивання головою, що в багатьох культурах означає згоду «так», мовці деяких мовних спільнот, зокрема болгарської, використовують для вираження незгоди «ні». Усмішка (сміх) у англійських культурах зазвичай символізує задоволення мовця, однак у окремих азійських культурах цей невербальний засіб застосовують для маскування збентеження, нерішучості комуніканта [4, с.50].

Незнання національно-специфічних смислів невербальних засобів може стати причиною комунікативного бар'єра, сприяти стереотипному сприйняттю носіїв інших культур, спричиняти помилки в комунікативній поведінці індивідів. Часто один незрозумілий чи просто необачний жест може призвести до виникнення гострих міжнаціональних конфліктів. Існує також загроза проявів нетолерантності, принципового неприйняття й неповаги окремими людьми чи національними спільнотами різниці норм і цінностей «своєї» й «чужої» культури [4, с.49].

Таким чином, у світі зростаючого міжнародного спілкування й культурної різноманітності розуміння та вдосконалення навичок невербальної комунікації є важливим етапом для досягнення успіху в різних сферах життя. Усвідомлення культурних різниць у використанні невербальних елементів допомагає уникати конфліктів, сприяє довірі та позитивній динаміці взаємодії між представниками різних культур.

Список використаних джерел:

1. Дука М. Типологія невербальних засобів комунікації для формування лінгвосоціокультурної компетентності у процесі англійського читання. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2016. № 4 (58). С. 243–252.
2. Осіпова Т. О-74 Невербальна комунікація та своєрідність її мовлення в українському дискурсі: феномен вербалізації невербаліки: монографія / наук. ред. проф. Т. А. Космеда. Харків: Вид-во Іванченка І. С., 2019. 388 с.
3. Підгородецька І. Ю. Міжкультурна комунікація: невербальний аспект. *Virtus: Scientific Journal* . Editorin-Chif M.A.Zhurba, 2017. № 14. С.162-165.
4. Вечерок О. М. Невербальна комунікація в контексті міжкультурного спілкування / О. М. Вечерок, Л. В. Трусова, С. А. Скальська // Реалії, проблеми та перспективи вищої медичної освіти: матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 2021 р. С. 49–50.

Сінкус О.В.

здобувачка вищої освіти,

*Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

Науковий керівник: Шевчук О.В.,

кандидат педагогічних наук, викладач

Україна, м. Кам'янець-Подільський

ВПЛИВ СТРЕСУ НА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я

У темпі сучасного життя, де стрімко зростає темп та обсяг інформації, а навколишнє середовище непередбачуване та вимагає постійної адаптації, стрес стає невід'ємною складовою нашого повсякдення. Цей фізіологічний та психологічний відгук на виклики середовища може виявити значний вплив на наше психічне здоров'я.

Справжній характер стресу полягає не лише в його тимчасовості, але і в можливому кумулятивному ефекті на психічний стан і емоційний благополуччя. Як реакція на зовнішні негаразди та внутрішні конфлікти, стрес може мати варіативні наслідки для кожного із нас.

Вивчення впливу стресу на психічне здоров'я стає актуальною та важливою темою у сучасній науці та практиці. Чимало питань лишається відкритими: які механізми відповіді на стрес відіграють роль у формуванні різних психічних станів? Яким чином індивід взаємодіє з навколишнім середовищем у стресових ситуаціях? І, можливо найважливіше, які стратегії та підходи можуть допомогти нам ефективно впоратися зі стресом, забезпечуючи збереження психічної стійкості?

У дослідженні ми розглянули різноманітні аспекти впливу стресу на психічне здоров'я, провели аналіз найновіших наукових відкриттів у цій області та розглянули можливі шляхи покращення підходів до управління стресом з метою збереження та зміцнення нашого психічного благополуччя.

Стрес, навіть у своїй найпростішій формі, може бути порівняно невеликою хвилею, яка перехоплює нас, або може стати потужним приливом, що змінює напрямок нашого емоційного плину. У мозаїці нашого повсякденного життя стрес виступає як невидимий, але потужний фактор, що може вплинути на кожний аспект нашого психічного здоров'я.

Стрес стає справжнім випробуванням для нашого емоційного "гіпертексту". Він може активувати нейрохімічні реакції, які вказують на те, що наше тіло та розум готові до боротьби чи втечі. Проте, коли стрес стає постійним супутником, ця боротьба може визвати негативний вплив на наші психічні ресурси.

Індивідуальна вразливість до стресу, а також кількість та тривалість стресових подій, можуть визначити його вплив на психічне здоров'я. Від внутрішньої тривоги до депресивних станів, стрес може відкривати великий спектр емоційних реакцій [1].

У цьому психологічному морі стресу може приховуватись інший аспект – можливість росту та розвитку. Якщо вміти ефективно впоратися зі стресом, він

слугуватиме катализатором для внутрішнього зростання, розвитку стратегій копіngu та підвищення рівня психологічної стійкості.

Таким чином, стрес – це не лише ворог, але й ментальний тренер, який, правильно опрацьований, може надихнути нас на нові вершини психічного благополуччя та емоційного самовдосконалення.

В заключенні дослідження впливу стресу на психічне здоров'я можна визначити його суттєвість та багатогранність. Стрес, як невід'ємна частина життя, впливає на наше психічне благополуччя, порушуючи його рівновагу та активуючи реакції, які можуть бути як позитивними, так і негативними.

Індивідуальний підхід до стресу та його сприйняття є ключовим чинником у розумінні впливу на психічне здоров'я. Від вміння ефективно керувати стресом залежить не лише зовнішня поведінка, а й внутрішні процеси психічного функціонування [2].

Сприймання стресу як можливості для особистісного зростання та розвитку стає важливим компонентом психологічної стійкості. Здатність впоратися з труднощами та використовувати їх як стимул до позитивних змін допомагає нам не лише пережити стресові ситуації, а й вибудувати власну психічну силу.

Отже, дослідження впливу стресу на психічне здоров'я підкреслює необхідність розвитку індивідуальних стратегій копіngu та психологічної адаптації. У вирішенні цього завдання, можливо, полягає ключ до збалансованого та стійкого психічного благополуччя у світі, який несе з собою непередбачуваність та виклики.

Список використаних джерел

1. Машак С. О., Вихор М. Б. Особливості впливу стресу на психічне здоров'я військовослужбовців. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія. № 3 (2023). URL: <http://psy-visnyk.uzhnu.uz.ua/index.php/psy/article/view/216>
2. Стрес і його вплив на здоров'я. URL: <https://santalen.com.ua/uk/stres-i-jogovpliv-na-zdorov-ja/>

Собан А.В.,

*студент Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

Науковий керівник: Комарніцька Л.М.,

кандидат філологічних наук, викладач

Україна, м. Кам'янець-Подільський

САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Основою гуманістичної психології являється теорія самоактуалізації. У науковому плані проблема самоактуалізації носить міждисциплінарний характер. Вона є предметом вивчення філософії, соціології, педагогіки, синергетики, акмеології, валеології, медицини та інших наук про людину і суспільство. Однак саме психології належить пріоритет в питанні вивчення можливостей і умов розкриття потенціалу людини.

Теорія самоактуалізації була розроблена в США в середині ХХ століття. Акмеологічний словник дає самоактуалізації таке визначення: «Самоактуалізація (від лат. дійсний, справжній) – це одне з концептуальних понять гуманістичної психології. За поглядами А. Маслоу, самоактуалізація – це бажання стати більшим, ніж ти є насправді; це потреба в самовдосконаленні, в реалізації свого потенціалу. Цей шлях важкий, він пов'язаний з переживанням страху невідомості й відповідальності, але одночасно це шлях до повноцінного життя. Людина, яка досягла рівня самоактуалізації, не обтяжена заздрістю, злістю, цинізмом, поганим смаком, вона не схильна до депресії, песимізму, егоїзму тощо. Поняття «самоактуалізація» було запропоновано психотерапевтом К. Гольдштейном в книзі «Організм. Холістичний підхід» (1939). Автор вважав, що будь-який організм, а особливо людський, прагне до актуалізації тих можливостей, які закладені в ньому від природи. Процес виявлення цих можливостей Гольдштейн і назвав самоактуалізацією, розглядаючи її як основний мотив і мету людського життя» [5, с. 207].

У гуманістичній психології головною є особистість як цілісна унікальна система, яка являє собою можливість для самоактуалізації. Виникнення і формулювання її основних принципів пов'язано з ім'ям американського психолога А. Маслоу. У центрі її уваги – поняття становлення особистості, уявлення про необхідність максимальної творчої самореалізації, що і означає справжнє психічне здоров'я.

Як зазначає А. Маслоу, поняття «самоактуалізація» вужче, ніж трактував його К. Гольдштейн. У А. Маслоу – це потреба особистості в розвитку, самореалізації, осмисленні себе в світі. Окрім цього дана потреба стоїть на вищому щаблі в ієрархії потреб [3].

У книзі «Мотивація і особистість» А. Маслоу визначає самоактуалізацію як прагнення людини до самовтілення, до актуалізації закладених в ній потенцій, що виявляється в прагненні до ідентичності: «Цей термін висловлює «повноцінний розвиток людини» (виходячи з біологічної природи), який (емпірично) є нормативним для всього виду, безвідносно до часу і місця. Він (тобто розвиток) відповідає біологічній зумовленості людини, а не історично-довільним, локальним ціннісними моделями... Він також володіє емпіричним змістом і практичним змістом» [3].

У своїй роботі «Дальні межі людської психіки» А. Маслоу сформулював характеристики особистості, яка на шляху до самореалізації:

- 1) повне прийняття реальності і комфортне ставлення до неї;
- 2) прийняття інших і себе;
- 3) професійна захопленість улюбленою справою, орієнтація на завдання, на справу;
- 4) автономність, незалежність від соціального середовища, самостійність суджень;
- 5) здатність до розуміння інших людей, увага, доброзичливість до людей;
- 6) постійна новизна, свіжість оцінок, відкритість досвіду;

- 7) розрізнення мети і засобів, зла і добра;
- 8) спонтанність, природність поведінки;
- 9) гумор філософського плану;
- 10) саморозвиток, прояв здібностей, потенційних можливостей;
- 11) готовність до вирішення нових проблем, до усвідомлення проблем і труднощів, до усвідомлення свого досвіду, до розуміння своїх можливостей [4].

Але поняття «самоактуалізація» вивчалось не тільки в теоретичному плані. Самоактуалізацію, як характеристику особистості психологи досліджують емпірично. Так, С. Карпенко вивчав самоактуалізацію студентів у зв'язку з інформаційною культурою. Він визначив, що, чим вище у студентів рівень інформаційної культури, тим і вище рівень самоактуалізації [2, с.224]. О. Городилова, вивчаючи самоактуалізацію у студентів старших курсів і працюючих людей, в своїй роботі «Самоактуалізація і її зв'язок з інтегральною індивідуальністю» виявила, що структура самоактуалізації є складним психологічним утворенням. З віком і при підвищенні рівня самоактуалізації вона стає більш сформованою. Також автор показала, що основними узагальненими її компонентами є внутрішня позиція людини по відношенню до себе і її позиція по відношенню до іншої людини, до світу [1].

Таким чином, самоактуалізація – це процес саморозвитку особистості, її внутрішнього особистісного росту. Завдяки самоактуалізації людина сама вибудовує стратегію свого життя.

Список використаних джерел:

1. Васютинський В.О. Ціннісно-орієнтаційні площини сучасного українського суспільства. *Проблеми загальної та педагогічної психології*. Київ, 2006. Вип. 6. С. 40-45.
2. Гладченко О.І., Гуріна З.В. Психологічні особливості самоактуалізації підлітків з різним соціометричним статусом. *Молодий вчений*. 2016. № 12. С. 224-228.
3. Маслоу А. *Мотивация и личность*. URL.: http://loveread.ec/read_book.php?id=49550&p=1 (дата звернення: 04.11.2023).
4. Маслоу А. *Дальние пределы человеческой психики*. URL.: <https://www.rulit.me/books/dalnie-predely-chelovecheskoj-psihiiki-read-264719-2.html> (дата звернення: 29.10.2023).
5. Приходько Ю. О., Юрченко В. І. *Психологічний словник-довідник*. Київ: Каравела, 2020. 418 с.

*Ставків У.С.,
здобувачка вищої освіти,
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
Науковий керівник: Палилюк О.М.,
кандидат історичних наук, викладач
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Соціальна реабілітація є ключовим елементом підтримки та інтеграції осіб з інвалідністю в суспільство. У сучасному світі, де ставлення до людей з особливими потребами постійно еволюціонує, важливо розуміти як виклики, так і перспективи, які стоять перед цим процесом.

На жаль, не всі суспільства готові до повноцінної інтеграції осіб з інвалідністю. Часто існують стереотипи, бар'єри та недоліки у законодавстві, які ускладнюють життя цієї категорії людей. Однак з іншого боку, історії успіху і позитивні зміни в суспільному ставленні демонструють, що соціальна реабілітація може бути успішною та результативною.

Ця тема пропонує глибокий аналіз викликів, з якими стикаються особи з інвалідністю, а також досліджує перспективи, які відкриваються перед ними в сучасному світі. Ми розглянемо різні аспекти соціальної реабілітації, від взаємодії з медичною системою до впливу на культурний та соціальний контекст. Зрозумівши ці аспекти, ми зможемо краще адаптувати наше суспільство до потреб та можливостей кожної його частини [2].

Соціальна реабілітація осіб з інвалідністю – це не лише процес адаптації до фізичних обмежень, а й великий крок до розбудови більш інклюзивного суспільства. Завдяки науково-технічному прогресу та зростаючому рівню освіти, сьогодні ми маємо унікальну можливість переглянути існуючі підходи до соціальної реабілітації та намітити нові горизонти.

Виклики перед соціальною реабілітацією осіб з інвалідністю нерідко пов'язані не лише з фізичними бар'єрами, але й зі стереотипами та уявленнями, які суспільство має щодо цієї категорії людей. Проте, перетворюючи виклики на можливості, ми можемо побачити, як інвалідність стає витокком нових ідей, творчих рішень та інновацій.

Наприклад, додаткові перешкоди у повсякденному житті можуть спонукати до створення нових, більш ефективних та зручних технологій адаптації. Історії успіху осіб з інвалідністю, які досягають високих вершин у різних сферах життя, нагадують нам про те, що інвалідність не є перешкодою, але може бути мотивацією для досягнення найкращого [1].

Отже, перспективи соціальної реабілітації осіб з інвалідністю – це відкриття нових горизонтів, де інклюзія та різноманітність є ключовими елементами процвітання суспільства в цілому. Зрозумівши ці виклики та перспективи, ми можемо спільно будувати більш гуманне, рівноправне та інклюзивне майбутнє для всіх.

Соціальна реабілітація осіб з інвалідністю відкриває перед сучасним суспільством важливий шлях до глибшого розуміння та інтеграції. Хоча існують значущі виклики, пов'язані з фізичними, психологічними та соціальними бар'єрами, нові можливості та перспективи несуть у собі обіцянку створення більш інклюзивного та рівноправного світу. Зібравши зусилля та акцентуючи увагу на потребах осіб з інвалідністю, ми можемо побудувати суспільство, де кожен, незалежно від своїх можливостей, може реалізувати свій потенціал та жити повноцінним життям, відчуваючи себе впевнено та прийнятим.

Список використаних джерел:

1. Когут І. Соціальна інтеграція осіб із інвалідністю та роль адаптивної фізичної культури в її реалізації. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2014. № 4. С. 61–66.
2. Сіренко А. Є. Формування у старших дошкільників впевненості в собі у груповій діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Київ, 2016. 293 с.

Татарин О.В.,

*студент Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

*Науковий керівник: **Столяренко О.Б.,**
кандидат психологічних наук, доцент,
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Проблема здоров'я та його збереження постійно перебуває в центрі уваги медиків, психологів, філософів, соціологів та педагогів. Так, у медицині здоров'я розглядається з точки зору наявності чи відсутності у людини патологічних симптомів, у філософії здоров'я визначається як гармонійне поєнання її біологічних та соціальних якостей. Соціологічна наука трактує здоров'я як стан людського організму, що характеризується гармонійною єдністю із зовнішнім середовищем і відсутністю будь-яких хворобливих змін [3]. На думку психологів, здоров'я – це стан внутрішнього комфорту особистості та психічна рівновага, яка виявляється у гармонії людини з навколишнім світом. Емоційне благополуччя сприяє тому, що людина задоволена собою та стилем свого життя, усвідомлює власні можливості та позитивно налаштована на взаємодію з оточуючими [2]. Загальновідомим є вислів Всесвітньої організації охорони здоров'я: «Здоров'я – це стан, якому властиве фізичне, душевне і соціальне благополуччя, а не лише відсутність хвороб чи фізичних дефектів» [4]. Як бачимо, поняття здоров'я включає характеристики, які стосуються також і психічної сторони життєдіяльності людини: успішна адаптація в соціумі; соціальна активність; відсутність патологічних психічних проявів; стан фізичного, душевного, соціального благополуччя.

Отже, здоров'я людини є цілісним, системним явищем, стан якого залежить не лише від природних і соціальних зовнішніх чинників, а також і від внутрішніх, особистісних. В. Черній, аналізуючи історичні аспекти розвитку поняття здорового способу життя стверджує, що найвагомим чинником, який у всі часи визначає стан здоров'я людини є її спосіб життя [5]. У зв'язку з цим, створення здоров'язберігаючого освітнього середовища постає у наш час пріоритетним напрямом державної політики у галузі освіти, що забезпечує формування здорового способу життя в умовах освітнього процесу у вищому навчальному закладі шляхом оновлення відповідних педагогічних технологій.

Слід зазначити, що сучасні дослідження, які вивчають проблему здорового способу життя в умовах освітнього процесу вищої школи носять комплексний характер. Так, В. Лавренко, Л. Петровська, Д. Рижаків розглядають загальні питання здоров'я студентської молоді; В. Буйлов, А. Броварників, В. Пономарів вивчають вплив різних факторів на формування здорового способу життя студентів; А. Прохоров, Г. Тростанецька займаються дослідженням причин поширення наркоманії, алкоголізму в молодіжному середовищі.

Учені стверджують, що процес формування здорового способу життя серед студентської молоді повинен базуватися на наступних принципах:

- самовизначення, самостійності і самопомоги як окремої особистості, так і груп людей у питаннях здоров'я;
- активізації потенціалу, де виокремлюють такі складові: постійне підкріплення активного і позитивного світосприймання; розвиток здібностей і ресурсів, які допомагають позитивному сприйняттю соціальних і практичних взаємин та власного соціального оточення;
- участі, що передбачає залучення студентів до процесу планування, підготовки та проведення оцінки певних програм і заходів у процесі формування здорового способу життя;
- реалізації можливостей, що полягає у створенні певних умов, які надають студенту можливості для навчання і для розвитку здорового способу життя.

Отже, процес виховання свідомого ставлення студентства до власного здоров'я потрібно здійснювати, надаючи їм конкретні знання про переваги здорового способу життя та формуючи у них уміння і навички зміцнення та збереження здоров'я. При цьому особливо важливо стимулювати до активних дій усіх учасників освітнього процесу, який має бути спрямований на створення здорового середовища для формування таких важливих життєвих навичок, які ведуть до збереження, зміцнення та відтворення здоров'я і орієнтують на утвердження здорового способу життя і розвиток здорової особистості.

Список використаних джерел:

1. Бутов Р. С. Здоровий спосіб життя, як один з основних чинників збереження та зміцнення здоров'я. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини»*, 2009. Вип. 2. С.144 –146.
2. Дьоміна Л. Д. Здоров'я людини в контексті психології. *Психологія: зб. наук.*

- праць*. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. Вип. 3(6). С. 181-190.
3. Кокул Г. Л. Соціальне здоров'я особистості. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: наук. зб. УДПУ ім. П. Тичини*. Київ : Наук. світ, 2013. Вип. 5. С. 91-107.
 4. Постанова ВРУ «Про рекомендації парламентських слухань про становище молоді в Україні «Молодь за здоровий спосіб життя». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2011. № 24. С. 173.
 5. Черній В. Історичні аспекти розвитку поняття здорового способу життя. Проблеми формування здорового способу життя молоді : *Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, магістрантів та аспірантів* : Під заг. ред. Сіренко Р. Р. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2011. С. 57 – 63.

Тесленко У.А.,
студентка ВСП Фахового коледжу
харчових технологій та підприємництва ДДТУ
Науковий керівник: **Веремієнко Л.П.,**
викладач вищої категорії, викладач-методист
Україна, м. Кам'янське

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Початок ХХІ століття в нашій країні супроводжується значним ускладненням суспільного життя, включаючи цінності, ідеали, суспільні зв'язки, форми і способи забезпечення власного життя, зумовлює необхідність самостійно і в досить короткий часовий період осмислювати зміни, що відбуваються, визначати своє ставлення до них і місце в них, шукати способи самозахисту та самозабезпечення, переосмислювати і реконструювати власні ціннісні орієнтації, вибудовувати нові суспільні зв'язки і т. п. Все це вимагає від людини найбільш оптимальної та ефективної стратегії та тактики поведінки.

Сучасний стан суспільного розвитку, динамічні зміни в усіх сферах людської діяльності зумовлюють зростання потреби суспільства у формуванні творчої особистості з високим рівнем інтелектуального розвитку, творчих можливостей, здатної до створення та засвоєння інновацій у будь-якій галузі. Саме така особистість є найбільшою цінністю в усіх країнах, а для незалежної України, яка впевнено робить перші кроки на шляху розбудови високорозвиненої правової демократичної держави, проблема розвитку творчих здібностей, активізації творчої діяльності її громадян набуває пріоритетного значення. Світ навколо нас такий дивовижний та різноманітний! Різне оточення, різні думки, різні характери, різні світогляди, різні ми. Кожен із нас чимось відрізняється від інших. Хтось зовнішнім виглядом, хтось манерою висловлювання, хтось конкретною думкою, а хтось сукупністю таких думок. І саме та людина, яка відрізняється від соціуму, і називається

особистістю. Від народження людині притаманна сукупність індивідуальних якостей, на основі яких пізніше і формується особистість. Що ж це за чинники, які її формують? Безперечно, кожен із них є надзвичайно важливим, оскільки лише разом вони дають єдине ціле – особистість. Левову частку формування особистості складає вплив соціуму. Адже, перебуваючи у ньому і будучи його частиною, людина переймає думки та певні риси характеру, притаманні оточуючим людям. Не дарма казав Арістотель: "Людина – політична тварина". Вплив оточення на людину яскраво видно у деяких літературних творах світових авторів. До прикладу, твір Івана Нечуя-Левицького "Кайдашева сім'я". Дружина Лавріна – Мелашка, здавалось би, спокійна, покїрна дівчина, під впливом сім'ї Кайдашів і постійних сварок стає агресивною та злою. Проте не втрачає своєї доброти цілком. Іншим вагомим чинником формування особистості є належна освіта та виховання. Адже лише освічена людина може досягти висот в першу чергу в саморозвитку. А людина, якій змалку прищепили правильні манери, не буде осміяна суспільством. "Ввічливість стала такою рідкістю, що деякі приймають її за флірт". Сумно, бо це норма людського спілкування. А ми, в погоні за матеріальними благами, забуваємо про всі правила і норми людського спілкування, і часто у деяких ситуаціях не знаємо, як правильно вчинити. Але основним чинником формування особистості, я вважаю, є її прагнення до чогось кращого. Потрібно постійно самовдосконалюватись та не зупинятись на досягнутому. Розсудлива людина не зможе жити й працювати, не поставивши перед собою певної мети, не продумавши шляхи її досягнення. На жаль, шлях до заповітної мрії завжди не легкий. І на ньому трапляється багато труднощів. Але слід пам'ятати, що Бог посилає тільки такі випробування, які нам під силу.

Людина відповідальна за те, якою вона є, до чого прагне, як реалізовує себе та свої здібності, чому навчилась та які її досягнення. Її світогляд і знання є своєрідним фундаментом, на якому згодом стоять сформована особистість. Тому цим аспектам слід надавати чимало уваги.

Вище за будь-які знання належить ставити вивчення самого себе. Із усіх знань найкорисніші ті, котрі дають нам правильні відомості про нас самих і навчають нас управляти самим собою. Треба також зазначити, що розвиток особистості можливий тільки в **діяльності**.

Виступаючи як форма буття і спосіб існування людини, діяльність:

- забезпечує створення матеріальних умов життя людини;
- сприяє задоволенню природних людських потреб;
- сприяє пізнанню і перетворенню навколишнього світу;
- є фактором розвитку духовного світу людини, формою і умовою реалізації його культурних потреб;
- дає можливість людині реалізувати свій особистісний потенціал, досягти життєвих цілей;
- створює умови для самореалізації людини в системі суспільних відносин [1, с. 54].

Слід мати на увазі, що розвиток особистості при однакових зовнішніх умовах багато в чому залежить від власних зусиль людини, від тієї енергії і працездатності, які він виявляє в різних видах діяльності. На розвиток

особистісних якостей великий вплив робить колективна діяльність. Вчені визнають, що, з одного боку, за певних умов колектив нівелює особистість, а, з іншого боку, розвиток і прояв індивідуальності можливо тільки в колективі. Така діяльність сприяє прояву творчого потенціалу особистості, незамінна роль колективу у формуванні ідейно-моральної орієнтації особистості, її громадянської позиції, в емоційному розвитку.

У формуванні особистості велика роль самовиховання. Воно починається з усвідомлення і прийняття об'єктивної мети як суб'єктивного, бажаного мотиву своїх дій. Суб'єктивна постановка мети поведінки породжує свідоме напруження волі, визначення плану діяльності. Здійснення цієї мети забезпечує розвиток особистості. Таким чином, процес і результати людського розвитку детермінуються як біологічними, так і соціальними чинниками, які діють не ізольовано, а в комплексі. За різних обставин різні чинники можуть чинити більший або менший вплив на формування особистості. Як вважає більшість авторів, в системі чинників якщо не вирішальна, то провідна роль належить вихованню. Також на формування людини впливає інтернет, преса, телебачення. Коли вона це все чує та бачить, формує певну думку про щось, своє ставлення та бачення. Часто буває так, що людина не має свого ставлення і підлаштовується під думку інших.

У сучасному світі на людей також впливають відомі особистості. Особливо якщо це твій кумир, ти наслідуєш його, намагаєшся бути схожим. Добре, якщо вони справді вчать позитивних речей, але інколи трапляється, що популярна людина подає неправильний приклад. І дитина, яка підтримує свого кумира, вважає, що так і має бути, що це нормально. Людина впродовж свого життя розвивається та дізнається постійно щось нове з різних джерел інформації. Навіть, читаючи книжки, ми змінюємо своє ставлення до чогось. Подивившись фільм, ми робимо висновки. Отже, в нашому житті дуже багато чинників впливають на формування людини як особистості. Потрібно завжди залишатися собою та мати власну думку. Саме це й робить тебе особливим та індивідуальним.

Таким чином, формування людини як особистості - це складний процес, який залежить від багатьох факторів. Але в кінці кінців, ми самі маємо відповідальність за те, як ми формуємо свою особистість. Ми можемо обирати, які цінності та переконання ми приймаємо, як ми ставимося до інших людей та як ми сприймаємо світ навколо нас. Від цих виборів залежить наша особистість та те, як ми бачимо себе у світі.

Список використаних джерел:

1. Максименка С. Д., Злижкова В. Л., Кузікової С. Б. *Особистість у розвитку: психологічна теорія і практика: монографія*. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2015. 430 с.

Тодоровська С.О.,

*Студентка Фахового коледжу «Універсум»
Київського університету імені Бориса Грінченка*

*Науковий керівник: **Сопова Д.О.,***

*доктор філософії, викладач
Україна, м. Київ*

КОМУНІКАТИВНІ НАВИЧКИ ПЕДАГОГІВ ТА ВИХОВАТЕЛІВ, ПРАЦЮЮЧИХ З ДІТЬМИ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У СКЛАДНІЙ ЖИТТЄВІЙ СИТУАЦІЇ

Проблема жорстокого поводження з дітьми є однією з найбільш гострих у сучасній педагогіці та психологічній науці. Число дітей, що пережили травматичний досвід, зростає, цим приваблює інтерес багатьох дослідників. У ЗМІ, на форумах у практичній діяльності психологів часто можна спостерігати випадки жорстокого поводження з дітьми в різних установах.

Особливого ставлення вимагають діти, які опинилися у складній життєвій ситуації. Дитина, на відміну від дорослої людини, не має достатньої кількості сил, знань, здібностей, життєвого досвіду для вирішення складних ситуацій. За таких обставин дитина відчуває гостру необхідність у підтримці дорослої людини, яким часто виявляється педагог чи вихователь, адже більшу частину свого дня дитина перебуває в межах навчального закладу.

У роботі досліджено комунікативні навички педагогів, працюючих з дітьми у складній життєвій ситуації, та педагогів, яких у діяльність входить спілкування з дітьми у складній життєвій ситуації.

Показником розвиненості комунікативних навичок є високі бали за складовим, які ми виділили.

Ключові слова: комунікативні навички, педагог, вихователь, діти, складна життєва ситуація дитини.

Важливим завданням педагогів є задоволення цих потреб, що дозволяє не тільки реабілітувати дитину після складної життєвої ситуації, але й запобігти завданню йому додаткової шкоди [1]. Часто складна життєва ситуація може обернутися для дитини психологічною травмою та завдати відбитку на все його життя. За таких обставинах дитина відчуває гостру необхідність у підтримці дорослої людини, яким часто виявляється педагог чи вихователь [2].

Педагог-вихователь є носієм моделі поведінки, яку діти, перебуваючи постійно поряд, засвоюють. Так, якщо вихователь розмовляє на підвищених тонах, кричить, то діти приймають це за норму. Така поведінка вихователя формує у дітей схильність до агресивної поведінки, яка є передумовою проблем у взаєминах з оточуючими [1]. Під комунікативними, навичками у цій роботі висвітлені наступні особливості: здатність особистості до вирішення конфліктних ситуацій, як складова когнітивного компонента, здатність особистості до емпатії та рефлексії, навик педагогічної рефлексії, як складова емоційного компонента, здатність застосовувати комунікативні навички як складова когнітивного компонента.

Мета: виявити та описати комунікативні навички педагогів та вихователів, які працюють з дітьми, які потрапили у складну життєву ситуацію.

Організація дослідження та аналіз результатів:

Вибірку цього дослідження склали 30 педагогів та вихователів від 18 до 67 років, від 2 до 47 років стажу роботи, які працюють з дітьми у складній життєвій ситуації в межах Територіального центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг) Голосіївського району міста Києва.

Використовувалися такі методи і методики: тест До. Томаса – типи поведінки у конфлікті; А.В.Карпов, В.В. Пономарьова – методика визначення рівня рефлексивності; В.В. Бойко - емоційна емпатія, два, складені нами ситуаційні завдання, що були надані у вигляді опитувальника. За даними емпіричного дослідження за допомогою методики тест До. Томаса - типи поведінки в конфлікті, були отримані наступні результати: група педагогів, які працюють з дітьми у складній життєвій ситуації, характеризується такими типами поведінки в конфлікті, як компроміс та пристосування. Група педагогів, яка не працює з дітьми складної життєвої ситуації, володіє такими типами поведінкою в конфлікті, як компроміс та співробітництво. Можна зробити висновок, що педагоги, які працюють з дітьми у складній життєвій ситуації та педагоги не працюють з дітьми, які перебувають у складній життєвій ситуації, однаково схильні до застосування компромісу під час вирішення конфліктних ситуацій. У педагогів, які працюють з дітьми у складній життєвій ситуації, другим, за частотою застосування, був стиль пристосування, який не є продуктивним під час вирішення конфліктних ситуацій із позиції педагога. Причиною застосування цього стилю поведінки, ймовірно, може служити високий рівень їх стресу умов роботи [3]. При цьому у педагогів, які не працюють з дітьми у складній життєвій ситуації, другим за популярністю був стиль співпраці, який є найуспішнішим під час вирішення конфліктних ситуацій. За даними емпіричного дослідження за допомогою методики О.В. Карпова та В.В. Пономарьової, для визначення рівня рефлексивності, у педагогів були отримані такі результати: педагоги, які працюють з дітьми у складній життєвій ситуації, більше схильні до прояву високого рівня рефлексивності, що свідчить про високий рівень здатність до самосприйняття змісту своєї власної психіки та її аналізу, зі здатністю до розуміння психіки інших людей, що включає поряд з рефлексивністю, як здатністю «встати на місце іншого», також механізми проєкції, ідентифікації, емпатії. За даними емпіричного дослідження, за допомогою методики В.В. Бойко – «емоційна емпатія», отримані такі результати: педагоги, які працюють з дітьми у складній життєвій ситуації в більшості мають занижений, дуже низький і середній рівень емпатії. Педагоги, які працюють з дітьми, які не пережили складну життєву ситуацію, мають середній, занижений і дуже низький рівень емпатії. Показники розвиненості емоційної емпатії превалують у педагогів, які працюють з дітьми, які не пережили складних життєвих ситуацій, що свідчить про більшу виразність у них співпереживання та співчуття до інших людей. Результат

може свідчити про те, що педагоги, які працюють з дітьми з складної життєвої ситуації, набувають черствості через велику кількість дітей, які потребують допомоги та нездатності правильно надавати цю допомога.

Грунтуючись на отриманих нами результатах, можна дійти невтішного висновку, що у педагогів, які працюють з дітьми у складній життєвій ситуації, комунікативні навички дійсно відрізняються від навичок педагогів, працюючими з дітьми, які не перебувають у складній життєвій ситуації. У педагогів, які працюють з дітьми, які перебувають у складній життєвій ситуації, вищий рівень рефлексії та превалює такий стиль поведінки у конфліктних ситуаціях як компроміс та пристосування. Це може бути пов'язано з тим, що діти у скрутній життєвій ситуації вимагають більше емоційних сил для вирішення конфліктних ситуацій, у зв'язку з цим педагоги, ймовірно, можуть переживати професійне вигорання, що заважає подальшій роботі з дітьми. У таких умовах педагогам доводиться пристосовуватися до конфліктних ситуацій, а не продуктивно вирішувати їх. При цьому, у педагогів, які працюють з дітьми, які не перебувають у складній життєвій ситуації вищий рівень емоційної емпатії та професійної рефлексії, найчастіше застосовувані стилі поведінки в конфліктних ситуаціях були компроміс та співпраця, також ця група набрала більше балів при використанні своїх комунікативних навичок на практиці. Це, ймовірно, може бути пов'язано з тим, що робота з дітьми, які не пережили складну життєву ситуацію краще, у викладачів, які працюють з ними більше усвідомленості та більше розуміння про те, як можна продуктивно вирішувати конфліктні ситуації. Для підвищення рівня комунікативних навичок ми рекомендуємо тренінг, який буде спрямований на навчання освітян продуктивній взаємодії з дитиною, покращувати якість розвиненості складових комунікативних навичок, як можливість педагогам запобігати професійного вигорання.

Список використаних джерел:

1. Кияниця З.П., Петрочко Ж.В. Професійна компетентність фахівців із соціальної роботи щодо підтримки вразливих сімей з дітьми. *Соціальна робота із вразливими сім'ями та дітьми*. К., 2017. С 65-67.
2. Ріга О.О., Пеньков А.Ю. Емоційне вигорання. *Навички комунікацій в педіатричній паліативній допомозі. Посібник для фахівців, які працюють з дітьми з невиліковними захворюваннями*. Х., 2017. С 37-39.
3. Рудкевич Н.І. Соціально-педагогічна робота з сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах. *Методика соціально-педагогічної роботи : навчально-методичний посібник*. Л., 2021. С 93-96 с.

Файн А.В.,

*магістр Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

Науковий керівник: Жилияк Н.В.,

кандидат психологічних наук,

*доцент кафедри соціальної роботи, психології
та соціокультурної діяльності ім. Т. Сосновської,*

*Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

Україна, м. Кам'янець-Подільський

ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ПІДЛІТКІВ З НАБУТИМИ ВАДАМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ

В підлітковому віці – характерний кризовий період, що спричинений становленням особистості. Важливими потребами підлітків є потреба у високій оцінці своєї зовнішності, фізичній активності та свого фізичного розвитку, самореалізації та розвитку власного «Я», у здобутку успіху, в безпеці та стабільності, у прихильності та любові. В дослідженнях таких вчених, як І. С. Булах, Л. І. С. Виготський, М. П. Грицишин, І. С. Дубровіна, Д. Б. Ельконін, І. Ю. Зубкова, Г. С. Костюк, В. П. Лозовцева, В. М. Поліщук, О. А. Реан, Н. П. Рязанова, М. В. Савчин, О. В. Скрипченко, Д. І. Фельдштейн та інші, розглядаються умови, що сприяють задоволення цих потреб. Втім перераховані потреби можуть бути повною мірою задоволені лише тоді, коли підліток є фізично здоровим[2]. Функціональні порушення значною мірою зашкоджують в задоволенні цих потреб, особливо якщо вони недавно набуті.

Узагальнення сучасних та класичних досліджень дозволяє робити висновок, що наявність у підлітків набутої фізичної вади впливає на їх соціалізацію не безпосередньо, а опосередковано через почуття соціальної неповноцінності внаслідок нерівності життєвих статусів. Фізичні вади гостро переживаються підлітками, у яких головний дефект – розлади моторної сфери – може бути ускладнений комплексом змін у пізнавальній та емоційновольовій сферах. Для таких підлітків притаманним є виникнення емоційних зривів і криз, що проявляються у вигляді поведінкових порушень та афективних розладів, які є особливо небезпечними у цьому віці у зв'язку з загостренням соціальних, психічних, фізичних протиріч у розвитку [3].

Набуті вади опорно-рухового апарату - це група захворювань, які виникають внаслідок травм, інфекцій, пухлин або інших патологічних процесів. Вони можуть призводити до обмеження рухливості, інвалідності та інших проблем, які негативно впливають на психічний стан підлітків [2].

Психологічна реабілітація підлітків з набутими вадами опорно-рухового апарату - це комплекс заходів, спрямованих на допомогу їм у адаптації до змін, що відбулися в їхньому житті. Вона включає в себе:

- психологічну підтримку та консультування, спрямовані на зняття стресу, подолання депресії та тривоги, розвиток позитивного ставлення до себе та майбутнього.
- групові заняття з психотерапії, спрямовані на розвиток соціальних навичок, формування позитивної самооцінки та самоповаги.

- заняття з арт-терапії, музикотерапії та інших методів арт-терапії, спрямовані на розвиток творчих здібностей та самовираження.

Рис. 1. Мета психологічної реабілітації підлітків з набутими вадами опорно-рухового апарату

Мета психологічної реабілітації підлітків з набутими вадами опорно-рухового апарату зображені на рисунку 1.

Психологічна реабілітація підлітків з набутими вадами опорно-рухового апарату є важливим компонентом їхнього загального лікування. Вона допомагає їм адаптуватися до змін, що відбулися в їхньому житті, і відновити соціальну активність та самостійність.

Список використаних джерел:

1. Бойко О.В. Психологічна реабілітація підлітків з НОРА в умовах стаціонарного відділення. Науковий вісник Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка. Серія: Педагогіка і психологія. 2022. Випуск 1. С. 22-27.
2. Шурик А.Є. Психологічна реабілітація підлітків з набутими вадами опорно-рухового апарату. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського. Серія: Психологія. 2019. Випуск 10. С. 130-136.
3. Турубарова А. В. Психолого-педагогічні аспекти відношення до підлітків з фізичними вадами. Соціально-економічний розвиток України: європейський вибір: Матеріали VII Міжнародної наукової конференції студентів та молодих учених: У 2 ч. Мелітополь: ГУ "ЗІДМУ", 2007. Ч. 2. С. 292 – 293.

Фурман Є.Д.,

здобувачка вищої освіти,

*Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

Науковий керівник: Шевчук О.В.,

кандидат педагогічних наук, викладач

Україна, м. Кам'янець-Подільський

ДЕТЕРМІНАНТИ ВИБОРУ СТРАТЕГІЇ ПОВЕДІНКИ У КОНФЛІКТІ

У сучасному світі, де взаємодія та комунікація визначають багато сфер нашого життя, важливим аспектом стає розуміння та управління конфліктами. Кожна особистість має свою унікальну стратегію взаємодії у ситуаціях конфлікту, яка залежить від ряду детермінантів. Досліджувана тема розкриває невід'ємний вплив психологічних, соціальних та культурних факторів на способи вирішення конфліктних ситуацій. Ця проблема не лише важлива для особистісного розвитку кожного із нас, але і має велике значення для побудови здорових та продуктивних відносин у різних сферах нашого життя. Давайте заглибимося в аналіз детермінант, що визначають наше конфліктне спілкування та вивчимо, як ми обираємо свої стратегії поведінки в найрізноманітніших життєвих ситуаціях.

В обличчі конфліктів ми стаємо перед необхідністю визначитися з тим, як ми реагуємо та взаємодіємо з оточуючими. Це вибір стратегії поведінки у конфлікті залежить від сукупності унікальних факторів, що формують наше сприйняття, особистісні риси та соціокультурний контекст.

Схоже на те, як ми буваємо власними архітекторами в моменти напруги, ми створюємо наші стратегії взаємодії. Детермінанти цього вибору — це як складний пазл, де входять наші психологічні особливості, досвід, освіта, а також те, що ми вивчили з взаємодій інших [4].

Здатність ефективно маневрувати в цьому психологічному лабіринті не тільки визначає наше особистісне зростання, але й впливає на якість наших стосунків та загальну атмосферу в колективі. Вивчення детермінант вибору стратегії поведінки у конфлікті відкриває двері для самопізнання та розвитку навичок конструктивної взаємодії. Подорож у цей емоційний ландшафт пропонує унікальний шанс розкрити не лише тіньові сторони наших реакцій, але й виявити сховані можливості для творення гармонійних відносин.

Отже, дослідження детермінант вибору стратегії поведінки у конфлікті — це подорож в світ внутрішніх реакцій та міжособистісного взаємодії, яка розкриває перед нами широкий спектр можливостей для самовдосконалення та побудови здорових стосунків [2].

Стратегії поведінки у конфлікті виявляються важливим аспектом нашого щоденного життя, і дослідження їхніх детермінантів приносить на світло цікаві аспекти людської психології. Наприклад, науково встановлено, що особистісні риси, такі як рівень емпатії та самооцінки, можуть суттєво впливати на те, як ми обираємо реакції в конфліктних ситуаціях.

Не менш цікавим є вивчення ролі культурного контексту у формуванні стратегій конфліктної поведінки. Різні культури можуть визначати

прийнятність агресивності, конформізму чи компромісу по-різному, що визначає наше сприйняття конфліктів та їхніх розв'язань [1].

Дослідження також вказує на те, що індивіди, які мають розвинені навички вирішення конфліктів, зазвичай мають вищий рівень задоволення від взаємодії та менше стресу у міжособистісних відносинах. Це підкреслює важливість розвитку таких навичок для забезпечення позитивного міжособистісного клімату.

Наприкінці, важливо враховувати, що сучасні дослідження акцентують увагу на ролі емоційного інтелекту в управлінні конфліктами. Здатність розпізнавати та розуміти власні та чужі емоції може визначати ефективність стратегій поведінки в умовах конфлікту.

У висновках стає очевидним, що стратегії поведінки у конфлікті визначаються різноманітними детермінантами, що включають особистісні риси, культурні чинники та емоційний інтелект. Поглиблене вивчення цього питання виявляється ключовим для розуміння та управління власним конфліктним спілкуванням [3].

Наукові дослідження вказують на те, що розвинені навички вирішення конфліктів пов'язані із вищим рівнем задоволення від міжособистісних відносин. Змістовне вивчення детермінант робить акцент на важливості розвитку таких навичок для покращення якості взаємодії та побудови позитивного клімату.

Дослідження культурного впливу вказує на різноманітність підходів до конфліктів у різних суспільствах. Розуміння культурних контекстів важливо для адаптації стратегій поведінки до конкретних умов та побудови ефективного міжнаціонального спілкування.

Нарешті, емоційний інтелект виявляється важливим фактором в управлінні конфліктами. Здатність розпізнавати та ефективно реагувати на емоційні аспекти спілкування сприяє покращенню якості відносин та забезпечує успішне вирішення конфліктних ситуацій.

Отже, залучення вивчених деталей і врахування різноманітних аспектів формування стратегій поведінки у конфлікті може служити основою для розробки ефективних підходів до управління конфліктами на різних рівнях взаємодії – в особистому, міжособистісному та міжнаціональному розмірах.

Список використаних джерел:

1. Аршава І. Ф. Емоційна стійкість людини і її діагностика. Донецьк : Вид-во ДНУ, 2006. 336 с.
2. Борисенко К. Сутність поняття «емоційний інтелект» у психолого-педагогічній літературі. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 2021. № 1(1). С. 83–90.
3. Івашкевич Е. Соціальний інтелект як здатність особистості до соціального пізнання та взаємодії. Технології розвитку інтелекту. 2016. Т. 2. Вип. 2. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/tri_2016_2_2_10
4. Чебікін О. Емоційний інтелект, його пізнавально-мисленнєві ознаки та функції. Наука і освіта. 2020. № 1. С. 19–28.

Хитрук А.Р.,

здобувачка вищої освіти,

*Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

Науковий керівник: Шевчук О.В.,

кандидат педагогічних наук, викладач

Україна, м. Кам'янець-Подільський

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ РІВНЕМ ТРИВОЖНОСТІ ТА АКАДЕМІЧНОЮ ПРОДУКТИВНІСТЮ У ПІДЛІТКІВ

Сучасна освіта ставить перед собою завдання розуміти та враховувати різноманітні аспекти впливу на навчальний процес, зокрема, психологічні фактори, що визначають емоційний стан та психічний комфорт учнів. Однією з ключових складових емоційного стану є тривожність, яка може виявити значний вплив на академічну продуктивність, особливо серед підлітків.

Тема "Взаємозв'язок між рівнем тривожності та академічною продуктивністю у підлітків" стає актуальною у контексті сучасних викликів у системі освіти. Дослідження цього взаємозв'язку не лише спрямоване на розкриття психологічних механізмів, які можуть впливати на навчальний процес, але і відкриває можливості для розробки індивідуальних підходів та психологічних стратегій, спрямованих на підвищення академічної успішності та стабілізацію емоційного благополуччя підлітків у шкільному середовищі. У цьому контексті, розгляд теми стає важливим кроком у розумінні та вирішенні проблеми емоційного клімату в сучасних умовах освіти.

Вивчення взаємозв'язку між рівнем тривожності та академічною продуктивністю у підлітків відкриває захоплюючу перспективу розуміння, як емоційний стан може визначати шлях їхнього навчання. Це надзвичайно зацікавлює поле дослідження, оскільки воно проникає в тонкі механізми, які взаємодіють між психікою та навчанням [3].

Уявіть, як тривожність може стати ниткою, що тягне за собою увагу та концентрацію, розсіює потрібні енергії для навчання. З іншого боку, вона може бути невидимим піднесеним станом, що стимулює мозкову активність та креативність. Дослідження цього відтінку емоційного впливу може розкрити не лише обмеження, але й можливості, які можуть бути використані для оптимізації навчального процесу.

Зрозуміти, як тривожність взаємодіє з процесами мислення та засвоєння інформації в підлітковому віці, відкриває двері для розробки інноваційних методів підтримки студентів. Можливо, відповіді на це питання призведуть до винайдення ефективних стратегій, спрямованих на розблокування потенціалу, який може бути пригнічений тривожністю. Така подорож в світ емоційного інтелекту підлітків може виявитися не лише цікавою, але й корисною для подальшого вдосконалення системи освіти.

Вивчення зв'язку між рівнем тривожності та академічною продуктивністю у підлітків — це подорож у таємничий світ емоційного ландшафту, де кожен розділ може приховувати ключ до розуміння, чому деякі студенти розквітають у навчанні, тоді як інші відчувають труднощі. Тривожність, як потужний

емоційний фактор, може бути як каталізатором, так і перешкодою для освоєння нового матеріалу [1].

Це дослідження може розкрити, як підлітки реагують на стресові ситуації навчання та як це впливає на їхні навчальні досягнення. Важливо враховувати, що тривожність може виявитися не лише негативним чинником, але й певною мірою мотивацією та стимулом до саморозвитку. Розгадка цих психологічних пазлів може допомогти створити більш інклюзивну та ефективну освітню систему, яка враховує індивідуальні потреби та особливості кожного учня.

В Європі велика увага приділяється психологічному благополуччю учнів у контексті навчання. Наприклад, у Фінляндії, де високий ступінь навчання поєднується з низьким рівнем стресу, система освіти акцентує на психологічному комфорті учнів. Деякі країни впроваджують програми психологічної підтримки, які орієнтовані на виявлення та допомогу дітям із стресовими ситуаціями.

Емоційний інтелект стає невід'ємною частиною навчальних програм у деяких європейських системах. Це сприяє розвитку не лише академічних, але й соціальних навичок. У певних школах впроваджують програми зі стресменеджменту, спрямовані на ефективне управління стресом учнями.

Надто, в деяких системах освіти Європи активно працюють над розвитком стратегій подолання стигми, пов'язаної з психічним здоров'ям серед учнів. Це сприяє створенню відкритого середовища для висловлення емоцій та отримання підтримки, що сприяє психологічному комфорту під час навчання [2].

Сучасна освіта, ставлячи перед собою завдання розуміти та враховувати психологічні фактори в навчальному процесі, визнає важливість розуміння взаємозв'язку між рівнем тривожності та академічною продуктивністю, особливо серед підлітків. Це дослідження вказує на актуальність теми та відкриває перспективи для розвитку індивідуальних підходів та стратегій, спрямованих на підвищення успішності та стабілізацію емоційного благополуччя підлітків у навчальному середовищі.

Дослідження взаємозв'язку між тривожністю та академічною продуктивністю підлітків виявляє захопливі перспективи для розуміння, як емоційний стан визначає їх шлях навчання. Це поле дослідження має великий потенціал для вдосконалення системи освіти, виявлення обмежень та використання можливостей для оптимізації навчального процесу.

Вивчення європейського досвіду підкреслює важливість психологічного благополуччя учнів. Методи та програми, впроваджені в країнах Європи, свідчать про успішні підходи до розвитку емоційного інтелекту, стресменеджменту та подолання стигми, що може бути важливим для подальшого вдосконалення систем освіти у різних частинах світу.

У цілому, вивчення взаємозв'язку між тривожністю та академічною продуктивністю у підлітків розкриває захоплюючий світ емоційного впливу на навчання. Це дослідження може стати ключем для вдосконалення освітніх практик та сприяти розвитку більш інклюзивної та ефективної системи освіти, де враховуються індивідуальні потреби та особливості кожного учня.

Список використаних джерел:

1. Коли світ на межі змін: школа, чутлива до психічного здоров'я. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2023/04/13/GG-posibnyk.web>. 2.13.04.2023.pdf
2. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/4/d/430841.pdf>
3. Психічне здоров'я у школах: Інформаційно-довідковий звіт та основні напрямки діяльності. URL: https://www.mh4u.in.ua/wp-content/uploads/2022/04/mental_health_in_schools__ua_190422.pdf

Чудла А.О.,
здобувачка вищої освіти,
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
Науковий керівник: **Шевчук О.В.**,
кандидат педагогічних наук, викладач
Україна, м. Кам'янець-Подільський

ВПЛИВ ПСИХОЛОГІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК СТРЕСОСТІЙКОСТІ НА ПРОФЕСІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА

Сучасна професія вчителя несе не тільки величезну відповідальність перед формуванням інтелекту та особистісних якостей учнів, але й вимагає високого рівня психологічної стійкості. Специфіка педагогічної діяльності, пов'язана з постійною взаємодією з учнями, батьками, та адміністрацією, може ставити великі виклики перед педагогами. У цьому контексті питання психологічних особливостей стресостійкості педагога стає актуальним напрямком дослідження. Дана робота має на меті розкрити роль та вплив стресостійкості на професійну діяльність педагога, розглядаючи її як ключовий фактор в успішному виконанні професійних обов'язків та підтриманні психічного здоров'я.

Психологічна стійкість та стресостійкість педагогів стають краєвидом, що формує глибокі води освітнього океану, де кожна хвиля навчання може виявитися випробуванням. Професійна сфера педагога, яка на перший погляд асоціюється з безмежними можливостями та розвитком, невід'ємно пов'язана з непередбачуваністю та викликами, які можуть породжувати стресові ситуації.

У цьому контексті, вивчення впливу психологічних характеристик стресостійкості на професійну діяльність педагога розкриває важливий аспект його життя та роботи. Висока стресостійкість може виступати своєрідним щитом, захищаючим від втоми та емоційного виснаження в умовах навчального процесу, який часто характеризується різноманітністю завдань та несподіванками.

Педагогічна діяльність вимагає від освітянського фахівця не лише фахової підготовки, але й здатності реагувати на непередбачувані обставини з мінімальним стресом. Стресостійкість не лише допомагає зберегти емоційну

стійкість, але і сприяє більш ефективному вирішенню проблем, зберіганню внутрішньої енергії та позитивного підходу до викликів навчання [1].

Дослідження впливу цих психологічних характеристик стає не лише ключовим для розуміння самого процесу викладання, але й визначальним для покращення робочого клімату в освітньому середовищі. Визначення чинників, які сприяють або обмежують стресостійкість педагогів, відкриває можливість розробки ефективних стратегій тренування та підтримки, спрямованих на підвищення якості навчального процесу та забезпечення довгострокового успіху в освіті.

Особистісна емоційна стійкість педагога є важливим компонентом, який впливає на якість навчального процесу та взаємини в освітньому середовищі. Щоденні виклики, з якими стикається педагоги, від невизначених ситуацій в освітньому просторі до важливих рішень на рівні управління, можуть тестувати його адаптаційні можливості [3].

Стресостійкість у педагога визначається не лише здатністю ефективно працювати під тиском, але й здатністю відновлюватися після стресових ситуацій. Здатність зберігати ясний розум та спокій у критичних ситуаціях сприяє збалансованому взаємодії з здобувачами освіти чи учнями, колегами та батьками.

Розуміння впливу стресостійкості на професійну діяльність педагога дозволяє не лише визначити його здатність ефективно працювати в умовах нестабільності, а й виявити способи оптимізації цього важливого аспекту. Тренування педагогів на рівні психологічної стійкості може стати ключовим елементом професійного розвитку, забезпечуючи необхідний резерв для конструктивного вирішення проблем та уникнення емоційного вигорання [2].

Таке дослідження може включати оцінку конкретних стресорів, з якими зіткнуто педагогів, розробку практичних стратегій подолання стресу та вивчення взаємозв'язку між психологічною стійкістю та якістю навчального процесу. Отримані результати можуть послужити основою для подальших програм підтримки та розвитку педагогів, спрямованих на створення більш позитивного та продуктивного навчального середовища.

Психологічна стійкість педагога визначає якість його професійної діяльності та має величезний вплив на ефективність навчання та взаємини в освітньому середовищі. Стресостійкість в педагога виявляється не тільки у здатності ефективно функціонувати під тиском, але і у здатності швидко відновлювати емоційний баланс після стресових ситуацій. Це впливає на якість взаємодії із здобувачами освіти, колегами та батьками, сприяючи збалансованому підходу до всіх аспектів навчального процесу.

Дослідження впливу стресостійкості на професійну діяльність педагога важливе для визначення його спроможності працювати ефективно в умовах невизначеності. Врахування цього аспекту може виявитися ключовим для оптимізації робочого процесу та удосконалення професійної діяльності. Тренування на рівні психологічної стійкості може стати стратегічним інструментом для педагогів, забезпечуючи їм необхідний резерв для конструктивного вирішення труднощів та уникнення вигорання.

Дослідження може включати аналіз конкретних стресорів, ідентифікацію стратегій подолання стресу та вивчення взаємозв'язку між психологічною стійкістю та якістю навчального процесу. Отримані висновки мають потенціал послужити основою для подальших програм підтримки та розвитку педагогів, спрямованих на створення більш позитивного та продуктивного освітнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Пилипенко К. В. Емоційна стійкість як професійно важлива якість майбутнього психолога-практика. Практична психологія в системі вищої освіти: теорія, результати досліджень, технології : колективна монографія. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. С. 137–147.
2. Психологічна стійкість: розвиток резиліентності в позашкільній освіті. URL: <https://bdut.co.ua/pro-nas/psykhologichna-stijkist/>
3. Трофаїла Наталія. Емоційна стійкість – запорука успішної професійної діяльності педагогів. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/27_2020/part_5/23.pdf

*Шевчук О.В.,
студентка Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
Науковий керівник: Скрипник А.Ю.,
доктор історичних наук, професор
Україна, м. Кам'янець-Подільський,*

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВІДНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ПІСЛЯ ТРАВМАТИЧНИХ ПОДІЙ

Сьогодні, коли ніким не очікувана війна із сусідньою державою призвела до анексії частини країни, тривалих бойових дій в іншій її частині, численних болісних втрат, усі ми опинилися в суб'єктивно складному стані хронічної невизначеності. Велика частка населення країни вже потребує і потребуватиме в майбутньому психологічної підтримки і допомоги, оскільки внаслідок тривалої травматизації суттєво знизилися соціально-адаптивні можливості людей, був втрачений колишній рівень особистісної цілісності, комунікативної компетентності, професійної самоефективності, психологічного благополуччя в цілому.

У тих, хто надто довіряє радіо і телебаченню, щодня дивиться російські канали чи відповідні інтернет-ресурси і некритично сприймає потоки сфабрикованих “новин”, поступово втрачається адекватність бачення навколишнього світу. Непомітно відбуваються деформації життєвих орієнтацій, цінностей, соціальних настановлень, очікувань. Зміни світогляду у деякого зумовлюють девіантні чи навіть делінквентні прояви, що становить небезпеку і для самої особистості, і для її родини, і для суспільства в цілому.

У некритичної, несамостійної людини внаслідок гіпнотичного впливу мас-медіа відбуваються певні зміни психічного здоров'я. Серед порушень, як

свідчать спеціалісти, превалюють не лише донозологічні – соціально-стресові розлади, а й клінічно окреслені психічні розлади в діапазоні від гострої реакції гора до посттравматичного стресового розладу (Марута, Маркова, 2015).

Війна робить свій трагічний внесок у травматизацію українців. Так, за даними Міністерства соціальної політики, станом на 14 серпня 2023 року в Україні зареєстровано майже 5 млн громадян які покинули своє місце проживання внаслідок збройної агресії російської федерації проти України, після 24 лютого 2023 року перемістилися 3.6 млн осіб і до одного мільйону з них – вже перемістились повторно.

Інформаційна війна так само робить свій внесок, але вже на іншому рівні – на рівні придушення надії на життя і розвиток, підсилення депресивних тенденцій та песимізму щодо майбутнього, радикалізації поглядів та підштовхування до деструктивних сценаріїв. Тому край потрібні необхідні активні і, головне, синхронізовані зусилля всіх, хто так чи так причетний до психосоціальної підтримки осіб, які пережили травму. Ідеться як про міжвідомчу взаємодію на державному рівні, так і про міжвідомчу, міждисциплінарну, міжорганізаційну і навіть міжособову координацію на рівні спільнот та організацій.

Далеко не всі особи, які потребують реабілітації та реадaptaції, усвідомлюють, що їм це потрібно. Назагал багато з них вважає, що з ними все гаразд, – просто тим, хто повернувся із зони бойових дій, важко жити з тими, хто там не був. Тому першим кроком на шляху до відновлення психічного здоров'я проблемної молоді є сприяння їй в усвідомленні своєї психологічної дезадаптованості, формування в неї потреби і мотивації до участі в психологічних реабілітаційних та реадaptaційних програмах і проектах, які здійснюються державними та громадськими організаціями. Таке залучення потребує опрацювання психологічних перешкод і захистів, з'ясування зовнішніх та внутрішніх чинників, які стимулюють та мотивують проблемну молодь до участі в такому курсі.

Вплив на свідомість людини інтенсивного потоку інформації створює проблему для організації пізнавального індивідуального досвіду особистості у сьогоденні, як результат – її «Я-образ» змінюється щоразу, коли навколишній інформаційний простір утворює конструкти проблем і загроз, що, в свою чергу, зумовлює переосмислення зовнішньої реальності, у цьому контексті особливого значення набуває осмислення поняття особистісної ідентичності не в світлі її розрізнених аспектів, а базуючись на принципі компліментарності, тобто взаємодоповнюваності та мультіваріативного впливу на функціонування людини у динамічному мінливому світі.

Один із важливих напрямів розвитку сучасної української психології є вдосконалення прикладної сфери науки, розробка соціально-психологічних технологій. Швидкими темпами зростає кількість публікацій про розробку та застосування різноманітних технологій в соціальній практиці: технології рефлексивного управління (А. Деркач), технології управління масовою свідомістю (А. Манойло, В. Цуладзе), технології нейролінгвістичного програмування (Р. Бендлер, С. Горін, Д. Гріндер, Р. Ділтс, Г. Кочарян, А. Плігін), технології управління діяльністю та людьми на гуманістичній основі

(А. Деркач, В. Жукова, Л. Лаптева), маніпулятивні технології (Г. Грачов, Є. Доценко, М. Мельник), технології проведення інформаційно-психологічних операцій (В. Крисько, О. Шевченко), технології психологічного супроводу навчання (А. Овчаров), психотехнології сугестивного впливу та психокорекції на несвідомому рівні (Є. Безносок, А. Журавльов, І. Смирнов), технології побудови іміджу (С. Богданов, В. Зазикін, Г. Почепцов, О. Ситніков, П. Фролов, В. Шепель), технології дослідження громадської думки (О. Вишняк), політичні передвиборні та виборчі технології (В. Бебик, М. Варій, М. Головатий).

Соціально-психологічні технології – це важлива ланка між наукою та практикою. Їх розробка та вдосконалення має стати однією з найважливіших задач наукової психології. Але для цього необхідне спільне уявлення про сутність технологій. Потрібно розробити спільний алгоритм розробки технологій та утворити єдиний перелік технологій, що вже розроблені, аби кожен дослідник чи практик мав можливість використати технологію, вдосконалити або доповнити її. Тобто утворити систему знань про найсучасніші досягнення психології, які можуть бути застосовані у практичній діяльності відповідних спеціалістів, і це вже справа недалекого майбутнього.

Війна є джерелом травм, які відносять до найважчих. До них належать і численні втрати, яких щоденно зазнають військові на передовій. Неможливість правильно і вчасно пережити втрату, пролонгований ризик постійної травматизації призводять до значних психічних порушень, депресивних станів, що негативно впливає на самоефективність і продуктивність, необхідні для вибудовування конструктивних копінгів.

Особливої уваги потребують військові, які перебувають у гарячих точках. Наслідки воєнних травм без належного їх опрацювання можуть спочатку призвести до надламу людини, а згодом і повністю зламати її. Ураження війною породжує соціальну дезорієнтацію, втрату контактів, ідентичності та цілісності “Я”, порушення в сприйнятті світу і своєї ролі в ньому, відчуття розлячу, спустошеності, провини. Для того щоб запобігти таким негативним наслідкам, слід усіляко сприяти підвищенню самоефективності особистості. Цей ключовий ресурс конструктивного переживання втрат відкриває можливості для позитивних трансформацій травматичного досвіду.

Відновлення самоефективності особистості є стратегічно важливим напрямом соціально-психологічної реабілітації, ключовим ресурсом конструктивного переживання втрат, спрямованим та підтримку та гармонізацію фізичного і психологічного здоров'я людини. Стратегія відновлення самоефективності особистості охоплює 159 три послідовні етапи – діагностичний, організаційний, технологічний, кожен з яких відіграє важливу, комплементарну роль у комплексній роботі, спрямованій на переживання втрати та її можливих психологічних наслідків. Для відновлення самоефективності особистості, яка переживає втрату, у межах технологічного етапу доцільно використовувати відповідні технології: технологію прийняття втрати, технологію локалізації причини втрати людиною життєвих ресурсів та медійні технології.

Повернувшись до мирного життя, учасники бойових дій часто не можуть сприймати дійсність такою, якою вона є, і це викликає у них тривогу, страх та

безсилля. Для багатьох із них життя втрачає свою цінність і стає обтяжливим, загострюються депресивні переживання. Хтось зневірюється в цінності самого себе, переживає невпевненість, страждає від постійних сумнівів. Потреба постійно отримувати визнання оточення підживлює схильність відповідати очікуванням інших. Якщо це не вдається, ветерани починають втрачати самоповагу, відчувають глибоку самотність. Досвід, отриманий на війні, іноді є настільки деструктивним, що позбавляє його власників відчуття сенсу, наповнюючи життя відчаєм, зневірою та відчуттям всеохопної внутрішньої спустошеності.

Психотерапевтична робота з учасниками бойових дій, які переживають відчуження, передбачає налагодження таких стосунків, у яких вони зможуть відчути захист, опору, близькість, справедливе ставлення та шанобливу увагу, а також усвідомити наявні можливості для подальшої реалізації власних цінностей у майбутньому.

Соціально-психологічна реабілітація є комплексною допомогою особистості, що передбачає повноцінну її інтеграцію в соціум (Титаренко, 2018, с. 80). Психологічна підтримка – важливий складник реабілітації, адже вона спрямована на людей, які попри певні симптоми психологічного травмування (знижена самооцінка, відчуття соціальної ізоляції, проблеми зі сном) у цілому зберегли ефективне функціонування, отож потребують невеликої за обсягом і часом висококваліфікованої допомоги (психолога чи психотерапевта). Зрозуміло, що, коли йдеться про надання психологічної підтримки, завжди слід враховувати актуальний соціально-культурний контекст.

Спираючись на міжнародний досвід використання плейбектеатру в роботі з вразливими верствами населення, психологічно травмованими аудиторіями, у зоні стихійних лих, воєннотравматичних конфліктів і беручи до уваги результати роботи з важкими історіями, можна стверджувати, що плейбектеатр, у якому дотримано всіх принципів, технологій та етики дійства, не може травмувати або ретравмувати. Навпаки, він практично завжди сприяє психологічному відновленню людей.

Список використаних джерел:

1. Соціально-психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій : практичний посібник / [Т. М. Титаренко, М. С. Дворник, В. О. Климчук та ін.] ; за наук. ред. Т. М. Титаренко / Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2019. 220 с.
2. Психологічні технології ефективного функціонування та розвитку особистості : монографія / [за ред. : С. Д. Максименка, С. Б. Кузікової, В. Л. Зливкова]. Суми : вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 540 с.
3. Захаров К. В. Соціально-психологічні технології в сучасній психології. / Вісник Дніпропетровського університету Серія психологія 18(9/1). 2010. С. 41-49.

Шумейко А.П.,

студентка Криворізького державного педагогічного університету

Науковий керівник: Чаркіна О.А.,

кандидат педагогічних наук, доцент

Україна, м. Кривий Ріг

КОРЕКЦІЯ НЕГАТИВНИХ УСТАНОВОК ЩОДО МАТЕРИНСТВА У ДІВЧАТ-СТУДЕНТОК В УМОВАХ ВІЙНИ

Актуальність дослідження розвитку материнської сфери дівчат-студенток визначається гостротою демографічних проблем: внутрішньою і зовнішньою міграцією, зростанням смертності в різних вікових групах населення, у т. ч. перинатальних втрат серед вагітних жінок, і загальним зниженням народжуваності у зв'язку з нестабільністю і невизначеністю життєвої ситуації в умовах війни. Реалії українського сьогодення такі, що юні жінки виявляються неготовими до виконання материнських функцій через стрес і депривацію, а тому, переважно, демонструють негативні установки щодо материнства.

Студентський вік є сприятливим для утворення як позитивних, так і негативних установок як стійких елементів життєвої перспективи. Материнство у цей період може супроводжуватися відчуттям незадоволеності собою, невизначеності майбутнього, психофізичним виснаженням, що негативно впливають як на переживання самоефективності, так і на продуктивність навчально-професійної діяльності, особливо під час війни, коли виникає багато інших проблем соціально-побутового та психоемоційного характеру.

Усе це свідчить про необхідність психологічної допомоги юним матерям і збільшення соціального запиту на її отримання з боку українських жінок.

Для емпіричного дослідження психологічної готовності студенток 3-5 курсів денного і заочного відділення спеціальності 053 «Психологія» (гр. ПП-21, ПП-20 і ЗПП-м-23 загальною кількістю 51 особа) до материнства ми обрали методику PARI (Е.С. Шефер і Р.К. Белл, в адаптації Т.В. Нещерет), використавши три шкали, які, на наш погляд, найбільш повно відповідають показникам готовності або неготовності до материнства: *шкалу надмірної турботи, шкалу почуття самопожертвування і шкалу прагнення прискорити розвиток дитини*, за результатами якої не було виявлено жодної студентки з високим рівнем психологічної готовності до материнства, що стало передумовою для подальшого дослідження.

З метою визначення параметрів мотиваційно-ціннісного компоненту готовності до материнства та рольових установок респонденток ми використали Рольовий опитувальник дітонародження (РОД) М.М. Родштейна, в основу якого покладені інтеракціоністський і психосемантичний підходи [1]. Структура опитувальника є двохфакторною: він вимірює генофілію – генофобію та репродуктивну активність – репродуктивну пасивність і містить 40 біполярних суджень.

Аналіз отриманих даних показав, що високі показники за параметром «генофілія – генофобія» притаманні 21,57% (11 осіб) респонденток, що є проявом гіпертрофії ролі матері та ідеалізації образу дитини. Ще 33,33% (17

осіб) опитаних отримали середні показники, що відповідає сформованій материнській позиції усвідомлення цінності дитини, любові до неї й адекватному сприйняттю жінкою реальності материнства.

Ми були неприємно вражені тим, що 45,1% студенток (23 особи) продемонстрували низькі показники, що є ознаками генофобії. Специфіка ціннісно-смыслових установок цих дівчат характеризується впевненістю в тому, що з народженням дитини погіршиться рівень життя та добробуту; переконаннями в тому, що для сучасної жінки кар'єра є важливішою, ніж материнство, що жінці-матері складніше самореалізуватися і взагалі материнство гальмує особистісний розвиток жінки; для народження і виховання дитини потрібні великі матеріальні статки, а для того, щоб бути щасливою, жінці зовсім не обов'язково ставати матір'ю. Дехто з них побоюється, що вагітність і материнство зроблять їх фізично непривабливими для чоловіків і навіть потворним.

Певна частина – 15,67% (8 осіб) опитаних впевнена, що мати дітей не сучасно й непрестижно.

Такі емпіричні результати можна пояснити тим, що потерпаючи від стресу, асоційованого з війною, важко тверезо оцінювати власні ресурси і адекватно реагувати на виклики зовнішнього середовища. Народження дитини в таких умовах – це справжнє випробування і для організму, і для психіки, адже доглядати і виховувати дітей – важка і виснажлива робота, особливо якщо материнська роль починає конкурувати з роллю студентки, а чоловік – батько дитини, який міг би допомогти і підтримати, перебуває на фронті. Тому переважання негативних установок щодо материнства у сучасних українських дівчат-студенток – явище, на жаль, широко розповсюджене.

З метою корекції діагностованих негативних репродуктивних установок ми плануємо використати «Програму психопрофілактики стресових станів і підвищення материнської компетентності для дівчат студентського віку», авторкою якої є наш науковий керівник О.А. Чаркіна [2].

Дана програма включає три блоки тренінгових занять: перший блок спрямований на формування і розвиток почуття материнської любові «Сім кроків»; другий – на розвиток особистісної зрілості та компетентності юних матерів «Радість материнства» і третій – на підвищення рівня стресостійкості та нервово-психічної адаптації «Баланс і рівновага», що є надзвичайно важливим в умовах війни.

Список використаних джерел:

1. Діагностика та корекція репродуктивної поведінки особистості : навчально-методичне видання / О. М. Васильченко. К.: 2012. 96 с.
2. Чаркіна О. А., Ляшенко О.О. Програма психопрофілактики стресових станів і підвищення материнської компетентності для дівчат студентського віку (Серія «Стрес-менеджмент в роботі психологічної служби ВНЗ»). Кривий Ріг : вид-во КП ДВНЗ «КНУ», 2015. 50 с.

СЕКЦІЯ 10. СОЦІАЛЬНА РОБОТА В КОНТЕКСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЗМІН

Боришук С.І.,

*студентка ВСП Кам'янець-Подільський фаховий коледж
Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

*Науковий керівник: **Боровсюк Т.В.,***

*викладач-методист, ВСП Кам'янець-Подільський фаховий коледж
Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

Україна, м. Кам'янець-Подільський

СОЦІАЛЬНИЙ ПРАЦІВНИК ТА КЛІЄНТ: ЕФЕКТИВНА КОМУНІКАЦІЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Згідно з Указом Президента України від 24.12.2022 № 64/2022 в Україні введено воєнний стан. Строк дії воєнного стану в Україні продовжено у зв'язку з триваючою широкомасштабною збройною агресією Російської Федерації проти України.

Вторгнення Росії в Україну призвело до величезних людських жертв, масового переміщення населення та серйозного uszkodження інфраструктури.

Вразливість стала категорією актуальною для всіх. Війна не минула жодного — і кожна людина в Україні потребує певної підтримки.

Саме тому, війна стала справжнім викликом для соціальної сфери в Україні, яка опікується вразливими, малозахисними та незахищеними категоріями населення.

Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» одним із факторів, що можуть спричинити складні життєві обставини, є *шкода, завдана пожежею, стихійним лихом, катастрофою, бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією* [1].

У зв'язку зі збройною агресією, яку веде Росія проти України, її широкомасштабним вторгненням і окупацією територій нашої держави, органи місцевого самоврядування посилили відповідальність щодо забезпечення надання якісних соціальних послуг громадянам, в тому числі тим, у кого ускладнилися життєві обставини унаслідок війни.

Розуміємо, що зміст якісних соціальних послуг громадян в умовах воєнного стану визначається, переважно, органами місцевого самоврядування за рекомендацій Міністерства соціальної політики України.

Соціальний працівник відіграє ключову роль у підтримці людей, які потрапили у складні життєві ситуації унаслідок війни.

В умовах війни *комунікація* соціального працівника відіграє велику роль у роботі з клієнтами, які перебувають у стані психологічної кризи, для ослаблення, подолання якої потрібне ефективне втручання.

У соціальній роботі комунікація є цілеспрямованим процесом взаємодії соціального працівника і клієнта, за допомогою якого професіонал здійснює збір інформації про важкі життєві ситуації клієнта [2].

Вважаємо, що комунікативні процеси в практиці соціальної роботи здатні зреалізувати наступні цілі, що визначені науковцями соціальної роботи, є актуальними в мирний час і залишаються насущними у воєнний час:

- 1) збирати інформацію для надання допомоги клієнтам;
- 2) пропонувати ідеї, щоб розуміти потреби клієнтів, для вирішення їх проблем;
- 3) висловлювати почуття й думки;
- 4) структурувати роботу в систему цілеспрямованих дій;
- 5) інформувати, визначати завдання, давати поради, надавати підтримку.

Ефективність комунікативного контакту в практиці соціальної роботи залежить від здатності професіонала вирішувати проблеми, що виникають у процесі взаємодії з клієнтом [2].

Вважаємо, що на здатність подолання кризових ситуацій, ефективність у роботі з усіма вразливими групами клієнтів у період воєнного стану, впливатиме недопущення соціальним працівником проблем комунікативного процесу, виокремлених в практиці соціальної роботи Б. Сайбером:

- *подвійне повідомлення* – два повідомлення, що суперечать одне одному, отриманих одночасно;
- *двозначні повідомлення* – повідомлення, що мають різну інтерпретацію, незрозумілі, мало стосуються ситуації, яка обговорюється;
- *референтні сумніви* – інформація має багатозначні смисли для різних людей;
- *селективна увага* – перекручене повідомлення, що утрудняє розуміння ситуації;
- *переробка інформації* – отримання інформації більше, ніж це необхідно клієнту;
- *ритуалізм і неконгруентність* – порушення послідовності очікуваних повідомлень, які суперечать поведінковим патернам;
- *регуляторна несумісність* – використання контактів, слухання і бачень, прийнятних для однієї і неприйнятних для іншої культури [2].

Організація комунікацій в соціальній роботі під час воєнного стану буде, в значній мірі, залежати від специфіки клієнта, рівня його тривожності, стресу, «вимкнення емоцій», емоційного стану, пережитого горя тощо.

Необхідною умовою успішної комунікації соціального працівника і клієнта є емпатія, а саме чітке розуміння почуттів, психічних станів людини у воєнний час.

Комунікація в практиці соціальної роботи воєнного часу це процес взаємодії, в результаті якого здійснюється професійна допомога клієнту, якому війна спричинити складні життєві обставини.

Список використаних джерел:

1. Рекомендації громадам щодо організації надання соціальних послуг в умовах воєнного стану. Режим доступу <https://auc.org.ua/novyna/rekomendaciyi-gromadam-shchodo-organizaciyi-nadannya-socialnyh-poslug-v-umovah-voynenogo> (дата звернення: 20.11. 2023)
2. Фірсов М.В. Теорія соціальної роботи https://stud.com.ua/38401/sotsiologiya/teoriya_sotsialnoyi_roboti (дата звернення: 20.11. 2023)

Волощук М.М.,

*студент Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

*Науковий керівник: Комарніцька Л.М.,
кандидат філологічних наук, викладач
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЖІНОК В ЕПОХУ АНТИЧНОСТІ

У сучасному трактуванні термін «громадянські права» означає особисті права людини, тобто такі, що належать їй від народження і не пов'язані безпосередньо з громадянством тієї чи іншої країни. Вони включають у себе право на життя, свободу, особисту недоторканність, право на вільне пересування, право на майно, свободу слова тощо [5, с.116].

У сучасному світі в міжнародному та національному законодавствах багатьох країн декларується рівність прав людей, незалежно від статі, раси, етнічної приналежності, віросповідання, що стало наслідком численних історичних, соціокультурних, наукових, технічних та інших здобутків попередніх епох, які призвели до зміни картини світу, людського світогляду, гуманізації суспільства, розширення спектра прав та свобод особистості. Однак так було не завжди.

Аналізуючи соціальне становище жінок доби Античності, слід зазначити, що воно визначалося кількома чинниками, зокрема, ставленням до них чоловічої спільноти, їхнім соціально-економічним статусом, походженням, приналежністю до того чи іншого класу, території проживання. Наприклад, відомо, що жінки Спарти та Криту були більш вільними та володіли більшими правами, ніж мешканки Афін. Про це свідчать літературні твори Гомера, Сапфо, які відображали важливу роль жінок в історичних подіях того часу [4, с.359].

Однак, незважаючи на демократичний устрій античних міст-держав, жінки ніколи не мали громадянства і в юридичному сенсі перебували у становищі рабів. Вони не брали участі в політичному, соціальному та культурному житті суспільства, проводячи більшу частину часу на жіночій половині домівки, обмежуючись турботою про дітей і чоловіка. Наприклад, античний філософ Платон вважав, що «ім'я чесної жінки має бути замкнене в стінах будинку» [4, с. 87]. Становище переважної більшості жінок античності добре ілюструє приказка «*Domus sedet, lanam fecit*» («Сидить вдома, пряде вовну») [2].

Життя жінки було обмежене рамками сім'ї. Однак, уже з дванадцяти років дівчинку вважали нареченою на виданні. Метою шлюбу було дітонародження. Шлюб був соціально-політичним кроком з погляду успадкування майна, статусу, сімейного доходу і визначався давньоримськими юристами як «союз між чоловіком і жінкою для нероздільного спілкування всього життя» [3].

Після заміжжя дружина ставала частиною власності чоловіка, переходячи від влади батька під владу чоловіка. Жінки Стародавньої Греції перебували в напівсамітницькій ізоляції, були позбавлені участі не тільки в суспільному, а й

у приватному житті: не брали участі в сімейних трапезах і не мали права перебувати за одним столом із чоловіками.

Основним призначенням жінки в епоху античності вважалося ведення домашнього господарства, дітонародження і виховання потомства. Наприклад, Демосфен сприймав жінок як джерело розваг і чуттєвих переживань: «Гетер ми заводимо заради насолоди, наложниць – заради щоденних тілесних потреб, тоді як дружин ми беремо заради того, щоб мати від них законних дітей...» [1]. Таким чином, позбавлення жінки материнського права і права голосу дало змогу чоловікам захопити кермо влади в домі, позбавити дружину свого почесного становища, перетворити її на просте знаряддя дітонародження.

На відміну від Афін, жінки Спарти мали ширший спектр прав через особливе становище чоловіків та їхній військовий обов'язок. Сімейний статус чоловіка визначався його здатністю до дітозачаття, тому в разі його безпліддя дружина мала право народити дітей від іншого чоловіка. Дещо іншим було становище жінки у Давньому Римі. Так, заміжні римські жінки мали право розпоряджатися своїм майном і посідали місце пані в домі. У римських будинках не було жіночої половини, що свідчить про відсутність поділу чоловіків і жінок у сім'ї. Історичні документи відображають традиції спільних обідів батьків і дітей за одним столом, спільні виходи в гості та прийом гостей обома членами подружжя [3]. У Римі жінки мали більше можливостей для здобуття початкової освіти, прилучення до літератури, мистецтва, історії та філософії. Варто зауважити, що жінки з вищих верств брали активну участь у політичному житті суспільства.

У багатьох наукових трактатах античних філософів червоною ниткою проходить теза про необхідність підпорядкування жінки чоловікові, виходячи з її «другосортності». Так, вони розглядали чоловіка як своєрідний еталон, норму. З іншого боку, жінку вважали певним дефектом справжньої людяності, відхиленням від норми. З огляду на це чоловіче начало характеризували як активне, домінантне, а жіноче – як пасивне і залежне.

Аналіз праць Аристотеля, Сократа, Піфагора, Платона показує чіткий поділ на «чоловіче», що ототожнюється з вищим розумом, чеснотою, та «жіноче», що асоціюється з чуттєвістю, тілесністю, недосконалістю і хаосом.

На думку Аристотеля, «жінка є нижчою істотою, пасивною посудиною для чоловічого «жару», вищої життєвої сили. Активна, творча форма – ось доля чоловіка, жінка ж за своєю суттю – безплідна інертна матерія, яка не має душі, і тому не може бути віднесена до справжніх людей. Вище благо, раціональність не знаходять собі притулку в мертвій плотській істоті, якою, безсумнівно, є жінка» [4, с. 532].

Як висновок, слід зазначити, що в епоху Античності існувала ідея про неповноцінність жінок, їхню нездатність до філософських міркувань, їхню вторинність, дефективність порівняно з чоловіками, які змушені взаємодіяти з ними винятково в разі потреби, зокрема з метою продовження роду. Цей факт відображений у творах багатьох античних філософів: Платона, Аристотеля, Демосфена, Піфагора. Наслідком цього стала дискримінація жінок у соціальній, політичній, сімейній сферах, позбавлення їх громадянських прав і свобод.

Список використаних джерел:

1. Кравець В. *Проблеми міжстатевих та шлюбно-сімейних стосунків у Античній Греції*. URL: file:///C:/Users/User/Desktop/Формування прав жінок/2013 Міжстатеві стосунки стародав.Греції.pdf (дата звернення: 12.11.2023).
2. Кун М.А. *Міфи та легенди Стародавньої Греції*. Харків «Фоліо», 2008. 430 с.
3. Малютіна І. *Категорія „жінка” у публічному і приватному праві Стародавнього Риму*. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/ jnn_2013_3_5%20(1).pdf (дата звернення: 06.11.2023).
4. Михед Т.В., Якубіна Ю.В. *Антична література. Греція. Рим. Хрестоматія*. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 952 с.
5. Пушкіна О. В. *Система прав і свобод людини та громадянина в Україні : теоретичні і практичні аспекти забезпечення*. Київ: Логос, 2006. 416 с.

Горошко В.І.,
студентка I курсу спеціальності 231 Соціальна робота
ВСП Кам'янець-Подільський фаховий коледж
НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»
Науковий керівник: **Загалевич В.Л.**,
викладач суспільних дисциплін
голова циклової комісії соціальної роботи,
психології та фізичної реабілітації
Україна, м. Кам'янець – Подільський

ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ «ГРУПИ РИЗИКУ»

Проблеми соціалізації у дітей "групи ризику" можуть включати низку аспектів. Це може бути ускладнене формування здорових міжособистісних взаємин з однолітками та дорослими, відчуття відкидання, відсутність відповідних соціальних навичок, агресивна або невідповідна поведінка, складнощі у пристосуванні до навколишнього середовища чи відсутність підтримки та належного виховання. Ці проблеми можуть стати перешкодою для їх адаптації в суспільстві та досягнення успішної соціалізації.

Діти «групи ризику» – це категорії дітей, у яких соціальний стан є нестабільний з різних причин, і вони практично не можуть самостійно подолати складнощі, з якими зіштовхнулися. Все це в результаті може призвести до втрати ними соціальної значущості, духовності, морального образу, біологічної загибелі.

До «групи ризику» входять діти з асоціальними проявами в поведінці, починаючи з грубості стосовно дорослих та недисциплінованості на уроках і закінчуючи крадіжками, пропусками уроків, уживанням спиртного або наркотиків [3, с.27].

Доречно зазначити, що виділяють два аспекти ризику.

Перший аспект полягає у тому, що діти цієї групи становлять ризик для суспільства. Термін "група ризику" з'явився ще в радянський період, коли пріоритетним було врахування суспільних інтересів. Це поняття визначало певні категорії людей та сімей, чия поведінка могла становити потенційну загрозу для оточуючих та суспільства в цілому, оскільки суперечила загальноприйнятим соціальним нормам і правилам.

Другий аспект полягає в ризику для самої дитини, який може виникнути в суспільстві. Цей ризик охоплює можливість втрати життя, загрозу здоров'ю та відсутність нормальних умов для повноцінного розвитку.

Протягом усього свого життя дитина перебуває під впливом оточуючого середовища. Це вплив не стільки природний чи біологічний, скільки соціальний. Його успішність у формуванні особистості, чи невдачі, визначаються саме соціальними аспектами, зокрема виховними методами та умовами оточення.

На жаль діти перебуваючи під впливом різних факторів набувають «непривабливий» соціальний образ. Серед цих факторів ризику можна виділити наступні основні групи:

- медико-біологічні (стан здоров'я, спадкові і вроджені властивості, порушення в психічному і фізичному розвитку, травми внутрішньоутробного розвитку і т.д.);
- соціально-економічні (матеріальні проблеми сім'ї, несприятливий психологічний клімат у сім'ї, аморальний спосіб життя батьків, непристосованість до життя в суспільстві і т.д.);
- психологічні (неприйняття себе, невротичні реакції, емоційна нестійкість, труднощі спілкування, взаємодії з однолітками і дорослими тощо);
- педагогічні (невідповідність змісту програм освітньої установи та умов навчання дітей їх психофізіологічних особливостей, темпу психічного розвитку та навчання дітей; відсутність інтересу до навчання, закритість для позитивного досвіду, невідповідність образу школяра і т.д.) [1,с.299].

Точно, такі визначення, як "важкі", "важковиховувані", "педагогічно занедбані" часто застосовуються педагогами до дітей, які представляють особливі виклики та вимагають додаткової уваги. Цей підхід ґрунтується на традиційних методах щодо дітей, що нерідко спонукає до відокремлення "звичайних" учнів від "важких", наприклад, до їх виключення зі шкіл.

Терміни "дезадаптовані діти" та "діти з девіантною поведінкою" часто використовують для характеристики даної групи дітей з погляду невідповідності соціальній, суспільній нормі. Ці поняття характеризуються соціальним або соціально-психологічним відтінком та описують учнів як таких, які виявляють відхилення від очікуваних стандартів поведінки чи адаптації до соціального середовища.

Процес десоціалізації сигналізує, що на певній стадії під впливом негативних факторів у дитини руйнуються попередні позитивні норми та цінності, і навпаки взірцем стають норми, що відрізняються від загальноприйнятих у суспільстві [2, с.121].

Основними ознаками соціальної та психолого-педагогічної неузгодженості цих дітей є їх агресивне поведінка, конфлікти з учителями та однолітками, вживання алкоголю та наркотиків, порушення законів (переступлення, крадіжки, шахрайство тощо), прогули у школі, бездомність, спроби суїциду та інші аналогічні прояви

Кого ми можемо віднести до категорії дітей «групи ризику»? Перша категорія дітей «групи ризику» — діти, де основним фактором впливу є негативний життєвий досвід. Цих дітей можна визначити вже із зовнішнього вигляду: неохайно одягнуті, недоглянуті. Зразу складається враження, що батьки їм мало приділяють уваги. У таких дітей моральні норми та настановлення викривлені: негативні оцінки з боку дорослих призводять до порушення стосунків у взаємодії вчителя й учня.

Друга категорія дітей із «групи ризику» — діти, яким притаманні відхилення в емоційній і вольовій сферах, аномалії у формуванні характеру (акцентуації характеру), що при повному збереженні інтелекту обумовлює великі труднощі у спілкуванні, навчанні і трудовій діяльності. Йдеться про здорових підлітків, у яких яскраво виражені риси визначеного характерологічного типу. Залежно від ступеня вираження акцентуації поділяються на виражені та приховані. У підлітковому віці при виражених акцентуаціях особливості характеру загострюються, а під впливом психогенних чинників можливі порушення адаптації [3, с.28].

Так, педагоги часто працюють з дітьми та підлітками, чие оточення або соціальне середовище може бути несприятливим. Це може спонукати до відхилень у поведінці через недоліки чи відсутність позитивного впливу з боку сім'ї, школи або інших соціальних установ.

Причинами девіацій (відхилень) можуть бути порушення у стані здоров'я, такі як фізичні чи психічні проблеми, відставання у розвитку або виражена акцентуація характеру. Також, вони можуть походити з міжособистісних відносин, якщо дитина не є популярною, відчуває відкидання чи ізоляцію в класі, конфліктує, відчужений або виключений зі спілкування. Однією з причин можуть бути помилки виховання, які діти переносять з родини чи школи, такі як перевиховане, домінування, відхилення уваги чи ізольоване виховання. Брак психолого-педагогічних знань у батьків, перекладення відповідальності за виховання на школу, або навіть відсутність підтримки в домі можуть також бути причиною. Крім того, конфлікти в родині, соціальні проблеми чи психотравмуючі ситуації, такі як розлучення, смерть близьких чи зміни у житті, також можуть сприяти виникненню цих відхилень.

Так, девіантна поведінка - це та, що виходить за межі прийнятих норм і відхиляється від стандартів. Це завжди відображає невідповідність дій, акцій або видів поведінки ідеям, правилам, цінностям, що є загальноприйнятими у суспільстві або певних групах.

Традиційно причини такої поведінки вчені вбачають в особливостях сімейного виховання, насамперед розбещений, аморальний стан батьків, відсутність нагляду та опіки, низький рівень розвитку головних психічних функцій, у незадовільній роботі педагогів, у впливі "вулиці" і неформальних

груп, у суб'єктивному відношенні дитини до себе, своєї поведінки та оточення [3, с.113].

Так, вчені, як Бехтерев В.М. та Каптерев П.Ф., вважали, що в основі причин появи "важких дітей" знаходяться не лише умови життя і вади виховання, але суспільний лад, що стимулює подібні явища, особливо коли велика частка населення перебуває за межами злиденності. Відповідно це призводить до погіршення міжособистісних відносин та загострення конфліктних ситуацій. Результати досліджень демонструють те, що більшість дітей, що втомились від домашніх конфліктів, добровільно припиняють життя, а ті, хто регулярно стикається з насильством у родині, можуть почати бродяжити через це.

Доречно зазначити, що науковці виділяють групи дітей трьох рівнів ризику (низький, середній, і високий).

1. Низький рівень (30%) - характеризується тим, що діти мають позитивні відносини з батьками та стабільне, хороше ставлення в групі однолітків. Вони спокійні, впевнені в собі, мають адекватну самооцінку, успішно справляються з навчанням, і вчителі ставляться до них позитивно.

2. Середній рівень (55%) - ця група дітей, хоч і має позитивні стосунки з батьками та деякими стабільними зв'язками з однолітками, зіткнулася з конфліктами та суперництвом у родині. У класі не всі мають хороші взаємини, багато дітей відчують невпевненість і почуття власної незначущості. Вчителі оцінюють цю групу дітей позитивно загалом, але можуть виявляти байдужість до їхніх проблем.

3. Високий рівень (15%) – визначається тим, що дана група дітей має надзвичайно складні відносини з батьками, де відсутність теплих емоцій відчутна. У класі всі вони мають статус "ізольованих". У багатьох дітей спостерігається схильність до вербальної і фізичної агресії, озлобленість, нестабільність. Ці діти не проявляють відповідальності та мають дуже низьку самооцінку[4].

Часто через ці фактори підлітки потрапляють у конфлікт із законом. Неправомірна поведінка молоді може мати мотиви, зумовлені впливом оточення, наслідуванням, спонтанністю, ситуативними обставинами, невдалим самовиявленням або впливом групової динаміки.

З часом ця поведінка поступово змінюється на більш "раціональну", тобто умисну та сплановану. Мотиви заздрості, користі та вигоди стають основними, водночас помста, озлобленість та ревнощі уступають місце намаганням виправдати себе та прагненню показати силу. Ці діти часто опиняються позбавленими нормальних умов для розвитку, що призводить до різних негативних психологічних та соціальних наслідків.

Підсумуємо, розвиток особистості неминуче пов'язаний з оточуючим соціальним простором, який включає сім'ю, школу, однолітків, саму дитину та інше. Взаємодія різних впливів, які можуть бути як позитивними, так і негативними, у цьому соціальному просторі визначає можливі варіанти формування особистості.

Тому оточення, що пропонує моральну підтримку та позитивно орієнтоване середовище, сприяє позитивному розвитку особистості дитини. Ці діти часто

потребують допомоги у коригуванні їх соціальної адаптації та поведінки, загалом, у процесі соціалізації.

Список використаних джерел:

1. Зверева І.Д. *Соціальна педагогіка: теорія і технології*. Київ, 2006. 316 с.
2. Діти "групи ризику": дослідження психологічних особливостей URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/psychology/27906/>
3. Орбан –Лембрик Л.Е. *Соціальна психологія. Навчальний посібник*. Київ: Академвидав, 2005. 448 с
4. Холодецька Н. Робота з дітьми групи ризику. *Соціальний педагог*. Травень, 5 (41). 2010. URL: <http://vkba.zz.mu/gallery/robotazditmu grupuruzuky.pdf>

Завадська О.О.,

курсант Національної академії внутрішніх справ м. Київ

Науковий керівник: Гуменюк І.М.,

*магістр, викладач ВСП «Кам'янець-Подільський фаховий коледж»,
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ЛЮДЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Із загального числа людей з особливими освітніми потребами — майже половина знаходиться у працездатному віці і потребує реабілітації та подальшого працевлаштування. Як свідчить досвід практичної діяльності, особи з обмеженими фізичними можливостями не можуть на рівних конкурувати на ринку праці, особливо в сучасних економічних умовах, коли перехід до ринкових відносин вимагає інтенсифікації виробництва, підвищення вимог до загального фізичного та інтелектуального стану працюючих. Тому професійна реабілітація інвалідів стала на сьогодні однією з найважливіших проблем суспільства.

На заваді в пошуку роботи інвалідам, крім фізичних бар'єрів, певні проблеми для їх професійної інтеграції створюють і розбіжності в законодавстві, неоднозначне ставлення суспільства до цієї категорії громадян.

Головним чинником, який стримує зайнятість осіб з обмеженими фізичними можливостями є низький, порівняно із здоровими, освітній та професійний рівень. На ринку праці відокремлюється суттєва проблема в подоланні дисбалансу між попитом і пропозицією цієї специфічної робочої сили. Практично така сама ситуація склалася і щодо співпраці з питань укомплектування новостворених робочих місць для працевлаштування інвалідів за рахунок коштів Фонду. Одним із чинників стримування зайнятості також є: відсутність інформації про те, які підприємства створюють нові робочі місця для працевлаштування інвалідів за рахунок Фонду; відсутність гнучких форм організації праці та механізму зацікавлення роботодавців у працевлаштуванні інвалідів; низька оплата праці на людей з інвалідністю запропоновані роботодавцем робочі місця та невідповідності обмежень в роботі з вимогами роботодавцями.

Існують і проблеми з якими стикаються роботодавці при працевлаштуванні інвалідів. Роботодавець є головним стратегічним партнером служби зайнятості, від якого безпосередньо залежить, чи поповнюватиметься ринок праці новими робочими місцями і чи зростатиме заробітна плата, а, отже, й добробут населення. Роботодавець — клієнт номер один центрів зайнятості, який визначає замовлення на робочу силу й ситуацію на ринку праці взагалі.

Попит на якісну робочу силу постійно зростає. На жаль, ринок освітніх послуг не встигає повністю задовольнити попит роботодавців у професійних кадрах (саме робочих професій), оперативно реагувати на зміни попиту ринку праці, а отже, забезпечувати кадрові проблеми його підприємства й виходячи з цього пропонувати реальну послуги. Не дивлячись на те, що держава стоїть на охороні інтересів людини з об'єктивними можливостями: законодавством обумовлено, що 4% робочих місць заброньовано саме для цих осіб і при невиконанні цієї норми підприємства, і установи, незалежно від форм власності, сплачують значні штрафи до Фонду соціального захисту інвалідів, усе ж вирішення проблеми це замало допомагає. Одна з головних труднощів полягає в тому, що кількість працездатних інвалідів менше ніж кількість заброньованих робочих місць і щоб виконати бронь підприємств - ва вимушені застосовувати різні не зовсім законні заходи, а саме, приймають на роботу осіб з I групою інвалідності (заздалегідь знаючи, що людина не може працювати) формально з символічною зарплатнею. Одним із питань, які ставлять на зустрічах в ЦЗ роботодавці є небажання працівників сповіщати роботодавцю про призначення йому інвалідності. В такому разі підприємство вимушено сплачувати в Пенсійний фонд 32% внесків, а не 4%. Необхідно створити централізований банк даних щодо інвалідів, які потребують професійної реабілітації та працевлаштування. Цей банк формується на базі даних регіональних інформаційних банків зайнятості та працевлаштування інвалідів (реєстрів інвалідів). Основою під час формування таких регіональних банків має стати впровадження індивідуальної картки для організації автоматизованої системи управління забезпеченням зайнятості та працевлаштування інвалідів, НДІ праці і зайнятості населення.

Інформаційною основою формування банку даних осіб з обмеженими можливостями з метою працевлаштування, з одного боку, є їх потенційна здатність до трудової діяльності, що ґрунтується на висновках медико-соціальних експертних комісій щодо показаних видів професійної діяльності, а також професійно-кваліфікаційний рівень, індивідуально-психологічні властивості, бажання, готовність працювати, а з іншого — потреби підприємств, установ, організацій різних форм власності й господарювання у робітниках і фахівцях за професіями, спеціальностями, освітньо-кваліфікаційними рівнями.

Список використаних джерел:

1. Маршавін Ю.М., Фокас Л. М., Ляміна Л.С., Методичні рекомендації щодо надання центрами зайнятості соціальних послуг роботодавцям. Київ: ІПК ДСЗУ. 2016. 55 с.

2. Козачук О. Соціально — економічне становище інвалідів в Україні та проблеми їх соціального захисту за умови трансформації економіки // Україна: аспекти праці. 2022. С. 12–16.
3. Купалова Г., Лесько О. Зайнятість та професійна реабілітація осіб з обмеженими фізичними можливостями: проблеми і шляхи вирішення // Україна: аспекти праці. 2021. № 5. С. 4–11.

Завадська О.О.,

курсант Національної академії внутрішніх справ м. Київ

Науковий керівник: Гуменюк І.М.,

магістр, викладач ВСП «Кам'янець-Подільський фаховий коледж»,

Україна, м. Кам'янець-Подільський

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Вдосконалення професійних навичок у діяльності соціального працівника відбувається постійно. Процеси, що відбуваються у суспільстві, вимагають постійних професійних змін методів і технологій соціальної роботи. Соціальна робота невіддільна від суспільства в цілому і спрямована на населення. Соціальна робота належить до категорії інноваційних, креативних технологій, оскільки передбачає зміну реальності, в основі якої лежить наявна складна життєва ситуація, яку можна уніфікувати, опанувати й уточнювати. Соціальний працівник є ініціатором інновацій, метою яких є створення, модернізація або підтримка у зміненому середовищі матеріальної чи духовної цінності людей, визнаної позитивною соціальною цінністю.

В Україні активно відбувається реформування соціальної сфери, її основних економічних, політичних і соціальних інститутів. Щоб це процес був успішним, необхідні нововведення в саму структуру надання соціальних послуг, в тому числі, й застосування інноваційних соціальних технологій. Вони виступають як «структурована сукупність прийомів і методів, вкладених у вивчення, актуалізацію і оптимізацію інноваційної діяльності, у яких створюються та матеріалізуються нововведення, які викликають якісні зміни у різноманітних галузях життєдіяльності, зорієнтовані на раціональне використання матеріальних, економічних та соціальних ресурсів» [4]. І

інноваційна діагностика передбачає здійснення процедури аналізу, діагнозу і прогнозу щодо конкретного нововведення. Це дозволяє планувати не тільки алгоритм здійснення даного нововведення, але і прогнозувати конкретні наслідки в широкому комплексі суспільної системи, з урахуванням специфіки її функціонування, що дає можливість заздалегідь підготуватися до появи різних побічних явищ, конфліктів і протиріч у процесі інноваційної діяльності або запобігти їм, або пом'якшити негативні наслідки [2, с. 48].

Інноваційні соціальні технології постають як методи, засоби інноваційної діяльності, що спрямовані на створення та матеріалізацію нововведень у суспільстві, на реалізацію ініціатив, що викликають якісні зміни в різних

сферах соціального життя, призводять до раціонального використання матеріальних та інших ресурсів у суспільстві.

Тому поняття «соціальна інновація» можна визначити і як свідомо організоване нововведення, нове явище в практиці соціальної роботи, що формується на певному етапі розвитку суспільства відповідно до соціальних умов, що змінюються, і має за мету ефективні позитивні перетворення в соціальній сфері.

Соціальні інновації різноманітні, оскільки різноманітними є 87 явища соціального життя. Отже, джерелами соціальних інновацій є зміни зовнішнього середовища, соціальні проблеми, що повсякчас виникають і які неможливо вирішити за допомогою традиційних методів, а також зміни потреб суспільства і його членів.

Соціальні інновації посилюють процеси соціальної мобільності, на що не здатні деякі традиційні форми і методи забезпечення соціальних гарантій. Отже, застосування соціальних інноваційних методів дозволяє покращити процес соціальної мобільності, що не вдається зробити за допомогою деяких традиційних форм і методів [8, с.178].

Невирішеність тих або інших соціальних проблем дає імпульс до розробки нових засобів і норм у соціальній сфері. Так були створені й одержали поширення «телефони довіри», за допомогою яких надається анонімна психологічна допомога людям у стресових чи кризових ситуаціях. За таким же принципом виникали соціальні притулки як заклади для тимчасового перебування осіб у складній життєвій ситуації тощо.

Як бачимо, процес розвитку суспільства вимагає не лише використання традиційних методів соціальної допомоги, але й закладає передумови для формування нових нетрадиційних компонентів у соціальній сфері, інноваційних засобів соціальної діяльності, а нововведення є формою цього суспільного розвитку.

Інноваційні процеси можуть гальмуватися через психологічні фактори, в першу чергу, психологічні бар'єри інформаційного або світоглядного плану, коли йдеться про недостатню поінформованість як клієнтів, так і фахівців соціальної роботи щодо суті і цілей інновації або про ставлення до нововведень як до короткочасної кампанії. До причин, що стримують інновації, можна віднести і консерватизм мислення, відсутність ініціативного і творчого підходу у вирішенні проблем соціальної сфери [6].

Інноваційні технології можна розглядати і як елемент культури, адже інноваційно-технічні розробки є проявом культури різноманітних суспільств та цивілізацій. Розвиток інноваційних технологій впливляв у переході від матеріальної «віртуальної» культури, яка значною мірою змінила відносини між людьми [3, с. 16].

Розробкою інновацій у соціальній і організаційній сферах займаються фахівці, які володіють максимально повною інформацією про соціальну сферу та її частини, а також практичними знаннями про те, що відбувається. Інноваційна практика загалом і в соціальній сфері зокрема завжди була складною і неоднозначною. Проте вирішення низки проблем, що вималовалися у сучасних умовах й що виражаються у майже повній

регулярності і неадекватності соціальних механізмів здійснення інноваційних процесів, досить однозначно потребує соціогуманітарного знання (як теоретичних конструкцій, так і конкретних методів дослідження різних соціальних явищ) як засобу оптимізації інноваційних процесів і побудови інноваційної діяльності на всіх рівнях.

Це, в свою чергу, передбачає створення гнучкої, обґрунтованої системи наукового забезпечення нововведень, яка враховує логіку та специфіку здійснення як власне нововведення, так і особливості сприйняття, оцінки взаємопов'язаних елементів соціальної системи, конкретних суб'єктів історичної дії до нових умов життєдіяльності [5].

Внаслідок нестабільності сучасного українського суспільного розвитку й нерозвиненості системи соціального обслуговування соціальні працівники повинні повною мірою мати знання і навички у сфері застосування соціальних інновацій і мотивацію до позитивної зміни дійсності.

Сьогодні практично немає жодної сфери в суспільстві, яка у тій чи іншій мірі не була б охоплена інноваційними процесами. Тому знання історичних, теоретичних і практичних питань, пов'язаних із соціальними інноваціями, має велике значення для підвищення ефективності соціальної роботи [1, с. 82].

Розробленням інновацій у соціальній і організаційній сферах займаються спеціалісти, які володіють інформацією про цей об'єкт, а також практичними знаннями про те, що відбувається. Впроваджуючи інновації, важливо пам'ятати, що призначення соціальної роботи в тім, аби «допомогти людям допомогти собі». Нові ідеї, зміни, перетворення часто стають об'єктом жорсткого опору, оскільки людям необхідний час для того, щоб оцінити ситуацію та майбутні переваги [7, с. 375].

Сьогодні практично немає жодної сфери в суспільстві, яка у тій чи іншій мірі не була б охоплена інноваційними процесами. Тому знання історичних, теоретичних і практичних питань, пов'язаних із соціальними інноваціями, має велике значення для підвищення ефективності соціальної роботи.

Список використаних джерел:

1. Азарова Т. В., Абрамов Л. К «Соціальні технології. Частина 1». Кіровоград: ІСКМ, 2022. 104 с.
2. Ваннік К. О. Інноваційні соціальні технології та соціальний менеджмент. URL: https://economics.net.ua/files/science/innov_roz/2015/47.pdf (дата звернення 01.11.2021).
3. Євтушевська О. В. Роль інноваційних технологій у розвитку суспільства. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 21. С. 14-16.
4. Забарна Е. М., Ваннік К. О. Формування проблеми соціального маркетингу сучасності. Ефективна економіка. 2014. №12.
5. Зв'язок інновацій з соціальною роботою. URL: https://pidru4niki.com/73038/sotsiologiya/zvyazok_innovatsiy_sotsialnoy_robotoyu_innovatsiyini_sotsialni_tehnologiyi_sotsialni_innovatsiyi (дата звернення 01.11.2021).

Коваленко М.М.,

*магістр Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

*Науковий керівник: Завадська І.М.,
кандидат історичних наук, доцент
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ДО ПИТАННЯ ПРО СОЦІАЛЬНУ ПОЛІТИКУ У РАМКАХ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Особистості в процесі своєї життєдіяльності не часто доводиться пристосовуватись до нових умов існування, людей, котрі оточують її, нового виду діяльності задля задоволення власних потреб. Даний процес називається адаптацією.

У сучасному науковому світі існує багато визначень даного поняття, які виникали раніше і змінювались з плином часу. На визначення поняття впливали історичні умови та напрямки в якому працювали науковці. Якщо ж взяти психологічну адаптацію, то існує велика кількість значень даного поняття.

У психоаналітичній теорії поняття адаптацію розглядали, як здатність особистості успішно взаємодіяти із навколишніми середовищем, виявляючи власну активність на контроль або зміну оточення. Терміном «адаптація» характеризувався стан відповідності особистості до навколишнього середовища (адаптованість) та психічні процеси, що на нього впливають. Успішна адаптація розглядалась як одна з умов вдалого функціонування «Я», так як вона вдало поєднує взаємодію «Я», «Воно» та «Над-Я» [1, с. 6-10].

З погляду Ж. Піаже, адаптація – це здатність особистості впоратись із складнощами певної ситуації. Вона відбувається за допомогою видів діяльності, які взаємодіють та взаємодоповнюють один одного: асиміляції та акомодатії. Вони сприяють когнітивному розвитку. І кінцевим результатом даного процесу являється стан рівноваги між оточенням та когнітивними структурами особистості.

За визначенням Ю.О. Александровського, психічна адаптація - це результат діяльності цілісної самокерованої системи, "що забезпечує діяльність людини на рівні "оперативного спокою", дає змогу їй не тільки оптимальніше протидіяти різним природним і соціальним чинникам, але й активно і цілеспрямовано впливати на них" [2, с. 85].

С.Д. Максименко, розглядає психічну адаптацію, як "процес взаємодії особистості з середовищем, при якому особистість повинна враховувати особливості середовища й активно впливати на нього, щоб забезпечити задоволення своїх основних потреб і реалізацію значимих ланцюгів".

Балл Г.О. вважає, що адаптація – це тенденція "до встановлення рівноваги між індивідом і середовищем за умови, що індивід(як активна підсистема) не руйнується і, більше того, підтримуються визначені параметри його функціонування".

Тому, адаптація – це складний процес соціалізації індивіда, який потребує розгляду поєднаних ключових взаємо незмінних дій: внутрішніх, що

спрямовані на зміну внутрішнього світу особистості та зовнішні – базуються на перетворення умов зовнішнього середовища.

Соціальна адаптація - це процес пристосування особистості до умов, яких вимагає соціальне середовище, інтеграція індивіда до соціальних груп, формування належної системи відносин з іншими особистостями, дії індивіда, які спрямовані на засвоєння стабільних умов суспільства, усвідомлення цінностей та норм даного соціального середовища. Соціальна та психологічна адаптація являються взаємозалежними, так як психологічна адаптація індивіда включає в себе ключові компоненти, які необхідні для реалізації соціальної адаптації, вона є початком для тривалого процесу [3, с. 105].

Безпосередньо на процес розвитку адаптації впливають індивідуальні особистості, такі як:

- Особливості темпераменту (інтенсивність, ригідність, темп реакції, пластичність);
- Індивідуальні психічні ознаки (почуття, увага, мислення, пам'ять);
- Риси характеру особистості (комунікабельність, лень, відповідальність, ініціативність, інтерес);

За словами П. Кузнецова, соціальна адаптація – це цілісний, неперервний, динамічний, відносно стійкий процес встановлення відповідності між рівнем актуальних на даний момент потреб особистості і наявним, або перспективним рівнем задоволення цих потреб. Можна підсумувати, що адаптацію обумовлюють потреби індивіда, які є важливими на даний момент. При цьому задоволення цих потреб в результаті визначає чи відповідає особистість соціуму, що і є власне адаптація. Відповідність до соціуму визначається: пристосуванням до навколишнього світу, включенням до соціальних груп, взаємодією з іншими особами та засвоєнням соціальних норм та правил [4, с. 86-87].

Соціальна адаптація є, в певній мірі, процесом та результатом налагодження спільної відповідності між потребами особистості та вимогами, яких вимагає соціальне середовище.

Вплив даних чинників на соціальну адаптацію особистості до нових умов перебування, роботи, колективу чи групи залежить від адаптивних особливостей особистості. Саме вони визначають у подальшому наскільки швидко та як саме адаптується особистість, успішно чи не успішно.

Список використаних джерел:

1. Агаєв Н. А. Соціально-психологічні аспекти адаптації особистості в умовах військової діяльності. *Проблеми загальної та педагогічної психології: Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України*. К., 2005. Т. VII. Вип. 5. С. 6-10.
2. Максименко С., Максименко О., Плавник К. *Адаптація дитини до школи*. К., 2003. 111 с.
3. Рубцова К. *Актуальні проблеми соціальної адаптації військовослужбовців та членів їх сімей*. К., 2011. 346 с.
4. Безпалько О., Савич Ж. *Спілкуємось та діємо: Навчально-методичний посібник*. К.: Навчальна Книга, 2002. 112 с.

Лосяцька А.В.,

студентка II курсу спеціальності «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: Гуменюк І.М.,

магістр, викладач ВСП «Кам'янець-Подільський фаховий коледж»,

Україна, м. Кам'янець-Подільський.

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

В тезах проаналізований стан правового забезпечення державної підтримки осіб з особливими освітніми потребами в Україні. Визначені правові механізми державної підтримки здобувачів дошкільної та загальної середньої освіти з особливими освітніми потребами. Розглянуті питання реалізації корекційно-розвиткових послуг дітям з особливими освітніми потребами в умовах воєнного стану.

Особи з особливими освітніми потребами (ООП) є найбільш вразливою категорією здобувачів освіти і в умовах воєнного стану потребують особливої підтримки та уваги. Сьогодні одним із головних пріоритетів державної політики є забезпечення сталості освітнього процесу, незалежно від того чи здобувачі освіти вимушено переміщені до більш безпечних регіонів, виїхали за кордон або залишаються на тимчасово окупованих територіях чи територіях ведення активних бойових дій. Іншим пріоритетом є забезпечення продовження здобуття освіти особами з ООП із створенням всіх необхідних умов з наданням психолого-педагогічного супроводу і корекційно-розвиткових послуг незалежно від місця перебування.

Державна політика в сфері підтримки осіб з ООП регулюється низкою нормативно-правових актів України. Кожному громадянину України гарантується право на освіту, доступність освіти на принципах рівності, що визначено статтями 24 та 53 Конституції України [1]. Це означає, що нікому не може бути відмовлено у праві на освіту, і держава має створити можливості для реалізації цього права. Закон «Про освіту» визначає засади державної політики в сфері освіти, в тому числі забезпечення прав осіб з ООП на освіту через створення і розширення мережі інклюзивних закладів освіти або спеціалізованих закладів освіти. Закон впроваджує поняття інклюзивного навчання як системи освітніх послуг, гарантованих державою, а також корекційно-розвиткових послуг (допомоги) як комплексної системи заходів супроводження особи з ООП у процесі навчання, спрямованих на корекцію порушень шляхом розвитку особистості, її пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери та мовлення. Затверджені КМУ Порядки організації інклюзивного навчання у ЗДО [3] та ЗЗСО [1] вводять для осіб з ООП рівні підтримки в освітньому процесі. Рівень підтримки, тип особливих освітніх потреб, рекомендації щодо обсягу корекційно-розвиткових занять у годинах на тиждень для кожного фахівця за окремим напрямом оцінки встановлюється у висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи інклюзивно-ресурсного центру. Висновок ІРЦ формується лише за заявою батьків або законних представників особи з ООП після проведення комплексної оцінки і має рекомендаційний характер. В закладі освіти за заявою батьків на основі висновку ІРЦ формується команда супроводу особи з ООП, яка затверджує індивідуальну програму розвитку. Надання

корекційно-розвиткових послуг здійснюється відповідно до індивідуальної програми розвитку з урахуванням рекомендацій ІРЦ.

Корекційно-розвиткові послуги (допомога) є важливою складовою в реалізації державної підтримки осіб з ООП. Особливого значення це набуває в умовах воєнного стану і ведення активних бойових дій на території нашої держави, що безпосередньо впливає на психологічний та психофізичний стан дітей даної категорії. Правовий механізм надання корекційно-розвиткових послуг врегульований ст. 103-3 БКУ [1] та Постановою № 88 [3]. Стаття 103-3 БКУ встановлює, що субвенція з державного бюджету спрямовується на надання державної підтримки для здобуття освіти дітьми з визначеними типами порушень фізичного та психічного розвитку, які здобувають освіту в інклюзивних класах (групах) закладів дошкільної та загальної середньої освіти, або закладах позашкільної, професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти державної та комунальної власності. Розподіл субвенції на надання державної підтримки особам з ООП здійснюється між місцевими бюджетами відповідно до кількості осіб з ООП. Розпорядниками субвенції за місцевими бюджетами є структурні підрозділи з питань освіти і науки місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Фактично впроваджується принцип «гроші ідуть за дитиною». За рахунок субвенції здійснюються видатки на 1) оплату праці фахівців (перелік яких затверджений Постановою № 88 [3]) на основі цивільно-правових договорів за проведення корекційно-розвиткових занять укладених між фахівцем та відповідним структурним підрозділом з питань освіти і науки, потребу у фахівцях формують заклади освіти; 2) придбання спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку (типовий перелік затверджений Наказом № 414 [2] 3) оснащення кабінетів, ресурсних кімнат у відповідних закладах освіти та ІРЦ. Оплата за проведені корекційно-розвиткові заняття здійснюється щомісяця на підставі актів приймання проведених корекційно-розвиткових занять.

Отже, в Україні створений дієвий механізм державної підтримки осіб з особливими освітніми потребами з метою забезпечення їх конституційного права на освіту шляхом створення мережі інклюзивних закладів освіти та надання корекційно-розвиткових послуг.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254k/96-vr#Text> (дата звернення: 17.11.2022).
2. Про організацію освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами у 2022/2023 навчальному році: Лист МОН від 06.09.2022 р. № 1/10258-22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1025729-22#Text> (дата звернення: 17.11.2022).
3. Про затвердження Типового переліку допоміжних засобів для навчання (спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку) осіб з особливими освітніми потребами, які навчаються в закладах освіти: Наказ МОН від 23.04.2018 № 414. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0582-18#Text> (дата звернення: 17.11.2022).

Лосяцька А.В.,

студентка II курсу спеціальності «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: Гуменюк І.М.,

магістр, викладач ВСП «Кам'янець-Подільський фаховий коледж»,

Україна, м. Кам'янець-Подільський

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

В тезах проаналізований стан правового забезпечення державної підтримки осіб з особливими освітніми потребами в Україні. Визначені правові механізми державної підтримки здобувачів дошкільної та загальної середньої освіти з особливими освітніми потребами. Розглянуті питання реалізації корекційно-розвиткових послуг дітям з особливими освітніми потребами в умовах воєнного стану.

Особи з особливими освітніми потребами (ООП) є найбільш вразливою категорією здобувачів освіти і в умовах воєнного стану потребують особливої підтримки та уваги. Сьогодні одним із головних пріоритетів державної політики є забезпечення сталості освітнього процесу, незалежно від того чи здобувачі освіти вимушено переміщені до більш безпечних регіонів, виїхали за кордон або залишаються на тимчасово окупованих територіях чи територіях ведення активних бойових дій. Іншим пріоритетом є забезпечення продовження здобуття освіти особами з ООП із створенням всіх необхідних умов з наданням психолого-педагогічного супроводу і корекційно-розвиткових послуг незалежно від місця перебування.

Державна політика в сфері підтримки осіб з ООП регулюється низкою нормативно-правових актів України. Кожному громадянину України гарантується право на освіту, доступність освіти на принципах рівності, що визначено статтями 24 та 53 Конституції України [1]. Це означає, що нікому не може бути відмовлено у праві на освіту, і держава має створити можливості для реалізації цього права. Закон «Про освіту» визначає засади державної політики в сфері освіти, в тому числі забезпечення прав осіб з ООП на освіту через створення і розширення мережі інклюзивних закладів освіти або спеціалізованих закладів освіти. Закон впроваджує поняття інклюзивного навчання як системи освітніх послуг, гарантованих державою, а також корекційно-розвиткових послуг (допомоги) як комплексної системи заходів супроводження особи з ООП у процесі навчання, спрямованих на корекцію порушень шляхом розвитку особистості, її пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери та мовлення. Затверджені КМУ Порядки організації інклюзивного навчання у ЗДО [3] та ЗЗСО [1] вводять для осіб з ООП рівні підтримки в освітньому процесі. Рівень підтримки, тип особливих освітніх потреб, рекомендації щодо обсягу корекційно-розвиткових занять у годинах на тиждень для кожного фахівця за окремим напрямом оцінки встановлюється у висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи інклюзивно-ресурсного центру. Висновок ІРЦ формується лише за заявою батьків або законних представників особи з ООП після проведення комплексної оцінки і має рекомендаційний характер. В закладі освіти за заявою батьків на основі висновку ІРЦ формується команда супроводу особи з ООП, яка затверджує індивідуальну програму розвитку. Надання

корекційно-розвиткових послуг здійснюється відповідно до індивідуальної програми розвитку з урахуванням рекомендацій ІРЦ.

Корекційно-розвиткові послуги (допомога) є важливою складовою в реалізації державної підтримки осіб з ООП. Особливого значення це набуває в умовах воєнного стану і ведення активних бойових дій на території нашої держави, що безпосередньо впливає на психологічний та психофізичний стан дітей даної категорії. Правовий механізм надання корекційно-розвиткових послуг врегульований ст. 103-3 БКУ [1] та Постановою № 88 [3]. Стаття 103-3 БКУ встановлює, що субвенція з державного бюджету спрямовується на надання державної підтримки для здобуття освіти дітьми з визначеними типами порушень фізичного та психічного розвитку, які здобувають освіту в інклюзивних класах (групах) закладів дошкільної та загальної середньої освіти, або закладах позашкільної, професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти державної та комунальної власності. Розподіл субвенції на надання державної підтримки особам з ООП здійснюється між місцевими бюджетами відповідно до кількості осіб з ООП. Розпорядниками субвенції за місцевими бюджетами є структурні підрозділи з питань освіти і науки місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Фактично впроваджується принцип «гроші ідуть за дитиною». За рахунок субвенції здійснюються видатки на 1) оплату праці фахівців (перелік яких затверджений Постановою № 88 [3]) на основі цивільно-правових договорів за проведення корекційно-розвиткових занять укладених між фахівцем та відповідним структурним підрозділом з питань освіти і науки, потребу у фахівцях формують заклади освіти; 2) придбання спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку (типовий перелік затверджений Наказом № 414 [2] 3) оснащення кабінетів, ресурсних кімнат у відповідних закладах освіти та ІРЦ. Оплата за проведені корекційно-розвиткові заняття здійснюється щомісяця на підставі актів приймання проведених корекційно-розвиткових занять.

Отже, в Україні створений дієвий механізм державної підтримки осіб з особливими освітніми потребами з метою забезпечення їх конституційного права на освіту шляхом створення мережі інклюзивних закладів освіти та надання корекційно-розвиткових послуг.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254k/96-vr#Text> (дата звернення: 17.11.2022).
2. Про організацію освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами у 2022/2023 навчальному році: Лист МОН від 06.09.2022 р. № 1/10258-22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1025729-22#Text> (дата звернення: 17.11.2022).
3. Про затвердження Типового переліку допоміжних засобів для навчання (спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку) осіб з особливими освітніми потребами, які навчаються в закладах освіти: Наказ МОН від 23.04.2018 № 414. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0582-18#Text> (дата звернення: 17.11.2022).

Мельник Ю.В.,

*студентка Східноукраїнського національного
університету імені Володимира Даля*

Науковий керівник: Завацька Н.Є.,

д. психол. н., проф., викладач

Україна, м. Кам'янець-Подільський

ФОРМИ І МЕТОДИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ СИРОТАМИ ТА ДІТЬМИ, ЯКІ ЗАЛИШИЛИСЬ БЕЗ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Сирітство – це явище яке характеризує спосіб життя дітей та молоді, які в силу різних подій та життєвих обставин залишилися без батьківського піклування.

За роки незалежності Україна зіткнулася з проблемою сирітства. Правова база соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, складається з: Конституції України, міжнародних нормативно-правових актів, законів України, актів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України та інших нормативно-правових актів України. Загальні положення про опіку та піклування викладені в Цивільному кодексі України, а особливі положення про опіку та піклування над дітьми викладені у Сімейному кодексі України та Законі України "Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування" "Про затвердження Положення про прийомну сім'ю" та інші.

В Україні існує розгалужена мережа державних органів, на які покладено обов'язок доглядати за дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, включаючи органи у справах дітей, органи опіки та піклування, освіти та науки, управління молоді та спорту, центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та інші. Дитина може опинитися без батьківського піклування в будь-якому віці. Дуже важливо, щоб дітей, які народилися з моменту народження дитини, принаймні відводили до прийомного будинку та максимум усиновили. У цьому випадку діти не відчують брак батьківської уваги та любові, оскільки перебуваючи в таких закладах, вихователі не мають достатньо часу, щоб приділити увагу кожній дитині. Що стосується інтернатів, то це найгірша форма виховання. Вона є не ефективною формою, а навпаки, приносить лише шкоду, ми можемо спостерігати негативний вплив дитячих будинків на дітей-сиріт через відсутність емоційної прихильності дитини до дорослих та виділення занадто мало часу на одну дитину. Вони формують інші механізми діяльності, входження в суспільство. Інтернати та притулки мало позитивно впливають і на фізичний розвиток дитини - антропометричні дані у цих дітей дещо зменшуються.

Натомість традиційним формам дитячого будинку приходять альтернативні. Їх розвиток є пріоритетним для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. В Україні ведеться цілеспрямована робота щодо створення форми державної опіки - прийомного закладу, який дає змогу дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, рости та виховуватися в сім'ї. «Прийомна сім'я утворюється для того, щоб забезпечити

право дитини, яка втратила батьківське піклування, на зростання і розвиток у сімейному оточенні». Приймна сім'я в Україні повинна бути однією з поширених форм влаштування сім'ї для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Порядок створення прийомної сім'ї регулюється Положенням про прийомну сім'ю. Основою правовідносин у разі формування прийомної сім'ї є правова структура, яка містить чотири елементи: письмова заява особи або осіб, які виявили бажання створити прийомну сім'ю, закінчення навчальних курсів прийомних батьків, рішення про створення прийомної сім'ї та договір про влаштування дітей на прийомну допомогу. Усиновлення - найкраща форма. Відповідно до ст. 207 Сімейного кодексу України - усиновлення – прийняття усиновлювачем до своєї сім'ї дитини на правах дочки чи сина внаслідок рішення суду. Усиновлення дитини проводиться в інтересах дитини для забезпечення стабільного та гармонійного життєвого середовища.

Сьогодні вимагає інші пріоритети у вихованні дітей, тому особлива увага стала приділятися впровадженню альтернативних форм догляду, а саме патронат.

Патронатна форма включає в себе надання дитині тимчасового догляду, виховання та різні форми реабілітації (соціальну, психологічну, побутову та інші) в патронатній сім'ї. Даний вид влаштування застосовується упродовж того періоду, допоки органи опіки та піклування надаватимуть комплексну підтримку біологічній сім'ї певної дитини у вирішенні основних проблемних питань, сама ж дитина знаходиться у складній життєвій ситуації. В разі, неможливості повернення дитини в її біологічну сім'ю, дитині підбирається альтернативна форма – усиновлення, опіка (піклування), опікунська (приймна) сім'я або дитячий будинок сімейного типу. Патронатна форма догляду за дитиною, яка опинилась у складних життєвих обставинах, є альтернативною інтернатній системі та широко розповсюджена в країнах Європи.

Патронат над дітьми виступає передумовою та початковим етапом подальших заходів з ресоціалізації дитини. До випадків застосування цієї форми можна віднести такі: періоди відібрання дитини від батьків, застосування щодо батьків або інших законних представників запобіжних заходів у межах кримінального провадження, відбування окремих видів кримінальних покарань, перебування на військовій службі.

Соціальна реінтеграція через прийомну сім'ю: Один з ефективних методів - сприяння прийняттю дитини сироти чи дитини без батьківського піклування в прийомну сім'ю, де вона отримує не лише домівку, але і психосоціальну підтримку та любов.

Розвиток програм підтримки для самостійного життя: Формування програм та проєктів, спрямованих на готування дітей до самостійного життя, навчання навичкам самопідтримки, професійної підготовки та забезпечення житлом.

Сприяння участі в освітньому процесі: Здійснення соціальної роботи у сфері освіти, щоб забезпечити дітям-сиротам доступ до якісної освіти, враховуючи їхні індивідуальні потреби та можливості.

Створення центрів соціального обслуговування: Визначення та розвиток

центрів, які забезпечують комплексні соціальні послуги для дітей-сиріт та дітей без батьківського піклування, включаючи психологічну, юридичну та медичну підтримку.

Терапевтична соціальна робота: Впровадження терапевтичних методів соціальної роботи для дітей, які пережили травматичні ситуації, сприяючи їхньому психологічному відновленню та адаптації.

Впровадження системи менторства: Створення програм менторства, де дорослі, які мають позитивний досвід самостійного життя, допомагають дітям-сиротам у процесі їхньої соціальної інтеграції та адаптації.

Партнерство з громадськістю та неприбутковим сектором: Розвиток співпраці з громадськими організаціями та неприбутковим сектором для створення інтегрованих програм та послуг для дітей, які опинилися без батьківського піклування.

Ці методи можуть бути використані в комбінації для створення комплексної системи соціальної роботи, яка максимально враховує потреби та особливості кожної дитини.

Росохата А.О.,

*Студентка Комунального закладу вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»*

Запорізької обласної ради

*Науковий керівник: **Мосаєв Ю.В.,***

кандидат соціологічних наук, доцент

Україна, м. Запоріжжя

РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ВІДСТОЮВАННІ СОЦІАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Друга половина 60-их років ХХ століття в країнах Західної Європи та США ознаменувалась молодіжними протестами, що мав всі ознаки молодіжної ідеологічної революції [1, с.22]. Головною причиною актів громадської непокори було скептичне ставлення до молоді з боку представників старших вікових груп. Одну з головних ролей в цьому процесі відіграло студентство. Студенти відіграли роль рушійної сили протестів та актів громадської непокори, що призвели до соціального діалогу з молоддю і запустили цілу низку соціальних змін спрямованих на підвищення ролі молоді в соціальних процесах.

На той час більшість студентів відносилось до покоління «бебі-бумерів», тобто покоління, що в своїй народилося і післявоєнний час [2]. Сьогодні з впевненістю можна говорити, що на час масових молодіжних протестів в Європі та США молодь постала великою та монолітною великою соціальною групою, що з могла відстояти свої інтереси та запровадити новий континентальний соціокультурний контекст в якому розвиток та соціальна підтримка молоді стали однією з основ соціальної політики західноєвропейських держав.

Я наслідок європейської континентальної революції у більшості європейських країн почали впроваджувати національні концепції молодіжної політики. Як наслідок роль і значення молоді в функціонуванні європейських держав суттєво зросли. І зазначена тенденція лише наростала до другої половини 90-их років XX століття. Далі через низку фінансових криз, розпаду соціалістичного табору та економічній глобалізації роль і вплив молоді на соціально-економічні та соціокультурні процеси почав зменшуватись. Головним чином це відбулось через аполітичність молоді та зменшення питомої ваги як наслідок зменшення народжуваності у більшості країн Європи.

Формування української молоді як соціальної групи відбувалося за часів трансформації інституцій сучасного українського суспільства. Зазначені трансформації супроводжувалися народженням української політичної нації на фоні тотального зменшення української економіки, еміграції українського населення та скорочення загальної кількості громадян України. В зазначених умовах через відсутність згуртованості та досвіду українська молодь не змогла створити молодіжну повістку в рамках формування нового українського суспільства, що спричинило зниження рівня життя української молоді.

Незважаючи на всі проблем української молоді більшість молодих українців почали згуртовуватися навколо громадських організацій, які в рамках міжнародної технічної допомоги Україні та міжнародних проєктів створили недержавний сектор соціальної сфери [4]. Зазначений сектор створений громадськими організаціями, які почали надавати соціальні послуги всім нужденним категоріям населення. В секторі інклюзії громадські організації створені на базі об'єднання батьків, що виховують дітей з інвалідністю стали інноваторами, що привели в Україну цілу низку нових реабілітаційних та лікувальних технологій, що вже були розвинені в інших країнах світу.

Громадські організації зробили на сьогодні для української молоді подекуди більше ніж держава та органи місцевого самоврядування. Молодіжні громадські організації на сьогодні це драйвер розвитку інноваційних форм освіти та можливості отримання міжнародного досвіду в сфері наукового і професійного стажування. Отримання якісної соціальної допомоги в маленьких сільських та міських громадах на сьогодні можливо отримати за допомоги проєктів громадських організацій та благодійних фондів. Все більше громадських ініціатив в Україні спрямовано на профорієнтацію молоді, надання психологічної допомоги та створення культурних та мистецьких просторів. Всі зазначені напрями не були пріоритетними для профільних державних органів та органів місцевого самоврядування. Зазначений стан речей зумовлений нестачею коштів, відсутності ініціативи на місцях, кваліфікованих кадрів, тощо. Тому сьогодні громадські організації стають основою співпраці в сфері забезпечення інтересів молоді між державою, громадами та безпосередньо молоддю.

На нашу думку в майбутньому роль громадських організацій в сфері забезпечення соціальних інтересів молоді буде, тільки збільшуватись. Цьому будуть сприяти післявоєнні труднощі України та специфіка соціальних відносин в інформаційному суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Мінаєв А. Ідеологія молодіжного протесту в країнах західної Європи та США (друга половина 60-х рр. ХХ ст.) *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2008. Вип. 25. С.22-25.
2. Близнюк Т. Ціннісний профіль покоління «бебі-бумерів», покоління Х та Y в Україні. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*, 2018 р., № 3 (102). С.59-65.
3. Шапошнікова І. Формування ціннісних орієнтацій сучасної української молоді. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*, 2013, вип. 57. С. 181-187.
4. Кравченко Р., Кабаченко Н., Васильченко О. Розвиток недержавних організацій соціальної сфери. *Соціальна робота в Україні: перші кроки*. К.: Видавничий дім «KM Academia». 2010. С.130-144.

Чуга В.О.,

студентка Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти «КПДІ»

*Науковий керівник: **Присакар В.В.,***

кандидат педагогічних наук, доцент

Україна, м. Кам'янець-Подільський

ПРОБЛЕМА УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Проблема удосконалення системи соціального захисту населення нерозривно пов'язана з орієнтацією на досягнення, проголошені в Основному Законі нашої держави – України. Так, у статті 1 Конституції Україна проголошена демократичною, правовою і соціальною державою [4], тому неухильне виконання цих положень є найбільш актуальним стратегічним завданням в усі часи, а особливо на сучасному етапі розвитку УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ. Прагнення України увійти до Європейської співдружності країн не може відбутися без реалізації соціальної політики щодо будь-якої категорії її громадян, без здійснення їхнього соціального захисту, бо лише це зумовить забезпечення соціальної стабільності у суспільстві, уможливить зростання добробуту населення, забезпечить належний рівень та якість життя кожного українця.

Питання функціонування, розвитку соціальної сфери в Україні, соціального захисту населення досліджували Н. Борецька, І. Даниленко, Ю. Качуренко, І. Кузина, О. Куценко, П. Ситник, В. Скуратівський, Д. Тарасенко, П. Трощинський, А. Чечель та інші. Проте оглядовий аналіз вивчення цієї проблеми переконує нас в необхідності її подальшого дослідження, пов'язаного із головною стратегічною метою України – подальшого розвитку соціальної сфери на шляху проведення євроінтеграційних процесів.

Соціальний захист населення України – це багатогранна система взаємопов'язаних з усіма законодавчими і виконавчими рішеннями різних рівнів економічних, правових і соціальних гарантій реалізації найважливіших соціальних прав кожного члена нашого суспільства незалежно від його місця проживання, працездатності, статі. У широкому розумінні соціальний захист –

це система організаційних, правових та економічних заходів щодо забезпечення основних соціальних прав громадянина в Україні.

Структурно соціальний захист має такі складові:

- а) державний соціальний захист – загальна система соціального захисту (загальнообов'язкове державне страхування та державна соціальна допомога);
- б) спеціальний соціальний захист;
- в) додатковий соціальний захист і недержавне соціальне забезпечення (недержавне пенсійне забезпечення та недержавні соціальні послуги) [2, с. 25].

Соціальний захист включає такі елементи:

- а) державні гарантії в оплаті праці;
- б) утримання непрацездатних, малозабезпечених, сімей з дітьми;
- в) державні гарантії у сфері зайнятості, підготовки та перепідготовки кадрів;
- г) компенсація збитків за умов реформи цін;
- г) індексація грошових доходів населення;
- д) захист споживачів, який реалізується відповідно до встановлених міжнародних норм та законів в Україні.

Кінцевою метою соціального захисту є надання кожному члену суспільства, незалежно від соціального походження, національної чи расової приналежності можливості вільно розвиватися, реалізувати свої здібності. Інша мета – підтримання стабільності в суспільстві, тобто, попередження напруженості, яка виникає у зв'язку з майновою, расовою, культурною, соціальною нерівністю.

На сучасному етапі розвитку Україна має досить розгалужену систему соціального захисту, що включає:

- різноманітні пільги, соціальні виплати та соціальні послуги, передбачені у 58 законах та більше ніж у 120 підзаконних нормативно-правових актів;
- згідно з чинним законодавством, в Україні є 120 категорій пільговиків, з яких лише 45 кваліфікуються за а соціальною відзнакою, а 57 – за професійною;
- в Україні налічується близько 130 категорій отримувачів різних соціальних виплат, з яких лише 70 отримують такі виплати за соціальною відзнакою, а 50 – за професійною;
- усі пільгові категорії мають право на більш як 120 видів пільг та понад 60 видів допомог;
- соціальний захист та соціальне забезпечення є найбільшою видатковою статтею бюджету – навіть більшою, ніж видатки на охорону здоров'я, освіту [1, с. 83].

Наведені дані дають підстави стверджувати, що існуюча система соціального захисту у нашій країні недостатньо ефективна і веде до банкрутства держави, фінансові можливості якої не відповідають фінансовим зобов'язанням. Можна з упевненістю говорити про те, що у державі сьогодні не забезпечується повною мірою виконання Конституції України, тобто, не прослідковується визнання України як соціальної держави, оскільки відбувається суттєве зниження життєвого рівня основної маси населення. Крім

цього, гострою проблемою соціального захисту населення сьогодні є виживання соціально незахищених верств населення та першочерговий захист окремих категорій громадян, як-от: військослужбовців, вимушених переселенців, постраждалих за різних умов тощо.

Отже, впродовж кількох останніх років Україна проводить радикальне реформування системи соціального захисту населення. Визначаючи те, що ринкові перетворення призводять до значного падіння рівня життя більшості сімей та зважаючи на обмеженість державних фінансових ресурсів, уряд України створив нові програми адресної соціальної допомоги. Відмітною рисою такого підходу є те, що соціальна допомога надається лише найбільш нужденним.

Сьогодні на порядку денному пошук оптимальних шляхів надання соціальної допомоги та послуг на місцевому рівні. Запровадження нових і вдосконалення діючих соціальних програм дають можливість оптимізувати управління системою соціального захисту населення на рівні кожного регіону, забезпечити високу якість та оперативність надання послуг найуразливішим громадянам і сім'ям [3].

Питання соціального захисту громадян - це понад усе прерогатива державної політики. Держава вживає заходів щодо вирішення питань економічного становища і гарантій соціального захисту громадян. Але треба сказати відверто, що сьогодні держава не готова внаслідок економічних обставин забезпечити виконання програм соціально-орієнтованого напрямку. Тому органи місцевого самоврядування змушені вирішувати питання соціального захисту населення, шукати кошти для фінансування міських програм соціальної допомоги громадянам.

На шляху розвитку України до європейського рівня життя необхідно забезпечити достатній рівень соціального захисту населення. Сьогодні це вибрана Україною політика, спрямована на втілення європейських норм в українське законодавство, що уможливить стабілізацію економіки, створення умов нормативно-регулятивної бази та зміни щодо соціальної захищеності громадян. Як перспективу, мету соціального захисту у цьому зв'язку треба розглядати відповідно до міжнародних актів, ратифікованих нашою країною, згідно з якими кожен член українського суспільства має право на такий життєвий рівень, який необхідний для підтримки здоров'я і добробуту його самого та сім'ї як зазвичай, так і в особливих випадках, яким є, наприклад, втрата засобів для існування з незалежних від нього причин.

Реформування соціального захисту визначено у Стратегії сталого розвитку «Україна - 2000», у якій одним із чергових пріоритетів указано забезпечення гарантій кожному громадянину, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного і соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак, доступу до високоякісної освіти, системи охорони здоров'я, та інших послуг у державному та приватному секторах [5].

Сформована в Україні система соціального захисту населення вимагає зміни, оскільки на даний момент більшість її заходів є пасивними, що знижує мотивацію населення до самостійного забезпечення свого матеріального благополуччя. Система соціального захисту, що склалася, має патерналістський характер і породжує в людей утриманські настрої. Тому

вдосконалення системи соціального захисту повинне відбуватися у двох напрямках. З одного боку, соціальна держава, до якої прагне Україна, повинна виявляти турботу про своїх громадян, а з іншого – створювати механізми, які спонукають людей до активного пошуку і прагнення самим піклуватися про свій добробут.

Отже, стратегія і тактика соціального захисту припускає нормативно-правове регулювання у вигляді закону про соціальний захист, у якому були б закріплені основні тези концепції, а також напрями, шляхи, форми, технологія забезпечення цієї сфери. Вважаємо, що одним із варіантів такого регулювання у системі соціального захисту малозабезпеченої категорії населення має стати створення їхньої спеціалізованої бази за умови здійснення систематичного контролю за дотриманням вимог щодо оформлення адресної допомоги. Поліпшення програми такої допомоги має корегуватися через координацію органів Міністерства соціальної політики України та органів місцевого самоврядування.

Удосконалення системи соціального захисту може бути забезпечена: визначенням стратегії соціального захисту осіб і сімей в Україні; визнанням сім'ї головною ланкою у сфері здійснення державної соціальної політики; кодифікацією законодавства щодо соціального права та, зокрема, соціального захисту; удосконаленням системи соціальних міжбюджетних трансфертів і підвищенням ролі місцевих громад у визначенні пріоритетних напрямів і фінансування заходів соціального захисту; підвищенням адресності надання державної соціальної допомоги (грошової т у вигляді послуг) з урахуванням рівня доходів та реальних потреб осіб і сімей; реформуванням системи соціальних послуг, підвищенням їх доступності та наближенням до потреб споживачів; реалізацією активної стратегії соціального захисту з метою використання потенціалу самозахисту особистості; відходом від категоріального принципу надання пільг й орієнтацію пільг на конкретну людину, з'ясування рівня доходів особи, яка претендує на пільгу, і надання пільги у разі, якщо її дохід є нижчим від середнього; заборону на уведення нових пільг, законодавче встановлення конкретного джерела фінансування для кожного виду пільг, уведення обмеження «Одна людина – одна пільга».

Список використаних джерел:

1. Балашов А.М. Сучасні проблеми соціального захисту населення України. *Економіка та держава*. 2018. № 1. С.82–84.
2. Борецька Н.П. Концептуальні основи соціального захисту населення. *Економические проблемы и перспективы стабилизации экономики Украины*. Донецк: ІЭП НАН України. 2013. С. 24–28.
3. Винник С.О., Пилипенко С.О. Сучасні системи соціального захисту населення і перспективи їх запровадження в Україні. *Економіка і регіон*. 2011. №1. С. 220–230.
4. *Конституція України*: офіц. текст. Київ: КМ, 2013. 96 с.
5. Про Стратегію сталого розвитку “Україна-2020”: Указ Президента від 12.01.2014 р. Дата оновлення: 28.09.2017. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html> (дата звернення: 15.10. 2020).

Щербина Є.В.,

*студентка Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

*Науковий керівник: Децюк Т.М.,
кандидат педагогічних наук, доцент
Україна, м. Чернігів*

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ВЕТЕРАНАМИ ТА ЇХ СІМ'ЯМИ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Вже другий рік в Україні триває воєнний стан та ведуться бойові дії. З кожним днем збільшується кількість таких категорій як ветерани та їхні родини, рідні загиблих. Складний емоційний досвід потребує часу на осмислення й прийняття, а повернення до цивільного життя – значної підтримки рідних та суспільства. Даний процес має бути ретельно спланованим та контрольованим, щоб полегшити соціальну адаптацію ветеранів. Для цього необхідні нові підходи до соціальної роботи з ветеранами та членами їх сімей.

До повномасштабного вторгнення росії в Україну в єдиному електронному державному реєстрі ветеранів війни налічувалося майже пів мільйона осіб. В Україні після перемоги особливої уваги та турботи потребуватимуть щонайменше 1,5 млн наших співгромадян, які здобули досвід участі у воєнних діях. Очевидно, що так само в центрі пріоритетної опіки держави перебуватимуть і члени сімей ветеранів та сімей загиблих воїнів. За загальними підрахунками, після війни така цифра може сягнути 4 млн. [1].

Адаптація ветеранів війни до умов цивільного життя є складною та багатоаспектною проблемою, тому потребує комплексного підходу, а також співпраці між урядом, громадськістю та власне ветеранами та їх сім'ями. Зауважимо, що важливу роль в даному процесі відіграють установи соціального захисту населення та неурядові громадські організації, що реалізують соціальні проекти для сімей ветеранів.

В арсеналі соціального працівника є різноманітні методики, технології. Найпоширенішими і найефективнішими можуть бути: індивідуальне консультування, методи релаксації, технології особистісного розвитку тощо [2].

Щодо соціальних гарантій, то родини ветеранів потребують різних видів підтримки, зокрема фінансової компенсації, медичної допомоги, освіти та житла. Чинне законодавство передбачає значний перелік гарантій щодо ветеранів війни. Проте такі гарантії не всім доступні на однаковому рівні. Військові й ветерани, які мешкають у великих містах, мають більший доступ до соціальних гарантій, ніж особи з маленьких громад. Тому, важливо не лише надавати такі пільги та гарантії, але також робити їх доступними для всіх ветеранів, незалежно від місця проживання [4]. Пільги та соціальні гарантії повинні допомагати вирішувати наявні потреби і проблеми ветеранів і членів їхніх родин. Для органів державної влади постає необхідність підготувати і

втілити комплексну програму адаптації ветеранів до умов цивільного життя, з широким вікном можливостей для ветеранів, а не утримання їх.

Важливого значення набуває соціальна підтримка сімей. Члени сімей ветеранів теж перебувають у стресі через складний процес відновлення ветерана, його психологічний стан, зміни поведінки та інші складнощі. Тому, психологічна та фінансова підтримка сімей є важливою складовою частиною процесу адаптації ветеранів до умов цивільного життя.

Крім того, залишається складним питання рівня суспільної свідомості і підтримки сімей ветеранів з боку соціуму. Необхідно сприяти формуванню позитивного ставлення до ветеранів в українському суспільстві. Необхідно створити умови, що сприятимуть зниженню потенційної загрози стигматизації ветеранів. Інформаційні кампанії та освіта мають спонукати формуванню суспільної свідомості, спрямованої на підтримку ветеранів та їх сімей.

Ще одним важливим аспектом є професійна підготовка та зайнятість ветеранів в умовах цивільного життя. Потрібно створити та запровадити програми підготовки фахівців та забезпечити доступ до оновленого ринку праці [4]. Це також стане профілактикою хімічної залежності ветеранів та суїцидів серед ветеранів.

Відповідно до потреб і запитів ветеранів та членів їх сімей виникла потреба у започаткуванні й розбудові на державному рівні нового сервісу з потужним соціальним функціоналом. Міністерством у справах ветеранів України створено та впроваджено єдиний електронний державний реєстр ветеранів війни. Реєстр містить відомості про учасників бойових дій усіх категорій, осіб з інвалідністю внаслідок війни та родини загиблих. Важливим кроком став запуск пілотного проєкту «Інститут помічника ветерана».

Основна ідея проєкту – різнопланова підтримка ветерана з боку уповноваженої людини, котра має розуміння і досвід вирішення всіх потреб та проблем ветерана після повернення його до мирного життя. Помічник ветерана має зустріти в громаді людину, яка повернулася з фронту. Приміром, це може бути такий самий побратим, який повернувся з фронту раніше, вже встиг адаптуватися в громаді, отримав відповідне навчання і працевлаштований як помічник ветерана. На одного помічника покладатиметься відповідальність за допомогу 100 ветеранським родинам [3]. Проєкт «Інститут помічника ветерана» є інноваційним підходом до процесу підтримки ветеранів, надаючи їм різнопланову допомогу через уповноважених осіб. Цей підхід може стати значущим кроком у полегшенні адаптації ветеранів до цивільного життя та забезпеченні їм відповідної підтримки у громаді.

Загалом, висвітлені аспекти вказують на необхідність системного та комплексного підходу до соціальної роботи з ветеранами та їхніми сім'ями, який включає фінансову, медичну, освітню та психологічну підтримку для забезпечення повноцінного життя після війни. Розробка та впровадження комплексних програм адаптації ветеранів потребує співпраці між урядом, громадськістю та самими ветеранами. Важливого значення для успішної

реінтеграції у суспільство ветеранів має національна свідомість та підтримка для сімей ветеранів.

Список використаних джерел:

1. Адаптація ветеранів: й досі незрозуміння суспільства, проблеми сімейні та зі здоров'ям – воїн, який втратив ноги. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/vijna-veteranu-poranennja-dopomoha/32516...>
2. Захаріна, Т. І. Напрями соціальної роботи з ветеранами гібридної війни. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*, 2023, № 1 (52). С. 55–60.
3. Опис проекту «Помічник ветерана»: дорожня карта для громад, кандидатів та родин Захисників і Захисниць. URL: <https://mva.gov.ua/ua/pomichnik-veterana/opis-proyektu>
4. Шолудько Ю. О. Соціальний захист військовослужбовців за законодавством України. *Актуальні проблеми сучасного права*. 2018. С. 55–68.

СЕКЦІЯ 11. ПЕДАГОГІКА І СОЦІАЛЬНА ІНКЛЮЗІЯ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Алхімова Д.О.,

студентка Криворізького державного педагогічного університету

Науковий керівник: Павлик О.А.,

кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри початкової освіти

Криворізького державного педагогічного університету

Україна, м. Кривий Ріг

МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ

Зв'язне мовлення є основною складовою комунікації, яка допомагає дітям висловлювати свої думки, ідеї, спілкуватися з іншими та засвоювати знання. Однак воно також є ключовим для соціальної адаптації учнів у суспільстві. Добре розвинене зв'язне мовлення допомагає дітям впоратися зі страхами перед публічним виступом, спілкуванням з однолітками та дорослими, сприяє взаєморозумінню та позитивній самооцінці.

Роль вчителя у цьому процесі величезна. Вчитель впливає на створення атмосфери довіри та підтримки, яка дозволяє учням відкриватися, експериментувати та розвивати свій творчий потенціал. Вчителі мають застосовувати методи, які сприяють активній участі учнів у процесі навчання, створювати можливості для співпраці та взаємодії, а також використовувати інноваційні педагогічні підходи. Отже, вчителі відіграють ключову роль у формуванні творчої особистості молодших школярів.

Ефективні методи навчання та використання творчих підходів на уроках розвитку зв'язного мовлення допомагають стимулювати інтерес учнів до навчання та сприяють їх розкриттю творчого потенціалу. Зокрема, використання саме інтерактивних методів та сучасних технологій на уроках розвитку зв'язного мовлення може сприяти більш ефективному формуванню творчих здібностей учнів. Таким чином, дослідження теми про формування творчої особистості молодших школярів на уроках розвитку зв'язного мовлення є необхідним для розуміння ефективних педагогічних підходів та методів, які допоможуть розвивати творчість учнів і забезпечать їхній успішний розвиток у сучасному світі [2, с. 38].

Зокрема, Нова українська школа акцентує увагу на розвитку ключових компетенцій, таких як креативне мислення, комунікація, критичне мислення та інші. Формування творчої особистості на уроках розвитку зв'язного мовлення відповідає цій філософії, оскільки здатність до творчого мислення є важливою навичкою для успішної соціалізації та працевлаштування в майбутньому.

Формування творчої особистості молодших школярів на уроках зв'язного мовлення має свої особливості, які варто враховувати при плануванні та проведенні уроків. Основні особливості включають [4, с. 138]:

1. Створення сприятливої атмосфери. На уроках зв'язного мовлення необхідно створювати атмосферу, де діти відчували свободу висловлювати свої думки та ідеї. Це допоможе розвивати їхню творчість та самовираження.

2. Застосування різноманітних методик. Важливо застосовувати різноманітні методики, які сприяють розвитку творчих здібностей та

критичного мислення у дітей. Наприклад, методика проблемного навчання, проектні технології, технологія відкритого уроку тощо.

3. Підтримка ініціатив дітей. Важливо давати дітям можливість самостійного вибору теми для дослідження, підтримувати їхні ініціативи та ідеї. Це допоможе розвивати у них впевненість у власних силах та бажання досягати нових результатів.

4. Розвиток комунікативних навичок. На уроках зв'язного мовлення важливо розвивати комунікативні навички у дітей, які допоможуть їм ефективно взаємодіяти з іншими людьми, висловлювати свої думки та ідеї, а також здатність слухати інших.

5. Стимулювання творчості. Важливо стимулювати творчість у дітей, наприклад, за допомогою проведення творчих конкурсів, спільного розв'язування творчих завдань та інших активностей застосування ігрових технологій.

6. Використання ігрових технологій на уроках зв'язного мовлення допомагає створити більш динамічну та цікаву атмосферу на уроці, залучає увагу дітей та сприяє розвитку їхньої творчості та уяви.

7. Формування навичок самостійної роботи. Важливо розвивати навички самостійної роботи у дітей, що сприятиме їхньому розвитку творчих здібностей та навичок самостійного мислення.

Узагальнюючи, формування творчої особистості молодших школярів на уроках зв'язного мовлення передбачає застосування різноманітних методик та технологій, створення сприятливої атмосфери на уроці, підтримку ініціатив дітей, розвиток комунікативних навичок та стимулювання творчості [1, с. 279].

Для формування творчої особистості молодших школярів на уроках зв'язного мовлення можуть використовуватися різноманітні методи. Деякі з них наведені на рисунку 1.

Рис.1. Методи формування творчої особистості молодших школярів на уроках зв'язного мовлення

1. Розвиток мовленнєвої творчості через інсценування. Використання інсценування на уроках зв'язного мовлення допомагає дітям розвивати фантазію та творчі здібності, а також вчити їх виразно та правильно висловлюватися. Для цього можна застосовувати різні інсценування: казки, оповідання, діалоги тощо [3, с. 110].

2. Використання рольових ігор. Рольові ігри на уроках зв'язного мовлення допомагають дітям розвивати комунікативні навички та вільно виражати свої думки та почуття. Вони можуть бути використані для вивчення різних тем, наприклад, професій, сімейних відносин, подорожей тощо.

3. Застосування технік творчого мислення. Використання технік творчого мислення на уроках зв'язного мовлення допомагає розвивати творчі здібності дітей. Наприклад, можна використовувати техніку «мозкового штурму», яка дозволяє генерувати якомога більше ідей та рішень на певну тему, або техніку «асоціацій», яка полягає у пов'язуванні різних ідей та образів [6, с. 11].

4. Робота з текстами. Робота з різноманітними текстами на уроках зв'язного мовлення допомагає дітям розвивати творчі здібності та критичне мислення. Наприклад, можна пропонувати дітям переробляти тексти, доповнювати їх своїми ідеями, створювати власні тексти на основі зразків, аналізувати тексти та визначати їх стиль, тему та мету.

5. Розвиток творчої уяви через малювання та складання історій. Малювання та складання історій на уроках зв'язного мовлення допомагають розвивати творчі здібності дітей та допомагають їм виразно висловлювати свої думки та почуття. Наприклад, можна пропонувати дітям складати історії на основі малюнків, які вони створили, або малювати малюнки на основі оповідань, які чули на уроці.

6. Використання технологій. Використання технологій на уроках зв'язного мовлення може бути ефективним методом формування творчої особистості дітей. Наприклад, можна використовувати відео- та аудіоматеріали, ігри та інтерактивні завдання, що дозволяють дітям взаємодіяти з мовою та мовленням в цікавий та творчий спосіб.

Загалом, використання різноманітних методів та підходів на уроках зв'язного мовлення дозволяє не тільки формувати навички комунікації та мовленнєвої компетентності, а й розвивати творчі здібності та особистісний потенціал дітей [5, с. 5].

Отже, формування творчої особистості молодших школярів на уроках зв'язного мовлення є важливим завданням для сучасної освіти. Це можна досягти за допомогою різноманітних методів та підходів, таких як стимулювання самовираження, використання ігрових технологій, формування критичного мислення, розвиток творчої уяви через малювання та складання історій, а також використання сучасних технологій.

Ці методи дозволяють дітям вільно висловлювати свої думки та почуття, створювати свої тексти та виступи, розвивати уяву та креативність. В результаті формування творчої особистості молодших школярів на уроках зв'язного мовлення важливо не тільки розвивати навички комунікації та мовленнєвої компетентності, а й сприяти розвитку особистісного потенціалу дітей, формуванню їх креативності, ініціативності та самовиразності.

Список використаних джерел:

1. Антипець В. П. Розвиток творчих здібностей учнів початкових класів як основи креативної особистості. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Чернігів: ЧНПУ, 2015. Серія: Педагогічні науки. Вип. 125. С. 279-282.
2. Васильєва О. Реалізація технології діяльнісного методу на уроках у початковій школі. *Початкова школа*. Київ: Освіта, 2018. № 4. С. 38.
3. Діновська Г. А. *Розвиток творчих здібностей молодших школярів на уроках української мови та читання у контексті компетентнісного підходу*. Київ: Академвидав, 2019. 235 с.
4. Міщенко Н. І. Розвиток творчого потенціалу молодших школярів засобами інноваційних технологій. *ТДАУ: Таврійський вісник освіти*. 2017. № 1 (57). С. 138-144.
5. Ткачук С. М. *Розвиток творчого мислення учнів початкових класів*. Луцьк: Луцький педагогічний коледж, 2018. С. 5.
6. Шкроміда В. В. *Розвиток творчих здібностей молодших школярів у позакласній роботі*. Мукачево: МДУ, 2019. 81 с.

Балог О.Г.,

здобувачка освіти групи Д-11

Красноградського педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник: Івахненко В.О.,

викладач фізичного виховання

Україна, м. Красноград

ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

На сучасному етапі розвитку суспільства, передова світова спільнота змінює ідеологічні установки щодо осіб з порушеннями психофізичного розвитку. В основу освітніх інновацій покладено концепцію «цілісного підходу», яка відкриває шлях до реалізації прав і можливостей кожній людині і, насамперед, передбачає рівний доступ до здобуття якісної освіти. Відбувається перехід від ізоляції до інклюзії, яка поєднує в собі поняття комплексності, предметності та визнається практиками як принцип організації процесу навчання дітей з особливими освітніми потребами в закладах освіти [2].

Як відомо дошкільний вік – це період, коли закладаються основи майбутнього стану здоров'я, фізичної підготовленості, формуються життєво необхідні рухові уміння та навички, відбуваються найбільш інтенсивні процеси росту і розвитку організму, формування особистості дитини. Саме в цьому віці створюються передумови майбутньої навчальної діяльності дитини, яка активно оволодіває культурними навичками та здібностями, відбувається активний розвиток її пізнавальних можливостей [5].

Важливою частиною інклюзивної освіти, яка сприяє формуванню ряду позитивних рис особистості і її фізичному вдосконаленню, є фізичне виховання, яке природним чином поєднує в собі не тільки біологічне, а й соціальне. Фізичне виховання покликане за допомогою раціонально організованої рухової активності, використовуючи збережені функції, залишкове здоров'я, природні фізичні ресурси, гранично сприяти використанню психофізичних можливостей організму особистості дитини для самореалізації в суспільстві [3].

Гармонійний розвиток особистості дошкільника в процесі фізичного виховання передбачає організацію занять при дотриманні комплексу принципів, які є складовою частиною методології і відображають загальні положення її змісту, розкривають логіку вирішення завдань та окреслюють головні правила їх реалізації. Концептуальну основу інклюзивного фізкультурно-освітнього середовища у закладах дошкільної освіти становить система методологічних принципів. У контексті викладеного слід дотримуватися базових, дидактичних і специфічних принципів, які є вихідними науково-практичними положеннями, що визначають основні вимоги до побудови, змісту, методів і організації процесу фізичного виховання [1].

Отже першочергово організація занять з фізичного виховання з дітьми повинна відбуватись з дотриманням базових принципів вітчизняної системи фізичного виховання, які реалізуються на всіх рівнях освітнього процесу в дошкільних навчальних закладах, а саме: гармонійного всебічного розвитку особистості, оздоровчої спрямованості, соціалізації особистості в процесі занять фізичними вправами [5].

При проведенні занять фізичними вправами необхідно враховувати дидактичні принципи, які відображають закономірності педагогічного процесу (наочності, доступності та індивідуалізації, свідомості й активності, поступовості, систематичності, міцності і прогресування [1].

Важливим методологічним принципом інклюзивної фізкультурно оздоровчої діяльності є принцип інтеграції. В умовах дошкільної освіти доступні різні варіанти інтеграції (комбінована, тимчасова, часткова, повна) в різноманітних видах діяльності, будь то групові види роботи (заняття, прогулянки) або міжгрупові (екскурсії, свята, театр), при цьому діти маю можливість перебувати серед своїх однолітків, спілкуватися з ними, прагнути встановити контакт. На психофізіологічному рівні принцип інтеграції в інклюзивну фізичному вихованні забезпечується за рахунок введення руху в усі види діяльності дошкільників (інтеграція рухової і пізнавальної діяльності) [5]. Інтеграція розуміється як процес, спрямований на досягнення цілісності та єдності у розвитку дитини дошкільного віку.

Розв'язання проблеми забезпечення повноцінного психофізичного розвитку та його корекції у дітей в процесі фізичного виховання в умовах інклюзивної освіти є актуальною проблемою, що викликає практичний інтерес. В умовах сучасної освіти перед інклюзивним фізичним вихованням висуваються нові завдання, які потребують компетентного використання принципів побудови занять.

Список використаних джерел:

1. Боднар І. Р. Специфічні принципи інтегративного фізичного виховання школярів. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2015. № 1 (29). С. 5.
2. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта як трансформаційна стратегія сучасної освітньої політики. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*. 2010. Вип.7. С. 11.
3. Кузава І. Б. Роль інклюзивного середовища у формуванні особистості дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку. *Збірник наукових праць «Педагогічна освіта: теорія і практика»* : Кам'янець-Подільський національний ун-т імені Івана Огієнка, 2012. 348 с.
4. Осадченко Т. М. *Адаптивне фізичне виховання : навчальний посібник*. Умань : ВПЦ «Візаві», 2014. 210 с.
5. Пасічник В. Принципи побудови занять у фізичному вихованні дітей дошкільного віку в контексті формування гармонійно розвинутої особистості. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2015. – № 2–3. – С. 82–86.

Боль К.В.,

*студентка Зкурсу факультету іноземної філології
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*

Науковий керівник: Федорчук В.В.,

*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри
педагогіки та менеджменту освіти*

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ

У контексті сучасного освітнього середовища, де неоднорідність учнівського середовища стала невід'ємною частиною педагогічного процесу, питання інклюзії в освіті, особливо у вивченні англійської мови, набувають великого значення. У цій статті розглядаються виклики та бар'єри, пов'язані з впровадженням інклюзивного підходу до навчання, особливо для обдарованих учнів та учнів з труднощами у навчанні. Аналізуються принципи інклюзивної освіти та їх роль у покращенні навчального процесу. Стаття закликає до створення відкритого і сприятливого навчального середовища для всіх учнів, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей чи обмежень.

В сучасному освітньому середовищі, де неоднорідність здобувачів освіти є не тільки реальністю, але й невід'ємною частиною педагогічного процесу, питання інклюзивності стає особливо важливим. Зокрема, коли йдеться про вивчення англійської мови, яка є ключовою для глобального спілкування та освітнього розвитку, виникає необхідність розуміння та впровадження принципів інклюзивної освіти.

Однак такий підхід до навчання часто пов'язаний зі значними викликами та труднощами. Наприклад, неоднорідність учнів у класі може сповільнити процес навчання обдарованих учнів і ускладнити досягнення ними своїх

навчальних цілей вчасно. У той же час, діти з труднощами у навчанні можуть не отримувати достатньо уваги. Це ставить вчителів під моральний тиск і змушує їх сумніватися, чи приділяють вони достатньо уваги і турботи тим, хто цього потребує. Як наслідок, ця група людей довгий час була виключена з освітнього процесу, що призвело до їхнього відчуження від суспільства [2].

Щоб покласти край цьому виду дискримінації та сегрегації людей за ознакою інвалідності, громада почала розробляти новий підхід, відомий як "інклюзія", для покращення процесу навчання та впровадження наступних принципів. Ця нова модель соціальної взаємодії включає в себе:

- Незалежність;
- Участь у соціальних заходах;
- Створення системи соціальних зв'язків;
- Прийняття кожної людини суспільством без будь-яких обмежень.

Ці принципи лежать в основі інклюзивної моделі, яка спрямована на створення єдиного та сприятливого середовища для всіх, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей чи обмежень [3 с. 43- 44].

Виходячи з цього, інклюзивну освіту можна визначити як комплексний процес, спрямований на забезпечення рівного доступу до якісної освіти. Це досягається шляхом організації навчання дітей у закладах освіти на основі використання особистісно орієнтованих методів навчання, які враховують їхні індивідуальні особливості в навчально-пізнавальній діяльності. Такий підхід спрямований на створення відкритого та сприятливого середовища, де кожен учень має можливість розвивати свій потенціал, незалежно від його особливостей чи індивідуальних потреб [1, с. 10].

Англійська мова з кожним роком стає все більш поширеною в усьому світі, зміцнюючи свій статус "мови міжнародного спілкування". Вивчення іноземної мови учнями з особливими потребами викликає дискусії та запитання. Однак педагогічна практика показує, що іноземна мова, як і рідна, задовольняє соціальні, інтелектуальні та особистісні потреби людини. Через навчальну діяльність людина не лише здобуває знання, а й розвивається, стає цивілізованою, пізнає світ і саму себе, стає повноцінним членом суспільства.

Зрозуміло, що людина з інвалідністю може мати труднощі у вивченні іноземної мови, наприклад, при засвоєнні нової лексики та граматичних і синтаксичних структур при побудові речень. Проте, викладання іноземних мов сьогодні є дуже важливим, оскільки має на меті забезпечити загальнокультурний, особистісний та когнітивний розвиток учнів. Важливо створити комунікативне середовище для учнів, розвивати їхні навички самостійного навчання, підвищувати їхню самооцінку та допомагати їм реалізувати всі свої права в суспільстві [2].

На заняттях з іноземної мови з учнями з особливими освітніми потребами викладач надає перевагу завданням, спрямованим на розвиток мислення, пам'яті, мовлення та словникового запасу. Іноземна мова стимулює пізнавальну активність і сприяє цим процесам.

Навчання іноземних мов людей з особливими освітніми потребами - складний і тривалий процес. Але результати цього процесу переконливо свідчать про те, що за допомогою своєчасного та кваліфікованого навчання

кожен може досягти успіху. На думку О.Я. Савченко, особистісно-орієнтоване навчання характеризується різноманітністю методів і технологій, можливістю одночасної організації навчання на різних рівнях складності та підкресленням важливості емоційного благополуччя і позитивного ставлення до світу [4. с. 180-186].

Європейський досвід показує, що найбільш ефективним у навчанні іноземних мов вважається компетентісний підхід, спрямований на розвиток практичних умінь, формування умінь, навичок і набуття досвіду користування теоретичними знаннями на практиці.

Викладання англійської мови учням в інклюзивному навчальному середовищі в їхньому професійному житті можливе лише тоді, коли оточуючі здатні зрозуміти їхні потреби та підтримати їх у найскладніші моменти життя. Важливо, щоб освітній процес в інклюзивному навчальному середовищі був організований і проводився з використанням особистісно орієнтованої технології навчання. Це забезпечуватиме суб'єктність учнів з особливими потребами в навчальному процесі, що дозволить їм ефективніше навчатися, підвищувати свої соціальні компетенції, покращувати комунікативні навички та відчувати себе частиною суспільства. Аргументи на користь перебування людини в інклюзивному освітньому середовищі незаперечні.

Вивчення іноземних мов сприяє духовному розвитку учня, особливо збагаченню його інтелекту. Цей позитивний ефект зумовлений активізацією основних когнітивних процесів, таких як увага, пам'ять, мислення та мовлення. Таким чином, вивчення іноземної мови сприяє інтеграції людини в соціальне життя та спілкування. Крім того, воно допомагає використовувати всі можливості, які пропонує суспільство, формуючи етичне та естетичне ставлення до навколишнього світу і до себе.

Список використаних джерел:

1. *Інклюзивна освіта: навчальний посібник*. Київ : ТОВ «Агенство «Україна», 2019. – 300 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/posibniki/inkluziyavnz.pdf>
2. Колупаєва А.А. *Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія*. Київ: «Самміт-Книга», 2009. 272 с.: URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/132487725.pdf>
3. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. *Інклюзивна освіта: від основ до практики: монографія*. Київ. : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с. URL:https://lib.iitta.gov.ua/719179/1/%D0%86%D0%BD%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D0%B7%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B0%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0_%D0%B2%D1%96%D0%B4%20%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%20%D0%B4%D0%BE%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8.pdf
4. Савченко О.Я. *Ознаки особистісно-орієнтованої підготовки майбутнього вчителя. Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики: Збірник наукових праць НПУ імені М.П. Драгоманова*. Київ: НПУ, 1997. С. 180-186.

Боцула Б.,

здобувач вищої освіти,

*Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

Науковий керівник: Палилюк О.М.,

кандидат історичних наук, викладач

Україна, м. Кам'янець-Подільський

ІСТОРИКО-СОЦІАЛЬНА ГЕНЕЗА ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ

Уявлення людей про здоровий спосіб життя зустрічаються в натурфілософських побудовах лікарів Косської школи, яку прийнято ототожнювати з іменем Гіппократа. В його роботах здоровий спосіб життя розглядається як певна гармонія, до якої слід прагнути шляхом дотримання цілої низки профілактичних заходів. Гіппократ пише: “Отже, відповідно до віку, пори року, звички, країни, місцевості, будови тіла слід влаштовувати і спосіб життя так, щоб ми могли протистояти і спекам, і холодам, бо тільки таким чином досягається найкраще здоров'я [1, с.17].

Через всю наукову творчість Гіппократа проходить прагнення не нав'язувати організмові необхідних, з точки зору лікаря, дій, а допомогти йому перебороти хворобу суворо індивідуальними оздоровчими діями.

Висвітлення проблеми здорового способу життя дістає подальший розвиток у Давньому Римі в працях римських філософів Цицерона і Галена. Цицерон, наприклад, вважає, що “їжа та догляд за тілом повинні бути спрямовані на збереження здоров'я і сил, а не насолоду. І якщо ми, крім того, захочемо розглянути, в чому полягає перевага та гідність людської природи, то ми зрозуміємо, як ганебно впасти в розпусту та жити розкішно й зманіжено і як прекрасно в моральному розумінні жити ощадно, стримано, суворо і тверезо”.

Послідовник Гіппократа римський лікар Гален, керуючись натурфілософськими поняттями, прагне охопити гігієнічними заходами майже всі сторони людського буття. У своїх трактатах він також робить важливі практичні висновки з медико-гігієнічних поглядів Гіппократа про здоровий спосіб життя.

Гален виділив проміжний стан між здоров'ям і хворобою – “третій стан” організму, який став об'єктом пильної уваги лише в наш час. На його думку, здоров'я – це стан, за якого тіло людини по натурі й сполученню частинок таке, що всі дії, які відбуваються, здійснюються суворо та повністю. У здоров'ї він бачить стан, протилежний хворобі. Третій стан визначає як “ані здоров'я, ані хвороба”. Галену також належить ряд важливих вказівок про використання фізичної праці в лікувально-профілактичних цілях. Його праці містять прогресивні для того часу рекомендації щодо застосування гімнастики, дієти й масажу в лікуванні та профілактиці захворювань [2, с.8].

Мислителі античного періоду намагаються виділити в понятті “здоровий спосіб життя” людини специфічні його елементи. Так, наприклад, Гіппократ акцентує увагу на фізичному здоров'ї людини. Демокріт, зі свого боку, найповніше описує духовне здоров'я людини, що становить, на його думку, “благий стан духу”, коли душа перебуває у спокої та рівновазі, не непокоїться через будь-які страхи, заботони та інші переживання.

Стобей першим намагається розкрити способи досягнення гармонії між різними видами стану людського організму і вказує на обов'язкову наявність міри в різних видах діяльності людини. Він пояснює: “Той, хто прагне благого стану духу, не повинен понад міру займатися приватними чи громадськими справами, а в своїй діяльності не брати на себе нічого понад свої сили та природні здібності. Навпаки, слід виявляти велику обережність, і навіть якщо доля пошле йому щастя, що спроможне, вочевидь, дати більше можливого, він повинен ухилитися і не братися за те, що понад його сили” [4, с.98].

Велика увага здоров'ю і шляхам його зміцнення надавалася в античній цивілізації. В цей час здоровий спосіб життя обов'язково включав систематичне виконання фізичних вправ. У цей період закладаються принципи управління процесом формування здорового способу життя людей, що набули подальшого розвитку в пізніші часи. Так, Піфагор створює відому Піфагорську спілку, спосіб життя членів якої ґрунтується на необхідності дотримання особливих вимог – “акусмата”. Основні положення їх зводяться до такого: “Підкорення індивіда цілому, повага до традиційних звичаїв, шанування богів, батьків, наставників та старших, уміння підкорятися, самовладдя, відповідальне ставлення до своїх обов'язків, вірність у стосунках із друзями, що межує із самопожертвою, фізична витривалість, відроза до чуттєвих насолод, простота в одязі, помірність в їжі, а також прагнення до одухотворення життя і до гармонійного розвитку фізичних та духовних сил”.

В античному світі формуються перші концепції здорового способу життя. Одна з них – це “пізнай самого себе”, друга – “піклуйся про самого себе”.

Отже, в античному періоді простежується наявність усіх цікавих для нас аспектів досліджуваної проблеми. Вперше у науковий обіг тут запроваджується поняття “здоровий спосіб життя” людини, дається підтвердження існування всіх трьох компонентів структури явища “здоровий спосіб життя”. Досить різноманітною є географія виявлених джерел про мету, способи, критерії та провідні тенденції ведення розумної життєдіяльності людей [3, с.53].

У середні віки на передній план виходить духовний компонент структури здорового способу життя. В розвитку духовного світу людини в цей період найсильнішою виявляється теологічна лінія. Церква прагне монополізувати формування світогляду людей. Фактично загальна релігійність стає могутнім спонукальним механізмом до виконання всіх релігійних ритуалів, в тому числі оздоровчих і гігієнічних правил. Біблія, як основа християнства, виступає своєрідним проповідником здорового способу життя людини. В ній відображено спосіб життя давніх народів, обов'язковість дотримання ними постів, що становлять перевірені життєвою практикою рекомендації підтримання в нормі людського організму.

В поглядах науковців можна виділити два основні підходи до змісту здорового способу життя. Представники першого підходу розглядають цей термін глобально, тобто як форми людської життєдіяльності (соціальні, фізичні, психічні), які приведені у відповідність з гігієнічними вимогами.

Спільною рисою у визначенні здорового способу життя є його спрямованість на формування здорової людини. Він виступає як дієвий і надійний засіб збереження та зміцнення здоров'я, є основою первинної

профілактики захворювань, однією з найбільш ефективних форм їх запобігання [1, с. 49].

Здоров'я – це не відсутність хвороби, а фізична, соціальна, психологічна гармонія людини, доброзичливе, спокійне відношення з людьми, з природою, з самим собою. Наука, і в першу чергу філософія, розробляє методологію та світоглядні аспекти глобальних проблем, та головне – вона вирішує задачі їх правильної постановки [4, с.35].

Проблема здоров'я людини – одна з найбільш складних комплексних соціально-філософських проблем сучасної науки.

Список використаних джерел

1. Алексєнко Т. Ф. Технології соціально-педагогічної роботи в територіальній громаді / *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2013. № 2. С. 19–24.
2. Борисенко Н. Ф. Основные направления работы по формированию здорового образа жизни / *Лікарська справа*. № 5/6. 2012. С. 181–184.
3. Васічкіна О. В. Здоровий спосіб життя як складова життєвої компетентності учнів / *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. Харків: ХДАДМ (ХХП), 2007. №11. С. 221.
4. Гриценко О. Культура і влада. Теорія і практика культурної політики в сучасному світі / Олександр Гриценко. Київ : УЦКД, 2009. 228 с.

Булат Д.А.,

студент Національного університету

«Запорізька політехніка»

Науковий керівник: Панченко О. М.,

кандидат економічних наук, доцент

Національного університету

«Запорізька політехніка»

Україна, м. Запоріжжя

ІННОВАЦІЙНІ СТАРТАП-ПРОЕКТИ В ІНДУСТРІЇ ІНКЛЮЗІЇ

Інноваційний стартап-проект - це початкова фаза розвитку нового підприємства або бізнесу, заснованого на унікальній, новаторській, революційній ідеї або технології, що має потенціал вплинути на світ, або докорінно його змінити.

Інклюзія - це практика забезпечення рівних умов залученості всіх громадян до активного соціального життя, з урахуванням унікальної різноманітності потреб кожного індивіда. До неї відноситься створення умов, які сприяють повноцінній взаємодії із суспільством.

Розробка інноваційних стартап-проектів у індустрії інклюзії передбачає врахування певних аспектів:

1. Визначити у якій мірі продукти або послуги стартапу задовольняють потребам людей з обмеженими можливостями. Необхідно переконатися, що вони враховують специфіку цієї цільової групи.

2. Оцінити ступінь зусиль, які стартап робить для забезпечення

доступності своїх продуктів або послуг. Переглянути способи, за допомогою яких продукт або послуга можуть стати більш доступними, якісними та корисними для людей з обмеженими можливостями.

3. Проаналізувати внесок стартапу у підвищення рівня інклюзії в суспільстві. Слід дослідити, чи полегшує стартап-проект життя людей з обмеженими можливостями.

Враховання вказаних аспектів дозволить інноваційним стартап-проектам задовольнити потреби найширшого кола користувачів, а також робити значний соціальний внесок, забезпечуючи рівність та інклюзивність. Це, в свою чергу, суттєво покращить рівень соціальної справедливості в суспільстві.

До прикладів інноваційних стартап-проектів в індустрії інклюзії слід віднести:

- *Be My Eyes*: це мобільний додаток, який дозволяє незрячим або слабозорим людям підключитися до добровольців, які можуть допомогти їм "бачити" через відеозв'язок на їхньому смартфоні [1].

- *Accomable*: (тепер частина Airbnb) це стартап, який створив онлайн-платформу, яка допомагає шукати доступні для людей з інвалідністю місця проживання під час подорожей [2].

- *Wheelmap*: це онлайн-карта, яка позначає доступність для інвалідних візків різних місць, таких як ресторани, туалети, супермаркети та інші. Ця інформація допомагає людям з обмеженими можливостями планувати свій день та переміщення більш ефективно [3].

Всі ці інноваційні стартап-проекти використовують новаторські ідеї для підвищення інклюзивності та рівня соціальної справедливості, допомагаючи людям з обмеженими можливостями, які раніше були виключені з певних аспектів суспільного життя.

Інноваційні стартап-проекти в індустрії інклюзії відіграють важливу роль у забезпеченні рівності та активної участі всіх громадян у соціальному житті. Вони створюють продукти та послуги, які враховують специфіку та потреби людей з обмеженими можливостями, прикладають зусилля для підвищення доступності та якості своїх послуг, а також сприяють підвищенню рівня інклюзії в суспільстві. Ці стартапи, не лише сприяють соціальному розвитку, але й показують позитивний приклад для інших підприємств, стимулюючи їх до врахування принципів інтеграції людей з обмеженими можливостями в своїх бізнес-моделях. Це в свою чергу сприяє створенню більш інклюзивного, справедливого та інноваційного суспільства.

Список використаних джерел:

1. *Be My Eyes. See the world together* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bemyeyes.com/>.
2. *Lunden I. Airbnb buys 'Airbnb for disabled people' startup Accomable in accessibility upgrade* [Електронний ресурс] // TechCrunch. – 2017. – Режим доступу: <https://techcrunch.com/2017/11/16/airbnb-buys-accomable-a-specialist-in-travel-listings-for-disabled-people/>.
3. *Wheelmap. Find wheelchair accessible places* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wheelmap.org/>.

Вербова А.А.,
студентка Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
спеціальність: «Психологія»
Науковий керівник: Палилюк О.М.,
к.істор.н., в.о.декана факультету
соціо-психологічної діяльності, реабілітації та професійної освіти

ВИХОВАТЕЛЬ ГУРТОЖИТКУ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ КОЛЕДЖУ

Інклюзивна освіта є системою навчальних послуг, яка засновується на гарантуванні основного права людей з особливими освітніми потребами на освіту. Інклюзивне навчання забезпечує доступ до освіти для цих студентів, використовуючи методи, які враховують їхні індивідуальні особливості.

Основна ідея інклюзивної освіти - уникнути будь-якої дискримінації та забезпечити рівноправне ставлення до всіх «людей з інвалідністю», створюючи спеціальні умови для тих, у кого є особливі потреби. Це дозволяє отримати необхідні знання та навички для повного впровадження їх у суспільство, розвитку самостійності і здатності подолати життєві труднощі та можливість реалізувати себе у майбутньому.

Завдяки існуванню навчально-реабілітаційних закладів освіти (таких як ВСП Кам'янець-Подільський фаховий коледж НРЗВО КПДІ) ці студенти активно беруть участь в освітньому процесі, розвивають навички незалежного життя, спілкування та взаємодії, і навчаються приймати самостійні рішення.

Інклюзія у коледжі - це не просто включення людей з особливими освітніми потребами в процес навчання але й створення доступних інфраструктурних умов а й наявність комфортних умов їхнього проживання.

Сутність виховного процесу в коледжі полягає у розумному відношенні до потреб кожного студента адже у кожного своя нозологія та особливість. Оскільки ці потреби є індивідуальними, форми інклюзивного навчання та підходи до виховання можуть бути різноманітні відповідно захворювань:

- студент, що має порушення слуху, може спілкуватися, брати участь у різноманітних заходах через написання діалогу у телефоні. За допомогою додатку у телефоні BeWarned, QR-код програми можна сканувати на свій смартфон і одразу спілкуватися. Коли людина з порушеннями слуху набирає щось на своєму смартфоні, то інша людина бачить це на своєму в режимі реального часу. Людина, яка відповідає, може надиктувати [вголос] свою відповідь, а людина з порушеннями слуху це в вигляді тексту. Dragon Dictation - програма записує голос і перетворює його на текст. Також Google розробила два спеціалізованих додатки – Live Transcribe і Sound Amplifier, що здатні в значній мірі полегшити процес сприйняття мови співрозмовника для людей з повною або частковою втратою слуху.

- із порушеннями зору студент може диктувати або записувати розмову на диктофон, щоб мати змогу прослухати бесіду, матеріал ще раз. Також можуть користуватися такими допоміжними програмами як Be My Eyes,

Brailliac: Braille Tutor, Perfect Keyboard, Cash Reader для полегшення навчального та виховного процесу.

- особи, що прикуті до інвалідного візка також мають свої особливості, гуртожиток та навчальні території мають бути обладнані пандусами, спеціальними ліфтами для людей з інвалідністю, щоб усі могли вільно виходити з гуртожитку на прогулянки і по справах. Також є потрібні пристосування такі що дадуть змогу самотужки поратися на кухні – мити посуд, прибирати та готувати їжу, адже меблі та кухонне обладнання може бути пристосоване для людей з інвалідністю, усі входні двері у будівлю мають ширину, щоб візок міг проїхати, мають бути туалети, які пристосовані для людей на інвалідних візках, умивальники, душові кабінки.

- студенти, які мають порушення в роботі рук часто скачують для навчання та віртуальній участі у житті гуртожитку (Група Студенти гуртожитку) - Assistive Touch додаток з керування смартфоном, що пропонує віртуальні кнопки, щоб керувати пристроєм, не торкаючись його.

На перший погляд, ця різноманітність нозологій студентів, що навчаються та проживають у початковому закладі може ускладнити розуміння інклюзивної освіти та виховної роботи з даними студентами, але насправді всі ці підходи служать одній головній меті інклюзії - ніхто не повинен відчувати себе відокремленим. Тому часто перед вихователем гуртожитку стоїть складна проблема у тому, що потрібно виховні заходи, бесіди проводити так, щоб усім студентам було доступно виконувати та брати участь у них.

Відповідно основним принципам вихованого процесу у гуртожитку можна сказати:

- Кожен студент розглядається вихователем як унікальна особистість;
- Усі студенти мають можливість навчатися та розвиватися;
- Кожен студент володіє своїми унікальними здібностями, особливостями і інтересами.
- Заборонено будь-яку форму дискримінації.
- Кожна людина має право брати участь у соціальному житті.
- Сприяння толерантності та прийняття людей з їхніми індивідуальними відмінностями.
- Виховання має відбуватися у дусі толерантності.

Як вихователь гуртожитку, довго спостерігаючи за студентами, може сказати, що основними перевагами проживання та навчання здорових студентів з студентами з особливими потребами є:

- виховання толерантності, гуманності, співчуття;
- формування вміння спілкуватися, співпрацювати з різними людьми;
- вдосконалюватися, можливість поліпшити власні навчальні результати, допомагаючи іншим природно сприймати і толерантно ставитися до людських відмінностей;
- налагоджувати й підтримувати дружні стосунки з людьми, які відрізняються від них;
- співробітництву;

- поводитися нестандартно, бути винахідливими, а також співчувати іншим.

Переваги інклюзивного навчання є і для для вихователя закладу освіти, серед них можна виділити такі:

- формування відповідних цінностей: цінність кожної дитини, права людини, повага до багатоманітності, співпраця тощо;
- набуття нового досвіду, розвиток професійних компетентностей;
- можливість отримувати методичну і консультативну допомогу фахівців;
- активне залучення батьків та спілкування з ними;
- залучення додаткових ресурсів громади, волонтерів, співпраця з громадськими організаціями

Для вихователя та навчального закладу актуальне питання збереження життя студентства з'явилося після того, як 24 лютого 2022 року росія відкрито вторглася на територію України. Змінився спосіб навчання, проживання усіх студентів та й докорінно змінилася поведінка та світогляд в цілому. Важливим принципом у гуртожитку, що може врятувати життя є: «Під час тривоги треба йти в укриття». Для людей з обмеженими можливостями сигнал тривоги є справжнім випробуванням. Основними проблемами спрямування в укриття студентів з обмеженими можливостями є такими як:

- фізичні обмеження (швидкість одягання та пересування сповільнюється порівняно з здоровими студентами);
- психологічний стрес (соматичні показники: тахікардія, розширення зіниць, чергування відчуття жару і холоду, сплутаність думок; психологічні показники: нервозність, запальність, недовірливість, почуття небезпеки, депресія, пригніченість; поведінкові показники: погіршення або повна втрата апетиту, дратівливість, що чергується плачем, безсоння, панічні атаки, зниження працездатності);
- необхідність додаткового часу для реакції на ситуацію (є механізмом захисту, коли людина намагається уникати відчуття стресу).

Наповненість тривожного рюкзаку у студентів з обмеженими можливостями, є також дуже особливою (потрібна наявність їжі, води, лікарських засобів, гігієнічних засобів, пледу, грошей, документів та іншого.)

У надзвичайних ситуаціях та різних випадках для вихователя гуртожитку важливо враховувати потреби, стан та можливості кожної особи і забезпечити належний рівень підтримки та допомоги.

Отже, сучасний вихователь гуртожитку у інклюзивному середовищі коледжу відіграє важливу роль у створенні позитивного та підтримуючого середовища для всіх студентів, незалежно від їхніх особливостей чи обмежень. Нові реалії сьогодення диктують нові риси професійних навичок вихователя, таких як надання психологічної підтримки, соціальної роботи, волонтерської роботи, знання нових комп'ютерних програм та наук, освідченість в наданні першої домедичної допомоги, комунікабельність та вдосконалення, постійне

проведення патріотичного виховання серед студентства для пробудження свідомості та особливості української нації.

Список використаних джерел:

1. Вихователю інклюзивної групи/Ольшєвська Ж., Мягких Н., - Київ – Видавнича група «Шкільний світ», 2018. 144 с.
2. Створення індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами: метод.посібн. Серія «Інклюзивна освіта: крок за кроком»/ уклад.: І.В. Луценко, Н.В. Заєркова; - Київ, 2015
3. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Наук.-метод.посіб.- Видавнича група «АТО-ПОЛ»-Київ, 2011. 274с.
4. «Простір змін» <https://www.facebook.com/prostirzmin/>.

Воробйова В.В.,

*студентка Державного торговельно-економічного університету
Науковий керівник: **Ванюшина О.Ф.**,
кандидат філософських наук, доцент,
Україна, м. Київ*

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПЕДАГОГІКИ І СОЦІАЛЬНОЇ ІНКЛЮЗІЇ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

У нашому суспільстві існують бар'єри, такі як інвалідність, расова належність, релігійні переконання, стать, соціальний стан, вік і сексуальна орієнтація, які можуть обмежувати можливості, доступ до доходів, громадянські права та здоров'я. Тому формування єдиної спільноти, де кожен відчуває себе членом, має важливе значення для зміни цієї ситуації.

Сучасний світ надає педагогіці нові виклики і відкриває перед нею широкі перспективи. На шляху до покращення системи освіти та розвитку індивіда виникають різноманітні завдання та можливості. [1]

Педагогічні виклики визначаються стрімким розвитком технологій, що вимагає адаптації вчителів до цифрового середовища та впровадження інновацій у навчання. Інклюзивна освіта прагне забезпечити всім учням можливість отримати якісну освіту, враховуючи їхні індивідуальні потреби та обставини, сприяючи різноманітності та рівній можливості. Глобальна взаємодія економічних, культурних та соціальних аспектів збільшує взаємозалежність між країнами та регіонами.[2] Критичне мислення сприяє аналізу та розумінню інформації, розвиває творчі та аналітичні навички, необхідні для адаптації в сучасному суспільстві.

Педагогічний процес повинен бути адаптивним, спрямованим на задоволення потреб різних учнів, і враховувати їхні індивідуальні особливості. Вчителі та педагоги грають важливу роль у формуванні відкритого мислення та толерантного ставлення до різниці. Освіта має створювати середовище, де кожен учень відчуває себе важливим та підтриманим, незалежно від його фізичних, соціальних чи емоційних особливостей.

Мета інклюзії в освіті - подолання соціальної ізоляції та виключення, що виникає через негативне ставлення до різноманітності. Ця ініціатива

ґрунтується на переконанні, що освіта є ключовим правом людини та основою для створення більш справедливої суспільства.

На міжнародній конференції ООН з питань освіти, науки і культури «Інклюзивна освіта: шлях у майбутнє», яка проходила у Женеві у 2008 р., відмічалось, що запровадження інклюзії в освітній сфері є не другорядним, а центральним питанням для забезпечення високоякісної освіти і створення більш інклюзивних суспільств.[3]

Для розуміння інклюзії важливі чотири ключові аспекти:

1. Інклюзію слід розглядати як неперервний процес, який спрямований на ефективне врахування різноманітності. Цей підхід навчає співіснувати з різницями, розглядаючи їх як стимул для заохочення навчання у дітей і дорослих.

2. Інклюзія спрямована на виявлення та усунення бар'єрів. Вона включає збір, узагальнення і оцінку інформації з різних джерел для вдосконалення освітньої політики і практики, а також для стимулювання навчання у дітей і дорослих.

3. Інклюзія створює умови для присутності, участі та досягнень всіх учнів, враховуючи якість їхнього навчального досвіду. Терміни "присутність", "участь" і "досягнення" описують місце навчання, якість навчання і результати навчання відповідно.

4. Інклюзія вимагає зосередження на дітях "групи ризику", які мають високий ризик виключення або низької успішності. Це передбачає обов'язок уважно стежити за цими групами учнів та за потреби вживати заходів для їхньої присутності, участі та досягнень в системі загальної освіти.

Соціальна інклюзія через педагогіку покликана не лише забезпечити доступ до знань, але й підготувати молодше покоління до активної участі у різних сферах життя. Інклюзивна освіта є механізмом побудови справедливого, рівного суспільства, де кожна людина відчуває свою важливість і можливість внесення в суспільний прогрес.[4] Інклюзія як освітня концепція постійно розвивається, і є вкрай важливою для формування політики й стратегій, спрямованих на усунення причин і наслідків дискримінації, нерівності та виключення.

Список використаних джерел:

1. Національна доктрина розвитку освіти України // Освіта України. – 2002. – 23 квітня (№ 33). – С. 46.
2. Пащенко О. В., Гриценко І. А., Софій Н. З. Інклюзивна освіта в умовах професійно-технічного закладу: Навчально-методичний посібник. – Київ: Арт Економі, 2012. – 184 с.
3. Ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти. Інклюзія в освіті. URL: https://rcrio.ipro.kubg.edu.ua/?page_id=48
4. Софій Н. З., Найда Ю. М. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти // Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально – методичний посібник / Кол.: авторів: Колупасєва А. А., Найда Ю. М., Софій Н. З. та ін. За заг. ред. Даниленко Л. І. – Київ., 2007. – 128 с.

Гавриленко А.П.,

*студент Миколаївського національного університету
імені В.О. Сухомлинського*

*Науковий керівник: **Маринченко Г.М.,***

*кандидат історичних наук старший викладач кафедри історії,
Україна, м. Миколаїв*

ВИКЛИКИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПЕДАГОГІКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ ТА СПОСОБИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Повномасштабна війна рф проти України не просто зачепила всі царини суспільного устрою, а й кардинально їх змінила. Люди почали підлаштовувати своє життя до умов війни. Серед усіх сфер до яких торкнулася ця трагедія однією з найвразливіших стала сфера гуманітарна, зокрема освіта та виховання. І тут йдеться не лише про важкість організації освітнього процесу на всіх рівнях в умовах війни, а й про загальний вплив війни на всіх учасників навчально-виховного процесу. Цей загальний вплив ми можемо визначити як

- травмуючий, бо люди стикнулися із шокowymi обставинами які з точки зору кожної окремої особистості мають непереборну силу, загрожують життю, і здаються безвихідними. Українці переживають трансгенераційну тобто колективну травму.

Відмінною рисою колективної травми є не число травмованих, а те, що крім безпосередніх учасників вона зачіпає людей, прямо не причетних до травмуючих подій, іноді охоплюючи все суспільство [3, с.20].

І найбільш вразливою категорією у цій ситуації стали діти, себто з точки зору педагогіки вихованці. Нинішні українці – «діти» найбільшого в історії нашої країни перемир'я, яке тривало понад 70 років. 70 років без воєн, по суті, це – третє покоління без «дітей війни», а нинішні діти мали б стати першим поколінням, яке б не передало травму війни своїм нащадкам. Велика російсько-українська війна 24 лютого 2022 року повторно запустила механізм трансгенераційної травми [3, с. 20].

Люди були змушені стати переселенцями, змінити місце проживання, усіх учнів відмінні умови перебування, стикнулися зі смертю, тотальною несправедливістю, а головне, що у кожного вихованця свій рівень прожиття і емоційного перенесення викликів війни, а тому педагогіка має осмислити, і дати відповідь на низку запитань: *як організувати виховний вплив в умовах війни? як зробити цей вплив ефективним? як знайти підхід до учнів які опинилися у різних життєвих обставинах? як спілкуватися з найбільш травмованими дітьми?* тощо.

Таких запитань може бути непомірна кількість, і кожне з них важливе, кожне потребує глибокої відповіді. Отже, зважаючи на таку велику актуальність цієї проблеми, спробуємо структурувати ті виклики які постали сьогодні перед вітчизняною педагогікою в умовах війни, і спробуємо визначити шляхи їх подолання.

Як вже було зазначено, діти це найбільш вразлива суспільна категорія під час військових конфліктів. І найголовнішим об'єктом педагогічного впливу є дитина, учень. І саме моральне ставлення і взаємодія вчителя з учнями визначає

ефективність педагогіки під час війни. Вчителеві належить знати обставини у яких опинився учень, хтось на війні втратив батьків, ріднихлюдей, чиєсь житло було зруйноване, хтось кожного дня ризикує життям знаходячись у небезпечній зоні, всіх об'єднує одне – стан морального пригнічення, у всіх він різний і проявляється по різному, і педагоговінеобхідно приділяти більше уваги саме духовному стану учнів.

Адже дитина, яка бачила смерть, яка втратила батька, яка бачила як руйнується життя тощо, вона зневірюється і взагалі може не усвідомлювати сенсу свого існування, не те що навчання, і це стосується будь якої вікової категорії. І саме тут найважливіше завдання вчителя це підтримати дитину будь яким методом, нехай навіть немає можливості постійно спілкуватися на уроках вихователі має хоча б періодичними розмовами дитиною, аби вона відволікалася, розуміла свою важливість. Вчитель має стати якоюсь мірою психологом, чи навіть духовником дитини.

Успішний педагогічний вплив це безумовно комунікація вчителя з групою учнів, і з кожним особисто. Звичайно налагодження дистанційної освіти призвело до продовження навчання, але не всі мають змогу до нього долучитися, та й таке навчання мало сприяє соціалізації особистості тому між вчителем і учнями має бути різний рівень комунікації. Найголовніше це не лишати дитину на самоті і будь що спілкуватися, адже сьогодні є непередбачуваним, плюс до цієї непередбачуваності додається травми війни, спілкування допомагає зрозуміти, що у цій всеохоплюючій трагедії, не дивлячись ні на що кожне життя важливе. Мотивацією спілкування може стати вірш Юрія Іздрика:

*і коли вже довкола пахне війною
і вже розгораються перші битви
говори зі мною
говори зі мною*

бо словом також можна любити [4].

Велика війна триває вже майже два роки тому звичайно у людей формується почуття втоми, те що раніше здавалося непереборним і неможливим сьогодні стало буденним. Але таке ставлення до війни формує неправильний погляд зокрема дітей на війну, і вони сприймають це як звичайну ситуацію у якій вони прилаштувалися жити. З одного боку це звичайна психологічна реакція, але з іншого вона формує низку ілюзій та помилкових переконань, тому вчитель повинен акцентувати, що досі гинуть найкращі, досі країна в небезпеці, і тому ми маємо перебороти в собі інертне ставлення до війни. Вчитель має виховувати в учнів співчутливе ставлення до жертв війни, розвивати в душі гуманізму та доброти. Окрім того, педагог мусить мати тісний контакт з батьками, адже лише через батьків можнадізнатися про учня більше, і лише батьки мають на нього ключовий вплив, особливо в таких кризових подіях вчитель і батьки мають здійснювати органічний моральний виховний вплив, який би полегшував життя дитини.

Сьогодні в суспільстві помітно, що існує розбіжність у світогляді між людьми які виїхали за кордон втікаючи від війни і повернулися вже в Україну, і між тими, що живуть в Україні і не виїжджали. Така розбіжність існує і між

дітьми, і дуже часто вона породжує конфлікти, і ось задача вчителя не просто запобігати таким сутичкам, а й робити все можливе аби їх не було, вчитель має виховувати учнів на спільних цінностях, які б об'єднували колектив. Не дивлячись ні на що люди мають гуртуватися і учнівська громада, має бути міцною.

Отже можемо дійти до висновку, що педагогіка під час війни стає дуже важливим морально підтримуючим чинником, який стикається з багатьма непростими викликами, але подолавши їх педагогічна взаємодія вихователя і вихованця під час війни набуває рис духовної опори, та способом психологічно стійко переживати війну.

Список використаних джерел:

1. Бульвінський А. Г. Гуманітарний контекст сучасних українсько-російських відносин. Сучасна українська політика. Спецвипуск: Україна як суб'єкт сучасних цивілізаційних процесів. Київ, 2011. С. 52-61.
2. Злишков В., Лукомська С. Діти війни: теоретико-методичні і практичні аспекти психологічної допомоги. Київ-Ніжин, 2022. 96 с.
3. Злишков В., Лукомська С., Євдокимова Н., Ліпінська С. Діти і війна: монографія. Київ.-Ніжин, 2023. 221 с.
4. <https://onlyart.org.ua/yurij-izdryk-koly-povertayetsya-svit-sp/>

Гури Д.О.,

*студентка комунального закладу вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»*

Запорізької обласної ради

Науковий керівник: Турубарова А.В.,

*кандидатка психологічних наук, доцентка
Україна, м. Запоріжжя*

БІЛІНГВІЗМ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ

Підґрунтям розвитку особисті, засвоєння нею загальнонародських та національних цінностей є повноцінне оволодіння рідною мовою в дошкільному віці. На сучасному етапі розвитку суспільства у зв'язку з міграцією частини населення України в інші країни, все частіше виникає ситуація взаємодії державної мови та мови інших країн світу. Вихователі та вчителі-логопеди закладів дошкільної освіти все частіше стикаються з білінгвізмом (двомовністю) у дітей дошкільного віку. Тому особливим питанням, яке потребує наукової уваги, є двомовність дитини з особливими освітніми потребами.

Білінгвізм у вузькому значенні – більш чи менш вільне володіння двома мовами: рідною і нерідною; у широкому значенні – відносно володіння другою мовою, здатність користуватися нею в певних сферах спілкування. Мінімальним рівнем (порогом) володіння другою мовою вважається рівень,

достатній для виконання індивідом мовленнєвих дій, у процесі котрих реалізуються потрібні функції другої мови [2, с. 92].

Безпосереднім білінгвізмом називають такий тип двомовності, коли людина однаково мислить однією та другою мовами. Така двомовність також формується в ранньому віці. Опосередкована двомовність характеризується тим що мовець мислить рідною мовою, перекладає думки на другу мову, а потім уже говорить. У таких білінгвів спостерігається уповільнений темп мовлення, в мовленні багато помилок, запозичень з рідної мови [6, с. 137].

В. Кушнерик та А. Холодова зазначають, що на сучасному етапі мовну свідомість білінгва слід розглядати як центральний інструмент внутрішнього керування нашої загальної мовної поведінки. Його завдання полягає в тому, щоби задіяти нашу інтеграцію у мовну спільність та водночас захистити її [4].

На думку В. Баранової, проблемі впливу білінгвізму на розвиток зв'язного мовлення дітей дошкільного віку педагоги завжди приділяли увагу. Вчена зазначає, що погляди науковців щодо впливу другої мови на розвиток дитини дошкільного віку можна розподілити за двома напрямками. Негативний погляд на проблему білінгвізму полягав у тому, що двомовність шкідлива у будь-якому віці, а для розумового розвитку дитини взагалі небезпечна. Другий підхід – позитивний вплив двомовності на розвиток особистості дитини, зокрема в розвитку її мовлення та мислення [1, с. 98].

У роботах зарубіжних вчених висловлюється думка про раннє усвідомлення двомовною дитиною того, що кожна думка може бути виголошена різними мовами. Початки усвідомлення двох мов дитиною вони відносять до кінця другого – початку третього року життя, коли, по суті, зникають змішані фрази і з'являється вільне володіння двома мовами [6, с. 138].

Проблема білінгвізму у дітей з особливими освітніми потребами на сьогодні в українській науці досліджена не повною мірою. Існують дослідження присвячені окремим категоріям дітей з психофізичними порушеннями: порушення слуху, синдром Дауна, розлади аутистичного спектра, мовленнєві порушення.

Наприклад, концепція білінгвального навчання осіб з порушеннями слуху полягає у впровадженні двомовного навчання нечуючих як методу підвищення якості навчання й конкурентоздатності глухих й слабочуючих осіб на тлі сучасних соціально-економічних взаємин (Н. Адамюк, Н. Іванюшева, А. Замша, Н. Зборовська, С. Кульбіда, О. Лещенко, І. Чепчина).

Н. Лопатинська та К. Івченко зауважують, що дуже часто у дітей-білінгвів з ООП засвоєння другої мови відбувається спонтанно, без впровадження спеціального мовного режиму в сім'ї та без контролю з боку дорослих. В такому випадку може не засвоюватись мовленнєва система одної з мов або засвоїтись з порушеннями однієї або декількох її складових (фонетики, граматики, лексики, мелодики), що надалі вплине на формування навичок читання та письма [5, с. 25].

Таким чином, вчення про білінгвізм дітей з особливими освітніми потребами в українській науці перебуває в стадії становлення. Сучасні дослідження двомовності даної категорії дітей переважно накопичують

матеріал для майбутніх теоретико-практичних узагальнень, для визначення різноманітних типів білінгвізму й закономірності його розвитку, розробки концепції білінгвального навчання дітей залежно від типу психофізичного порушення.

Список використаних джерел:

1. Баранова В. В. Розвиток мовлення двомовної дитини третього року життя у двомовних сім'ях. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. №3. 2018. С. 97–102.
2. Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни. Донецьк, 2012. 402 с.
3. Концепція білінгвального навчання осіб з порушеннями слуху [С. В. Кульбіда, І. І. Чепчина, Н. Б. Адамюк, А. В. Замша, Н. А. Зборовська, Н. В. Іванюшева, О. М. Лещенко]. Київ, 2011. 53 с.
4. Кушнерик В. І., Холодова А. А. До проблеми формування двомовної особистості. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. № 6. 2012. С. 167–172.
5. Лопатинська Н., Івченко К. Специфіка логопедичної роботи з дітьми-білінгвами з особливими освітніми потребами. *The 8th International scientific and practical conference "Integration of scientific and modern ideas into practice"* (November 15-18, 2022) Stockholm, Sweden. International Science Group. 2022. P. 25–28.
6. Чернякова О. І. Розвиток мовлення дошкільників в умовах двомовності. *Молодий вчений*. № 2 (17). 2015. С. 137–140.

Діброва А.А.,
студентка Комунального закладу вищої освіти
«Хортицька навчально-реабілітаційна національна академія»
Запорізької обласної ради
Науковий керівник: **Панов М.С.,**
доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри спеціальної освіти
Україна, Запоріжжя

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ АДАПТАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ОБМЕЖЕНИМИ ФІЗИЧНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ

Виникнення арт-терапії пов'язано з теоретичними ідеями З. Фрейда і К. Юнга. Подальший розвиток ідей арт-терапії має коріння в широких концептуальних засадах гуманістичних моделей розвитку особистості І. Бех [1], О. Деркач [2] та інші.

Нами запропонована програма з корекції та адаптації психологічно-емоційної сфери молодших школярів із обмеженими фізичними можливостями шляхом арт-терапії.

У зв'язку з цим були визначені наступні основні цілі, завдання, принципи, умови і напрямки роботи з дітьми.

Метою програми є корекція емоційної сфери дітей молодшого шкільного віку з проблемами фізичного розвитку засобами арт-терапії. У зв'язку з цим були поставлені такі основні завдання:

1. Надання допомоги в подоланні негативних переживань.

2. Зниження тривожності, емоційної напруги, розвиток здатності розуміти емоційний стан іншої людини й уміння висловити своє.

3. Допомога в знятті страхів.

4. Створення умов для дитини в подоланні недоліків агресивної поведінки.

5. Пом'якшення агресивних проявів, навчання прийомам саморегуляції.

В основу корекційно-розвиваючої програми закладені такі основоположні принципи:

1. Принцип єдності діагностики і корекції був одним з основоположних при складанні корекційно-розвиваючої програми.

Корекційно-розвиваюча робота з молодшими школярами з проблемами фізичного розвитку здійснювалася на основі проведеної діагностики емоційної сфери молодших школярів.

2. Принцип обліку вікових, психологічних та індивідуальних особливостей дитини погодить вимоги відповідності ходу психічного і особистісного розвитку дитини нормативному розвитку, з одного боку, і визнання безперечного факту унікальності і неповторності конкретного шляху розвитку особистості – з іншого. Облік індивідуальних психологічних особливостей особистості дозволяє намітити в межах вікової норми, програму оптимізації розвитку для кожної конкретної дитини з її індивідуальністю, стверджуючи право особистості на вибір свого самостійного шляху.

3. Принцип системності корекційних, профілактичних і розвивальних завдань задає необхідність їх визначення в будь-якій корекційній програмі. Системність завдань відображає взаємопов'язаність розвитку різних сторін особистості дитини та нерівномірність їх розвитку.

4. Принцип комплексності методів психологічного впливу, будучи одним з найбільш прозорих і очевидних принципів побудови корекційно-розвивальних програм, стверджує необхідність використання всього різноманіття методів, технік і прийомів з арсеналу практичної психології.

5. Принцип заохочення (і прояв цього психологічного заохочення) досягнень дитини в плані набуття творчої самостійності і продуктивності.

6. Принцип символічного відреагування дитячих страхів, агресивності, тривожності і перетворення їх в об'єкт творчого опрацювання. Графічне зображення страху не підсилює його, а навпаки знижує напругу від тривожного очікування його реалізації. У малюнку страх, вже багато в чому реалізований, як щось минуле, фактично те, що трапилося. Тим самим залишається менше недоговореного, неясного, невизначеного і все разом це сприяє втраті ефективно-травмуючого звучання страхів в психіці дитини.

Організація занять: корекційно-розвиваюча програма реалізовувалася протягом 4 місяців з періодичністю один раз на тиждень (з вересня по грудень 2023 року), кожне заняття розраховане на 40 хвилин, всього занять – 14, обсяг групи – 8 осіб.

Для реалізації поставлених завдань використовувалися такі елементи арт-терапії: 1) малюнок терапія (власне арт-терапія); 2) музикотерапія; 3) танцювальна терапія.

Зупинимося на короткій характеристиці видів арт-терапії, які використовувалися в роботі з дітьми:

Малюнок терапія – вид арт-терапії, побудованої на використанні образотворчої діяльності. Застосування проектного малюнка як форми арт-корекції матеріалізує і конкретизує переживання дітей, сприяє розумінню їх причин, переосмислення і в кінцевому підсумку вивільненню від них. Така форма роботи дозволяє перемикати дітей з вербального рівня осмислення своїх проблем на невербальний рівень.

Музикотерапія – контрольоване використання музики в реабілітації дітей та дорослих.

Танцювальна терапія бере свій початок в творчому танці. У сучасному суспільстві танцювальні рухи використовуються для вираження емоцій. При використанні в терапії танець дозволяє спонтанно вивільнити почуття суб'єкта.

З метою виявлення ефективності програми, спрямованої на корекцію емоційної сфери дітей молодшого шкільного віку за допомогою арт-терапії після проведення формуючих впливів, ми провели контрольний експеримент. Контрольний зріз за результатами формуючого експерименту проводився в кінці зміни.

Його мета полягала в тому, щоб простежити можливості програми по корекції емоційної сфери у молодших школярів за допомогою арт-терапії.

На етапі контрольного зрізу використовувалися ті ж методики, що й на етапі констатуючого експерименту. Контрольний зріз показав значні зміни в емоційній сфері молодших школярів.

1) За результатами тесту М. Доркі та Ф. Амена спостерігається позитивна динаміка у зниженні рівня тривожності: у більшості молодших школярів переважає середній рівень тривожності (75%), в меншій мірі представлений високий рівень тривожності (38%), меншою мірою – низький рівень тривожності (6%). Високий рівень тривожності на етапі контрольного експерименту не виявлено.

Таким чином, результати свідчать про позитивну динаміку: відсутній високий рівень тривожності, можна припустити, що він перейшов в середній і низький.

2) Методика «Страхи в будиночках» А. Захарова, М. Панфілова дозволила виявити кількість страхів у дітей після проходження корекційної програми.

У більшості (65%) молодших школярів кількість страхів зменшилася і відповідає нормі. У меншій кількості молодших школярів (35%) не відповідає віковій нормі.

Таким чином, видна позитивна динаміка: збільшення кількості молодших школярів (з 25% до 65%) демонструють норму страхів, і зменшення випробовуваних демонструють велику кількість страхів (не відповідає віковій нормі) з 75% до 35%.

3) Графічна методика «Кактус» М. Панфілова, дозволила повторно вивчити стан емоційної сфери дитини, виявити наявність агресії.

Порівняльний аналіз даних показав, що у молодших школярів спостерігається позитивна динаміка. У більшості (65%) дітей прояв агресії став на рівні норми, прояви агресії як захисного механізму психіки. Стало менше випробовуваних (20%), які виявляють такі якості особистості: на тлі демонстративності поведінки, завищеної самооцінки виявляють: агресивність, імпульсивність, егоцентризм, прагнення до лідерства. А також змінився показник в групі дітей (15%), які демонструють на тлі агресії такі якості особистості як, невпевненість в собі, занижена самооцінка, залежність, скритність, обережність.

За результатами даної діагностики можна зробити висновок, що молодші школярі після застосування корекційно-розвиваючої програми стали менш агресивні, імпульсивні, залежні і приховані, більш впевнені в собі.

Таким чином, аналізуючи порівняльні результати за трьома методиками, можна зробити загальний висновок про те, що корекційно-розвиваюча програма з корекції емоційної сфери у молодших школярів за допомогою арт-терапії, дозволила нівелювати негативні емоційні стани у дітей. Рівень тривожності значно знизився, страхи відповідають віковим нормативам, прояв агресії став на рівні норми, що свідчить про позитивну динаміку.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2012. 256 с.
2. Деркач О. О. Педагогіка творчості : Арт-терапія та казкотерапія на допомогу вчителю, вихователю, практичному психологу : навч.-метод. посіб. Вінниця : ВДПУ, 2019. 95 с.

Дудченко А.В.

*студент Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»,*

м. Кам'янець-Подільський, Україна

Науковий керівник: Дудченко В.С.

Кандидат філософських наук, доцент,

Україна, м. Кам'янець-Подільський

Науковий керівник: Поліщук О.С.

доктор філософських наук, професор,

Україна, м. Хмельницький

СУЧАСНА ПЕДАГОГІКА І СОЦІАЛЬНА ІНКЛЮЗІЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ми вирішили спрямувати наукові роздуми в напрямку дослідження процесів гуманізації сучасної педагогіки і соціальної інклюзії в реаліях становлення новопосталої етико-моральної соціокультурної реальності воєнного стану, з урахуванням специфіки спеціальної педагогічної діяльності в умовах російської агресії проти нашого народу.

На сучасному етапі соціокультурної динаміки наукові розвідки спрямовуються на суб'єкти соціальної активності, які мають певні проблеми в фізичному, психосоматичному, духовно-душевному стані міжкультурної комунікації. Окреслений процес направлений на рефлексію з використанням методів, які допомагатимуть кожному здобувачу з особливими потребами повноцінно приймати участь в політико-соціальному житті нашої країни, яка перебуває в стані гібридної і гарячої форми агресивної російської політики.

Новопосталі дослідження політичного дискурсу рашизму, путінізму показуються вплив тоталітарної ідеології на широкі соціально-економічні страти суспільства. Слушно наголосити, що педагогічній теорії та практиці гуманістичної інклюзії зазначено, що зі зміною соціально-економічних формацій вони наблизатимуться до людини (антропоцентризм, суб'єктоцентризм) в усіх аспектах психічного, духовного розвитку і самовдосконалення актора педагогічної діяльності.

Характерно, що педагогічна концептуалізація і категоризація інклюзивної освіти має потенціал застосування для переосмислення і прогнозування актуальних проблем вітчизняного соціокультурного дискурсу, вирішення реальних політичних проблем нашої країни в умовах військової агресії російської федерації на регіональному і глобальному рівнях буття сучасної цивілізації.

Під час дії воєнного стану, триваючої російської агресії, важливими елементом функціонування гуманістичної педагогіки залишаються ідеали емпатії, духовності, гуманізму в соціальних системах і це набуває ключового значення в річизі формування гуманістичної освіти для учнів і студентів з особливими освітніми потребами. Важливість окресленої тематики зумовлена переформатуванням духовних цінностей на вагомий етико-моральний імперативів (І. Кант) формування інклюзії, як процесу долучення людей з особливими потребами до активного соціально-політичного життя.

У сучасних реаліях важливим елементом постає процес формування об'єктивного бачення місця і ролі України в політичному співтоваристві після

закінчення війни з російським окупантом і формування нової стратегії функціонування нашої держави в пост військовій політичній системі світу.

Кризові моменти сучасної геополітичної ситуації обумовлені агресивною російською навалою, імперською свідомістю, псевдо ліберальною риторикою російської «еліти», тотальною путінською пропагандою, її боротьбою з усталеними українськими історико-культурними традиціями, вона пов'язана з агресивними процесами перегляду цінностей-цілей функціонування нашої країни. В цих умовах надія приходить з ідеалами єднання української нації, як єдино можливого шляху до миру і перемоги, подолання руїни і наслідків війни.

Важливо, що в Концепції розвитку інклюзивної освіти (Наказ МОН від 01.10.2010 р., № 912) відзначено, що інклюзивне навчання – це комплексний підхід забезпечення однакового доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації навчання у навчальних закладах на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання, з врахуванням особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими освітніми потребами і здібностями.

Доречно, що в роздумах В. Бойка увага акцентується на інклюзивному вихованні, як «цілеспрямований розвиток кожної зростаючої особистості, незалежно від рівня психофізичного розвитку, як неповторної людської індивідуальності в умовах інклюзивного суспільства» [1, с. 8].

На думку Д. Дзвінчука важливо, що коли відкинути позитивний інтелектуальний потенціал технологій він: «...змушений сподіватися на духовні зміни, екологічну освіту й виховання, формування у нових генерацій потужних самообмежень толерантності» [2, с. 3].

Ми вважаємо, що гуманістична педагогіка в умовах воєнного стану, спеціальної освітньої діяльності, повинна реформуватися як спадщина найкращого українського й зарубіжного педагогічного надбання, трансформованого в глибинах вітчизняної філософії освіти. Адже вона має глибинний духовний спадок, використовує креативний характер, базується на історико-філософському розумінні духовності, як вищого космічного плану, імперативного дороговказу інклюзивної освіти.

Нам видається, що потрібно формувати стратегію інклюзивної педагогіки відповідно до останніх досягнень педагогічної, філософської, інформаційної, духовної парадигми, включати нові категорії гуманізму, толерантності, людинолюбства, добра і порозуміння.

Адже питання філософське переосмислення і рефлексії над ідеологемами рашизму, путінізму, змістовних критеріїв інклюзивної освіти, любові і порозуміння в теорії і практиці педагогічної науки чекають подальших досліджень молодих українських науковців.

Список використаних джерел:

1. Бойко В.О. Інклюзивна освіта: до питання визначення поняття та особливостей її запровадження. *Накові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2012. № 4. С. 7–11.
2. Дзвінчук Д. *Суспільство знань – чергова мрія чи реальність майбутнього?* К. : «Віче», 2008. № 8.

Козоріз Д.В.,

Студент Ніжинського державного університету імені М. Гоголя

Науковий керівник: Матвієнко С.І.,

кандидат педагогічних наук, викладач

Україна, м. Ніжин

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ІГРАШКИ

Національно-патріотичне виховання є однією з складових дошкільного освітнього навчання. У передшкільному віці починає формуватися не лише особистість, але й її розуміння етнічних, національних особливостей, приналежність до держави, пізнання вітчизняних символів, значень, формуються основи культури та родинної духовності, усвідомлюється відмінність від інших моделей світових цінностей, закладаються моральні якості тощо.

Досвід вітчизняної та зарубіжної філософської, психологічної і педагогічної думки минулого (С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Т. Шевченко) і сьогодення (А. Дорошенко, С. Зозуля, І. Бех, В. Поплужний, Н. Гагаріна, М. Стельмахович, Т. Філімонова, К. Чорна та ін.) переконливо доводить, що система освіти молодого покоління повинна опиратися на національні корені, культуру та історію рідного краю. Про конструкцію народної іграшки, її особливості, ігровий потенціал, ігрові традиції можна дізнатися з праць: П. Чубинського, М. Грушевського, П. Мирного, Х. Вовка, К. Матейко, О. Найдена, Л. Орлової, О. Складенко, А. Стахурської-Козоріз, Т. Пірус, Л. Герус та ін.

Національно-патріотичне виховання дітей та молоді згідно Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді затвердженої наказом від 6 червня 2022 р. № 527 – це комплексна, системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, закладів освіти, сім'ї, громадських об'єднань та благодійних організацій, релігійних організацій та інших інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації [1]. Про принципи цього напрямку виховання йдеться у таких нормативно-правових документах: Конституції України, Національній доктрині розвитку освіти України, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Законі України «Про освіту», програмі «Базовий компонент дошкільної освіти» та ін [2, с. 169 – 178].

Хоча нова концепція патріотичного виховання й розроблена на принципах європейських цінностей, варто не забувати й про власні надбання народу. Згідно твердження С. Русової: «Міцнішою нацією в наші часи виявляє себе та, яка краще інших вичерпала в своєму вихованні свої глибокі національні скарби й національній психології дала вільний розвиток, тому виховання має бути національним» [3, с. 13]. Її слова актуальні й нині. Тому до процесу навчання варто використати один з таких скарбів – народну іграшку.

Народні іграшки – це речі якими гралися наші предки. Вони мають великий

вплив на свідомість сучасної людини. Саме ці предмети нагадують нам про минуле, уявлення, побут, методи виховання пращурів. Народна іграшка виготовлялася з природних матеріалів таких як: глина, сіно, солома, квіти, плоди, тканина, дерево тощо. Вона була безпечною для тодішніх дітей. У ній було все прораховано: від вікових особливостей дитини до символічних, сакральних знань народу. Її наповнюваність дає нам змогу сформувати у дитини не лише уявлення про життя людей, а й національно-патріотичну позицію, любов до Батьківщини, розуміння індивідуальних особливостей українського народу, його сутності. Традиції виготовлення іграшок передавалися від покоління до покоління, вони не були складними, часто не батьки, а старші діти навчали молодших технології, передавали власний досвід. У дитячому суспільстві ще краще консервуються народні традиції. За допомогою іграшок дитина моделювала світ дорослих, розуміла гендерні особливості, розподіл обов'язків у традиційному суспільстві [4, с. 96 – 98].

Л. Герус пропонує класифікувати українські народні іграшки за матеріалом таким чином: 1. Іграшки із дерева. Це – вітрячки, флажки, пташки, коники. Із дерева також роблять посуду, музичні інструменти, пташок – свищиків, знаряддя праці, іграшкову зброю. 2. Іграшки із глини. Серед таких іграшок, найбільш поширеними, є свищики (свистунці, свистілки), та посуд. 3. Іграшки із лози, трави, соломи та інших природних матеріалів. Із соломи виготовляли ляльок, тварин, коліски. 4. Ляльки із тканини. Із тканини виготовляли народні ляльки-іграшки [5, с. 4 – 5].

Отже, процес виготовлення іграшки є безцінним. У ній вміщені народні знання, педагогічні особливості народного виховання. Народна іграшка має велику цінність для українців – у цьому її значимість у національно-патріотичному вихованні сучасної дитини. На заняттях вихователі можуть розповідати про власний досвід, про іграшки свого дитинства, який вплив іграшки мали на них малих. Так, як людина більшість свого життя живе в побуті, її це цікавить найбільше, через цей процес її краще навчити.

Список використаних джерел:

1. *Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641. Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 586 від 23.06.2022.* URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/506238_736214.
2. Кононенко О.Л. *Соціально-моральний розвиток і виховання дітей дошкільного віку: колективна монографія.* Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 288 с.
3. Аль-Хамадані Н., Попоковська А. Формування національної свідомості у дітей дошкільного віку засобами смарт-технологій. *Дошкільна освіта: від традицій до інновацій: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції для студентів, аспірантів та молодих науковців (30-31 березня 2016 року, м. Суми).* Суми : ФОП Цьома С. П., 2016. С. 11–14.
4. Стахурська А. Лялька-мотанка в українській народній культурі: історіографічний аспект. *Вісник студентського товариства.* Ніжин, 2018. Вип. 19. С. 96 – 100.
5. Герус Л. *Українська народна іграшка.* Київ : Балгія-Друк, 2007. 64 с.

Королюк Ю.М.,
здобувач вищої освіти
Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
Науковий керівник: **Королюк Л.М.,**
Соціальний педагог, вчитель історії Ліцей №9
Україна, м. Кам'янець-Подільський

ОСНОВНІ СКЛАДОВІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДІ

В умовах соціально-політичної трансформації українського суспільства надзвичайно активізувалася проблема духовного і фізичного розвитку молодого покоління, становлення його як соціальної особистості. Майбутнє нашої країни безпосередньо залежить від здоров'я молоді.

Сьогодні на здоров'я підлітків помітніше впливають фактори, дія яких раніше була значно меншою. Інтенсивність дії факторів ризику зростає в учнів старших класів, зокрема, це стосується зниження фізичного і підвищення нервово-психологічного навантаження, інформаційного перевантаження, потягу частини старшокласників до шкідливих звичок.

Зважаючи на такий стан проблеми, держава піклується про збереження здоров'я молодого покоління, адже це обов'язок кожної країни, визначений Конвенцією ООН про права дитини. Актуальною є потреба навчання таких форм і способів життєдіяльності, які б забезпечили здоров'я молодій людині сьогодні та в майбутньому. Надзвичайно сприятливим періодом для формування знань, умінь і навичок здорового способу життя є підлітковий вік.

Багато навчальних закладів України розробили свою концепцію розвитку формування здорового способу життя. У містах України функціонують школи сприяння здоров'ю. Зокрема, у м. Києві діє Дитячий оздоровчо-екологічний центр, школа "Валео"; у м. Дніпропетровську - гуманітарна школа-гімназія № 39 із художньо-естетичним нахилом, на базі якої створено тренінговий центр для підготовки тренерів із проблем ВІЛ/СНІДу; у місті Ніжині - ЗОШ № 17 як школа культури здоров'я.

Вітчизняні та зарубіжні науковці досліджують соціально-педагогічну діяльність з формування здорового способу життя підлітків. Аналіз робіт О. Балакіревої, О. Вакуленко, Л. Жаліло, А. Капської, В. Лях, Р. Овчарової, Н. Сушик, О. Яременка й інших учених засвідчує, що ця проблема багатоаспектна й пов'язана з комплексом питань гармонійного, фізичного, психічного, духовного розвитку особистості.

Результати теоретичного аналізу. За результатами наукових досліджень, стан здоров'я підлітків залежить на 20 % від спадковості; на 20 % - від навколишнього середовища; на 10 % - від рівня медичної допомоги; на 50 % - від способу життя [1, с. 281].

Спосіб життя - це біологічна й соціальна категорія, яка інтегрує уявлення про певний стиль життєдіяльності підлітків і характеризується особливостями їхньої навчальної діяльності, побуту, форм задоволення матеріальних і духовних потреб, норм, правил індивідуальної та суспільної поведінки. Спосіб життя підлітків визначають три категорії: рівень, якість і стиль життя.

Складові частини здорового способу життя підлітків: харчування (якісна питна вода, необхідна кількість вітамінів, мікроелементів, жирів, вуглеводів); побутові умови (якість житла, умови для активного відпочинку, рівень психічної та фізичної безпеки); умови навчання; рухова активність; розвинута система охорони здоров'я; сприятливі екологічні умови; відсутність шкідливих звичок; світоглядна установка на пріоритетну цінність здоров'я; безпечна сексуальна поведінка [3, с. 26].

Фахівці ВООЗ провели дослідження й назвали дев'ять основних проблем зі здоров'ям, які виникають у підлітків. Це, зокрема, негативний вплив паління; вживання алкоголю; недостатні фізичні навантаження; нерациональне харчування; схильність до насилля; ранне статеве життя і ймовірність зараження ВІЛ; рання вагітність і народжуваність; схильність до психічних розладів - депресій, швидкої зміни настрою, різноманітних залежностей, суїцидальних настроїв; необережність на дорозі тощо.

Вирішальну роль у формуванні здорового способу життя підлітків у загальноосвітньому навчальному закладі відіграє соціальний педагог, який є ініціатором розробки й організатором реалізації різноманітних проектів цього спрямування, оцінці їхньої ефективності.

Діяльність соціальних педагогів з формування здорового способу життя складається з конкретних процедур і операцій: соціальна (за цілями, завданнями, змістом), психолого-педагогічна (за формою), організаторська (за функціями), професійна (за зв'язками і впливом на об'єкт) Це свідчить про наявність складної і багатокomпонентної структури діяльності [2, с. 10].

Мета діяльності соціального педагога з формування здорового способу життя підлітків у загальноосвітньому навчальному закладі - сприяння створенню умов для формування, збереження та зміцнення здоров'я як важливого фактору розвитку особистості шляхом удосконалення навчально-виховного процесу й організації його відповідно до психологічних та фізіологічних особливостей підлітків.

Формування здорового способу життя пов'язано з предметом соціально-педагогічної роботи. Науковець І. Мигович предметом соціально-педагогічної роботи називає професійну діяльність соціальних інститутів, державних і недержавних організацій, груп та окремих індивідів, пов'язану з наданням допомоги особам чи групам людей щодо їх соціалізації, особливості впливу соціальних явищ, процесів та відносин на соціальне функціонування означених груп людей чи осіб [6, с. 20].

Практика і наукові дослідження (М. Галагузової, А. Капської, В. Курбатова, І. Миговича та ін.) дозволяють говорити про те, що соціально-педагогічна робота має своєрідний об'єкт: це процес зв'язків, взаємодій, взаємовпливів механізмів, способів і засобів регуляції поведінки соціальних груп та особистостей, що сприяють реалізації їхніх життєвих сил - все це пов'язано з формуванням здорового способу життя [4, с. 51].

Науковцем Р.В. Овчаровою визначено шість основних напрямів діяльності соціального педагога з формування здорового способу життя підлітків у загальноосвітньому навчальному закладі:

- формування ціннісного ставлення до здоров'я всіх учасників педагогічного процесу;
- формування валеологічної культури педагогів, підлітків та їхніх батьків;

- впровадження програм, які сприяють формуванню здорового способу життя підлітків;
- вивчення показників особистісного здоров'я всіх учасників педагогічного процесу в співпраці з психологом, медичними працівниками, класними керівниками;
- профілактика та корекція адиктивної поведінки підлітків;
- соціально-педагогічна підтримка підлітків групи ризику та з ослабленим психічним і фізичним здоров'ям.

Діагностична діяльність соціального педагога цього спрямування зорієнтована на вивчення індивідуальних та вікових особливостей підлітка, котрі визначають фізичні, психічні, духовні, соціальні складники його здоров'я; причин його порушення; усвідомлення підлітками факторів ризику для їхнього здоров'я, які зумовлені способом життя [5, с. 137].

У процесі профілактичної та корекційної роботи соціальний педагог, співпрацюючи з педагогами та батьками, розробляє та впроваджує програми, метою яких є попередження та подолання алкоголізму, наркоманії, тютюнопаління, небезпечної сексуальної поведінки підлітків, підвищення їхньої адаптації та працездатності до навчання. Соціальне виховання передбачає цілеспрямований вплив на підлітків задля усвідомлення актуальності проблеми їх здоров'я.

Відтак, зазначимо, що діяльність із формування здорового способу життя підлітків має здійснювати соціальний педагог у тісній співпраці з педагогічним колективом, адміністрацією загальноосвітнього навчального закладу, батьками школярів. Соціально-педагогічний напрям роботи з формування здорового способу життя підлітків складається з мети, завдань, видів діяльності соціального педагога та передбачає індивідуальну та групову роботу.

Список використаних джерел:

1. Іванчикова С. Використання сучасних технологій фітнесу в вирішенні проблем здоров'я школярів. *Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка*. 2010. № 17 (204). Ч. II. С. 120–124.
2. Капська А.Й. Соціальна робота: деякі аспекти соціальної роботи з дітьми та молоддю Київ : УДЦССМ, 2001. 220 с.
3. Лютий В. П. Технологія соціальної роботи : конспект лекцій Київ : Академія праці та соціальних відносин ФПУ, 2010. 75 с.
4. Міцай Ю. В. Школа сприяння здоров'ю – важлива складова здоров'язбережувального освітньо-виховного середовища / *Науковометодичне забезпечення модернізації системи освіти: методичний вісник №48* / укладачі А. Б. Іванко, А. С. Бик. Кіровоград, 2012. С. 288–296.
5. Нечаев В. Сучасні тенденції у розвитку фізкультурно-оздоровчих технологій / *Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. Вісник Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. Івана Огієнка*: зб. наук. пр. 2010. Вип. 3. С. 129

Курівський Я.А.,

*здобувач 3-го рівня вищої освіти другого року навчання
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*

Науковий керівник: Єдинак Г.А.,

*доктор наук з фізичного виховання та спорту,
професор Кам'янець-Подільського національного університету*

імені Івана Огієнка,

Україна, м. Кам'янець-Подільський

СТАН РОЗРОБЛЕНОСТІ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ ЗА РУХОВОЮ АКТИВНІСТЮ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Дітьми є особи від народження до 18 років, а шкільний період – від 6-7 до 17-18 років. У цей період за допомогою навчання і виховання дітей готують до життєдіяльності у суспільстві, як її активних учасників. Одним із напрямків цих процесів є фізичне виховання, основою якою є спеціально організована рухова активність [3].

Повною мірою зазначене стосується дітей, які мають особливі освітні потреби. Ураховуючи, що одним із найбільш важливих компонентів фізичного виховання є система дієвого медико-педагогічного контролю, актуалізується проблема дієвої системи контролю різних характеристик дітей з особливими освітніми потребами. Ще більшої актуальності набуває така проблема у випадку практичної реалізації змішаного навчання.

Аналізуючи наявні джерела інформації з'ясували, що практично повністю відсутні дослідження, що дозволяють сформулювати адекватну батарею простих, але при цьому відповідні метрологічним вимогам тестові завдання, реалізація яких забезпечує дієвий контроль за різними характеристиками дітей з особливими освітніми потребами, але передусім із порушеними функціями опорно-рухового апарату внаслідок захворювання на церебральний параліч.

Ураховуючи зазначене, проаналізували наявну інформацію та встановили, що на сучасному етапі пропонується у зазначеній категорії дітей оцінювати розвиток основних рухових якостей, стан фізичного розвитку, а також силу, тонус м'язів, амплітуду рухів у суглобах, рухові вміння і навички, в тому числі, пов'язані з руховими діями самозабезпечення і професійною діяльністю [1, с. 86]. Окремі дослідники доводять дієвість комплексу тестів для визначення 42 показників, що дозволяють оцінити моторику дітей з порушеними функціями опорно-рухового апарату за такими характеристиками: часовими, просторовими, силовими, а також показниками, що відображають усвідомлені рухові, вегетативні компоненти психічного стану незалежно від статі, віку, рухових і психічних особливостей [4].

Що стосується розвинутих країн світу, то тут відзначаємо таке. На сьогодні найбільш поширеними залишається два підходи до оцінювання результатів реабілітаційних, фізіотерапевтичних заходів, як основи медико-педагогічного контролю. Один із таких підходів (розвивальний – development) ґрунтується на вивченні особливостей розвитку локальної витривалості (м'язи плеча, живота), м'язової сили верхніх і нижніх кінцівок, окремих видів координації, гнучкості та встановленню відповідності вимогам стану функціонування дихальної та

серцево-судинної систем. Такі характеристики у певних комбінаціях становлять основу одинадцяти батарей тестів і функціональних проб, всі з яких спрямовані на порівняння стану розвитку дитини з порушеними функціями опорно-рухового апарату та фізично здорової дитини-однолітка [2].

Другий існуючий підхід передбачає визначення параметрів виконання тестових завдань спираючись на пропоновані для них нормативи оцінок. Найбільш поширеними є біля двадцяти п'яти комплексів рухових завдань, кожний з яких дозволяє охарактеризувати певні спроможності дитини з особливими освітніми потребами. Зокрема, це стосується здатності до рівноваги (динамічної, статичної), до просторової орієнтації, до керування рухами, до здійснення копіювальних рухів, відтворення ритму, виконання координованих дій очима і руками, стан розвитку моторної функції при виконання рухових дій із самозабезпечення, стан розвитку мілкої моторики рук, деякі інші [1, с. 87].

Водночас, виявлено високу ефективність комплексу тестів «Gross motor function measure» (GMFM) та розроблену для нього систему оцінок «Gross motor function measure system» (GMFMS). Спеціальним дослідженням встановлено, що зазначений комплекс тестів відзначається високою інформативністю, а містить він рухові завдання для оцінювання спроможності дитини до самозабезпечення у побуті за допомогою рухових дій. Такими є комплекси рухових дій, що передбачають лежання і повороти, сидіння, повзання, стояння, а також ходьбу, біг і стрибки. Пропонується також спрощений варіант комплексу GMFM, а саме комплекс тестів SMTCP (містить 27 рухових завдань), оскільки встановлена його висока надійність, а саме на рівні 0,921 ($p < 0.05$), та інформативність (експертна оцінка – 75–90 % фахівців). Крім цього виконана метрологічна вимога стабільності тесту: кореляція результатів, отриманих у комплексі SMTCP та комплексі GMFM становить (-0.723) і є статистично значущим значенням ($p < 0.05$).

Отже дослідження, проведене на теоретичному рівні, засвідчило можливість здійснення систематичного педагогічного контролю за результатами рухової активності дітей з порушеними функціями опорно-рухового апарату внаслідок захворювання на церебральний параліч. У такому контролі доцільно використовувати комплекс GMFM або SMTCP та відповідну їм систему нормативів оцінки.

Список використаних джерел:

1. Єдинак Г. А. *Теоретико-методичні основи рухової діяльності дітей з церебральним паралічем у фізичному вихованні* : дис...д-ра наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.02 ДВНЗ «Прикарпатський нац. ун-т імені Василя Стефаника». Івано-Франківськ, 2010. 536 с.
2. Єдинак, Г., Мисів, В. Деякі методологічні аспекти нормативного забезпечення фізичного виховання учнів із церебральним паралічем. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини*. 2009. № 2. – URL: <https://doi.org/10.32626/2309-8082.2009-0.%p>
3. Курівський Я. А. Стан сформованості рухової активності дітей з особливими освітніми потребами на сучасному етапі. *Інновації в освіті*:

закономірності, тренди, потреби : мат. Всеукр. наук.-пр. конференції. 28 березня 2023. Кам'янець-Подільський. Кам'янець-Подільський, 2023. С. 12-15.

4. Чухловіна В. В. Оцінка великих моторних функцій у дітей зі спастичними формами ДЦП. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. 2015. Вип. 12(67). С. 128-132.
5. Kondo, I., Iwata, M. (2003). Gross motor function Classification System : Preliminary study for Japanese children. *Journal Phys. Med. Rehabil*, Vol. 82, 89-95.

Лисенко Є.В.,
учениця 11 класу
КЛ «Маріупольського ліцею міста Києва».
Науковий керівник: **Добровольська С.В.,**
старший викладач Маріупольського Державного університету,
м.Київ

ХАРАКТЕРИСТИКА ДІТЕЙ З МОВЛЕННСВИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Мовленнєві проблеми сьогодні стали досить поширеним явищем. Затримки в розвитку мовлення спричиняють затримку розумового розвитку дитини, обмежують її загальний потенціал. Мовленнєві проблеми в подальшому житті дитини спричиняють погану успішність у школі. Внаслідок цього – знижена самооцінка, закомплексованість, неврози. Порухення мовленнєвого розвитку та звуковимови мають діапазон від простої заміни звуків до неможливості розуміти або використовувати мовлення під час комунікації.

До мовленнєвих порушень належать: дислалія (порушення звуковимови); порушення голосу (дистонія та афонія); ринолалія; дизартрія; заїкання; алалія; афазія (повна або часткова втрата мовлення, спричинена органічним локальним ураженням головного мозку); загальний недорозвиток мовлення; порушення письма (дисграфія) та читання (дислексія). Більшість цих порушень усувається в дошкільному та молодшому шкільному віці. Водночас, трапляються випадки, коли і в середніх та старших класах ці розлади неперодолані. [1]

Бар'єри у учнів із тяжкими порушеннями мовлення

1. Анатомічні бар'єри

Наявні дефекти мовленнєво - рухового апарату у вигляді порушення прикусу, відсутності чи аномалії різців, аномальної будови твердого піднебіння, патологічних змін язика, вроджені розщеплення губи та піднебіння, патологічні зміни голосового апарату.

2. Неврологічні бар'єри

Спостерігаються патохарактерологічні невротичні реакції у вигляді істеричних рис, негативізму та страхів, самоприпониження і відчуття соціальної неповноцінності, що може призвести до появи страху мовлення; моторна незграбність; труднощі ковтання; підвищене слиновиділення; недостатність іннервації; судомний стан м'язів мовленнєво - рухового апарату; постійна

нав'язлива фіксація на своєму порушенні; рухових зон і провідних рухових шляхів головного мозку; органічне ураження мовленнєвих зон кори головного мозку; локальне ураження кори головного мозку.

3. Психологічні бар'єри

Фіксується несформованість (порушення) вищих психічних функцій, порушення психологічних операцій зорової, слухової, кінетичної та кінестетичної модальностей; недосконалість мнестичних, основних мисленнєвих операцій; дефіцит уваги до звукового, морфологічного, граматичного та синтаксичного оформлення мовлення; загальна емоційна виснажуваність; деяка агресивність, замкненість, емоційна неврівноваженість, чутливість і збудливість; окремі порушення вегетативної нервової системи; виникнення реактивних станів, зокрема енурезу та / чи неврастенії.

4. Мовленнєві бар'єри

Як в усному, так і писемному мовленні яскраво виражені незрілість вимовних і звукорозрізнявальних навичок; порушення темпо-ритмічної організації мовлення; недостатня сформованість загальних лінгвістичних уявлень, аграматизми, збідненість словникового запасу; труднощі у встановленні причинно-наслідкових зв'язків, розумінні та вживанні порівняльних, пасивних, інвертованих, складних синтаксичних конструкцій.

5. Комунікативні бар'єри

Привертає увагу застосування жестів та міміки замість окремих слів і цілих речень (лепетне мовлення); афективна незрілість, що проявляється в інфантильній поведінці, ізольованості та низькій контактності; зменшення кола соціальних і мовленнєвих контактів зі знайомими та незнайомими людьми; неприємні переживання свідомо приховуються та компенсуються за допомогою вивертів; підвищена концентрація уваги на власних мовленнєвих невдачах; часткове або цілковите невміння користуватися усним чи писемним мовленням з метою комунікації.

6. Навчальні бар'єри

Виражена ослабленість мотиваційної основи будь-якої діяльності; недостатність прояву вольових зусиль; деяка фрагментарність у сприйманні зорової та вербальної інформації; труднощі у сприйманні та розумінні зверненого мовлення; уникнення завдань, які містять вербальні інструкції з боку педагога, а також тих, що потребують власних словесних відповідей; активні негативні реакції у відповідь на зміну соціального середовища чи високі вимоги; пасивні реакції протесту у вигляді безініціативності, потреби зовнішнього примусу до виконання певних навчальних завдань; уникнення колективних видів роботи. [2]

Запровадження в сучасних реаліях вітчизняної освіти моделі інклюзивного навчання уможливило розвиток комунікативно-мовленнєвих умінь і навичок дітей з особливими освітніми потребами (далі - ООП) – безпосередніх учасників освітнього процесу. Перевагою інклюзивного навчання є те, що в процесі взаємодії з рівними партнерами дитина вчиться взаємній довірі, доброти, набуває готовності до співпраці, вчиться ладити з іншими, відстоювати свої права, раціонально вирішувати конфлікти. Молодший школяр з ООП, який має різноманітний позитивний досвід взаємодії з однолітками,

починає точніше оцінювати себе та інших, свої можливості і можливості інших.
[4]

Список використаних джерел:

1. Гаяш О.В. Корекційно - розвивальна робота з дітьми з особливостями психофізичного розвитку. СТ.19-20. URL:<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/38845/1/%D0%93%D0%90%D0%AF%D0%A8%20%20%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0.pdf>
2. Юлія Рібцун. Учні початкових класів із тяжкими порушеннями мовлення: навчання та розвиток. СТ.7-8. URL:https://lib.iitta.gov.ua/725959/1/%D0%A0%D1%96%D0%B1%D1%86%D1%83%D0%BD_%D0%A3%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D0%B7%20%D0%A2%D0%9F%D0%9C.pdf
3. Зоряна Ленів. Відповідаємо на запитання. Навчання в інклюзивних класах дітей з тяжкими порушеннями мовлення. URL: <https://nus.org.ua/questions/vidpovidayemo-na-zapytannya-navchannya-v-inklyuzyvnyh-klasah-ditej-z-tyazhkytu-porushennyayu-movlennya/>
4. Белкіна І. Н., Слащинін С. А. Особливості організації взаємодії учасників у процесі інклюзивної освіти шкіл. Проблеми педагогіки. 2017. №9 (32). СТ. 65-68.

Мохонько А.В.,

*студентка Комунального закладу вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»*

Запорізької обласної ради

Науковий керівник: Жадленко І.О.,

кандидат педагогічних наук, викладач

Україна, м. Запоріжжя

РУХЛИВА ГРА ЯК ЗАСІБ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Починаючи з 2020 року (період карантину) діти перейшли на дистанційну форму навчання, періодично повертаючись у школу на навчання. З початку повномасштабного вторгнення ось уже майже 2 рік, діти навчаються вдома. Фізична активність зменшилась в рази, так як більшість часу діти проводять за комп'ютером, а прогулянки тепер короткотривалі, так як можуть нести небезпеку життю. Саме тому досліджуючи питання рухливої гри як засоби розвитку стало неабияк актуальним. Рухлива гра допомагає розвивати моторні навички, спрямованість, координацію та баланс у дітей з інтелектуальними порушеннями. Це покращує загальну фізичну ситуацію, допомагає уникнути негативних наслідків від сидячого способу життя та сприяє розвитку здорової поведінки. Вивченням національних рухливих ігор займався «батько української фізичної культури» Іван Боберський, який видав посібник «Рухливі

ігри та забави”. Також розвиток учнів з інтелектуальними порушеннями та корекцію притаманних їм недоліків фізичного розвитку розглянуто в роботах І.Бобренко, М.Єфіменка, І.Єременка, М.Козленка, В.Синьова, Н.Стадненка, І.Моргуліс, Б.Шеремета та ін. Загальною метою фізичного виховання молодших школярів з інтелектуальними порушеннями є сприяння їх загальному розвитку, покращенню якості життя та забезпеченню їх включення в суспільство.

Рухливі ігри займають важливе місце серед різноманітних засобів фізичного виховання. Вони є ефективним засобом виховання, навчання та розвитку дітей з порушеннями інтелектуальної діяльності. Головною метою рухливих ігор для молодших учнів з інтелектуальними порушеннями є фізичний розвиток, оскільки правильно підібрані ігри сприяють розвитку моторики, гармонійному фізичному розвитку та загальному здоров'ю. Вони також допомагають коригувати фізичні недоліки. Ігри допомагають закріпити та вдосконалити навички основних рухів, а також розвивають важливі фізичні якості, такі як швидкість, спритність та витривалість. Галина Чернега зауважує, що рухлива гра є активною діяльністю, яка сприяє розвитку навичок аналізу, порівняння, узагальнення та здійснення правильних висновків. Ці ігри сприяють розвитку здатності правильно оцінювати просторові та часові відношення, швидкій та адекватній реакції на ситуацію, яка виникає в змінних ігрових умовах. Рухливі ігри з використанням невеликих предметів, таких як м'ячики, мішечки, палички або прапорці, сприяють поліпшенню тактильної та пропріоцептивної чутливості, а також вдосконаленню рухової функції рук і пальців. Цей аспект особливо важливий для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями (ІІІ).

І. Бобренко пропонує різноманітні способи покращення ефективності корекційно-розвивального впливу в рухливій грі, зокрема: змінювати умови проведення гри відповідно до індивідуальних можливостей учнів, варіювати способи використання предметів і обладнання, модифікувати правила гри, регулювати рівень фізичного навантаження, а також змінювати способи виконання рухових дій.

Рухливі ігри можуть значно сприяти фізичній активності молодших школярів з інтелектуальними порушеннями. Такі ігри сприяють розвитку моторики, балансу, координації та інших фізичних навичок. Вони також можуть поліпшити розвиток соціальних навичок, співпрацю та комунікації у дітей.

Рухливі ігри можуть бути адаптовані для врахування індивідуальних потреб дітей з інтелектуальними порушеннями. Вони можуть бути налаштовані на рівень загального розвитку дитини, задовольняючи її потреби та здібності.

Важливо враховувати індивідуальні обмеження та доступність середовища, де здійснюється фізична активність. Краще проводити рухливі ігри під керівництвом кваліфікованих інструкторів або фахівців, які знають особливості дітей з інтелектуальними порушеннями та можуть забезпечувати безпечну та належну підтримку під час гри.

Нарешті, використання технологій, таких як рухові сенсори, віртуальна реальність або спеціалізований софт, також може допомогти дітям з

інтелектуальними порушеннями залучатись до фізичної активності через ігровий контекст. Ці інновації можуть бути більш мотивуючими та захоплюючими для молодших школярів з інтелектуальними порушеннями, спонукаючи їх більше рухатися та залучатися до фізичних вправ.

Отже, спираючись на усі ці фактори можемо сказати про важливість дослідження рухливої гри як засобу фізичного виховання молодших школярів з інтелектуальними порушеннями. Це дослідження може привести до розробки спеціалізованих програм та методик, які допоможуть вчителям ефективно використовувати рухливу гру для розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями.

Список використаних джерел:

1. Бобренко І.В. Рухливі ігри у процесі фізичного виховання дітей з інтелектуальними порушеннями. URL: <https://ispukr.org.ua/?p=5629>
2. Про затвердження типових освітніх програм для 1-2 та 3-4 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для осіб із порушеннями інтелектуального розвитку : наказ Міністерства освіти і науки від 19.09.2022 р. № 836.
3. Чеботарьова О., Блеч Г., Бобренко І., Гладченко І., Мякушко О., Трикоз С., Сухіна І., Ярмола Н. Особливості реалізації компетентнісного підходу в освіті дітей з інтелектуальними порушеннями : навчально-методичний посібник / за наук. ред.: О. Чеботарьової, І. Сухіної. Київ : ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2019. 233 с.
4. Чернега Г.П. Значення рухливих ігор у фізичному вихованні дітей. Педагогічний вісник, №1-2, 2022. С. 71-72

Ніколаєнко І.В.,
*студентка групи С-23 спеціальності 231 «Соціальна робота»
ВСП «Кам'янець-Подільський фаховий коледж»
НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»
Науковий керівник: **Бачинська М.В.,**
кандидат педагогічних наук, викладач кафедри
цифрових, освітніх та соціо-економічних технологій,
НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛИКІВ ІНКЛЮЗИВНОЇ ПЕДАГОГІКИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Насамперед зазначимо те, що предмет педагогіка суттєво важливий в житті людини. Адже педагогіка є наукою про спеціально організовану цілеспрямовану і систематичну діяльність з формування людини, про зміст, форми і методи виховання, освіти та навчання. Недаремно її предметом є цілісний педагогічний процес, спрямований на розвиток і формування особистості в умовах її виховання, навчання та освіти.

Об'єкт педагогіки завжди було виховання як свідомо і цілеспрямовано здійснюваний процес, а також ті явища, які обумовлюють розвиток індивіда в процесі цілеспрямованої діяльності суспільства. Безперечно, це стосується й індивідів з особливими освітніми потребами. Саме тому під формуванням цілісної інклюзивної особистості мають на увазі становлення індивідуума в результаті як цілеспрямованих впливів (виховання), так і різноманітних впливів навколишнього середовища, соціально-психологічних чинників. У сучасній зарубіжній педагогіці перша група впливів на людину часто позначається терміном «інтенціональне виховання», друга — «функціональне виховання» [1; 2].

Інклюзивна освіта в даному випадку є процесом та результатом як засвоєння системи знань, вироблення вмінь и навичок, який зрештою забезпечує певний рівень розвитку пізнавальних потреб і здібностей людини та його підготовку до того чи іншого виду практичної діяльності, так і процесом соціалізації інклюзивної особистості. Адже, нажалі в багатьох країнах і в Україні, є діти, які потребують особливого підходу до себе, потребують інклюзивного навчання. Україна в останні часи, в часи повномасштабної війни, дуже дбайливо відноситься до цієї сторони навчання.

Державним стандартом визначено основні дії та заходи, що становлять зміст соціальної послуги «супровід під час інклюзивного навчання» та передбачають: допомогу в самообслуговуванні; підтримку у спілкуванні та комунікації з дітьми, педагогами та іншими особами; організацію харчування та допомогу у прийнятті їжі; організацію пересування та допомогу під час пересування; спостереження за станом здоров'я, допомогу в проведенні необхідних процедур; допомогу під час занять у гуртках, секціях, клубах, культурно-освітніх, спортивно-оздоровчих, науково-пошукових об'єднаннях на базі закладів освіти; допомогу під час ігрової діяльності для дітей дошкільного віку, інших видів діяльності під час освітнього процесу; допомогу під час здійснення рухової активності; організацію денного відпочинку (сну) у закладах дошкільної освіти. Зміст соціальної послуги та її обсяг для кожного отримувача соціальної послуги визначаються індивідуально залежно від результатів оцінювання потреб та зазначаються в індивідуальному плані [3; 4].

Отже асистент учня (дитини) не є педагогічним працівником та не призначається на посаду керівником закладу освіти, а лише допускається до освітнього процесу для виконання його функцій за умови дотримання відповідних умов. Умови допуску асистента учня (дитини) до освітнього процесу для виконання його функцій та вимоги до нього затверджено наказом Міністерства освіти і науки України 17 листопада 2021 року № 1236, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 21 січня 2022 р. за № 73/37409 (далі- Умови допуску) [4]. Згідно з Умовами допуску однією з вимог до асистента учня (дитини) для допуску до освітнього процесу для виконання його функцій є обов'язкове проходження спеціальної підготовки, що підтверджується відповідним документом, виданим суб'єктом надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації. Підготовка соціальних робітників, які надають послугу супроводу під час інклюзивного навчання, проводиться на базі обласних, Київського міського центру соціальних служб за програмою,

затвердженою наказом Міністерства соціальної політики України, та підтверджується документом про проходження такої підготовки.

Зазначимо, якщо батьки бажають самостійно здійснювати супровід своєї дитини в освітньому процесі та виконувати функції асистента учня (дитини) у якості соціального робітника, вони можуть пройти відповідну підготовку в центрі соціальних служб або у іншого суб'єкта надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації та отримати сертифікат, що підтверджує проходження відповідного навчання.

Водночас, слід зазначити, що для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку надважливим є здобуття під час навчання компетентностей, які допоможуть їм реалізувати себе у майбутньому житті та професійній діяльності. Враховуючи зазначене, діти з порушеннями інтелектуального розвитку після здобуття базової середньої освіти можуть продовжити навчання у професійних (професійно-технічних) закладах освіти з метою отримання професії, що відповідає їх можливостям, та подальшого працевлаштування і самореалізації. Після завершення здобуття освіти відповідного рівня повної загальної середньої освіти незалежно від форми її здобуття учні, в т. ч. з особливими освітніми потребами, отримують документ про освіту відповідного державного зразка. Зразки документів про освіту затвержені наказом Міністерства освіти і науки України від 16 жовтня 2018 року № 1109, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 12 листопада 2018 р. за № 1279/32731 [3; 4].

Законодавством України у сфері освіти передбачено можливість подовження тривалості здобуття початкової та базової середньої освіти особами з особливими освітніми потребами з доповненням освітньої програми корекційно-розвитковим складником залежно від форми здобуття освіти, результатів навчання та/або індивідуальної освітньої траєкторії учня. Потреба щодо продовження тривалості навчання для учнів, які навчаються в інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти, визначається командою психолого-педагогічного супроводу не пізніше ніж за півроку до завершення навчання, що зазначається в протоколі засідання, та є підставою звернення до інклюзивно-ресурсного центру для повторної комплексної оцінки розвитку дитини.

На підставі висновку про повторну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини, виданого інклюзивно-ресурсним центром, та заяви одного з батьків (іншого законного представника) дитини рішення про продовження тривалості навчання приймається педагогічною радою та вводиться в дію наказом керівника закладу освіти.

У разі незасвоєння дитиною навчальних програм, з метою уточнення змісту, форм і методів навчання, застосування індивідуального підходу до учня фахівці ІРЦ – для дітей, які навчаються в інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти, психолого-педагогічний консилиум - для дітей, які здобувають освіту у спеціальних закладах, повинні розробити рекомендації щодо організації освітнього процесу відповідно до особливостей психофізичного розвитку, визначення індивідуальної освітньої траєкторії, у разі потреби складення індивідуального навчального плану.

11 травня в Києві відбувся круглий стіл «Аналіз державних політик щодо забезпечення доступу до якісного навчання для дітей з особливими освітніми потребами у контексті освітньої реформи». Там Всеукраїнська фундація «Захист прав дітей», Всеукраїнський фонд «Крок за кроком» та Громадська організація «Гармонія» оприлюднили результати своїх досліджень та разом з учасниками обговорили рекомендації з удосконалення політик, які сприятимуть інклюзивній освіті в Україні.

В підсумку зазначимо те, що впровадження інклюзивної освіти в нашій Україні є одним зі стратегічних пріоритетів, оскільки, інклюзивна освіта є складовою частиною гуманітарної політики, яка покликана захищати основоположні права людини, зокрема право на освіту та свободу від дискримінації.

Список використаних джерел:

1. Зайченко І. В. *Історія педагогіки: У 2-х кн.; навч. посіб. для студ. ВНЗ. Кн. 1. Історія зарубіжної педагогіки.* Київ : Вид. Дім «Слово», 2010. 624 с.
2. Зайченко І. В. *Історія педагогіки: У 2-х кн.; навч. посіб. для студ. ВНЗ. Кн. 2. Школа, освіта і педагогічна думка в Україні.* Київ : Вид. Дім «Слово», 2010. 1032 с.
3. Міністерство освіти і науки України: інклюзивне навчання. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya>.
4. Рекомендації з удосконалення політик, які сприятимуть інклюзивній освіті в Україні: Виклики та загрози для інклюзивної освіти в Україні. URL: https://www.irf.ua/vikliki_ta_zagrozi_dlya_inklyuzivnoi_osviti_v_ukraini/.

Салтиков Б.Г.,

*студент Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

*Науковий керівник: Михайлик А.О.,
кандидат історичних наук, викладач
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ІНТЕРНЕТ ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ

Інтернет є потужним інструментом, який може використовуватися для навчання в різних сферах. Він надає доступ до безмежної кількості інформації, інструментів і можливостей для спілкування, що робить його цінним ресурсом для учнів будь-якого віку та рівня підготовки.

Роль інтернету в житті студента: Інтернет став невіддільною частиною студентського навчання. Студенти використовують інтернет для перевірки електронної пошти, пошуку наукової інформації, читання інформації, перебування у сфері соціальних мереж, використання банківських послуг, покупок онлайн, завантаження та перегляду фільмів або музики, отриманням розважальних послуг. Інтернет дозволяє студентам мати доступ до великої кількості інформації, яка може бути використана для навчання. Крім того,

інтернет дозволяє студентам спілкуватися з іншими студентами та викладачами, що може покращити їхнє навчання.

Доступ до інформації: Інтернет є найбільшим джерелом інформації в світі. Він надає доступ до матеріалів з будь-якої теми, від історії та науки до мистецтва та культури. Це означає, що учні можуть вивчати інформацію з першоджерел, а не лише з підручників або лекцій. Інтернет також дозволяє учням знаходити інформацію, яка є корисною та актуальною. Наприклад, учні можуть переглядати останні новини про поточні події або нові наукові дослідження.

Як інтернет допомагає нам у навчанні: Інтернет є потужним інструментом, який може використовуватися для навчання в різних сферах. Він надає доступ до безмежної кількості інформації, інструментів і можливостей для спілкування, що робить його цінним ресурсом для учнів будь-якого віку та рівня підготовки.

Інтернет є найбільшим джерелом інформації в світі. Він надає доступ до матеріалів з будь-якої теми, від історії та науки до мистецтва та культури. Це означає, що учні можуть вивчати інформацію з першоджерел, а не лише з підручників або лекцій. Інтернет також дозволяє учням знаходити інформацію, яка є актуальною та актуальною. Наприклад, учні можуть вивчати останні новини про поточні події або досліджувати нові наукові дослідження.

Інструменти для навчання: Інтернет пропонує широкий спектр інструментів для навчання, які можуть допомогти учням удосконалити свої навички та знання. До цих інструментів належать онлайн-курси, віртуальні лабораторії, симулятори та навчальні програми [1, с. 35]. Онлайн-курси дозволяють учням навчатися в своєму власному темпі та відповідно до своїх власних потреб. Вони можуть бути використані для вивчення нових предметів або поглиблення знань у певній галузі. Віртуальні лабораторії дозволяють учням проводити експерименти та дослідження без необхідності відвідувати фізичну лабораторію. Це може бути особливо корисно для учнів, які проживають у віддалених районах або мають обмежений доступ до лабораторних ресурсів. Симулятори дозволяють учням набути практичних навичок у безпечному середовищі. Наприклад, учні можуть використовувати симулятори для навчання польоту літака або керування автомобілем. Навчальні програми можуть допомогти учням удосконалити свої навички в певній галузі. Наприклад, існують навчальні програми з програмування, іноземних мов та фінансової грамотності.

Використання Інтернету для навчання: Інтернет дозволяє застосовувати інформацію, що постійно оновлюється та спілкуватися викладачам між собою. З допомогою інтернету можна успішно здійснювати навчання різних видів іншомовної діяльності – читання, письма, говоріння, аудіюванню. Інтернет також дозволяє студентам мати доступ до різноманітних ресурсів, які можуть допомогти їм у навчанні. Це може включати в себе все, від онлайн-курсів до електронних книг.

Можливості для спілкування: Інтернет також надає можливості для спілкування з іншими учнями та викладачами. Це може допомогти учням обговорити свої ідеї, отримати підтримку та співпрацю з іншими. Інтернет-

форуми та чати є популярними місцями для спілкування з іншими учнями. Вони можуть бути використані для обговорення навчальних завдань, обміну порадами та ідеями або просто для знайомства з іншими людьми, які цікавляться тими самими темами. Онлайн-курси та навчальні програми часто включають функції спілкування, такі як форуми, чати або вебіари. Ці функції можуть допомогти учням взаємодіяти з викладачами та іншими учнями, а також отримати додаткову підтримку та допомогу.

Інтернет сприяє розвитку критичного мислення: Учні, які мають доступ до широкого спектру інформації, можуть навчитися критично оцінювати інформацію та формувати власні судження.

Інтернет допомагає учням розвивати творчі навички: Учні можуть використовувати інтернет для пошуку нових ідей, створення власних проєктів та співпраці з іншими.

Інтернет може допомогти учням розвинути навички вирішення проблем: Учні можуть використовувати інтернет для пошуку інформації про проблеми, з якими вони стикаються, та розробки рішень.

Інтернет може допомогти учням стати більш відповідальними громадянами: Учні можуть використовувати інтернет для вивчення поточних подій, обговорення соціальних питань та участі в політичному процесі.

Вплив на освіту: Інтернет має значний вплив на освіту. Він змінює спосіб, яким учні навчаються, і відкриває нові можливості для навчання. Інтернет робить освіту більш доступною для всіх. Він дозволяє учням навчатися в будь-якому місці та в будь-який час. Це особливо важливо для учнів, які проживають у віддалених районах або мають обмежений доступ до традиційних навчальних закладів. Інтернет також робить освіту більш персоналізованою. Він дозволяє учням навчатися відповідно до своїх власних потреб і інтересів. Це може допомогти учням досягти більших успіхів у навчанні. Інтернет також робить освіту більш інтерактивною. Він дозволяє учням взаємодіяти з інформацією та іншими учнями більш захоплюючим і ефективним способом.

Однак, важливо зазначити, що інтернет також має деякі потенційні ризики для освіти, такі як:

Залежність від інтернету:

Одним із найбільших ризиків, пов'язаних з використанням інтернету в освіті, є те, що учні можуть стати занадто залежними від нього. Це може призвести до того, що учні будуть не здатні навчатися без інтернету, і вони можуть мати проблеми з розвитком інших навичок навчання, таких як критичне мислення та творчість.

Фальшива інформація:

Інтернет також є джерелом фальшивої інформації. Учні можуть бути вразливі до фальшивої інформації, яка поширюється в Інтернеті. Це може призвести до того, що учні будуть отримувати неправильну інформацію про світ і що вони будуть робити неправильні рішення.

Цифровий розрив:

Учні, які не мають доступу до інтернету або які не мають навичок його використання, можуть відставати від своїх однолітків. Це може призвести до нерівності в освіті.

Важливо, щоб освітяни були обізнані про ці ризики та розробляли стратегії для їх подолання. Наприклад, педагоги можуть навчати учнів критично оцінювати інформацію, яка доступна в інтернеті, і розвивати навички навчання, які не залежать від інтернету.

Список використаних джерел:

1. Пренський М. *Цифрове ігрове навчання*. К.: Видавництво: McGraw-Hill, 2001. 113 с.
2. Андерсон, Т. Теорія і практика онлайн-навчання. *Athabasca University Press*, 2008. № 3. С. 113 – 118.
3. Hsu, Y.-C., Ching, Y.-H., & Grabowski B. L. Веб-орієнтоване навчання: важливість орієнтації на учня. *Міжнародний огляд досліджень відкритого та розподіленого навчання*, 2014. С.56 – 78.
4. Барак М., Ліпсон А., Лерман С. Бездротові ноутбуки як засіб сприяння активному навчанню у великих аудиторіях. *Журнал досліджень технологій в освіті*, 2006. № 4. С. 45 – 51.

Скрипник Р.В.,

*студентка Комунального закладу вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна
академія» Запорізької обласної ради
Україна, м. Запоріжжя*

*Науковий керівник: Кіріллова А.О.,
викладачка кафедри спеціальної освіти
Комунального закладу вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна
академія» Запорізької обласної ради*

НАВЧАННЯ ГРАМОТИ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В РАМКАХ НУШ

Пріоритетним напрямком державної політики України є забезпечення права людини на здобування освіти. У рамках концепції Нової української школи визначається, що освіта створює підґрунтя для інтелектуального, духовного, фізичного та культурного розвитку особистості, успішної соціалізації, подальшого свідомого життєвого вибору, самореалізації і т.д. [1].

Здобування повної загальної середньої освіти передбачає формування у дітей ключових компетентностей, які необхідні для успішної життєдіяльності. Серед їх переліку є здатність вільно володіти державною мовою.

Крім того Типові освітні програми навчання учнів із порушеннями інтелектуального розвитку визначають, що володіння державною мовою важливе завдання при навчанні учнів, які мають порушення інтелекту [4, с. 24–25]. Вільне володіння мовою передбачає здатність усно та письмово виражати свої думки в різних комунікативних ситуаціях, тобто розуміється, що дитину в рамках школи будуть вчити елементам грамоти. Науковцями визначено, що найбільш оптимальний вік для початку навчання звукового аналізу – 5 років, а

6 років – найбільш сприятливий період для навчання читання та письма [2]. Останні реалізуються в рамках мовно-літературної освітньої галузі, яка включає в себе ряд змістових ліній: «Взаємодіємо усно та з допомогою альтернативних засобів комунікації» (розвиток навички говоріння), «Навчаємось читати» (розвиток навички читання, розуміння прочитаного, правильності вимови слів, інтонування і т.д.), «Взаємодіємо письмово» (розвиток навички списування, письма під диктовку і т.д.), «Навчаємось сприймати медіа» (розвиток здатності сприймати, слухати, розуміти інформацію) [3, с. 9].

Л. Виготський наголошував на тому, що дитина з порушенням інтелектуального розвитку має різко обмежений потенціал до навчуваності і характеризується глибокою своєрідністю особистості в цілому, але все ж така дитина здатна до відносного розвитку. Однак необхідно пам'ятати, що структура порушення при розумовій відсталості є надзвичайно складною і крім первинного порушення виникає значна кількість вторинних і третинних відхилень, які за думкою О. Лурія, М. Певзнер, С. Рубінштейна обумовлені слабкістю функції кори мозку та процесів активного внутрішнього гальмування, інертністю нервових процесів. Важлива особливість даної групи дітей полягає у порушенні взаємодії першої і другої сигнальних систем, що пояснюється яскраво вираженим недорозвиненням останньої. Саме тому в процесі оволодіння навичками і вміннями для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку основою є наочне показування, наочне сприймання, а не вербальна інструкція [2]. Крім того за даними ряду науковців (А. Аксьонова, В. Воронкова, М. Гнезділов, В. Петрова, Г. Піонківська, Т. Ульянова) визначено, що учні з інтелектуальним порушенням не можуть швидко і успішно навчитися одночасно писати та читати. Експериментально доведено, що оволодіння навичкою письма відстає від читання. Крім того оволодіння грамотою, потребує спеціального розвитку вольових та м'язових зусиль, просторової орієнтації, моторики, сформованих фонематичних процесів і т.д., а також передбачається усвідомлений характер даної діяльності [2]. Саме аспект усвідомленості і порушується при наявності зниження інтелектуальної функції.

Крім того необхідно відмітити, що аналітико-синтетичний метод є сучасним методом навчання грамоти. Суть даного методу описував К. Ушинський та визначав, що основою процесу читання й письма є звук і в однаковій мірі застосовується як аналіз (розклад слова на структурні одиниці: склади, звуки), так і синтез (об'єднання звуків, букв у склади, слова і т.д.). З цього робимо висновок, що успішне оволодіння грамотою за даним принципом можливе за умови сформованої фонематичної системи, яка досить часто порушується в рамках зниженої інтелектуальної функції. Крім того ускладнює процес навчання читання та письму обмеженість уявлень про навколишній світ, слабкість мовленнєвих контактів, незрілість та обмеженість інтересів, зниження потреби в комунікації являють собою значущі фактори, що обумовлюють уповільнений та аномальний розвиток мовлення у розумово відсталих дітей.

Отже, оволодіння грамотою це обов'язковий етап та завдання в рамках шкільного навчання дітей з інтелектуальним порушенням, що передбачає оволодіння механізмами осмисленого читання та письма. Компонент осмисленості на рівні з порушеннями когнітивних процесів впливає на якість опанування даних навичок, тому опанування механізмами читання та письма може ускладнюватись або не реалізовуватись.

Список використаних джерел:

1. Бондар В. І. Диференційоване навчання дітей з особливостями інтелектуального розвитку в закладах загальної середньої освіти. URL: https://web.archive.org/web/20200113094708id_/http://aqce.com.ua:80/download/publications/502/455.pdf.
2. Кузьмінська Є. О. Проблема підготовки розумово відсталих дітей до опанування грамоти в загальній та спеціальній психолого-педагогічній літературі. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2013. Вип. 23. С. 137–140.
3. Типова освітня програма початкової освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. URL: https://lib.iitta.gov.ua/711423/1/Типова%20програма_1%20кл.pdf.
4. Чеботарьова О. В. Учні початкових класів із порушеннями інтелектуального розвитку: навчання та розвиток: навчально-методичний посібник. Харків, 2020. 128 с.

Соловей Я.С.

*Студентка Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
Науковий керівник: Палилюк О.М.,
кандидат історичних наук, викладач
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ «ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ» НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Сьогодні дослідження емоційного вигорання є досить гострою проблемою. Це визначається потребою науки і практики в пізнанні індивідуальних чинників і особливостей травмуючої дії емоційного вигорання на психіку людини. Ціннісні орієнтації викладача ЗВО складають систему показників, в якій проявляються як об'єктивно-особистісні елементи, які виражають внутрішнє ставлення викладача до професійної діяльності та її результатів як до цінностей, так і об'єктивно-практичної дії. Ціннісні орієнтації є необхідною умовою успішної професійної діяльності викладача і підставою для професійного саморозвитку.

У педагогіці вищої школи вважається загальноновизнаним, що професійні вимоги до педагога повинні складатися з трьох основних комплексів:

- розвинені загальногромадянські риси, високий рівень соціальної активності;

- психолого-педагогічні властивості, що визначають специфіку професії викладача;
- спеціальні знання, уміння й навички з предмета (спеціальності)/Психологічні знання та вміння, аутокомпетентність, закріплені в структурах самосвідомості як особистісні якості викладача, можуть служити психологічною умовою попередження виникнення СЕВ.

Тим не менш, сучасне суспільство висуває високі вимоги до системи освіти та компетенцій сучасного педагога.

Синдром емоційного вигорання – це синдром, який розвивається на тлі хронічного стресу і призводить до виснаження енергії та емоційних ресурсів працюючої людини [1, с.24]. СЕВ виникає в будь-якій діяльності, яка пов'язана з інтенсивним спілкуванням і контактами з людьми. Його розвиток поступово призводить до суттєвих змін особистісної структури фахівця, що впливає на успішність професійної діяльності.

Перевантаження на роботі також має вплив на особисте життя фахівців. Серед представників педагогічної професії переважна більшість – жінки. Виховання власних дітей часом відходить на другий план, що спричиняє формування почуття провини, власної некомпетентності в питаннях виховання, апатії або, навпаки, роздратування і агресії, спрямованої на себе або на оточуючих.

До основних проявів СЕВ у представників педагогічної професії відносять емоційну сухість, розширення сфери економії емоцій, особистісну обособленість, агресивність, ігнорування індивідуальних особливостей колег та партнерів комунікації. Така професійна деформація негативно впливає на керування навчальним процесом і може мати негативні наслідки для особистісного розвитку учасників комунікації [2, с.34].

Вигорання – це синдром, який концептуалізується як результат хронічного стресу на робочому місці, з яким не вдалося впоратися.

Він характеризується трьома вимірами:

- 1) почуття виснаження або виснаження енергії;
- 2) збільшена ментальна дистанційованість від роботи або почуття негативізму або цинізму по відношенню до роботи;
- 3) зниження професійної ефективності.

Вигорання відноситься конкретно до явищ в професійному контексті і не повинно застосовуватися для опису досвіду в інших сферах життя [4, с.59].

Наразі немає однозначної відповіді на питання про те, що є головним каталізатором виникнення вигорання, і який фактор є домінуючим у його формуванні – індивідуальні особливості людини або організаційні характеристики.

Педагогічні працівники, постійно зіштовхуючись з інтенсивністю і емоційністю людських відносин, змушені споруджувати своєрідний бар'єр психологічного захисту від батьків, учнів, колег, ставати менш емпатійним, інакше їм загрожує емоційне вигорання. Сюди також слід віднести психологічні труднощі безумовного спілкування, описані К. Роджерсом і Е. Фроммом [4, с.23]. Емоціогенність закладена в самій природі педагогічної праці, а спектр емоцій, які переживає і сприймає педагог під час своєї професійної діяльності дуже різноманітний.

Часто викладач змушений перебувати в гнітючій атмосфері чужих негативних емоцій, сприймати на себе удар у вигляді роздратованості, невігластва, іноді байдужості навчаючихся, нести своєрідний тягар «вантажу спілкування», заспокоювати, вислуховувати, залишаючись неупередженим і спокійним.

До числа найбільш яскравих проявів особистісного неблагополуччя у викладачів відносять підвищений рівень тривожності, нейротизм, схильність до ригідності, занижену самооцінку, знижені показники задоволеності працею і якістю життя. У професійній діяльності викладачів стресові ситуації можуть створюватися циклічністю навчальних подій, необхідністю швидко та виважено приймати рішення, неузгодженістю між індивідуальними особливостями, ритмом і характером педагогічної діяльності, високим рівнем конфліктності у стосунках [3, с.19].

Високий рівень психічної напруженості в роботі викладачів обумовлюється її специфікою – особливостями основних трьох структурних компонентів:

- особистості педагога;
- педагогічного спілкування;
- педагогічної діяльності.

До особливостей професійної діяльності педагогів, що сприяють розвитку емоційного вигорання, можна віднести [11, с.48]:

- інформаційне перевантаження, дефіцит часу на засвоєння матеріалу;
- висока соціальна відповідальність за результат;
- необхідність швидкого прийняття рішень (в поєднанні з їх реалізацією) при дефіциті інформації;
- невизначеність робочих ситуацій;
- рольова конфліктність;
- повсякденна рутинна (повторюваність, стандартність, висока технологічність);
- соціальна оцінка (необхідність бути об'єктом спостереження не тільки з боку учнів, а й з боку адміністрації);
- відносність і відстроченого результатів

Сучасні дослідження показують, що в діяльності педагогів представлені всі головні психотравмуючі фактори, які є детермінантами емоційного вигорання [1, с. 22].

Список використаних джерел:

1. Барабанова М. В. Вивчення психологічного змісту синдрому «емоційного вигорання» / *Вісник МГУ*. сер. 14, Психологія. 2010. №1. с. 54-58.
2. Бернацька О. Професійне вигорання психологів / *Психолог*. 2010. № 38. С. 22-25.
3. Гінгіна О.Д.Профілактика та подолання синдрому «професійного вигорання». Семінар-тренінг для педагогічних працівників - ЗОШ І-ІІІ ступеня с. Новий Двір, 2012 30 с.
4. Дзюба К. Профілактика професійного вигорання / *Психолог*. 2013. № 8. С. 24-25.

Ткаченко Л.А.,

студентка-магістрантка Хортицької національної академії

Науковий керівник: Бессараб А.О.,

доктор наук із соціальних комунікацій, професор

Україна, м. Запоріжжя

СЕНСОРНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК МЕТОД СЕНСОРНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З АУТИЗМОМ

Аутизм усе частіше стає діагнозом дітей у світі загалом і в Україні зокрема. Окрім поведінкових, такі діти мають порушення сенсорного розвитку, що зумовлює розвиток їх психічних процесів, творчих здібностей та сприйняття навколишнього світу. Дослідження сенсорного розвитку дітей дошкільного віку з аутизмом є дуже важливим, оскільки дає змогу вирішити питання життєдіяльності особистостей з аутизмом. Для цього відбуваються активні пошуки методів покращення сенсорного розвитку зазначеної категорії дітей. Одним з них є сенсорна інтеграція. Незважаючи на те, що це досить новий метод сенсорного розвитку, він уже показав свою ефективність.

Окремі аспекти сенсорної інтеграції як методу сенсорного розвитку розкрито в працях таких учених, як: С. Андрійченко, К. Варивода, О. Волошин, Т. Дегтяренко, І. Долінчук, А. Заплатинська, О. Кіпаренко, Н. Литвин, А. Морозова, А. Мухіна, Т. Нижник, Н. Серомаха, Т. Скрипник, Л. Стахова, Л. Суха, Т. Фаласедіні, А. Чуприков та ін. Зокрема, Н. Литвин зауважує, що сенсорна інтеграція – це «несвідомий процес у головному мозку, який організує та фільтрує сенсорну інформацію (отриману від органів чуття), та дозволяє усвідомлено та адаптивно реагувати на цю інформацію» [4, с. 97]. Водночас Т. Дегтяренко стверджує, що сенсорна інтеграція є методом, який забезпечує різнопланову взаємодію дитини з довкіллям задля отримання сенсорного, чуттєвого досвіду [2, с. 71]. О. Волошин вважає, що головною метою сенсорної інтеграції є посилити балансування й розвиток обробки сенсорних стимулів центральною нервовою системою [1, с. 12]. Т. Нижник виділяє такі основні завдання сенсорної інтеграції як методу сенсорного розвитку: 1) збагатити сенсорний досвід, безпосередньо впливаючи на органи чуття; 2) розвинути зорове, слухове, тактильне та кінетичне сприйняття; 3) подолати сенсорний дискомфорт через окремий стимул-подразник [5, с. 113].

Як слушно зазначає О. Кіпаренко, метод сенсорної інтеграції передбачає створення окремого сенсорного середовища, яке дасть змогу безпосередньо набувати чуттєвого досвіду та виконувати обов'язкову сенсорну взаємодію. Ідеться про сенсорну кімнату (середовище, яке містить різні сенсорні стимулятори) та сенсорну дієту (ретельно структурований індивідуальний план занять і процедур, які мають за мету забезпечення введення сенсорних стимулів, які необхідні дитині, для забезпечення зосередженості та організованості протягом усього дня) [3, с. 152].

На думку Т. Скрипник, метод сенсорної інтеграції є оптимальним для використання з дітьми, які мають різноманітні порушення психічного розвитку та розвитку нервової системи. Учена підкреслює, що для дітей з аутизмом використання зазначеного методу є доцільним та необхідним [6, с. 68].

Нами було проведено емпіричне дослідження з метою визначення впливу сенсорної інтеграції на сенсорний розвиток дітей середнього дошкільного віку з аутизмом. Дослідження проведено на базі Мирноградського центру комплексної реабілітації осіб з інвалідністю. У дослідженні взяли участь 14 дітей середнього дошкільного віку з аутизмом. Дослідження реалізовано в три етапи: констатувальний (первинна діагностика стану сенсорного розвитку випробуваних), формувальний (упровадження методу сенсорної інтеграції з дітьми експериментальної групи) та контрольний (повторна діагностика стану сенсорного розвитку випробуваних). За результатами констатувального етапу дослідження встановлено, що у випробуваних дітей середнього дошкільного віку з аутизмом переважає низький рівень сенсорного розвитку (100%). Після впровадження методу сенсорної інтеграції з випробуваними експериментальної групи виявлено, що результати дітей зазначеної групи значно покращилися. На цьому етапі в них переважав середній рівень сенсорного розвитку (85%). У дітей контрольної групи, у свою чергу, показники сенсорного розвитку залишилися незмінними – у них переважали низькі показники (100%).

Отже, сенсорна інтеграція – це метод набуття сенсорного, чуттєвого досвіду, який забезпечує адаптацію особистості до сенсорного середовища навколо неї. Набуття сенсорного досвіду відбувається під час перебування в окремому сенсорному середовищі (сенсорна кімната) під систематичним впливом різноманітних сенсорних стимулів (сенсорна дієта). Результати емпіричного дослідження засвідчують, що метод сенсорної інтеграції справляє позитивний вплив на сенсорний розвиток дошкільників з аутизмом. Зважаючи на це, можна рекомендувати використовувати цей метод у розвивально-корекційній роботі з дітьми зазначеної категорії.

Список використаних джерел:

1. Волошин О. Психолого-педагогічний супровід дітей із розладами спектра аутизму в умовах інклюзії. *Дефектолог*. 2019. № 12. С. 11-14.
2. Дегтяренко Т. М. *Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами: навч. посіб.* Суми: Університетська книга, 2019. 302 с.
3. Кіпаренко О. Сенсорна інтеграція як метод корекції розладів у дітей. *Проблеми сучасної психології*. 2020. № 49. С. 152-176.
4. Литвин Н. І., Борецька О. В. Комплексна психолого-педагогічна реабілітація дітей з особливими потребами засобами сенсорної інтеграції. *Психологія: реальність та перспективи*. 2018. № 10. С. 95-101.
5. Нижник Т. О. Підходи щодо розвитку та корекції сенсорної інтеграції у дітей дошкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. 2023. № 56. С. 111-115.
6. Скрипник Т. В. *Розквіт: комплексна програма розвитку дітей дошкільного віку з аутизмом*. Київ: Інститут спеціальної педагогіки НАПН України, 2018. 240 с.

*Тринадуш Е.Р.,
здобувачка вищої освіти,
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
Науковий керівник: Шевчук О.В.,
кандидат педагогічних наук, викладач
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ІТАЛІЙСЬКА МОДЕЛЬ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ: ВІД ГРОМАДЯНСЬКОГО РУХУ ДО СВІТОВОГО ЛІДЕРСТВА

Італія виступає як піонер в реалізації концепцій інклюзії та інклюзивного навчання серед країн Європи, визнаючи його як найбільш прийнятну форму освіти для дітей з обмеженими можливостями. Своєю освітньою реформою, починаючи від 1972 року, Італія ініціювала прогресивні зміни, враховуючи потреби осіб із порушеннями розвитку та надаючи державну підтримку для їхньої повноцінної інтеграції у суспільство. Цей текст розкриває ключові події та принципи італійської інклюзивної освіти, яка стала важливим компонентом освітньої системи, орієнтованою на рівні можливості для всіх учнів.

Італія відіграє визначальну роль в реалізації концепцій інклюзії та інклюзивного навчання серед європейських країн. Країна визнала інклюзивне навчання як найбільш прийнятну форму здобуття освіти для дітей з інвалідністю, і, за визначенням директора Департаменту Національних досліджень у галузі освітніх інновацій в Італії, «стала лабораторією для всього світу, оскільки латинська культура спрямована на визнання гідності кожної людини.»

Освітню реформу, яка була проведена в країні в 1972 році, ініціював громадський рух «Демократична психіатрія». Метою цього громадського об'єднання було досягнення прогресивних змін у психіатричних лікувальних установах, усунення ізоляції соціально небезпечних осіб з порушеною психікою, які опинилися в'язнями ізольованих закладів. Учасники руху вважали, що виникнення психічних відхилень у багатьох випадках сприяє суспільство і школа, включаючи спеціальні навчальні заклади. Тому вони пропонували внести зміни і, передусім, запровадити шкільну реформу, що надала б можливість людям з психофізичними особливостями відчувати себе повноцінними членами суспільства.

Під тиском громадськості у 1971 році в Італії був прийнятий новий «Закон про освіту», який законодавчо закріпив право батьків на вибір навчального закладу, визначив статус масових шкіл, де навчаються всі діти з проблемами в розвитку, та забезпечив державну підтримку для дітей з особливостями психофізичного розвитку. «Закон закріпив зміни, які відбулися у житті, оскільки цього вимагав час».

У 1977 році були внесені додатки до «Закону про освіту», що встановлювали наступні положення:

1. Діти з особливостями розвитку мають навчатися в школах, розташованих близько до їхніх домів, і при цьому вони повинні бути включені до класів разом зі своїми ровесниками.
2. Кількість учнів у класі не повинна перевищувати 20, і в такому класі можуть навчатися не більше 2 дітей з порушеннями.

3. Спеціальні класи в масових школах скасовуються.
4. Учні з особливими освітніми потребами повинні мати кваліфіковану підтримку з боку педагогів і різнопрофільних фахівців, які працюють з ними за узгодженими програмами.

На сьогодні в країні понад 90% дітей з особливостями психофізичного розвитку отримують освіту в загальноосвітніх закладах. В освітніх департаментах країни діють консультативні служби, що включають різнопрофільних фахівців, адміністраторів шкіл, працівників управління освіти, представників громадських організацій, і за необхідності до них залучаються спеціалісти служб охорони здоров'я.

Сучасна інклюзивна освіта в Італії вважається важливою складовою освітньої системи, орієнтованою на забезпечення рівних можливостей для всіх учнів, включаючи дітей з особливими потребами.

Важливі аспекти сучасної інклюзивної освіти в Італії включають [1]:

1. **Інклюзивні класи:** У школах Італії діють класи, де діти з різними особливими потребами навчаються разом із своїми здоровими однолітками. Це сприяє соціалізації та взаємному розумінню.
2. **Індивідуалізований підхід:** Вчителі розробляють індивідуальні навчальні плани для дітей з особливими потребами з метою забезпечення їхнього успіху у навчанні.
3. **Підтримка спеціалістів:** Школи надають підтримку вчителям та фахівцям, таким як педагоги-дефектологи та психологи, що допомагає у вдосконаленні інклюзивних практик.
4. **Фінансування та ресурси:** Уряд Італії виділяє фінансування для розвитку інклюзивної освіти та надання необхідних ресурсів, включаючи спеціальні матеріали та обладнання.
5. **Партнерство з батьками:** Активне залучення батьків до процесу навчання та розвитку їхніх дітей є важливим компонентом інклюзивної освіти.

Італія, визнана лідером в реалізації інклюзивної освіти в Європі, встановила відмінні стандарти, визнавши її як найбільш прийнятну форму освіти для дітей з інвалідністю. Починаючи з громадянського руху "Демократична психіатрія" та освітньої реформи 1972 року, Італія визначилася як лабораторія прогресивних змін, що спрямовані на інтеграцію осіб із різними потребами в суспільство. Прийнятий у 1971 році "Закон про освіту" та його доповнення 1977 року закріпили принципи інклюзивної освіти, такі як право на вибір навчального закладу, індивідуалізований підхід та державна підтримка. На сьогоднішній день понад 90% дітей із порушеннями розвитку отримують освіту в масових школах, де інклюзивні класи та індивідуалізований підхід стали важливими аспектами. Успіх італійської моделі полягає в її практичній реалізації, забезпечуючи підтримку вчителям, фінансові ресурси та активне партнерство з батьками. Цей досвід визнаний світовим співтовариством і служить прикладом для інших країн, сприяючи інтеграції та рівній освіті для всіх учнів.

Список використаних джерел:

1. Інклюзивна освіта. URL: http://inkluz5.blogspot.com/2017/04/blog-post_23.html

Ферманюк В.В.,

*студент ВСП Кам'янець-Подільський фаховий коледж
НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»*

*Науковий керівник: Глов'юк О.В.,
викладач психологічних дисциплін
Україна, м.Кам'янець-Подільський*

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДТРИМКИ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Інклюзивне навчання передбачає реалізацію освітніх стратегій, які гарантують усім здобувачам рівний доступ до освіти та активну участь, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей, здібностей чи обмежень. Принципи інклюзії передбачають створення рівних можливостей для здобуття освіти та розвитку, використання різноманітних методик та стратегій, індивідуалізацію навчальних планів, сприяння взаємодії між здобувачами, а також забезпечення належних ресурсів для комфортного навчання.

Сучасний етап розвитку суспільства визначається зростанням значення інформації та знань, що стають ключовими факторами суспільного прогресу і благополуччя. Розбудова інформаційного суспільства призводить до змін у практично всіх сферах життєдіяльності: від політики та управління до освіти і культури. Доступність інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) суттєво трансформує способи обробки даних, спрощує процеси отримання знань, обміну досвідом та взаємодії між людьми. У віртуальному світі комп'ютерних мереж, міждержавні та міжкультурні межі стають більш прозорими [4, с.7].

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) відіграють ключову роль у створенні інклюзивного середовища в закладах фахової передвищої освіти. Варто відмітити деякі з аспектів, як ІКТ сприяють інклюзивному навчанню:

1. Персоналізоване навчання, що передбачає використання спеціальних програм та платформ для створення індивідуальних навчальних матеріалів, які враховують потреби студентів з різними особливостями.

2. Електронні підручники, аудіокниги, відеоматеріали забезпечують доступ до навчальної інформації у форматах, які враховують різні типи сприйняття та можливості.

3. Здійснення навчання через віддалені платформи дає змогу студентам з різних місць отримувати якісну освіту, не обмежуючись географічними межами.

4. Адаптивність інтерфейсів, що передбачає розробку програм та веб-сайтів з урахуванням принципів доступності, таких як покращення шрифтів, налаштування яскравості та контрастності, що значно допомагає людям з особливими потребами.

5. Використання спеціалізованого програмного забезпечення для перекладу тексту в мову жестів, підвищення читабельності та інших інструментів, спрямованих на полегшення навчання для різних студентів.

6. Електронні платформи спілкування, які допомагають у створенні віртуальних спільнот та обміну ідеями серед студентів та викладачів,

незалежно від їхнього місця проживання чи особливостей. Це сприяє культурному обміну та підтримує взаєморозуміння [2 , 235-242 с.].

Загалом, використання інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє розширити горизонти освіти та сприяє значущим позитивним змінам, оскільки їх застосування дозволяє залучити до освіти більше учасників з меншими витратами. Це також відкриває широкі можливості для поліпшення якості освіти та робить її більш доступною для осіб з різними особливостями психофізичного розвитку, сприяючи рівному доступу до інформації та освітніх послуг.

Однак, важливо розглядати ІКТ як інструмент, що підтримує, а не замінює, роль викладачів та інших фахівців у створенні стимулюючого й підтримуючого освітнього середовища.

Таким чином, використання ІКТ вирішує завдання соціальної справедливості та рівних можливостей, сприяючи повноцінній інтеграції всіх здобувачів у суспільство.

Список використаних джерел:

1. Биков В., Лещенко М., Тимчук Л. Цифрова гуманістична педагогіка: посібник. Київ: Видавництво «LAT&K», 2017. 182 с.
2. Давиденко Г. В. Теоретико-методичні засади організації інклюзивного навчання у вищих навчальних закладах країн Європейського Союзу : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Київ, 2015. 489 с.
3. Дегтяренко Т. М. Поширення ідей упровадження інформаційно комунікаційних технологій у систему спеціальної освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2015. № 2 (46). С. 11–21.
4. Сучасні засоби ІКТ підтримки інклюзивного навчання: навчальний посібник/А. В. Гета, В. М. Заїка, В. В. Коваленко та ін.; за заг. ред. Ю. Г. Носенко. Полтава: ПУЕТ, 2018. 261 с.

Хамелюк З.Р.,

здобувач вищої освіти,

*Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»*

Науковий керівник: Хамелюк Т.О.,

Психолог Ліцей №9

Україна, м. Кам'янець-Подільський

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДІ

Програми збереження здоров'я у різних країнах досить різноманітні. У США останні роки здоровий спосіб життя став культом. Мільйони американців прагнуть підтримувати своє здоров'я на найвищому рівні. В цьому їм допомагають безліч розроблених науковцями програм і методик з бігу, ходьби, аеробіки, раціонального харчування, попередження шкідливих звичок. Більшість американців віддають перевагу фізичним вправам, засобам боротьби

зі стресом та раціональному харчуванню. С.Ейнсворд вважає, що ведення здорового способу життя у школах США повинно не лише покращувати фізичний розвиток та фізичну підготовленість дітей, а й готувати їх до конкретної "боротьби" у реальних соціальних умовах. У США державно законними вважають такі моделі:

1. Модель SHARP (модель "Шкільні оздоровчі джерела для дітей"), що включає такі розділи, як "Профілактика хвороб"; "Раціональне харчування"; "Ріст і розвиток"; "Особисте здоров'я"; "Суспільне здоров'я"; "Здоров'я сім'ї" тощо ;

2. Модель СНЕК (модель "Загальна здорова освіта для дітей"), яка складається з п'яти розділів: "Про мене"; "Як я расту"; їжа, яку я їм"; "Вибір, який я роблю"; "Як я залишаюся здоровим" [7].

У журналі американського міжнародного союзу охорони здоров'я "Наше здоров'я" подається опис програми партнерства та взаємодії цього союзу зі школами, установами, храмами, домами престарілих і суспільством в цілому з метою дотримання здорового способу життя всіма, і в перспективі піднесення "Міста здорового способу життя". Програма "Місто здорового способу життя" прийнята в Бостоні (штат Массачусетс, США), Джундіаї (Бразилія), Загребі (Хорватія), Печі (Угорщина), Санкт-Петербурзі (Росія), Саут Бенді (Штат Індіана, США), Торонто (Канада) [6].

У американських містах шкільні спортивні споруди завантажені заняттями з дітьми з ранку до вечора, а ввечері займаються їхні батьки, інші дорослі. Під час вихідних популярні спільні сімейні заняття. Навіть у невеличких містечках, де є 1-2 школи (школи у містечках можуть бути досить великі - понад 1000 школярів), ці споруди вражають розмірами і якістю - інколи це масштаби спорткомплексів обласних центрів України [3, 65].

Гігієнічна освіта у школах Німеччини представлена програмою "Знай своє тіло", що складається з шести ступенів і включає теми: як я піклуюся про своє тіло; чому я унікальний; як функціонують моє серце та легені; як я вимірюю своє тіло; моє меню; які рухи роблять мене життєрадісним (Т.Хелльбрюгге, Е.Пауліс). У Франції подібний курс торкається таких тем, як гігієна ротової порожнини; сон; харчування; фізичне виховання; телебачення; шум тощо.

У Великобританії суспільну думку про користь хорошої форми і здоров'я формує Рада по здоровому вихованню (заснована у 1968 р.). Члени цієї Ради спільно з Радою по спорту розробили й опублікували декілька програм виховання здорового способу життя. Зокрема, широкого розповсюдження набули програми "Слідкуй за собою", "Проект здорового і фізичного виховання", "Програма фізичної активності учнів початкових шкіл" [1, с.25].

У Швеції оздоровча освіта базується з урахуванням віку і включає елементи біології, психології, соціальної етики, фізичного виховання; програма адаптована до реального життя і проводиться у тісному співробітництві з сім'єю (Дж.Д. Ріплі).

У Фінляндії оздоровча освіта відбувається на курсах "Формування навичок здорового способу життя"; в Австралії на курсах "Навчання раціонального

використання вільного часу"; у Японії на курсах "Навчання здорового способу життя".

Здоровий спосіб життя, його соціальні аспекти, створення ефективної системи фізичного виховання, починаючи з дитячого садка, викликає підвищений інтерес і в інших країнах. Для підвищення ефективності оздоровчого виховання широко використовується наочність і сучасні інформаційні технології. Це використання стендів і фільмотек з дієтології у газетах у Франції, публікація статей у шкільних газетах у Німеччині та випуск книг, ілюстративного матеріалу в Швеції, пересувні виставки з лекціями і доповідями в Швейцарії, рольові ігри, пісні і вірші в Індії [2, с.14].

Типовим для зарубіжних країн є постійне прагнення оцінювати ефективність оздоровчих програм (О.Б.Коннел, А.М.Лі). З цією метою пропонують використовувати чотири показники:

- підвищення інтересу до проблем здорового способу життя;
- активна участь у оздоровчій програмі;
- зниження рівня захворюваності;
- зниження факторів ризику [2, с.6].

Наводяться чисельні дані про ефективність шкільних оздоровчих програм. У класах, де викладається предмет "здоров'я", "Я і моє здоров'я", діти більше цікавляться проблемами здоров'я (Д.Балдінг), краще сформовані практичні уміння і навички ведення здорового способу життя (Т.Л.Холкомб), менше дітей, що палять (А.Прост).

У той же час самі автори оздоровчих програм відзначають, що відсутність системного підходу не дозволяє вирішувати проблему дітей в цілому. Наприклад, підкреслюється необхідність співробітництва з батьками (А.С.Грей). Відзначається, що рівень знань батьків залишається явно недостатнім (Т.Л.Холмен). Те ж можна сказати і про вчителів, бесіди яких на оздоровчі теми часто проходять нецікаво, формально, а рекомендації носять декларативний характер. У зв'язку з цим робиться висновок про необхідність співробітництва медиків, психологів, вчителів. (П.А.Мічауд).

Ще одним, цікавим аспектом формування здорового способу життя за кордоном є різноманітність методів надання інформації. Наприклад, деякі молодіжні телесеріали ненав'язливо інформують про поширені життєві перебіги подій, інколи досить несприятливі для здоров'я (секс, наркотики, алкоголь, тютюн, психологічні конфлікти спілкування в сім'ї, в іншому оточенні, на роботі, під час навчання, відпочинку). В багатьох країнах у навчальних планах шкіл передбачені навчальні курси, що мають на меті сприяти формуванню ЗСЖ. У США, Канаді, Японії – це "Навчання ЗСЖ", у Фінляндії – "Формування навичок ЗСЖ", Австралії – "Навчання раціональному використанню дозвілля". Щорічно близько 18 мільйонів дітей і підлітків США беруть участь у програмі "Тестування і нагородження", яку ініціює координаційна рада з фізкультури при Президентові країни. Медаль Президента за відповідальне ставлення до свого здоров'я отримують близько 700 тисяч школярів, які виконали відповідні нормативи після тривалих занять

фізичними вправами. Наприклад, у Фінляндії за рахунок позитивних змін у способі життя домоглися знизити показники захворюваності на серцево-судинні недуги і смертності від них на 50%. Про це свідчать і результати багаточисельних епідеміологічних досліджень: визначальними факторами формування та зміцнення здоров'я, попередження захворювань є умови та спосіб життя (більш ніж на 50%).

За кордоном такі проєкти ініціює, як правило, одна (або декілька разом) з ижченаведених організацій: недержавні організації (з проблем молоді, дітей, інвалідів, літніх людей, з місцевих проблем культурного, мистецького, етнографічного спрямування, благодійні, притулки для літніх, центри денної дитячої опіки тощо); державні (муніципальні) організації (центри відвернення кризових ситуацій, служби місцевого комунального господарства, зайнятості і професійного навчання, правоохоронні, підтримки місцевого бізнесу, соціального захисту різних контингентів, культурні, освітні заклади тощо); бізнес-структури (кредитні спілки, банки, компанії з обслуговування, будівництва, благоустрою тощо); релігійні організації (церкви різних конфесій, релігійні громади і об'єднання). Ініціатива перелічених організацій підтримується, керується і координується в різних країнах за різними моделями.

Список використаних джерел:

1. Заверико Н. В. Теоретичні засади соціально-педагогічної технології роботи з підлітками / *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*: зб. наук. пр. К иїв : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. № 2. Серія 11. Соціологія. Соціальна робота. Управління. С. 80– 86.
2. Міцай Ю. В. Школа сприяння здоров'ю – важлива складова здоров'язбережувального освітньо-виховного середовища / *Науковометодичне забезпечення модернізації системи освіти: методичний вісник №48* / укладачі А. Б. Іванко, А. С. Бик. Кіровоград, 2012. С. 288–296.
3. Одайник В. Формування здорового способу життя у підлітків / *Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. Вісник Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. Івана Огієнка*: зб. наук. пр. 2010. 14 Вип. 3. С. 20–23.
4. Яременко О. О. Формування здорового способу життя: стратегія розвитку українського суспільства / *Державний інститут проблем сім'ї та молоді: УІСД*, 2012. С. 64-68.
5. Bedworth A. The Profession and Practice of Health Education / A. Bedworth, B. Bedworth. WM. Brown Publishers, 2001. 472 p.
6. Community Organizing and Community Building for Health. Rutgers, the state University of New Jersey, 2005. 489 p.
7. Hall G. Psychology of motivation / G. Hall. New York: John Wiley & Sons, 2001. 563 p.

Чикало І.Д.,
студентка Комунального закладу вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Науковий керівник: Кіріллова А.О.,
викладачка кафедри спеціальної освіти
Україна, м. Запоріжжя

ЗНАЧЕННЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ФУНКЦІЙ ЗОРОВОГО АНАЛІЗАТОРУ В РАНЬОМУ ВІСІ

Зоровий аналізатор дозволяє дитині сприймати оточуючий світ за допомогою зору та включає око (сприймання зорових подразнень й перетворення їх у нервові збудження); зорові шляхи (передача збудження у мозок); потиличні доли кори (формування візуального образу). Людина використовує свій зір для практичних потреб. Її зорова поведінка відображає загальні зорові здібності і є наслідком взаємодії різних функцій, включаючи: центральний зір, периферичний зір, бінокулярний зір, світловідчуття, кольоросприйняття та ін. [1, с. 73].

Порушення зору у дітей раннього віку можуть суттєво ускладнювати розвиток, процес навчання та виховання. Вони виникають з різних причин, включаючи вроджені аномалії чи набуті порушення різного ступеню прояву. Порушення функцій зорового аналізатора призводить до того, що, з одного боку, у слабозорих дітей або випадають повністю, або послаблюються, редукуються зорові відчуття, а з іншого – відчуття інших модальностей отримують у процесі діяльності компенсаторну гіперфункцію [3; 4; 6].

Для зорово-просторового сприймання важливе збереження функцій зорової системи та оптимальне функціонування очорухового апарату. Навіть при частковій втраті даної функції зберігається зоровий тип сприймання, за винятком тотальної сліпоти, коли важливу роль грають інші аналізатори (дотиковий і слуховий). Зоровий аналізатор продовжує брати участь у сприйманні залежно від рівня гостроти зору та діяльності. У дітей із порушеннями даної функції формуються збіднені та нестійкі візуальні образи, що може впливати на пізнавальні процеси та емоційно-вольову сферу [4, с. 53].

Порушення зору впливає на якість формування образів та спричиняє вибірковість перцепції. Науковці визначають залежність формування зорових образів від ступеня та характеру порушення зору, характеризуючи низький рівень інтеграції ознак об'єктів. Слабозорі також мають труднощі в сприйманні складних зображень, що проявляються нестабільністю образів, низьким рівнем вербалізації та обмеженням візуального мислення. Це ускладнює розуміння сюжету малюнка та встановлення причинно-наслідкових зв'язків. Патологія зорової системи у слабозорих призводить до схематизму, порушується сприймання цілісності та детальності об'єктів. Такі порушення викликають фрагментарність уявлень про навколишній світ. Константність зорового сприймання у слабозорих зменшується залежно від ступеня ураження функції [4, с. 54; 6]. При зниженні зору порушуються й симультанні функції. Різні порушення сенсорних механізмів викликають дисоціацію їхнього функціонування, зменшуючи здатність паралельної оцінки різних ознак одного об'єкта. Слабозорі мають звужену іконічну пам'ять, особливо при ускладнених

захворюваннях ока. Зниження узагальненості образів впливає на соціальну перцепцію, яка залежить від стимулів та мотивації. Важливим елементом є соціальна установка, яка впливає на стабільність та інтенціональність психічної діяльності. Порушення зору негативно впливає й на утворення образу інших та Я-образу, що може призвести до інертності та дезадаптації [2; 3; 4, с. 55].

Діагностика зорового аналізатора дітей раннього віку є важливим етапом для вчасного виявлення та лікування порушень, що в подальшому зменшить вірогідність негативних проявів в рамках функціонування вищих психічних процесів та емоційно-вольової сфери. Діагностичний мінімум для дітей раннього віку полягає в періодичних оглядах у спеціалістів (первинний огляд в пологовому будинку та в перші тижні життя; регулярні медичні огляди педіатра та офтальмолога протягом перших років життя). За потреби офтальмолог може призначити додаткові обстеження відповідно до індивідуальної потреби [5; 6].

Крім регулярного відвідування лікарів важливим нюансом в збереженні зорової функції є й організація проведення гімнастики для очей, яка може сприяти поліпшенню зорових функцій та розвитку координації погляду. Наприклад, повільні кругові рухи очима для стимулювання кровообігу; перемикання погляду між близькими та віддаленими об'єктами для розвитку фокусування. Однак необхідно пам'ятати про можливі протипоказання до проведення даного виду навантаження. Частим протипоказання є схильність до епілептичних нападів, стани після травм голови чи операцій на очах, дитина може потребувати особливого підходу. Лікар повинен проконсультувати родину та оцінити можливі ризики та користь для кожного окремого випадку [5].

Отже збереження функцій зорового апарату в ранньому віці необхідна умова для повноцінного розвитку та подальшого навчання дитини. Гімнастика для очей може бути корисною для стимуляції кровопостачання в області очей, зняття перевтоми, проте слід враховувати індивідуальні особливості дитини при організації даного виду навантаження. Тому перед впровадженням будь-яких заходів важливо отримати консультацію від фахівця для забезпечення безпечного розвитку зорової функції у дітей раннього віку.

Список використаних джерел:

1. Антоненко І. Ю., Кіріллова А. О. *Дизонтогенез психічного розвитку: в схемах, таблицях і презентаціях*. Запоріжжя, 2023. 136 с.
2. Безкорвайна І. М., Ряднова В. В., Воскресенська Л. К. *Офтальмологія: навч. посіб. для студентів вищ. мед. закл. III–IV рівнів акредитації*. Полтава, 2012. 248 с.
3. Гребенюк Т. М., Сасіна І. О., Тімакова Ю. В. *Медико-педагогічна корекція зорового сприймання у дошкільників з вадами зору: навч. посіб.* Київ, 2005. 147 с.
4. Кобильченко В. *Зорове сприймання та його порушення в дитячому віці. Особлива дитина: навчання і виховання*. 2019. С. 46–57.
5. Сасіна І.О. *Діагностика та корекція розвитку уваги дітей дошкільного віку зі зниженим зором: навч.-метод. посіб.* Київ, 2013. 102 с.
6. Сильнова Є. П., Федоренко С. В. *Тифлопедагогіка: підруч. для студентів ВНЗ*. Київ, 2018. 325 с.

Sharlovykh Zoia,

PhD in Pedagogics,

International Academy of Applied Sciences in Lomza, Poland

Voloshchuk Maryna,

*lecturer of the Department of social work, psychology, sociocultural
activity named after T. Sosnovska*

*Educational and rehabilitation institution of higher education
“Kamianets-Podilskyi state institute”, Ukraine*

RESILIENCE AND FORMATION OF RESILIENCE SKILLS IN THE ERA OF DIGITAL SOCIETY DEVELOPMENT IN STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The study of the problem of medicine, psychology, psychology, economics, social work, education and science is devoted to the problem of research the overcoming of stressful and critical situations of personality, however, during the period of martial law and war in Ukraine. This problem is extremely important a methodology question and a problem that intensively acquires relevance and importance for the lifelong activity of every personality.

The essence of resilience in modern research, typology and ways of forming resilient skills in various spheres of life of society is considered in the context of the formation of personal resilience resources in various difficult conditions. The key definition of resilience in the research of scientists is the concept that ARA (American Psychological Association) singles out as the process and result of “successful adaptation of difficult or complex life experience, especially, through mental, emotional and behavioral flexibility and adaptation to external and internal demands” [2]. However, scientists expand the concept of resilience, adding their own observations and individually authored research [4]. Thus, F. Lutans notes that resilience is a developed ability to recover from conflicts, troubles, failures or positive events, as well as increased responsibility. According to the opinion F. Lutans, resilience can be developed during life and is an acquired personality trait. Researchers distinguish between the concepts resilience and resiliency, due to the detailed research, the multicity of concepts and thoughts among scientists, therefore, at the current stage of the development of the knowledge system and methodological toolkit in the field of the interaction of the concepts of resilience and resiliency, as well as ways of developing individual resilience skills in the modern conditions of the crisis state of the society.

The problem of resilience is revealed in numerous studies and articles of foreign scientists (J. Davidson, K. Connor, S. Liutar, A. Masten, R. Newman, J. Richardson, O. Friberg and others) and in the theoretical and methodological works of Ukrainian researchers (E. O. Hrishyn, Yu. Paskevskaya, O. A. Chykhantsova etc.).

There are multi-vector researches of interaction of the resilience and resiliency concept interaction, namely:

- resilience is considered as “personality trait/skill”, psychological resilience as “the ability of an individual to resist and adapt to adverse and traumatic events”

[7; 1], according to this thought of the resilience concept resilience is considered by researchers as "the ability (potential or manifested) of a dynamic system to successfully adapt to disturbances, that threaten system functioning, viability or development; positive adaptation or development in the context of negative influence";

- resilience as a process that "includes a set of flexible cognitive, emotional and behavioral responses to acute or chronic adversities, which can be both unusual and habitual for an individual" [5; 1], and resilience is considered as the ability and dynamic process of adaptively overcoming stress, adversities, while maintaining normal psychological and physiological functioning [8;1]. Resilience is considered as a dynamic process that encompasses positive adaptation in the context of experienced significant life adversities, etc.

The European trend towards digitization, accessibility and inclusiveness of public space is developing in Ukraine. The COVID-19 crisis has accelerated the process of digitization [10; 11], the impact of which is more noticeable, in particular, in business relations and education.

European countries understand innovation in the period of the COVID-19 crisis in the context of the implementation of digital methods of interaction, namely in the social sphere.

Thus, the European countries of the world recognize the importance and necessity of introducing digital technologies and mastering digital competencies in training future specialists [10], namely, social workers. Digital technologies and their use by researchers are associated with the provision of protection and support for children, for example, in the social sphere. Thus, researchers from Australia and England Sarah Pink (Sarah Pink), Harry Ferguson (Harry Ferguson), Laura Kelly (Laura Kelly), who consider digital technology as "the concept of "digital social work" as a hybrid practice, understand it as an inevitable and necessary element practices of social work [6, p. 2].

In the training of future specialists, researchers note the importance of forming appropriate digital competencies for interaction with persons who need the help of such specialists.

In particular, in Norway, over the past decade, Norwegian government policy has prioritized the use of information and communication technologies (ICTs) to improve the efficiency, accountability and monitoring of welfare sectors.

The government's book 'Digital Agenda for Norway' (2015-2016) and the digital strategy 'One Digital Public Sector' (2019-2025) proposed an idea for a cutting-edge use of new technologies in the field of health care and social care for innovation and value creation. According to Norwegian researchers, due to "intensive digitalization in the public sector, digital competence is a critical factor for the digital transformation of social security organizations and their ability to realize the benefits of digitalization" [3].

Modern realities of digitalization of social life activities in the training of future psychologists and social workers require mastering the competencies of professional interaction with persons who ask specialists for help. Frederick Rimer, an American

researcher, emphasizes the importance of mastering online counseling methods aimed at helping individuals struggling with depression, addiction, grief, marriage and relationship problems, conflicts, eating disorders, anxiety, and more. According to the researcher, it is online counseling that can be used to solve mental health and behavioral problems using a live online chat [9, p. 164].

National and European methods of providing social services and training social specialists in the digital society demonstrate an arsenal of techniques, methodologies and creative tools for use and training of future social workers for interaction in the modern realities of society.

The global trend in the spread of digital literacy and digital competences is mastering the knowledge of digital security, digital accessibility and tolerance in order to create a barrier-free, innovative and inclusive information and communication environment aimed at all spheres of society, which are confidently integrated into the Internet network, establishing a sustainable trend and the need for Web integration.

References:

1. Грішин, Е. (2021). Резилієнтність особистості: Сутність феномену, психодіагностика та засоби розвитку. *Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія*. Вип. 64, 62–81. <https://doi.org/10.34142/23129387.2021.64.04>
2. APA dictionary of psychology. APA Dictionary of Psychology. URL: <https://dictionary.apa.org/resilience>
3. Hong Zhu, Synnøve T. Andersen. Digital competence in social work practice and education: experiences from Norway. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/2156857X.2021.1899967>
4. Luthans, F. (2002) Positive Organizational Behavior: Developing and Managing Psychological Strengths. *Academy of Management Executive*, 16, 57-75
5. Neenan, M. (2017). *Developing resilience: A cognitive-behavioural approach*. Taylor & Francis
6. Sarah Pink, Harry Ferguson, Laura Kelly. Digital social work: Conceptualising a hybrid anticipatory practise. *Qualitative Social Work* 0(0) 1–18. 2021. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/14733250211003647>
7. Walker, F., Pflingst, K., Carnevali, L., Sgoifo, A., Nalivaiko, E. (2017). In the search for integrative biomarker of resilience to psychological stress. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 74: 310-320
8. Wu, G., Feder, A. & Cohen, H., Kim, J., Calderon, S., Charney, D., Mathé, A. (2013). Understanding Resilience. *Frontiers in behavioral neuroscience*;
9. Frederic G. Reamer. Social Work in a Digital Age: Ethical and Risk Management Challenges. *Social Work*. Volume 58. Number. 2 April. 2013. P. 163-172. URL: <https://digitalcommons.ric.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1394&context=facultypublications>
10. Zoia Sharlovykh*, Liudmyla Vilchynska, Serhiy Danylyuk, Bohdan Huba, and Halyna Zadiiska, "Digital Technologies as a Means of Improving the Efficiency of Higher Education," *International Journal of Information and Education Technology* vol. 13, no. 8, pp. 1214-1221, 2023. doi:

10.18178/ijiet.2023.13.8.1923 URL: <http://www.ijiet.org/vol13/IJiet-V13N8-1923.pdf>

11. Zoia Sharlovyh (correspondent author), Raisa Aringazina, Halyna Stepanova, Angela Kupriyanenko, Olena Kravchenko Impact of COVID-19 Pandemic on Academic Process in Higher Medical Institutions: Optimal Model of Organization and Methodology of Teaching under Quarantine Conditions. // Journal of Educational and Social Research. Vol. 13 No. 5 September 2023., pp. 43-53. DOI: <https://doi.org/10.36941/jesr-2023-0119> URL: <https://www.richtmann.org/journal/index.php/jesr/article/view/13515> PDF

Алфавітний покажчик

А	Д
Abdullayeva V.V. 255	Данильчук В.М. 219
Алексєєв Д.Ю. 40	Данілко́ва А.В. 275
Алхімова Д.О. 389	Дахно Є.Ю. 62
Б	Дахно К.Ю. 114
Балог О.Г. 392	Дем'яненко Д.В. 63
Белан Н.В. 257	Денека А.С. 276
Беляк А.В. 261	Діброва А.А. 410
Біняшевська О.І. 212	Dmytrenko Yana Vasylivna 21
Боль К.В. 394	Доготар І. 280
Бондарець А.І. 125	Драновська Є.О. 221
Бордіяну О.В. 263	Дробязко М.М. 65
Боршуляк С.І. 359	Дубровська М.О. 69
Боцула Б. 397	Дудник Т.І. 116
Булат Д.А. 399	Дудченко А.В. 414
Бурдій А.В. 127	Є
Бурець О.І. 265	Єнакі А.С. 283
В	З
Василенко Н.М. 267	Завадська О.О. 367
Васильченко Є.В. 216	Завадська О.О. 369
Вербова А.А. 401	Заводний Я.І. 70
Витвицька В.Ю. 129	Загале́вич В.Л. 286
Войцехівська С.Р. 131	І
Voloshchuk Maryna..... 449	Іванова Б.В. 137
Волощук М.М. 361	Ілляшенко К.Ю. 45
Воробйова В.В. 404	К
Воскобойнік В.І. 111	Каніцька Д.С. 290
Г	Квак А.С. 292
Гавриленко А.П. 406	Кирбят'єва Є.О. 295
Heraiııovych Bohdana 177	Кобля А.С. 297
Гимплук С. Л. 179	Коваленко В.В. 72
Гладун Ю.І. 16	Коваленко В.В. 75
Годнюк Д.В. 42	Коваленко М.М. 372
Головань Д.М. 268	Коваль Д.В. 140
Гончарук К.В. 133	Кожанова Д. 300
Гораш І.Р. 181	Козоріз Д.В. 416
Горошко В.І. 363	Колісник О.В. 195
Готько А.Ю. 60	Комісаренко К.Д. 302
Гриценко С.П. 271	Кормильський Г.М. 304
Гудима М.О. 18	Королюк Ю.М. 418
Гулієва А.Р. 135	Крапіва О.О. 78
Гуменюк О.Ю. 273	Крисько І.С. 198
Гурц Д.О. 408	Круглик Д.О. 47
	Круглій Т.О. 308

Крушевська Я.О.	310	Педосенко А.В.	240
Курівський Я.А.	421	Петровська О.Я.	55
Куркін О.С.	80	Пилипчук І.В.	324
Куцепалова К.Ю.	23	Приймаков Є.О.	92
Куцепалова К.Ю.	83	Простак М.А.	242
Л		Прядко Є.О.	95
Летняк І.А.	223	Р	
Лисенко Є.В.	423	Рашківська М.В.	155
Литар Д.І.	142	Рашківська М.В.	157
Літвинчук В.О.	183	Роговик М.В.	123
Лопушанський Д.В.	312	Роїк А.А.	327
Лосяцька А.В.	374	Романко Л.П.	160
Лосяцька А.В.	376	Романко Ю.В.	330
Луганська А.Д.	227	Росохата А.О.	380
М		С	
Мазур О.В.	145	Салтиков Б.Г.	430
Маковецький О.Л.	317	Саніцький І.	186
Маковецький С.Л.	118	Семененко І.І.	161
Максим В.В.	147	Семененко Т.М.	164
Маніяк В.С.	230	Семенішен В.С.	200
Маринець Д.І.	25	Семеній Д.	202
Марчак Т.А.	86	Семеній Д.В.	97
Марчук Р.Б.	319	Семко М.Р.	29
Мельник І.В.	232	Сінкус О.В.	332
Мельник І.В.	235	Складанівський О.Л.	189
Мельник Ю.В.	378	Скрипник Р.В.	433
Мірошниченко С.В.	27	Слободян Ю.Г.	35
Міщук В.А.	121	Смоляк С.Ю.	166
Моргун В.В.	323	Собан А.В.	333
Мохонько А.В.	425	Соболева Д.М.	98
Мошак Р.В.	149	Соловей Я.С.	435
Н		Солодка Х.В.	100
Нижник Б.В.	88	Солонець К.О.	103
Нікітін Д.М.	151	Ставків У.С.	336
Ніколаєнко І.В.	427	Стеценко Т.С.	37
Нікуліна А.О.	153	Т	
Новікова А.В.	48	Татарин О.В.	337
О		Твердий І.В.	167
Олах В.М.	90	Тесленко У.А.	339
Олексівський Ю.В.	29	Ткач К.Т.	204
Охотська А.С.	31	Ткач К.Т.	206
П		Ткаченко Л.А.	438
Павлюк І.Р.	237	Ткачук Anastasiia	105
Пазюк Д.В.	33	Тодоровська С.О.	342
Пастух Є.В.	51	Трипадуш Е.Р.	440
Пацюк О.Ю.	53		

Ф	
Фаїн А.В.	345
Федоренко А.В.	170
Ферманюк В.В.	442
Фещин В.В.	210
Фурман Є.Д.	347

Х

Хамелюк З.Р.	443
Хитрук А.Р.	349
Хоружа А.Р.	246

Ц

Цаприка К.О.	248
Цімахович Д.О.	171
Цупа Я.О.	250

Ч	
Черненко С.В.	57
Чесановський М.І.	106
Чикало І.Д.	447
Чорнобай Н.С.	173
Чуга В.О.	382
Чудла А.О.	351

Ш

Sharlovych Zoia.....	449
Швець М.І.	252
Шевчук О.В.	353
Шкода М.В.	175
Шпак Н.М.	108
Шумейко А.П.	357

Щ

Щербина Є.В.	386
-------------------	-----

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

*Молодь і науковий прогрес у соціально-економічному
та освітньому просторі суспільства*

Матеріали V Міжнародної наукової студентської конференції

Електронне видання